Geoffrey Chaucer

Povestirile din Canterbury

ÎN ROMÂNEȘTE DE DAN DUȚESCU

Studiu introductiv și note bibliografice
de Zoe Dumitrescu-Bușulenga

Chișinău
Editura Hyperion
1993

CZU 820—32
C 50

Lector: Gheorghe Chiriță
Tehnoredactor Maria Strungaru

Apărut 1993. Bun de tipar 03.03.93
Coli de tipar conv. 29,40. Coli edit. 31,51
Tiraj 50.000
Comanda nr. 1044.

Editura «Hyperion»,
277004, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare, 180

Tiparul executat la
Firma editorial-poligrafică «Tipografia Centrală»
277068, Chișinău, Florilor, 1
Departamentul de Stat pentru edituri, poligrafie
și comerțul cu cărți al Republicii Moldova

Geoffrey Chaucer
Povestirile din Canterbury

Editura pentru Literatura Universală
București . 1964

C $\frac{4703010200—11}{M\ 756(10)—92}$ 110—92

ISBN 5—368—01306—X

© Coperta și ilustrațiile de
Mihai Bacinsky

GEOFFREY CHAUCER ŞI OPERA SA

De Canterbury — bătrîna capitală a regilor saxoni aşezată pe rîul Stour — şi de catedrala ei s-a legat o notorietate rară în tot cursul evului mediu englez. Faima locului a rămas pînă azi neatinsă, cu toate că de mult au încetat să mai răsune paşii pelerinilor pe lespezile de marmoră pline de amintirea tăcută a unor sîngeroase fapte.

În 1170, din poruncă de rege, a fost ucis, în apropierea capelei sfîntul Benedict din transeptul de miază-noapte-apus, de către patru cavaleri ai lui Henry al II-lea, arhiepiscopul Thomas Becket, care cutezase a se împotrivi dorinţelor regale. Îngrozit de îndoitul sacrilegiu, poporul a început de îndată să făurească legende pe seama mucenicului de la Canterbury, devenit un adevărat erou popular. Curînd s-au atribuit numeroase minuni, atît mormîntului lui Thomas, cît şi fîntînii în care i se spălaseră hainele, astfel încît la numai şase luni de la moartea lui au şi început pelerinajele spre catedrală.

Iar în 1174, cînd un foc a mistuit mare parte din vechiul corp al clădirii, planurile meşterului William din Sens au înălţat o capelă nouă, a sfintei Treimi (*Trinity Chapel*), în centrul căreia se afla racla «sfîntului». Două arcade de marmoră susţineau o lespede pe care era aşezat sicriul de stejar ferecat; lemnăria era acoperită cu plăci de aur în care se incrustau perle, pietre preţioase şi fire de aur, iar geana raclei era pictată. Tot în amintirea lui s-a adăugat bisericii o graţioasă absidă, numită, din pricina formei ei, Coroana lui Becket (*Corona*) şi avînd încîntătoare vitralii colorate ce reprezintă faptele miraculoase săvîrşite de Thomas.

Sute de ani s-au îmbulzit pelerinii la racla aceasta, împinşi de pietatea medievală, de obiceiul vremii sau de curiozitatea eternă omenească, pînă cînd, în toamna anului 1538, un alt Henry, al VIII-lea, care a ucis şi el pe un alt Thomas, pe marele Morus, a desfiinţat racla şi a dus podoabele şi bijuteriile în tezaurul său.

Sute de ani de-a rîndul, între 1174 şi 1538, drumul cel mare spre comitatul Kent era înţesat de călăreţi şi drumeţi care se duceau, mai ales primăvara, la racla «sfîntului», aşa cum străbăteau, în aceeaşi vreme, alte drumuri ale Europei alţi pelerini spre marile lăcaşuri de închinăciune din Spania, Franţa sau Germania, spre catedralele vestite: sfîntul Iacob din Compostela, sfînta Magdalena din Vezelay, Cluny şi atîtea altele. Ordinele călugăreşti catolice care fundaseră sau îşi însuşiseră aceste catedrale, franciscani, benedictini, dominicani, bernardini etc. întreţineau un foarte susţinut cult al relicvelor. Mai tîrziu însă, cînd credinţa — virtute medievală prin excelenţă — a scăzut datorită creşterii spiritului laic ce vestea Renaşterea, peleri-

najul a rămas un prilej de preumblare, de întîlnire cu alți oameni, de aflare a atîtor lucruri care se petreceau prin lume și pe care altminteri era greu să le auzi. Căci în vremea aceea se călătorea greu, cu primejdii mari pentru avutul sau viața călătorului, și a face parte dintr-un grup de pelerini însemna a dobîndi o calitate care ferea de pericol. Astfel oamenii se reuneau la întîmplare, în cete care mai de care mai pestrițe, alcătuite din tîrgoveți și tîrgovețe gureșe, din meșteșugari breslași, din oameni de țară, lucrători ai pămîntului, țărani stăpîni pe ogorul lor din moși-strămoși, vajnicii *yeomen*-i englezi, mult asemănători răzeșilor noștri, apoi logofeți, vechili ai moșiilor de mari feudali. Aceștia toți, ascultînd vocea obișnuinței populare străvechi, întîlnindu-se își comunicau bruma de știri pe care le dețineau din izvoare mai mult fanteziste decît de încredere, poposeau împreună la hanuri mari, bine întocmite, ca acel Tabard Inn de pe drumul spre Canterbury, un fel de englezesc han al Ancuței. Pe drum, pentru a înlătura plictisul etapelor lungi, își spuneau povești mai vechi sau mai noi, triste sau hître, după împrejurări și firea povestitorului. Dacă vreun menestrel sau jongleur se întîlnea cu ceata ori o însoțea, își producea și el specialitățile, cîntece de truveri și trubaduri, fragmente de cîntece de gestă sau romane cavalerești. Fiindcă erau priviți cu admirație încă și cavalerii, mai ales care veneau de departe, de la locurile sfinte, din cruciadele în țări minunate ale Orientului, de unde aduceau ciudate și amestecate soiuri de povești intrate în lumea europeană prin Siria sau prin Bizanț. Firește, cei mai obișnuiți membri ai acestor grupe erau clericii (călugări, călugărițe sau preoți), foarte numeroși și de toate felurile, din atît de numeroasele ordine — desculți, rătăcitori, cerșetori, benedictini, bernardini și atîția alții.

Pretinde a se fi alăturat unui astfel de grup de pelerini care se îndreptau spre Canterbury și Geoffrey Chaucer, cam prin anii 1386—1387, adică atunci cînd a pornit să scrie renumitele sale *Povestiri din Canterbury*. Dar istoricii literari care i-au scotocit postum viața tăgăduiesc aceasta, afirmînd că suszisul nu avea decît casă pe marginea drumului mare din Kent care ducea înspre catedrală și că de acolo urmărea doar cu ochii convoaiele de pelerini, născocind restul prin puterea deosebită a închipuirii sale hrănite cu o întinsă cunoaștere a vieții.

Era la această vreme Chaucer în plină vîrstă a maturității (fiind născut în jurul anului 1340), trăgînd concluziile unei existențe bogate în experiență și cultură. Se trăgea dintr-o familie burgheză, de negustori de vinuri furnizori ai curții, din Londra, cu stare și privilegii, și și-a petrecut copilăria în capitală, pe cheiul Tamisei, între meșteșugari și oamenii mărunți, primind impresiile puternice ale unei epoci de tranziție, agitată și bîntuită de un spirit nou, cu totul contrar aceluia al pietății și supunerii medievale. Era vremea Războiului de o sută de ani între Anglia și Franța, pornit în vremea dominiei lui Edward al III-lea și încununat la început de victorii engleze ca cea de la Ecluse sau cea de la Poitiers de pildă, care au dat un puternic sentiment de mîndrie poporului englez. Înăuntrul țării se desfășurau însă stări de lucruri mai puțin trandafirii — faimoasa «*black death*», ciuma neagră începe să bîntuie din 1348, decimînd, pare-se, aproape o treime din populația insulei. Scumpirea vieții, foametea, vagabondajul au însoțit ravagiile produse de epidemie, iar nemulțumirile sociale fomentau pretutindeni, arătîndu-se în forme din cele mai variate. Mîna de lucru, rară din pricina depopulării, îngăduia țăranilor să ridice pretenții de plată mai dreaptă pentru munca lor pe pămînturile senioriale. Mulți își părăseau stăpînii, dar cînd erau

prinşi li se dădeau amenzi şi pedepse tot mai grele, stabilite prin edictele regelui Edward al III-lea şi ale Parlamentului său, care nu vedeau cu ochi buni pretenţiile crescînde ale ţăranilor şi se temeau de duhul crescînd al răzvrătirii ce stăpînea masele. Răscoalele numeroase ale acelui timp nu sînt decît o dovadă de forţă şi conştiinţă socială a ţărănimii, aflată în Anglia în împrejurări diferite de cea de pe continent.

Acelaşi spirit al răzvrătirii stăpîneşte şi raporturile dintre oraşe — faimoasele Comune engleze, îmbogăţite prin comerţul cu lînă şi industria textilă — şi rege. Grave conflicte se nasc astfel între Comune şi Coroană, dezvăluind puterea crescîndă a unei burghezii în formaţie, mult doritoare de libertate de acţiune şi bună-stare. De aci, de la masele de ţărani dîrji şi răzvrătiţi şi de la burghezia tot mai independentă economic vine începutul eliberării de oprimarea medievală a gîndului. Neconformismul, atitudinea îndrăzneaţă, critică faţă de cei mari ai lumii, curiozitatea, dorinţa de cunoaştere, afirmarea cu putere a plăcerilor vieţii sînt manifestări potrivnice spiritului bisericii catolice care stăpînise, fără stavilă, toată etapa anterioară a evului mediu. Acum, sub Edward al III-lea începe în Anglia, pe plan religios, o mişcare preprotestantă al cărei reprezentant de seamă e John Wyclif (1320 — 1384), contemporan cu Chaucer, şi supranumit «primul protestant», promotorul *lollard*-ismului. Puterea bisericii catolice, pretenţiile ei la daruri şi prestaţii băneşti tot mai mari, pietatea excesivă pe care o cerea credincioşilor, abundenţa obositoare a ordinelor călugăreşti şi apoi chiar dependenţa de o depărtată Romă deveneau tot mai puţin suportabile pentru englezi. Astfel sub presiunea atitudinii critice, prestigiul bisericii catolice începe să decline şi cultura vremii începe să se nască şi să se răspîndească în afara sferei de influenţă a bisericii. Oamenii care se fac instrumentele culturii nu mai aparţin cinului călugăresc, ca Roger Bacon şi cronicarii de pînă atunci. Dar sînt încă, în mare parte, legaţi de castel şi de viaţa cavalerească, fiindcă Anglia rămîne, totuşi, o ţară medievală, în ciuda marilor prefaceri din viaţa economică şi socială.

Şi Geoffrey Chaucer, născut din burghezie, format în mijlocul oraşului burghez şi popular, dar intrat în slujba curţii regale de timpuriu, va purta pecetea acestei contradicţii fundamentale, aşa cum arată un exeget francez al operei sale[1], ţinînd într-un mod ciudat şi cu atît mai interesant de două lumi profund deosebite.

Primele informaţii cu privire la viaţa lui Chaucer în ambianţa cavalerească a castelului datează de prin 1357 cînd slujea, îmbrăcat în vestmintele frumos colorate, roşu şi negru, ale copiilor de casă, pe Elizabeth, contesă de Ulster, soţia lui Lionel, cel de-al treilea fiu al lui Edward al III-lea. În această calitate, purtînd trena stăpînei sale, luminîndu-i calea cu făclii sau slujind-o la masă, tînărul a luat parte la serbările date cu pompă de regele englez în cinstea regelui Franţei, a reginei Scoţiei sau a regelui din Cipru. Pajul însă nu slujea numai doamnei ci şi stăpînului său, urmîndu-l în războaie. Şi cum cămpaniile din Franţa continuau, în 1359 se află şi Chaucer în rîndurile armatei comandate de acel leu al războiului medieval, Prinţul negru (*The Black Prince*). Armatele se retrag şi tînărul cade prizonier pe undeva pe lîngă Reims. Acum el va fi trecut prin neplăceri şi suferinţe de care tinereţea lui curteană fusese ferită, dar a avut prilejul de a învăţa franţuzeşte (dacă nu ştia mai dinainte, dată fiind răspîndirea

[1] Delattre Floris — *Introduction* — G. Chaucer — Contes de Canterbury — Paris, Ed. Montaigne, 1942, p. 9.

limbii francilor la curtea engleză legată foarte adesea de Franța prin alianțe de familie și poate chiar de a adînci cunoștința sa cu poezia truverească. Șederea în nefavorabilele condiții e de scurtă durată, regele Edward însuși răscumpărîndu-l la 1 martie cu suma de 16 lire. Întors acasă în mai, Chaucer devine valet al camerei regelui, făcînd parte din suita personală a acestuia, iar în același an, în vremea negocierilor din august 1360, ce pregăteau pacea de la Brétigny, el se găsește din nou în Franța și e însărcinat să ducă scrisori de la Calais în Anglia.

Cum stăpîna lui murise în 1363, el slujește acum pe Lionel care se va recăsători în 1368 cu Violante, nepoata ducelui Bernabo Visconti al Milanului, dar mai mult pe rege care-l va și răsplăti cu un prim titlu nobiliar, acela de *esquire of lesser degree* și cu o pensie viageră de 20 mărci de aur. Crește în grația regelui prin abilitate și prin priceperea vorbelor frumos meșteșugite cu care întîmpină pe cei de la Curte ca și pe oaspeții străini. Noul lui titlu îl împuternicea să intre în camerele seniorilor cărora trebuia să le țină de urît povestindu-le cronici vechi, cîntîndu-le din harpă sau vielă, acompaniament la zicerea poeziilor de dragoste curtenească ce aveau acum o vechime de peste două secole și erau familiare Angliei ca și întregii Europe medievale. Între timp tradusese o carte franțuzească foarte cunoscută care-i plăcuse, *Le roman de la Rose* și făcea versuri, lucru cu totul obișnuit în acea vreme în lumea cavalerilor. Se căsătorise apoi în 1366 cu o domnișoară din suita reginei, pe nume Philippa, fiică a lui Sir Payne Roet și soră cu a treia soție a ducelui de Lancaster, John of Gaunt, faimosul uzurpator ce va deveni rege sub numele imortalizat de Shakespeare în Henry al IV-lea.

Scutifer Regis, așa cum e numit într-un act oficial, Chaucer e în 1369 din nou în serviciul militar, se pare în campania din Picardia, condusă de același John of Gaunt, acum cumnat al său.

După 1370 începe seria misiunilor diplomatice ale lui Chaucer, de cele mai multe ori secrete, și care-i vor lărgi enorm cîmpul cunoștințelor generale și de specialitate. Odată a negociat, pare-se, căsătoria prințului de Wales în Franța și s-a împrietenit în această împrejurare cu Froissart. Dar Franța îi era de mult cunoscută și nu mai putea să aibă asupra lui o înrîurire hotărîtoare de acum înainte. Italia avea să-l umple de admirație și de înnoitoare îndemnuri în prima călătorie făcută acolo, între decembrie 1372 și mai 1373, în scopul alegerii de către Genua a unui port englez pentru comerț. A vizitat cîteva orașe italiene, dar mai cu seamă Florența, unde stăpînea încă duhul lui Dante și al lui Giotto, a conversat se pare cu Petrarca și, după unii autori, chiar cu Boccacio a cărui operă l-a influențat adînc, cum se va vedea mai departe. Unul dintre cei mai noi editori ai lui Chaucer[1] compară în evoluția personalității și operei scriitorului englez intervenția Italiei cu influența exercitată asupra lui Goethe de al său voiaj în Italia. Prin Genua, Florența și Milano, ca reprezentant al regelui Angliei, Chaucer s-a bucurat de cinste, a luat parte la mari serbări unde se desfășura toată culoarea și strălucirea unei epoci de uriașe avuții și forțe creatoare, aceea a Renașterii mijinde. Dar mai ales a primit botezul spiritului laic în cultură, direct de la sursa sa primă, aceea a Italiei umaniste, îndrăznețe în cunoaștere, care avea să nască titanii Europei acelei vremi.

Alte călătorii l-au dus, în 1377, cu suita lui Sir Thomas Percy,

[1] Robinson N. F.— *Introduction* (G. Chaucer — *The Complete Works of* — Oxford Univ. Press, 1957, sec. ed.).

în înceţoşata Flandră, împodobită cu obiecte frumoase de artă şi postavuri de culori vii. Era timpul marilor coloriști flamanzi, al fraţilor van Eyck. Apoi, din Flandra, Chaucer a trecut din nou în Franţa, la Paris şi Montreuil, unde, după părerea lui Froissart, ar fi dus tratative tot pentru încheierea păcii. Se mai crede că ar fi fost vorba şi de negocierea unei căsătorii viitoare între noul rege al Angliei, Richard al II-lea, suit pe tron la 22 iunie 1377, şi o fiică a regelui Franţei. De data aceasta însoţise pe contele de Salisbury şi pe Sir Richard d'Angle.

În anul următor, 1378, el e trimis în ultima misiune în străinătate. Sir Edward de Berkley conduce de astă dată delegaţia engleză care trebuia să stabilească împreună cu ducele Milanului, Bernabo Visconti, o serie de chestiuni privitoare la o expediţie războinică engleză. Chaucer a revăzut cu plăcere Italia luminoasă unde a stat cîteva luni, cele mai frumoase ale anului, între mai şi septembrie. I-a fost destul ca să înnoiască vechi prietenii şi cunoştinţe, să reintre în atmosfera de înaltă cultură a ţării sudice, să citească lucruri nou apărute (ştia bine italieneşte), să dobîndească manuscrise interesante.

În lipsa lui din Anglia însărcinase pe bunul prieten John Gower, cunoscutul poet al timpului, autorul unei *Confessio Amantis*, să gireze toate afacerile publice şi personale ce-i incumbau.

Din 1374 Chaucer deţinea o funcţiune publică, aceea de controlor al taxelor pe lînă şi piei în portul Londrei, drept care se şi mutase într-o casă de pe lîngă Aldgate, obţinută de la municipalitatea oraşului, fără angarale. După 17 ani de slujbe la curtea regală, el revenise în oraş, între ai săi. Fusese semnul începător al întoarcerii definitive, pentru că de acum încolo favoarea lui în cercul regelui prinde să scadă. Nu că regele Richard, minor pînă în 1389, l-ar fi privit cu ochi neprietenoşi; dimpotrivă. Abia cînd regele îşi va lua majoratul se va bucura din nou de unele graţii ale sale. Dar partida puternică a lui Gloucester intervine în treburile slabului rege şi îndepărtează pe oamenii cei mai credincioşi, mai apropiaţi. Se pare că în 1386 Chaucer îşi pierde funcţia de controlor tot din cauza acestei intervenţii. Se mută în Kent, într-o casă aşezată, pare-se, pe marginea drumului pe unde treceau convoaiele de pelerini spre Canterbury. Firește, sursele veniturilor s-au istovit şi fostul curtean trece prin dificultăţi băneşti mari. Dar, din fericire pentru posteritate, Chaucer, liber acum, se dăruieşte studiului şi literaturii. Faptul că e ales judecător de pace al ţinutului nu-i răpeşte prea mult timp. Iar delegat în Parlament ca reprezentant al ţinutului (*Knight of the Shire*) în vara anului 1386, n-a asistat decît la sesiunea din '86, nemaifiind reales datorită noii intervenţii personale a lui Gloucester.

Pînă acum, mult ocupat de funcţiile şi misiunile lui, Chaucer dăduse opere literare influenţate pe rînd de francezi şi italieni, şi în care aluviunile străine nu se sedimentaseră pe deplin, adică autorul nu izbutise să fie încă el însuşi. De la *Cartea Ducesei (The Book of the Duchess)*, la *Casa faimei (The House of Fame)* şi pînă la *Parlamentul păsărilor (Parliament of Fowls)* şi *Troilus şi Criseyda*, scriitorul făcuse o interesantă evoluţie desigur, dar nu-şi fixase decît parţial mijloacele specifice ale artei proprii. Acum, din 1387, cu *Prologul* şi cu cele mai timpurii *Povestiri din Canterbury* se afirmă expresia unei arte noi, epocale în desfăşurarea literaturii engleze.

Om de strălucită erudiţie, nu numai cu studiile juridice făcute la Temple, dar stăpîn deopotrivă pe toate ramurile scolasticii medievale, vorbind cîteva limbi străine şi stăpînind literaturile italiană şi franceză, Chaucer ajunsese acum şi la o profundă cunoaştere a

vieții și a oamenilor din mediile cele mai variate pe care le frecventase, și care-i dădea, în acest răstimp de răgaz, posibilitatea realizării unei gîndiri personale, a unei viziuni originale asupra lumii, într-o operă care se numără printre cele cîteva mari din zorii Renașterii.

Răgazul n-a fost însă de prea lungă durată; în anul 1389, cînd Richard al II-lea intră în epoca domniei lui personale, Chaucer capătă o nouă funcție, aceea de funcționar la construcțiile și reparațiile întreprinse la Turnul Londrei, la palatul Westminster, la castelul Windsor și la alte opt reședințe regale cu parcurile, loggiile și pajiștile lor. Mai intrau în atribuțiile lui și construirea eșafodajelor necesare turnirurilor pe vechiul, faimosul cîmp de la Smithfield. În cei doi ani cît a ținut slujba Chaucer, au avut loc două asemenea serbări cavaleriști.

Mai vîrstnic acum, poetul începe să pregete la obositoarele obligații ale funcției care-i dădea atîtea neplăceri. Nu numai că era mereu pe drumuri de la o reședință regală la alta, dar avea de mînuit mari sume de bani, de supravegheat echipe foarte numeroase de oameni. Ba se pare[1] că în toamna anului 1390 a fost, într-un interval de patru zile, jefuit și bătut de vreo două-trei ori. Asta l-a determinat, probabil, să demisioneze din post în anul următor, 1391. A mai fost într-o slujbă, ultima a vieții lui, de supraveghetor al pădurilor regale din Somerset. Dar după 1393 poetul trăiește greu, dintr-o pensie acordată de rege pentru bunele sale servicii. La cei zece punzi se adaogă un burduf de vin anual.

S-ar părea că între anii 1395 — 96 Chaucer ar fi fost printre oamenii suitei lui Henry de Lancaster (care se urcă pe tron sub numele de Henry al IV-lea în 1399), fiindcă a primit de la acesta o mantie roșie tivită cu blană.

Venirea la domnie a lui Henry al IV-lea pare făgăduitoare pentru poet, căci regele reînnoiește și pensia și burduful de vin. Dar cum grația monarhilor e capricioasă și nestatornică și depinde și de oamenii curții, Chaucer, cu toată pensia acordată, a trăit în ultimii ani ai vieții greu de tot, apăsat de datorii. Și actele timpului vădesc acest lucru, dar mai ales ultimele poeme în care el se plînge de sărăcie și cerșește mila regelui: *Către Scogan (Envoy to Scogan)* și *Plîngere către punga sa (Complaint to his Purse)*.

La 25 octombrie 1400 viața bogată și săracă a lui Geoffrey Chaucer se sfîrșește și în loc să continue să trăiască în casa din parcul Abației Westminster pe care o închiriase de cîteva luni pe un termen de... 23 de ani, poetul se mută pentru totdeauna alături, în capela sfîntului Benet din Abația Westminster unde-și are mormîntul. Tîrziu, prin 1868, s-a pus la Westminster un vitraliu înfățișînd pe poet.

★

Așa cum spuneam mai înainte, Chaucer este o personalitate ce răsfrînge o contradicție fundamentală între origine și existență. Născut din părinți burghezi și avînd o formație populară, el a trăit cea mai mare parte a vieții la curtea regală și în lumea seniorilor. Pe de altă parte, vremea în care trăiește e o vreme de tranziție, de înnoiri, de zguduire a vechilor temelii ale credinței și cavalerismului, pe care le edificaseră în chip de virtuți cardinale ale evului mediu feudalismul și biserica. În luptele surde sau fățișe duse de mase împot-

[1] Robinson N. F., *op. cit.*, p. XXIII.

riva feudalilor şi de Comune împotriva regelui, în înfruntările dintre Anglia întreagă şi papalitate apar simptomele noii orientări social-politice care determină o nouă stare de spirit, neobişnuită pînă acum în istoria europeană. Epoca este una de nelinişte, de agitaţie, de interesante efervescenţe, de atitudini noi care prevestesc apariţia unei etape noi, revoluţionare, în istoria culturii omeneşti, Renaşterea.

E o vîrstă a afirmării dorinţei de cunoaştere şi a curiozităţii, e o vîrstă a criticii şi a negării lucrurilor vechi, prestabilite. Se simte pretutindeni în Anglia dorinţa aruncării jugului unei dominaţii care apare tot mai necompatibilă cu marile transformări social-politice: dominaţia gîndirii scolastice şi teologale. Oamenii îşi îndreaptă privirile într-acolo de unde le-ar putea veni scăparea: spre natură şi spre viaţă în general, izvoarele dintotdeauna ale gîndirii laice, aşa cum tinde să devină acum gîndirea. Toate aspectele lumii sînt la fel de plăcute în măsura în care afirmă bucuria cît mai completă a vieţii. Fiindcă aceşti englezi simt în ei lucrînd nişte forţe de energie remarcabilă, suind o dată cu fluxul proceselor istorice. «Starea a treia» engleză e tot mai viguroasă, mai activă şi mai îndrăzneaţă. Ea începe să pună la îndoială lucrurile pe care le învăţase de la clerici şi nobili şi tinde tot mai mult să-şi făurească o cultură proprie, asemănătoare în linii mari cu acelea ale fiecărui popor de pe continent. Literatura aceasta, mai cu seamă satirică, dezvăluie o mentalitate nouă, din ce în ce mai profană, opusă printr-un proces firesc, de contradicţie, mentalităţii sacre care stăpînise pînă atunci lumea medievală.

Acest duh intrase în Chaucer de timpuriu, în anii cînd trăise în zgomotosul City, centrul comercial al Londrei. Şi el auzise poezii satirice de tipul *fabliaux*-urilor licenţioase, şi el asistase la reprezentaţiile atît de iubite de englezi, ale comediilor populare, înrudite cu farsele franceze şi cu sotiile şi faceţiile germane. Şi el ricanase ca oricare om al stării a treia, la auzul obscenităţilor din numitele poezii sau scenete comice, şi le înregistrase. Şi el privise cu ochi critici pe nenumăraţi călugări din diverse ordine care cereau întruna pomană pentru ei şi mînăstirile lor. Se zice că odată a bătut pe un călugăr franciscan în Fleet Street, drept care a fost supus unei obişnuite amenzi, ca membru al unui colegiu juridic. Om al vremii sale, pe care a înţeles-o şi a răsfrînt-o mai deplin decît oricare altul, Chaucer a fost supus aceleiaşi curiozităţi generale, a vrut să ştie cu aceeaşi pasiune (ba poate cu una mai intensă) ca şi ceilalţi din lumea lui. Firesţe, împrejurările vieţii i-au permis să-şi satisfacă setea de cunoaştere într-un mod mult mai larg şi la un nivel mult mai înalt decît acela atins de omul de rînd.

Ca şi Dante în Italia, Chaucer a studiat în Anglia tot ceea ce filosofia şi ştiinţa vremii îi punea la îndemînă. Mai întîi reminiscenţele trecutului, destul de puternice, chiar în cursul evului mediu. Studiul antichităţii, oricît de deformat şi lacunar, persistase de-a lungul întregului ev mediu, limba latină rămînînd limba cultului catolic şi a învăţămîntului scolastic medieval, a *trivium*-ului şi a *quadrivium*-ului şi mai ales a învăţămîntului juridic prin care Chaucer trecuse. De aceea autorii latini îi sînt atît de familiari. El citează pe Homer, pe Esop, pe Aristot şi pe comentatorul său arab, Avicenna, pe Platon sau Teofrast, dar destul de rar şi uneori, aş zice, chiar îndoielnic. Dar neîncetat se inspiră şi citează din autorii latini, din aceia pe care biserica îi îngăduise şi-i adoptase sau, la nevoie chiar, îi moralizase. E vorba de Virgiliu, Ovidiu, Seneca, Cicero, Juvenal, Tit Liviu, Lucan, Suetoniu şi Valerius, Macrobius şi alţii mai tîrzii, ca de pildă Boeţiu

a cărui operă, *De consolatione philosophiae*, o şi traduce.

Firește, scriitorul se simte acasă în lumea sa, aceea care pentru noi se cheamă medievală. Ştiința teologică îi e bine cunoscută, atît de bine, încît unii exegeți ai operei sale au putut da interpretări teologice, alegorice în legătură cu ea, susținînd că ar fi vorba în înșiruirea *Povestirilor din Canterbury* de ilustrarea celor șapte păcate de moarte, combătute în cele din urmă prin povestea de încheiere a preotului. Autoritățile biblice îi sînt mereu la îndemînă, atît cele din Vechiul cît şi cele din Noul Testament. De la David şi Solomon la sfîntul Pavel, Chaucer se plimbă în scripturi cu ușurință. De asemenea printre autoritățile patristice între care cel mai des pomenit e, desigur, sfîntul Augustin, apoi sfîntul Jerome, sfîntul Bernard, sfîntul Reymund de Pennaforte, Tertulian şi alții.

Dreptul canonic îi este iarăşi bine cunoscut, ca oricărui jurist medieval. Literatura hagiografică îi dăruie uneori substanță ca, de pildă, în *Povestirea celei de-a doua maici*, unde se folosește ca izvor pentru legenda sfintei Cecilii (*Legenda Aurea*), o compilație făcută din epitome ale unor legende mai vechi, foarte răspîndită în Europa şi foarte populară, şi pe care el o va fi cunoscut în versiunea lui Iacobus de Voragine, arhiepiscop al Genovei. Şi cu aceasta am intrat în lumea atît de bogată a literaturii vremii lui Chaucer şi atît de bine pătrunsă de acesta.

Interesant şi mozaicat amestec de influențe înfățișează această epocă plină de tălăzuiri dinspre răsărit spre apus, dinspre nord spre sud şi desigur dinspre sud spre nord, şi dinspre apus spre răsărit. Adică pe de o parte creştinismul adusese o infuzie nouă de fantezie şi culoare în vechiul fond european clasic prin aluviunile ebraice, siriace şi chiar mai îndepărtat asiatice, deschizînd măsuratei raționi greceşti şi latine calea spre o lume fabuloasă. Pe de altă parte, stăpînirea maură în Spania făcea să pătrundă de la apus înspre răsărit, prin intermediul Provenței, o lirică fierbinte, o poezie de dragoste arzătoare, născută în deşerturile Arabiei. Popoarele Nordului, mai cu seamă cele germanice, introduseseră în fondul clasic o undă eroică nouă, un suflu de măreție războinică menit să fuzioneze organic destul de tîrziu cu mentalitatea creştină.

Astfel au revenit — colorate nou, topite în proaspete amestecuri fabuloase — vechi povestiri înspre Occident, reamintind faptele de înțelepciune şi curtenie ale lui Solomon sau Alexandru cel Mare, şi reevocînd luptele şi nenorocirile Tebei şi ale Troiei. De asemenea falsele tratate de zoologie care au circulat în tot evul mediu, *Bestiariile* sau *Fiziologurile*, introduceau şi întreținеau, probabil după relatări orientale, imagini de animale fantastice ca basiliscul sau inorogul, printre cele cunoscute.

Din Spania influențe arabe au fecundat lirica trubadurească, delicata floare a sudului Franței, transplantată apoi în Italia şi Sicilia, şi în nordul Europei unde s-a amestecat cu lirica truvereasсă, plină de elemente populare autohtone.

Nordul a produs cîntecele de gestă, marile cuprinderi ale ciocnirilor între popoare în acel timp de necurmate lupte (*La Chanson de Roland, Nibelungenlied* şi *Beowulf* constituind lamura acestei literaturi), ca şi romanele cavalereşti, de aventură şi dragoste, din care ciclul arthurian a aflat cea mai întinsă răspîndire.

Pe toate acestea le-a cunoscut, cum spuneam, Chaucer, aflat la castel într-o atmosferă hrănită pe de o parte cu cîntece de gestă şi romane cavalereşti, pe de alta cu poezie de dragoste de tradiție trubadurească şi truvereasсă. Pentru pajul Geoffrey, Roland, Lancelot

du Lac, Perceval din Galia, Guy of Warwick, Libeaus, Gawain, erau personaje pomenite mereu întru amintirea vitejiilor şi iubirilor lor. Aşa că el le trece în opera lui în mod firesc ca pe nişte vechi prietenii, tuturor cunoscute. La fel de familiar vorbeşte despre Gaufred, trubadurul care l-a jelit pe regele Richard şi întrebuinţează, chiar cu intenţie uşor burlescă, fragmente din menestreli identificaţi de specialişti. A ascultat sigur menestreli contemporani englezi şi francezi şi a înţeles tehnica poeziei lor. A cunoscut însă şi pe urmaşii notorii ai truverilor francezi în acei doi prieteni ai săi pe care i-a şi urmat ca model în unele din operele sale, pe Guillaume de Machaut şi pe Eustache Deschamps.

Cartea ducesei e mult îndatorată operei lui Machaut, *Dict de la Fonteinne Amoureuse,* ca şi fragmente din *Povestirea economului.* Iar *Miroir de Mariage* a lui Deschamps i-a slujit în *Precuvîntarea la Povestirea tîrgoveţei din Bath* ca şi la alcătuirea *Povestirii negustorului.*

Roman de la Rose, complicata operă morală a diecilor francezi versaţi în arta alegoriei, i-a fost carte de căpătîi lui Chaucer şi l-a influenţat în toate etapele creaţiei lui.

Roman de Renart de asemenea îl arată pe Chaucer a-i fi tributar, prin mai ales *Povestirea duhovnicului de maici,* despre cocoşul Şantecler şi găinuţa Bogheata. De altfel lumea romanelor satirice şi a *fabliaux*-urilor este poate cea mai apropiată de spiritul formaţiei adevărate, autentice a lui Chaucer şi a constituit elementul său originar.

Sursele italiene literare sînt cele mai strălucite ale acelei epoci şi trebuie începute cu Dante, ale cărui ecouri străbat adesea în *Povestirile din Canterbury*: în *Povestirea călugărului,* de pildă, în legătură cu episodul despre Ugolino della Gherardesca, sau cu rugăciunea sfîntului Bernard din *Paradisul,* cîntul XXXIII, intrată în *Povestirea celei de-a doua maici.* Iar scriitorul e menţionat chiar, în diverse împrejurări: în *Povestirea tîrgoveţei din Bath* sau în *Povestirea fratelui cerşetor.*

Petrarca, numit de Chaucer «al meu învăţător» în *Povestirea călugărului,* revine şi el de mai multe ori, cu numele şi opera lui în paginile scriitorului englez.

Boccaccio slujeşte de izvor principal în cea mai întinsă dintre *Povestirile din Canterbury,* aceea a cavalerului, cu opera sa *Teseida.* Din aceeaşi operă s-a inspirat parţial Chaucer în *Parlamentul păsărilor* şi în *Troilus şi Criseyda. Filócolo* constituie apoi sursa cea mai probabilă a *Povestirii răzeşului.*

De asemenea *Ameto* a fost legat de *Povestirea neguţătorului,* în anumite privinţe.

Iar *Decameronul* figurează foarte ades în sursele şi motivele poetului englez, fie că e vorba, bunăoară, de *Povestirea diaculuí despre Grizelda cea mult răbdătoare* sau de *Povestirea năierului,* cu susţinută alură de *fabliau.* Uneori certitudinea filiaţiei directe este stingherită de probabila interpunere a altui scriitor italian, Giovanni Sercambi, care l-a imitat pe Boccaccio în *Novelele* sale; autorul *Decameronului* rămîne însă un izvor important în cultura şi opera lui Chaucer.

Viziunea lui Chaucer despre lume este, aşa cum o arată opera sa, dominată de concepţia teologică şi de cea formată la şcoala ştiinţelor vremii. Între acestea astrologia ţinea un loc de frunte în explicarea universului, geocentric, firesc, după tradiţia ptolemaică moştenită şi acceptată de biserică. În acest univers limitat, format din pămîntul nemişcat, disc cu două feţe, de tină şi apă, înconjurat de cerurile

mobile ale celor șapte planete (Luna, Mercur, Venus, Soarele, Marte, Jupiter și Saturn) și de cerul al optulea al stelelor fixe, toate lucrurile se mișcau sub impulsul motorului prim, aflat în cerul al nouălea, și-și desfășurau destinul propriu într-o strînsă corespondență cu evoluția planetelor prin cele 12 semne sau case ale zodiacului. Fiecare planetă avea semnul său și stăpînirea asupra unor elemente din cele patru regnuri. Metalele, de pildă, corespundeau în mare, după criterii în primul rînd coloristice, planetelor în felul următor: aurul era metalul solar, plumbul — saturnin, argintul — lunar, arama — marțiană și așa mai departe. Pietrele prețioase de care se ocupau atîta oamenii de știință ai vremii aveau și ele virtuți caracteristice prin aceleași corespondențe, exaltînd sau slăbind înrîurirea planetelor respective.

Oamenii, alcătuiți din proporțiile variate ale umorilor, corespunzînd celor patru elemente fundamentale din care fusese făurită lumea, adică pămîntul, apa, focul și aerul, purtau în destinul lor pecetea înrîuritoare a planetelor sub semnul cărora se născuseră. Tîrgoveața din Bath se socotește îndreptățită să iubească mereu, din pricina planetelor care prezidaseră la nașterea ei:

Căci firea mea, așa să știți, se-mparte
Între iubeața Veneră și Marte:
Zeița m-a făcut nepotolită
Și Marte-mi dete inimă călită;
M-am fost născută Taur înclinat
Cu Mars... Păcat că dragostea-i păcat!

Faptele oamenilor se socot a fi menite succesului sau nereușitei după configurația cerului în momentul întreprinderii lor. De aceea mulți superstițioși consultau pe specialiști care urmăreau cu tabelele toledane mersul planetelor și stelelor în fiece moment al zilei.

Medicina însăși era strîns legată de datele astrologiei și se sprijinea pe învățătura lui Galenus care stabilea între elemente și umori legături numerice și de «calitate». Pămîntul e rece și uscat, focul fierbinte și uscat, aerul fierbinte și umed, apa rece și umedă. Cele patru umori care le corespundeau erau melancholia, cholera, flegma și sîngele, generate respectiv de creier, inimă, ficat și stomac. De aci oamenii erau împărțiți conform celor patru temperamente, melancolic, choleric, flegmatic și sanguin și erau considerați supuși influențelor astrale, mai ales celor lunare. În general, umorile, spunea medicina medievală, variază cu creșterea și descreșterea lunii. Dacă luna era în Rac la începutul bolii și în conjuncție cu Marte și Saturn, atunci boala venea dintr-o supraabundență de choleră neagră[1]. Cam așa vorbește știutoarea găinușă Bogheata lui Șantecler, speriat de visul său:

Te-ncredințez că visul ce-ai visat
Devine din prisos de fiere rea
Pe care-o ai în tine, fir-ar ea!...
...La fel melancolia, neagra zeamă,
Îl face-n somnul său pe om să geamă...
...Că ești de soiul tău prea plin de fiere.
Păzea cînd fi-va soarele-n putere
Să nu te afli prea încins la cheag;

[1] Curry W. C., *Chaucer and the Medieval Sciences*, London, Allen, 1960 (sec. print).

Altminteri pun pe-o grivnă rămăşag
Că hojma la trei zile friguri rele
Te-or bîntui — şi poţi muri din ele.

De aceea un bun diagnostician, ca medicul lui Chaucer, va trebui să cunoască perfect astronomia «*that swete dryonke*», «acea dulce licoare», ştiind astfel să stabilească originea oricărei boli.

«Dulcea licoare» îl va fi desfătat din plin pe poet fiindcă în 1391 — 92 a scris un *Tratat despre Astrolab* pentru uzul unui copil, «*little Lewis*», despre care se crede că ar fi fost un fiu sau un fin al său. Paginile despre acest instrument de investigaţie astronomică nu sînt decît la un nivel foarte elementar ştiinţific, ca pentru înţelegerea unui copil, dar cum s-a spus, ele sînt primele scrise în engleză despre un instrument de cercetare ştiinţifică. Dacă mai recent descoperita *Equatorie of the Planetis* se va dovedi a-i aparţine[1], atunci preocuparea mai adîncă a lui Chaucer pentru astronomie va căpăta o nouă lumină.

Înrudită în acea vreme cu medicina şi asrologia era şi alchimia, strămoaşa chimiei moderne, care a interesat, ca o ştiinţă incipientă, plină de taine pentru profan, multe intelecte dintre cele mai strălucite ale epocii, pe Petrarca şi pe Chaucer. Nu se ştie în ce măsură va fi cunoscut scriitorul englez atelierul şi practicile alchimiste, deşi *Povestirea argatului avei* foloseşte o terminologie care, oricît de caricată, ar sugera oarecare intimitate cu lumea retortelor şi a salamandrelor. În orice caz, literatura alchimistă îi era cunoscută şi e suficient să citäm numele faimosului Arnaldus de Villa Nova.

Magia naturală e un simplu adjuvant al medicinei, folosit mai ales la alcătuirea medicamentelor şi otrăvurilor, de către medici şi farmacişti. Chaucer o cunoaşte de asemenea, cum cunoaşte şi procedeele medicilor lăudăroşi şi doritori de îmbogăţire care prescriu la fiece doctorie o doză respectabilă de «*aurum potabile*».

Dar magia şi astrologia reunite duc la practici vrăjitoreşti, la împuternicirea unor oameni cu aparenţe demiurgice. Magicienii aceştia păstrau încă oarecare prestigiu în secolul al XIV-lea, deşi biserica îi urmărea fără preget şi mentalitatea magică începea să dea înapoi în faţa asaltului tot mai susţinut al empirismului filosofic şi al raţionalismului exprimate în mentalitatea tot mai profană a maselor. Chaucer putea să introducă într-o poveste a sa, cea a răzeşului, un episod cu un vraci din Orléans, în stare să săvîrşească fapte de mirare, să iluzioneze, să aducă în faţa îndrăgostitului imaginea mincinoasă a iubitei sale cum, mai tîrziu, Faust în opera lui Goethe va înfăţişa curţii frumuseţea anticei Elene.

Fizionomia întregea complexul ştiinţelor vremii, adăogîndu-se medicinei şi astrologiei.

Firesţe, această largă avuţie de cultură (pe care unii comentatori s-au căznit s-o tăgăduiască arătînd cu de-amănuntul unde a greşit scriitorul şi ce n-a ştiut decît pe jumătate) s-a grefat pe un spirit curios, receptiv, pe o capacitate modernă de observaţie şi a dublat o întinsă experienţă de viaţă curteană, de culise politice şi diplomatice, de relaţii cu personalităţi interesante, de afaceri comerciale şi administrative, de întîlniri cu oameni de toată mîna. Purtînd în el germenii înnoirii, Chaucer, plin de curiozitate variată, a reuşit să-şi cunoască într-un fel remarcabil contemporaneitatea şi să primească direcţiile esenţiale ale evoluţiei ei istorice. Astfel nu mai ştim dacă opera lui Chaucer

[1] Vezi Robinson N. F., *op. cit.*, p. 544.

răsfrînge contradicția fundamentală a autorului, adică aceea de om a două epoci, a evului mediu care sfîrșea și a Renașterii care mijea, sau răsfrînge realist și obiectiv întreaga vreme de tranziție în care lupta între contrarii, între nou și vechi, se observă cu putere. Mai bine zis scriitorul este expresia integrală a vremii și oglindește astfel mijlocit tendințele ce se înfruntă în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, acel secol «*flamboyant, toppling and tottering*»[1].

Opera lui Chaucer constituie o lume întreagă pentru că, în preajma Renașterii, cuprinsul artei s-a lărgit enorm și literatura cultă a primit totul în ea, a făcut loc deopotrivă dramei și măscării, a alăturat tragicul și comicul, grotescul cu sublimul. Ceea ce începuse mai palid în Dante din pricina gravității solemne a concepției lui de viață, se accentuase izbitor în Boccaccio și continua în urmașii lui. Totuși Italia era o țară de prea insistente reminiscențe clasice ca literatura ei să realizeze un efect de contraste puternice, de îngroșări frapante, de culori violente. Nu picturii italiene i-a fost hărăzită cea mai mare tărie a tonurilor, ci aceleia din nordul flamand, cețos și înfometat de culoare. Nu literaturii italiene, atît de mari, a acestei vremi i s-a dat tăria cea mai mare a esențelor umane concentrate, ci aceleia din Nordul englez, îndrăgostit de contraste într-o epocă de ciocniri între mentalități contradictorii, între oameni de stări și clase sociale opuse. Și această concentrare remarcabilă s-a produs nu în toată opera lui Chaucer, ci în floarea ei finală, *Povestirile din Canterbury*.

Ceea ce dăduse poetul pînă atunci, ca producție de tinerețe, era tributar cu totul poeziei curtene de dragoste precum și în general literaturii alegorice de tipul *Romanului despre trandafir*. *Cartea ducesei*, scrisă pentru mîngîierea lui John of Gaunt la moartea primei sale soții, Blanche de Lancaster, este un cuprinzător *lamento* al cavalerului îndoliat, întrerupt de un straniu personaj, Visătorul, care suferă și el, bîntuit de nesomn din pricina tristei lui fantezii. Aceste două suferințe, comparate și îngemănate, sînt menite să ilustreze viața ca o durere și o zădărnicie continuă. De aci, cum s-a spus, visarea ce înconjură întreaga narație, de aci depărtarea de realitate a personajelor zugrăvite cu intenție în atitudini convenționale ca niște figuri într-o tapiserie medievală[2]. Desigur, subordonarea mijloacelor poetice unei idei dominante coordonatoare este făcută cu artă și pricepere de tînărul Chaucer, dar maturizarea creației sale este un proces evolutiv îndelung, ca la orice scriitor, și fiece lucrare aduce o nouă dovadă a acestui proces. *Casa faimei*, produs al începuturilor de influență italiană, se sprijină inițial pe aceeași tramă convențională de dragoste, caracteristică pentru unele poeme ale evului mediu, dar lasă să apară interesantul și noul motiv al faimei, al gloriei, care anunță Renașterea.

Este o operă de tranziție, în parte inspirată din Dante, și care poartă semnele specifice ale creației chauceriene: tratarea liberă a motivelor de inspirație chiar cînd ele au fost împrumutate, împănarea textului cu referiri numeroase la fapte și personaje contemporane, ca și la izvoare variate de cultură, umorul subțire care învăluie toată alegoria.

[1] Inzorzonat, clătinîndu-se, stă să cadă.

[2] Bronson H. Bernard, *The Book of the Duchess Reopened* (în vol. Chaucer, *Modern Essays in Criticism, edited by Edward Wagenknecht, New York*, 1959, pp. 271—294).

Parlamentul păsărilor înfăţişează iar un motiv bine cunoscut al literaturii medievale şi anume un sfat al zburătoarelor în legătură cu alegerea iubitei în ziua de Sînt Valentin, dar şi aci poetul procedează liber în dezvoltarea temei, cu mînă tot mai sigură foloseşte procedeele artei sale şi în special dialogul care capătă o vioiciune anunţînd forţa *Povestirilor din Canterbury*. *Troilus şi Criseyda*, însă, prefigurează într-adevăr capacitatea narativă a viitoarei opere capitale. Această poveste, spusă mai întîi de Benoit de Sainte-Maure în al său *Roman de Troie* într-un episod, a ajuns la Boccacio (prin versiuni intermediare italiene) care a alcătuit un întreg poem, de sine stătător în *Filostrato*. Această carte a fost sursa imediată a lui Chaucer care, ca de obicei, a lucrat original asupra textului citit şi a dat, cum se spune, un adevărat roman psihologic.[1]

Şi *Legend of Good Women*, tot o vorbire despre dragoste, vesteşte apariţia *Povestirilor* mai ales prin structură, prin deschiderea printr-un prolog. Poetul e condamnat de zeul dragostei să scrie o legendă în cinstea femeilor desăvîrşite după canoanele dragostei, fiindcă a defăimat femeia scriind *Troilus şi Criseyda* şi traducînd *Le Roman de la Rose*.

Povestirile din Canterbury, operă a maturităţii depline scriitoriceşti a lui Chaucer, alcătuiesc un univers, concentrează o lume întreagă cu toate preocupările şi aspiraţiile, cu toată culoarea ei autentică. În ele Anglia lui Chaucer ni se înfăţişează cu un adevăr şi o forţă rară, semn, la autor, al unei puteri deosebite de oglindire realistă. Povestirile însumează, în varietatea lor, demnă, cum spuneam, de curiozitatea unui om al Renaşterii, toate speciile cunoscute ale vremii aceleia de tranziţie, cînd lărgirea orizontului artistic permite intrarea oricărui fapt de viaţă în arta cultă, de la dramă la măscări. E un fenomen estetic ce trebuie luat în seamă şi înţeles în semnificaţiile lui integrale, fiindcă înseamnă, pentru literatură şi artă în general, o hotărîtă orientare spre un nou spirit, cel laic, umanist, conform căruia se putea spune cu o vorbă veche latinească potrivită oricărui umanism: «*Homo sum; nihil humani a me alienum puto*»[2]. Într-adevăr nimic din viaţa timpului n-a rămas străin scriitorului, n-a fost lăsat în afara *Povestirilor din Canterbury*.

În primul rînd nu lipseşte nici o categorie socială a vieţii engleze. Toate stările sînt înfăţişate de Chaucer cu o uimitoare obiectivitate într-o galerie desfăşurată, plasată pe direcţia fundamentală a dezvoltării istorice. Desigur cavalerul, simbol al întregii orînduiri, al idealului uman medieval, nu putea lipsi din această galerie înfăţişată în remarcabilul *Prolog* şi în interludiile hazlii pe care le constituie precuvîntările la fiece povestire. Dar cu toată admiraţia şi strădania autorului, cavalerul rămîne un personaj fără viaţă, în ciuda calităţilor lui morale şi războinice atît de elevate. Singurul semn individualizator ce-i aparţine este «*cămaşa neagră-a dumisale/soită de rugina celor zale*»; haina sa proastă. Fiul său, scutierul (*the Squire*) e un tînăr plin de haruri, frumos, cochet, cu costum pestriţ alb şi roşu, înflorit ca o pajişte, şi care cumulează toate desăvîrşirile epocii: cîntă, scrie, pictează şi dansează, stăpînind desigur şi meşteşugul armelor. Dragostea e pricina neliniştii lui primăvăratice care i-a luat somnul. Încîntător, portretul scutierului depăşeşte, totuşi, cu foarte puţin convenţia tipică a epocii în ceea ce priveşte idealul de formaţie a viitorului

[1] Robinson N. F., *op. cit.*, p. 387.

[2] «*Sînt om; nu socot străin nimic din ceea ce e omenesc*» (Terenţiu, *Heautontimorumenos*, actul I, scena I, v. 25).

cavaler. El rămîne o plăcut colorată figură dintr-o ilustrație de manuscris.

Cu cavalerul și scutierul, lumea castelului, a seniorilor se epuizează repede, după cum se vede, potrivit importanței lor istorice, din ce în ce mai scăzute. Foarte numeroși sînt oamenii bisericii, bărbați și femei, preoți, călugări și călugărițe, vînzători de iertăciuni. Starețа deschide seria, ca mai mare în ierarhia lor. E o femeie delicată cu insistență, de cărei maniere o unicizează între țăranii și negustorii vrednici, dar grosolani. De la numele ei, Eglantina, la limba pe care o folosește (acea franceză din Stratford), la afectarea curtenească a purtării, la predilecția pentru căței și la costumul care-i întregește portretul și se sfîrșește cu un elegant și grăitor accesoriu, paftaua de aur avînd gravată deviza Amor vincit omnia[1], Chaucer a ales cu subtilitate ironică tot elemente care să sugereze capacitatea sensibilă și sentimentală a stareței, cu totul depărtată de cerințele aspre, ascetice ale cinului. De altfel, cu o singură excepție, aceea a bietului preot dintr-un tîrg, oamenii bisericii se arată însuflețiți de un spirit protivnic idealului tagmei, care-i face să se dedea unor înclinații și chiar unor pasiuni cu totul incompatibile cu starea și profesia lor. Călugărul este un vînător pătimaș, are ogari și cai arabi. Înclinat spre bucuriile trupului, n-avea nimic dintr-un ascet, ba chiar disprețuia canonul benedictin căruia trebuia să-i slujească. Grija de costum îl preocupă, poartă «*Pe mîneci cusătură/Cu găitan din blană scumpă, sură*» și o vizibilă bijuterie din aur masiv spre a-și prinde gluga. Semnul buneistări, al bucatelor de frupt, se vede pe toată fața lui, în pleșuvia lucioasă, în obrazul «*ca uns cu mir*», în trupeșia lui, în ochii «*înfocați și jucăuși*» ca tăciunii. Fratele pantahuzar, la fel de lumesc în apucături, avea patima cîștigului bănesc pentru care «*se gudura ca javra pentru os*» și pe aceea, mai acoperit sugerată, a femeilor. Făptura duhovnicului de maici, bărbat frumos și bine legat, provoacă admirația hangiului prin virilitatea lui evidentă:

Ian vă uitați la el ce vînă are
Și ce grumaz și pieptul cît de mare!
Dar ochii? Ca de vultur, ce să spui...
Nu-i trebuie căneală dumnealui,
Nici suliman, nici praf de Portugal...

Să nu uităm apoi pe abatele alchimist, șarlatan și iubitor de arginți. Pe toți îi întrece însă călugărul vînzător de iertăciuni, care nu numai că poartă și mărturisește păcatul lăcomiei, trăind ca un parazit care nu vrea să muncească, dar își ia însuși parcă puțin în derîdere propria lui slujbă, aceea de a face comerț cu indulgențele papale și cu relicvele sfinților și martirilor. Impostura și șarlatania sînt folosite cu haz de acest frate cerșetor care a încetat a se mai lua în serios. Și vorbele lui și comentariile celorlalți indică o schimbare de mentalitate la englezi, o afirmare a unei înțelegeri noi, critice, a religiei și a rosturilor ei, care prevestește Reforma, corolarul religios al Renașterii. Ideile lui Wyclif și ale lollarzilor sînt prezente în cea mai mare parte a povestirilor, indicînd declinul idealului ascetic medieval. Critica viciilor călugărești la Chaucer e întreprinsă cu mai multă vigoare decît la Boccaccio sau la Rabelais, fiindcă se pune în discuție (într-o țară unde mijește mișcarea protestantă, de interpretare raționalistă, nu mistică, a religiei), oportunitatea instituției. În precuvîntarea la *Povestirea călugărului*, hangiul critică nu atît pe călugări cît rigoarea

[1] *Iubirea învinge totul.*

ascetică, aceea care condamnă oameni întregi la abstinență. Implicit, cuvintele hangiului afirmă noul ideal de viață laică ce va pătrunde treptat în cultura viitorului umanism. Evident, e vorba de o laicizare a concepției de viață la un nivel încă inferior, biologic, dar acesta nu denotă mai puțin o schimbare a centrului de greutate în ierarhia valorilor acelei vremi.

Starea a treia este cea care alcătuiește partea de mare pondere a *Povestirilor din Canterbury*, atît prin frecvența oamenilor recrutați din ea, cît și prin energiile formidabile pe care le înfățișează. Mai întîi intră aci «cinstiții» negustători, îmbrăcați în strai bogat, colorat, vorbind și purtîndu-se cu greutate, cum le era starea. Lîngă ei meșteșugarii din bresle, dulgheri, boiangii, țesători, tapițeri cu accesorii și podoabe vestimentare din argint, semn al avuției, arătau noua putere a orașelor, a comunelor engleze. Intelectualii vremii prinși în ceata de pelerini sînt doctorul iubitor de aur, notarul, bun și priceput cunoscător de legi, trepăduș de afaceri, bogat foarte, și bietul diac din Oxford, sărac, cu o gloabă de cal, cu o jiletcă rărită și pisălog întru moralicestile învățături. Aprodul se ține și el, prin cele trei boabe de lătinie, de tagma celor învățați. La fel prin subțirimea minții lui iscusite în afaceri, economul. Tîrgoveața din Bath încheie șirul orășenilor, al burgheziei incipiente purtînd toate atributele unei clase în formație, activă, viguroasă și îndrăzneață. Face bună pereche cu burghezia țărănimea engleză, aceea afirmată tot mai curajos în zilele lui Chaucer prin răscoalele dese, prin revendicările înfățișate cu atîta îndrăzneală regelui și Parlamentului său.

Răzeșul, arcașul, țăranii liberi ai Angliei, ca și logofătul și morarul sînt excelent portretizați, ca niște surse de energie, puternici, activi, iubitori de trai bun, gata la snoave, fie ele și măscăricioase. Lumea pe care o cunosc cu simțurile e a lor, pe aceasta o afirmă ei cu putere, delectîndu-se cu bucuriile ei. Purtătorul de cuvînt al acestei «stări a treia» e hangiul, cu vorba lui grea susținută de chimirul plin și adresîndu-se fără nici o sfială, ca un egal sau ca un superior, oricăruia din convoiul de pelerini, de la cavaler și stareță pînă la Chaucer. El dă și ia cuvîntul, el emite judecățile de valoare asupra povestirilor, exprimînd și prin aceasta gustul și înclinațiile stării din care face parte și pe care o reprezintă ca o adevărată forță în devenire. Prezent cu discreție, ca și cum ar vrea să fie un martor obiectiv, scriitorul observă cu atenție și înregistrează raporturile dintre oameni, și izbutește, de fapt, să reproducă, în micul său univers literar, relațiile dintre categorii sociale, dintre clase, în perspectiva înnoirilor din ce în ce mai simțite ale acestei etape istorice.

Astfel prima sursă a realismului lui Chaucer constă în reflectarea obiectivă a direcției exacte a procesului istoric petrecut în momentul fixat de *Povestirile din Canterbury*. Personajele au, cum am văzut, importanța pe care categoria sau clasa lor socială o are în realitatea istorică, mentalitatea pe care o dezvăluie este veche sau nouă, depășită sau hărăzită succesului, după cum aparține unora în declin sau altora în ascensiune. Vechiul și noul se ciocnesc direct în paginile operei lui Chaucer, expresie nemijlocită a unei epoci de tranziție de la evul mediu la Renaștere.

Obiectivitatea autorului este de fapt simulată. Aparența ei se sprijină pe dubla valență a operei, pe orientarea ei cantitativ egală înspre evul mediu și înspre Renaștere. Critica funcționează implicit dar neîntrerupt la adresa vechiului prin atitudinea hangiului și a «stării a treia», la adresa clerului, de pildă, la adresa falsei științe a alchimiștilor, la adresa tiranilor împilatori care calcă libertatea

oamenilor (în *Povestirea economului*), a inegalității sociale și așa mai departe. Neamendînd opinia acestora sau intervenind prea slab, scriitorul își afirmă în realitate comunitatea de opinii cu ei. Dar nu numai atît. Chiar poveștile spuse de autor constituie o cheie în această privință. El începe cu *Sir Thopas*, o poveste care vrea să fie un roman cavaleresc și care eșuează, din voia autorului, într-o burlescă parodiere a romanului cavaleresc, prefigurînd, cum s-a spus, pe Don Quijote sau, cum ni se pare, vestind începutul poemului eroicomic al Renașterii, de tipul Boiardo, Pulci etc. Hangiul îl întrerupe plictisit și-l roagă să înceapă altceva. Atunci Chaucer intră în altă povestire, de data aceasta de tip moralizator, *Povestea lui Melibeus*, pe care o traduce pur și simplu din surse străine și o lasă în proză pentru a o face și mai indigestă[1]. Narațiunea despre înțeleapta și iertătoarea soție a lui Melibeus, care-și sfătuiește soțul să nu se răzbune pe dușmanii săi, ci să-i ierte, e deosebit de plicticoasă și fără valoare literară, neavînd nici acțiune, nici personaje vii, ci constînd dintr-un dialog obositor și stereotip, împănat cu toate autoritățile biblice și scolastice. De aceea, pe bună dreptate, hangiul se supără, și mînia lui este expresia oboselii oamenilor de poveștile cu cavaleri și de moralități seci.

Spiritualul, ironicul Chaucer, șarjînd aceste specii literare în cele două nereușite încercări ale sale, nu face altceva decît să dea cîștig de cauză noului gust în mod indirect, ceea ce înseamnă o sigură depășire a așa-zisei sale obiectivități și pe această cale.

Cele două aspecte contradictorii, serios și comic, ale operei lui Chaucer sînt justificate de acesta prin predilecțiile variate ale diferitelor categorii sociale pe care trebuie să le satisfacă. În cuvintele hangiului care preced *Povestirea vînzătorului de iertăciuni* se arată că oamenii de neam vor povestiri moralicești, iar cei de rînd măscări vesele. Și atunci, conform cu viziunea sa adînc realistă, scriitorul, care adună laolaltă oameni din toate stările, le va face parte egală tuturor, iar pe de altă parte va izbuti să individualizeze pe fiecare ca aparținînd unei stări prin povestea pe care o spune. De aceea în linii mari poveștile se pot împărți în două categorii, cele moralizatoare, sumbre, în spirit medieval, spuse de clerici care în mod firesc aveau mereu pe buze cuvîntul despre păcat și pedeapsă, sau cele cavalerești spuse de cavaler, fiul său ori unii dintre intelectualii grupului; apoi cele comice, de tipul *fabliaux*-urilor franceze, pline de întîmplări și fapte licențioase, dar nu mai puțin purtătoare de morală. În prologul la *Povestirea bucătarului*, hangiul, dezghiocînd sensul realist al artei satirice, facețioase, zice: «*Poți pune adevăr și-n zeflemea*». Acestea sînt narate cu mare plăcere de morar, logofăt, bucătar (care nu termină), corăbier, aprod, negustor, adică de cei mai hîtri din ceată.

Acordul dintre povestitor și cele ce povestește este în toate fragmentele operei perfect (cu excepția celor două narații ale lui Chaucer, intenționat puse în contratimp cu reala înclinație a personajului). Și ne dăm seama ce varietate interesantă de caractere omenești realizează scriitorul în mica lui lume, cînd înțelegem ce cuprinzătoare din punct de vedere al speciilor literare, al motivelor folosite sînt *Povestirile din Canterbury*, adevărată enciclopedie a surselor și a temelor literaturii medievale. Nu întîmplător călugărul, în «tragediile» sale, deplînge căderea din putere și strălucire a mai-marilor

[1] Acesta este de fapt și motivul pentru care din *Povestea lui Melibeus* nu figurează în versiunea de față decît *Precuvîntarea* și un scurt fragment.

lumii acesteia, începînd de la Lucifer şi Adam şi alţi eroi de mitologie şi sfîrşind cu personajele istorice ca Ugolino, faimosul erou al *Divinei Comedii*, ca Petru, rege al Ciprului, sau Bernabo de Lombardia, pe care Chaucer îi cunoscuse în lunga sa carieră de curtean. Mai ales în episoadele cu Alexandru cel Mare, «*spuma cavalerilor*», sau cu Iulius Cezar apare motivul *fortuna labilis*[1], spus ca o ieremiadă. Vanitatea tuturor lucrurilor acestei lumi perisabile şi înşelătoare era una dintre ideile directoare ale mentalităţii religioase a evului mediu. De aceea cel care povesteşte istoria sorţilor supuse marilor schimbări ale atotputernicei Fortune este un călugăr, adică un purtător prin excelenţă al ideilor religioase (chiar dacă nu un îndeplinitor al lor). Astfel individualizarea cîştigă în adîncire şi motivare şi aci, ca şi în cazul vînzătorului de iertăciuni şi în al fratelui cerşetor. Primul debitează o poveste tot de tip medieval cu moartea puternică stăpînind lumea păcătoşilor şi rînjind ameninţătoare din faptele lor. Cei trei desfrînaţi care vor să ucidă moartea, mor toţi pradă patimilor celor mai josnice, beţiei, lăcomiei de arginţi şi dorinţei de ucidere. Povestea ne aminteşte insistent de faimoasele înfăţişări ale plasticei medievale dar şi rinascimentale, de «dansurile morţii», ilustrate mai cu seamă de artişti ca Dürer şi Holbein, şi cu precădere în ţările germanice, ale nordului.

La fel, fratele cerşetor face loc în naraţia sa unui alt motiv care a înflorit în evul mediu, şi anume pactului cu diavolul. Un aprod peste măsură de lacom încheie, pe neştiute, un pact cu diavolul care-l va lua chiar în ziua aceea cu el în iad, aşa cum ceruseră blestemele babei sărace, oropsite de aprod.

Stareţa relatează în forma unui miracol o superstiţie de asemenea foarte răspîndită în intoleranţa mărginită a evului mediu şi anume uciderea unui copil creştin de către evrei. Şi în *Precuvîntarea* la această povestire, şi în cea la *Povestirea celei de-a doua maici* figurează rugăciuni, una din ele imitată după rugăciunea sfîntului Bernard din *Paradisul* lui Dante. Atitudinea e explicabilă cu atît mai mult cu cît e vorba de femei, desigur mai pioase decît bărbaţii călugări. Măicuţa a doua spune legenda sfintei Cecilii, nobila romană creştinată şi dată martiriului. Cuvintele feţelor bisericeşti sînt încheiate în acelaşi spirit de preot care vorbeşte în proză, ca într-o fastidioasă predică, despre cele şapte păcate capitale şi despre pocăinţă.

Singura excepţie în rîndul clericilor o face duhovnicul de maici, pe care rugăminţile celorlalţi, indispuşi de povestirea atît de tristă a călugărului (şi nu întîmplător cavalerul protestase, dintr-un sentiment, uşor de înţeles, de solidaritate cu făptuitorii de «lucruri mari» în lume şi dintr-un sentiment de castă) îl îndeamnă spre o mai veselă temă, aceea a cocoşului Şantecler şi a găinuşei Bogheata, luată, pare-se, din *Roman de Renart*. Dar dacă e să vorbim despre capacitatea lui Chaucer de a-şi defini prin analogie sau prin contrast personajul, după povestea pe care o spune, atunci n-ar fi exclus ca duhovnicul de maici să fie apropiat, prin structura lui fizică pomenită mai înainte, deci printr-o propensie a firii, de galantul cocoş din fabulă.

De altfel vorbirea despre dragoste apare şi în *Povestiri* ca subiectul cel mai agreat şi cel mai des întîlnit, cum apare în tot cursul evului mediu, în dubla ei accepţie, cavalerească (*amor purus*[2] ori *hohe Minne*)

[1] Norocul schimbător.

[2] *Iubire curată* (lat.); *dragoste elevată* (germ. medievală).

sau comună, populară (*amor impurus*[1] ori *niedere Minne*). Cavalerul și tîrgoveața din Bath sînt fiecare purtătorii cîte unei accepții, exprimînd în cel mai înalt grad viziunea cavalerească sau populară care stăpînesc poveștile de dragoste. Adică unii vorbesc despre dragoste ca trubadurii, într-o poezie împodobită de nobile sentimente și destul de convenționale (pentru vremea aceea) simboluri ca șoimii sau trandafirii, iar alții vorbesc, fără perdea, într-o sinceritate absolută, uneori cam grosolană, ca în *fabliaux*-uri, despre dragoste ca despre satisfacerea impulsurilor vitale, a plăcerii naturale, fără constrîngere. De aceea e o deosebire de la cer la pămînt între romantica povestire a cavalerului despre dragostea pură a celor doi eroi antici Arcite și Palamon pentru frumoasa Emilia, cumnata lui Tezeu al Atenei, și prologul tîrgoveței care spune, fără înconjur, toate detaliile complicatei ei vieți intime în cele cinci căsătorii succesive.

Pe linia deschisă de cavaler se înscrie și povestirea fiului său, scutierul, despre Canaceea căreia i se spovedește șoimana rănită din dragoste ca și, în mod destul de ciudat, povestirea răzeșului, de tipul romanului cavaleresc, despre cavalerul Arveragus și soția sa, frumoasa Dorigena. Poate că răzeșul, păstrătorul vechilor obiceiuri de viață engleză populară, va fi fost pentru Chaucer un model de moravuri sănătoase întemeiate pe o îndelungată tradiție. Și povestea lui sfîrșită cu atîta neașteptată generozitate din toate părțile ilustrează poate o altă concepție de viață decît aceea a tîrgoveței, a morarului, a logofătului, sau chiar a negustorului.

Poveștile hître care culminează cu vorbirea tîrgoveței se întemeiază mai ales pe necredința femeii, capabilă, după părerea cu originea în Biblie, numai de înșelăciune. Șantecler însuși rostește confirmarea acestei idei: *În principio mulier est hominis confusio*[2], deși îi dă o turnură destul de galantă. Morarul povestește despre teslarul înșelat de frumoasa lui soție Alison cu Nicolae învățăcelul; corăbierul înfățișează și necredința și lăcomia soției de negustor are-l înșală pe acesta pentru o sută de franci cu vărul său, călugărul John. Iar negustorul întreprinde o ironică pledoarie în favoarea căsătoriei susținută de pilda, inspirată din Boccaccio, a bătrînului Ianuare căsătorit cu dulcea Mai și înșelat de aceasta cu pajul Damian. Economul spune și el despre necredința femeii povestea cu cioara lui Phoebus.

Vorbirea despre virtute este aproape la fel de frecventă, dar mult mai puțin pasionantă, așa încît povestirea cea mai plicticoasă este aceea a autorului despre Melibeus, iar cea mai puțin verosimilă a diaculuí despre răbdătoarea Grizeldă care, luată de soțul ei din colibă, e supusă la încercări din cele mai grele din care iese mereu învingătoare prin perfecta ei supunere, virtute medievală exaltată între toate. La acestea se adaogă și povestea notarului despre Constanța, virtuoasa și nefericita fiică de împărat, mereu persecutată de succesivele ei soacre și pedepsită în același fel, adică trimisă să plutească pe mare la voia întîmplării, precum și povestea doctorului despre puritatea moravurilor la romani, care a determinat pe vrednicul Virginius să-și ucidă fiica pentru a o scăpa de dezonoare.

Didactic și moralizator în poveștile *serii*[3], Chaucer dă măsura adevărată a artei sale în poveștile comice unde mînuiește arta satirei cu mare dezinvoltură, fixîndu-și astfel profilul creator printre afini joviali ca Boccaccio și Rabelais și creind o tradiție comică în scrisul

[1] *Iubire necurată* (lat.); *dragoste de rînd* (germ. medievală).
[2] Vezi *Note, Duhovnic*, vv. 33 — 346.
[3] Serioase (*ital.*).

englez de la el la Shakespeare și Sterne. De aceea din el rămîne foarte mare jovialul, viu, original și nu moralistul sec, sarbăd. Acela mișcă oameni, îi pune să vorbească, să bea și să se certe, acesta grăiește doar în pilde și citate, doct și monoton, fără nici un haz. Dar în felul complex în care sînt concepute *Povestirile din Canterbury*, cele două aspecte ale artei lui Chaucer care alternează fără încetare se întregesc, slujindu-se reciproc, punîndu-se în valoare prin contrast. După cavalerul romantic urmează la rînd morarul cel slobod la gură căruia îi face indirect remontranțe logofătul cu povestirea lui. Bucătarul produce o sincopă cu narația sa neterminată, după care notarul reintroduce tonalitatea gravă și tonul moralizator și așa mai departe, cu pedalări cînd pe minor, cînd pe major. Ceea ce îngăduie această mișcare, dînd coerență și unitate întregului, este povestirea de cadru învățată de Chaucer tot de la Boccaccio, dar depășită prin dinamică și colorit de epocă foarte intens. Fragmentele de legătură între povești fac posibilă cunoașterea personajelor pe toate laturile prin urmărirea lor în dialog, în reacțiile unuia față de celălalt, prin intervenții și descoperiri noi care îmbogățesc mereu universul pelerinilor din Canterbury.

Așa, de pildă, abatele alchimist apare în treacăt în precuvîntarea la *Povestirea argatului* și tot acolo au loc micile răfuieli între el și slujitorul său. De asemeni, cearta între bucătarul beat și între econom are loc în precuvîntarea la povestea acestuia din urmă. Unele povești își dobîndesc motivarea chiar în mînia stîrnită într-un personaj de către altul. Astfel povestirea fratelui cerșetor e spusă în ciuda aprodului pe care-l știa de ticălos, iar cea a aprodului în dușmănie față de călugări în general.

Sigur că vremea lui Chaucer prinde viață din toată această agitație a eroilor în fragmentele intermediare care prelungesc și explicitează prologul. Dar epoca străbate în opera scriitorului chiar prin povestirile cele mai îndepărtate în timp și spațiu, altă dovadă a forței realiste de oglindire la Chaucer. Scutierul îl face pe domnul tătar Cambinskan un cavaler desăvîrșit, la a cărui curte se trăiește ca la curtea engleză. O curtenie binevoitoare stăpînește toate raporturile dintre oameni, cavalerul care vine să aducă daruri vorbește după toate legile retoricii medievale, la ospețe menestrelii înveselesc pe meseni. Iar peisajul prin care se plimbă Canaceea este unul de-a dreptul englezesc, aburos, umed, colorat cu verde fraged, ca orice peisaj descris de Chaucer. Sentimentul naturii se simte mijind la Chaucer într-un fel care a depășit schema, canonul trubaduresc al înfățișării naturii. El prevestește acel peisaj care va înflori în secolul al XVIII-lea cu *Anotimpurile* lui Thomson și cu pictura lui Gainsborough. Cu aceasta ieșim, în ceea ce pribește zugrăvirea naturii, din evul mediu și intrăm în Renaștere.

Nu numai în depărtata Asie sînt trecute moravurile medievale engleze, dar mai accentuat chiar în istoria mitică a Greciei. *Povestirea cavalerului* ne duce într-o antichitate văzută foarte interesant, cu ochii medievalului. Disputele între cei doi eroi, Palamon și Arcite, se duc — după hotărîrea regelui Tezeu care prezidează hotărîtor întotdeauna, ca un rege Arthur sau Charlemagne — în felul cavaleresc și după tipicul medieval. Evocarea luptei lor e de fapt descrierea unui măreț turnir, poate mai direct și mai convingător decît în paginile lui Walter Scott. Vînătorile sînt iar prilejuri de înfățișare a modului exact de viață medieval, de la costumul verde al amazoanelor pînă la alaiul întreg; tot așa nunțile și înmormîntările sînt proiectări în antichitate ale încărcatelor ceremonii feudale.

Disputele verbale sînt conduse ca în vremea scolasticii, fiinţa umană e înţeleasă în felul medieval ca amestec al celor patru elemente, simbolizate în umori. Palamon, bunăoară, e un temperament bilios, mereu negru la faţă, mereu trist, mereu îmbrăcat cernit, supus smeadului Saturn. Ni se pare a vedea în acest erou o prefigurare medievală a viitorului melancolic din Renaştere, întrupat de Dürer sau Shakespeare. Cortegiile de alegorii medievale caracteristice sînt uneori străbătute de imagini luminoase, noi, rinascimentale, precum aceea a Veneri ca ieşită de sub penelul mai tîrziu trăitorului Botticelli:

Pe Venus cea cu chip şi sîni de fală
O au făcut plutind pe mare, goală;
De la buric în jos şi pe picioare
O-nvăluiau talazuri sclipitoare;
O ceteră purta zeiţa-n mînă
Şi-avea pe cap minune de cunună
Din proaspeţi trandafiri; şi porumbei
Roteau deasupra creştetului ei...

De altfel trăsăturile neo-clasice la Chaucer ca şi la Petrarca şi Boccaccio sînt numeroase, vorbind despre o nouă orientare a culturii contemporane. Printre altele e semnificativ în acest sens pasajul din *Povestirea tîrgoveţei din Bath* unde se vorbeşte despre pieirea nimfelor din pajişti şi păduri şi înlocuirea lor cu... călugări. E poate aci o notă de regret a neo-clasicului faţă de dispariţia vechiului său vis de armonie pe care-l reprezenta antichitatea şi pe care o vom găsi în neo-clasicismul de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, la Schiller sau chiar la Hölderlin.

Imaginea vremii lui Chaucer se reconstituie şi cu interioarele şi cu costumele, cu toate detaliile lor atît de plăcut colorate. În această privinţă el se arată plastic, ca nici un alt autor al Renaşterii, în afară de Dante. Se simte că ochiul i-a fost nu numai sensibil, dar şi exersat de contactul cu modele coloristice remarcabile ale vremii. A văzut postavul ciocîrlat şi civit de Flandra precum şi grelele brocarte italieneşti în costumele bariolate ale epocii. A trecut prin catedralele franceze şi a urmărit irizările multicolore ale luminii prin vitralii. A ţinut în mînă manuscrise preţioase cu enluminuri de meşteri vestiţi. Dar a privit şi icoanele de acasă în feţe vii ca acelea pe care le pomeneşte răzeşul, precum a privit şi pînzele marilor coloriştі flamanzi şi a strins învăţătura culorilor din toată acea somptuoasă epocă de tranziţie, bîntuită de proaspătă şi senzuală înclinaţie spre frumuseţea lumii înconjurătoare pe cale de a fi redescoperită de Renaştere.

Plastice sînt înfăţişările *de genre* din *Povestirea duhovnicului de maici*, ca şi odăiţa învăţăcelului din *Povestirea morarului* unde detaliile sînt puse cu grija unui flamand pentru detaliu:

Acolo-n han, el singur-singurel
Ţinea pe seama lui un ietăcel
Îmbălsămat cu izmă şi sulcină;
El însuşi mirosea a rădăcină
De iarbă dulce şi a odagace.
Pe Almegist şi alte terfeloace,
Pe astrolabul de cetit în stele,
Socotitoarele şi toate cele
Le rînduise-n poliţă, la cap;
Un roş postav pusese pe dulap,

Iar sus de tot o hartă așezase
Pe care instruna cîntări duioase
Încît întreg iatacul răsuna.

Impresionante ca performanță expresivă și plastică sînt și altarele stranii închinate zeilor în arena turnirului din *Povestirea cavalerului*, și anume Venerei, Dianei și lui Marte. Am dat mai sus o mostră plastică închinată Afroditei, în culori de o prospețime florală. Templul de alabastru și mărgean (îmbinare coloristică rafinată) al Dianei poartă sculpturi de scene vînătorești ce amintesc, prin tehnica lor, de reliefurile înfățișate pe marmoră în *Purgatoriul* lui Dante. Iar efectele coloristice și sculpturale scoase de Chaucer în templul lui Marte realizează o ambianță într-adevăr sinistră, pustiitoare ca aceea a războiului.

Grațioasă e și imaginea lui Ianus iarna la vatră, din *Povestirea răzeșului*; parcă e scoasă din suitele de anotimpuri ilustrate alegoric în medalioanele și pe capitelurile din catedralele romanice.

Coloritul lui Chaucer este inegalabil în costume și portrete. Iată-l pe Șantecler ca într-o enluminură, în veșmintele lui firești, dar purtînd parcă strai curtean:

Și creasta sa mărgean adevărat
Era cu zimți, ca zidul de palat.
Clonț negru lucitor avea, picioare
Și pinteni vineți — floare de cicoare —
Și gheare albe, crinilor perechi,
Iar penele pe dînsul — aur vechi.

Toate costumele sînt caracteristice pentru stările din care oamenii fac parte, dar autorul le dă armonii speciale, de formă și culoare. Prologul e plin de varietate, fiecare personaj e altfel după pungă și gust. Doctorul e cel mai arătos, îmbrăcat în «*sangwyn and in pers*», în roș-sîngeriu și albastru-cenușiu. Stareța cochetă își înflorește rasa cernită cu mătănii ce îngemănează boabe roșii și verzi, de mărgean și hurmuz, și cu pafta de aur.

Arcașul, om de pădure, falnic *yeoman*, poartă reflexele pădurii pe ființa sa într-o armonie monocromă, verde:

Purta acesta verde strai cu glugă
Și, prins la brîu, ținea cinstita slugă
Snop de săgeți cu pene de păun
Și vîrful-fir, ca acul cela bun —
Ci una n-avea penele pleoștite
Și-un arc ducea în mînă, cogeamite.
Tuns mirișe, cu fața arămie,
Și toate-a' codrului părea că știe.
Purta la braț brățară grea lucrată;
La șold îi dăngănea un scut și-o spată
Și-n partea dimpotrivă junghi frumos,
Bine-nhămat și strașnic de tăios.
Pe piept îi strălucea Cristos de-argint
Și-avea și corn cu coadă verde mint...

Toți au pe ei, săraci sau bogați, o pată de culoare: ciorapii tîrgoveței roșii, tichia morarului albastră, giubeaua băltată a notarului etc. Unii poartă culoarea chiar pe față, ca răzeșul care unește albul bărbii cu roșul feței, sau aprodul «*cu chipul ca heruvii, roșu foc*». Cu aceasta intrăm în altă secțiune, tot remarcabilă, a realismului lui

Chaucer: în zugrăvirea oamenilor. Ne duc înspre lumea eroilor lui Chaucer mai întîi, cum am văzut, determinările socîale. Fiecare personaj aparţine unei stări, unei clase pe care o reprezintă în ocupaţii, în obiceiuri de viaţă, în cuvinte, gusturi şi aspiraţii. Dar fiecare are o individualitate proprie, bine conturată, mai întîi prin costum, care în rigidul ev mediu fixa pe om ca apartenent al unei categorii stabilite. Poetul face variaţii coloristice de o calitate excepţională pe acest prim dat al fiinţei exterioare umane, ca să treacă după aceea la celălalt, la fizionomie, prin care se pătrunde în structura individuală, unică a personajului. Rod al unei observaţii atente a omului, portretul are la Chaucer semnificaţii cuprinzătoare. Înfăţişarea strînge deosebirile fizionomice, morale, temperamentale, caracterologice ale individului aşa încît se cade să o scrutezi cu mare pătrundere pentru a diferenţia atîtea personaje.

E interesant de remarcat încă o dată ca personajele pozitive au un contur individual foarte şters, că ele nu se deosebesc prin trăsături individuale acuzate. Cavalerul nu vorbeşte decît prin costumul şi povestirea lui. Portretul lui moral vrea să fie plin de elevaţie, dar sîntem lipsiţi de posibilitatea investigaţiei realiste în fiinţa sa. El e o umbră nobilă îmbrăcată în armură. Tot aşa plugarul şi preotul, foarte morali, buni şi plini de abnegaţie, dar lipsiţi de viaţă.

Mehenghii însă sînt plini de vigoare: morarul ţine între ei primul loc. Portretul lui îl analizează şi fizionomic.

Era Morarul *ditamai vlăjgan,*
Vînjos grozav şi ciolănos avan.
La trîntă nimeni nu-l putea întrece
Şi hojma cîştiga cîte-un berbece.
Era legat, spătos şi nodoros,
Putînd s-arunce orice poartă jos
Din bălămăi, sau s-o stărîme toată.
Bărboiul, lătăreţ cît o lopată,
Era roşcat ca părul de vulpoi;
Avea în partea dreaptă pe năsoi
Un neg c-un smoc de păr care lucea
Tot roşu ca urechea de purcea.
Avea nări negre şi căscate foarte.
Purta un scut şi paloş într-o parte.
Gurița lui — cît gura de cuptor!
Era un de măscări cuvîntător...

Grotescul stăpîneşte această fiinţă în toate manifestările ei, într-un potrivit paralelism psiho-fizic, ca şi pe cîţiva dintre cei de-o teapă cu el. Dar grotescul înfăţişării fizice la Chaucer nu merge numai pe această latură a angularului, ci şi pe aceea a rotundului sub semnul căruia stă călugărul:

Şi-avea o pleşuvie prea-lucioasă
Şi-obrazul tot la fel, ca uns cu mir.
Era plinuţ la trup, ca un clondir.

Motivările temperamentale, umorale se adaogă la analiza oamenilor în felul în care medicina şi astrologia vremii o preconizau. Uneori semnul bolilor frecvente este indicat pe fizionomia ajunsă grotescă a personajelor, cum se întîmplă cu aprodul care, se pare[1], suferă de un soi de lepră sau cu bucătarul care, mare beţivan, e

[1] Curry W. C., *Chaucer and the Medieval Sciences.*

afectat de un fel de ulcer uscat — *malum mortum*. E un indiciu de penetrație științifică a lui Chaucer, dar și de frecvența, probabil, a acestor fizionomii cu aspect respingător în timpul acela bîntuit de tot felul de boli. Dar nu numai pelerinii sînt individualizați de poet, ci și eroii povestirilor. Talentul descriptiv al lui Chaucer se simte și în povestire și în povestirea de cadru însăși. Și, mai ales, în aspectul grotesc al oamenilor și scenelor. Ne gîndim de pildă la portretul bătrînului Ianuare după noaptea nunții, care parcă ar fi ieșit din condeiul lui Daumier sau la scena cu teslarul în putină atîrnat de frînghii în pod, printre altele foarte numeroase și foarte reușite.

De altfel grotescul merge și la scene mari, ca aceea din precuvîntarea la *Povestirea aprodului*: Satan cu o coadă uriașă, sub care sînt ascunși mii și mii de călugări pantahuzari care ies roind cînd coada se ridică și reintră cuminți la loc cînd coada se lasă. E o imagine de grandioasă imaginație grotească, între Dante și Rabelais.

Cu aceste mijloace artistice (și cu altele nepomenite de noi) realizează poetul o lume întreagă în operă, un univers deplin cum poate nici Boccaccio, izvorul său principal de inspirație, nu izbutește să sugereze. Dar tot adevărul, toată culoarea contururilor individuale atît de puternice nu fac decît să suplinească lumea lăuntrică în care Chaucer încă nu pătrunde. El n-a descoperit, la răscrucea de veacuri în care s-a aflat, acea *lume* care este omul pentru Renaștere și despre care vorbesc filozofii italieni de la Pico de la Mirandola înainte și chiar, dintre ceilalți, Rabelais. Dar el invită la pătrunderea în această lume pe care o va realiza chiar Shakespeare. Chaucer a pus toate premisele în opera lui alcătuită din fine *aqua-forte* și grosolane dar expresive xilogravuri medievale, premise din care, deductiv și mai ales istoric, urmașii mari vor trage toate concluziile. El rămîne un ctitor de mare literatură, model de mare realist și mare poet, tălmăcit pe măsura geniului său în această carte.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga

POVESTIRILE DIN CANTERBURY

PROLOGUL

La vremea cînd Prier cu dulci şuroaie
Pînă-n rărunchi pămîntul îl înmoaie
Şi scaldă tot ce-i lujer în licoarea
Din care prinde vlagă nouă floarea;
Cînd şi Zefir cu-nmiresmata-i boare
A-nsufleţit prin crînguri şi ponoare
Mlădiţe moi, iar soarele-l petrece
În ultima lui goană pe Berbece;
Cînd păsări nalţă cîntec în desiş,
Iar noaptea dorm cu ochii mari deschişi
— De-atît fior li-i inima năucă —
Atuncea prind hagiii dor de ducă,
Iar pălmierii află-ndemn să cate
Altare pe meleaguri depărtate;
Dar mai cu sîrg de pe britane plaiuri
Spre Canterbury se îndrum alaiuri
La mucenicul tămăduitor
Ce-mparte celor bólnavi ajutor.

Şi s-a făcut ca-n vremea cea din an,
Cum poposeam în Southwark la un han,
La Tabard, eu, cu foc pios în piept
Spre Canterbury paşii să-mi îndrept,
Au mas să steie-acolo pînă-n zi
Vreo douăzeci şi nouă de hagii,
Drumeţi de mai tot soiul — prost sau bun —
Ce fost-au să se-ntîmple soţi de drum
Spre-acela ,de minuni sfînt făcătorul.
Adînci erau cămările, pridvorul

Şi grajdul, tot, de ne-a tihnit popasul.
Pe scurt, de cum bătu de noapte ceasul,
Atîta de plăcut şezum la sfat
Că m-au primit în sînul lor de-ndat',
Şi-am hotărît să ne urnim din zori
Spre sfînt lăcaşul cela, călători.

Găsesc a fi cu calé într-acestea,
Cît nu purced la vale cu povestea,
Să stric pe fiecare un cuvînt,
Spre-a vi-i înfăţişa aşa cum sînt,
Aşa cum se iviră-n ochii mei,
Ce hram purtau, şi ce era de ei,
Şi încă-n ce veşminte i-am văzut.
Îi iau pe Cavaler de început.

Un CAVALER era, un om de bine.
De cînd s-a fost primit prin ţări străine
El foarte a-ndrăgit cavaleria,
Dreptatea, traiul slobod, curtenia.
Luptat-a pentru domn fără de pată;
De toţi era virtutea-i lăudată,
Şi mult a colindat, ca altul nime,
Între creştini, dar şi prin păgînime.
Bătu-n Alecsăndria de-a căzut;
Ades în fruntea mesii a şezut
Naintea altor neamuri în Prusia;
Şi la litveni luptat-a, şi-n Rusia,
Ca el creştin de vază nimeni altul;
Era-n Granada cînd au dat asaltul
La Algezir, şi-a fost în Belmaria;
La Lyeys mai fost-a el şi Satalia
Cînd le-au luat; şi iar, pe Marea Mare,
Tot printre lănci şi coifuri lucitoare.
Bătu războaie crunte cincisprezece;
La Tramisen luptat-a pentru lege;
În trei turnire tot biruitor
Alesu-s-a, şi-a mai oştit cu spor,
O vreme, lîng-un crai din Palatia,
De-au risipit păgînii în Turcia.
De faima lui şi pruncii luau aminte;
Viteaz era dar şi-nţelept la minte,
Şi galeş în purtări ca o fecioară;

N-ar fi rostit o vorbă de ocară
Sau altcum orișicui să-i fi greșit:
Un cavaler, mă rog, desăvîrșit.
De-nfățișarea sa ce pot a spune?
Bun cal avea, dar straie nu prea bune.
Era cămașa neagră-a dumisale
Soită de rugina celor zale,
Căci doar ce poposi din țări streine
Că și porni hagiu, să se închine.

Apoi fecior-său, june SCUTIER,
Iubeț și ucenic de cavaler,
Cu părul cîrlionți ca scos din fiare;
Vreo douăzeci de ani avea, îmi pare,
De stat, nici hăt prea nalt, dar nici prea mic,
Sprințar nevoie mare, și voinic.
O vreme colindat-a tot în șa
Prin Flandra și Picardia și-Artois,
Și vrednic s-a purtat — în scurt răgaz —
Cu gînd să crească-n ochii dragei breaz.
Vedeai pe fața lui, ca pe-o altiță,
Și dalb de crin, și roș de garofiță,
Din fluier sau din ghiers zicea cu har;
Senin era ca luna lui Florar.
Giubeică scurtă-avea, cu mîneci late,
Și falnic sta în șa, mai tras spre spate.
În toate-i era fapta celibie;
Știa danța și zugrăvi și scrie.
De noapte nu dormea el mai de loc,
Atîta ce iubea, cu-atîta foc.
Sfios era, și cu purtare-aleasă,
Și lui tătîn-său îi tăia la masă.

Avea și un ARCAȘ, și nimeni mai,
Căci nu-i plăcea la drum mai mult alai.
Purta acesta verde straie cu glugă
Și, prins la brîu, ținea cinstita slugă
Snop de săgeți cu pene de păun
Și vîrful-fir, ca acul cela bun —
— Ci n-avea una penele pleoștite —
Și arc ducea în mînă, cogeamite.
Tuns miriște, cu fața arămie,
El toate-a' codrului părea că știe.

Purta la braţ brăţară greu lucrată;
La şold îi dăngăneau un scut şi-o spată
Şi-n partea dimpotrivă junghi frumos,
Bine-nhămat şi straşnic de tăios.
Pe piept îi strălucea Cristof de-argint,
Şi-avea şi corn cu coardă verde-mint.
Era, bag seamă, pădurean sadea.

Şi-apoi o maică STAREŢĂ era.
Sfios zîmbea ea pururi, cu sfinţie,
Şi nu jura decît pe Sînt Elie;
Cînta la slujbe dumneai — minune...
Cucernic ce ştia pe nas să-ngîne
Măicuţa Eglantina. Şi-apoi, încă,
Grăia simandicos pre limba frîncă,
Cum o-nvăţau la Straford cu dichis
Căci nu ştia frîncească din Paris.
La mese-avea aleasă-apucătură:
N-ar fi scăpat un dumicat din gură
Şi nu-ntingea adînc cu deştu-n zeamă;
Iar cînd ducea sub nas, băga de seamă
Un strop să nu cumva pe piept să-i pice.
Purtarea-aleasă o făcea ferice.
Pe buze se ştergea aşa de tare
De nu lăsa nici umbră de unsoare
În băutura din potir, cînd bea;
Şi gingaş din bucate ciugulea.
Alene cunoştea să se compoarte,
Cu farmec mult şi cu mişcări învoalte.
Se străduia măicuţa să «imite»
De pe la curte feţele cinstite
Ca toţi să-i dovedească plecăciune.
De firea ei vorbind, putem a spune
Că mult era miloasă dumneaei:
Să fi văzut un şoarec mort, alei!
Sau sîngerat în cursă, păi bocea...
Şi-avea căţei o droaie de-i hrănea
Cu lapte şi colac şi cu pîrjoală,
Cum, mai plîngea dacă-i murea de boală
Vreun dolofan, sau de-l croiai cu-o joardă...
Atît era la inimă de caldă.
Purta un comănac legat cu fald,
Năsuc alung şi ochii de smarald,
Iar gura — cum îi fraga pîrguită.

Şi ce mai frunte! Naltă şi boltită,
De-o şchioapă să fi fost, de nu mă-nşel,
Căci pirpirie n-arăta de fel.
Frumos ce-i sta cernitul ei mintean!
Pe braţ purta mătănii de mărgean
Şi de hurmuz ca strugurele-n soare,
Şi cu pafta de aur lucitoare;
Un *A* încununat sta-nscris pe ea,
Şi-n urmă *Amor vincit omnia.*

O MAICĂ se afla-n alaiul ei,
Diaconiţă-n cin, şi PREUŢI TREI.
Şi iarăşi un CĂLUGĂR, om plimbareţ,
Isteţ, voinic la trup, călcînd a stareţ.
O patimă avea: vînătorească.
Ţinea cai mulţi, de viţă arăbească,
Şi cînd se-afla călare-n şa, săltînd,
Curat mai clincăiau dîrlogii-n vînt.
Strălimpede cum clopotul la schitul
Unde-şi avea chilia preasfinţitul.
Canonul lui Sînt Benedictus, însă,
Aflîndu-l el cu chinga prea rău strînsă,
Îl slobozea cu-o bortă sau cu două
Şi se ţinea în pas cu vremea nouă.
Nu da pe-acei ce păcătoşi i-arată
Pe vînători, o ceapă degerată —
Au că monahii fără mînăstire
Cu peştii pe uscat au semuire:
Cum ar veni, cînd sînt plecaţi din schit.
Pe-aşa cuvînt nu da un hrib pîrlit.
Şi zău c-aveq dreptate dumnealui:
De ce s-ajungă el de cap tăhui
Tot ostenindu-şi ochii pe-o hîrţoagă
Sau tot trudind, ca sluga la dîrloagă,
Cum cere Augustin? Slujire-ar cui?
Rămînă Augustin cu cazna lui!
Era, cum zic, o dată vînător:
Avea ogari, iuţi cum e uliu-n zbor,
Şi mult se da în vînt după şoldani,
Făr' a-i păsa de trudă au de bani.
Văzui la el pe mîneci cusătură
Cu găitan din blană scumpă, sură,
Iar spre a-şi prinde gluga sub bărbie,
Un bold ce se-ngroşa cu-o gămălie

Din aur, înnodat ca funta deasă.
Şi-avea o pleşuvie prea lucioasă,
Şi-obrazul tot la fel, ca uns cu mir.
Era plinuţ la trup, ca un clondir;
Ochi înfocaţi şi jucăuşi, măi-măi,
Ca subt ceaun tăciunii cu văpăi;
Ciubote moi şi calul arătos.
Era acel călugăr om frumos
Şi nu pierit la chip ca o stafie.
Din frupturi îndrăgea o grăsulie
De lebădă. Şi-avea un murg ca mura.
Şi-un FRATE, mare meşter el cu gura,
Pantahuzar, dar bun şi hîtru-ncai.
În toate patru cinuri nu aflai
Cu vorbă mai mieroasă alt bărbat
Ce multe jupînițe-a cununat,
Tot fragede, cu osteneala sa:
El tagmei sale zdravănă proptea.
Mult îndrăgit era şi cunoscut
De toţi răzeşii într-al său ţinut
Şi de cinstire doamne-aşijderea;
Căci tare cu temei le spovedea,
Mai bine ca un preut, pentru care
Îi dase cinul încuviinţare.
Duhovniceşte-ţi asculta spovada
Şi — iacă — dezlegarea era gata.
Canoane-ţi poruncea mai cu uşorul
Dacă-i lipeai în palmă bănişorul,
Căci miluind călugăr necăjit
Se cheamă că temeinic eşti grijit,
Cum se grăbea a spune el: de dărui
Vădeşti că în păcate nu mai stărui
— Căci sînt destui chiloşi ce nu ţi-ar plînge
Nici de la dai canon să scuipe sînge.
Păi zău, în loc de plîns şi rugi la cer
Mai bine miluieşti pe-acei de cer.
Avea-n suman cuţite arătoase
Şi spelci de dat cumetrelor ochioase.
Era cîntarea-i tuturor plăcută
Şi vesel mai zicea din alăută.
La glas nu-l întrecea nici un creştin.
Grumazu-i alb era ca albul crin
Şi n-arăta plăpînd şi nice prost.

Ştia oricare rateş pe de rost
Şi pe hangii şi slujnicele lor
Mai bin' ca pe leproşi sau cerşetori.
Deh, unui om de vază cum e el
Cuvine-se cu greu, ba chiar de fel,
Să şadă-n cîrd cu alde cerşetorii,
Căci nu-i dădea lui spor la apa morii
Să aibă tîrg cu-aşijderi prăpădiţi,
Ci cu răzeşi, cu negustori cinstiţi.
Unde ciupea cîştig mai răsărit
Era cuviincios şi ploconit.
Şi nu aflai în toată tagma lor
Mai harnic şi mai spornic cerşetor.
Dădea şi-anume cîşti la stăreţie
Alt frate să nu-i calce pe moşie.
Cînd răspică el *In principio*,
Chiar şi-o văduna, n-avea încotro,
Tot îi trecea un ban drept mulţămită.
Aşa strîngea din plin agonisită.
Se gudura ca javra pentru os;
Iar la-mpăcări era de mult folos
Căci n-arăta ca un monah de schit
Cu straiul ros, au vreun diac pîrlit,
Ci ca un papă sau un jude mare.
Din lînă, pelerina-i pe spinare
Se înfoia ca dată cu scrobeală.
Vorbea cam zîzăit, de fandoseală,
Să-i curgă dulce limba anglicească,
Iar cînd prindea cinghia s-o-ntrunească,
Sticleau sub gene ochii săi sprinţar
Ca steiele pe cerul lui Gerar
Şi Huberd îl chema pe omul nost'.

Şi-un NEGUSTOR cu barba-n furcă-a fost,
În strai bălţat, şi falnic stînd în şa.
O cuşmă ca flamanzii el purta
Şi încălţări cu rame-mpodobite.
Vorbea domol, cu vorbe răzvedite,
Căci, iscusit la treabă părălească,
Mereu chitea cîştigul să-şi sporească.
El nu-şi dorea ocean tihnit decît
Din Middelburg la Orwell, şi atît.
Scurmă cu mintea-i ageră de zor;
Se-ndatora dar nu-l ştiau dator,

Atîta greutate ce vădea
Cînd neguța au cînd cămătărea,
Fiind în toată fapta celibiu;
Dar cum i-au zis pe nume, zău nu știu.

Și un DIAC DIN OXFORD am zărit,
În logică de fraged pedepsit.
Ca grebla era gloaba lui de cal,
Dar nice el mai grăsuliu, halal!
Ci supt era la chip și supt la burtă.
Răritã rău era jiletca-i scurtă,
Căci de-ale lumii nu voia să știe
Și nu-i luase încă parohie.
La căpătîi mult îi erau mai drage
Din piele neagră-au roșie hîrțoage
De Aristot și-a sa filosofie
Decît scumpeturi, scripcă sau cinghie.
Măcar că filosof era, de viță,
Nu-i zornăiau mulți galbeni în lăcriță;
Iar de-i făceau de bani prieteni parte,
Îi da pe cărți și ca să-nvețe carte
Și se ruga să-i apere de boli
Pe cei ce-l ajutau să stea prin școli.
Era-nsetat de slovă, și mintos:
N-ar fi zvîrlit o vorbă de prisos
Ci își rostea cuvîntul cu măsură,
Pe scurt, dar greu de tîlc și-nvățătură
Și de virtutea cea moralicească:
Și foarte-i mai plăcea să dăscălească.

Apoi NOTARUL, drept și chibzuit,
Ce-adesea la Sînt Pavel a slujit,
Era cu noi, om doldora de carte
Și așezat, deplin în cinste foarte;
Așa părea, cînd stai la el să cați...
Ades fusese jude la jurați,
Și ca prepus și cu peceți în lege;
Pentru știința-i naltă, se-nțelege,
Avea și mantii și bănet cu carul,
Așa de căutat era notarul.
Cînd întocmea-ntre oameni o-nvoială,
Lui nimeni nu-i scornea tăgăduială.
N-aflai pe lume om mai trepădarnic,

Deşi, zic eu, mai mult părea că-i harnic.
Ci cîte pricini şi judeţe-au fost
Din vremuri, le ştia el pe de rost.
Hrisoave migălea cu-aşa dichis
Că nimeni nu-i găsea cusur la scris
Şi buche-n buche legile ştia.
Purta la drum, bălţată, o giubea,
Încins cu brîu vrîstat, de borangic;
De portul său atîta doar vă zic.

Pe-acesta un RĂZEŞ îl însoţea
Ce barbă albă ca un crin avea.
Îi dogorea-n obrajii prisos de sînge
Căci vinul de cu zori pornea a-l stînge.
Era plecat spre pofte şi huzur
Ca vrednic fiu al tatei Epicur,
Cel care-a zis c-a inimii-mplinire
E pe pămînt deplina fericire.
Ca dînsul gazdă bună nu era:
Sînt Iulian, pe drept, în ţara sa.
Ce pîine-avea! Şi berea tot aşa!
Om pizmuit ca el nu se afla.
Din casă nu i-ar fi lipsit bucate
De peşte sau de frupt, îmbelşugate.
Te luau de nas mirodii felurite
De toate cîte-n lume-s jinduite.
În an, precum creştea sau nu lumina,
Aşa-şi schimba el prînzul său şi cina.
Avea-n coteaţă prepeliţe grase,
Plătici şi ştiuci în iaz, pe lîngă case.
Vai lui de bucătar de nu brodea
O zeamă iute-n focuri de boia.
Pe masa mare se-nşirau bogate
Zi, noapte, fel şi feluri de bucate.
Era mai-marele la ei în sfat
Şi-adesea cavaler în comitat.
Pumnal şi pungă albă de mătasă
Îi spînzurau la cingătoarea groasă.
Fusese vel-ispravnic şi pîrgar;
Ca dumnealui boierinaş mai rar.

Un MĂMULAR, un BOIANGIU, DULGHERUL,
Apoi un ŢESĂTOR şi TAPIŢERUL

Mai călăreau cu noi în strai anume
Al unei bresle mari şi cu renume,
Strai nou, bogat. Şi mai băgai de seamă
Junghere cu tecuţe nu de-alamă,
Ci de argint, măiestre şi curate,
Şi pungi şi cingători la fel lucrate.
Toţi arătau a tîrgoveţi de vază,
Prea buni în sfat pe podină să şază.
Şi dovedeau atîta cumineţie,
Putînd oricare staroste să fie,
Căci toţi aveau cîştig frumos şi chiag,
Iar soaţele s-ar fi-nvoit cu drag,
Căci doară cine nu se vrea de viţă!
Plăcut e să te cheme «jupîniţă»
Care dintîia la priveghi păşeşte
Şi i se poartă mantia regeşte.

Şi-un BUCĂTAR cu ei la drum luase
Să fiarbă pui cu măduvioară-n oase,
Cu obligeană dres şi cu boia.
Ştia cînd berea-i bună şi cînd ba.
Se pricepea, şi nu i-o luai nainte,
La fiertul ciorbei şi la copt plăcinte,
Dar îl pălise naiba cu-o belea,
Căci pe ţurloi avea o bubă rea.
Păcat, că blancmanjé făcea — minune...

Şi-un CORĂBIER — pre cîte mi se spune
Din Dartmouth, hăt departe din Apus —
Pe-o gloabă călărea, hop-hop, sus-sus,
În anteriu foiat, pîn' la genunchi.
Pe după gît îşi atîrnase junghi
De o curea, mai jos de subsuoară.
Îl tuciurise vipia de vară,
Băiat de treabă altfel. Cînd plutea
Dinspre Bordeaux, supsese la canea
Vîrtos, cît au dormit vinarul tun.
De cuget nu se sinchisea nicicum.
Pe cei ce-n harţe tivda le-o crăpase
Îi da pe val, să-i ducă valu-acasă.
La huţa mării, care-i zic maree,
La stînci, la lună, seama cum să deie
Cînd îşi cîrmea înspre liman catarga

Naș nu-i găseai din Hull pînă-n Cartaga.
Vînjos era și tare chibzuit.
Ce de furtuni prin barbă i-au vuit!
Știa orice liman pe dinafară
Din Gottland pîn' la capul Cap-de-Țară,
Și orice sîn de mare cunoștea.
Iar vasu-i *Mădălina* se numea.

Cu noi era și-un DOFTOR, vrednic vraci,
Ca el pe lume nimeni mai dibaci
La medițină sau la firurgie;
Temeinic cunoștea astronomie.
La căpătîi ședea să-ți dibuiască
Ce ceasuri ai, prin vraja lui firească,
Și chipurile de la zodiac
Le potrivea pînă-ți dădea de leac.
Știa din ce se trage orice boală:
Din cald sau frig, din sec sau umezeală,
Unde năștea și de la ce umoare.
N-aflai asemeni lui alt vraci sub soare.
Cum dibuia a răului sorginte
Știa să-ți dea și leacul cel cuminte.
Spițerul îi sta gata la chemare
Cu toate cele tămăduitoare,
Căci unul pe-altul se îndatorau
Întru cîștig — și prieteni vechi erau.
Știa pe Esculap pe dinafară,
Pe Rufus și Dioscorid, și iară,
Pe Hipocrat, Halí și Galien,
Serapion, Razis și Avicen,
Damascul, Averoe, Constantin,
Bernard și Gatesden și Gilbertin.
Mîncarea lui — în totul cumpătată,
Cu de prisos nimica încărcată,
Ușor de mistuit și hrănitoare.
Din Biblii nu citise lucru mare.
Era-mbrăcat în roșie giubea
Cu céndal căptușită și tafta.
Dar punga nu și-o deschidea prea lesne,
Ci strîns ținea cîștigul din bolesne:
Căci aurul e-a inimii proptea,
De-aceea tare mult îl îndrăgea.

Era şi-o TÎRGOVEAŢĂ DE LA BATH,
Niţel cam tare de urechi, păcat!
Nici Ghentul şi nici Yprul nu avea
Mai de ispravă ţesător ca ea.
În parohie nu aflai cocoană
În drept să ducă mai întîi pomană,
Iar cînd i-o lua-nainte vreo surată
Uita de milă şi zbiera turbată.
Purta mărămi urzite de-o minune,
Iar cele de duminică pot spune
Că, zău, trăgeau vreo două-trei ocale.
Colţuni avea de lînă roşă, moale,
Întinşi; şi ghete nouă în picior;
Chip rumen arăta, cutezător.
Trăise toată viaţa-n vrednicie
Şi cinci bărbaţi ţinu cu cununie,
Bez cei din tinereţea dumneaei...
Dar azi nu-i lipsă să vorbim de ei.
Ierusalimul de trei ori văzuse,
Străine rîuri multe mai trecuse,
Fusese şi la Roma şi-n Bulonia,
La Sfîntul Iacov, iar, şi la Colonia.
Se dovedea a fi cam umblăreaţă;
Avea — ce-i drept e drept — şi strungăreaţă...
Cu vălul bine înnodat umbla
Pe-o buiestraşă — şi pe cap purta
O pălărie cît un scut de mare;
Pe coapse fustă pentru mers călare
Şi pinteni. Ne era ortacă bună:
Ştia să rîză şi trăsnăi să spună;
Poate ştia şi leacuri dragostei,
Deoarece la viaţa dumneaei...

Şi mai era un POPĂ dintr-un tîrg,
Om nevoiaş, dar vrednic, plin de sîrg
La trebi, şi în evlavie bogat.
Era un grămătic şi-un învăţat
Care grăia curat ca la Scriptură
Şi turma şi-o-ndemna la-nvăţătură;
Blajin şi săritor nevoie mare
Şi plin, în ceasuri grele, de răbdare;
Adeseori se dovedise-aşa.
Pe răii platnici nu-i afurisea
Ci mai curînd îi miluia el însuşi

Pe bieții săi enoriași, rupîndu-și
De la pomeni și de la el din pungă.
C-un te-miri-ce putea să se ajungă.
În larga și răzleața-i parohie
Cutreiera pe ploi și vijelie
Și-i cerceta neostenit mereu
Pe mari și mici la molimi și la greu,
Cu cîrja-n mînă drumețind pe jos.
Pe poporeni îi pilduia frumos
Întîi lucrînd și ápoi predicînd;
Din Biblie luase-acest cuvînt.
«Cînd aurul coclește — mai spunea —
Ce să mai facă biata tinichea?»
Căci dacă însuși preotul greșește,
Au te mai miri că mirul o scrîntește?
Și ce rușine-i — dacă stai să cați —
Cioban slinos la mielușei curați!
De neprihană, popa e dator
Să deie pildă-ntregului popor.
Nu-și închiria el slujba niciodată
Și nu-și lăsa turmuța înglodată
Fugind la Londra și cerșind la porți
Molitve lui Sînt Pavel pentru morți,
Nici spre a-și face rostul să rămînă
În vreun schit, ci sta veghind la stînă
Să nu dea iama lupul cel abraș.
Bun păcurar era, nu simbriaș.
Dar cît era de smernic și pios,
El nu-l desprețuia pe păcătos,
Nu predica răstit, vorbind de sus,
Ci blînd rostea cuvîntul lui Isus.
Se ostenea, neîntinat, să-ndrume
Spre Cer, prin pilda lui, mireana lume.
Dar cînd dădea de-un încăpățînat,
Domn să fi fost sau om de rînd, îndat'
Îl și punea frumos la locul lui.
Mai bun pe lume popă cred că nu-i.
Nici înălțări, nici fală nu căta,
Nici har de fariseu nu arăta,
Ci semă a cuvîntul Mielului
Urmînd el cel dintîi pe calea lui.

Avea cu el și-un frate, un PLUGAR;
Cărase-acesta munți de bălegar;

Blajin era, trudea cu hărnicie,
Trăia în pace și în curăție.
Îl îndrăgea la bine și la rău
Din inimă pe bunul Dumnezeu
Și pe aproapele cît și pe sine.
Săpa și treiera pentru oricine
Nu prididea — de dragul lui Hristos —
Fără arginți, cît se simțea vîrtos,
Și zeciuiala o plătea cinstit
Din muncă și din ce-a agonisit.
În strai de in, o iapă-ncălăra.
Un Logofăt, Aprodul mai era,
Un Econom, Morarul derbedeu,
Un Vînzător de iertăciuni și EU.
Era MORARUL ditamai vlăjgan,
Vînjos grozav și ciolănos avan.
La trîntă nimeni nu-l putea întrece
Și hojma cîștiga cîte-un berbece.
Era legat, spătos și nodoros,
Putînd s-arunce orice poartă jos
Din bălămăi, sau s-o sfărîme toată.
Bărboiul, lătăreț cît o lopată,
Era roșcat ca părul de vulpoi;
Avea în partea dreaptă pe năsoi
Un neg c-un smoc de păr care lucea
Tot roșu ca urechea de purcea.
Avea nări negre și căscate foarte.
Purta un scut și paloș într-o parte.
Gurița lui — cît gura de cuptor!
Era un de măscări cuvîntător;
Dădea dintr-însul porcării duium.
Știa să fure întreit uium,
Dar nu-și ătea, zău, joc de meserie.
Purta strai alb și vînătă tichie.
Se pricepea să sufle în cimpoi
Și tot cîntînd ne-a scos din tîrg pe noi.

Putea să ieie pildă orice om
De la acest drăguț de ECONOM,
De se voia dibaci la neguțat.
Atîta se codea la cumpărat
Că, ori plătea, ori lua pe veresie,
Tot în cîștig ieșea din prăvălie.
Au nu e ăsta har dumnezeiesc,

Cînd oameni fără carte dovedesc
Înțelepciunea multor învățați?
Erau în cancelarie-adunați
— Unde slujea — peste treizeci de inși,
Clănțăi subțiri, cu pravila deprinși;
Vreo doisp'ce dintre ei ar fi putut
Gospodări pe orice domn avut
Din Anglia, făcîndu-l din moșii
Să-și ducă traiul fără datorii,
Sau cît de mizer vrea; erau în stare
Să scoată și-un județ de la strîmtoare
De s-ar fi fost ivit vreo belea;
Ci dumnealui pe toți îi păcălea.

Era om iute LOGOFĂTUL, zău,
Șui, barba rasă — burtă de șalău —
Cu păr tăiat pe la urechi rotund;
Pe creștet tuns cum preuții se tund.
Avea țurloaie lungi și slabe tare,
Pulpe nici urmă — bețe, nu picioare.
Se pricepea la grîu și la covată
— Rar sămădău să-l biruie vreodată.
Și de ploua, și dacă nu ploua,
Știa cît rod din țarini va lua.
Tot: vite, păsări, turme, cășăria,
Porcii, pîinea de pe lanuri, herghelia
Erau de logofăt oblăduite,
Și socoteli înfățișa cinstite
Stăpînului, din tinerețea sa;
De nimeni întrecut nu se lăsa.
N-a fost cioban sau slugă pe moșie
A' cărui șoalde el să nu le știe.
Ei se temeau de dînsul ca de ciumă.
Pe un țapșan avea conac, nu glumă,
Umbrit de pomi — și viețuia, vă spui,
Mai în belșug decît stăpînul lui.
Strînsese-n taină bani frumoși deoparte.
Cu-al său boier știa cum să se poarte,
Împrumutîndu-l — tot din ce-i dosise —
Și cu dobîndă grasă, pare-mi-se.
De tinerel deprinse meserie,
Fiind și meșter bun la tîmplărie.
Încăleca un 'cal frumos de tot,
Un at pestriț și sur, pe nume Scot.

Avea pe dînsul antereu civit
Şi, prins de şold, un paloş ruginit.
Era de prin ţinutul Northfolk el,
De lîngă tîrgul care-i zic Baldeswell.
Purta precum monahii guleraş
Şi veşnic rămînea de noi codaş.

Era şi un APROD în acel loc,
Cu chipul ca heruvii, roşu foc,
Fiind de bube plin; ochi mici avea
Şi iubăreţ ca vrabia era.
Trei fire-n barbă, şi-n sprîncenı matreaţă
Fugeau şi plozii de-l vedeau la faţă.
Nu s-a aflat pucioasă, hidrargir,
Apă de plumb şi nici un fel de ir
Ori alifii de piei netezitoare
În stare de buboaie să-l dezbare
Şi nici de negii lui de pe obraz.
Înfuleca la ceapă, ai şi praz
Şi după vinul roş se da în vînt.
Atunci grăia răcnind ca un bolînd
Şi după ce se adăpa cu vin
Nu mai vorbea decît în grai latin.
Ştia trei boabe-n limba latinească
Ciupite din vreo pravilă crăiască.
Nu-i de mirat, căci le-auzea mereu
Şi bine ştiţi cu toţii că nu-i greu
Nici pentru gaiţe să spună «tată»...
Dar dacă omu-l scormonea, îndată
Dădea de fund, glagoria-i seca;
Doar «*Questio quid juris*» ne striga.
Era băiat de treabă, un coţcar;
Ca el tovarăş bun găseai mai rar.
Cui îi plătea ocaua la beţie
Îl învoia un an întreg să ţie
Ibovnică şi-l izbădea pe loc,
Ba însuşi se-nfrupta dintr-un boboc.
Cînd întîlnea un dezmăţat de seamă,
Atunci îl învăţa să nu se teamă
De-anátema vlădicii, dacă insul
Nu se zgîrcea la bani cu dinadinsul,
Căci banul e osînda fiecui:
Punga e iadul patriarhului»,
Aşa zicea. Dar el minţea, vezi bine:

De-afurisenii teamă-se oricine,
Căci ne ucid, așa cum dezlegarea
Ne mîntuie. Ferește din cărarea
Blestemului! Veghea cuminți să fie
Și fetele și feții-n parohie
Și sfetnic le era pe calea bună.
Pe scăfîrlie pusu-și-a cunună
Cît cele ce le vezi la vinărie
Și își făcuse scut dintr-o lipie.

Umbla c-un VÎNZĂTOR DE IERTĂCIUNI
Din Rouncival; erau prieteni buni.
Drept de la Roma dînsul se-ntorcea.
Cînta cu foc: «O, vină-mi, draga mea...»
Aprodul îl urma pe glasul gros;
Nici buciumul nu sună mai vîrtos.
Avea un păr ca mierea, gălbior,
Molatec precum inul din fuior;
Ciorchini cădeau bălaiele inele
Și umerii și-i coperea cu ele,
Iar chica vițe-vițe... Ca să-i vie
Mai lesne, nu purta nici pălărie
Ci o păstra în tolbă. Îi părea
Că după moda nouă călărea.
Umbla, sub clop, cu pletele în vînt;
Ochii lucioși ca de vătui îi sînt;
Pe clop o «Veronică» își cususe;
Tăgîrța plină cu iertări aduse
Din Rîm, fierbinți, în poale o ținea;
Cu glas de țap, pițigăiat, vorbea.
Barbă nici fir — căci spîn avea să fie —
De parcă-atunci ieșea din bărbierie;
Mi se părea că-i un jugan sau iapă.
Dar om la meserie să priceapă
Ca el, în toată Englitera nu-i.
Avea o cîrpă în turbinca lui
Și el zicea că-i vălul Precistei,
Și cică mai păstra și un crîmpei
De la vetrila lui Sînt Petru, care
O întindea cînd purcedea pe mare.
O cruce de alamă mai ducea
Și-ntr-un pahar oscioare de purcea.
Dar cînd găsea vreun preot de la țară
Îi lua-ntr-o zi cît cîștiga-ntr-o vară

Sărmanul popă galbeni şi parale,
Cu moaştele acestea ale sale.
Şi uite-aşa, viclean între vicleni,
Îi coţcărea pe popi şi pe mireni.
Dar, drept grăind şi fără vorbărie,
Slujea lîngă altar cu vrednicie;
Cetea în epistólii foarte bine
Şi-n leturghii isón ştia a ţine,
Iar de voia să strîngă mult bănet
Se pricepea cum că, după verset,
Şi-o predică dibace se cerea;
De-aceea hăulea cît ce putea.

Vă arătai la fugă, prin urmare,
Cîţi sînt, ce chip şi cin au fiecare,
Şi iarăşi ce pricină i-a adus
Pe toţi la han, în Southwark, cum v-am spus,
La hanul Tabard cel de lîngă Bell.
Şi-acum s-ar cere să vă-nşir niţel
Cam ce-am lucrat în noaptea cînd am mas
Acolo-n rateş de-am făcut popas,
Şi iarăşi voi mai spune ce făcum
Cînd am purces în hagialîc la drum.
Dar mai întîi şi-ntîi mă rog frumos
Să nu mă credeţi necuviincios
De vă voi zice verde şi pe şleau
Întocmai ce-au făcut şi cum vorbeau,
Chiar de-au scăpat şi vorbe de ruşine.
Doar ştiţi şi dumneavoastră ca şi mine
Că precupeţul de poveşti se cade
— De vrea să-şi facă slujba cumsecade —
Să nu-şi preschimbe graiul nici ca cît,
Măcar de-ar glăsui şi mai urît.
Altmintrelea se face scornitor
De vorbe noi, şi deci măsluitor.
Dator e să le-nşiruie pe toate
Aidoma; hatîr nici pentru frate.
În Sfintele Scripturi chiar şi Isus
Le-a spus pe şleau — şi ce frumos le-a spus!
Şi Platon zice, cui îl înţelege,
Că vorba după faptă se alege.
Şi iar vă cer iertare, de nu-l pui
Pe fiecare după teapa lui
În basmul meu, la şir, cum se cuvine:

Mi-i duhul nevoiaș; vedea-veți bine.
Ne-a-ntins hangiul masă-mbelșugată
Și ne-a poftit la cină de îndată
Și ne-a-mbuibat cu bunătăți din gros.
Vîrtos fu vinul și-l băum vîrtos.

Era HANGIUL nost' halal hangiu,
Călca a jitnicer și-a sofragiu.
Ochios creștin și mare-n cherestea;
Mai chipeș ins în Cheapside nu trăia:
Mintos și învățat, grăind semeț,
Și-mpodobit cu tot ce-i mai de preț
La un bărbat. Ci, și glumeț din fire,
Cum am cinat, a prins a șuguire,
Dar gluma cea mai hîtră dintre toate
Ne-a spus-o cînd plăteam pentru bucate.
«Cinstite fețe — zis-a — drept vă spun,
Voios mi-s că v-aduse ceasul bun
Căci, mă și jur, minciuni să-nșir nu voi,
N-avui ăst an mai veseli soți ca voi
Strînși laolaltă-n rateș ca acum.
V-aș bucura de m-aș pricepe cum;
Ba iacă-mi vine-n minte una lată
Ca să petreceți bine fără plată.
Spre Canterbury Domnul vă-nsoțească
Iar mucenicul să vă răsplătească!
Eu sînt încredințat că-n multa cale
Aveți să stați de basme și taclale,
Căci n-are haz — e limpede temeiul! —
Să călărești pe șleauri mut ca steiul.
Drept pentru ce voiesc să vă desfăt
Și-un drum spre voia bună să v-arăt.
De veți cădea cu toți la învoială
Să ascultați asemenea tocmeală
Primind îndată zisa mea de-acum,
Apăi chiar mîine, călărind pe drum,
De nu veți fi voioși și desfătați
Vă las, mă jur, și capul să-mi luați.
Hai, bateți palma, fără vorbă lungă!»
Nu șovăirăm vreme îndelungă
Și ne-am legat, ce mai la deal, la vale,
Să facem toți pe vruta dumisale,
Rugîndu-l să ne spună ce urzise.
«Cinstite fețe, ascultați — ne zise.

Să nu-mi luați cuvîntul în dispreț;
E vorba — ca să nu fiu vorbăreț —
Să ne înșire fiecare nouă,
Spre a scurta din drum, istorii două
La dus spre Canterbury, zic, și iar să
Mai spună două-ncoa la calea-ntoarsă,
Istorii despre pățăranii vechi;
Iar cel mai meșter la-ncîntat urechi,
Adică cel ce-n drumurile-aceste
Va spune cea mai strașnică poveste,
Pe banii obștii fi-va ospătat,
Taman în jilțu-acesta-nscăunat
De-ndat' ce hagialîcul vom sfîrși.
Ba chiar, ca să petreceți și mai și,
Drept vesel călăuz, pe punga mea,
Eu însumi voi sălta cu voi în șa.
Iar cel ce-mi va scorni tăgăduială,
Plătească el obștească cheltuială.
De vă-nvoiți să fie cum spusei,
Răspundeți iute-n două vorbe, trei
Și-n zori, de mult, sînt gata de plecare!».
Ne-am prins și ne legarăm fiecare
Cu sufletul voios, și chiar rugîndu-l
Să facă-ntocmai cum îl duce gîndul
Și să primească a ne fi cîrmaci
Și jude-al povestașilor, dibaci;
Și praznicul tot el l-a prețuit,
Iar noi să-i fim supuși i-am juruit
În tot și pretutindeni; și-ntr-un glas
La voia sa cu toții am rămas.
Drept care aldămașul l-am băut
Pe loc și ne-am vîrît în așternut,
Făr' să mai batem apa mult în piuă.

A doua zi, cînd se crăpa de ziuă,
Hangiul — fiindcă el ne fu cucoș —
Ne-a adunat pe noi cei somnoroși
Și am pornit călare repejor
Pîn' la Fîntîna Tomii, la izvor.
Aici, strunindu-și calul, gazda noastră
Ne-a zis: «Ian ascultați domnia-voastră
Mai țineți minte cum ne-am învoit?
Atuncea, dacă nu v-ați răzgîndit
De azi pe mîine, hai să-ncepem joaca!

Şi jur să nu mai dau pe gît bărdaca
De n-o plăti a obştii cheltuială
Acel ce-mi va scorni tăgăduială.
Să tragem sorţii chiar aici pe loc:
Scoţi paiul scurt, tu întri-ntîi în joc.
Slăvite cavaler, poftim încoace
Să tragi la sorţi, c-aşa voiesc şi-mi place;
Apropie-te, maică cuvioasă,
Şi dumneata, diacule, mai lasă
Sfielile; hai, puneţi mîna toţi!»
Îndată ne-am pornit a trage sorţi
Şi — scurt povestea — iaca s-a brodit
Să fie cavalerul cel iubit
De sorţi, de steaua lui sau de-ntîmplare;
Drept care toţi se bucurară tare,
Iar el urma povestea să-şi deşire
Aşa cum se legase la pornire
— Cum bine ştiţi — ce s-o lăţesc degeaba..
Şi cînd văzu creştinul cum stă treaba
S-a-nduplecat ca omul cel cuminte
Să-şi ţină vorba dată înainte,
Şi zice: «Dacă-s vrednic de saftea,
Să fie-ntr-un ceas bun, pe legea mea!
Hai, sus în şei şi luaţi aminte-ncoace.»
Şi iarăşi ne-am urnit la drum în pace,
Iar el a prins cu faţa zîmbitoare
A depăna povestea următoare.

ACI S-A MÎNTUIT PRECUVÎNTAREA
ACESTEI CĂRŢI; ŞI DE-AICI
SE-NCEPE CEA DINTÎI
ISTORISIRE, CARE
ESTE POVESTIREA
CAVALERULUI

POVESTIREA CAVALERLUI

Iamque domos patrias, Scithice post aspera g
Prelia, laurigero, &c.

[Statius, *Theb.* XII,

Spun vechi izvoade c-a trăit pe lume
Cîndva demult, un crai, Tezeu anume.
Era-n Atena domn peste cetate
Şi cucerise ginţi nenumărate
Că nu aflai ca el alt crai sub soare.
Ţări multe-agonisi şi roditoare.
Viteaz şi iscusit fiind, cuprinse
Tărîmul Femeniei, cît de-ntins e,
Pe-atunci pe nume Sciţia; şi nuntit-a
Cu-mpărăteasa ţării, Ipolita,
Şi-o au adus acasă ca soţie
Cu mare slavă şi ţeremonie,
Şi pe Emilia, soră-sa mezină.
Deci eu îl las pe mîndrul crai să vină
Cu surle, spre Atena, cătinel,
Şi oastea toată-n zale după el.

Vezi bine că, de n-aş lungi povestea,
V-aş migăli de-a-firul toate-acestea:
Cum au cuprins a Femeniei ţară
Tezeu şi călăraşii săi, şi iară
Istorisi-v-aş ale luptei toane
Dintre atenieni şi amazoane,
Şi cum putură-n harţă s-o rămînă
Pe prea sumeaţa Sciţiei stăpînă;
Cum prăznuiră nunta v-aş mai spune,
Şi cum i-au prins, pe drum, furtuni nebune.
Dar iar mă-ntorc şi zic că nu-i uşor
Să ari, cu boi plăpînzi, atît ogor

Al basmului, căci boii trag încet
Şi-a mai rămas poveste berechet.
Pe soţii mei nu voi a-i înşelare:
Istorisească-şi basmul fiecare;
Dobînda vom cunoaşte-o la sfîrşit...
Deci să purced de unde m-am oprit.

Cînd craiul despre care-s povestaş
A fost ajuns aproape de oraş,
Deplin biruitor şi falnic foarte,
Zări, cătînd cu ochii într-o parte,
Pe drum o ceată de femei cernite,
Tot două cîte două rînduite,
În pulbere cu toate ploconite;
Şi bocete boceau aşa cumplite
Cum niciodată-n lume vreo ureche
N-a auzit mai fără de pereche;
Şi nu s-au îndurat să contenească
Pîn'ce n-au prins dîrloaga-mpărătească.
«Voi care-mi faceţi tristă-ntîmpinare
La-ntors acas', au cine sînteţi oare? —
Grăi Tezeu.— Atît îmi pizmuiţi
Cinstirea, că bociţi şi vă jeliţi?
Au v-a-nfruntat vercine, v-a jignit?
Ce leac vi-i lipsă? Spuneţi lămurit:
De ce sînteţi cernit înveşmîntate?»
Vorbi cea mai bătrînă dintre toate,
Pălind la chip ca moartea, de-ţi era
Mai mare milă să te uiţi la ea,
Şi-a zis: «O, doamne de noroc menit
Să vieţuieşti în veci nebiruit,
Nu lauda şi slava ta ne doare,
Ci mila ta cerşim şi-ajutoare.
Îndură-te de-atîta chin şi silă
Şi picură pe noi un strop de milă,
Pe noi, muieri ca nimeni neferice;
Şi-ntemeiat să crezi că nu-i aice
Nici una fără os crăiesc măcar.
Azi trai de rob trăim, cum vezi, amar,
Căci roata sorţii este-nşelătoare
Şi nu-s măriri statornice sub soare.
Ajută, doamne, dar, căci ai putere,
Pe cele care, frînte de durere,
La capiştea zeiţei multei mile

— Clemența — stau de paisprezece zile!
Eu însămi, biata, ce mă tîngui ție,
Lui Capaneus-Riga fui soție,
Care-au pierit la Teba; blestăm ceasul!
Noi toate cîte-ți mohorîm popasul
Și lacrime vărsăm, amare, grele,
Pierdum pe soți sub zidurile-acele
Cînd au lovit cetatea cu război.
Ci azi, Creón bătrînul — vai de noi! —
Acela ce domnește în cetate,
Înveninat și plin de strîmbătate,
Asupritor și rău fiind din fire,
Vrînd leșurile-a le ticăloșire
Și rîs să-și facă de răpușii soți,
I-a grămădit într-un morman pe toți,
Ne'ngăduind vădanelor de loc
A-i mormînta au a le dare foc,
Ci pe dulăi i-asmute să-i sfîșie.»
Zicînd acestea, fără să-ntîrzie,
Dădură-n brînci cu vaiete avane:
«Îndură-te de bietele vădane
Și de obida noastră milă ai!»
Sări din șa preamilostivul crai
Cînd le-auzi; și inima muiată
De-nduioșare i se strînse toată,
Văzîndu-le așa de năruite
Pe cele-odinioară proslăvite.
Și pricepînd durerea tuturor,
Le-a-mbrățișat la piept, alinător,
Jurînd — cum jură cel ce cavaler e —
Să le răzbune cît i-o sta-n putere
Și fapta lui Creón s-o pedepsească:
Să știe toată limba elinească
Cum l-a răpus Tezeu întru dreptate
Pe culpeș pentru negrele-i păcate.
Și s-a pornit spre Teba tot atunci,
Strigînd chiar el stegarilor porunci
Să-i poarte armia din nou la drum.
Pe la Atena n-a dat nicidecum,
Și neluîndu-și nici o zi răgaz,
Se și urniră cum ar fi tot azi
Pe înnoptate. Însă pe regină
Și pe Emilia, gingașă mezină,
Mînatu-le-a-n oraș. Și s-a tot dus
Tezeus-Crai... Cam asta e de spus.

Icoana întrarmată a lui Marte
De pe stindard strălumina departe
Că plaiul tot prinsese să sclipească;
Şi-i sta alături flamura crăiască
Bogată şi cu chipul scris în aur
Al fiarei ce se cheamă Minotaur
Ce-o au stîrpit la Creta. Şi cum zic,
Au mers această cruce de voinic
Pînă la Teba cale ne'ntreruptă,
Şi-au stat, aflînd prielnic loc de luptă.
Ca să retez din basm un pic încai,
Spun cum că pe Creón, pe-al Tebei crai,
În faţă l-a lovit şi l-a răpus
În luptă dreaptă; oştile şi-a dus
Apoi să bată-n ziduri la cetate
Pînă le-au pus în pulbere pe toate;
Le-a-ntors pe urmă bietelor vădane
Neplînsele bărbaţilor ciolane
Spre a le face slujbele de moarte
În legea lor; şi-i jeluiră foarte
Pe morţi cînd i-au aprins atunci pe rug.
Dar mă gîndesc să nu mai îndrug
Un basm prea lung, aşa că nu vă spui
De cinstea ce le-a dat Tezeu şi-ai lui
Cernitelor femei la despărţire:
Ci voi a mai scurta din povestire.
Răpus fiind Creón, întreaga ţară
Tebanii lui Tezeu i-o închinară,
Iar el i-a pus la biruri — şi-a rămas
O noapte-n cîmp cu oştile de-a mas.
A-i despuia de arme şi de straie
Pe morţii de pe cîmpul de bătaie
Fu grija celor care scotocesc
Prin leşuri şi pe-nvinşi îi jăcuiesc.
Găsitu-s-au astfél printre mormane,
Însîngeraţi cumplit de multe rane,
Doi tineri luptători zăcînd alături,
Gătiţi la fel în arme şi scumpeturi.
Pe un voinic Arcite îl chema,
Şi Palamon pe cel de-alăturea.
Zăceau, nici morţi, nici vii, întinşi pe ierburi,
Dar după-mbrăcăminte, după herburi,
Aprozii au putut să-i dibuiască
Coconi că sînt din viţa cea domnească
A Tebei, feţi din două surioare.

I-au tras deoparte haita prădătoare
Şi cu luare-aminte i-au purtat
În cortul lui Tezeu, iar el îndat'
Trimisu-i-a-n Atena la-nchisoare
Pe veci; şi nici c-a vrut răscumpărare.
Gătind viteazul crai această treabă
A strîns oştirea şi porni degrabă,
Încununat cu dafini, către casă.
Acolo vieţuieşte şi nu-i pasă,
Slăvit de toţi... Au ce să vă mai spui?
În turn, mofluz ca vai de viaţa lui,
Stă Palamon; aşijderi şi Arcite:
Fiinţe pe vecie osîndite.
Trecură luni şi ani se perindară
Şi, într-un zori de zi de primăvară,
Emilia frumoasă coz şi mai
Gingaşă ca îmbobocitul Mai,
Decît un crin mai mîndră la făptură
— Chiar dacă o alătur de-o răsură
Mai desmierdat îmi pare chipul ei —
Se dichisise, ca de obicei,
Cu noaptea-n cap, căci lunii lui Florar
Nu-i place noaptea somnul în zadar,
Ci neastîmpăr pune şi dă ghes
În pieptul celui tînăr mai ales,
Porunci strigîndu-i: «Scoal' şi mi te-nchină!»
Simţind în ea îndemn, acea mezină
Şi-a amintit să-i facă închinare
Lui Mai, împodobită... lucru mare!
Îi atîrna cosiţa peste spate,
Bălaie, cam un cot şi jumătate.
Şi prin grădină, dis-de-dimineaţă
Plimbîndu-se în voie la verdeaţă,
Ea flori din cele albe îşi adună
Şi roşii, ca să aibă de cunună,
Cîntînd frumos ca îngerii din cer.
Iar foişorul — vajnic temnicer
Al celor doi închişi pînă la moarte
De care spune basmul mai departe —
Zic, turnul cel mai straşnic din palat
Era cu-acea livede-nvecinat
Unde zburda Emilia mezină.
În dimineaţa plină de lumină
Şi Palamon cel negru de-ntristare,
Cu de la strajă încuviinţare,

Privea, dintr-o cămară cocoțată
În vîrf de turn, peste cetatea toată,
Precum și în grădina înverzită
Unde copila neasemuită,
Emilia, trecea în sus și-n jos.
Iar prinsul Palamon cel neguros
Tot măsura cămara-n lung și-n lat,
Mocnind în sine însuși supărat
Și-oftînd că s-a născut, nevoie mare...
Și s-a-ntîmplat atunci o întîmplare
Că, prin fereastra ca zăbreaua deasă
De fier și cîtu-i grinda de vîrtoasă,
Cu ochii de Emilia a dat,
Și, tresărind, voinicul a strigat
De parcă-n piept un junghi i s-ar fi pus.
Arcite, auzind, sări în sus
Zicîndu-i: «Ce ai, vere, ce te doare,
De ești așa pierit la-nfățișare?
Te-ai vătămat? De ce strigași văleu?
Îndură-ți soarte, pentru Dumnezeu,
Căci ea ne-a hărăzit — și n-ai ce-i face —
Să nu ne deie nenorocul pace.
S-o fi aflat Saturn în toană rea,
L-a mîniat vreo zodie sau stea
De ne-a ursit la naștere astfél;
Așa vru Cerul: nu te lupți cu el.
Să stăm și să răbdăm că alt chip nu-i.»
Răspunse Palamon la rîndul lui:
«Îți faci închipuire goală, vere,
De ai, nu zău, asemenea părere.
Nu greul închisorii m-a spăimat,
Ci adineauri chiar m-a săgetat
Prin ochi, de moarte, chipul îngeresc
Și gingășia celei ce-o zăresc
Cutreierînd acolo prin grădină.
De gem și strig, doar dînsa e de vină.
Nu știu ce-o fi: zeiță? muritoare?
Ba-i chiar zeița Vineri, mi se pare!»
Căzu pe urmă în genunchi și zise:
«Zeiță Vineri, voia facă-ți-se!
De-ai vrut să ieși cu chip de împrumut
În fața celui trist și abătut,
Ci scapă-ne din temnița aceasta!
Iar dacă Cerul mi-a menit năpasta
Și scris mi-a fost încătușat să pier,

Eu pentru stirpea noastră milă-ţi cer
Căci multe pătimeşte şi cumplite...»
Cătînd atunci cu ochii şi Arcite
În jos către fecioara din livadă,
Înmărmuri de ce-i fu dat să vadă
Şi s-a simţit străpuns în pieptul său
La fel ca Palamon, ba şi mai rău,
Şi suspinînd, grăi a doua oară:
«Mă fulgeră frumseţea de fecioară
A celei ce-o zării acolo jos;
Şi dacă n-oi fi, vere, norocos
S-o văd, să-i fie milă cît de cît,
Mă prăpădesc, e lucru hotărît!»
Cînd auzi cuvîntu-i răspicat,
Răspunse Palamon întunecat:
«Vorbeşti întemeiat, au rîzi de mine?»
Iar vărul său: «Întemeiat, vezi bine,
Căci nu de şagă-mi arde, zic şi zău».
Iar Palamon s-a cătrănit mai rău:
«Nu-ţi face — spuse — cinste nicidecum
Să fii viclean, să mi te pui în drum
Chiar mie care-ţi sînt şi văr şi frate,
Căci jurăminte-avem înfricoşate
Să înfruntăm năprasnică pieire
Mai bucuroşi decît a-l prigonire
Pe celălalt, cînd simte-nfiorare
De dragoste — şi-n nici o-mprejurare.
Tu dacă-mi stai cinstit într-ajutor
Aşijderea şi eu ţi-oi fi dator:
Aşa făcurăm trainic legămînt
Şi tu şi eu. Să nu-l încalci, că-i sfînt...
Sfătuitor temeinic te-am avut,
Iar tu te-arăţi hain şi prefăcut,
Iubind-o pe femeia ce mi-e dragă
Şi căreia îi dărui viaţa-ntreagă.
Dar nu vei izbuti să mă rămîi
Căci eu am îndrăgit-o mai întîi,
Şi dorul mi l-am spus ca unui frate
Ca să m-ajuţi în cinste şi dreptate,
Drept care eşti legat ca om cinstit
Să-mi fii cît poţi prielnic, negreşit,
De nu, fătarnic mă-ncumét să-ţi zic!»
Vorbi semeţ al doilea voinïc:
«Tu eşti, se vede, mai mişel ca mine!
Te fac mişel, c-aşa ţi se cuvine!

Eu fui întîi de patima-i cuprins!
Au ce? Tu nu cunoşti cu dinadins
Nici pîn-acum de-i idol sau femeie!
Tu i te-nchini ca la o dumnezeie,
Eu ei — ca la făptură muritoare.
Drept asta ţi-am vorbit adineoare
Ca unui frate bun, ca unui văr.
Dar, chiar de-ai îndrăgit-o-ntr-adevăr
Tu cel dintîi, nu ştii şi nu-nţelegi
Cum că iubeţul nu cunoaşte legi?
Iubirea-i cel mai straşnic legămînt
Din cîte legi ni-s date pe pămînt;
Şi nu-i pe lume pravilă mai tare
Să nu-i aducă dragostea-ncălcare...
E rob iubirii omul, orice-ar face:
Nici mort nu-l lăsa dragostea în pace,
Nevastă, fată sau vădană fie...
Dar de asemeni iarăşi nu se ştie
Cît timp te va iubi; şi nici pe mine.
Au nu pricepi tu însuţi foarte bine
Că noi aici pieri-vom, la-nchisoare,
Răscumpăr nefiind şi nici scăpare?
Ne gîlcevim gîlceavă de prisos
La fel precum dulăii pentru os
Cînd le-au furat o dată nişte găi
Ciolanul învrăjbitelor potăi.
Aici la craiul altă cale nu-i,
Aşa că... fiecare cu-ale lui.
Iubeşti şi tu, iubesc şi eu, ce mai...
Cu asta, ce-avusei de spus — gătai.
Să ne-ncercăm de-aici de subt zăbrea
Norocul fiecare cum o vrea.»
Şi s-au sfădit fîrtaţii sfadă lungă,
Dar n-am răgaz de vorbă să-mi ajungă:
Socot că-i nimerit să-nşirui fapte,
Să nu lăţesc povestea mea cît şapte.

Deci într-o zi un alt crai, Piroteus
Pe nume şi prieten cu Tezeus,
Prieten vechi din frageda pruncie,
Făcu înspre Atena drumeţie
Să-l vadă pe Tezeu şi, ca atunci,
Să zburde înc-o dată ca doi prunci,
Căci dragoste-şi purtau fără pereche.

Citit-am scris într-o hîrţoagă veche
C-atunci cînd unul duhul şi l-a dat,
Acelălalt şi-n iad l-a căutat.
Ci nu de asta-i vorba-n basmul meu.
Iubea şi pe Arcite Piroteu
Căci s-au văzut la Teba ani de-a rîndul;
Şi el l-a-nduplecat pe crai rugîndu-l
Să-l lase pe Arcite a ieşire
Din temniţă, nedînd despăgubire,
Şi slobod să apuce orice cale,
Dar numai cum vedea-veţi mai la vale.
Pe scurt: se învoiră cu temei
Arcite şi Tezeus între ei
Că de-l găseşte iar a doua oară
Cîndva pe undeva acolo-n ţară
Sau alte ţări de craiul stăpînite
Şi de va pune mîna pe Arcite
Să-i şi supuie capul sub tăiş.
Alt leac nu se afla, nici ascunziş
Decît s-o ia spre casă la picior
Şi gîtul să-şi păzească de topor!
Nespuse cazne sufere Arcite;
În inima simţeşte răni cumplite!
În tînguiri şi-n plînset se destramă
Şi cată într-ascuns a-şi face samă.
«Îmi blestem ceasul! — se jelea fierbinte.
Sînt osîndit mai rău ca înainte!
Din Purgator, fiinţa mi-o strămut
În Iad pe veci. Să nu-l fi cunoscut
Pe Piroteu, aici în foişor
Aş fi rămas, şi-n vecii vecilor
În temniţă cu lanţuri cetluit,
Trăiam ferice, nu nenorocit
— Deşi la mila ei nu trag nădejde —
Căci o vedeam pe cea care-mi robeşte
Simţirea, şi eram îndestulat.»
Iar către Palamon: «Ai cîştigat
De data asta, vărule al meu,
Căci tu rămîi în temniţă mereu.
În temniţă am zis? Ba chiar în Rai!
Ferice soartă-ţi fuse dat să ai.
Eu mă despart de dînsa, însă ţie
În preajmă ţi-a rămas şi... cine ştie,
Bărbat dibaci fiind şi ca o floare,
Iar voia întîmplării schimbătoare,

Putea-vei să-ţi vezi dorul împlinit.
Ci eu, cel oropsit şi surghiunit,
M-oi stinge, poate, ros de nenoroc,
Căci nu-i ţărînă, apă, aer, foc
Şi nici vieţuitor făcut din ele
În stare să-mi aline-aceste grele
Obijduiri şi deznădejdi amare.
Adio trai, adio desfătare!
Ah! cum se vaită oamenii-ntrolaltă
Cînd soarta sau Fiinţa Preaînaltă
Le dă, ades şi-n chipuri felurite,
Mai bune daruri şi mai negîndite!
Vezi cîte unul hulpav după stare
De i se trage moarte sau lingoare;
Se-ntoarce altul vesel din cătuşe
Şi-i taie gîtul slugile la uşe.
Asemeni pilde se ivesc mereu.
Nu ştim ce să-l rugăm pe Dumnezeu.
Umblăm şi noi ca ăla beatul turtă
De nu mai ţine minte calea scurtă
Spre casa care ştie el c-o are:
Şi-i lunecă poteca subt picioare.
La fel şi noi, ne prăpădim cu firea
Să dibuim pe lume fericirea,
Dar rătăcim prea des. Aşa-i mereu,
Cu toţii ştim, dar mai cu seamă eu
Cel ce nutream părere-ntemeiată
Că de-oi scăpa din temniţă vreodată
Aş fi ferice şi mi-ar fi mai bine.
Ci astăzi alungat sînt de la tine
Să nu te văd, Emilio, în veac.
Şi-s ca şi mort, căci nu se află leac.»
Cînd Palamon, frăţine-său de cruce,
Află despre Arcite că se duce,
Aşa grozav a prins a se căina
Că turnul tot de vaiet răsuna.
Ba chiar stropi de lacrime amare
Obezile de fier de la picioare.
Zicea: «Of, of, din sfada ce-am sfădit,
Zău, vere, rodul tu l-ai dobîndit!
Tu mergi spre Teba slobod, către casă,
Şi de obida mea puţin îţi pasă.
Destoinic şi viteaz fiind, tu poţi
S-aduni bărbaţii neamului pe toţi,
Apoi întors aici cu oaste-n zale

— Prin învoială sau pe altă cale
S-o dobîndeşti drept soaţă pe àcea
Căréia eu jertfire-aş viaţa mea.
Vezi dară că, la urma urmelor,
De vreme ce-ai scăpat din foişor
Şi crai vei fi, folosu-ţi mai de preţ e
Decît al meu; căci eu, după ostreţe,
În lanţ mi-e dat de-a pururi a simţi
Şi-al temniţei necaz scîrbavnic şi
Al dragostei alean neistovit
Care-mi sporeşte cazna îndoit.»
Zulia i se-àprinse-n piept atunci
Muncindu-l cu năprasnicele-i munci
Aşa avan, că-i vineţise chipul
Ca cimişirul, spuza şi nisipul,
Şi iar grăi: «O, zei neîmblînziţi
Care de-a pururi lumea cîrmuiţi
Şi pe răboj de criţă, pe vecie,
În stare sînteţi vrerea a vă scrie!
Au ce e omul în puterea voastră
Mai mult decît în ţarc mioara proastă?
Căci moartea-l paşte tocmai ca pe vite,
Şi tot în temniţi zace, zăbrelite,
Şi suferă paragini şi lingori,
Şi zău că fără vină deseori.
Au ce cîrmaci e-acel ce cu ştiinţă
Plăteşte celui drept prin suferinţă?
Un gînd mă chinuieşte peste fire:
În timp ce omul, datorînd cinstire
Lui Dumnezeu, voinţa şi-o înfrînă,
Doar vita e pe voia ei stăpînă.
Cînd piere, lighioana nu mai ştie.
Mort, omul pătimeşte în vecie
Măcar că-n viaţă crîncen a-ndurat.
De bună seamă că aşa e dat.
Răspunsul teologii spună-l cum e.
Eu ştiu atît, că-i mare jalea-n lume.
Şi — vai! — văzut-am şerpe au tîlhar
Ce multor drepţi le-a căşunat amar
Păsînd apoi în voie, după plac.
Ci mie mi-a menit Saturn să zac
Închis; aşijderi şi Junona, care
A spulberat a Tebei mîndră floare
De luptători, sub zidurile-i sparte;
Iar Vinerea mă vatămă de moarte

Căci pe Arcite-l țem și-s zuliar.»
Acum pe Palamon lăsîndu-l iar
Să zacă tot închis în bașca lui,
Despre Arcite va să vă mai spui.
Se scurge vara, nopțile-ndelungi
Muncesc cu îndoit de grele munci
Pe cel ce-i slobod tot ca și pe prins;
Și nu știau care dor e mai aprins.
Căci vorovind pe scurt, lui Palamon
I-i rînduit al temniței canon
Și va muri în fiare cetluit;
Iar din Atena pleacă surghiunit
Arcite, chiar cu prețul capului,
Să n-o mai vadă-n veci pe doamna lui.
Vă-ntreb acuși pe voi care-ați iubit:
Au care-i mai de soartă prigonit?
Pe draga sa o vede unul zilnic
Dar hojma îl înfrînă lanțul silnic;
Iar cellalt poate merge unde-o vrea,
Dar nu mai e-nvoit a o vedea.
Socoată fiecare-n felul lui.
Eu voi urma așa cum începui.

Explicat prima pars.

Sequitur pars secunda.

Cînd au ajuns la Teba, el, Arcite,
Se da de ceasul morții — pasămite
Că dragei nu-i va mai vedea obrazul.
Și, ca să-i zugrăvesc pe scurt necazul:
N-a fost și nu va fi în veci ființă
Să-ndure-n lume-atîta suferință.
Somn, hrană, băuturi ca să-i priască
Nu-și mai afla, și se sfrijise iască.
Cu cearcăne spăimoase și cu chipul
Mai sarbăd decît spuza ori nisipul,
Răzleț de lume și stingher șezînd,
El toată noaptea lăcrima gemînd.
Cînd auzea vreo harfă sau vreun cîntec
Plîngea de nu-l opreai nici c-un descîntec,
Și-atît de prăpădit era cu firea,
Că nimeni nu-i mai deslușea vorbirea
Nici glasul slab, măcar că le-auzea,

Încît, văzîndu-l, lumea bănuia
Că nu numai de boala lui Amór
Tînjește, ci și alte boli că-l dor
Și care coc din drojdia mîhnirii
Sub frunte, în lăcașu-nchipuirii.
Pe scurt: cu susu-n jos i-au fost schimbate
Și firea și deprinderile-i toate
Împătimatului Arcite-Crai...
Ci eu socot de-ajuns cîte-nșirai!
Răbdase el așa un an sau doi
Al caznei și-al durerilor puhoi
În țara lui, la Teba, cum v-am zis.
Și într-o noapte-n somn văzu în vis
Pe-ntraripatul zeu Mercur, zicîndu-i
Să fie vesel, dinainte stîndu-i.
Ținea toiag ce-adoarme — caduceul —
Și clop purta pe păru-i galben zeul,
Înveșmîntat fiind — pe cît chitise —
Ca-n ziua cînd pe Argus l-adormise.
S-apuci către Atena calea dreaptă —
I-a spus — căci izbăvire te așteaptă.»
Atunci Arcite a sărit strigînd:
«Cît sînt de chinuit și de plăpînd
Plec la Atena, nu mai stau de loc,
Nici spaima morții nu mă ține-n loc,
Să-mi văd domnița mea care-o slujesc.
Cu ea de față volnic mă jertfesc.»
Zicînd așa, luă oglinda mare
Și s-a văzut cu altă-nfățișare,
Cu chipul întru totul preschimbat;
Și din senin un gînd l-a luminat:
Cu fața sa grozav schimonosită
De multă suferință suferită
Putea ușor, în port de om de rînd,
Să stea-n Atena neghicit nicicînd
Și să-și zărească draga cît de des.
Pe loc schimbînd veșmîntul, și-a ales
Un port de truditor și, singurel,
Doar c-un copil de casă după el
Purtînd la fel de ponosită haina
Și singur dînsul cunoscîndu-i taina,
Bătu către Atena drumuri scurte.
Ajuns, după o zi de drum, la curte,
S-a și înfățișat la chelărie
Cerînd de muncă orice-ar fi să fie.

Şi, ca să nu-mi fac basmul prea zăbavnic,
S-a prispăşit argat la un ispravnic,
În casă la Emilia trăitor.
Isteţ fiind, le-a dibăcit uşor
Pe slugile de-aici, pe fiecare.
La lemne argăţea şi la căldare
Căci tinerel fiind şi om vînjos,
Cu trup clădit voinic şi mare-n os,
Îndeplinea orice după poruncă.
Un an au doi munci asemeni muncă
În case la mezina cea bălană
Şi «Filostrat» adeverea că-l cheamă.
Alt ins asemeni lui în cin şi rost
Mai îndrăgit la curte nici c-a fost.
Aşa cuviincios era băiatul
Că i se duse vestea-n tot palatul
Şi toţi spuneau că bine-ar face dacă
Ar vrea Tezeu un rost mai bun să-i facă
Şi-n slujbă mai de cinste să-l aburce,
S-arate el cum şti-va s-o descurce.
Şi iac-aşa, azi-mîini, îi merse buhul
De limbă dulce şi blajin cu duhul,
Încît Tezeu atît l-avu de bine
Că l-a luat aprod pe lîngă sine,
Bănet, să-şi ţie treapta nouă, dîndu-i;
Iar el din Teba cîşti primea la rîndu-i
Prin oameni, an de an, în taina mare,
Dar cheltuia cu multă cumpătare
Ca nimănui să-i işte bănuială.
Ani trei trăi cu-atare socoteală.
Din toţi Tezeu l-avea mai drag pe el
Căci vrednic fu şi-n pace şi-n rezbel.
Dar să-l mai lăs în starea sa ferice,
Căci voi de Palamon a vă mai zice.

În beznă neagră şi-ntre muri avani
Zăcut-a Palamon cei şapte ani,
Părăginit de chin şi deznădejde.
Au cine îndoit se perpeleşte
Ca Palamon? Căci, bietul, din iubire
E cît pe ce la cap a se smintire,
Bez că se află osîndit să paţă
Nu doar un an în fiare, ci o viaţă.
Dar cin' să-i stihuiască dorul tot

Pre limba noastră? Eu? Eu, zău, nu pot,
Drept care nici nu stărui-voi mai.
În anul cel de-al şaptelea, în Mai,
În noaptea treia — cum la hronic zice
Mai deslușit decît zic eu aice —
S-a întîmplat, din voia sorții poate,
Căci soarta le orînduie pe toate,
Să scape Palamon din foișor
Cu de la un prieten ajutor,
Şi din cetate a fugit de zor:
Căci l-adăpaseră pe păzitor
Cu un anume vin din Teba, tare,
Şi dres cu mac şi ierbi adormitoare,
Încît şi lemne de tăiai pe el,
Pe temnicer, nu-l deşteptai de fel.
Şi astfel merse cît putu desîrg.
— Căci noaptea-i scurtă, zorii dau în pîrg —
Să-şi cate ascunziș fără zăbavă.
Şi astfel pînă-n preajmă-ntr-o dumbravă
A alergat, de spaime fugărit.
Căci, ce mai calea-valea, s-a gîndit
Să stea ascuns în crîng pînă va trece
O zi, iar noaptea se chitea să plece
La Teba, şi cu toți ai săi apoi
Să-l certe pe Tezeus cu război.
Pe scurt şi fără multă vorbărie:
Au moartea, au Emilia soție.
Așa urzise planul, pasămite.

Şi iar mă-ntorn acuma la Arcite,
Ce nici habar n-avea de ce-l pîndește
Pînă nu-l prinse soarta rea în cleşte.

Al zilei crainic, hărnicuța lie,
Cu cip-ciripuri zorii mi-i îmbie.
Se nalță Phoebus flăcăros şi mare
Strălucinînd răsăriteana zare
Şi cu dogoarea-i zvîntă prin zăvoaie
Vlăstarii ce de rouă se îndoaie.
Iar el, Arcite, slujitor gospod
La curtea lui Tezeu şi vel-aprod,
În zorii veseli se trezi voios
Şi spre a-i duce lui Florar prinos,

Gîndind c-așa se cere, a plecat
Pe un fugar focos încălărat
Să zburde peste cîmp prin iarba nouă,
Hăt dincolo de curți o leghe-două,
Și către pomenita dumbrăvioară
A năzuit voinicul într-o doară
Spre a-și alcătui cununi din foi
Și crengi de gherghinar sau caprifoi.
Un ghiers nălță spre soarte cît putu:
«O, tu Florar cu flori și frunze, tu
Cel mîndru și gingaș, bine-ai venit,
Să mă desfăt în sînu-ți înverzit.»
Apoi voios, descălecă ușure
Și repede pătrunse în pădure
Umblînd în sus și-n jos pe o cărare
Pe unde Palamon, din întîmplare,
Ședea-n hățiș ca nimeni să nu-l vadă
Căci se temea să cază morții pradă.
El de Arcit n-avea habar, ba zău
Nici nu visa că-n preajmă-i văru-său.
Căci drept grăiește vechea zicătoare:
«Codrul auz și văz cîmpia are».
Cînd ești fugar, se cade să iei seamă
Căci poți da ochi oricînd cu cin' ți-e teamă.
Arcite iar nu cunoștea de fel
Că soțul său e-acolo lîngă el.
Fiindcă sta tăcînd sub crengi ascuns.
Cutreierînd Arcite îndeajuns
Și isprăvindu-și doinele voioase,
L-au prins deodată gînduri neguroase
Așa cum li se-abate la iubeți:
Acuși cîntînd — acușa plîngăreți;
Cînd sus, cînd jos, ca ciutura fîntînii,
Ca Vinerea în cursul săptămînii
Cînd ba-i senin, ba plouă cu găleata...
Așijderi, zeea Vineri hojma-i gata
Să mohorască omul, alelei!
Ce schimbătoare și ciudată ce-i,
Taman ca ziua ei de nepereche!
Arcite podidit de jalea veche
N-a mai cîntat, ci s-a trîntit pe jos
Zicînd: «Vai mie, om nenorocos!
Junonă, tu, cea maștеră cu noi,
Cît mai certa-vei Teba cu războiu?
Of! A ajuns la triște și canon

Stirpea lui Cadmus şi-a lui Amfion,
Stirpea lui Cadmus, care, cum se ştie,
A pus întîi a Tebei temelie
Şi rigă fu acelei cetăţui.
Din el purced şi-s os din osul lui,
Urmaş de-a dreptul şi vlăstar regesc...
Şi-acu mi-i dat să gem şi să robesc,
Slujindu-l pe vrăjmaşul meu de moarte
În casa lui, eu cel bătut de soarte.
Avan mă ruşinez şi mă frămînt
Că nici cutez a spune cine sînt:
Arcite dinioară m-a chemat
Iar azi îs ticălosul Filostrat...
Alei, Junonă! Marte crud, alei!
Cum i-aţi mai risipit pe toţi ai mei...
Doar eu am mai rămas şi văru-meu,
Cel mucenit prin temniţi de Tezeu,
Ba, spre-a-mi grăbi năprasnicul soroc
Iubirea-n piept mi-a-nfipt săgeţi de foc,
Căci moartea-mi fu croită mai nainte
Decît mi-au fost întîiele veşminte.
De dragul tău, Emilio, tînjesc
Şi din pricina ta mă prăpădesc,
Iar grijurile mele celelalte
Mi-ar fi ca floarea la ureche-ncalte
De m-aş învrednici să-ţi fiu pe plac!»
Aşa a zis şi-a stat, zăcînd buimac
Pînă tîrziu... Atuncea a ţîşnit
Şi Palamon în sus, ca sfredelit
Prin inimă c-un paloş îngheţat.
Cuprins de furii nici c-a mai răbdat,
Căci auzind vorbirea lui Arcite
Turbat, cu chip şi buze înălbite,
L-a fost smucit din tufăriş pre el,
Grăind: «Arcite, vînzător mişel,
Atît ţi-a fost! Tu, ce rîvneşti pe-acea
Care-o iubesc şi sufăr pentru ea!
Frăţin să-mi fii şi sfetnic tè-ai jurat,
Precum ţi-am zis adesea răspicat.
Tu care pe Tezeu l-ai viclenit
Cu nume prefăcut şi măsluit,
Sau mă răpui, sau te sugrum de moarte!
De doamna mea tu nu avea-vei parte,
Căci numai ea mi-i dragă pe pămînt.
Eu Palamon, vrăjmaş, de moarte-ţi sînt!

Vrînd Cel de Sus să fug de la-nchisoare
Nici arme n-am și nici apărătoare,
Dar nu mă tem: te frîng de nu te lași
De dragostea domniței păgubaș.
Alege, dar, căci nu mai scapi de-aici.»
Atunci Arcite, ca plesnit de bici,
Văzîndu-l cine-i și-auzind, pe dată,
Înverșunat ca leul, trase spată:
«Pe viul Dumnezeu! — s-a fost jurînd —
De nu te-aș ști de dragoste bolînd
Și, iarăși, fără arme de n-ai fi,
Din crîngu-acesta viu n-ai mai ieși,
Te-aș istovi cu mîna mea pe loc.
Ci nici nu voi a ști de-acel zălog
Sau legămînt de care tot vorbești.
Iubirea-i slobodă, nebun ce ești!
Și-am s-o-ndrăgesc, măcar că ți-e necaz!
Dar întrucît te afli om viteaz
Și vrei s-o dobîndești luptînd cinstit,
Mă jur că mîni veni-voi negreșit
Încoace, ca un cavaler ce sînt,
Făr-a sufla cuiva vreun cuvînt,
Și arme voi aduce numeroase
Să ți le-alegi pe cele mai tăioase.
La noapte chiar mă-ntorn cu de-ale gurii,
Cu așternut și de-ale băuturii,
Iar de ți-a fi menită ție fata
Și s-o-ntîmpla cumva să mă dai gata
Aici în crîng, atunci a ta să fie!»
Răspunse Palamon: «Mă-nduplec ție!»
Așa se despărțiră, prin urmare,
Zălog punîndu-și cinstea fiecare.
O, Cupidon, ciufut ce ești și rău,
Tu nimănui nu-mparți din ce-i al tău!
Adevărat mai zice-o vorbă iarăși
Că regii și iubeții n-au tovarăși.
Văditu-li-s-a asta celor doi.

Arcite-ntoarse calul înapoi
Și-a doua zi în zori, pe nemîncate,
Găti în taină zale, lănci și spate,
Perechi și deopotrivă, tocmai bune
S-aleagă între dînșii, cum s-ar spune.
Și singur-singurel săltă în șa

Cu ele dinainte, şi aşa,
La timpul şi la locul potrivit,
Cei doi coconi în crîng s-au întîlnit.
Şi iată-i cum plătesc şi cum se fac
La chip taman ca vînătorul trac
Cînd stă cu lancea-n pumn la vreo strîmtoare
Pîndind un leu sau urs ca să-l doboare
Şi-aude goana fiarei prin hăţişuri
Dînd buzna către el, spărgînd frunzişuri,
Încît îşi zice sieşi: «Iacă, vine,
De-acu sau eu pe el, sau el pe mine!
Ori îl lovesc de moarte să-i ajungă,
Ori, de mi-i scris, mă rupe-aici la strungă.»
La fel îngălbeniră fiecare,
Căci amîndoi ştiau de ce-s în stare
Şi se temeau. Bineţe nu şi-au dat
Ci, fără nici o vorbă, de îndat'
S-au ajutat pe rînd cei doi feciori
Să se-ntrarmeze, binevoitori.
Au prins pe urmă vreme îndelungă
Cu suliţi agerite să se-mpungă.
Văzînd pe Palamon, ai fi jurat
Că nu se luptă om, ci leu turbat;
Ca tigrul dă Arcite bătălie;
Ca doi mistreţi săreau să se sfîşie;
Curgeau pe ei sudorile şiroaie
Şi-n sînge se băteau pînă-n ţurloaie.
Acu îi las să lupte-aşa, iar eu
Mă-ntorn, cu povestirea la Tezeu.

Ursita — ca un logofăt ce este —
Ocîrmuire tărîmurile-aceste
După orînda Cerului, din veac,
Şi împotriva sorţii nu e leac
Căci nu poţi în raspărul ei răzbi;
Iar uneori se-ntîmplă într-o zi
Ce nici în mii de ani nu se mai face.
Tot ce ni-i drag pe lume şi ne place,
Război sau pace, ură ori iubire,
Stau toate subt a Ochiului privire.
Despre Tezeu vă fac înştiinţare
C-aşa-i de-mpătimat de vînătoare
— Ales, rîvnind la cerbul lui Florar —
De nici n-adastă zorile măcar

Ci îl și vezi în șa cu frîu-n mîini,
Împresurat de gornici și de cîini,
Căci la vînat simțește-așa plăcere,
Încît îi zburdă inima și-l cere
Mereu la cerb. (Nemaislujind lui Marte,
Tezeu slujea Dianei mai departe.)
Și, cum spuneam, în ziua cea senină,
Cu Ipolita, mîndra lui regină,
Și cu Emilia în verde strai,
Porni voios, cu surle și alai
Pe cai gătiți regește, la vînat;
Și către crîngul cel învecinat
A apucat-o drept, căci se zvonea
Cum că în crîng un cerb hălăduia.
Și oblu spre poiană răzbătut-a
— Vezi că-ntr-acolo se-ațînea cornuta —
Sărind un pui de gîrlă curmeziș.
Chitea să-l hăituiască prin desiș
Cu cîinii cei mai sprinteni din haitic.
Ieșind la luminiș acest voinic,
Privi sub soare și, pe negîndite,
Zări pe Palamon și pe Arcite
Ce ca mistrețiii crîncen se luptau.
Hangerele zvîcneau și scăpărau
Așa avan încît părea că chiar
Pot reteza și coșcogea stejar,
Dar nici nu-i bănuia cin' să fi fost.
Împintenîndu-și calul, craiul nost'
Ajunse dintr-o copcă-ntre cei doi,
Își trase spada și răcni: «'Napoi!
Opriți! De unde nu, îl și răpun
Pe-acel ce-o mai lovi. Pe Mars vă spun:
Ajunge, sau de cap veți fi scurtați!
Ci ia să-mi lămuriți: ce hram purtați
Voi care v arătați cutezători
Să vă luptați făr' de judecători,
De parc-ați fi la-ntrecere la curte?»
Întoarse Palamon cuvinte scurte
Și zise: «Doamne, ce mai vorbă, noi
De gîdea sîntem vrednici amîndoi.
Doi urgisiți sîntem, doi obidiți,
De traiul pe pămînt lehămisiți,
Iar tu, stăpîn și jude drept ce ești,
Să nu ne cruți, să nu ne izbăvești,
Ci dă-ne morții — pentru Dumnezeu! —

Pe mine-ntîi şi-apói pe soţul meu,
Sau mai întîi pe el, căci el, slăvite,
E dúşmanu-ţi de moarte, chiar Arcite
Pe care însuţi izgonitu-l-ai,
Jurînd că de-l mai prinzi prin ţară-l tai.
El este-acel ce ţi s-a-nfăţişat
Mînţindu-te că-l cheamă Filostrat,
Şi astfel ani la rînd te-a viclenit,
Iar tu ţi l-ai făcut aprod velit;
Şi dînsul pe Emilia iubeşte.
Căci, dacă astăzi moartea mă coseşte,
Cinstit mărturisi-mă-voi aice
Că eu sînt Palamon cel neferice
Care fugii viclean din închisoare.
Vrăjmaş îţi sînt şi sînt acela care
Pe gingaşa Emilia iubesc
Şi-s gata-n ochii ei să mă jertfesc.
De-aceea moarte şi osîndă vreu,
Dar dă-i aşijderi şi lui soţul meu,
Căci culpeşi sîntem amîndoi ca unul!»
Răspunse iarăşi domnul şi stăpînul
Şi-a zis: «E scurtă judecata noastră:
Mărturisind, chiar voi cu gura voastră
V-aţi osîndit. Dar, iată, mă-nvoiesc
De-al funiilor chin să vă scutesc.
Pe Marte, Hîda va să vă coseascâ!»
Regina, de, ca parte femeiască,
S-a pus pe plîns; Emilia încai
Bocea cu foc, şi toate din alai
Se văicăreau gîndind cu jale mare
La o aşa năprasnică-ntîmplare,
Fiind bărbaţi de viţă bună ei,
Iar vrajba lor — pojarul dragostei.
Încrîncenaţi văzîndu-i pe voinici
Se căinară toate, mari şi mici
Îngenuncheate pe genunchii goi:
«Aibi milă, milostivule, de noi!»
Căzînd pe brînci, picioarele-i pupară
Şi pîn' la urmă îl înduplecară,
Căci omul blagorodnic se îmbie
Curînd spre milă... Şi, de la mînie
Se-ntoarse, cugetînd într-o clipită
La vina lor şi cum a fost stîrnită...
Încît deşi-i ţinea de vinovaţi
În sinea sa i-avea ca şi iertaţi,

Gîndindu-se că orice om, firește,
Spre dragostea ce-o are năzuiește
Și că de beci oricui îi este silă.
Așijderea, i se făcuse milă
Și de muieri, ce jeluiau mereu.
Curînd s-a îmbunat acel Tezeu
Și-n gînd își zise: «Ce rușine mare,
Un crai să nu arate îndurate
Și ca un leu să-i mustre pe acei
Ce se căiesc, spăimați ca vai de ei,
De parcă l-ar certa pe vreun semet
Obraznic și căpos cu orice preț!
Neînțelept e domnitorul care
N-alege într-așa împrejurare
Pe cel trufaș de omul umilit.»
Vorbind pe scurt, Tezeu s-a domolit
Și — cu lumini în ochi cătînd în sus —
A glăsuit cu mare glas și-a spus:
«Domn al iubirii, bine te cuvînt!
Ce domn puternic e și neînfrînt!
Nu-i stavilă să-l ție-n loc în stare
Și-i zeu prin minunata sa lucrare,
Căci după vrere poate să se joace
Cu inima din oameni cum îi place. .
Priviți la Palamon și la Arcite,
Care-au scăpat din temniți zăbrelite
Și-n Teba lor puteau trăi regește.
Eu știu că spada mea îi vrăjmășește,
Ei văd că moartea-n mîna lor și-o țiu
Și tot nu s-a ferit, măcar că știu,
Căci dragostea spre moarte i-a mînat!
Priviți! Au nu-s nebuni cu-adevărat?
Pe Domnul Cel din Ceruri, ia priviți,
Decît iubeții cine-s mai smintiți?
Cum sîngeră... Frumos le stă! Ehei,
Așa simbrii dă zeul dragostei,
Așa răsplată celor ce-l slujesc!
Și totuși înțelepți se socotesc,
Robindu-se lui Amor peste poate...
Dar gluma cea mai crudă dintre toate
E că frumoasa lor cea mult rîvnită
Va fi cît sînt și eu de mulțămită,
Căci n-are știre despre harta lor
Nici cît un cuc, un iepur' sau prigor.
Gustăm din toate; omul se scrîntește

Cînd e flăcău sau cînd îmbătrîneşte!...
Am slugărit şi eu zeiţei Vineri
De multe ori în anii mei cei tineri,
Deci, cunoscînd al dragostelor dor
Şi cît îl canonesc pe muritor,
Ca om pe care deseori iubirea
L-a prins în laţ, vă iert nelegiuirea
Întru hatîrul doamnei ce se roagă
Şi-ntr-al Emiliei, cumnată dragă.
Iar voi de sîrg să-mi faceţi jurămînt
Că nu veţi bîntui acest pămînt,
Că nu mă asupri-veţi cu războiu
Şi că-mi veţi fi prieteni amîndoi.
Din partea mea să ştiţi că v-am iertat!»
Ei s-au jurat cu sufletul curat
Cerşindu-i mila lui şi ocrotirea
Iar el, blagoslovind, urmă vorbirea:
«Bogaţi fiind şi de regească spiţă,
Dac-aţi peţi crăiasă au domnită,
La fel sînteţi de vrednici să vă fie
Aleasa voastră doamnă şi soţie.
Însă vorbind despre cumnata mea,
De v-aţi tăiat în săbii pentru ea,
Cu doi deodată ştiţi că nu se poate
Să se mărite — orişicît v-aţi bate.
Deci, fie volnic, fie pătimaş,
Tot se alege unul păgubaş.
Adicătelea nu-i chip să vă ia
Pe amîndoi, oricît v-aţi mînia.
Drept pentru ce eu vă arăt mijlócul
Să vă cercaţi ursita şi norocul.
Urmeze fiecare soartei sale...
Şi-acuma ascultaţi ce-am pus la cale.
Spre-a stinge duşmănia voastră, iată,
Aceasta i voiea mea nestrămutată,
De vi-i pe plac slujiţi-vă de ea:
Purceadă fiecare unde-o vrea,
Nenumărînd răscumpăr nici un ban,
Dar, socotind de astăzi într-un an,
Vă-ntoarceţi iar, cu-o sută de bărbaţi
În arme de turnir împlătoşaţi
Şi gata să se lupte vitejeşte.
Iar eu mă leg, jurînd cavalereşte,
Şi vă făgăduiesc pre cinstea mea
Să-i dărui celui care va putea

— Adică tu sau dînsul şi cu cei
O sută despre care vă spusei —
Potrivnicul din luptă să şi-l scoaţă,
Să-i dau, cum zic, pe draga lui de soaţă
Căci lui se cheamă că i-a rîs norocul...
Iar cîmp de luptă face-voi în locul
Acesta chiar. Şi nepărtinitor
Mă jur să fiu, şi drept judecător.
Dar nici nu voi rămîne împăcat
Cît nu-l văd mort pe unul sau legat.
De socotiţi că zisa mea vă-mbie,
Fiţi mulţămiţi şi spuneţi-mi şi mie.
Aceasta-i încheierea mea. Amin!»

Ca Palámon au cine-i mai senin?
Şi cine saltă-acum de veselie
Precum Arcite? Cine poate scrie
Sau spune bucuria tuturor
Cînd le făcu Tezeu aşa favor?
Îngenunchează toţi, şi fiecare
Rostiră mulţumiri în gura mare,
Dar mai vîrtos tebanii. Şi astfél
Îşi luară ziua bună de la el
Şi cu nădejdi în piept au mers călare
La Teba cea cu zidul vechi şi mare.

Explicit secunda pars.

Sequitur pars tertia.

M-aţi face povestaş uituc, cred eu,
De nu v-aş spune chipul cum Tezeu
S-au apucat cu sîrg şi chiltuială
Ca să dureze loc de răfuială
Ce-i zice amfiteatru, şi anume,
Măreţ cum altul n-a mai fost pe lume:
Avea o leghe bună înconjur,
Un şanţ şi zid de piatră împrejur;
Lucrat în scări, rotund ca o alcá
Şi nalt de şasezeci de paşi era,
Încît puteau vedea ca-n palmă toate
Şi cei în faţă stînd, şi cei din spate;
Iar spre apus şi către răsărit

Porți mari de marmur, albe, au zidit.
Nu s-a durat niciunde, pot să zic,
Atîta în răstimp atît de mic,
Dar nici n-a fost în țară om să știe
La socoteli sau la gheometrie,
Sau iconar sau meșter de statui
Nenăimit în leafa craiului
Spre a-i alcătuire ctitoria.
Și ca să-și facă toată datoria,
Clădi la poarta dinspre răsărit
Altar în cinstea Vinerii și schit.
Aidoma cu-acestea a mai pus
De-au ridicat la poarta din apus
O capiște ca loc de închinare
Lui Marte-Zeu, cu bogăție mare.
Iar pe un turn, pe zid, spre miazănoapte,
Dură, din alabastru ca de lapte
Și din mărgean, jertfelnic scump și strană
Pentru Diana-fără-de-prihană,
Lăcaș împodobit de rugăciune.
Ba încă am uitat a vă mai spune
Zugrăvitura, fețele cioplite
Și chipurile mult meșteșugite
Ce se aflau în temple-n cîteșitrei.

În capiștea zeiței dragostei
Puteai vedea amarnicele vise,
Suspinele de gheață — toate scrise
Pe muri — la fel și lacrimile sfinte
Și fulgerarea dorului fierbinte
Pe care șerbii dragostei le-ndură;
Și jurămintele de legătură;
Nădejdea și Dorința, Neghiobia,
Frumsețea și Juneța, Bogăția,
Desfrîul, Vraja, Prefăcătoria,
Alintul și Risipa și Zulia
Cu de crăițe galbenă cunună
Și zugrăvită cu un cuc pe mînă;
Petrecerile, Cîntecul și Jocul
Care-nsoțesc Iubirea în tot locul,
Și altele de mine ne'nșirate
Erau la rînd pe zid înfățișate.
Nici n-aș putea de toate să mă leg,
Căci muntele Citheron, tot, întreg,

Unde-şi avea zeiţa acarete,
Sta zugrăvit acolo pe perete
Ca o grădină care strălucea.
Nici Lenea, straja porţii, nu lipsea
Şi nici Narcis, frumosul de-altădat',
Nici riga Salomón cel desfrînat,
Nici prea-vîrtosul Hercul, nici Medeea
Cea iscusită-n vrăjii, şi nici Circeea,
Nici Turnus cel viteazul şi călitul,
Nici Cresus cel bogat înlănţuitul,
Spre-a se vădi astfél că nici puterea,
Nici mintea, iscusinţa sau averea
Nu pot pe zeea Vineri s-o rămînă.
Ea lumea cum îi place-aşa o mînă.
Căci iată-i cum oftau nealinaţi,
Cuprinşi în mreaja ei aceşti bărbaţi...
Socot c-atîtea pilde vă ajung,
Dar pot să-nşir pomelnic şi mai lung.
Pe Venus cea cu chip şi nuri de fală
O au făcut plutind pe mare, goală;
De la buric în jos şi pe picioare
O-nvăluiau talazuri sclipitoare;
O ceteră purta zeiţa-n mînă
Şi-avea pe cap minune de cunună
Din proaspeţi trandafiri; şi porumbei
Roteau deasupra creştetului ei.
Nainte îi şedea al său fecior,
Întraripatul Cupidon-Amór,
Cel care-i orb — cum deseori vedeţi —
Purtînd un arc şi agere săgeţi.

Ba încă, zău, de ce să nu vă spui
Şi ce sta scris pe faţa zidului
Din capiştea lui Marte-cel-Vîrtos?
Peretele de sus şi pînă jos
Era văpsit la fel ca hruba sură
Din Tracia cea fără de căldură
Ce se chema Jertfelnicul lui Marte,
Zeu trăitor acolo hăt-departe.
Întîi vedeai pe zid un codru-n care
Nu vieţuiau nici oameni şi nici fiare,
Cu mulţi copaci străvechi, suciţi şi goi,
Cu cioturi strîmbe — gheare de strigoi —
Prin care parc-ar trece fremătînd

Un vînt ce frînge crengile la rînd...
La poala unui deal, sub maluri sparte,
Se naltă templul vajnicului Marte,
Durat din criță albă, cu-o intrare
Alungă, strîmtă și-nfiorătoare,
Pe unde-asemeni criveţe răzbat
Încît și porțile-n țițini se zbat.
Iar *Stîlpul* doar prin uși mai scăpăra
Căci în pereți fereastră nu era
Să poți zări lumina de afară;
Și ușile erau de piatră rară,
Legate-n fier și ferecate foarte.
Și ca să fie și mai fără moarte,
Columnele de sprijin cele groase,
Cît un antal, erau de tuci, lucioase.
Acolo chipul groaznicei Vînzări
Văzutu-l-am în multe-nfățișări:
Mînia crudă, roșie ca jarul,
Spaima cu fața palidă, Coțcarul,
Pe cel zîmbind cu junghiul sub veșmînt,
Pojarul ce-și resfiră fumu-n vînt,
Trădările uciderii în pat,
Războiul cel de răni încrîncenat
Și Harțul crunt cu fierul ucigaș.
Era de crîșnet plin acest lăcaș...
Pe-acel ce însuși el s-a căsăpit
Cu părul tot în sînge năclăit,
Prin tîmplă, noaptea, împlîntatul cui,
Și guri de morți căscate mai văzui.
Ședea acolo-n templu, la mijloc,
Fără nădejde, tristul Nenoroc.
Lungi țipete de groază-am auzit
Și-al Nebuniei rîset; și-am zărit
Un mort cu-o rană-n gît într-un tufiș,
Și alți o mie, nu de boli uciși,
Tiranul crud cu prada tîlhărită;
Am mai văzut cetatea nimicită,
Catargele arzînd în vîlvătăi
Și vînătorul rupt de urșii răi;
Un porc mîncînd sugarul ațipit
Și-un bucătar de ciorbă opărit;
Erau acolo patimile toate;
Vedeai pe cărăuș zăcînd sub roate
Și de căruța sa strivit de moarte.
Ba mai erau și slugile lui Marte:

Bărbierul-felcer, ápoi măcelarul,
Cel ce călește spade — făurarul...
Iar peste toți, în loc de cinste pus,
Chipul Izbînzii sta pe turnuri sus
Și atîrna de-o ață împletită
Deasupra ei o sabie-ascuțită.
Vedeai uciderea lui Iulius,
A lui Nerón și-a lui Antonius.
Deși pe-atunci nici nu erau în viață,
Pe zid se-nfățișa ce-aveau să pață
Întocmai cum au fost de Mars ursiți.
Din veci erau acolo zugrăviți
Și cei pe care-avea să-i taie fierul
Și cei răpuși de dor, cum scris-a Cerul...
Ajung aceste pilde; chiar de aș vrea
Să vi le-nșir pe toate, n-aș putea.
Pe car de luptă Marte sta-n picioare
Armat și încruntat la-nfățișare;
O stea — Puella — strălucește sus
Deasupra lui, și alta — Rubeus;
Așa le zice la ceaslov pe nume.
Și să vă spun și zeul luptei cum e:
Un lup în fața sa, lîngă picior,
Rupea, cu ochi fieroși, un muritor.
A migălit zugravul gingaș foarte
În frica și-ntru lauda lui Marte.

Spre capiștea Dianei-cea-curată
Mă voi grăbi cît pot de astă dată
Ca să v-o-nfățișez și să vă spui
Cum că pe toată fața zidului
Sînt doar povești cuminți de vînătoare.
Văzui acolo pe Calisto care
A mîniat odată pe Diana
Și-n urs s-a prefăcut atunci sărmana,
Iar mai pe urmă fu schimbată-n stea;
Mai multe nu știu spune despre ea.
Fecioru-său tot stea era și el.
Pe Dana prefăcută-n copăcel
O mai văzui. (Nu-i vorba de Diana,
Ci de copila lui Penneus — Dana.)
Era și Acteón arcașul care
Văzînd-o-n pielea goală-n scăldătoare
Pe zee, ea în cerb l-a preschimbat,

Iar cîinii lui l-au prins şi l-au mîncat...
Erau făcuţi acolo pe pereţi
Şi Atalanta fugărind mistreţi
Cu Meleagru şi c-un roi de soţi,
Drept pentru care-au tras ponoase toţi.
Noian de basme mîndre mai văzui,
Dar nu mă mai îndemn să vi le spui...
Şedea Diana pe un cerb călare
Şi-n jur săreau copoi de vînătoare,
Iar lîngă glezna ei, un corn de lună
Părea că-i gata-gata să apună;
Veşmînt ca iarba verde-avea pe ea
Şi-n mîini un arc şi cucură ţinea;
Spre Pluto căuta privind în jos
Înspre tărîmul cel întunecos
Şi-n faţa ei, curmată de durere,
Căznindu-se să nască, o muiere
Către Lucina se jelea fierbinte:
«Dă-mi ajutor, tu, cea atotputinte!»
Bun meşter migălise toate cele
Şi galbeni grei dăduse pe văpsele!...
Şi-n ziua cînd a fost lucrarea gata
Tezeu, care luase toată plata
Pe seama sa, văzînd ce s-a făcut,
S-a bucurat şi foarte i-a plăcut.
Dar să-l mai las pe el şi să vă spui
De Palamon şi despre vărul lui.

Sorocul cînd aveau să vină iarăşi
Urmaţi de cîte-o sută de tovarăşi
Spre-a-şi ţine pomenitul legămînt,
Sorocul, zic, se împlinea curînd
Şi fiecare şi-a adus cu sine
Voinicii înarmaţi cum se cuvine?
Văzînd aşa mîndreţe de bărbaţi,
Mulţi ar mărturisi încredinţaţi
Că niciodată-n lumea asta mare
Nu s-a înmănuncheat atîta floare
De oaste într-un snop atît de mic?
Căci fiecare cavaler voinic,
De nume şi de faimă doritor,
Rugatu-s-a să intre-n ceata lor.
Noroc de cei aleşi! Doar fiecare
Ştim că la o aşa împrejurare

Chiar mîine, orice om ce cavaler e,
De doruri dogorît şi în putere
Voios ar năzui să ieie parte
În Englitera sau în altă parte
Să lupţi pentru-o domniţă, aferim!
Minunea asta face s-o privim.
Aşa s-au fost legat precum vă spui
Şi Palamon cu cei din suta lui.
Erau în zale unii îmbrăcaţi,
În subţirel pieptar împlătoşaţi;
Alţii purtau o platoşă mai mare;
Aveau şi scuturi, paveze, pulpare;
La brîu luceau baltage şi avan
Strîngeau în pumn călitul buzdugan.
Nu-i nou pe lume nici un obicei.
Armat era aşa cum vă spusei
Tot omul după gustul său. Vedeai
Într-al lui Palamon măreţ alai
Pe însăşi riga Traciei, Licúrg;
Chip bărbătesc avea şi părul murg;
Pe sub sprîncene ochii-i, fioroşii,
Luceau cu focuri galbene şi roşii;
Căutături zvîrlea ca zmeul, crunte;
O chică aspră-i atîrna pe frunte;
Mari mădulare-avea şi vine tari,
Şi umeri laţi şi braţe şi mai mari,
Şi înstrunea — ca-n ţară pe la ei —
La car de aur patru tăurei
Bălani, ce opinteau vîrtos în funii.
În loc de mantie cum poartă unii
Cu herburi şi podoabe fără număr,
Cojoc bătrîn de urs ţinea pe umăr;
Lucind ca smoala-i fluturau pe spate
Lungi viţe către ceafă pieptănate;
Pe creştet o corună groasă, grea,
În aur şi rubinuri strălucea,
Bătută din belşug cu pietre rare.
În jurul său zburda o haită mare
De albi dulăi cît coşcogea viţeii
În stare să se lupte şi cu leii,
Cu boturile-n botniţi cetluite
Şi zgărzi de aur meşter şlefuite.
O sută de războinici crunţi şi crai
Alcătuiau al regelui alai.
Despre Arcite spune basmul meu

Că-l însoţea chiar riga Emetreu,
Venind în strai cu flori de fir din Ind,
Pe roib cu frîu din criţă călărind,
Aidoma la chip ca zeul Mars;
Haina-i cu stemă, din postav de Tars,
Avea cusute mari mărgăritate
Şi-n şa de aur nouă sta călare;
Pe mantia ce-i atîrna de umăr
Proşcau scîntei rubinuri fără număr;
Bălai şi creţ, cîrlionţatu-i păr
Ca soarele sclipea într-adevăr;
Avea nas falnic, ochii gălbiori,
Rotunde buze şi-n obraz bujori;
Gălbui şi oacheşi — puţintei pistrui
Erau împrăştiaţi pe faţa lui;
Zvîrlea căutătura ca un leu;
Ani douăzeci şi cinci avea, cred eu;
O barbă-n lege-a prins a aduna
Şi glasul său ca trîmbiţa tuna;
Purta pe cap din lauri verzi cunună
Gingaşă şi bogată; iar pe mînă
Ducea întru desfătul său deplin
Un şoim cuminte, alb precum un crin.
Veneau cu el o sută de boieri
Pînă la gît împlătoşaţi în fier
Şi înarmaţi cu arme pînă-n dinţi.
Credeţi-mă că numai crai şi prinţi
Luptau în tagma sa pentru iubire
Şi a cavaleriei propăşire.
Săltau în jurul rigăi îmbulziţi
Un cîrd de lei şi pardoşi îmblînziţi...

Şi, astfel, aste feţe luminate
Sosiră-ntr-o duminică-n cetate
Descălecînd cam pe la prînzişor.
Tezeus-Crai, ca vrednic domnitor
La porţile Atenei i-a primit
Şi după cinul lor i-a găzduit,
I-a ospătat şi mult şi-a dat silinţă
Să-i omenească după cuviinţă,
Cum pînă azi pe lume n-a mai fost
Alt crai mai cumpănit şi mai cu rost.
Cît ce priveşte praznic, lăutari
Şi darurile date celor mari

Şi celor mici, belşugul din palat
Şi cine-a stat în jilţ mai înălţat,
Despre frumseţea doamnelor, de cine
Ştia cînta şi danţui mai bine,
Şi nici despre acel ce de iubire
Vorbea mai cald, nu voi a povestire;
Şi nici despre şoimanii cocoţaţi,
Nici de ogarii pe podea culcaţi...
Dar să vă-nşirui faptele mai bine;
Ce-i mai frumos abia de-acuma vine.
Erau vreo două ceasuri pînă-n zi
Duminică spre luni, cînd se trezi
În cînt de ciocîrlie Palamon:
Ea ciripea, el îi ţinea isón.
Cu sufletul pios şi-n toane bune,
Sculatu-s-a să-i facă-nchinăciune
Stăpînei din Citera celei bune
Adică zeei Venus voi a spune.
Atunci — la ceasul ei — cu pasul rar
Porni către al Vinerei altar,
Îngenunche cucernic şi vorbi
Aidoma precum veţi auzi:
«Stăpînă fără seamăn de frumoasă,
Fiica lui Zevs si-a lui Vulcan mireasă,
Tu, Venus, al Citerei duh voios,
De dragul lui Adonis-cel-frumos,
Pe care l-ai iubit, aibi îndurare
De ruga mea şi lacrimile-amare!
Nevolnic sînt prin grai să-ţi zugrăvesc
Ce chinuri, vai! ca-n iad mă cotropesc.
Mocneşte-n piept nespusa mea durere
Şi-aşa-s de năucit că nu pot cere,
Stăpînă, decît milă de la tine
Care cunoşti şi vezi ce jar e-n mine.
Grăbeşte-te şi-alină-mi chinul deci
Cu mare-nţelepciunea ta şi-n veci
Din răsputeri mă leg să te slujesc
Şi-n neprihană să mă războiesc.
Cum jur, aşa ajută-mă. Nu caut
Şi nu mi-e drag să lupt ca să mă laud,
Nu cer izbîndă a agonisire,
Nu voi desartă faimă, nici mărire
De-nvingător slăvit în luptă grea,
Vreau doar să fie pe deplin a mea
Emilia şi-n slujba ta să pier.

Comanda nr 1044

Călăuzește-mă. Atîta cer.
Și nici nu-mi pasă — dac-așa-i mai bine —
De-i birui eu pe ei sau ei pe mine,
Numai pe ea s-o știu a mea mereu...
Măcar că Mars e-al bătăliei zeu,
Tu ai atîta trecere la zei
Că poți să-mi dărui draga dacă vrei.
De-a pururi ți-oi aduce-nchinăciune
Și-n toate drumețiile ți-oi pune
Și flacără și jertfe pe altar...
De nu te-ndupleci, rogu-te măcar:
Fă ca Arcite mîine să m-ajungă
Cu sulița și pieptul să-mi străpungă.
Atuncea, după moarte, nu-mi mai pasă
Că și-o cîștigă sieși de mireasă.
Atît rîvnește cel ce ți se roagă:
Dă-mi dragostea, stăpîna mea cea dragă!»
Sfîrșindu-și rugăciunea, Palamon
Aduse grabnic jertfă și plocon
Cu tot ce se cerea în legea lui;
Dar despre asta n-am să vă mai spui...
Tîrziu, s-a clătinat statuia și
Din semnul ăsta dînsul deslușì
Că-i fu primită ruga-n ziua ceea
Și că-i va face lui pe voie zeea,
Măcar că și zăbavă se-arătase?
Fugi apoi înveselit spre casă.

Cînd Palamon, cam pe la ceasul trei,
Pășea către altarul Vinerei,
Emilia trezită-n zori de zi
Spre capiștea Dianei se grăbi.
Fecioarele ce le luă cu ea
Purtau cu ele tot ce trebuia
Ca să aprindă-n templu jertfe sfinte,
Adică: foc, tămîie și veșminte
Și corni cu vin amestecat cu miere.
Nimic nu le lipsea din ce se cere.
Arzînd cățui în templul cu odoare,
Emilia cu sufletul de floare
Scăldatu-și-a făptura-ntr-un izvor;
Dar amănunte nu-s cutezător
Să vă înșir pe larg... Măcar că, de,
Știu că v-ar place, trec mai repede;

Celui curat n-au ce-i strica acestea,
Dar e mai bine să scurtez povestea...
Își despletise pletele lucioase
Și cu frunziș de cer se-ncununase
Pe frunte, drăgălaș și feciorelnic;
Aprinse două flăcări pe jertfelnic
Și toate le făcu precum se spune
În Stațiu și-n bucoavnele bătrîne.
Cînd focul fu aprins, s-a închinat
Dianei și așa i-a cuvîntat:
«O, idolița codrilor curată,
Ce vezi și cerul tot și lumea toată,
Crăiasă peste țara fără soare
Din Iad, zeița fetelor fecioare,
Tu, ce de ani de zile îmi citești
În inimă, să nu mă prigonești
Precum pe Acteón cu vrajbă grea!
Doar știi, neprihănito, rîvna mea
Fecioară să rămîn întreaga viață,
Să nu fiu nici ibovnică, nici soață:
Mă rîndui încă-n stolul de fecioare
Al tău, și-mi place mult la vînătoare;
Drag să cutreier codrii bungeți mi-i
Și nicidecum să odrăslesc copii;
Nu voi alăturare bărbătească.
Și-acum ajută-mi, doamna mea cerească.
Te rog pe-ntruchiparea-ți întreită!
Lui Palamon, de care sînt iubită,
Și celui ce i-s dragă, lui Arcite,
Îndură-te și pacea le-o trimite!
Atîta milă jindui de la tine:
Abate-le iubirea pentru mine
Încît frămîntul, cazna, dorul lor,
Liubovul și pojarul arzător
Alină-se sau să se-ntoarne-aiurea...
Iar dacă nu ți-i voia să te-nduri a
Mă asculta, sau dacă mi-i sortit
Să mă mărit cu unul negreșit,
Atunci să-mi dai pe cel ce mă-ndrăgește
Mai tare, preacurato; și primește
Prinosul meu de lacrime amare.
Tu, vergură și scut pentru fecioare,
Păzește-mă-ntru nevinovăție
Și cît voi fi așa, sluji-voi ție.»
Cît s-a rugat fecioara, pe altar

Ardeau strălimpezi focurile, dar
Deodată semn ciudat i se arată:
Un foc din două șovăi și iată
Că-ntr-o clipită se-nteți la loc,
Dar stinsu-s-a de tot acellalt foc;
Și șuieră în vreme ce pălea
Ca torța cînd pici apă peste ea,
Apoi întreg se mistui curînd
În spuze roșii, parcă sîngerînd.
Văzînd aceasta, fata cît pe-aci
Să lășine și prinse a boci
Nepricepînd ce noimă semnul are;
Și într-atît s-a-nfricoșat de tare
Încît ți-era și milă cum plîngea.
Și-atunci a prins să se ivească Ea
Cu arc în mîini, la fel ca vînătorul,
Zicîndu-i: «Fată, ostoiește-ți dorul,
Căci zeii sus în Cer au hărăzit,
Și-i lucru pentru veci pecetluit,
Că dintre ei acela te nunteşte
Ce de-al tău dor mai mult se chinuiește,
Dar nu-i iertat să-ți spun anume cine.
Și-acuma-i timp să plec; rămîi cu bine...
Văpăile aprinse pe altare
Ți-or spune înainte de plecare
Tot ce ți-i scris în cartea dragostei.»
Sfîrșind acest cuvînt, în tolba ei
Săgețile-au sunat și-au zuruit
Și-ndată zeea s-a amistuit...
Drept care fata s-a mirat zicînd:
«Vai, semnul ce tîlc oare-o fi avînd?
Sub scutul tău, Diano, mă voi ține
Și cum voiești, așa să faci cu mine.»
Pe urmă drept la casa ei s-a dus.
Așa a fost; atît avui de spus.

La ceasul ce urmează mai departe
Arcite-a mers la capiștea lui Marte-
Cel-înfricoșător, ca să-i jertfească
În datina și-n legea-i păgînească.
Cu inima pioasă și cucernic
I s-a rugat așa: «O, zeu puternic,
Tu care-n recea Tracie domnești
Ca un stăpîn slăvit și care ești

Cumpănitor de sorți în bătălie
În orice țară sau împărăție,
Și-i norocești pe cei ce ți-s pe plac,
Primește astăzi jertfa care-ți fac!
De crezi că vlaga mea și-a mea junie
Te vor putea sluji cu vrednicie
Ca să m-alătur celor ce-ți slujesc,
Îndură-te de cazna ce-o simțesc...
Căci ard în focul prea mistuitor
În care-odat' ai ars și tu de dor
Cînd desfătări găsiseși și plăcere
În tinerețea gingașei Venere
Și-ai strîns-o cum ai vrut la pieptul tău,
Măcar că te-a ajuns și ceasul rău
Cînd lui Vulcan în leasă i-ai căzut,
Aflîndu-te la soață-n așternut.
Pentru aleanul inimii de-atunci
Îndură-te și de-ale mele munci.
Neiscusit și tînăr sînt, cum știi,
Și sfredelit de junghiul dragostii
Cum n-a mai fost nicicînd făptură vie;
Căci ei, de dorul cărei mă sfîșie
Amarul, dacă pier sau scap nu-i pasă;
Și bine știu că pîn'a-mi fi mireasă
Cată să ies din luptă-nvingător;
Și iar mai știu că fără ajutor
Și milă de la tine nu-s în stare...
Ajută-mi, Doamne, mîni la-ncăierare
Pentru pojarul vechi ce-a ars în tine
Și pentru cel ce vîlvîie în mine;
Dă-mi mîine biruință-n bătălie,
Iar truda mea spre slava ta să fie!
Voi preamări regeștile-ți altare
Și pururi voi sili fără-ncetare
Spre mulțumirea ta în lupte grele
Și-ți închina-voi flamurile mele
Și ale celei mele arme; și
Pînă în ceasul cînd m-oi săvîrși
Hrăni-voi dinainte-ți focul sfînt
Și veșnic; ba mai fac un legămînt:
Pletele lungi și barba, care nici
Tăiș de foarfec n-au simțit, nici brici
Nu le sluțiră încă, ți-oi jertfi
Și viața toată șerbul tău voi fi.
Ogoaie, Doamne, caznele din mine.

Doar- biruință ceru-ți de la tine!»
Sfîrșind Arcite ruga, tot acuși
Au zăngănit verigile la uși
Și răsunară porțile izbite,
Drept care foarte s-a spăimat Arcite.
Au ars mai falnic para pe altare
Și-n templu s-a făcut o zare mare;
De jos ieșeau miresme îndulcite
Și-ndată ridicînd un brat, Arcite
Tămîie peste foc a mai zvîrlit
Și alte mirodenii; la sfîrșit
Statuia Lui a prins din za să sune
Și-un glas, prin zornet, auzi că spune
«Izbîndă»... ca un murmur de departe.
Atuncea, proslăvindu-l mult pe Marte,
Plin de nădejdi și-n toate fericite,
Curînd la gazda lui s-a-ntors Arcite
Mai bucuros ca un prigor la soare.

Și-ndată-n cer s-a-ncins o ceartă mare
Între zeița dulcelui amor
Și Marte, domnul crunt al armelor:
Care din veri să fie norocit.
Iar Jupiter cu greu i-a domolit,
Pînă ce prinse a le da povață
Saturn cel înghețat și smead la față
De vechi istorii știutor și care
I-a potolit, dibaci, pe fiecare.
Adevărat grăiește cel ce spune
Că în bătrîni e șart și-nțelepciune:
Pe moș l-întreci la fugă, nu la sfat.
Deci, ca să vadă lucrul împăcat,
Saturn, măcar că nu-i prea sta în fire.
Curînd găsi mijlóc de-mpăciuire.
«Iubita Venus — zise — fata mea,
În lunga-i cale, cărugul meu de stea
Puteri mai mari decît le bănui are·
Eu stăpînesc înecurile-n mare,
Zăcerile în neagra închisoare,
Juvățul, latul de spînzurătoare,
Eu întărît și gloata cea zurbavă,
Strecor în taină șipul cu otravă
Și-mpart osîndă dreaptă fiecui
Cît timp rămîn sub semnul Leului.

Eu risipesc semeţele palate,
Eu nărui muri şi turnuri de cetate
Peste dulgher şi peste săpător,
Eu am clintit un stîlp sprijinitor
Şi l-am răpus pe Sámson; iar lingoarea,
Bătrîna viclenie şi vînzarea
A' mele-s. Molimi ochii mei hrănesc...
Nu mai jeli, căci eu mă străduiesc
Ca Palamon al tău să aibă parte
De draga lui, măcar că zeul Marte
Prielnic va să-i fie lui Arcite...
Deşi voi firi aveţi deosebite
Şi pururi vă aflaţi în dezbinare,
Se cade să vă-mpac pe fiecare.
Nu mai boci, ţi-s doar bunic şi-s gata
Să fac aşa cum jinduie nepoata.»
Acum istorisirea despre zei
Cu Mars şi Venus cată s-o închei,
Şi deslușit sili-mă-voi să spui
Şi miezul povestirii ce-ncepui.

Explicit tertia pars.

Sequitur pars quarta.

Fu în Atena sărbătoare mare,
Iar dulce luna Mai pe fiecare
Spre şagă şi huzur i-a îmbiat;
Şi ziua-ntreagă-au rîs şi au jucat
Slujind şi zeei Vineri silitori;
Dar cum urmau a se trezi în zori
Spre a vedea acea încăierare,
S-au dus cu toţii noaptea la culcare.
Iar marţi, cînd zorile abia mijeau,
De peste tot din hanuri se-auzeau
Nechezuri, zvon de hamuri şi strigări,
Şi spre palat se îndrumau călări
În pîlcuri domni pe harmăsari şi cai.
La ei căpestre strașnice vedeai,
Ciudate, meşterite-n chip şi fel
Din aur, din brocarturi şi oţel,
Ibînci şi coifuri, paveze leite
Şi chivere, veşminte-n fier croite,
Voivozi în mantii pe năprasnici cai,

Scutari, copii de casă şi alai,
Toţi lăncii ferecînd, strîngînd curele,
Prinzînd în copcii scuturile grele...
Nu se dădeau în lături de la muncă,
Cai înspumaţi zăreai pe uliţi încă
Rozînd zăbala frîului de aur;
Ici-colo mai vedeai şi cîte-un faur
Zorind cu pilă şi baros; argaţi
Şi răzeşime — ciotcă adunaţi;
Buciume, trîmbiţi, corni şi darabane
Care în luptă larme fac avane.
Palatu-i plin de oameni, cîte trei
Sau opt, ciorovăindu-se-ntre ei
Şi dîndu-şi cu părerea fiecare
Cine va fi dintre tebani mai tare:
Ţineau cu cel cu chica deasă unii,
Alţi înşi cu cel cu barba ca tăciunii,
Cu chelul, sau cu cel cu ochii crunţi
Şi cu topor de douăzeci de funţi,
Încît de zvonuri tot palatul plin e
Deşi de mult se luminase bine.

Fiind trezit din somn Tezeu-cel-Mare
De multa hărmălaie şi cîntare,
Rămase în ietacu-i din palat
Pînă ce i s-au fost înfăţişat
Cei doi tebani cu cinste şi onor.
Şedea Tezeu pe tron într-un pridvor
Înveşmîntat asemeni unui zeu,
Iar lumea se-mbulzea de zor mereu
Spre a-l vedea şi-ai face temenea
Şi ca s-auză ce le poruncea.
Pe-o pódină înaltă se sui
Pristavul şi mulţimea potoli;
Iar cînd văzu că s-a făcut tăcere
Le-a arătat împărătească vrere:
«Binevoieşte craiul a socoate
Că dacă astăzi cetele s-or bate
Tăindu-se de tot fără cruţare,
Sodom de sînge prea s-ar face mare.
Deci, spre a pune morţii stavilă,
S-a răzgîndit şi face pravilă
Ca nici un om în luptă să nu scoaţă
Jungher, săgeată sau baltag cu caţă,

Nici săbioi cu buza muşcătoare
Să nu-şi anine el la cingătoare,
De unde nu, va fi certat cu moarte,
Ci doar o lance ageră să poarte
Cînd va izbi-n potrivnic de-a călare,
Sau sabie — de jos în apărare...
Iar cel nenorocos să fie prins,
Nu omorît, şi dus la stîlp învins
Şi-acolo să rămînă mai departe,
Căci fi-vor stîlpi de fiecare parte.
Iar dacă piere sau va fi legată
La stîlp chiar căpetenia-ntr-o ceată
Se curmă bătălia... Şi acum
Zeii cu voi! Luptaţi vîrtos! La drum...
Cît vreţi în spăngi şi ghioage vă loviţi.
Aceasta-i voia craiului. Porniţi!»

De răcnet mult s-a zgîlţîit tăria
Cînd şi-a strigat norodul bucuria:
«Pe-al nostru rege paşnic, pe Tezeu
Ce nu vrea moarte, ţie-l Dumnezeu!»
S-au slobozit din trîmbiţe cîntări
Şi-au mers spre amfiteatru toţi călări
Stoliţi, prin tîrgul cel cu multe case
Şi-n strai de fir gătiţi, nu de mătase.
În cap, împărăteşte, călărea
Tezeu cu-acei tebani alăturea;
Rugina şi Emilia pe cai
Urmau apoi, şi-n spate alt alai
De lume după cin şi-nsemnătate.
Şi astfel străbătură prin cetate
La locul luptei ajungînd curînd.
În zori, cînd încă-i soarele plăpînd,
Au stat în jilţ de slavă şi lumină
Regina cu surata ei mezină
Şi craiul între doamne la mijloc;
Iar gloata s-a-mbulzit s-apuce loc.
Arcite însuşi ceata şi-a adus
Prin porţile lui Mars dinspre apus
Cu flamură ca purpura; şi-ndată,
Cu prapur alb şi faţa încruntată,
Prin poarta Vinerei din răsărit
Şi Palamon cu-ai lui s-au fost ivit.
De-ai căuta în lume orişicît

Și alte oști să semene-ntr-atît
Ca astea două, n-ai găsi. Căci nu e
Și n-a fost minte ageră să spuie
Cu ce era vreuna mai de soi
În rang și-n vrednicie la război,
Așa vădeau de mare potrivire!
Perechi-perechi au prins să se înșire
Cînd, spre a face dreaptă numărare,
Pe nume i-au cetit pe fiecare,
Strigatu-s-a apoi din răsputeri:
«La datorie, mîndri cavaleri!»

Atunci aprozii nu mai trepădară
Iar trîmbițele strașnic răsunară.
Ce să mai spui? Sé avîntau cumplit
Lănci spre apus și lănci spre răsărit,
Și-n burți de cai se împlîntară pinteni...
Acolo s-a văzut cine-s mai sprinteni.
În scuturi groase suliți s-au ciuntit;
Icnește coșul pieptului izbit;
Bucăți și așchii sar în sus din zale;
Împroașcă fulgeri paloșele goale;
Sfărmat în țăndări coiful se despică;
Din răni șuvoi de sînge se ridică;
Prin oase hulpav buzduganul pradă;
Cărare-și taie unul prin grămadă;
Cad caii și-i răpune izbitura;
Ca ghemul un voinic s-a dus de-a dura;
Dă unul ghes c-un ciot de lance frînt
Și-un călăreț îl surpă la pămînt;
Altul străpuns de ți-i mai mare mila
E prins și tîrît la stîlp cu sila
Spre-a sta acolo, după cum s-a spus;
Altul la stîlpul celălalt e dus...
Îi mai oprea Tezeu din cînd în cînd
Spre a se întrema mîncînd și bînd.
Ades în bătălie s-au ciocnit
Cei doi tebani și crunt s-au hărțuit;
De două ori din șa căzură ei:
Nici tigrul din vîlceaua Galopheye
N-a fost, cînd puii furul i-a luat,
Decît Arcite mai înverșunat,
Pe Palamon așa-l ardea zulia
Că nu se află leu în Belmaria

Stîrnit de vînător sau hămesit
Să jinduiască prada mai cumplit
Ca Palamon pieirea lui Arcite.
Se sfarmă chiverele lor izbite,
Din ei zvîcnește sîngele izvor.
  Dar toate se sfîrșesc la vremea lor...
Căci pe la ceasul dinspre scăpătat,
Vîrtosul Emetreu l-a însfăcat
Pe Palamon cînd se lupta cu-Arcite
Și-n carne-i vîră spada cogeamite.
Vreo douăzeci pe el au tăbărît
Și lîngă stîlp cu sila l-au tîrît.
Cînd vru Licurg într-ajutor să-i sară
Lui Palamon, din șa îl răsturnară,
Iar Emetreu, voinic pe cît era,
Fu prăvălit în colb alături ea
Așa-l păli tebanul de vîrtos
Pîn-a fi dus la stîlp; dar ce folos...
La ce-i mai ajuta inimoșia,
Căci, prins fiind, sfîrșise bătălia
Și, vrînd-nevrînd, s-asculte fu silit...
  Ca Palamon au cine-i mai mîhnit?
Căci voie să mai sară-n luptă n-are.
Văzînd Tezeu această întîmplare,
Răcni către vitejii încleștați:
  «Ajunge! Gata! Nu vă mai luptați!
Voi fi județ de dreaptă judecată
Și lui Arcite i-o voi da pe față,
Căci el fu norocit să o cîștige.»
  Atunci mulțimea s-a pornit să strige
De bucurie și să facă larmă
Încît părea că toate-n jur se darmă...

  Dar sus în cer ce face Venus oare,
Ce zice-a dragostei stăpînitoare?
Se jeluie grozav și varsă ploaie
De lacrimi peste cîmpul de bătaie:
  «Vai, ce rușine mi-i!» — așa scîncea.
  «Să nu te pierzi cu firea, fata mea.
Mars vru să-nvingă-acel cu care ține —
I-a spus Saturn — tu taci și las' pe mine!»
  A răsunat a surlelor cîntare,
Iar crainici chiuiră-n gura mare
De dragul lui Arcite, fericiți.

Da iar mai ascultați, mai zăboviți,
Minunea ce-a urmat să v-o mai spui.
Și-a lepădat Arcite coiful lui
Și ca să-l vadă toți, cu capul gol,
Dădu, pe cal, bătelistii, ocol,
Cătînd către Emilia în sus.
Iar ea din ochi i-a dat blajin răspuns,
Căci îndeobște partea femeiască
Pe norocos se-ndeamnă să-l iubească.
El o purta pe chip și-n suflet toată.
Dar s-a ivit o bală deodată
Trimisă chiar de Pluto — pasămite
Că l-a rugat Saturn — și sub Arcite
Spăimatul cal căzu cînd vru să sară.
Iar călărețul rău proptit în scară
Pică pe creștet și rămase lat
De parcă moartea l-ar fi secerat,
Cu pieptul sub oblînc în două frînt.
Zăcea voinicul nostru la pămînt
Mai tăciuniu la chip ca un harap
De sîngele ce-i năboise-n cap.
Cu bocete-l purtară la palat
Și zaua de pe el i-au spintecat
Și-n pat l-au pus cu toată îngrijirea
Căci mai trăia și nu-și pierduse firea
Ci o striga pe draga lui mereu.

Cu-ntreagă curtea, regele Tezeu
Acasă la Atena s-a-nturnat
Cu fală și la față-nseninat
Căci nu voia pe toți a-i întristare,
Deși văzuse cainică-ntîmplare.
Ziceau de-Arcite unii că se scoală
Și că va fi tămăduit de boală.
Ba încă mai aveau o bucurie
Că nu căzură morți în bătălie
Deși loviți din greu erau destui,
Și unul spart prin osul pieptului...
Dar pentru vătămări și brațe frînte
Știu leacuri unii, alții să descînte;
Și spre a-și drege oasele băură
Din jaleș și din buruieni fiertură,
Iar bunul crai se străduia s-aline
Cinstind și mîngîind pe fiecine,

Şi-a ospătat aşa cum se cuvine
O noapte-ntreagă feţele streine.
Căci dacă dintre cei care s-au prins
În luptă cîte unul fu învins,
Aceasta nu-i pricină de ocări:
Doar se ivesc şi astfel de-ntîmplări.
Nici dacă lîngă stîlp ai fost tîrît
Cînd douăzeci de inşi au tăbărît
Pe tine singur făr' de ajutoare,
Smîncindu-te de mîini şi de picioare,
Şi nici dacă-ţi gonise armăsarul
Slujitorimea celorlalţi cu parul
Nu-ţi auzeai învinuiri de fel
Şi nimenea nu te chema mişel.
Drept care craiul a făcut strigare
Ca să se stingă orice dezbinare
Împăciuind pe unii cu ceilalţi
Deopotrivă ca pe nişte fraţi.
După obraz, plocoane le-a făcut
Şi zile trei în chef au petrecut.
Pe urmă, drum de-o zi, cu mult alai
I-a însoţit Tezeu pe ceilalţi crai.
S-a dus întins acasă fiecare
Şi doar «drum bun» se-aude-n depărtare...
V-am spus destul de luptă; să mai spui
De Palamon şi despre vărul lui.

Se umflă-ntr-una pieptul lui Arcite
Şi-n inimă-i sporesc dureri cumplite.
Vîlhovnicii zadarnic se tot zbat:
Clocește-ntr-însul sîngele-nchegat.
De-a surda-i pun pahare, lipitoare
Şi ierbi de leac — nici pic de uşurare...
Puterea de golire cea firească
(Aşa-i zic vracii) nu-i chip să-l golească
De cît venin e-n el şi să-l desumfle.
Bojocii lui au prins să i se umfle,
Şi fiecare vînă-n pieptul său
E roasă de otrăvuri şi de rău.
Nimic nu-l mai ajută să învie,
Nici vărsătură, nici siminichie,
Căci pe sub coaste zdrumicate-s toate
Şi firea să-l mai scape nu mai poate.
Iar unde firea n-are ce mai face,

Adio doftori! Ţintirim şi pace!
Într-un cuvînt, se prăpădea Arcite...
Drept care după văru-său trimite
Şi după jupîniţa ce-o iubea,
Iar cînd veniră, astfel zisu-le-a:
«Mi-i sufletul mîhnit şi nu e-n stare
Să-ţi spună jalea cea mistuitoare,
Dar pomenirea sufletului meu
În grijă ta o las întîi, căci eu,
Domniţă, cît pe nimeni te iubesc
Şi simt că nu mi-i dat să mai trăiesc...
Ce cazne, vai de mine şi de mine,
Am tras amar de vreme pentru tine!
Simt moartea, oh! Emilio a mea,
Mă-ntunec, pier şi nu te-oi mai vedea!...
Ea, steaua mea, crăiasa inimii,
Ea, viaţa mea, istovul vieţii mi-i!
Ce-i lumea? Ce vrea omul pe pămînt?
Azi îndrăgit, şi tot azi în mormînt,
Stingher de soţi în îngheţat lăcaş...
Rămîi cu bine, dulce-al meu vrăjmaş!
Ridică-mă încet în braţe şi
Ascultă ce voiesc a-ţi desluşi:
De dragul tău, de mult m-am învrăjbit
Cu vărul Palamon şi l-am lovit
Cu armele, năuc de gelozie;
Dar călăuză Jupiter să-mi fie
Şi să m-ajute să vorbesc curat
Despre un credincios adevărat,
Adică-ntreg în cinste şi-nţelept,
Viteaz, supus, de viţă mare, drept
Şi plin de tot ce-i har de cavaler.
Să nu mă izbăvească Jupiter
Dacă pe lumea asta ştiu un om
Mai vrednic de iubit ca Palamon
Cel ţie de credinţă viaţa toată.
Iar dac-o fi să te cununi vreodată,
La Palamon cel vrednic te gîndeşte.»
Zicînd acestea glasul îi slăbeşte
Şi din picioare-i se sui în sus
Răceala morţii care l-a răpus,
Ba iară şi din braţe cum îi piere
A vieţii vlagă-ntreagă şi putere.
Simţindu-şi moartea, fără-ntîrziere
În inima-i cea plină de durere

Şi judecata i s-a-ntunecat.
Slăbi răsuflul, ochii s-au brumat
Dar tot spre doamna lui i-a pironit:
«Aibi milă» — doar atît i-a mai şoptit,
Şi duhul său zbură aiurea. Unde?
Nu ştiu... acolo n-am putut pătrunde;
De-aceea tac — nu ştiu teologhie,
De duhuri cartea asta nu prea scrie;
Deşi arată unde locuiesc,
Eu nu mă-ndemn de ele să vorbesc.
Arcite-i mort, călăuzească-l Marte!
Vorbi-voi despre fată mai departe.

Ţipă fecioara, Palamon urlat-a,
Iar craiu-şi duse repede cumnata
De lîngă leş, aproape leşinată...
Dar ce folos să pierdem ziua toată
Spunîndu-vă cum plînge ea într-una?
Atîta aht simţesc întotdeauna
Femeile cînd omul lor le moare,
Că îndeobşte, de durere mare,
Plîng uite-aşa mereu şi dau în boală
Că pîn' la urmă nici nu se mai scoală.
Nenumărate lacrime amare
Vărsară în cetate mic şi mare
De mila lui Arcite răposatul.
Îl căinau şi pruncul şi bărbatul
Nu s-au văzut atît alean nici cînd
L-au dus pe Hector, mortul de curînd,
În Ilion. Şi, vai, cum aoleau,
Cum se zgîriau şi părul şi-l smulgeau...
«De ce să mori? — striga cîte-o muiere —
Tu care-aveai şi dragoste şi-avere?»
Nu poate să-l aline pe Tezeu
Decît bătrînul taică-său Egeu
Care-i vădea — ca omul care ştie
A lumii multă nestatornicie —
Prin pilde, cum că după bine vine
Năpastă şi după năpastă bine:
«Aşa precum nu intră în sicriu
Decît acel ce-a fost odată viu,
Tot astfel niciodată n-a trăit
Pe lume om — zicea — nepristăvit.
E lumea drum amar şi-anevoios

Iar noi drumeți pe el în sus și-n jos.
Doar moartea de aleanuri ne scutește.»
Și aitele la fel, înțelepțește,
Mai spusu-le-a ca să le dea putere
Și ca să-și afle dînșii mîngîiere.

Tezeu acuma chibzuie în sine
În ce anume loc ar fi mai bine
Mormînt semeț să-i facă lui Arcite
Cum se cuvine feților slăvite.
Și pînă la sfîrșit a hotărît
Ca-n locul unde-ntîi au tăbărît
Cei doi tebani la luptă și gîlceavă
În desmierdata, tînăra dumbravă,
Unde-a simțit al dragostei fior
Și-unde s-a stins și s-a aprins de dor,
Acolo să-i clădească rugul mare
Și să-l slujească la înmormîntare.
Apoi a poruncit să se reteze
Stejari bătrîni și-n rînduri să-i așeze
În stive numai bune de aprins.
Îndată sprinteni slujitori au prins
A albină călări la datorie.
Iar craiul a trimis o năsălie
Întreagă într-un giulgiu învelită
Din țesătură scumpă, aurită.
Pe mort l-au fost gătit în strai la fel.
Albe mănuși avea în mînă el,
Pe cap cunună de vlăstari de laur
Și-n pumn un paloș ager, ca de aur.
L-au așezat în tron, descoperit,
Și mai apói amarnic l-au jelit.
Iar ca să-l vadă ziua fiecare
L-au pogorît într-o odaie mare
Care vuia de-al jaletelor zvon.
Veni apoi mîhnitul Palamon
Cu spuză-n părul său cel răvășit
Și-n strai stropit de lacrimi și cernit.
Din toată gloata cea jeluitoare
Emilia se văicărea mai tare.
Și pentru ca-ngroparea lui să fie
Cît mai domnească și mai celibie,
Tezeu a poruncit trei cai, trei ați,
În frîu de criță lucie-nfrînați

Cu-a lui Arcite armături pe ei.
Pe armăsarii mari și albi toți trei
Un om călare scutul i-l ducea,
Un altul lancea și al treilea
Arcul purta (un turc fusese faur)
Cu tolbă și cu-agățători de aur.
Așa pășeau cu fața întristată
Spre crîng, precum veți auzi îndată:
Cei mai veliți din ceata grecilor
Coșciugu-i duc pe umerele lor
Cu ochii jilavi, roșii de plînsoare,
Și-agale trec pe ulița cea mare
Pe unde pretutindenea s-au pus
Pe case văluri negre pînă sus.
Mergea în partea dreaptă moș Egeu
Și-n partea stîngă regele Tezeu
Purtînd ulcioare, fiecare plin
Cu miere, lapte, sînge și cu vin.
Pe urmă Palamon urma în rînd
Și după el Emilia plîngînd
Venea cu jar. Așa era la ei
Pe-atunci la slujba morții obicei.
Lucrat-au mult, cum cere meșteșugul,
Cu scule mari, ca să dureze rugul
Cu vîrful pînă-n ceruri înălțat
Și-n părți de douăzeci de stînjeni lat
— Adic-atît se' rămurea în lături —
Și snopi de paie mulți au pus alături.
Dar despre cum făcură focul sus,
Ce fel de lemne-anume au adus,
Precum molift, mesteacăn, plop, stejar,
Ulm, salcă, frasin, tei, arin, arțar,
Castan, fag, tisă, corn, gherghin, alun
Și cum îi doborîră nu mai spun;
Nici despre zeii ce fugeau de zor
Stîrniți de prin bîrlogurile lor
Unde-au trăit în tihnă pe sub mlade;
De Nimfe, Fauni și Hamadriade;
Nici cum de frică alergau aiurea
Păsări și fiare cînd s-a ras pădurea;
Nici cît a fost pămîntul de speriat
Căci nu era cu soarele-învățat;
Nici cum întîi stîrniră foc în paie,
Nici cum zvîrleau apoi pe vîlvătaie,
Uscate lobde, lemne verzi destule,

Mirodii, țesături de aur, scule,
Mănunchiuri mîndre doldora de floare,
Livan și smirnă, cu miroasnă tare;
Nici cum zăcea Arcite nu mai spui
Printre comorile din jurul lui;
Nici cum Emilia cu mîna ei
Aprinse focul după obicei;
Nici ce-ngăima, nici cum a leșinat
Cînd rugul l-a văzut învîlvorat;
Nici cîte giuvaeruri aruncară
Cînd s-a încins vijelioasa pară;
Nici cum au prins vreo cîțiva a zvîrlire
Mantii și scuturi, lăncii și potire
Cu lapte, vin și sînge ne'nchegat
În jarиștea pojarului turbat;
Nici cum, alcătuind o horă mare,
Dădură roată de trei ori, călare,
Spre stînga-n jurul rugului, răcnind,
Și de trei ori din suliți clănțănind;
Nici cum, de trei ori, doamnele țipară;
Nici cum fu dusă-acas' de subsoară
Emilia; nici cum a ars Arcite
Și i-au vegheat cenușile răcite
În noaptea ce-a urmat, nu vă mai spui;
Nici cum s-au întrecut în cinstea lui,
Nici care dintre grecii unși și goi
Au biruit în pașnicul război;
Nici cum spre casă au bătut cărarea
Cînd săvîrșitu-s-a înmormîntarea;
Ci voi să deapăn ghemul pîn' la miez
Și basmul lung mai iute să-l scurtez.

Cu vremea, după ani și ani de zile,
Și-au șters atenienii lacrimile
Și hainele cernite le-au lăsat...
Și pare-mi-se c-au ținut un sfat
Despre anume treburi printre care
Au pus atunci la cale a legare
Tovărășii cu alte țări vecine
Și cum să facă Teba s-o închine.
Întru aceasta craiul a mînat
La Palamon un sol de l-a chemat,
Dar făr-ai spune pentru ce îl cere.
În straie negre, negru de durere

Venit-a Palamon în grabă mare.
Atunci Tezeu făcutu-i-a chemare
Emiliei. Şezu tăcînd chitic
Tot sfatul; chiar Tezeu a stat un pic
Pîn-a sloboade vorba-i înţeleaptă,
Apoi căutătura şi-o îndreaptă
Spre cei dragi lui, suspină domolit
Şi-n urmă vrerea astfel şi-a rostit:
«Cînd Dumnezeu, atunci, la început
Al dragostei lanţ mîndru l-a făcut,
Cu mari urmări şi plan înalt a fost.
Ştiut-a El de ce şi cu ce rost,
Căci a legat cu lanţul ăsta Sfîntul
Văzduhul, apa, focul şi pămîntul,
Cu noduri tari să nu se mai dezlege;
Acelaşi Ziditor şi-acelaşi Rege
A hotărît un timp şi un soroc
În lumea asta fără de noroc
La tot ce naşte-aicea pe pămînt,
Care soroc rămîne neînfrînt
(Măcar că timpul poate fi scurtat).
Iar faptul e aşa învederat.
Că nici nu mă mai sprijin pe-nvăţaţi
Ci doar părerea voi să-mi ascultaţi.
Pe-acest temei toţi oamenii-nţeleg
Că El e fără moarte şi întreg;
Ştim toţi, afară doar de nătărău,
Că partea iese din întregul său;
Deci nu se poate trage firea toată
Dintr-un crîmpei de lucru sau bucată,
Ci dintr-un ce deplin şi nestricat,
Dar se destramă coborînd treptat...
Şi de aceea-n marea-I cumînţie
Cel Sfînt a legiuit cu străşnicie
Ca orice plăsmuire pămîntească
Prin rod şi prin urmaşi să dăinuiască,
Ea însăşi neputînd trăi în veci,
Fapt care-l vezi şi tu şi-l înţelegi.
Ia uite la stejarul care creşte
Aşa de nalt de-ndată ce-ncolţeşte
Şi care ştii ce viaţă lungă are:
La urmă, iacă, şi copacul moare.
Şi iar, la bolovan să cugetăm
Pe care sub picioare îl călcăm:
Se mistuie în drumul unde şade;

Cîndva şi rîul cel mai mare scade;
Priviţi cum trec cetăţile şi mor;
Deci toate, toate au sfîrşitul lor.
La fel femeia şi bărbatul viu
Datori sînt, mai curînd sau mai tîrziu,
Adică tineri sau moşnegi, să moară;
Şi vodă ca şi slugă; bunăoară
Unii pe mări şi alţii-n aşternut,
Unii pe cîmp... aşa cum aţi văzut.
Toţi merg pe-aceleaşi căi şi leacuri nu-s,
Toţi sînt datornici morţii; drept v-am spus.
Cîrmaciul cine-i decît EL în care
Obîrşia şi-o are fiecare?
El ce preschimbă lumea după voie,
Al-tuturor-zămislitor Joe!
Şi nu e chip ca vreo făptură vie
Şi-i stea cumva în drum şi piept să-i ţie.
Socot că e cuminte, prin urmare,
Să dăm Atotputinţei ascultare
Şi să primim cu inimi uşurate
Ce scris ne e şi nu putem abate.
Cîrtind, se poartă ca un om tehui
Cel ce se scoală împotriva Lui.
Mai proslăvit e omul care moare
Cît încă-i plin de vlagă, încă-n floare,
Cu faima neumbrită, căci astfel
Nu-şi ruşinează soţii, nici pe el.
Iar soţul său mai bucuros să fie
Cînd moare-n cinste şi în vrednicie,
Şi nu cînd anii slava i-au brumat,
Uitat fiindu-i vitejescul leat.
De vrei s-apuci şi nume bun şi vază,
Mori cînd ţi-ajunge faima la amiază;
Eşti îndărătnic dacă faci altcum.
De ce cîrtim? De ce oftăm acum,
Că floarea cavalerilor, Arcite,
Cu laudă de fapte strălucite
Plecă din hîda vieţii închisoare?
De ce cîrtesc şi văr şi soaţă oare
Că dragul lor avu atît noroc?
Le mulţumi-va el? Ba, zău, de loc,
Căci duhul şi-l mîhnesc şi lor şi lui
Şi nici chip să-şi aline dorul nu-i.
Din astea ce-ncheiere pot să scot?
Să ne înseninăm, aşa socot,

Şi Zeului s-aducem mulţumire.
Dar înainte de-a ne despărţire
Eu zic s-alcătuim, pentru vecie,
Din două jeli o mare bucurie,
Şi, iată, să aducem alinare
Întîi unde durerea e mai mare.
Cu-a sfetnicilor mei îngăduinţă —
Zicea — mai am, cumnată, o dorinţă:
Fii milostivă şi îndurătoare
Acelui ce-ţi slujeşte cu-nfocare
De cînd îl ştii, din tot cugetul său,
Lui Palamon, suspinătorul tău,
Şi ia-l de soţ şi de stăpîn. Aşa
E voia noastră. Hai, dă-mi mîna ta,
Arată-ţi mila — harul femeiesc...
El e, pe legea mea, nepot regesc.
Măcar că-i cavaler din cei sărmani,
De vreme ce-ţi sluji atîţia ani
Şi-n dragul tău a tras atîta rău,
Datoare eşti a ţine seama, zău,
Căci decît legea, mila-i mai presus.»
Apoi lui Palamon aşa i-a spus:
«Sînt prea încredinţat că nu-i nevoie
De predici multe ca să-mi faci pe voie.
Hai, vino-aici şi ia-ţi de mînă fata!»
Pe loc, boieri şi sfetnici dară gata
Unirea dintre mire şi soţie
La care i se zice cununie.

Şi astfel, într-al cîntecelor zvon
O a nuntit pe dînsa Palamon
Iar făcătorul lumii, Dumnezeu,
I-a dat iubirea dobîndită greu:
Căci Palamon e azi ferice-n toate,
Trăind îmbelşugat şi-n sănătate;
Iar soaţa-l îndrăgeşte într-atît
Şi el pe ea aşijderea, încît
Nu şi-au rostit nicicînd vreo vorbă mare
Nici din zulie, nici din supărare.
Aşa se-ncheie basmu-acestor soţi...
Şi Domnul să vă mîntuie pe toţi!
Amin!

AICEA SE ISPRĂVEŞTE POVESTIREA CAVALERULUI

POVESTIREA MORARULUI

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA MORARULUI

AICI URMEAZĂ VOROAVA HANGIULUI CU MORARUL

Cînd Cavalerul basmul şi-a rostit
Nici unul dintre noi n-a şovăit
Să-i laude povestea cea cuminte
Şi vrednică de-a fi ţinută minte,
Dar mai cu seamă cei de omenie.
Rîzînd, strigă Hangiul: «Măi să fie!
Urnirăm carul: treaba merge-n spor.
Ian să vedem ce alt povestitor
E-acum la rînd, căci o pornirăm bine...
Hai dumneata, Călugăre, ia zi-ne
Un basm, să-l răsplătim pe Cavaler!»
Morarul, roş la nas ca un chiper
Şi beat c-abia mai stăruia în scări,
Stupind în toată lumea cu măscări,
N-a aşteptat la rînd, precum se cere,
Ci, ca Pilat din Pont, a prins să zbiere,
Iar mai întîi pe sfinţi s-a juruit:
«Ştiu eu un basm de soi, apelpisit,
Şi-n cinstea Cavalerului vi-l spun.»
Hangiul, cunoscîndu-l că-i chiaún,
I-a zis aşa: «Nu te pripi, frăţine,
Un altul e la rînd, mai breaz ca tine,
Mai rabdă, să lucrăm cu socoteală.»
«Nu-i chip, pe sfînta cruce! de tocmeală —
Strigă Morarul — ori mă laşi, ori plec!»
Iar gazda: «Haide spune, om zevzec,
Netot ce eşti şi tont, lovi-te-ar strechea.»
«Atuncea desfundaţi-vă urechea.
Dar mai întîi vă fac înştiinţare
Că-s tămîiat — văd după glas — drept care
Dac-oi vorbi cumva mai trenţăros
De vină-i berea lui, mă rog frumos.
Căci iacă voi o basmă să vă spui

De un teslar și de muierea lui
Cînd l-a-nșelat c-un june-nvățăcel.»
Dar Logofătul s-a stropșit la el:
«Mai ține-ți limba ta de bețivan,
Căci nu se cade și-i păcat avan
Să strici vercui sau să-l mînjești cu bîrfe,
Și pe neveste să le faci că-s tîrfe.
Zi-i altceva căci basme sînt de-ajuns.»
Pe loc i-a dat Morarul beat răspuns:
«Numai acela necăsătorit,
Măi vere Oswald, nu-i îmbrobodit!
Eu nu prepun c-ai fi cumva și tu.
Sînt și muieri de treabă, nu zic nu,
Iar cele rele-s una dintr-o mie:
Ți-i lucru bine cunoscut și ție.
Ce te mînii pe-asemenea poveste?
Păi zău, n-avem și tu și eu neveste?
Pe-un plug cu boi pot rămășag să pui
Că eu scăpai, măcar că sînt destui
Ce cred c-aș fi și eu încornorat;
Ci trag nădejde cum c-am fost iertat.
Prin tainele cerești și muierești
Tu, omule, n-ai nas să răscolești!
Atuncea cînd bărbatu-ndestulat e,
De ce și-n alte alea să mai cate?»
Ce să mai zic? Morarul cel tehui
Nu s-a lăsat în ruptul capului
Și spuse basmul său de măscărici,
Iar eu mă țin dator să-l scriu aici.
Deci rogu-te, măi dragă cetitor,
Să nu mă crezi scîrbelnic scriitor,
Dar sînt silit poveștile-a le spune
Aidoma pe toate, rele-bune,
Căci altfel le-aș preface-n mare parte.
Cui nu-s pe plac, să treacă mai departe,
Să-ntoarcă fila și s-aleagă alta:
Doar sînt destule — are pește balta! —
Istorii boierești cuviincioase,
Și povestiri cu tîlcuri cuvioase.
Nu-mi faceți vină, dac-alegeți rău:
Cum știți, Morarul e cam nătărău,
Și Logofătul (și ca dînșii... roi)
Și doar măscări ne spuseră-amîndoi.
Tu scoate-mă-așadar basma curată:
De glume nu te superi niciodată.

AICEA ÎȘI ÎNCEPE MORARUL POVESTIREA

Trăia, demult, în Oxford un găzdoi,
Om gros la teșcherea, dar țărănoi,
Teslar de meserie, și la el
Ședea-n chirie-un biet învățăcel
În cele șapte arte pedepsit
Și-acu a zodier călcînd, vădit,
Căci cunoștea tertipuri îndeajuns
Ca ori la ce să poată da răspuns
De-l cerceta vercine întrebînd
De va ploua sau nu, și pînă cînd.
Ba-ți mai proorocea și ce-o să fie
Și cîte toate — cine le mai știe...
Toți îi ziceau «drăguțul Neculai».
Dibaci la desmierdări și mai dihai
La drăgostit era, mehenghi dar tare
Mironosit — ca fetele fecioare.
Acolo-n han, el singur-singurel
Ținea pe seama lui un ietăcel
Îmbălsămat cu izmă și sulcină.
El însuși mirosea a rădăcină
De iarbă dulce și a odogace.
Pe *Almegist* și alte terfeloace,
Și astrolavul de cetit în stele,
Socotitoarele și toate cele
Le rînduise-n poliță, la cap.
Un roș postav pusese pe dulap,
Iar sus de tot o harfă așezase
Pe care înstrunea cîntări duioase
Încît întreg iatacul răsuna.
El *Angelus ad Virginem* cînta

Și apoi inc-o seamă de tropare.
Mulți lăudau plăcuta lui cîntare.
Așa-și făcea văleatul dumnealui,
Cu cîștiul său și ce-i dădeau ai lui.

Catadicsind teslarul să se-nsoare,
Își îndrăgea nevasta ca pe-un soare
— Ea număra ani optsprezece — dar
O cam ținea la cușcă, zuliar,
Căci se temea babacul să nu-i toarne
Zvîrluga vreun tacîm cumva de coarne,
Necunoscînd — bobleț fiind — povața
De la Catón: să-ți iei de-o seamă soața
Și pe potriva ta — căci bătrînețea
Nu fac casă bună cu juneța.
Dar fi'n'că se vîrîse la strîmtoare
Urma și el să pață, ca oricare.
Frumoasă foc și mlădioasă, puica
Trupșor alung avea ca nevăstuica.
Purta un brîu vîrstat cu borangic,
Șorț alb — precum smîntîna din ibric —
Pe șale și tivit cu horboțele,
O ie albă numa-n găurele
Lucrată jur în jurul gîtului,
Și guleraș ca pana corbului.
La scufa albă își lega cordele
Aidoma cu gulerul și ele,
Iar sus pe frunte-și înnoda maramă.
Și-avea o uitătură... mamă, mamă...
Sprîncenele subțiri, ca din condei,
Și negre, tot la fel cu ochii ei.
Mai mîndră arăta la-nfățișare
Decît un pui de păr cînd dă în floare,
Mai gingașă ca lîna unei miele...
La brîu ținea un săculeț de piele
Cu bumbi gălbui și ghinde de arnici.
Nu-i om, oricîte drumuri și potici
Ar fi bătut pe lume, să mai știe
Așa fătuță mîndră și nurlie.
Iar pielița-i lucioasă semăna
C-un galben proaspăt din tarapaná.
Cît ce privește glasul, nevestica
Se măsura la ghiers cu rîndunica.
La țopăit era neîntrecută,

Părînd un ied zburdalnic după ciută.
Era ca miedul dulcea ei suflare,
Ca florile din fîn aromitoare.
Zglobie ca un noatin tinerel,
Ca plopul naltă, trasă prin inel.
Purta pe piept un fel de chiotoare
Taman cît bumbul scutului de mare.
Condurii sus de gleznă-i înnoda.
Era un ghiocel, o viorea,
Încît și-un crai ar fi primit-o-n pat.
Și-ar fi nuntit-o orice om bogat.

Și-așa, cinstite fețe, într-o zi
Drăguțul Neculaie se trezi
C-a prins o șugui cu dumneaei.
Bărbatul era dus la Oseneye.
Învățăceii-s pui de șerpi și vulpe;
Și, înșfăcînlu-i mierla dintre pulpe,
Grăi: «De nu-mi faci gustul, puico, zău.
Eu pier aici pe loc de focul tău.»
Apoi prinzînd-o zdravăn de sub șale.
I-a zis: «Dă-mi, puico, buzele matale
Că mor, mă jur pe viața de apoi!»
Ea azvîrli cu stîngul dinapoi
Ca noatina și-ntoarse capul iute
«Pe legea mea că nu te pup; ci du-te,
Hai lasă-mă, dă-mi pace, Neculai,
De unde nu — zicea — țip chiu și vai!
Fii milostiv cu mine, frățioare!»
El începu să-i ceară îndurare
Așa de blînd și de-ncăpățnnat
Că pîn' la urmă ea s-a-nduplecat,
Jurînd pe sfîntul mucenic Sisoe
Ca orișicînd să-i facă lui pe voie
De cum i s-o ivi prilejul, dar:
«Bărbatu-meu e-așa de zuliar —
I-a spus — că dacă taina n-o păstrezi,
Apoi să știi că moartă-ai să mă vezi.
Să nu crîcnești c-altmintrelea e bai...»
«N-ai grijă tu — răspunse Neculai.
Mi-ar fi învățătura în zadar
De n-aș putea prosti un biet teslar.»
Așa s-au înțeles și s-au legat
S-adaste ceasul — cum v-am arătat.

Şi dăscălind-o Neculaie bine,
O desmierdă pe buci cum se cuvine,
Îi mai lipi o dulce sărutare,
Îşi luă cinghia şi nălţă cîntare.

Spre a-mplini porunca lui Isus,
O dată la biserică s-a dus
Lelița noastră, într-o sărbătoare.
În frunte parcă-i strălucea un soare,
Aşa de straşnic se ferchezuise,
Şi-n parohia ceea se brodise
Un pălămar, Avesalon anume.
Păr ca al lui bălai, mai rar pe lume,
Zulufi-zulufi, şi des nevoie mare;
Pe creştet, drept, îşi alegea cărare;
Avea ochi suri şi faţa ca bujorul;
Botfori cu flori îi încălţau piciorul;
Păşea, în cioareci roşii, cilibiu
Şi se-mbrăca în spenţăr vioriu
Croit dibaci, pocnind pe mijlocel,
Şi cu ţarţamuri multe fel de fel,
Iar pe deasupra vesel patrafir
La fel de alb ca albul trandafir.
Era flăcău hazliu şi iscusit
La lipitori, la tuns şi bărbierit
Şi felurite cărţi ştia a scrie.
De dănţuit danţa minunăţie,
Ca-n vreme ceea-n Oxford pe la ei,
Săltînd din zgaibarace, alelei!
Cînd slobozea cîntarea-i subţirică
Ţinea isonul pe-o lăută mică,
Ba mai era şi vrednic ceteraş.
Nici han, nici crîşmă nu era-n oraş
De Voie-Bună-al nostru necălcată
Dacă slujea vreo slujnică bogheată.
Dar, izmenit din fire, se ferea
Să scape pîrţuri sau vreo vorbă rea.
Avesalon, voios şi dichisit,
Venea cădelniţînd cu fum sfinţit
Spre coconetul cel din parohie
Şi îşi ţintea privirea arzulie
Către acea nevastă de teslar,
Căci drăcuşorul dulce şi sprinţar
Îl fermecase rău. Şi nu mă-ndoi

Că dacă dînsul ar fi fost cotoi
Şi ea un şoarec, o-nghiţea pe loc.
Atunci simţi Avesalon un foc
Aşa grozav în piept şi-aşijderi rană
Că n-a mai vrut de la femei pomană,
Scutindu-le — zicea — din curtenie.

Cînd s-a-nnoptat, o lună durdulie
Lucea în cer. Luîndu-şi alăuta,
Ţîrcovnicul pe uliţi străbătut-a
Spre casa ei, îndrăgostit lulea
Încît de el nici somnul se lipea.
Cam pe la miezul nopţii a sosit
Şi sub fereastra casei s-a oprit
Unde şedea teslarul; iar aci
Cu glas duios a prins a viersuri,
Ţinîndu-şi meşter hangul pe lăută:
«Domniţo, dacă vrerea ta m-ajută,
Îndură-te de mine-ndureratul...»
Trezindu-se îl auzi bărbatul
Şi cuvîntă nevestei: «Alison,
Au nu-l auzi cîntînd pe subt oblon
Pe-Avesalon, lîngă ietac aici?»
Iar ea răspunse: «Zău, că bine zici,
Chiar el îi, bărbăţele, ai dreptate.»
Şi-apoi se răsuci pe ceea parte.

Dînd azi şi mîini tîrcoale pe la ea,
S-a-ndrăgostit Avesalon lulea.
Şi zi şi noapte tot se pîrpăleşte,
Îşi drege cîrlionţii, se găteşte;
Prin babe şi codoaşe-i dă de ştire
C-ar vrea să-i fie rob întru iubire;
Cîntă cu-alean ca un privighetor;
Vin îi trimite, mied aromitor,
Turtiţe calde fierte cu dulceaţă
Şi scule-n gustul ei de ţîrgoveaţă.
Pe una o înduplecă alintul,
Pe alta boieria sau argintul...
Ba, spre-a-i vădi că-i bun de toate cele,
Juca şi-n vicleim, suit pe schele.
Ci să-i fi fost de vreun folos încai!
Aşi! ea îl îndrăgea pe Neculai,

Dispreţuindu-i toate ale lui
Încît putea să-şi pună pofta-n cui,
Căci îl făcuse gazdă de batjocuri
Rîzînd de el şi de-ale sale focuri.
Doar vorba veche zice-adevărat:
«Din doi ibovnici cel mai cîştigat
E ăl de lîngă casă». Prin urmare
Avesalon plesnea de ciudă mare.
Căci el mai rar dînd ochii cu muierea,
Tot Neculai se alegea cu mierea.
Să cînte pălămarul «of» şi «vai»,
Tu ţine-te de treabă, Neculai!

Şi s-a-ntîmplat că-n ziua sîmbetei
S-a dus teslaru-n tîrg la Oseneye.
În lipsa lui, ibovnicul iubit
Cu Alison aşa s-a învoit
Ca printr-un vicleşug să-şi bată joc
De soţul zuliar şi nătîntoc.
Şi dac-avea să meargă treaba strună
Puteau petrece-o noapte împreună,
Căci amîndoi rîvneau aşa prilej.
Şi s-a pornit îndată, valvîrtej
— Nemaiavînd răbdare Neculaie —
Să-şi care pe tăcute în odaie
Pe două zile apă şi mîncare.
Iar dacă-o face ghiujul întrebare,
O dăscăli pe Alison să-i zică
Precum că n-avea ştire de nimică
Şi că de-atuncea nici nu l-a zărit,
Că bănuieşte că s-a bolnăvit,
Şi că-n zădar l-a tot strigat o slugă:
Nu dă răspuns şi-o vorbă nu îndrugă.
Acestea se-ntîmplară către seară.
S-a încuiat ibovnicu-n cămară,
Dormind, mîncînd, el ştie ce-a lucrat,
Pînă duminică la scăpătat.
Mi se ciudea teslarul tontul: vai,
Ce-o fi păţit săracu Neculai?
«Mă tem — zicea căinindu-se bărbatu' —
Că nu-i de-a bună treaba cu băiatu'.
N-o fi murit, fereaşcă Cel de Sus,
C-aşa-i acum: azi teafăr — mîine dus.
Chiar ieri văzui pe unul în sicriu

Și șase zile-n urmă era viu.»
Strigă mai ápoi unui trăpăduș:
«Ia suie sus și strigă-l, bate-n ușii,
Vezi ce-i cu el și vin' de adă-mi știre.»
Se duse sluga fără șovăire
Și proțăpit în fața ușii sale
Zbieră ca apucat de alte ale:
«Hei, ce-i cu dumneata, jupîn Năică?
Cum naiba dormi întreaga ziulică?»
Nici un răspuns — țipase de pomană.
Și-atunci ochind o bortă într-o blană
Jos lîngă prag — era pentru pisică —
Văzu ietacul tot prin găurică
Și pîn' la urmă iacă l-a zărit:
Sta Neculai cătînd pe geam zgîit
De parcă se uita la luna nouă...
Coboară sluga trepte cîte două
Și vestea lui jupînu-său i-o duce.
A prins atunci teslaru-a-și face cruce:
«O, sfîntă Filofteio, miluiește!
Cum nu-și dă seama omul ce-l pîndește!
A căpiat de-atîta *astromie*.
Și s-a smintit, a dat în nebunie.
Eu bănuiam, căci omul pe pămînt
Nu-i slobod s-afle taina Celui Sfînt.
Da, fericit nepedepsitul care
Nu știe decît crezul, prin urmare!
O mai păți cu *astromia* unu...
Umbla pe cîmpuri noaptea ca nebunu'
Cătînd în stele ce-are să se facă
Pîn-a căzut de-a'mbou într-o băltoacă!
Dar de drăguțul Neculaie, zău,
Mă jur pe Dumnezeu că-mi pare rău.
Căta-voi din sminteală să-l deștept
De voi putea, cu voia Celui Drept!
Măi, Robin tu, ia fă-te c-un ciomag
Și saltă ușa-n sus, să pot să-l bag.
Îl fac eu pe băiet să-și vie-n fire.»
Și merseră la ușă cu grăbire.
Fiind voinică sluga și legată
S-a opintit în clanță doar o dată,
Săltă, și ușa-ndată a căzut.
Sta Neculai în jilț, ca piatra mut,
Cu gura vraiște și cu gîtu-ntins.
Văzînd așa, teslarul l-a cuprins

Şi l-a smucit de umeri cu nădejde
Căci îl credea în spaime şi-n primejde:
«Hai, Niculiţă, lasă ochii-n jos
Şi cugetă la crucea lui Hristos!
Am să-ţi descînt de duhuri necurate.»
A spus descîntul cel de pe-nserate
Spre cîte patru vînturi, rînd pe rînd,
Şi-a cincea oară-n pragul uşii stînd:
«Isuse Tu, şi sfîntule Ion,
Goniţi din casă robii lui Mamon;
Întoarce-te, Sînpetreo, de-l răpune
Şi Tatăl nostru Naiba-n rugăciune!»
Cînd mîntui, drăguţul Neculai
A suspinat adînc şi zise: «Vai!
Curînd va fi pieirea lumii, oare?»
Făcu teslarul: «Ce spui, frăţioare?
Ia fă-ţi mai bine-o cruce, creştineşte.»
«Dă-mi de băut — acelălalt şopteşte.
Pe urmă va să-ţi dau înştiinţare
Despre un *ce* ascuns, o taină mare
S-o ştim doar noi, căci n-o mai spun nic
Fugi teslarul de-i aduse lui
Un ol cu bere tare, ştii, colea!
Şi după ce-o băură ei pe ea
Încúie Neculaie usa bine,
Şi-l ia pe ghiuj alăturea de sine,
Zicînd: «Ioane, gazda mea cea bună,
Să-mi juri aici pe legea ta străbună
Că n-ai să scapi o vorbă nimănui,
Că-i taina lui Hristos şi eu ţi-o spui,
Dar în vileag de-o dai, te osîndeşti...
Să ştii că de mă vinzi, înnebuneşti:
Aceasta-i răzbunarea ce te-aşteaptă.»
«Păzească-mă Isus de-aşijderi faptă,
Nu-s gureş — zise bietul prostănac —
Şi nici n-arăt la toţi ce duc în sac.
Orice mi-ai spune, nici n-am să crîcnesc
O vorbă nimănui, mă juruiesc!»
«Atunci, Ioane, iaca nu mai tac·
Citii un semn la mine-n zodiac
Privind la lună cînd lucea prin nori,
Că luni ce vine, pe la cîntători,
Aşa potop de ploaie va să cază
Cum nici lui Noe nu-i fu dat să vază.
Nici într-un ceas şi lumea se scufundă

Iar omenirea va pieri sub undă,
Așa grozavă fi-va ploaia asta.»
Țipă teslarul: «Aoleu, nevasta!
Se va-neca și Alison a mea?»
Aproape dete-n brînci pe dușumea
De jale mare: «Și scăpare nu-i?»
«Ba e, dacă vei face cum îți spui
Și dacă vei urma cuminte sfat,
Căci capul tău e neajutorat.
Chiar Salomón a zis înțelepțește:
Acel ce ia povăț nu se căiește.
De vei urma dibace îndrumare
Mă leg și mie să-mi gătesc scăpare
Și vouă — de catargă n-am nevoie.
Au nu știi cum scăpă cu zile Noe
Cînd Dumnezeu i-a dat înștiințare
Că va să-nece lumea sub vîltoare?»
«Ba cum să nu? Demult...» — a zis teslarul.
«Și nu cunoști beleaua și amarul
Ce le pățiră Noe și ai săi
Pînă-și văzu nevasta-n luntre? Păi,
Cutez să spun că-n ziua-aceea Noe
Și turma și-ar fi dat de bună voe
Numai s-o știe singură-ntr-o nae.
Știi ce se cere? — zise Neculaie.
E-o trebușoară grabnică, și graba
Nu ține predici, nici nu stă degeaba.
Dă fuga dar și adu-ne încoace
Trei ălbii sau copăi sau niște troace,
Dar vezi să le găsești mai măricele
Ca să putem ca-n bărci pluti în ele.
Și ia merindea cea trebuincioasă
Pe timp de-o zi. De ceilalți nu ne pasă!
Marți dimineață pe la șase ceasuri
S-o domoli urgia de talazuri.
Dar nu le da și slugilor de știre
Căci pentru ele nu știu mîntuire.
Să nu mă-ntrebi de ce, că tot nu spun
Chiar dacă-ntrebi: e taina Celui Bun.
Ajungă-ți deci — doar n-ăi fi chiar smintit! —
Că ești la fel cu Noe miluit.
Îți scap eu și nevasta, grijă n-ai.
Acuma fugi și fă ce-ți arătai.
Iar după ce vei face rost de ele,
De cele trei copăi mai măricele,

Ca nimeni să nu vadă, pe furiș,
Le-atîrni în pod pe subt acoperiș,
Și cînd termini cu treaba, cum ți-am spus,
Sui și merindea, și mai ai de dus
Un bălțăgel să retezăm frînghia
Ca să scăpăm cînd vine apăria.
Pe urmă spargi în pod o bortă mare
Către grădini, pe-aproape de coșare
Ca să putem răzbi ușor afară
Cînd se va trece ploaia cea varvară.
Atuncea vei pluti — mă pun chezaș —
Ca gîsculița după gîscănaș.
Eu voi striga: „Ioane, Alison,
Fiți veseli c-am scăpat de chichion!"
Și tu: „Noroc, jupîne Neculaie,
Te văd, căci iar e soare după ploaie!"
Și-n urmă stăpîni-vom cîtu-i viața
Pămîntul tot, ca Noe și cu soața.
Dar te vestesc să iei aminte bine
Ca nu cumva, în noaptea care vine,
Cînd fi-vom toți în bărci, s-aud că-ngaimă
O vorbă sau că strigă prins de spaimă
Vreunul dintre noi; ci gînd cucernic
Să înălțăm spre Cel Atotputernic,
C-așa vrea EL. De soață stai departe
Căci nu-i îngăduit păcat de moarte,
Cu fapta sau cu ochii nicidecum.
Așa-i porunca. Mergi în pace-acum!
Luni noapte, cînd tot omul doarme dus,
Noi trei ne-om furișa în ălbii sus
Și-om aștepta la mila Domnului.
Hai, pleacă, hai, căci vreme multă nu-i
Să te mai dăscălesc... Bătrînii zic:
„Tu fă ce-i de făcut și taci chitic"...
Doar ești isteț, ce să-ți mai dau povață?
Mergi, rogu-te, și scapă-ne cu viață.»

Teslarul nostru tont plecă. Mereu
Bolborosea: «Văleu!» și «Văleleu!»
Și-i spuse soației taina-ncetinel.
Ea cunoștea mai abitir ca el
Ce rost avea întreagă viclenia,
Dar se făcea c-o ia stenahoria,
Zicînd: «Vai mie! fugi, bărbate, du-te,

C-altmintrelea ni-s viețile pierdute.
Ți-s credincioasă, legiuită soață.
Mergi, suflete, și scapă-ne cu viață.»
Vedeți de ce e dragostea în stare?
Închipuirea poate să-l omoare
Pe om, atît ce-i tulbură simțirea...
Teslarul nostru prost, pierzîndu-și firea,
A început să tremure ca plopul,
Căci îi părea aievea că potopul
Dă buzna să i-o fure pe-Alison.
Se tînguie, se vaicăre Ion.
Bolborosind, o duce-ntr-un oftat
Și caută un troc de frămîntat,
O balie mai mare și-un hîrdău.
Tot pe furiș le urcă-n podul său
Legîndu-le sub grinzi în taină mare.
Apoi alcătui de fiecare
Și cîte-o scară ca să poată ei
Ajunge sus în albii pe fuștei.
Pe urmă rostui cam cît se cere
Lipie, brînză, un ulcior cu bere
Să aibă preț de-o zi pe-ndestulate.
Dar pîn-a isprăvi cu astea toate
Mînă pe rîndășiță și rîndaș
Cu niște trebi la Londra la oraș.
Iar luni pe seară, după scăpătat,
A stins feștila, porțile-a-ncuiat,
Și după ce tot lucrul fost-a pus
La locul său, cei trei suiră sus.
O clipă toți mîlciră. «Șșt! Și hai,
Să zicem crezul», spuse Neculai.
«Șșt!» au șoptit teslarul și-Alison.
Pe urmă, foarte cuvios, Ion
A prins să-nșire psalmi, supus ca oaia,
Ciulind urechea ca s-auză ploaia.
La ceasul cînd se suflă-n lumînări,
Sleit de-atîtea trebi și frămîntări,
Teslarul nostru adormise dus
Și horcăia, chircit cu fața-n sus,
Scoțînd suspine lungi adeseori.
Atunci pășind pe scări cu pași ușori,
Coboară Alison și cu băiatul
Și merg să facă nani chiar în patul
Teslarului. Aicea să te ții
Ce giugiuleli și ce șugubății!...

Şi astfel Neculai şi nevestica
Se drăgăliră toată nopticica
Pînă la toaca cea din zori de zi
Cînd prind monahii cînt a slobozi.

Iubeţul pălămar Avesalon,
Cel hojma ros de-al dragostei canon,
S-a dus în zi de luni la Oseneye
Spre-a rîde şi cînta cu alţi holtei;
Şi cu acest prilej un arhondar
I-a dat în taină veşti despre teslar.
Scoţîndu-l din biserică afară,
Călugărul i-a spus: «De-alaltăseară
Nu-l mai văzui lucrînd pe-aici; pesemne
Că-i dus, mînat de stareţ, după lemne,
Căci merge deseori la pădurar,
Şi-abia a treia zi se-ntoarce iar.
Sau poate că-i acas', de bună seamă,
Dar unde-o fi anume nu-mi dau seamă.»
S-a bucurat Avesalon din plin,
Gîndind: «Acu-i prilejul să m-aţin
La noapte: fiindcă, hotărît, de-aseară
Nu-l mai zării trebăluind pe-afară.
Phi, zău de nu mă duc la Alison
Să-i bat spre zorii zilei la oblon,
La cel ce dă-n ietac. Şi nu se poate,
Cînd îi voi spune ofurile toate
Şi cum o îndrăgesc pe ea de tare
Să nu m-aleg măcar c-o sărutare.
Barem cu-atîta să m-alin şi eu,
Căci gura mea a tot poftit mereu,
De nu mai mult, măcar o pupătură.
Visai azi-noapte chef şi băutură.
Mă culc întîi un ceas sau două şi
Pe urmă pînă-n zori m-oi veseli.»
La cîntători, trezit în grabă mare,
Avesalon cel ferches e-n picioare
Şi împopoţonat precum curtenii,
El mestecă mastic şi mirodenii
Şi, înainte de pieptănătură,
Lemn dulce şi-a vîrît sub limbă-n gură
Gîndind c-aşa mai drăgălaş va fi.
Se duce la teslar acasă şi
Jos sub fereastră se opreşte, drept

(Îi ajungea pervazul pîn' la piept)
Și murmură, tușind, încetișor:
«Au ce mai face dulcele-mi odor?
Ah, păsăruică, fagur, scorțișoară,
Trezește-te și scoate capu-afară!
Puțin te sinchisești de focul meu
Și că de dorul tău asud mereu.
Nu-i de mirat că mi s-a-ncins tărîța:
Tînjesc ca mielul ce rîvnește țîța...
De dragostea-ți așa-s de pofticios,
Încît ca guguștiucul credincios
Nici să mai duc la gură nu mai pot...»
«Ian cară-te de-acolo, om netot,
Nu-i rost de „ieși la poartă, măi nevastă",
Am alt îbovnic — vezi că n-oi fi proastă! —
Mai de ispravă decît tine, zău!
Te du, să nu te scald cu vrun hîrdău,
Și lasă-mă să dorm, lua-te-ar dracu!»
«Vai mie! — zise-Avesalon săracu' —
Așa primești iubirea mea curată?
Batîr atunci sărută-mă o dată
De dragostea lui Mésia și-a mea.»
«De te-oi pupa te duci?» întreabă ea.
Avesalon: «Plec, puico, negreșit.»
Ea: «De-i așa, vin grabnic, fii gătit!»
Și-i șușoti lui Neculai: «Nici pîs
Să nu crîcnești, căci vei muri de rîs.»
A-ngenuncheat Avesalon băiatul
Zicînd: «Îs mai ferice ca-mpăratul
Căci trag nădejde c-o să-mi dai apoi
Și dragostea, o dulce cintezoi...»
Deschise Alison oblonul iute
Și l-a-ndemnat: «Hai, pupă-mă și du-te,
Să nu cumva vecinii să ne-auză.»
Avesalon s-a șters întîi pe buză.
Era o noapte neagră, lună neam...
Muierea-și scoase tîrtița la geam,
Iar dînsul n-a pățit-o mai urît
Decît că a pupat-o-n cur, și-atît.
Ba încă cu nesaț și fără teamă...
Apoi sări ca ars: de bună seamă
Că s-a-nșelat — femeia barbă n-are,
Iar el simțise păr sub sărutare;
Și-a spus: «Ptiu! ce făcui, sărac de mine!»
Ea chicoti și-nchise geamul bine.

Avesalon o ia mofluz din loc
Şi Neculaie rîde: «Barbă! Cioc!
Pre legea mea, frumos l-am păcălit!»
Iar bietul pălămar l-a auzit
Şi buzele să-şi muşte începu,
Zicîndu-şi: «Ţi-oi plăti, aşteaptă tu...»

Au cine-şi freacă gura-n fel şi chip
Cu mîneca, cu paie, cu nisip?
Avesalon, ce bîiguie mereu:
«Să mă înghită iadul dacă eu
N-aş da şi tîrgul tot fără tocmeală
Ca să-mi răzbun această terfeleală!
Văleu, văleu, de ce nu m-am ferit!»
Aprinsul foc i-era acum slerit.
De cînd pupase jupîniţa-n spate
Îşi dase naibii dorurile toate,
Căci nu se mai simţea de-amor bolînd.
Îşi înjura cu foc mîndruţa-n gînd
Şi lăcrima precum un prunc bătut.
Trecu pe urmă uliţa tăcut
La fierăria lui Gevrei, fierarul,
Cel ce făcea cuţitul şi brăzdarul
La pluguri şi le ascuţea de zor.
Ţîrcovnicul bătu încetişor:
«Gervei, dă drumul iute la oblon.»
«Care eşti ăla?» — «Eu, Avesalon.»
«Avesalon! Pe sfînta liturghie!
Ce te sculaşi cu noaptea-n cap, bădie?
Ce jar te arde? Poate, cine ştie,
Te-a scos dintr-ale vreo zurlie;
Pe sfîntul Stan, pricepi ce vreau să ziu...»
Avesalon, mofluz, tăcu chitic
Căci n-avea chef de glumă întrucît
Era afanisit mai mult decît
Ştia fierarul. Şi i-a zis: «Măi frate,
Dă-mi drugul cela ros, fă bunătate,
Că mi-i de trebuinţă niţelus
Şi ţi-l aduc la fugă, tot acuş.»
Gervei răspunse: «De mi-ai cere aur
Sau pungi de bani, pe cinstea mea de faur
Că ţi le-aş da pe loc, nenumărate.
Da' zău, ce vrei să faci cu fierul, frate?»
Avesalon: «De-acu ce-o fi să fie,

Ţi-oi povesti eu mîine tot şi ţie.»
Şi drugu-l ia de capătul cel rece.
Apoi, tiptil, coboară-n drum şi trece
Din nou în faţa casei la teslar.
Întîi tuşeşte, apoi bate rar
La fel ca înainte, la oblon.
«Cine-i la geam? — întreabă Alison —
Cine tot bate, n-o fi vreun fur?»
«Ba nu, puicuţo scumpă, nu, mă jur,
Îs eu, Avesalon, mîndruţa mea,
Îţi adusei inel — aşa zicea —
De la măicuţa mea l-am moştenit,
De aur e şi-i strașnic meşterit,
Ţi-l pun în deşt, o gură dacă-mi dai.»
Vrînd să-şi sloboază udul, Neculai
Chiti c-ar fi şi mai grozavă gluma
De l-ar pupa pe el în dos acuma.
Zis şi făcut: deschise geamul iute
Şi scoase ditai dosu pe tăcute
Aproape pînă dincolo de şale.
Avesalon şopti: «Mă rog matale,
O vorbă zi-mi, puicuţă adorată!»
Iar Neculaie trage-un pîrţ, măi tată,
Aşa grozav de parc-ar fi trăsnit,
Iar pălămaru-aproape c-a orbit.
Dar tot l-a ars cu drugul cel din foc
Pe Neculai la noadă, la mijloc.
I se jupise pielea de-un pălmoi,
Aşa-l fripsese fierul dinapoi;
Credea că moare-acolo de arsură
Şi prinse a zbiera nebun din gură:
«Văleu! Săriţi cu apă! Apă, apă!»
Teslarul s-a trezit ca-mpuns de ţeapă
Căci «Apă!» auzind şi hărmălaie
Gîndeşte: «Potopenia lui Nae!»
Se-nalţă-n cot şi, fără gălăgie,
Harş! dă cu securicea în frînghie,
Pe urmă: bîldîbîc! Şi se trezeşte
Jos pe podele cît ai zice peşte.
Şi cînd ajunge-aici rămîne lat.
Iar Alison şi Neculai se zbat
Şi dau din colţ în colţ, zbierînd pe stradă...
Aleargă megieşii toţi să-l vadă
Pe bietul om zăcînd fără putere
Şi gălbejit la chip, căci în cădere

S-a întîmplat o mînă că și-a frînt.
Dar nu putea să scoată un cuvînt
Căci de-ncerca să facă treaba asta
Săreau învățăcelul și nevasta
Zicînd la toți vecinii că-i smintit,
Că de «potop» așa-i de-nnebunit
În mintea-i de bolînd, încît luase
Trei ălbii, că le-a dus în podul casei
Și-n pod sub coperiș le-a spînzurat,
Și că pe ei nebunul i-a jurat
Să doarmă sus, să-i țină «companie».
Vecinii rîd de-asemeni fandaxie,
Văd borta-n podul casei și fac haz
Cu toții de-al teslarului necaz.
Da bietul să răspunză?... În zadar,
Nu-l ascultau nici plozii pe teslar.
Iar cînd a prins să facă jurăminte,
Tot tîrgul l-a ținut că-i scos din minte
Căci pălămarii — ciotcă între ei —
Spuneau: «Ion e cápiu, frații mei!»
Și toți s-au veselit de sfada asta.

Și iac-așa s-a drăgostit nevasta
— Măcar că omul ei era gelos —
Și a pupat-o pălămaru-n dos,
Iar Neculai s-a pîrjolit la spate.
Încălecai pe-o șa... și sănătate!

AICI SE ISPRĂVEȘTE POVESTIREA MORARULUI

POVESTIREA LOGOFĂTULUI

Făcuiăm haz de snoava cea cu hai
Cu alde-Avesalon și Neculai,
Și-am spus că-i bună unii, alții rea,
Dar cîți eram, mai toți am rîs de ea
Și nimeni, zău, îngrețoșat n-a fost
Făr' numai Oswald Logofătul nost'
Ce tot teslar era de meserie.
Îi scăpăra în ochi de-un dram mînie
Și bombănea și suduia mocnit:
«Ți-aș povesti, ca să te știu plătit,
O snoavă despre un morar isteț,
Dac-aș mai pune pe măscări vrun preț,
Dar nu-mi mai arde-acum... sînt om bătrîn,
Pășunea-i sub nămeți... azi rumeg fîn.
Cu albă nea mă troieniră anii
Și inima-i ca perii mei bălanii,
De n-oi fi doar și eu ca o moșmoală
Ce tot mai mucezită-i și mai goală
Pîn' putrezește-n bălegar sau paie.
Cu noi bătrînii mult mă tem c-așa e:
Căci putrezim nainte de-a ne coace;
Dar cîntu-i cînt, și moșul vrea să joace.
Cu firea veșnic omul nost' se pierde
Să aibă creștet alb și coada verde
Ca prazul... Chiar cînd vlaga dusă ni-i
Tot nu ne-am săturat de nebunii,
Măcar că doar de gură sîntem buni.
Ci spuza dac-o scurmi mai sar tăciuni,
Chiar patru, după cum voi deslușì:
Mincluna, fălosia, jindul și

Mînia: astea pururi scot vàpăi.
Şi chiar de te-ai muiat în bălămăi
Pohtirea nu te iartă, drept vă spun.
Eu mi-am păstrat un colţ de mînz, şi-i bun,
Măcar că ani au prins a se-aduna
De cînd îmi curge viaţa din cană.
Căci Moartea, vezi, de cum venii pe lume
Suci canaua şi de-atunci în spume
Se scurse vinul meu o viaţă-ntreagă
Şi-aproape-i goală butea, sună-a doagă.
Se mai prelinge viaţa picuri, picuri...
Degeaba meliţi, moşule, nimicuri
De ce năzdrăvănii făcuşi pe vremuri:
Ai dat în mintea pruncilor şi tremuri.»
  Cînd auzi asemeni dăscăleală
Grăi Hangiul ca un domn, cu fală:
  «La ce slujeşte-aşa învăţătură?
Ce hojma cuvîntăm ca din scriptură?
Doar dracu' face popi din logofeţi
Şi vraci de rele din cîrpaci bobleţi.
Ci spune-ţi snoava mai degrab', căci iată
Şi Vadu-Adînc şi Greenwichul s-arată,
Al tîrg ce mulţi pungaşi ascunde-n el.
Purcede, hai, şi nu mai sta de fel.»
  «Cinstite fete — zise Oswald iară —
Mă rog frumos să nu-mi aud ocară
De l-oi lua în spăngi pe-acest ghiorlan:
Dator îs a-i plăti pînă la ban.
Ne-a povestit beţivul de Morar
Cum l-a-nşelat nevasta pe-un teslar.
Eu ştiu că-n mine a voit să bată.
Îngăduiţi a-l răsplăti pe dată.
Tot desmăţat ca el am să cuvînt,
Vedea-l-aş lat în şanţ cu gîtu' frînt.
El cată paiu-n ochiul meu, săracu',
Dar bîrna dintr-al său n-o vede,-al dracu'!»

DE-AICI SE-NCEPE POVESTIREA LOGOFĂTULUI

La Trumpington, de Cambridge nu departe,
Un pod în două gîrla o desparte,
Şi-acolo stă o moară aşezată;
Şi zău vă spun poveste-adevărată,
Că-n moara ceea se afla morar
Un om ca un păun de mîndru, dar
Bun cimpoiaş, pescar şi vînător,
De mreje iscusit împletitor
Şi bătăuş, voinic între voinici.
Purta la brîu un junghi, nu junghi ci brici,
Un cuţitaş meşteşugit în pungă
— De n-avea rînză nimeni să-l împungă —
Şi-un şiş de Scheffield în carîmb pitit.
Obraz rotund avea şi nas teşit.
Iar creştetul — ca la maimuţă dosul.
Trecea drept spaima pieţii, bătăiosul.
Creştinii nu-ndrăzneau să-l prea asmută,
Să nu se-ncarce, vezi, de doamne-ajută!
Mehenghi şi înrăit la furt era:
Făină, grîu nici că fura — stingea.
Fudulul Simkin toţi aveau să-i spună.
Ţinea nevastă, deh, din casă bună:
Era tătîn-său popă-n parohie
Şi-i dase zestre multă-alămărie,
Căci se voia cu Simkin încuscrit.
Crescuse fata printre maici, la schit,
Căci Simkin doar a spus că nu se-nsoară
Decît cu fată «cultă» şi fecioară,
Obrazul de chiabur chitind să-şi ţie.
Ea — ca o coţofană de zglobie...

Mai mare dragul să-i priveşti pe-ăşti doi
La slujbe, el nainte, ea napoi,
El cu tichie-n cap ca un cocoş,
Iar ea pe urma lui, gătită-n roş
Şi cu colţuni tot roşi de garofiţă.
Pas' de nu-i spune dînşii «jupîniţă»!
Şi nu se-afla viteaz printre becheri
Să-i zvîrle dînşii vorbe în doi peri
Fără-de-numai de-ar fi vrut morţiş
Să simtă-n el tăiş de junghi sau şiş.
Cu zuliarul nu te joci, şi asta
E sănătos s-o ştie şi nevasta.
Ziceau de ea că-i rea de muscă, unii,
Deşi făloasă foc, precum păunii!
Sub nas nu-i ajungeai, parcă-i puţea,
Şi toţi îi datorau o temenea,
Căci doar era neam mare, pricopsit,
Şi se şcolise printre maici la schit.
Aveau copii aceştia doi: o fată
De douăzeci de ani, nemăritată,
Şi-un prunc ce nu-mplinise încă anul,
Dar voinicel şi zdravăn, dolofanul.
Era huidumă-n lege feticica,
Cu nasul cîrn şi ochi verzui ca sticla,
Cu buci bogate şi bogată-n piept,
Dar păr bălai frumos, ce-i drept e drept.
Avînd aşa mîndreţe de nepoată
Parohul vrea să-i lase prin diată
Tot ce-şi agonisise cu sudori;
Şi se uita ponciş la peţitori,
Căci ar fi vrut pe fată s-o nuntească
Un ginere din tagma preoţească;
Bănuţii sfinţi mai bine-i cheltuiesc
Cei ce purced din vechi ciolan popesc.
Deci coada sus căta el a-şi ţinea
Măcar că sfînt-altarul păgubea.
Greu dijmuia moraru-acesta, zău,
La grîu şi orz pe toţi din jurul său,
Dar mai ales se-afla o şcoală mare
La Cambridge, de-i mai zic Palatul Soare,
Ce grîul — tot la el şi-l măcina.
Şi într-o bună zi, să vezi belea,
Se surpă economul rău de boală
De toţi gîndeau că nici nu se mai scoală.
Morarul — pun'te pe sfeterisit

Mai rău ca înainte, însutit;
Căci pîn-atunci ciupea mai cumpătat,
Dar iama da acum înverșunat.
Degeaba-i face hai și tărăboi
Vel-dascălul, că dînsul usturoi
Nici n-a mîncat, nici gura nu-i miroase.
Acolo-n Școala Soarelui, în case,
Trăiau doi tineri și săraci dieci,
Ghiduși, dar și căpoși ca doi berbeci;
Iar hîtrii ceștia doi, așa de-o joacă,
S-au tot rugat de dascăl să le facă
Hatîrul și să-i lase-odat' măcar
Să meargă ei cu grîul la morar;
Și gîtul pe butuc și-l pun, mai zic,
Că n-o să fure hoțul un mertic
Cu anasîna sau prin viclenie.
Și-n urmă spuse dascălul: «Ei, fie.»
Allan și John erau chemați pe nume,
Din Strother amîndoi, dar unde-anume
Prin miazănoapte-i tîrgul, n-am habar.
Allan a înșăuat un armăsar,
I-a pus în spate sacul, și cum spui,
Porni la drum cu John în urma lui,
Încinși la brîu cu spată și cu scut.
Fiindu-le drumeagul cunoscut,
Neînsoțiți, ajunseră la moară.
«Hei, bun găsit, măi Simkin — îi strigară —
Ce-ți face doamna, dar mîndruța fată?»
«Tu, Allan? Ptiu, bătu-te-ar să te bată!
Și iacă-l și pe John! Ce vînt v-aduse?»
«Nevoia, Simkin, n-are slugi — îi spuse
John hîtrului — ci singură se-ajută.
Din moși-strămoși zicala ni-i știută.
Biet economu' nostru-i bólnav foarte,
Îl chinuie măselele de moarte;
Și-atunci venirăm, iacătă, noi doi,
Să măcinăm și să pornim 'napoi.
Ci rogu-te, dă-i zor și nu ne ține.»
Le-a zis morarul: «Bun, lăsați pe mine!
Dar voi cum vă veți trece de urît?»
«Eu am să stau sus lîngă coș, și-atît —
Îi spuse John — să văd drăcia cum e,
Căci n-am văzut, de cînd mă știu pe lume,
Cum umblă hîța asta, bat-o vina.»
«Eu — zise Allan — voi pîndi făina

Cum firuie prin leică din piscoaie
Şi creşte — moţ — acolea în copaie.
Aşa-mi voi trece vremea; căci, zic zău,
Măi John, eu tot atît de nătărău
În ale morii sînt la fel ca tine.»
Zîmbi acel morar vulpoi în sine,
Zicîndu-şi: «Ehehei, ba tot îi ard!
Ei cred că nu e chip să-i leg la gard.
Să n-am noroc de nu-i îmbrobodesc,
Măcar că-s ei de neam cărturăresc.
Pe cît se cred ei mai isteţi, mă jur
Pe-atît de mai al dracului să-i fur...
În sac am să le pun tărîţă goală.
Nu-s mai deştepţi doar cei trecuţi prin şcoală,
I-a spus odată lupului o iapă.
Pe toată cartea lor nu dau o ceapă.»
Cînd îi veni lui bine, ca-ntr-o doară,
Agale, a ieşit pe uşă-afară,
Privind în sus şi-n jos, pîn-a găsit
Şoimanul celor tineri priponit
În dosul morii, subt un pîlc de boz.
S-a dus la cal morarul, tacticos,
L-a uşurat de şa şi de ibîncă,
Iar calul, slobod, o zbughi prin luncă
Spre nişte iepi cu cozile în vînt,
Şi le ajunse falnic, nechezînd.
S-a-ntors moraru-n treburile sale
Şi-a stat cu flăcăiandii la taclale.
Scoţîndu-şi măcinişul lor din moară,
Umplură sacul bine şi-l legară
Iar John s-a dus la cal, dar calul ia-l
De unde nu-i, nici urmă nu-i de cal.
Şi zbiară John ca ars: «Săriţi, văleu,
Hăi, Allan, mişcă-ncoa', ce Dumnezeu,
Pierdurăm calul dascălului, frate!»
Atuncea Allan îşi uită de toate,
De grîu şi de făină, şi-a strigat:
«Ce? Care? Cînd? Cum naiba de-a scăpat?»
Şi hop şi morăriţa-n goana mare
Zicînd: «Păi dobitocul, frăţioare,
Fugi hăt colo-n luncă după iepe,
Ptiu, ologi-i-ar mîna sau să-i crepe
Cui n-a ştiut a-l priponi mai bine.»
Atuncea John lui Allan: «Măi frăţine,
Dă spada jos, că, ia, şi eu o lepăd;

Ca ciuta de ușure știu să trepăd.
Nu-i chip cu amîndoi să se măsoare.
Cum nu-l băgași în staul dinioare?
Halal de capul tău, că-i cam zevzec.»
Și-o ia la goană John, și el cap sec;
Spre luncă, după Allan, tot acuș.
Ci cînd văzu morarul că-s bun dușI,
Cam un mertic le dîjmui din sac,
Zicînd nevestii: «Ia și fă colac.
Urît îi mai băgai în spărieți.
Nu-s ei decît morarul mai isteți
Cu toate cele de prin cărți deprinse.
Ian uite-i: parcă-s plozi jucînd de-a prinse.
Nu-i pun ei mîna-n coamă prea ușor.»
Și fug prin luncă proștii, fără spor,
Dînd chiote: «Ho, lua-te-ar să te ia...
Tu fluieră-l, că eu l-ațin colea.»
Ci scurt povestea, pînă hăt spre sară
Cu sufletul la gură alergară,
Răzbind ca să-l apuce de dîrloagă
Abia cînd l-încolțiră-ntr-o viroagă.
Se-ntoarce John proșcat ca vai de el,
Trudit și frînt, și Allan tot la fel.
«Of — geme John — of, soartă prea amară,
Că ne-am făcut de basm și de ocară.
Cu grîul dijmuit, ne-or zice prosti
Și dascălul și toți fîrtații noști.
Dar mai ales morarul! Vai și-amar!»
Se tînguia, mînîndu-l pe-armăsar
Spre moară, după ce s-a-ntunecat.

Morarul sta la vatră așezat.
Să plece ei acas' acum nici gînd.
Și de morar atunci s-au fost rugînd
Să-i găzduie, iar ei l-or omeni.
«Nu-i loc — le zise el — dar cît o fi,
Ca frații între noi îl vom împarte.
Ni-i strîmt, dar voi, burduf fiind de carte,
Prin doxa voastră ce vi-i a lăți
Cît leghea șapte coți, ba și mai și?
Ian dați cu ochii roată, vezi, vă place?
Sau faceți loc cu vrăji, că știți a face.»
«Măi Șimkin — zise John — pe Cel de Sus,
VorbișI în rîs, dar bine le-ai mai spus.

Căci zice-o vorbă veche-nțelepțește:
Ți-aduci de-acas', ori iei ce se găsește.
Dar mai ruga-te-aș, uite, ca pe-un frate,
Să nu ne lasi cu gurile uscate
Și ți-om plăti cinstit negustorește:
Cu mîna goală nimeni n-a prins pește.
Arginți avem și ți i-om da desîrg.»
  Morarul își trimise fata-n tîrg
S-aducă pîini și niște bere tare,
Ba și-un gînsac le puse la frigare.
La doi-trei pași de patul său alături,
Pe-o laviță le-a-ntins prostiri și pături.
Și tot acolo fata lui avea
Un pat al său, de ei alăturea.
Ce rost să scociorîm de ce și cum
Nu i-a putut adăposti altcum:
Păi n-avea alt iatac, și... se-nțelege...
  Tăifăsuind, s-au ospătat în lege,
S-au adăpat vîrtos cu bere tare
Și-n crucea nopții — haida la culcare!
  De bere multă sughița morarul;
Din roșu, se făcuse alb ca varul;
Vorbea dogit pe nas chiar mai dihai
Decît dac-ar fi prins un guturai.
Se-aburcă-n pat, și după el cocoana,
Fîșneață, bat-o, cum îi coțofana,
Căci își udase pliscul drăgălaș.
În leagăn l-așează pe copilaș
Chiar lîngă pat, să-i deie sîn, de-o cere.
  Golind din ol ce-a mai rămas din bere
Se saltă-n pat și fata frumușel;
La fel și John, cu Allan după el.
Și nu le-au fost de loc trebuitoare
Știu eu ce buruieni adormitoare.
Morarul horăia adînc din gît,
Ba și pe dinapoi făcea urît.
Nevasta-i ține ison de cimpoi,
Și fiindcă n-ajung dînșii amîndoi
Se vîră-n hangul lor și fata mare.
  Cînd Allan auzi așa cîntare
Îl înghioldi pe John: «Dormi, bre, ia zi?
Mai pomenit-ai tu de cînd te știi
Vecernie așa precum ne cîntă,
Bătu-i-ar șapte mucenici și-o sfîntă!
Aiasta nu-i cîntare omenească,

Fi-le-ar de cap și-n iad să putrezească!
Nu-i chip de somn cu-asemeni aghioase.
Da' las' pe mine, tragem noi foloase...
De rele să am parte și belele
De nu i-oi face felul fetei cele!
Ne scoatem noi pîrleala, vei vedea,
Căci e o lege care zice-așa:
Cînd omul într-un lucru-i păgubit
Cîștig afla-va-ntr-altul negreșit.
Ne-a dijmuit la grîu, nu-ncape ba,
Azi toate ne-au cam mers anapoda!
Și cum n-o să mai capăt ce pierdui
Îmi iau despăgubirea — alt chip nu-i.»
Răspunse John: «Măi Allan, eu îți spun,
Ia seama că moraru-i cam nebun,
Și dac-o fi din somn să se ridice
Taman cînd ești în clipa mai ferice
Ne jugănește pe-amîndoi deodată.»
«Nu-l tem nici cît pe-o muscă degerată,»
I-o-ntoarse celălalt. Zis și făcut,
Se furișă la fată-n așternut
Iar fata ce dormea cu fața-n sus
Nici nu mai apucă să zică pîs,
Că Allan, ce mai, și trecu la treabă.
Să trec și eu la cellalt mai degrabă.
Rămas de unu singur John în pat,
Se căina în sine ne'mpăcat:
«Urît și-au mai bătut de mine joc.
Acum curat că sînt un dobitoc.
Prietinu-mi măcar dreptate-și face,
Pe fată-o strînge-n brațe cum îi place.
A cutezat, și iaca-i merge-n plin.
Eu zac aici ca prostul și suspin.
Și de se află-n tîrg povestea toată,
Din tont și nătăfleț n-or să mă scoată!
De nu cutez și eu, să crăp aice.
Nu-ncerci, nici nu cîștigi, zicala zice.»
Deci s-a prelins din pat cu grijă mare,
La leagănul și-l pune la picioare;
Și tocmai cînd sfîrșește treaba asta,
Poftim că se trezește și nevasta
Și merge să-și sloboază udu-afară.
Iar cînd se-ntoarce-n bezna casei iară,
Achipuie spre leagăn, dar degeaba.
«Alei — își zice ea — frumoasă treaba,

Cît pe-acoleá să-ncalec pe-ăştia doi:
Avea ce rîde dracu-atunci de noi.»
Şi bîjbîie spre leagăn tot orbeşte
Îl află, dă de pat, şi nici gîndeşte
Că patu-i cu păcat, căci doar stătea
Cu leagănul de el alăturea.
Prin beznă, vezi, îşi încurcă socoata,
Şi se urcă la John în pat... şi gata.
Dar tocmai cînd gîndea să aţipească,
Se-avîntă John cu poftă dăscălească
Şi-aşijderi bucurie i-a făcut,
Cum ea de-un cîrd de ani n-a mai ştiut.
Aşa vîrtos îi da şi cu temei.
Şi-au petrecut cei doi învăţăcei
Pîn-a cîntat cocoşul de trei ori.
Ajunse Allan istovit spre zori
Că doar trudise harnic noaptea-ntreagă,
Şi zise: «Dulce Maulin, fată dragă,
E ziuă, ia, nu-i chip să mai rămîi;
Dar iute, jur, că gîndul meu dintîi
De-a pururi tu vei fi, te port în mine.»
Iubitul meu — îi zise — mergi cu bine;
Dar am o vorbă să-ţi mai spui matale:
Cînd treci pe lîngă moară jos devale,
Deschide uşa morii, fă-mi pe plac,
Şi vei găsi acolo un colac
Din grîul ce-l fură tătîne-meu.
Şi-acum, iubite, mergi cu Dumnezeu;
Să mi te ţină-ntreg, mă rog de Dînsul!»
Iar cînd sfîrşi, mai-mai s-o-nece plînsul.
Se scoală Allan, chibzuind acuş
Că-i timpul să se-ntoarcă la culcuş,
Şi drept cu mîna-n leagăn nimeri.
«Ei, drace — zice — asta ce-o mai fi!
Să ştii că nu mi-a fost de-a bună cazna;
Tehui de cap cum sînt, am luat-o razna,
Căci după leagăn văd c-aici în pat
Morarul cu nevasta stă culcat.»
Şi o cîrmi — întru pierzarea sa —
Taman unde morarul sforăia.
Crezînd c-a nimerit la John în pat,
Alături de morar s-a strecurat,
L-a luat de după gît şi i-a şoptit:
«Măi, John, ia scoală, măi, dovleac dogit,
Şi-ascultă colea faptă vitejească:

Să mor, sau sfîntu' Iacov mă trăsnească
De n-o mîrlii pe fată de trei ori,
În noaptea asta scurtă, pînă-n zori.
Iar tu, mișele, stași cu frica-n oase.»
«Aha! — sări morarul — ticăloase!
Tîlhar proclet, diac ticăloșit,
Aicea te omor, s-a isprăvit.
Au cum avuși obraz s-o terfelești
Pe fata mea din rude mari popești?»
Și-i puse ghiara-n gît să-l deie gata.
Dar i-apucă și Allan beregata,
Și-l otînji cu pumnul în năsoi.
Țîșnea dintr-însul sîngele șuvoi,
Că-i zdrumicase rău și nas și gură;
Pe urmă — să te ții tăvălitură,
Ca porcii-n zoi; și iar se scoală, cînd,
Moraru-n leagăn cu piciorul dînd,
Căzu pe spate peste soață-n pat.
Ea nici habar n-avea că ei se bat,
Căci adormise tun cu John alături
De harnic ce-osteniseră-ntre pături.
Icni din somn și dete chiot mare:
«Aibi milă, Sfîntă Cruce, și-ndurare!
In manus tuas! Doamne! Scoal', bărbate,
Că iadul tot asupră-ne se-abate;
Pe loc plesnesc de nu m-ajuți să scap:
Îmi stă un drac pe pîntec și-altu-n cap;
Se bat învățăceii lui Mamon.»
Sări ca-mpuns de-o țeapă-n tur și John
Și bîjbîi prin beznă ici-colea
Dup-un ciomag. Nevasta, hop și ea,
Și locul cunoscînd de-a fir-a-păr,
Găsi degrab' ciomagu-ntr-un ungher.
Se prizărea o geană de lumină,
Cît bruma se cernea din luna plină,
Și-n tremuratul firav al luminei
Nu desluși anume care cine-i,
Pîn' ce zări în beznă o albeață.
Atunci, mijindu-și ochii, buna soață
Gîndi că-i Allan — el purta tichie —
Și-ochindu-l bine drept la scăfîrlie,
Lovi cu sete... țeasta soțului:
Albeața — vezi — era chelia lui.
Morarul se prăvale, țipă «mor»,
Îl bat învățăceii cît ce vor,

Apoi se-mbracă, ies, pun sacu-n spate,
Scot calul, şi-o pornesc pe nemîncate,
Ba trec şi pe la moară-n drumul lor,
Să ia colacul proaspăt, rumeior.

Aşa păţi morarul cel fudul,
Să-i fie-nvăţătură îndestul:
Bătut-bătut, cu banii luaţi — că doară
Pe banii lui cei doi se ospătară —
Şi başca soaţa cotoită bine.
Ba nici cu fata, zău, nu mi-i ruşine.
Şi-nchei acum c-o vorbă-adevărată:
Că după faptă vine şi răsplată,
Şi că tîlharul tîlhărit va fi.
Ci, Doamne, ce ne străjui din tării,
Pe toţi de-aici păzeşte-ne de rău,
Şi mari şi mici, prin mare harul Tău.

AICI SE-NCHEIE POVESTIREA
LOGOFĂTULUI.

POVESTIREA BUCĂTARULUI

«Grozavă povestire, Logofete! —
Grăi socaciul şi-l bătu pe spete —
Hă-hă, pe răstignirea lui Hristos,
A tras morarul ăsta slut ponos
Din pricină că fuse gazdă bună!
Avea dreptate Solomon să spună:
„Nu aciui pe orişicine-n casă",
Căci noaptea-i treabă cam primejdioasă
A fi găzdaş... Să iei aminte bine
Pe cine ţii alături-a de tine.
Zău, să mă bată Dumnezeu din Cer,
Dacă de cînd mă ştiu că-s Hogge din Ware
Am pomenit morar mai păcălit!
Parşivă poznă a mai înghiţit!...
Dar să scurtăm zăbava, bre fîrtaţi,
Şi de-ţi catadicsi să m-ascultaţi
M-aş strădui cît pot şi spune-v-aş
Un basm şi eu, ca omul nevoiaş,
O şotie-ntîmplată-n tîrg la noi...»
Hangiul îi răspunse: «Te învoi.
Zi-i, Roger, unul bine rumenit,
Că multe tocăniţe-ai dijmuit
Şi ai vîndut o groază de plăcinţi
Sleite şi făcute iar fierbinţi
Şi mulţi hagii te blestemară rău
Că li s-a aplecat de borşul tău,
Şi de gîscanii îndopaţi cu paie,
Căci ai în cuhnie multă muscăraie.
Dă-i drumul dar şi te-aş ruga, măi dragă,
Să nu căşuni pe ce-ţi spusei în şagă;

Poți pune adevăr și-n zeflemea!»
I-o-ntoarse Roger: «Da, pre legea mea,
Dar „adevărul supără și-n glumă".
Deci, Harry Bailey, jură-te pe mumă
Că nu te mînii dacă mai tîrziu
Ți-oi zice și-o poveste c-un hangiu.
N-o torn acum, te iert deocamdată
Da' pîn' la despărțire-s bun de plată.»
Zicînd acestea rîse-n gura mare.
Și depănă povestea următoare.

ACI ÎNCEPE POVESTIREA BUCĂTARULUI

Trăia în tîrgul nostru, măi frăție,
Un ucenic de birt și băcălie,
Zglobiu precum stigletul în pădure,
Bondoc dar chipeș, ochișorii mure,
Cu părul negru netezit frumos,
Și dănțuia așa năbădăios
Încît i-au zis Chefliul Petrișor.
Plin-ochi era cu vorbe de amor
Așa precum e stupul plin de miere;
Ferice ei cînd da peste-o muiere!...
Juca la orice nuntă și-i plăcea
La crîșmă mult mai mult ca la tejghea.
Iar cînd în Cheapside se-ntîmpla să vie
Vreo panaramă — zbughi, din prăvălie!
Ci pînă nu se sătura jucînd —
Și nu privea comédia, nici gînd
De-ntoarcere. Și petrecea astfél
Cu-o ceată tot de șugubeți ca el.
Lua cu dînșii loc de adunare
Să joace-n zar în Ulița-Cutare,
Căci nu aflai în tîrg aruncător
De oase mai dibaci ca Petrișor,
Și nici nu se uita prea mult la lire
Cînd azvîrlea cu banii prin tractire...
Jupîn-su lucrul ăsta l-a-nțeles,
Căci gol găsea saltarul prea ades.
Un ucenic așa petrecăreț,
Chefliu, dedat la joc și iubăreț,
Pe negustor îl păgubește foarte,
Măcar că la chiolhan el nu ia parte.

Ori cînți cu cobza, ori cînți cu cinghia,
Îs tot un drac și zarul și hoția.
Vezi bine că la punga cea săracă
Petrecerea cu cinstea nu se-mpacă...
S-a tot luptat Petruț cu băcălia
Cam cît ținea pe-atunci ucenicia,
Deși-l mustrau mereu, și nu arare
L-au dus cu-alai la Newgate la-nchisoare.
Dar socotind în condici într-o zi,
Jupînu-său băcanul se trezi
Gîndind la zicătoarea care spune:
«Decît să strice și pe cele bune,
Mai bine zvîrle mărul putrezit».
La fel și cu argatul nărăvit:
Mai bine-alungă-l cît de iute poți,
Decît să-ți strice servitorii toți,
Așa că îi dădu simbria lui
Și-i spuse să se ducă dracului.
Așa l-au dat afar' ca pe-o măsea.
De-acuma joacă, Petre, cît îi vrea!
Dar cum tot hoțul are și părtaș
Cînd jăcmănește el pe păgubaș
Sau pe acel ce-i dă-mprumut parale,
Petruț își duse lucrurile sale
Și patul la un haidamac de-al său
Tot un chefliu, de soi la fel de rău.
Muierea lui ținea o prăvălie
Dar de trăit trăia din curvărie...

DIN ACEASTĂ POVESTIRE A BUCĂTARULUI, DUMNEALUI CHAUCER N-A APUCAT A SCRIE MAI MULT

POVESTIREA NOTARULUI

VOROAVELE HANGIULUI CĂTRE ADUNARE

Hangiul a văzut că mîndrul soare
A apucat din crugu-i să măsoare
Un ceas aproape peste-a patra parte;
Şi, chiar de nu era burduf de carte,
Ştiu că-i într-a optsprezecea zi
Prier ce pe Florar vesteşte şi
Văzu că umbra-i gata să ajungă
— De la copaci — taman la fel de lungă
Cît trunchiul care-o zvîrle peste drum.
Iar după umbră socotind acum
Că Phoebus ce sclipea aşa curat
Pe cer cu-a opta parte s-a-nălţat,
A priceput c-atunci în ţara lor
Sînt zece ceasuri după prînzişor.
Şi scurt strunindu-şi calul în cărare,
Ne-a zis: «Vestesc întreaga adunare
Că un pătrar din ziua asta-i dus,
Aşa încît, de dragul lui Isus,
Nu prăpădiţi clipitele zadarnic,
Căci zi şi noapte timpul curge harnic
Şi — fie că veghezi sau dormi în casă —
De nu iei seama, trece şi te lasă
Ca apa ce s-a dus să nu mai vie,
Din munte coborînd înspre cîmpie.
Seneca şi-alte minţi pe drept au spus
Că peste aur timpu-i mai presus,
Căci bani de pierzi, strîngi iar şi nu-i nimic,
Dar vremea dacă-o scapi, rămîi calic,
N-o poţi' întoarce, tot aşa cum n-are
Să-şi vadă fata-n veci pierduta floare

A fecioriei iarăşi cum a fost...
Să nu mucegăim fără de rost.
Hai, tu, Notare, bată-te norocul,
Începe-ţi basmul: ţi-a sosit sorocul!
Că doară nesiliţi de nimenea
Supusu-v-aţi la judecata mea.
Îndatorat fiind, ca om cinstit
Plăteşte baremi ce-ai făgăduit!»
Răspunsul fu: «Jupîne, să n-am spor
De mă gîndesc să vă rămîi dator.
Făgada-i datorie, şi-o voi ţine
Prea-bucuros. Nu ştiu grăi mai bine;
Căci pravilii ce-o dai aproapelui
Se cade însuţi tu să te supui;
Aşa stă scris la noi în terfeloc.
Dar nu-s destoinic, zău, acu pe loc
Să vă deşir un basm nepovestit
De Chaucer cel la stihuri iscusit
În limba lui — pre cît a fost în stare —
De-un car de ani, cum ştie orişicare.
Ci chiar dacă-ntr-o carte nu e spus
Cutare basm, într-alta tot l-a pus.
El zice de ibovnici, bunăoară,
Mai mult decît Ovid odinioară
În ale lui Epistolii străbune.
Ştiute vi-s, de ce vi le-aş mai spune?
De toţi a scris: a scris în tinereţe
De Céix, Alcióna şi-alte feţe
De mîndre doamne şi de dragii lor.
Acel ce sloveneşte silitor
„Legenda sfinţilor lui Cupidon",
De Tisbe va ceti, din Vavilon,
Şi de Lucreţia sîngerînda, şi
Moartea Didonei cînd Eneu fugi;
Despre Philis şi Demophón, şi încă
De-a Hermionei jale mult adîncă;
De-al Deianirei plîns fără istov;
De Ariadna, de un sterp ostrov;
De Hero şi Leándru, mort în mare;
De-ale Elenei lacrime amare;
Cum au jelit Briseis şi Ladmeea,
Şi despre cîinoşia ta, Medeea,
Ce însăţi pruncii tăi ţi-ai spînzurat
De oful lui Iasón ce te-a-nşelat!
O, cum le mai cinsteşte pe Alceste

Și Penelope, Chaucer în poveste!...
Dar despre pilde rele ca aceea
Cînd și-a-ndrăgit un frate Canaceea,
Păcătuind cu el, un rînd nu scrie:
Rușinel zic, de-așa blestemățiel
De Apoloniu nici c-a pomenit
Cînd Antioh de floare-a jefuit,
Înfierbîntat, pe biata sa copilă,
Căci de cetești asemeni basm ți-e silă
Cum a întins-o-n drum fără rușine...
Drept care Chaucer mult făcut-a bine
Că s-a ferit în cartea-i cu povești
De-așijderi grozăvenii nefirești.
Nici eu n-aș vrea a vă-ndruga de-acestea,
Da' ce mă fac, de unde scot povestea?
De bună seamă mi-ar veni cam greu
S-ajung ca Pieridele și eu
— Ovidiu știe el la ce gîndesc —
Dar nu mă tem de bardu' lătinesc,
Măcar c-abia mă țin de dumnealui;
El toarnă stihuri, eu pe șleau le spui.»
Fiind acestea zise, tacticos
A prins a spune basmul de mai jos.

CUVÎNTUL DE ÎNCEPUT CE L-AU ROSTIT NOTARUL

Rea pacoste-i să fii sărac lipit!
Să degeri hămesit și însetat!
Te rușinezi să mergi după cerșit,
Iar de nu ceri, ca bîtele se-abat
Nevoile pe trupu-ți despuiat!
Cînd ești calic, n-ai cum s-o mai cîrmești:
Furi, ceri sau te-mprumuți ca să trăiești.

Împricini cu obidă pe Hristos
Că-mparte rău vremelnicul tain
Și-ți clevetești vecinul norocos
Că are tot și tu ai prea puțin:
«Ne-om socoti cîndva — scrîșnești hain —
Cînd o să-ți frigă tîrtița vrun drac
Fiindcă nu-l ajuți pe cel sărac...»

Ian ascultați cuvînt de om isteț:
«Decît calic, mai bine e să pieri —
Și semenul te vede cu dispreț —
Cinstire nu-ți dă nimeni, nicăieri.»
Și iar mai spun cuminții condeieri:
«Golanul numai zile rele are.»
Aibi grijă, deci, să n-ajungi la strîmtoare.

Te leapădă prieteni, soți și frați;
Toți te urăsc de ești un coate-goale!
Voi norocoși negustători bogați,

Domni chibzuiți — ca cei de mai la vale -
Duşeş-duşeş mereu vă dă tîrcoale,
Nicicînd nu dați la zaruri *unu-unu*,
Şi-n vesel dant veți prăznui Crăciunu'.

Prin mări şi țări dobîndă iscodiți,
Cunoaşteți toate treburile noi,
Al ştirilor izvor îl stăpîniți
Şi-al veştilor de pace sau război!...
N-aveam nici eu poveste pentru voi
De n-ar fi fost un negustor de vază
Să-mi spuie povestirea ce urmează.

DE AICI PURCEDE NOTARUL A-ŞI ISTORISI POVESTIREA SA

În Siria trăia cîndva o ceată
De drepți, bogați şi trainici negustori
Ce trimeteau departe-n lumea toată
Mirodii şi atlazuri în colori;
Dau buzna muşteriii doritori
Să vîndă sau să cumpere la ei,
Căci neguțau cinstit şi cu temei.

Acú, s-a întîmplat c-au vrut să plece
La Roma vreo cîțiva din tagma lor,
Cu trebi — sau doar aşa, spre a petrece —
Şi, fără să trimeață vestitor,
Au mers acolo înşişi dumnealor;
Şi-n locul ce-l aflară mai prielnic
Au găzduit, făcînd popas vremelnic.

Stătură sirienii cît au vrut
Acólo în cetatea ceea veche;
Şi astfel s-a-ntîmplat şi s-a făcut
Că zi de zi ajunsu-le-n ureche
Întreaga faimă fără de pereche
A ei, Constanței, fata craiului,
Aşa precum sili-mă-voi să spui.

Frumos grăia pe seama ei tot natul:
«De cînd e lumea nu-i pe lume fată
Cum are, ţine-l, Doamne! împăratul...
Mai mîndră şi mai neasemănată
Şi bună cum nu-i alta-n lumea toată.
Păzească-i cinstea pronia cerească,
Regină a Evropei să domnească!

Frumoasă coz, dar fără-nfumurare;
Ani fragezi, dar în toate cumpătată;
Virtutea — steaua-i călăuzitoare;
Mereu supusă, aspră niciodată;
Într-însa-i gingăşia întrupată;
Iar inima-i — lăcaş de neprihană,
Şi mîna — mînă spartă la pomană.»

Cuvîntul lor era adevărat!
Dar să-mi urmez povestea. Aşadară.
Se-nfăţişară dînşii la palat
Şi după ce-o văzură pe fecioară
Spre Siria cu mărfuri se-nturnară;
Şi în belşug trăit-au zile bune
Mereu negustorind... Atît ştiu spune.

Şi s-a făcut că se aveau ei bine
Cu-al Siriei sultan stăpînitor,
Iar cînd se întorceau din zări streine
El, omenindu-i binevoitor,
Îi ospăta şi le cerea de zor
Să-i povestească ce minunăţii
Au cunoscut prin alte-mpărăţii.

Ei, printre multe, îi istorisiră
Despre Constanţa mai cu dinadins,
Şi-atît de-nsufleţit i-o-mpodobiră,
Încît acel sultan s-a fost deprins
Să-i poarte chipu-n gîndul său aprins,
Că alt nimic pe lume nu rîvnea
Fărădecît a o iubi pre ea.

Dar poate că-n izvodul ăsta mare
Ce-i zicem cer, îi fuse scris în stele
Sultanului în ceasul de născare
Ca din iubit să i se tragă rele...
Căci dacă știi ceti, cetești în ele —
În zodii — ca-n cleștarul cel curat,
Chiar moartea fiecărui, apriat.

De mult de tot — cu ani și ani de zile
Nainte de-a se naște — colo sus
Sta scrisă moartea lui Samson, Ahile,
Pompei, Socrate, Turnus, Iulius,
Și chiar războiul Tebei era pus;
Dar duhul bont al omului nu poate
Să slovenească zodiile toate.

Acel sultan — ca să scurtez povestea —
Pe sfetnicii de taină adunînd
I-a-ncunoștiințat zicînd acestea:
«De nu mi-i dat s-o văz curînd-curînd
În casă pe Constanța, mor de jînd...»
Și i-a rugat pe ei, fără zăbavă,
Să-i afle leac vieții și izbavă.

Și-au spus cuvîntul toți din adunare
Și s-a ciocnit părere cu părere,
Grăind înțelepțește fiecare;
Vorbiră și de-a vrăjilor putere,
Dar nu văzură altă încheiere
Nici altă cale la liman să-i scoață
Fără-de-numai dac-o ia de soață.

Ci, cumpănind această-mpreunare,
Li s-a vădit că-i treabă tare grea,
Fiind atîta neasemănare
De lege între el și între ea:
«Nici un ghiaúr — ziceau — nu stă să-și dea
Odrasla sa acelora ce cred
În dulce-nvățătorul Mohamed.»

«Decît s-o pierd, mai bine — spuse el —
Primesc să iau botezul creştinesc,
Căci nu e chip să fiu al ei altfél.
Şi de la voi alt sfat nu mai voiesc.
Scăpaţi-mă, de vreţi să mai trăiesc,
Şi daţi-mi pe Constanţa — viaţa mea,
Căci mă răpune dorul după ea.»

Da' ce s-o mai lungim!... Atît v-aş spune
Că prin solii şi prin scrisori domneşti —
Adăugînd şi papa vorbe bune,
Şi preuţii şi feţele crăieşti —
În paguba credinţelor turceşti
Şi spre folosul legii lui Hristos
S-au învoit precum v-arăt mai jos:

Sultan şi nat şi tagmă boierească
Să se boteze şi creştini să fie,
Iar dînsul pe Constanţa s-o nuntească.
Şi i-au trimis sodom de-aurărie —
Nici nu ştiu cît — să aibă chezăşie;
Ba au făcut şi jurămînt anume...
Şi-acum, Constanţă, Domnul să te-ndrume!

Eu bănuiesc pe unii c-ar pofti
S-amănunţesc de tot ce-au pus la cale
Şi cum s-a străduit a pregăti,
El, craiul, drumeţia fetei sale;
Dar e ştiut, ce mai la deal-la vale,
Că nu e chip asemeni pregătiri
În două-trei voroave să le-nşiri.

Au fost aleşi vlădici, curteni, neveste
Şi fete de boieri s-o însoţească,
Şi încă mult alai... ce mai poveste...
Şi-au crăinicit poruncă-mpărătească
Pe la răscruci ca toţi să se smerească
Şi lui Isus Hristos să i se-nchine
Spre a o trece peste mări cu bine.

Sosi acum și ziua cea grozavă,
Sosi și ceasul jalnic de plecare,
Și nu mai este vreme de zăbavă
Căci s-a gătit de cale fiecare.
Constanța, frîntă de durere mare,
Sculatu-s-a și s-a-mbrăcat de drum,
Văzînd și ea că altfel n-are cum.

Alei! Te miri c-a plîns și s-a jelit
Că-i, biata, la un neam străin trimeasă
De lîngă cei ce-atît o au iubit,
Spre a se face roabă și mireasă,
Necunoscînd cu cine face casă?
Buni sînt și-au fost bărbații toți, mereu...
Știu soațele, mai rău nu zic nici eu...

«Of, tată, tată drag — așa le-a spus
Copila cea crescută-n duioșie —
Și maică, tu, ce-afară de Isus
Mi-ești cea mai fără seamăn bucurie,
Blagosloviți acum, căci nu se știe,
Fiind în țara Siriei plecată,
De-mi este dat să vă mai văd vreodată.

Vai mie... dacă-așa e vrerea voastră,
Curînd trăi-voi în tărîm varvár,
Dar rog pe Cel Ce spre izbava noastră
Jertfitu-S-a, să-mi dea puteri și har
Spre a-L sluji. Pieri-voi? Nu-i habar...
Femeia-i pentru jug și chin croită
Și spre a fi de soțul ei strunită.»

Nici cînd războ cu al oștirii val
În Troia Pirus și o au aprins,
Nici cînd lovi în Roma Hanibal
Ce pe rîmleni de trei ori i-a învins,
Nu s-auzi atît alean și plîns
Ca la plecare în cămări la ea...
Dar, vrînd-nevrînd, să plece trebuia.

Mișcare mumă! Cer neîmbunat
Ce stelele le strîngi în calea ta
Și le alungi mereu spre scăpătat,
Deși, firesc, alt drum ar apuca,
Tu rînduit-ai crugurile-așa
Cînd a pornit pe mări călătoria
Ca Marte să le surpe cununia.

O, tu urcuș piezișș și păgubos,
Tu zodie potrivnică din care
Căzut-a Marte jos neputincios
În Scorpia — cea mult răzbunătoare!
Ah, lună, crugul tău noroc nu are!
Căci te-mpreuni cu cine nu-i de tine
Și izgonită ești de unde-i bine!

Vai, craiule roman nepriceput!
Credeai c-o zi-i la fel cu celelalte?
Au zodier în țară n-ai avut
S-aleagă ceasul bun de drum încalte,
Pentr-un lăstar din vițe-atît de-nalte,
Cînd ceasul ei de naștere-l știai?
Dar prea nătîngi și moalești sîntem, vai!

Au dus-o cu alai ales, fălos,
La arca ei pe obidita junǎ,
Și ea le-a zis: «Rămîneți cu Hristos...»
Iar ei: «Drum bun, Constanță, cale bună!»
Ea cată suferința să-și supună
Și tare să se-arate... Dar s-o las
Plutind, și să mă-ntorc unde-am rămas.

Sultana validea — fără pereche
De nărăvită-n rele — a aflat
Că fi-su vrea să-și lase legea veche;
Atunci, chemîndu-și sfetnicii la sfat,
În jurul ei curînd i-a adunat
Și cînd au fost în păr, șezu deoparte
Și le grăi cum sună mai departe:

«Cinstite bărbi, știți bine că sultanul —
Așa le-a zis bătrîna — fiul meu,
Și-a pus în gînd să lepede Coranul
Cel dat lui Mohamed de Dumnezeu...
Dar lui Alah mă jur că una eu
Mai bine capăt zilelor îmi pui
Decît să mă despart de legea Lui.

Au ce înseamnă legea asta nouă
Decît robirea voastră și căință?
Și chinurile iadurilor vouă
De la profet, că nu-i păstrați credință?
Și-atunci vă-ntreb: găsiți de cuviință,
Cinstite bărbi, să vă supuneți mie
Și mîntuiți să fim pînă-n vecie?»

Jurară ei că parte îi vor ține
Pe viață și pe moarte fiecare,
Și toți s-or strădui cum e mai bine
S-aducă pe prieteni ajutoare;
Iar ea urzi, vicleană, o lucrare
Așa cum veți afla-o din poveste;
Apoi le-a spus cuvintele aceste:

«Întîi primim botezul creștinesc —
Prea mult n-o să ne strice apa rece —
Apoi un bairám îi pregătesc
Sultanului, la inimă să-l sece.
Iar dalba lui ceas crîncen va petrece,
Cătînd degeaba roșul tot să-l spele
Cu apa din cristelnițele-acele.»

Uf, uf, sultană, tu izvor de fiere,
Tu măgăoaie și Semiramidă,
Balaure cu față de muiere,
Din iad îți sorbi a răului putere;
Tot ce cășúnă moarte și obidă
Virtuții nepătate zace-n tine
Ca-ntr-un cuibar de vipere haine!

Oh, Belzebute, duhule pizmaș,
De cînd pierdușî cereasca moștenire,
Știi spre femeie vechiul tău făgaș!
Tu ne-ai mînat prin Eva la robire!. .
Și-această creștinească însoțire
Voind s-o spulberi, sculă să-ți slujească
Făcut-ai tot din parte femeiască.

Sultana asta — n-ai mai putrezi! —
I-a risipit pe sfetnici într-ascuns
Și — scurt povestea — într-o bună zi
Călare la sultanul a ajuns
Zicînd că-n legea veche i-i de-ajuns
Și vrea botez din preoțească mînă,
Căindu-se c-a-mbătrînit păgînă.

Ba l-a rugat să-ngăduie ca ea
Să-ntindă masă fețelor creștine.
«M-oi strădui să-i preacinstesc» — zicea —
Iar dînsul: «Toată voia de la mine»,
Și-i mulțămi așa cum se cuvine.
De bucuros, o vorbă n-a mai spus...
Ea își pupă feciorul și s-a dus.

Explicit prima pars.

Sequitur pars secunda.

Ei, și-au ajuns creștinii la liman
În Siria cu-alai — minunăție!
Și-ndată a vestit acel sultan
Pe mumă-sa și-ntreaga-mpărăție,
Înștiințînd-o că-i veni soție;
Și á poftit-o ca să-i iasă-n cale
Spre a cinsti obrazul țării sale.

Ce de-a curteni! Ce luminat alai
De gazde și de oaspeți împreună!
Iar valideaua-n scump și vesel strai
O-ntîmpină cu-atîta voie bună
Taman ca mama soacră nora jună...

Şi spre cetate, colea la doi paşi,
Alături călăresc pe buiestraşi.

Triumful, cred, al rigăi Iulius
Cel de Lucan, aşa de preamărit,
Nu fu mai minunat, nici mai presus
Decît alaiu-acesta fericit;
Dar scorpia, strigoiu-afurisit,
Sultana, ţese iţe ucigaşe
Sub vorbe şi purtare drăgălaşe.

Curînd s-a arătat şi mîndrul mire
Regeşte, falnic şi strălucitor,
Şi-a-ntîmpinat-o plin de fericire.
Dar să-i mai las cu bucuria lor
Şi eu să intru-n miezul faptelor.
Într-un tîrziu s-a spart acea serbare
Şi s-au gătit cu toţii de culcare.

Sosind şi ziua ceea cu bucluc
Cînd le-a întins sultana praznic mare,
S-au îndrumat creştinii toţi buluc
Spre mesele cu vin şi cu mîncare
Şi bunătăţi au prins a ospătare
Cît să le-nşir pe toate nu sînt harnic...
Dar prea curînd plătit-au şi amarnic!

O, tu năpastă din senin! Năprasnă
Ce torni peste lumescul bine fiere
Şi curmi huzurul cîştigat cu caznă!
Plăcerile-s cărări înspre durere!
Ascultă sfatul meu prielnic, vere:
Să-ţi aminteşti în ziua cînd ţi-e bine
Că fără veste nenorocul vine.

Într-un cuvînt, creştinii adunaţi
Cu mirele la masă, toţi odată
Au fost luaţi în spăngi şi-njunghiaţi —
Şi doar Constanţa a scăpat cruţată —
Căci sultănească, hoaşcă blestemată,

S-a pus cu-ai săi sîngeni să-i căsăpească,
Vrînd singură în ţară să domnească.

Şi nici un sirian ce l-a urmat
În legea creştinească pe sultan
De la ospăţ cu viaţă n-a scăpat...
Iar fata au luat-o napristan
Şi îndărăt spre ţărmul talian
O au trimis-o peste mări pe ea
Pe-o luntre ce nici cîrmă nu avea.

Dar, ca să spun cuvînt adevărat,
I-au dat veşmînt, merinde-ndestulate
Şi sculele de aur i le-au dat;
Şi s-a pornit pe apele sărate...
Constanţă, suflet plin de bunătate,
Tu lamură de viţă-mpărătească,
Stăpînul sorţii luntrea să-ţi cîrmească!

Se-nchină biata fată şi cuvîntă,
Tînguitoare, crucii lui Hristos:
«Altar al bunătăţii, cruce sfîntă
Roşită de al sîngelui prinos
Ce mîntuit-ai lumea de ponos,
Fereşte-mă de-ale Satanei gheare
În ziua cînd m-oi îneca în mare.

Scut al dreptăţii, lemn biruitor,
Tu care singur te-ai învrednicit
Să-L porţi pe Al-Tăriei-Domnitor,
Pe Mielul-alb de suliţă rănit,
Tu ce pe drac l-alungi din cel smerit
Ce-ntinde semn pe piept cu-a tale braţe,
Dă-mi harul Tău şi neprihană-n viaţă.»

Ani lungi a rătăcit din loc în loc
Făptura-aceasta pe grecească mare
Pîn'la strîmtoarea cea de la Maroc;
Şi multe-mbucături i-au fost amare;
Şi cum se mai temea mereu că moare

Pînă s-o mîne valul cel avan
La vreun țărm de țară la liman!

Cum n-au răpus-o? — poate vă mirați —
Sau cine-a mîntuit-o de măcel?
Și eu am să răspund de mă-ntrebați:
Au cine-l ocroti pe Daniel
Cînd l-au zvîrlit la lei și numai el
Dintre atîția alții a scăpat?
Acel pe Care-n suflet L-a purtat...

Prin dînsa vru Al-Lumii-Făcător
Lucrarea-I minunată să ne-arate;
Iar Mielul, mir pe rana tuturor,
Ascunse rosturi să urzească poate,
Cum bine știu doar mințile-nvățate;
Dar noi, sărmani la duh, n-avem putere
Să-I înțelegem înțeleapta vrere.

Și dac-atunci la praznic n-a pierit,
Cine-o feri să nu se-nece-n mare?
Dar pe Ioná cine-l ținu în chit
Pîn' la Ninive cînd răzbi afară?
De bună seamă, doar Acela Care
Păzit-a pe ovrei să nu se-nece
Și marea neudați s-o poată trece.

Cine-a strigat cumplitelor stihii
Ce bîntuie și marea și pămîntul:
«Voi Răsărit, Apus și Miazăzi
Și Miazănoapte, nu sloboadeți vîntul!»?
Tot El le-a dat poruncă, tot Preasfîntul;
El de furtuni o a scutit pe ea
Și noaptea-n somn, și ziua cînd veghea.

Cum i-au ajuns ani trei, și chiar mai bine,
Merindele, și cine i-a mai dat?
Dară Mariéi Eghipteanca, cine
Decît Hristos? Ce lucru minunat
Cînd Domnul nostru a îndestulat

Cu cinci pîinițe toate și doi pești
Cinci mii de guri flămînde omenești!

Ajunse fata în oceanul nost',
Pe crunta noastră mare, și-n sfîrșit
Sub nu știu care ziduri, care-au fost
Hăt în Northumberland, a poposit;
Căci luntrea în nisip s-a-mpotmolit
Așa vîrtos, că marea cînd s-a tras
N-a mai putut-o smulge, și-a rămas.

Iar pîrcălabu-acelei cetăți
S-a dus de-a cercetat corăbioara
Și cum găsi pe fată nu mai spui...
A mai aflat alături și comoara.
Îl tot ruga pe limba ei fecioara
Să-i pună capăt zilelor pe loc
Spre-a o scăpa de multu-i nenoroc.

Vorbea domnița grai latin stîlcit
Dar tot a priceput-o, și cînd el
S-a săturat de-atîta scotocit,
A dus-o pe sărmană la castel;
Iar ea îngenunchind i-a mulțămit,
Dar n-a voit în ruptul capului
Să spună cine este, nimănui.

«Mă năuciră mările — zicea —
De mi-am pierdut și ținerea de minte..
Iar pîrcălabul și soția sa
Plîngeau de mila-i lacrimă fierbinte;
Era așa robace și cuminte
Și gata tuturor s-ajute ea,
Că orice om îndată o-ndrăgea.

Supușii-acelui pîrcălab și soața,
Ce Hermegilda-i zic, erau păgîni,
Dar doamna o iubea pe ea ca viața...
Și stînd la ei atîtea săptămîni
Constanța, după multe rugăciuni,

În tagma celor drepți o au adus
Pe dumneaei, prin harul lui Isus.

N-avúseră creștinii zile bune,
Ci băjenise din acel olat
De răul năvălirilor păgîne
Ce i-au cuprins pe mare și uscat;
Și briții botezați s-au strămutat
Din miazănoapte jos, în velșa țară,
Și-acolo adăpostul și-l aflară.

Dar n-au fugit din locurile-acele
Chiar toți închinătorii către Miel,
Căci izbutind pe necreștini să-nșele,
Trăiau vreo trei pe-aproape de castel,
Din care unul nu vedea de fel
Decît cu ochiul minții ce-l slujește
Pe om cînd se întîmplă de orbește.

Era o însorită zi de vară
Cînd pîrcălabul merse la plimbare
Cu soția și Constanța, și-apucară
Pe o potecă oblu către mare
Ca să-și petreacă vremea-n desfătare;
Și cum se preumblau, li s-a ivit
În drum unchește orb și gîrbovit.

«Dă-mi văzul, pentru slava lui Isus!» —
Strigat-a Hermegildei cel bătrîn;
Iar doamna s-a spăimat atunci nespus
C-o va ucide soțul ei păgîn
Fiindc-a primit pe Mielul de stăpîn;
Dar fata a-ndemnat-o să-ndrăznească
Și voia lui Hristos s-o-nfăptuiască.

«Ce va să-nsemne asta?» — s-a mirat
Bărbatul împietrit de ce-a văzut.
Constanța i-a răspuns: «Isus ne-a dat
Puteri să-l biruim pe Belzebut.»
Și cu atîta foc a început

Din inimă să-i propovăduiască,
De-l lumină-ntru legea creștinească.

Nu el era stăpîn pe-acel olat
Unde-o găsi pe fată, cum v-am spus,
Dar lui în pază Alla i l-a dat
Și pîrcălab cetății lui l-a pus,
Vestitul Alla, riga ce-a supus
Pe scoți, cum tuturor știut le este...
Dar să mă-ntorn cu fața la poveste.

Satana care pururi stă la pîndă
Văzu ale Constanței haruri toate
Și repede cloci un plan s-o vîndă,
Făcîndu-l pe un june din cetate
A o-ndrăgi cu doruri necurate,
Încît credea că moartea va să-l ia
De nu și-o stinge patima cu ea.

Dar de păcat ea nici nu vrea să-audă;
De-a surda cearcă el s-o împresoare
Cu mrejele-i; și-atunci chiti, de ciudă,
Cu moarte rușinoasă s-o omoare.
Așa, pîndind o noapte oareșcare
Cînd pîrcălabul se afla prin țară,
Intră la Hermegilda în cămară.

De rugăciuni și veghe ostenite,
Și doamna și domnița s-au culcat;
Ci el, mînat de diavolești ispite
S-a dus tiptil lîngă al doamnei pat
Și Hermegildei gîtul i-a tăiat;
Iar junghiul la Constanța-n pat l-a pus
Și dus a fost, trăsni-l-ar Cel de Sus!

Curînd se-ntoarse pîrcălabul iară
Cu riga Alla... Vai și cum mai plînge
Cînd soața căsăpită i-arătară!
Cum jeluie și mînurile-și frînge!
Și-n pat afla cuțitul crunt de sînge

Lîngă Constanța. Ce să le mai spună
Domnița? — căci de jale-i ca nebună.

I-au spus lui Alla fapta săvîrșită
Și ápoi de Constanța cea cuminte,
Cînd, unde, cum și ce fel fu găsită,
Cum știți și v-arătai mai înainte.
Iar dînsu-și simte inima fierbinte
Văzînd așa făptură preacurată
Lovită de năpastă dintr-o dată.

Căci tocmai cum e dus la moarte mielul,
La fel în fața rigăi sta și ea;
Iar ucigașul s-a jurat, mișelul,
Că ea-i făptașa, altul nimenea.
Și-i podidi pe toți o jale grea —
Ziceau că nu pot crede și-nțelege
Din mîna ei așa fărădelege...

Că plină o știau de har curat
Și c-o iubea pe doamnă peste poate.
Așa jurară toți cei din palat,
Ci doar făptașul un cuvînt nu scoate.
Blajinul crai s-a fost pătruns de toate
Aceste mărturii, și adevărul
Pofti a-l cerceta de-a fir-a-părul.

Vai ție, fată! N-ai apărător
Și nu ai cum lupta, amar de tine!
Doar Cela Ce ne-a fost mîntuitor
Și pe Satan în iad legat îl ține
Să-ți fie astăzi scut și să te-aline!
Căci dacă vreo minune nu se-arată
Curînd muri-vei, ah, nevinovată!

Dar ea a-ngenuncheat și-a zis așa:
«Tu Cel Ce ai izbăvit-o pe Suzana
Năpăstuîta, Tu și Precista —
Maria-buna, fata sfintei Ana,
Tu, Prunc Ce-Ți cîntă îngerii hosana,

De nu sînt vinovată de omor,
Scăpați-mă și dați-mi ajutor!»

Văzut-ați voi prin gloată oarecînd
Obrazul osînditului pe care
Îl duc la streang, iertare neavînd,
Văzutu-l-ați ce chip de ceară are
Că-l știe dintr-o mie orișicare?
La fel sta fata neajutorată
Și ochii rătăciți în juru-i cată.

Voi doamne, jupînițe și regine
Ce viețuiți în spor și mulțumire,
Milostiviți-vă, nu fiți haine,
De o crăiță fără ocrotire
Ce n-are-un suflet cui se tînguire!
Domniță ce trăiești cumplitul ceas,
Prietenii departe ți-au rămas!

I s-a muiat lui Alla inima
Ca unui cuget drept și blînd și bun
Încît din ochi a prins a lăcrima
Și-a zis: «Aduceți sfînta carte-acum,
Și dacă omul s-o jura precum
Că tu ești ucigașa, vom alege
Pe cel ce-ți fi-va jude, după lege.»

El s-a jurat că dînsa-i vinovată
Pe-o Evanghelie în graiul brit:
Și cum jură, o mînă de îndată
În osul de la ceafă l-a izbit
Încît ca un pietroi s-a prăvălit;
Și chiar acolo-n văzul tuturor
Îi sar și ochii din găvanul lor.

Și tună peste lumea adunată
Un glas: «Ai prigonit cu strîmbătate
În fața rigăi mia nevinovată,
Iar Eu tăcui.» Cu gurile căscate
Au stat, văzînd minunea, toți și toate

Afară de Constanța; și de spaimă
Par împietriți și-o vorbă nu îngaimă.

S-au speriat și rău se mai căiră
Acei ce fără umbră de temei
Pe față cît o bănuiră.
Și iacă mai vă spun ca să închei
Cum că văzînd minunea, mulți din ei
Cu regele în cap s-au botezat:
În veci fiu, Doamne, binecuvîntat!...

Pe dată cavalerul cel mișel
Fu judecat de Alla și răpus;
Ci fetii jale tot i-a fost de el.
Apoi, prin mare mila lui Isus,
Inel în deget regele i-a pus
Constanței cea frumoasă și senină:
Și o făcu Hristos pe ea regină.

Dar cine-i tare paraponisită?
Păi, Donegilda, alta nimenea,
A rigăi mumă, hoașcă ne'mblînzită;
Credea că-i crapă inima în ea
Căci fapta lui fecior-său nu-i plăcea
Și socotea că-i lucru de rușine
Să-și ia soție de prin țări streine.

Dar vorba lungă nu-mi prea place mie,
Nu-mi place-n baltă apă să răstorn.
Să zugrăvesc acea țeremonie
A nunții, cum și ce fel? Să vă torn
Cine-a suflat în surlă și în corn?
La basme miezul trebui arătat —
Deci ospătară-n cîntec, au danțat...

Și-apoi s-au dus ca omul la culcare;
Căci soațele, oricît de sfinte-ar fi,
Datoare-s a primire cu răbdare
Acele lucruri care-s bucurii
Pentru bărbații lor cu pirostrii,

Mai dezbrăcînd sfinţenia niţel
Măcar în pat... nu zău, păi cum altfél?

Iar ea curînd simţi în pîntec făt;
Şi-n seama starostelui şi-a vlădicii
Lăsînd-o, Alla merse îndărăt
În Scoţia să-şi cate inimicii.
Constanţa stă la vatră cu pisicii
Purtîndu-şi pruncul blîndă şi sfioasă
Şi lui Hristos slujind evlavioasă.

Sosindu-i ceasul, a născut băiat
Şi-l botezară Mauriciu; iar
Cel pîrcălab la craiul a mînat
Cu epistólie un olăcar
Spre a-l vesti de fericitul dar,
Adăugînd şi alte ştiri; iar sluga
Luă scrisoarea şi — la drum de-a fuga.

Dar mai întîi — spre a se pune bine —
La Donegilda el s-a-nfăţişat
Şi i s-a închinat cum se cuvine.
«Stăpîna mea — aşa i-a cuvîntat —
Blagosloveşte Cerul că i-a dat
Reginei noastre prunc frumos, să fie
Şi ţării-ntregi şi vouă bucurie.

Prin cărţile acestea cu peceţi
Duc vestea-n grabă regelui. Şi dacă
Doreşti ceva prin mine să-i trimeţi,
Zi-i slugii dumitale ce să facă
Şi te slujesc.» Ea lui: «Mai stai oleacă,
Rămîi şi dormi aicea, măi băiete,
Şi mîine om vorbi mai pe-ndelete»

Bău ştafeta zdravăn vin şi bere,
Iar cînd dormea ca porcul, tun, i-au scos
Răvaşul bun din taşcă, în tăcere;
Şi-i ticluiră meşter şi frumos
Un altul măsluit şi mincinos

Ca pentru craiul de la omul lui,
Şi-n el sta scris aşa precum vă spui

Zicea scrisoarea: «Doamna ţi-a născut
O stîrpitură slută şi drăcească
Încît din casă nimeni n-a putut
Nici o clipă baremi s-o privească.
E-o ştimă muma sa, vrăjitorească,
Venită-aici prin farmece, sau ce-i
Că fug de groază toţi din calea ei?»

Mîhnit fu Alla, însă nimănui
N-au arătat obîda sa cea mare,
Şi-a scris şi el răspuns cu mîna lui:
«Binecuvînt a Domnului lucrare;
Acum că ştiu învăţătura care
Ne-a dat-o El, eu pururi mă nchin
Şi vrerea I-o primesc voios. Amin!

Păstraţi-mi soaţa pînă viu acasă
Şi pe pruncuţ — aşa frumos, urît...
Şi făt-frumos de-o vrea să-mi deie, lasă
Că-mi dă Isus.» Cu lacrimile-n gît
Chemă pe olăcar numaidecît
Şi-ncredinţîndu-i cartea zise: «Pleacă!»
Şi sluga a plecat; păi ce să facă?

Of, olăcare tîmp de băutură,
Duhneşti cumplit şi te împleticeşti,
Nu-i lucru tainic să nu-l scapi din gură,
Ai bolînzit şi-n dodii trăncăneşti;
Schimonosit la-nfăţişare eşti!
Doar e ştiut că omul la beţie
Nu poate nici o taină să mai ţie.

Of, Donegildo, nu ştiu om rău cărui
Să te aseamăn, cît eşti tu de rea!
Şi de aceea dracului te dărui
Să-ţi cînte el nemernicia ta!
Piei, zmeu cu chip de om! Ba s-ar cădea

Piei, duh diavolesc! să-ți spun, căci, zău,
Femeie ești, da-n iad e duhul tău!

Bătu ștafeta cale-ntoarsă iar
Și se opri la muma-acelui rege,
Iar dînsa l-a primit pe olăcar
Pe cît putu mai bine, se-nțelege.
Iar el bău și se-ndopă în lege;
Mai ápoi adormi buștean și-i trase
Hăt pînă-n zori de zi la aghioase.

Din nou furară cărțile în somn
Și iar măsluiră o scrisoare:
«Pîrgarului poruncă de la domn:
Să fie izgonită peste mare
Constanța: că de nu — spînzurătoare!
Să nu rămînă-n țara lui măcar
Un ceas peste trei zile și-un pătrar;

Ci, tot în luntrea-n care a venit,
Urcînd-o iar cu zestrea și odorul,
S-o dea pe val, spunîndu-i răzvedit
Să nu-i mai calce pe aici piciorul.»
Pe drept cuvînt te-nfrigură fiorul,
Constanță, și te-ai zvîrcolit în vis
Cînd Donegilda cartea o au scris!

Trezit a doua zi pe nemîncate,
Ștafeta călări în grabă mare
La pîrcălabul din acea cetate;
Și el cetind ce scrie la scrisoare
A prins a se văita și-a se căinare:
«O, cum nu spulberi lumea, Tu, Hristoase,
Cînd vezi făpturi așa de păcătoase!

Cum poți răbda, Părinte preaslăvite —
De vreme ce ești drept judecător —
Pe tron domnesc făpturi nemernicite
Și-alături prăpădirea dreptților?
N-am încotro, dar jale mi-i că ori

Ţi-oi fi călău, prea buna mea crăiasă,
Ori va să mor de moarte ruşinoasă.»

Bătrîni şi tineri, toţi jeliră foarte
Cînd s-a trimis răvaşul blestemat...
Constanţa, cu chip galben ca de moarte
A patra zi spre luntre s-a-ndrumat;
Şi-acolo pe prundiş a-ngenunchiat
Zicînd: «Primesc cu braţele deschise
Orînda-Ţi, Doamne... Voia facă-Ţi-se!

Acel ce cînd eram aici cu voi
De pîra mincinoasă mă păzi,
Mă va păzi de scîrbe şi nevoi
Şi pe talazul cel sărat; deşi
În ce chip nu ştiu. Căci în veci va fi
Atotputernic!... Cred în marea-I milă
Iar Maica Lui mi-e cîrmă şi vetrilă.»

Plîngea la pieptu-i pruncul său cel mic,
Iar ea îngenunchind i-a spus oftînd:
«Taci, puiul mamei drag, nu-ţi fac nimic.»
Şi de pe cap năframa desnodînd,
Pe feţişoara lui a-ntins-o blînd;
Apoi pe braţul ei l-a adormit
Şi ochii către Cer i-a aţintit.

«Mărie — zise — mumă şi fecioară,
Ştiut e că ispita femeiască
L-a osîndit pe om odinioară;
Iar Fiul Tău, ca să ne mîntuiască
Sub ochii Tăi a stat să pătimească;
Şi chinul unui om, oricît de mare,
Cu chinul Tău asemuire n-are.

Pruncuţul meu trăieşte încă teafăr,
Tu Ţi-ai văzut feciorul răstignit!
Liman de mîngîiere, blînd luceafăr
Al mamelor, în veci neprihănit,
Spre Tine cată omul obidit.

Aibi milă și de pruncul meu, Tu Care
Ai pentru cei ce sufăr îndurare!

Vai, pruncule, au ce făcuși tu rău,
Că doară n-ai păcat, pre legea mea;
De ce te dă pierzării tatăl tău?
O, pîrcălabe, -ndură-te — spunea —
Îngăduie-l în casa ta să stea;
Ci dacă nu cutezi, te rog fierbinte,
Dă-i, tu măcar, sărutul de părinte!»

Uitatu-s-a apoi spre țărm oftînd:
«Te las cu bine, soț neîndurat.»
S-a ridicat și pe nisip călcînd
A mers la luntre. Toți o au urmat.
Ea, alintîndu-și pruncul, și-a luat
Rămasul bun ca omul ce se duce
Și-n luntre a pășit făcîndu-și cruce.

Acolo, mulțămesc lui Dumnezeu,
Aflat-a tot ce face trebuință
La drum pe mări, îndelungat și greu,
Merindă mai avînd cu prisosință.
Trimeată-i Domnul vînturi de priință
Spre casa ei! Atîta-i fac urare.
Și iat-o iar pe valuri călătoare...

Explicit secunda pars.

Sequitur pars tertia.

Curînd apoi se-ntoarse la palat
Și riga Alla, și-a-ntrebat de soață
Și de odrasla lui a întrebat.
Iar pîrcălabul a simțit că-ngheață,
Și povestindu-i tot, îi puse-n față
Scrisoarea-aceea cu pecetea lui,
Cum bine știți; mai multe ce să spui?

I-a zis: «Urmînd domnești-le-ți porunci
Și-n frica morții-i tot ce-am săvîrșit.»

Atunci l-au pus pe olăcar la munci
Că pîn-la urmă a mărturisit
Din noapte-n noapte unde-a fost dormit·
Şi uite-aşa, cu meşteşug cuminte,
S-a dibuit a răului sorginte:

Că tartora e hoaşca-nveninată
Ce-a scris cu mîna ei acea scrisoare;
Dar cum o dibăciră nu se-arată;
Drept care Alla puse s-o omoare
Pe viperă, să vază fiecare
Că însăşi muma l-a vîndut pe rege,
Plătind cu capul crunta-i făr'delege.

Durerea ce pe Alla mi-l răpuse
Şi zi şi noapte după prunc şi soaţă
Nu-i limbă pe pămînt s-o poată spune...
Ci ia să viu şi la acea Constanţă
Pe care-o au sortit Cel Sfînt să paţă
Pe mări ani cinci şi chiar mai mult, de-a l
Pîn' ce-a atins corabia pămîntul.

Subt un castel păgîn, într-un tîrziu,
Al cărui nume cine-l ţine minte,
Pe mumă-i duse valul, şi pe fiu...
Tu, Cel Ce tuturor ne eşti părinte,
Ai grijă şi de dînşii, Doamne sfinte,
Căci nimeriră-n ţară păgînească
Şi-s gata să se prăpădească.

Da fuga lume multă din cetate
La malul mării şi-i privea mereu;
Da' să vede-ţi c-odată, pe-nnoptate,
Chelarul paşei, bată-l Dumnezeu,
Un ticălos turcit şi-un derbedeu,
S-a dus de unul singur peste ei
Zicînd: «De-acu a mea eşti, vrei nu vrei!»

Sărmana doamnă cum se mai văita
Că i-a căzut pe cap aşa ponos!

Dar a-ntărit-o Maica Precista,
Căci ea împotrivindu-se vîrtos,
Tilharul a căzut din arcă jos
Şi-n fundul mării şi-a găsit răsplată;
Aşa scăpă Constanţa ne'ntinată.

☆

Autorul

Scîrbavnice dezmăţ, văzuşşi ce paţi?
De i-ai lua doar minţile încale,
Dar tu şi viaţa omului o-nhaţi!
Sfîrşitul poftelor şi-al faptei tale
Năprasnic e. Cîţi inşi nu vezi în cale,
În fapte sau în gînd destrăbălaţi,
Ce ispăşesc răpuşi au vătămaţi!...

Constanţei vlagă cine i-o fi dat
Ca pe turcit în luptă să-l rămînă?
O, dar pe lăţ-lungilă Goliat
Cum de-l culcă el David în ţărînă
Cu-un flecuşteţ de praştie în mînă?
Cum n-a-ngheţat de spaimă-n faţa lui?
Lucră, vezi bine, harul Domnului!

Curaj Juditei cine i-a trimes
Cînd l-a ucis pe Holofern în pat
De-a izbăvit «poporul cel ales»?
Eu cred că tot aşa precum le-a dat
Preasfîntul bărbăţie de-au scăpat
Aceştia toţi de la necaz, la fel
Şi ei tărie datu-i-a tot El.

☆

De-acolo arca ei s-a strecurat
Pe al Ceuta şi prin Gibraltar,
Cotind necontenit spre scăpătat,
Spre miazăzi, spre miazănoapte iar,

Pe priile fără de hotar,
Pîn' s-a-ndurat măicuța lui Isus
Și capăt ăstui lung canon i-a pus.

Dar pe Constanța s-o mai lăs acum;
Veți ști de împăratul cel roman
Că el află prin epistólii cum
S-a săvîrșit măcelul cel avan
Și cum ajunse fi-sa la aman
Prin uneltirile sultanei rele
Cînd i-a făcut pe oaspeți bucățele.

Drept care împăratul își trimese
La sirieni pe un hatmán al său
Cu multe oștii boierești alese
Ca să-și răzbune. Și-i bătură rău,
Le dară foc și-i strînseră-n ceatlău
De le-a ajuns; sfîrșind acel război
Se-ntoarseră la Roma înapoi.

Cînd hátmanul plutea biruitor
Spre Rîm, povestea spune că pe drum
Au dat peste Constanța-n calea lor
Plutind în arca ei. Dar nicidecum
Nu bănuiră cine e, nici cum
Ajunse-n halu-acesta; iară ea
Se-nverșuna să tacă, și tăcea.

Ajunși la Roma, a primit-o soața
Acelui dregător, și împreună
Cu fiul său la ei și-a dus viața.
Așa a izbăvit-o de furtună
Și pe Constanța, Doamna-noastră-bună...
Și ani la rînd acolo în palat
Trăi un trai cucernic și curat.

Măcar că gazda s-a brodit să-i fie
Mătușă dreaptă, n-a ținut-o minte;
Dar ca să nu vă fac poliloghie
Mă-ntorc la Alla cel de mai-nainte

Ce după soață jeluie fierbinte,
Iar pe Constanța fără nici o teamă
Am să i-o las hatmánului în seamă.

Și iar, ca să nu turui vorbă lungă,
Veți ști că cel ce-și osîndise muma
Simți că-n suflet prins-au să-l împungă
Mustrările de cuget, și acuma
Mergea la Roma, socotind că numa'
Primind canon din gura papei poate
Să-și ispășească negrele păcate.

Se-mprăștiase zvoană prin oraș
Că vine Alla-n hagialîc la ei,
Căci trimisese soli și trîmbițași;
Iar hátmanul, ca după obicei,
L-a-ntîmpinat cu-un roi de armășei,
Spre a-l cinsti frumos ca pe un crai
Și ca s-arate strălucit alai.

I-au fost făcută strașnică primire
Și l-au firitisit cu bucurie
Pe rege, da' și el le-a dat cinstire;
Iar într-o zi, cînd s-a ntîmplat să fie
Chemat la riga Alla-n ospeție,
Acel hatmán plecă luînd cu el
Și pe-al Constanței făt, pe nepoțel.

Zic unii cum că mama stăruise
Să-l ia cu el acolo pe băiat;
Eu nu știu să vă spun cum se brodise
Dar că l-a dus e fapt adevărat,
Și iar e drept că ea s-a fost rugat
Ca la ospăț copilul ei să șadă
În fața rigăi Alla, ca să-l vadă.

Privindu-l craiul, mult s-a minunat
Și l-a-ntrebat pe hátman: «Spune-mi, oare
Al cui e pruncul cel bălai?» Și-ndat'
Romanul i-a răspuns la întrebare:
«Pe maică-sa o știu, dar tată n-are

Şi nici nu i-l cunoaştem cine este!»
Şi-i spuse ce ştiut vi-i din poveste.

Mai zise el hatmánul: «Dumnezeu
Mi-i martur că femeie credincioasă
Ca maică-sa, pe lume unu' eu
N-am pomenit. Pot spune că te lasă
Să-mplînţi cuţitu-n ea mai bucuroasă
Decît s-o necinsteşti. Şi nimenea
N-ar izbuti să-şi facă rîs de ea.»

Dar băieţelul semăna leit
Cu maică-sa... Şi-atuncea ca scînteia
Un gînd prin minte rigăi i-a sticlit:
N-o fi chiar muma fătului femeia
Care i-a fost nevastă? Drept aceea
A suspinat furiş şi s-a sculat
De la ospăţ grozav de tulburat.

«Pe legea mea, au ce mi se năzare?
Mi-ar spune judecata cum că ea,
Soţia mea, s-a prăpădit pe mare...»
Şi peste-o clipă iar se frămînta:
«Dar dacă Cerul a-ndrumat-o-ncoa
Şi tot aşa cum a ajuns la noi
Răzbit-a şi acasă înapoi?»

După amiază riga Alla vru
Să vadă de-i aievea sau părere;
Şi pe hatmán acasă-l petrecu.
Ci dînsul, pricepînd ce i se cere,
Chemă pe mamă fără-întîrziere,
Iar ea aflînd de ce-i făcea strigare
Veni abia ţinîndu-se-n picioare.

Cum dete ochi cu ea i s-a-nchinat,
Şi din străfund a început a plînge,
Încredinţîndu-se cu-adevărat
Că ea-i. Dar ea simţi că i se strînge
O gheară-n piept, căci nu putea s-alunge
Din amintire răutatea lui
Şi mută sta în faţa soţului.

A leşinat apoi de două ori,
Iar el cerşind iertare s-a jurat:
«Să-mi fie sfinţii toţi judecătorii
Că-s tot atîta de nevinovat
Pe cît te-asemeni tu cu-acest băiat,
Cu Mauriciu, care-i fiul meu;
De mint, să mă lovească Dumnezeu!»

Şi mult mai lăcrimară pînă cînd
S-a potolit mîhnirea lor cea mare;
Mai mare jalea să-i auzi plîngînd:
Din ce plîngeau se-ndurerau mai tare...
Dar, zău, mi-i prea destul şi nu-s în stare
Să mai vorbesc de chinul lor amar,
Căci n-aş găta nici pînă mîni măcar.

Ci pîn' la urmă cu-adevărat
S-a dovedit că Alla n-are vină,
De zeci de ori s-au sărutat;
Şi-atît li-i fericirea de deplină
Că în afar' de viaţa cea senină
De sus din rai, mai mare bucurie
Pe lume n-a mai fost şi n-o să fie.

Constanţa şi-a rugat frumos bărbatul
Zicînd că dacă vrea s-o răsplătească,
Să mîne sol anume la-mpăratul,
La tătăl său, chemîndu-l să poftească
Şi masa lor şă vie s-o cinstească;
Şi încă l-a rugat ca nu cumva
Să-i sufle-o vorbuliţă despre ea.

Zic unii că trimisul ar fi fost
Chiar micul Mauriciu; nu se ştie,
Dar eu socot că Alla n-a fost prost
Să mîne un copil cu-aşa solie
La împărat. Şi mi se pare mie
A fi mai de-nţeles, mai de crezare
Ca însuşi el să-i fi făcut chemare.

Măria-sa avu bunăvoinţă
Să-i spună că primeşte. Şi-am cetit

Că se uita la făt cu stăruință
Și de copila lui și-a amintit.
Iar Alla s-a întors și s-a grăbit
Să poruncească o primire-aleasă
Cinstitei fețe, tuturor din casă.

A doua zi crai Alla împreună
Cu soața lui s-au dus, gătiți, călare,
Să-ntîmpine pe domn cu voie bună;
Iar ea, zărindu-și tatăl pe cărare
Sări din șa, căzîndu-i la picioare,
Și i-a strigat: «O, bunul meu părinte,
Au nu-ți aduci de fiica ta aminte?

Sînt eu, copila ta, Constanța, tată,
Cea surghiunită-n Siria cîndva,
Și care fui pe marea cea sărată
Trimeasă ca să pier. În fața ta
Îngenunchez și strig: nu m-alunga
Din nou printre păgîni; ci mulțămește
Acestui soț al meu ce mă iubește!»

Înduioșarea clipelor acestea
Cînd s-au găsit cu toții, cin' s-o spuie?
Dar cată, hai, să obîrșesc povestea
Căci vreme de zăbavă multă nu e...
Deci merg la masă dînșii să se puie
Și-acuma, bucuroși cum nu-s în stare
Să zugrăvesc, îi las a ospătare.

Hăt după ani îl unse împărat
Pe Mauriciu însuși papa, și
Domni ca un creștin adevărat;
Dar despre dînsul nu știu povesti:
Viața lui putea-o-veți găsi
În vechile izvoade. Eu aice
Despre Constanța mai mă-ndemn a zice.

Ci craiul' Alla, cînd sosit-a ceasul,
Luînd cu sine soața mult iubită,
Și-a îndrumat spre Englitera pasul;

Aici trăiră viață fericită...
Dar bucuria nu e nesfîrșită,
Căci timpul nu cunoaște așteptarea
Și-i nestatornic binele ca marea.

Au cine-a viețuit o zi măcar
Nezăticnit de vreo îngrijorare,
De jind, de pizmă sau de vreun amar
Sau n-a simțit în cuget vreo mustrare?
Vă-mpărtășii această cugetare
Ca să v-arăt că și huzurul lor
Un lucru scurt a fost și trecător.

Cam la un an, după socoata mea,
Haina ce pe toți ne dijmuiește
Chematu-l-a pe Alla după ea.
Și l-a jelit Constanța mult, firește.
De-aci-nainte — Doamne-l miluiește!
Și încă vă mai spun ca să închei
Că ea s-a-ntors în Roma la ai ei.

Acolo buna doamnă i-a aflat
Pe-acei prieteni sănătoși și bine;
Cumplitele-ncercări le-a fost lăsat
În urma sa și-acum, printre suspine
A prins lui Dumnezeu să i se-nchine
C-a mai învrednicit-o înc-o dată
Să fie-alături de bătrînu-i tată.

Și-au viețuit cu toții laolaltă
Nedespărțiți, în sfinte obiceie,
Pîn' ce-au purces pe lumea ceealaltă...
Acestea zise, basmul meu se-ncheie.
Fiți sănătoși, și Mielul să vă deie —
După necazuri — spor și bucurie;
Și-ndrumător la toți și scut ne fie!

AICI SE ISPRĂVEȘTE POVESTIREA
NOTARULUI ȘI VINE LA RÎND
MAI DEPARTE POVESTIREA
CORĂBIERULUI.

POVESTIREA CORĂBIERULUI

AICI SE ÎNCEPE PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA CORĂBIERULUI

Săltînd în scări, Hangiul zise tare:
«Cinstite feţe, daţi-mi ascultare:
Basm plin de miez ca ăsta zic şi eu!
Hai, părinţele, pentru Dumnezeu,
Că-i rîndul dumitale la poveste!
Văzut-am noi că ăl cu carte este
Mai luminat la cap, să fiu spurcat!»
I s-a răspuns: «Fii binecuvîntat,
Dar ce zor ai să-njuri şi să huleşti?»
Hangiul: «Cum, părinte, d-ăştia-mi eşti?

Măi oameni buni, adevărat vă zic,
Îmi pute prin văzduh a ieretíc!...
Ia să vedeţi că-n săptămîna mare
Ne coace ieretícu-o cuvîntare
Şi-atuncea să te ţii!»... «Ferească Cerul,

Aista nu! — răcni Corăbierul —
Nu ni-s de lipsă predici şi litanii;
Aici să nu ne-ndruge el cazanii,
Că doar spre Cer cu toţi ne dăm silinţa...

Au poate cearc-a ne aminti credinţa
Şi-n grîu neghină vrea a răspîndi?
Drept care, gazdo, eu îţi spun să ştii
Că limba-mi chisnovată vă îmbie
Cu-un basm, cu-un zurgălău de veselie,

Încît pe toţi din somn să vă trezesc!
Da nu-i un basm din ăl filosofesc
Cu fistofii şi cu teologhie,
Că-s tare nevoiaş în lătinie.»

AICI SE ÎNCHEIE PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA CORĂBIERULUI.

DE ACUMA ÎNCEPE CORĂBIERUL SĂ ISTORISEASCĂ.

La Saint-Denis trăia un negustor
Bogat, încît în ochii tuturor
Trecea drept om deştept; şi-avea o soaţă
Frumoasă foc şi mult petrecăreaţă.
Şi ea-l ţinea mai multe părăluţe
Decît plătesc sporoavele drăguţe
Ce craii le împart pe la soaréle,
Căci aste vorbe dulci şi temenele
Ca umbrele pe ziduri se topesc;
Dar vai de-acei ce toate le plătesc!
Că-i doar dator bobleţul de bărbat
Zorzoane să ne dea şi strai bogat
Ca să se-arate gingaş la obraz,
Iar noi jucăm gătite, facem haz.
Şi dacă dînsul n-are galbeni grei,
Sau nu se-ndură-a-i cheltui pre ei
Zicînd că-s bani zvîrliţi pe fandoseli,
Atunci pe altu-l pui la cheltuieli
Sau te-mprumută — şi-i primejdios.

Ţinea conac jupînul, arătos,
Şi atîţia oaspeţi îi intrau în casă
— Lumeţ fiind şi soaţă-avînd frumoasă —
Că nici că se putea să nu te miri.
Iar printre fel de fel de musafiri
Venea şi un călugăr — chipeş, Doamne!
Avînd, să zic, de trei ori zece toamne —
Şi deseori trăgea la curtea lor.
Acest călugăraş cutezător,
Din ziua cînd intră dintîi pe poartă,
Legă cu el prieteşug la toartă,
Încît era primit precum un frate
Şi îndrăgit cît nici că se mai poate.

Iar fiindcă negustorul s-a-ntîmplat
Să fie cu monahul dintr-un sat,
Acesta-i tot zicea că-ntr-adevăr
Sînt rude de aproape, că i-e văr;
Şi negustorul nu tăgăduia,
Ci ca mierloiu-n zori se veselea
Simţind în sinea sa plăcere mare...
Atît de dragi se-aveau, că fiecare
Îi juruia aceluilalt frăţie
Şi după moarte... Se silea să fie
Monahul John în casa ceea darnic;
De cheltuială nu fugea, ci harnic
Fieştecui căta a-i fi pe plac;
Dădea la orice slugă un pitac
Iar cînd trecea pe-acolo iarăşi, iar
Îi omenea pe toţi cu cîte-un dar,
După obraz. Aşa că orişicine
Se bucura cînd îl vedea că vine,
Ca pasărea cînd soarele se-arată.

Ei, dar v-am spus de-ajuns de el... Odată
Neguţătorul se gătea de sîrg
A merge la cetatea Bruges la tîrg
Să cumpere de-acolo mărfuri care
I s-a brodit atunci trebuitoare;
Ci pîn'să se urnească a trimis
Un vestitor degrabă la Paris
La domnul John, rugîndu-l să petreacă
Cu el şi cu nevastă-sa oleacă,
O zi sau două, pînă la plecare.
Şi-i dete stăreţia deslegare
Monahului să meargă-n voia lui,
Că mult era destoinic dumnealui,
Fiind şi peste grîu mai-marele
Şi-avînd în seama sa hambrarele.
Curînd la Saint-Denis ajunse, dară,
Şi toţi cînd l-au văzut se bucurară,
Căci vărul John ştia ce-i curtenia!
Le-aduse-n şipuri vin de Malvasia
Şi vin talienesc de să-l tot bei,
Şi gîşte fripte, după obicei.
Şi-acuşa să-i mai las pe ei în pace,
Să bea, să ospăteze şi să joace...

A treia zi se scoală negustorul,
Căci îl frămîntă grijile şi zorul,
Şi merge-n cantelarie îndată
Să-şi facă socoteala, cum s-o scoată
Mai bine cu cîştigul peste an,
Cum rostuit-a fiecare ban
Şi dacă zlotii lui făcuse pui.
Întinse pe tejghea în faţa lui
Un vraf de condici mari şi pungi o sumă,
Şi fiindcă-avea jupînul bani, nu glumă,
A tras la uşă repede zăvorul
Căci nu voia, se vede, negustorul
Să fie stingherit în treaba sa;
Şi pînă pe la prînz a stat aşa...

Sculatu-s-a de cum văzu lumină
Şi vărul John; se duse în grădină,
Îşi spuse rugăciunea frumuşel
Şi iată că răsare lîngă el.
Păşind tiptil, nevasta cea cuminte
Zicînd: «Blagosloveşte-mă, părinte.»
Avea pe lîngă ea o fată care
În toate îi era ascultătoare,
Căci de vărguţă tot se mai temea.
Vai, dragă vere John — îi spuse ea —
Ce-avuşi de te-ai sculat aşa devreme?»
«Nimica, nepoţică, nu te teme,
Dar mi-s de-ajuns cinci ceasuri de dormit,
Că doară nu-s vreun ăla pricăjit,
Vreun însurat din cei ce zac în pat
Şi dorm precum vătuiul alungat
De cîini şi de copoi peste isiaz...
Dar pentru ce eşti searbădă-n obraz?
Te văd şi am credinţă, bre nepoată,
Că te-a muncit bărbatul noaptea toată,
Şi-acu te-mbie truda la culcare!»
Aşa i-a zis şi rîse-n gura mare,
Roşindu-se de-acest năstruşnic gînd.
Iar ea răspunse, capul clătinînd:
«A-toate-ştiutorul ştie bine
Că lucrul stă altmintrelea cu mine;
Ba pot jura pe Cel Ce-mi dete viaţă
Că nu-i în toată Francia o soaţă

Să aibă parte, vai, așa de rar
De desmierdări... Mă tîngui în zadar
Și nu cutez să spun, iubite văr,
La nimeni, zău, amarul adevăr.
Îmi vine uneori să fug departe
Și alte ori mă bate gînd de moarte,
Atît ce mi-i de neagră viața mea.»
Călugărul, holbîndu-se la ea,
«Ferească Dumnezeu — a prins a spune —
Ca pentru orice fleac de-amărăciune
Să te răpui! Da' ia zi, ce te doare?
Îți pot aduce, poate, ușurare
Cu-un ajutor sau sfat; nu pregeta
Să te mărturisești, căci taina ta
Pe sfînta carte jur că n-am s-o spui
Nicicînd, cît oi trăi, și nimănui,
Nici volnic, nici de silă.» — «Jur și eu
Pe sfînta carte și pe Dumnezeu —
Răspunse dumneaei — să știu de bine
Că s-ar alege pulberea de mine
Și c-am să arz în para iadului,
O vorbă să nu scap din ce-o să-mi spui...
Nu doar pentru atîta că mi-ești văr,
Ci fiindcă mult mi-ești drag, într-adevăr!»
Așa s-au juruit și se pupară,
Spunîndu-și oful de la inimioară.
«Iubite vere, de-aș avea răgaz
Cum n-am aici în locul ăsta azi,
Ți-aș spune basmul meu adevărat
Și cîte-am tras de cînd m-am măritat,
Măcar că te-nrudești cu soțul meu...»
Da' el de colo: «Martur Dumnezeu
Că nu sînt văr cu dînsul nici cît sînt
Cu frunza care fîlfîie în vînt!
Denis-cel-sfînt al Franciei să-mi deie
Prilejul bun să te cunosc, femeie,
Căci eu te am pe tine — fără șagă —
Din toată lumea asta cea mai dragă;
Și pe sutană jur c-așa-i cum spui!
Zi-i fuga, să nu pice dumnealui,
Ce dor te necăjește, ce belea?»
«Iubitule al meu — i-o-ntoarse ea —
Voioasă-aș vrea să-mi tăinui oful tot,
Da' trebui să răsuflu, nu mai pot!

Măcar că n-a fost om pe lumea asta
Mai negru-n cerul gurii cu nevasta,
Femeia lui fiind, nu șade bine
S-arăt vercui ce face el cu mine
Nici cînd sîntem în pat, nici altcumva.
Ferească-mă Hristos de-așa ceva!
O soață eu socot că se cuvine
De omul ei să spuie numai bine...
Ci doar atîta zicu-ți dumitale,
Că bărbăție nici de trei parale
N-aflai în el; dar ce-i mai rău din toate
E că-i ciufut cum nici că se mai poate...
Și bine știi că ori și ce muiere,
Tot ca și mine, șase lucruri cere
De la bărbat: să fie zdravăn, harnic
La minte, cu parale multe, darnic,
Focos în pat și soației preasupus.
Eu iacă jur pe spinii lui Isus
Că numai ca să-i fiu mai celebie
Am tîrguit găteli pe datorie
Și dacă nu fac rost de franci o sută
Să-i dau pînă duminică-s pierdută;
Că dacă intru-n gura cațelor
Sau află dumnealui, mai bine mor!
Așa că m-aș ruga sfinției-tale
Să mă-mprumuți, c-altminterea e jale...
De faci precum te rog, să știi că, zău,
Te-oi mulțămi de n-o să-ți pară rău
Că m-ai îndatorat cu suta, și
În ziua cînd vei cere ți-oi plăti,
Și orișicare chef mă leg să-ți fac,
Precum și orice slujbă după plac.
Și ca lui Ganelon să-mi deie Sfîntul
De mi-oi călca făgada și cuvîntul!»
  Drăguțul de călugăr cam așa
I-a dat răspuns: «Iubită doamna mea,
Atît mă simț la oful tău părtaș,
Încît cu cinstea, zău, mă pun chezaș
Ca-ndată ce la drum bărbatu-ți pleacă
Să te dezbăr de grija ce te seacă
Și să-ți aduc rîvnitele parale.»
  Așa zicînd o a-nhățat de șale,
A strîns-o și cu foc a sărutat-o.
  «Te du acum și taci chitic, nepoato,

Şi hai să stăm la masă cît mai iute,
Căci pe ţilindrul meu sînt opt trecute;
Şi de credinţă fi-mi cum ţi-s şi eu.»
«Ţi-oi fi, de mă ajută Dumnezeu!»
Apoi s-a dus săltînd ca o ieruncă
Şi-a dat bucătăreselor poruncă
Să facă de prînzare repejor.
Pe urmă l-a căutat pe soţior,
Bătînd la uşa-i. El strigă «*Qui la?*»
«Eu, Petre, eu sînt — îi răspunse ea.
Cît ai de gînd, jupîne, să posteşti,
Cît îţi mai numeri, cît mai socoteşti
Bănetul tot şi daraverile,
Lua-le-ar naiba socotelile!
Ajungă-ţi cît ai stat, mă rog matale.
Hai vino, lasă sacii cu parale...
De oaspetele John ruşine n-ai
Să-l ţii flămînd o zi întreagă? Hai,
Să-ne-nchinăm şi să mîncăm.» — «Nevastă
Răspunse el — cu mintea ta cea proastă
Tu nu pricepi negoţul; iacă eu,
Păzi-m-ar sfîntul Iv şi Dumnezeu,
Te-ncredinţez că numai rareori
Ajung doi-trei din zece negustori
Pîn'pe la anii mei să facă stare.
Cel ce petrece şi habar nu are
Şi trece fluierînd prin viaţă lainic,
Cel ce cîştigul nu-l păstrează tainic
Pîn'la mormînt, acela ori se-ascunde,
Ori pleacă razna cine ştie unde...
Drept pentru care-ntr-una-s nevoit
Să ştiu cum stă negoţul, lămurit.
Căci dacă eşti neguţător, se cheamă
Că veşnic trebui să trăieşti cu teamă.
Chiar mîine plec, pe vrute pe nevrute,
În Flandra, şi-am să vin cît pot mai iute.
Aşa că te-aş ruga, iubită soaţă,
Fii blîndă către toţi şi cu dulceaţă,
Păzeşte-ne avutul şi-ngrijeşte
De casa noastră, ştii, gospodăreşte.
Avea-vei tot ce e de trebuinţă
De le chiverniseşti cu chibzuinţă;
Căci haine şi bucate şi bănet
Îţi las, să nu duci lipsă, berechet».

Așa zicînd, închise-acea cămară.
Ieșind din cancelarie afară,
A îndrugat zorit o rugăciune,
A dat poruncă masa a se pune
Și s-a grăbit cu vin și cu mîncare,
Din plin, pe musafir a-l ospătare.
Pe urmă domnul John, îngîndurat,
Pe negustor de-o parte l-a luat
Și-i zise: «Vere, pare-mi-se mie
Că vrei să pleci la Bruges în drumeție.
Sînt Augustin și Domnul deie-ți spor!
Fii, rogu-te, cuminte călător
Și vezi, pe zăpușala asta mare,
Să nu te-ntreci la vin și la mîncare.
Vorbesc pe șleau, așa ca între noi...
Drum bun și vină teafăr înapoi!
Iar dacă e vreo treabă ce-mi vei cere
S-o-ndeplinesc și care-mi stă-n putere,
Te-ncredințez că, noapte — zi de-o fi,
S-o îndeplinesc întocmai m-oi sili...
Dar pîn'să pleci, rugate-aș dacă poți
Să mă-mprumuți cu-o sută, zău, de zloți,
Pe-o săptămînă-două, ca s-apuc
Să cumpăr niște vite să le duc
La un arman mînăstiresc; și zău
C-aș vrea acest arman să fie-al tău!
Eu n-am s-amîn sorocul cel de plată
Nici pentru-o mie-ntreagă numărată;
Dar nimănui să nu spui, te-aș ruga,
Căci chiar deseară voi a neguța...
Acum drum bun, iubite vere, și
Pentru ospăț și toate *grand merci!*»
Pe dată negustorul galanton
I-a și-ntors vorba: «Dragă vere John,
Te-ncredințez că nu-mi ceri lucru mare;
Îți pun, de vrei, toți banii la picioare,
Ba chiar și toate mărfurile mele,
Să-ți iei cît vrei și cît poftești din ele!
C-așa-i la negustori, cum bine știi:
Ai nume bun — poți face datorii;
La dînșii banu-i plug, cu banul ară;
N-ai bani — n-o scoți la capăt... Așadară
De dat mi-i dai cînd poți; și-s bucuros
Să-ți fiu, cît sînt destoinic, de folos.»

Apoi aduse suta-n grabа mare
Şi pe furiş i-o puse-n buzunare;
Doar domnul John şi văr-său au ştiuì,
Alt nimenea pe lume, de-mprumut.
Au mai băut apoi, s-au desfătat,
Şi seara John spre lavră a plecat.

A doua zi şi Petre s-a pornit,
De-un ucenic al său călăuzit,
Spre Flandra; a ajuns la Bruges voios
Şi-a început zorit şi inimos
Să cumpere, ca orice negustor,
Plătind peşin sau rămînînd dator,
Dar n-a danţat, nici zaruri n-a jucat;
Pe scurt, a dus-o tare cumpătat.
Curînd, în cea dintîi duminică,
Pică şi John! Se vede bine că
I-s creştetul şi barba proaspăt rase...
Şi nu-i copil sau slujitor de-al casei
Să nu se simtă vesel — cum am zis —
Că domnul John s-a-ntors la Saint-Denis...
Dar, ca s-ajung mai iute la sfîrşit,
Aflaţi că frumuşica s-a-nvoit
Ca pentru suta lui de galbeni ea
Să-l lase s-o muncească pe saltea
O noapte-n cap. Taman aşa făcură
Şi harnici pîn'la ziuă petrecură.
În zori jupînul John a-ncălecat
Şi bună-vremea slugilor le-a dat...
Nici unul din conac sau din oraş
Nu-l bănuiau de şóltic şi poznaş;
Şi dus a fost la el la mînăstire...
De el atît avui a povestire.

Mai ápoi, pe la spartul tîrgului,
S-a-ntors şi Petre iar la casa lui;
Şi cînd cu soaţa a benchetuit
I-a spus că marfa straşnic s-a scumpit
Încît s-amprumutat la cămătari
Încît a-mprumutat la cămătari
Vreo douăzeci de mii de galbeni mari,
Semnînd în faţa judelui înscris.
Şi-a mers la nişte prieteni la Paris
Să-i deie restul cît îi mai lipsea,

Pe lîngă banii lui din teşcherea.
Cînd a sosit acolo-n politie
S-a dus întîi cu drag şi cu frăţie
La vărul John să şadă la taclale
Şi să mai rîză — nu pentru parale —
Ci ca să afle ce-i cu John băiatul,
Să-i spună cum mai stă cu neguţatul,
Ca verii cînd se-adună împreună...
Călugărul i-a-ntins o masă bună
Iar negustorul i-a amănunţit
Cum Domnul Dumnezeu l-a-nvrednicit
S-apuce toată marfa ieftior;
Atîta numai c-a rămas dator
Şi trebuie cu orice chip să facă
Un împrumut; pe urmă, trai neneacă!
Răspuns-a John: «Îs tare bucuros
Că te-ai văzut acasă sănătos;
Pe mîntuirea mea, bogat de-aş fi,
Nu ţi-ar lipsi ăşti douăzeci de mii,
Că doar şi tu mă-ndatoraşi mai ieri
Şi-ţi mulţămesc pre cît îmi stă-n puter
Trăi-te-ar Cerul! Cît despre parale,
Vei şti că i-am întors nevestei tale
O sută, numărată pe tejghea;
Lăsai şi-anume semne; ştie ea
Că pot să-i fac dovadă şi-arătare...
Acu' mă duc — să-mi fie cu iertare —
Căci staretul porneşte-n drumeţie
Şi trebuie să-i ţin tovărăşie.
Mă-nchin jupîneşicăi, dragă verel
Cu bine şi la bună revedere!»
Mintosul negustor s-a-mprumutat
Şi-acelor cămătari lombarzi le-a dat
Tot aurul, răscumpărînd înscrisul.
Purcese-apoi acas', lăsînd Parisul,
Voios ca papagalu-n rămuriş,
Căci doar făcuse bun alişveriş
Agonisind din astă drumeţie
Cîştig — bez cheltuielile — o mie.
Tovarăşa-i de viaţă şi de soartă
L-a-ntîmpinat ca şi-alte dăţi în poartă;
Şi toată noaptea ceea... să te ţii,
Bogat fiind şi fără datorii.
Şi iarăşi s-a pornit spre dimineaţă
S-o pupe şi s-o-nlănţuie pe soaţă,

S-a năpustit pe ea și dă-i mereu...
Ea: «Ho! ajungă-ți, pentru Dumnezeu!»
Și de năzbîtii se-apucară iar.
La urmă omul zisu-i-a: «Măcar
Că n-am chef să te cert, îți spun curat
Că sînt pe tine-oleacă supărat;
Și știi de ce? Am eu o bănuială
Că izvodiși pricini de stinghereală
Între vericul John și mine... Oare
Nu se cădea să-mi spui pîn'la plecare
Că omul ți-a întors ce-a datorat
Schimbînd și-ncredințări? L-am supărat,
Căci am grăit cu el de împrumut
Și foarte necăjit mi s-a părut;
Măcar că eu, pre legea mea, nimic
De crăițari n-aveam de gînd să-i zic.
Să nu mai faci așa; ci mă vestește
Cînd vreun datornic vine și-ți plătește
În lipsa mea; căci dacă plec la drum
Pot iar să calc în străchini ca acum,
Cerînd un ban plătit — din vina ta.»
Dar nu s-a fîstîcit nevastă-sa
Și-i zise: «Făcătoareo de minuni,
Grozav mai toarnă vărul John minciuni!
S-au șters acele semne ale sale,
Dar, ce e drept, mi-a dat niște parale,
Pușcheá pe limba lui călugărească!
Crezui c-a vrut să mi le dăruiască
Așa ca rudă, de hatîrul tău,
Să am și eu de cheltuială, zău.
Sau că răsplată pentru că ades
L-am găzduit... Dar fiindcă-am înțeles
Că mi-am cam dat în petic de-astă dată,
Am să-ți răspund c-o vorbă răspicată:
Ai mulți mai răi de plată decît mine!
Eu, vezi, te-oi mulțumi cum se cuvine,
Ca soață, zi de zi; de ți-s datoare,
Doar ai răboj: crestează, frățioare,
Și-ți da-voi ce-i al tău cît pot de iute!
Paralele să știi că nu-s pierdute
Ci pe podoabe cheltuitu-le-am...
Și fiindcă doar la tine mă gîndeam
Și la obrazul tău, nu fi mahmur,
Ci vină la hîrjoană căci, mă jur,
Trupșorul meu frumos ți-i chezășia

Și-n așternut plăti-voi datoria...
Acu', bărbate, hai să facem pace,
Descruntă-te și dă-te mai încoace!»
Au ce să facă omul? Doar s-o ierte,
Că nu era nebun s-o mai și certe
Pentru un lucru fără leac...Drept care
I-a zis așa: «Acum îți dau iertare,
Dar nu mai fi risipitoare, zău,
Și ține mai cu grijă ce-i al tău.»
Sfîrșii povestea — zise Corăbierul —
Și în război să ne-ntărească Cerul!
Amin.

ACI SE SFÎRȘEȘTE POVESTIREA
CORĂBIERULUI.

ÎNCHEIERE LA POVESTIREA CORĂBIERULUI

ASCULTAȚI VOROAVELE CELE VESELE PE CARE GAZDA NOASTRĂ LE-A SPUS CORĂBIERULUI ȘI DOAMNEI STARIȚE.

Hangiul: «Phii, pe *corpus Dominus*,
Trăire-ai sănătos, bun basm ne-ai spus,
Iubitule năier, drăguțul meu!
Pe John aista bată-l Dumnezeu!
Păziți-vă-ți de-asemeni pezevenghi,
Căci îi jucă și omului un renghi
Și soației sale. Nu-nnădiți pe-acasă
Așijderi boaite. Și acuma, ia să
Alegem noi de-aici din adunare
Pe povestașul basnei următoare.»
Zicînd așa, cu multă gingășie
A început pe Stariță s-o-mbie:
«Stăpîna mea, cu voia dumitale,
De nu ți-i cu bănat, socot cu cale
Să iei mata fuioru-n mînușiță.
Binevoiești; Răspunde-ne, domniță,
De vrei.» — «Mă rog», rosti sfinția-sa,
Și toarse basmul care va urma.

Explicit.

POVESTIREA STAREȚEI

CUVÎNTUL DINTÎI PE CARE L-A ROSTIT STAREȚA.

Domine, Dominus noster.

«Pe tot întreg pămîntul, o Isuse,
S-a-mprăștiat lumina slavei Tale:
Te preamăresc și fețele suspuse
Și pururea înalță osanale
Și fătul de la sînul mamei sale,
Cîntîndu-Ți multă bunătatea Ta!»
Așa deschise vorba stareța.

«Deși prinosul mi-e de preț puțin,
M-oi strădui să-nsăil așadară
Spre lauda-Ți și-a albei flori de crin
Ce Te născu și-i pururea fecioară,
Zic, să însăil o istorioară
În slava Ei — al milelor izvor,
Și-a Ta — Izbăvitorul tuturor.

O, vergură, și mumă preacurată,
Rug care-ai ars în fața lui Moisi,
Pentru smerenia-Ți nemăsurată
Cerescul Duh în Tine poposi
Și din lumini lumină zămisli...
Ajută-mi ca prin basmul ce voi spune
Cinstire să-Ți aduc și-nchinăciune!

Mărirea Ta și multa-Ți umilință,
Blîndețea și virtutea Ta, Stăpînă,

Nu-i limbă a le zice sau știință;
Că nici n-apucă rugile să-și spună
Nevolnicul, și Tu, domniță bună,
Te faci îndrumătoarea lui făclie
Spre fiul Tău cel prea-iubit, Marie!

Neînvățată sînt și n-am putere
Să-Ți laud harul tot, regina mea,
Și să Te proslăvesc precum s-ar cere
Căci, pruncului sugar asemenea,
Cuvintele le-ngîn abia-abia...
Drept pentru ce, în cîntul ce-Ți închin
Fi-mi călăuză, rogu-Te, Amin!»

Explicit.

POVESTEA LUI SIR THOPAS

PRECUVÎNTARE LA POVESTEA LUI SIR THOPAS

ASCULTAŢI HAZLIILE VOROAVE
PE CARE LE-A SPUS HANGIUL CĂTRE CHAUCER.

Cînd auzirăm noi minunea, numa'
Ce-am stat mai toţi cu ochii-n zări privind,
Dar a-nceput Hangiul iar cu gluma.
Cătînd spre mine, zise şuguind:
«Bre omule, ce soi vei fi fiind?
Pîndeşti să prinzi vreun iepure, zic eu,
De stai cu ochii în pămînt mereu.

Hai fii voios şi dă-te-ncoa niţel.
Cinstite feţe, ia făceţi-i loc.
Şi el ca mine-i; tras ca prin inel...
Ca pe-o cocuţă-l prinde de mijloc
O de-aia mai ochioasă şi cu foc.
Dar minţile i-s duse hăt la dracu'
De nu se-ndeamnă a glumi, săracu'.

Ia zi ceva — că alţii-au cuvîntat —
Un basm hazliu, şi spune-l cu grăbire.»
Eu lui: «Jupîne, nu fi supărat,
Da eu de-aşa poveşti, zic zău, n-am ştire.
Doar că-nvăţai demult o stihuire...»
«Al nostru eşti! Bre oameni buni, chitesc
Pe faţa lui că-i lucru meşteresc.»

AICI ÎNCEPE POVESTIREA LUI CHAUCER DESPRE SIR THOPAS

Cinstite fețe, zice-voi
Un basm cu chipuri de eroi
Dar și bogat în glume,
Despre un cavaler de soi,
Leu în turnire și-n război,
Sir Thopas zis pe nume.

Născut era, hăt, peste mare,
În Flandra, dincolo de zare,
Drăguțul cavăler;
Tătîn-său era om cu stare
Și stăpînea șapte hotare:
Domn cu hîrzob din Cer.

Crescu Sir Thopas drăgălaș,
Cu pielea albă ca de caș
Și buze de mărgean;
Obrajii lui — doi bujorași —
Și nasul ca de îngeraș:
Alung și diafan.

Părul șofran, barba la fel,
Îi ajungeau la mijlocel;
Din Cordova botforii;
I-s bracii lui din Bruges de fel,
Iar pe giubeaua de pe el
Grei dase bănișorii.

Era grozav la vînătoare:
Vîna mistreți și căprioare;
Cu șoimi pe bălți vîna;
N-aflai ca el arcaș sub soare,
Iar om cu el să se măsoare
La trîntă nu era.

Domnițele-n alcovul lor,
În loc să doarmă somn ușor,
Tînjeau de dorul lui;
Pe dînsul poate nu-l dogor
Ci-i ne'ntinat și dălbior
Ca floarea rugului.

Și se-ntîmplă-ntr-o bună zi
Că bravul Thopas o porni
Pe surul său călare;
În mînă lancea cumpăni
Și ditai spada-și priponi
Flălos la cingătoare.

Pătrunde-n codru voinicește,
Dar codrul fiare-adăpostește
Precum vătui și ciute.
Cutreierînd, nici nu gîndește
Că-ndată vor să-l prindă-n clește
Primejdii neștiute.

Lemn dulce, cimbru, cuișoare,
Tot ierbi gingáș îmbătătoare
Creșteau pe tulpinițe;
Și încă ghimber și nucșoare
De pus în bere și-n licoare
Sau de-aromit lăcrițe.

Iar gheonoaiele-n frunzare
Și sturzii slobozeau cîntare —
Desfăt să le auzi...
Țipa coroiu-n gura mare,
Doinea și turtureaua-n soare
Cu ochișorii uzi.

Şi Thopas, de al ei cîntat,
Se simte-n inimă jungheat
Şi pinteni dă hapsîni.
De-atîta goană bietul at
Aşa era de asudat
Să-l iei să-l storci în mîni.

Sir Thopas însuşi gîfîia
Şi inima, de dor, părea
Că-i gata să ia foc;
Şi-atunci se-opri, sări din şa
Şi-l slobozi în voia sa
Prin ierbi pe dobitoc.

«Oh, Maică Precistă, Marie,
Amoarea aprig mă sfîşie!
Azi noapte am visat
Că Zîna Zînelor silfie
Ibovnică avea să-mi fie,
Călduţă sub plocat.

O zînă doar rîvnesc, vă spui:
Femeie muritoare nu-i
De nasul meu în tot
Ţinutul.
Femeie să-ndrăgesc nu pot.
Doar zîna-i vrednică, socot,
Să-mi mîngîie-aşternutul.»

Sărind în şa, acel flăcău
Porni s-o cate tălălău
Pe Zîna Zînelor;
Şi-ntr-un tîrziu, peste-un pîrău,
I se ivi în fund de hău
Tărîmul Basmelor,
Dar vai,
Ţipenie de om, bun-rău,
Şi nici isteţ sau nătărău,
Pe-acolo nu-ntîlneai.

Cînd, măre, vine un gigant
Pre nume Gogea Alifant,
Om rău, curat gealat,
Și zice către celălant:
«De nu dispari, pe Termagant,
Cu buzduganu-ăist cel at
Acu-l fărîm.
Au nu știai că marea Zînă
În cînt de harfă e stăpînă
Pe-acest tărîm?»

I-o-ntoarse el: «Cățel să-mi zici
De n-oi veni eu mîini aici
Cînd voi purta armura.
Și trag nădejde, *par ma fay*,
Că lăncii cesteia îi vei
Simți împunsătura.
Jiganie,
Te trag într-însa ca-n frigare,
Și cît nu-i încă ziua mare,
Îți fac de petrecanie.»

Dar Gonea-ncepe să-l împroaște
Dintru o cogeamite praște
Cu bolovani cît oaia.
Și-o ia Sir Thopas la picior,
Cu de la Domnul ajutor,
Să nu-l apuce' ploaia.

Dar ascultați să vă mai spui —
Povestea mea abia de-acu-i
În sine mai frumoasă:
Cu teamă mare de cucui,
Goni Sir Thopas peste grui
Și-ajunse-ntreg acasă.

Pe măscărici îi strînse și-i
Rugă, cum-cum, a-l veseli
Căci doar avea să-nfrunte,
Om cu trei capete spăimii
De dragul unei celebrii
Făpturi cu soare-n frunte.

«Hai vin, rapsodule, aici,
Cît mă împlătoșez, să-mi zici —

Că-s dornic să ascult —
Romanțuri vechi despre voinici
Și chipuri sfinte de vlădici
Și dragosti de demult.»

I-aduse vin al său cupar
Și mied în cupă de arțar
Cu mirodenii dres,
Cu ghimber, chimión și iar
Cu iarbă dulce și zahár
Care-i dulceț ales.

Pe trupu-i alb precum un crin
Și-a pus vestmînt din moale in,
Cămeșă și nădragi;
Pieptar pufos de catifea,
Și peste el pieptar de za,
De dragul celei dragi.

Și pesteî fierăria toată
Își prinse platoșă lucrată
De-un jid, măiastră foarte;
Iar spre a fi gătit deplin,
Străvechiul herb, floarea de crin,
În luptă-avea să poarte.

Din roșu aur, al său scut
Cap de mistreț avea bătut
Pe el, dar și-un rubin;
Și s-a jurat pe Belzebut
Că pe gligan îl lasă slut,
De-ar fi să moară-n chin.

Din piele fiartă-avea pulpare,
Din fildeș teacă spada-i mare,
Și coif de acioase;
Avea și șa din os de chit,
Iar frîul i-i mai strălucit
Ca luna după ploaie.

Și lancea lui de chiparos,
Cu vîrful agerit, spăimos,
Îți da fiori prin oase;
Iar armăsaru-i sur era
Deprins să umble la gebéa

Cu unduiri şerpoase.
Dragi fraţi,
Iac-am sfîrşit dintîiul cînt!
Aveţi răbdare, căci mai sînt:
Măcar să le-ascultaţi.

Cîntul al doilea

Ci mai tăcere-aţi din guriţe,
Dragi cavaleri şi dulci domniţe,
Şi-mi ascultaţi povestea:
Că-i despre lupte şi turnire,
Şi despre patimi din iubire,
Şi cîte de-alde-acestea.

Hei, despre cîţi nu s-a mai scris...
Şi despre Horn şi Hypotis
Şi Bevis şi Sir Guy,
Şi Libeus şi Plindamor,
Dar Thopas, fără de-nconjor
Din toţi e mai dihai.

Şi-ncălecînd, purcese el
Sclipind din platoşe de-oţel,
Din zale şi rubine.
Şi-a prins la chivără cel crin...
Ci, Doamne, ţie mă închin:
Fereşte-l de ruşine!

Viteaz fiind, el se culca,
Înfăşurat în gluga sa,
Pe cîmp, necum prin case;
Drept căpătîi chivăra grea,
Şi-alături calul său păştea
Ierbi bune şi gustoase.

Cînd setea îi făcea dogoare
El bea doar apă de izvoare
Ca Parsifal vestitul,
Pînă-ntr-o zi...

HANGIUL A CURMAT AICI
POVESTIREA LUI CHAUCER
DESPRE ACEL THOPAS.

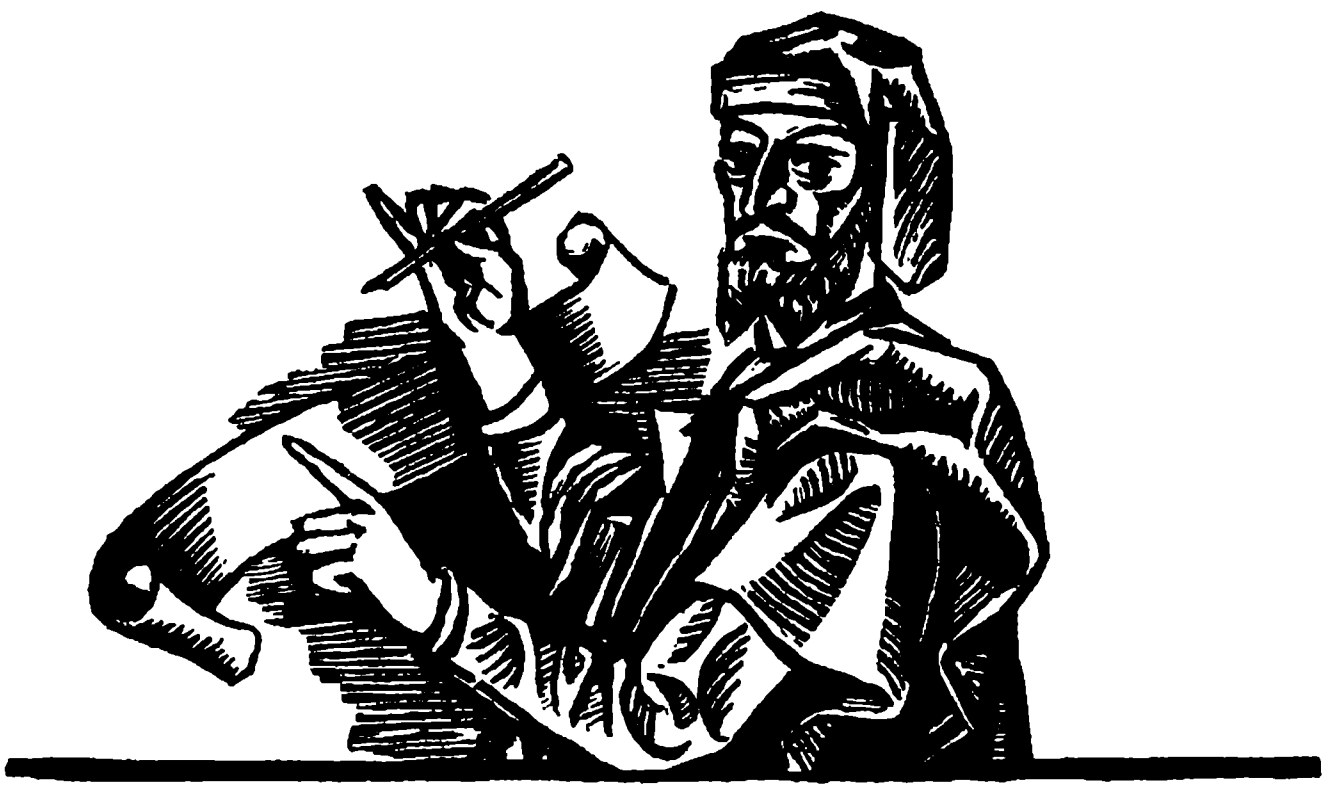

POVESTEA LUI MELIBEUS

«Ci isprăvește, pentru Dumnezeu! —
Strigă Hangiul nostru. Aoleu,
Nepriceput te-arăți la spus povești
Și rău ajuns-ai să ne plictisești:
Urechile mă dor, pre legea mea,
De-așjderi stanțe, dracu să le ia!
Bîhlite stihuri te-apucași a spune.»
Păi cum așa — zisei — nu vrei, jupîne,
Să-mi dai și mie voie, ca oricui,
Ce știu mai bun, aceea să vă spui?»
A zis Hangiul: «Eu ți-o-ntorc pe șleau:
Pe stihul tău un găinaț nu dau;
Făcuși să pierdem vremea cu nimicuri.
Jupîne, scurt, mai lasă-te de stihuri.
Ci zi ceva de fapte vitejești,
În proză, bre, sau niscaiva povești
Cu haz în ele sau cu-nvățătură.»
«Mă jur pe sfînta cuminecătură
Că bucuros vă-nșir — și-o să vă placă —
O povestire-n proză, numai dacă
N-oți fi prea cusurgii: o istorie
Din cele cu morală va să fie,
Ce-n lungul vremii pene cu dichis
În chipuri felurite o au scris.
Doar și evanghelistul, cum se știe,
Cînd patimile Domnului le scrie,
N-arată tot ce-au zis și ceilalți trei
Dar adevăru-l spune cu temei,
Și cîteșipatru-i cîntă slavă Lui,
Măcar că fiecare-n felu' lui.

Şi dacă nu asemeni zis-au ei —
Adică sfinţii Marcu şi Matei
Şi Luca şi Ioan — prin har ceresc
Toţi patru întrolaltă se-ntregesc.
Drept pentru ce, cinstite feţe, zic:
De s-o-ntîmpla s-o mai sucesc un pic,
Adică dacă-n cele ce voi spune,
Mai din belşug eu maxime voi pune
Decît ştiaţi că-s în cutare loc,
Ca tîlcul cît mai bine să-l dezghioc,
Sau dac-oi pune altfel de cuvinte
Decît mai auziraţi, rog fierbinte,
Nu-mi faceţi vină: maximele mele
Prea tare nu se osebesc de cel
Din cărticica de prin care-am scos
Miezoasa mea poveste de mai jos.
Ci nu vă puneţi, rogu-vă, de price
Şi-ngăduiţi-mi să încep a zice.»

Explicit.

AICI ÎNCEPE POVESTEA LUI MELIBEUS, PE CARE AU SPUS-O DUMNEALUI CHAUCER

§ 1. Un tînăr bărbat pre nume Melibeus, puternic şi bogat, a dobîndit de la soţia sa care se numea Prudenţia o fiică ce s-a chemat Sofia.

§ 2. Şi într-o zi s-a întîmplat că întru desfătarea sa a pornit dumnealui la primblare peste cîmp. Pe soţia ca şi pe fiica sa le-a lăsat în case, cu uşile bine zăvorîte. Trei dintre vechii lui duşmani au fost pîndind, şi au pus scări la zidurile caselor şi au pătruns prin ferestre, şi au bătut-o pe soţia lui, şi au rănit-o pe fiica lui cu cinci răni de moarte în cinci locuri osebite; adică, la picioare, la mîini, la urechi, la nas şi la gură; şi au lăsat-o ca şi moartă şi s-au dus.

§ 3. Cînd s-a întors Melibeus acasă şi a văzut tot prăpădul acela, dumnealui, ca un nebun, rupîndu-şi veşmintele, a început a plînge şi a striga.

§ 4. Prudenţia, soţia sa, pe cît a cutezat, s-a rugat de dînsul să contenească din plîns; dar cu toate acestea dumnealui a început să strige şi să plîngă şi mai dihai.

§ 5. Acea nobilă soţie Prudenţia adusu-şi-a aminte de o sentenţă a lui Ovidiu din cartea sa ce se cheamă *Leacul dragostei* şi într-însa spune dumnealui: «Fără de minte e acela care opreşte pe mumă să plîngă la moartea copilului ei, pînă ce nu şi-a plîns tot amarul o bucată de vreme: iar după aceea să caute prin cuvinte blînde s-o mîngîie şi s-o roage să contenească din plîns.» Drept care acea nobilă soţie Prudenţia a îngăduit ca soţul dumneaei să plîngă şi să strige un crîmpei de vreme; şi cînd a socotit de bine, i-a grăit într-acest chip. «Vai, stăpîne al meu — a zis dînsa — pentru ce te laşi să fii asemeni unuia fără de minte? Căci drept zic, nu se cade

unui om înțelept s-arate atîta jale. Fiica dumitale, cu mila Domnului, se va tămădui și va scăpa cu viață. Și măcar de-ar fi și moartă chiar acum, nu se cade ca pentru moartea ei dumneata însuți să te prăpădești. Seneca zise: „Omul înțelept să nu se îndurereze prea din cale afară de moartea copiilor săi, ci negreșit să îndure aceasta cu răbdare, după cum împăcat e cu chiar moartea ființei sale".»

§ 6. Dumnealui Melibeus a dat îndată răspuns, zicînd: «Care om — a spus — avînd cuvînt atît de puternic să plîngă, se cuvine a conteni din plîns? Domnul nostru Iisus Cristos însuși a plîns moartea lui Lazăr prietenul său.» A răspuns Prudenția: «De bună seamă, bine știu, plînsul cu măsură nu e întru nimic oprit aceluia care se află îndurerat, printre oameni îndurerați, ci dimpotravă e lăsat să plîngă. Apostolul Pavel scriind către romani zice: „Omul să se bucure cu cei care se bucură, și să plîngă cu cei care plîng». Ci dacă plînsul cu măsură e îngăduit, plînsul nestrunit fără de greș oprit este. Se cuvine a-ți drămui plînsul, după învățătura pe care ne-o dă Seneca. „Cînd ți-a murit prietenul — zice el — nu lăsa ca ochii tăi să fie prea umeziți de lacrimi, nici prea uscați; chiar dacă lacrimi îți podidesc ochii, nu le lăsa să pice"...»

POVESTIREA CĂLUGĂRULUI

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA CĂLUGĂRULUI

VESELELE VORBULIȚE SPUSE CĂLUGĂRULUI DE CĂTRE HANGIU.

Cînd obîrșit-am basmul meu și eu
Despre Prudența și Melibeu
Hangiul zise: «Jur, ca bun creștin,
Pe moaștele lui sfîntu' Maturin
C-aș fi plătit un butoiaș de bere
Să te fi auzit și-a mea muiere,
Căci, întrucît e vorba de răbdare,
Ea cu Prudența n-are-asemănare.
Îmi pune-n mînă groase ciomăgele
Să-i bat pe trepădușii mei cu ele
Și zbiară: „Arde-i, arde-i că-s jivine,
Dă, rupe-le cocoașa, zvîntă-i bine!"
Iar dacă vreunul din vecinii mei
La slujbă nu se-nclină-n fața ei
Sau dacă o-nghiontește vreo-ndrăzneață,
Cînd vine-acas' îmi fulgeră în față:
„Mișălule, răzbună-mă că, zău,
Mai bine-mi șade mie șișul tău
Iar tu să torci fuioru-n locul meu!"
Din zori în seară-mi turuie mereu:
„Uf, aracán de mine, fui ursită
Să țiu așa maimuță mangosită,
Pe care-o scuipă orice mangafale
Și nu ia apărarea soației sale..."
Așa pățesc de nu voi să mă bat;
Și sînt silit să fug de-acasă-ndat'
C-almintrelea e vai de capul meu
De nu mă-arăt năprasnic ca un leu;
Să spintec vreun vecin ar vrea femeia
Și să mă duc în lume dup-aceea,

Că-s chiar primejdios nevoie mare
Cu junghiu-n pumn; da' tot ea-i cea mai tare
Şi are nişte braţe... mamă-mamă!
Cînd o-ntărîţi, atunci îţi poţi da samă.
Ei, dar de-ajuns cu astea... Mai departe!
Jupîn Călugăr, bucură-te foarte
Că ţi-a venit şi rîndul dumitale.
Vezi, pîn' la Rochester nu-i lungă cale;
Nu rupe şirul, neică, ţin-te tare,
Dă-i drumul, bade sau boier-cutare,
Că nu ştiu cum ţi-e numele... Jehan,
Sau poate Toma, sau jupîn Alban?
Purcezi din care tagmă cuvioasă?
Pre legea mea, ai peliţă frumoasă,
Nu eşti ca ăi de ştiu numai s-ajune;
Cunoaşte-se că paşti islazuri bune.
Ia zi, nu zău, vreo slujbă ţii cumva?
Oi fi vreun pimnicer sau altceva,
Căci, pe mormîntul tatii, cred că eşti
Stăpîn în lavra unde vieţuieşti.
Nu-mi pari monah de rînd, smerean în schit,
Ci un egumen cápeş, iscusit;
Iar cît priveşte oase, vlagă, vine,
Arăţi ca ăl de-o duce foarte bine;
Trăsni-l-ar Cerul, fire-ar el să fie,
Pe cine te-a băgat la chinovíe!
Că tare bun cucoş ai fi, măi vere,
De te-ar lăsa să calci cît ai putere
Şi să te pui cu slujba pe prăsit;
Phi, cîte vieţi ai mai fi zămislit!
Vai, vai, de ce porţi oare anteríu?
Cum nu-mi fu mie papă dat să fiu,
C-aş porunci pe loc să-şi ia soţie
Oricărui om voinic, nu numai ţie,
Chiar de-i monah; căci lumea-ndărăptează,
Şi zice-n schit sămînţa a mai brează;
Mirenilor ni-i coapsa cam oloagă
Şi pomul slab dă poamă slăbănoagă,
De asta facem gúbave vlăstare
Ce nici să se puiască nu-s în stare.
De-aceea şi nevestele se-ndească
A se-ncurca cu d-alde ăi cu rasă,
Căci voi plătiţi Venerii mai de soi
Haraci, decît nevolnicii de noi!...
Nu-ţi fie cu bănat ce-am zis în şagă

C-ades, glumind, spui drept, părinte dragă.»
Monahul, ascultîndu-l cu răbdare,
Răspunse: «Năzuiesc a vă-nșirare
Un basm, sau trei de sînt de trebuință,
Da' făr' să silui buna cuviință.
De vă îmbie să luați aminte,
Voi tinde basmul vieții celei sfinte
A lui Edvárd, sau niscai tragedii
Că d-astea am vreo sută în chilii.
Ce-i tragedia? Tragedia este,
Așa cum scrie-n cronici, o poveste
Privind pe cei ce norociți au fost
Și au căzut mai ápoi foarte prost
La greu aman și la cumplită moarte;
Sînt puse-n stihuri cea mai mare parte,
În hexametre meșter ticluite,
Dar multe sînt în proză povestite
Și-n fel de fel de chipuri și măsuri...
V-am dat, cred eu, destule-nvățături;
De-acú binevoiți a ascultare.
Dar mai întîi v-aș face o rugare:
De nu voi fi destoinic să vă-nșir
Pe împărați și regi și papi la șir
Așa cum letopișețele scriu,
De-mi vin în minte unii prea tîrziu
Și alții prea curînd, cinstite fețe,
Primiți-mi neștiința cu blîndețe.»

Explicit.

AICEA ÎNCEPE POVESTIREA CĂLUGĂRULUI DE CASIBUS VIRORUM ILLUSTRIUM.

Ca-n tragedii jeli-voi pacostea
Care-a plătit pe mulţi bărbaţi de seamă
De n-a mai fost destoinic nimenea
Să-i scoată la liman. Cînd se destramă
Norocul, păi atunci de bună seamă
Nu-i chip, vercine-ai fi, să-l mai opreşti;
De bahta oarbă omul să se teamă!
Primiţi aceste pilde bătrîneşti...

Lucifer

Şi voi începe chiar cu Lucifer;
Măcar că n-a fost om ci înger, şi
Măcar că peste îngerii din cer
Nu cad năpăşti, el tot se prăbuşi
În iad unde-i şi azi, cînd săvîrşi
Păcatul său... O, Lucifer, tu care
Satană eşti acum, n-ai cum ieşi
Dintru această ticăloasă stare.

Adam

Şi pe Adam priviţi-l, vă poftesc,
De însuşi sfîntul deget plăsmuit
Şi nu din plodul scîrnav bărbătesc;
Afar' de-un măr tot raiu-a stăpînit;
Ca dînsul n-a fost om mai norocit
Pîn' ce cumplita lui nesăbuinţă

Din dulcele huzur l-a oropsit
La trudă grea, la iad şi nepriinţă.

S a m s o n

Gîndiţi-vă la Sámson, prevestitul
De înger înainte de născare
Şi Celui Preaputernic hărăzitul;
Vedere cît avut-a, n-a fost oare
Din lume cel ma făr-asemănare
În vază şi-n puteri? Dar cînd i-a spus
Muierii taina, hîda răzbunare
S-a-ntors asupra sa de l-a răpus...

Ci Sámson doar, acest levint voinic,
A hărtănit cu mînurile goale
Un leu şi l-a ucis ca pe nimic
Cînd drumeţea spre locul nunţii sale;
Dar soaţa, cu momeli şi cu tîrcoale,
I-a smuls, vicleană, taina şi l-a dat
Vrăjmaşilor în mîni, puind la cale
Să-l piarză şi să-şi ieie alt bărbat.

Trei sute de vulpoi Samsón a prins
Şi i-a legat de cozi cu cîte-o fune,
Iar cozile stufoase le-a aprins
Punînd pe fi'ce coadă un tăciune
De-au pîrjolit, scăpînd vulpoii, pîne,
Măslini şi vii, de peste tot... Şi iar
O mie fu în stare a răpune,
De oameni, doar c-o falcă de măgar.

Iar cînd îi dete gata, s-a simţit
Însetoşat de moarte, şi pe dată
Rugîndu-se să fie miluit
De Dumnezeu şi apă să-i trimeată —
Dintr-o măsea din falca cea uscată
Un şipot a ţîşnit răcoritor
De-i stinse-arşíţa sa nemăsurată:
Aşa stă scris în Cartea Juzilor.

La Gaza, numai prin virtutea lui
Răzbind pe filistenii din cetate,
Chiar porțile le-a smuls orașului
Și s-a urcat pe-un deal cu ele-n spate
Ca să le vază neamurile toate,
O, vladnice Samson slăvit și drag,
N-ai fi avut pereche-n lume, frate,
De nu te dai muierii în vileag!

Nici vin în gura lui, nici must n-a pus,
Iar foarfec nu-și vîrîse-n păr nicicînd,
După învățul Solului de Sus.
Căci vlaga toată-n chică-i fuse stînd...
Și douăzeci de ani întregi la rînd
A păstorit cu cinste Izraelul;
Dar greu avea să tînguie curînd,
Căci soața-i uneltea să-i facă felul.

Dalilei lui îi spuse, bat-o vina,
Că-n păr îi sta puterea lui varvară,
Iar ea-l vîndu vrăjmașilor, haina.
Dormind în poala dînșii într-o sară,
Ea puse părul tot de i-l tăiară,
Vădindu-li-l de-acu neputincios,
Și cînd chilug dușmanii mi-l aflară,
Legatu-l-au și ochii i i-au scos.

Ci pîn-a nu fi tuns, precum am zis,
Nu s-au aflat cătuși să nu le frîngă;
Dar astăzi iată macină închis
Cu rîșnița-ntr-o pivniță adîncă...
O, tu ce n-avuși dúșmani să te-nfrîngă,
Samsón, cîndva bogat și mîndru cneaz,
Se cade-acuma ochii-ți orbi să plîngă,
Căci prea de sus căzut-ai la necaz!

Cum și-a curmat sărmanul prins viáța?
Vrăjmașii săi făcînd un praznic mare
Silitu-l-au să joace ca paiața
Într-un măreț lăcaș de închinare;
Ci el i-a-nspăimîntat grozav de tare

Căci zgîlțiiind doi stîlpi, i-a năruit,
Și templul prinse-ntreg a se surpare
Pe Sámson și pe cei ce l-au robit.

Atuncea toți boierii s-au pierdut
Și inși trei mii acolo s-au răpus
Cînd múrii cei de piatră au căzut...
De Sámson v-am cam spus ce-avui de spus;
Luáți aminte pilda de mai sus:
Muierii nu-ți da tainele pe față,
Ci ține-ascunse toate cîte nu-s
De arătat, de vrei să scapi cu viață.

H e r c u l e

Pe Hércul cel atotbiruitor
Îl încunună faptele-i cu laur;
El, cel dintîi al vremii luptător
Jupitu-l-a pe leu, iar pe balaur
L-a jefuit de merele de aur;
Pe hárpii, crunte păsări, le-a stîrpit,
A-nfrînt și fala neamului Centaur
Iar pe dulăul Cerber l-a zgornit.

Îl omorî pe crudul Busirís
Și să-l mănînce caii l-a făcut;
Pe veninosul șarpe l-a ucis
Și l-a lăsat pe Ahelóis ciut;
Pe Cácus în bîrlog l-a abătut;
Așijderea și pe Anteu cel tare
Și pe mistrețul fioros și slut;
Și cerul tot purtatu-l-a-n spinare.

Om n-a mai fost de cînd e lumea lume
Să fi stîrpit ca el atîtea bale;
În orice țară îi știau de nume
Pe urma binefacerilor sale;
Toți, toți mergeau să-i cînte osanale.
Și n-a fost om să-l sprijine în stare...

Trofeu mai zice c-a găsit cu cale
De-a-nfipt doi stîlpi — pămîntului hotare.

O mîndră-avea voinicul ăsta bun,
Pe Dianira, floare din Florar...
Şi ea, aşa cum învăţaţii spun,
Un cămeşoi frumos i-a dat în dar,
Însă cămeşa fuse — vai şi-amar! —
Muiată-n zemi aşa otrăvicioase,
Că n-a purtat-o nici o zi măcar
Şi-i curse toată carnea de pe oase.

Zic alţii cum că vinovat de chinu-i
Nu fuse ea, ci unul Nesus... Poate!
O fi, n-o fi aşa, eu n-o învinui —
Dar el purtînd-o peste golul spate
S-a pomenit că tot înveninat e;
Şi cînd văzu că nu mai e izbavă,
Frecatu-s-a cu jar aprins, măi frate,
Nesuferind să moară din otravă.

Aşa pieri vîrtosul Hércul... Iată,
În trişte cin' se poate-ncrede, cine?
Fiindcă-n lumea asta înglotată
Nu poţi ghici urgia care-ţi vine...
Cuminte-i cel ce însuşi el pe sine
Cunoaşte-se. Pîndiţi a soartei caţă,
Căci dacă îi căşună ei pe tine
De unde nici nu bănui te înhaţă!

Nabucodonosor

Comoara, tronul cel strălucitor,
Schiptrul fălos, regeasca măreţie
Ce le avu Nabucodonosor
În vorbe greu îmi vine a le scrie!
Ierusalimul, sfînta politie,
De două ori o au coprins, răpind
Din temple toată scumpa văsărie;
Şi-n Vavilon s-a lăfăit crăind.

Pe cei mai chipeşi, mai frumoşi flăcăi
De regi din Izrael i-a jugănit
Şi i-a făcut îndată robii săi.
Era şi unul, Daniil numit,
Ce se vădea din ei mai iscusit,
Ştiind să-i fie regelui tîlmaci
La orice vis ce-n somn i-a năzărit;
Ca el Caldeea nu avea alt vraci.

O statuă de şaizeci coţi şi lată
De şapte coţi, Nabucodonosor
Din aur şi-a făcut. Şi-n ţara toată
Să i se-nchine natul, temător,
A poruncit; de nu, într-un cuptor
Va arde nesupusul în văpăi...
Din toţi fu singur neascultător
Doar Daniil, ba mint: şi doi de-ai săi.

Trufaşa rigă socotea că dacă
A biruit pe toţi nebiruită,
Nici Domnul nu mai are ce să-i facă;
Dar şi-a pierdut mîndria-ntr-o clipită,
Căci prinse-a crede cum c-ar fi o vită
Şi rumega taman ca boul paie,
Pîn' s-a-mplinit o vreme anumită,
Umblînd şi stînd cu alte vite-n ploaie.

Avea un păr ca pana la hultani
Şi unghii — gheare cum la păsări sînt...
Iertat fiind, după vreo cîţiva ani,
Şi-nzdrăvenit, cu lăcrămi Celui Sfînt
I-a mulţămit şi s-a jurat plîngînd
În veci să nu-i mai facă înfruntare;
Şi pînă cînd îl puseră-n mormînt
Ştiu că *El* îi şi *milos* şi *tare*!

B a l t a z a r

Lui fiu-său, pe nume Baltazar,
Ce după moartea lui s-a căftănit,
I-a fost această pildă în zadar,

Căci foarte fumuros s-a dovedit,
Ba chiar și se-nchina la chip cioplit
Simțindu-se pe tron grozav de bine...
Dar soarta la pămînt l-a prăvălit
Și țara a-nceput să se dezbine.

Odată i-a chemat pe toți curtenii
La un ospăț și la o desfătare,
Și-a zis la ale oștii căpetenii:
«Aduceți-mi tacîmurile care
Tătîne-meu, pe cînd era el tare,
Răpitu-le-a de la Ierusalim;
Și pentru părintească fală mare
Ce moștenim, la zei să mulțămim.»

Nevastă-sa, ibovnicele sale
Și toți boierii săi vîrtos băură
Vin fel de fel din mîndrele pocale;
Dar cînd zvîrli spre zid o uitătură,
Pe Baltazar sudorile-l trecură:
O mînă — braț și umăr unde oare-s? —
Scria pe zid cu iute scriitură
Atîta numai: *Mane, techel, fares...*

Și nu găsiră mag în țara toată
Să poată lămuri acea scrisoare;
Ci Daniil o tălmăci îndată:
«Lui taică-tău i-a dat cel bun și tare
Tron, faimă, cinste și avere mare,
Dar el, sumeț, de Cer nu se temea —
Atunci l-a pedepsit Iahveh, drept care
I-a smuls din mînă schiptrul ce-l ținea;

Și dintre oameni alungat a fost
Printre asíni... Pe arșiți și plointe
A ros la fîn ca dobitocul prost
Pîn' ce s-a dumirit prin har și minte
Că numai Domnul e atotputinte
Peste crăii și peste tot ce-i viață;
Și iarăși Milostivnicul Părinte
Îi dete tronul său și vechea față.

Şi tu, vlăstar din el, tot trúfaş eşti,
Măcar că bine ştii cum fu certat;
Înfrunţi pe Dumnezeu şi-L duşmăneşti;
Din cupa Lui să bei ai cutezat;
La fel şi-a tale doamne cu păcat
Din sfinte oluri supt-au multe vinuri;
Te-nchini la idoli ca un apostat;
Drept pentru ce te pasc grozave chinuri

Cel Sfînt trimise-aici această mînă
Să scrie *Mane, techel, fares* — vezi?
Din schiptrul tău nimic n-a să rămînă
Iar ţara împărţi-se-va-ntre mezi
Şi persieni — i-a zis — aşa să crezi!...»
În noaptea ceea vodă fu răpus,
Şi, fără-ndreptăţire şi dovezi,
Sui pe tronu-i craiul Darius.

Ia pildă dar, cinstită adunare,
Că nici domnia n-are temelie...
Cînd soarta vrea pe oameni să-i doboare
Îi jefuie de tron, de bogăţie
Şi de prieteni şi prietenie;
Pe cei mai de credinţă cruda soarte
Duşmani ţi-i face, după cum se ştie...
Zicala asta-i cunoscută foarte!

Z i n o v i a

Zinóvia-n Palmir stăpînitoare —
Cum scris-au persienii despre ea —
A fost aşa avană luptătoare,
Că nimenea s-o-nvingă nu răzbea;
Din craii de Persida se trăgea
Neîntrecută-n har şi obîrşie.
Să spun c-a fost frumoasă? N-aş putea;
Dar n-avea cin' s-o facă mai nurlie...

Văzui în cărţi că încă de copilă
Fugi dintre femei în codrul des
Şi-n inimă de fiare fără milă

A sale darde late și-a trimes:
Era așa de sprintenă, c-ades
Din fugă le prindea... Urși, pardoși, lei,
Cînd a crescut codană mai ales,
Strunea și ciopîrțea cu mîna ei.

Intra-n bîrlog după sălbătăciune
Și nopți întregi fugea prin munți hai-hui,
Dormea-n desiș, bătea pe orice june
Cu vlaga și virtutea pumnului,
Oricîtă ar fi fost puterea lui;
Nu mai scăpai cînd te-nșfăca în brață;
Fetia și-o păzea și nimănui
Nu mi se-ndupleca să-i fie soață.

Da' pîn' la urmă rudele-o au dat
Lui Odenác, un cneaz din țara lor,
Măcar că mult cu vorba i-a purtat...
Era și el cu toane, fraților,
La fel ca ea; dar au trăit în spor
Și-n bucurii atîta timp cît fură
Căsătoriți la casa dumnealor,
Căci tare dragi ei doi se mai avură.

Atîta doar că doamna nu-l lăsa
Să-i vie-n așternut alăturea
Decît o dat', chitind în mintea sa
Să prinză făt; iar dacă va vedea
Că n-a purces de-ntîia oară grea,
Atuncea să mai sufere a-și face
Bărbatu-său plăcerile cu ea,
Da' tot o dată numai, și-apoi pace...

De-o rămînea, atuncea... mă-nțelegi,
Urma să se mai lase dezmierdată
Hăt după patruzeci de zile-ntregi;
Abia atunci îl mai primea o dată;
Și s-a ținut mereu ne-ndueplecată
Zicîndu-i iac-așa lui Odenác:
«Pentru purtarea ei cea desfrînată
Bărbații de nevastă rîs își fac!»

Doi feţi îi dete Odenác în dar,
Cuminţi şi burduşiţi de-nvăţătură;
Şi-acum ca să înnod povestea iar
Mă-ntorc şi zic: mai vrednică făptură,
Filótimă cu toţi, dar cu măsură,
Vitează, dar cu cap, suferitoare
În grelele războaie ce bătură
Şi omenoasă, n-a mai fost sub soare.

Prea strălucita sa înfăţişare
N-am cum s-o spun... Ce scule, ce veşminte!
Era muiată-n fir şi-n pietre rare...
Deşi vînătorea ca înainte,
Cînd mai avea răgaz rîvnea fierbinte
Să afle-n cărţi deprinderea spre bine,
Şi tare-i mai plăcea, cît n-am cuvinte...
Ba învăţa şi multe limbi streine.

Veţi şti, spre a scurta ce am de spus,
Că ei aşa voinici s-au dovedit,
Încît cetăţi frumoase au supus,
Precum şi multe ţări din Răsărit
Şi cu puternic braţ le-au stăpînit —
Răpite toate Romei cea măreaţă;
Nicicînd vrăjmaşii nu i-au biruit
Cît s-a aflat crai Odenác în viaţă.

Cel care fapta lor războinicească
Şi luptele cu regele Sapór
Doreşte-n amănunt să le cetească,
Ce ţări a dobîndit şi cît onor,
Şi ápoi cum norocul schimbător
A dat-o prinsă la duşmáni cu oastea,
Să meargă la al meu învăţător,
Petrarca — el pe larg a scris de astea.

Murindu-i soţul, prinse-n pumnul său
Topuzul ţării şi luptă vîrtos,
Lovind pe inimici aşa de rău,
Că orice cneaz au voievod fălos
Se socotea grozav de bucuros

Să fie cu Zenóvia pe pace,
Făcînd și legămînt prietenos
Că ori ce-o vrea lăsa-o vor a face.

Claudius, al Romei împărat,
Nici Galien, strămoșul său rîmlean,
S-o-nfrunte nu s-au prea încumetat;
Nici craiul din Eghipt, nici ăl armean,
Nici regele arab sau sirian
N-au cutezat să stea în fața ei,
Spre-a nu pieri de brațul cel avan
Sau să-i alunge cu oștirile-i.

Feciorii săi, Ermán și Timaláu —
Așa-i chemau supușii persieni —
Învestmîntați în strai regesc umblau
Fiind ai țării legiuiți moșteni...
Dar soarta raiuri are și gheeni,
Și nu-i fu scris puterii ei să ție,
Căci dintre regii falnici pămînteni
Căzu la greu alean și la robie.

Cînd puse mîna Aurelian
Pe-al Romei tron, chitind să se răzbune
Pe-acea crăiasă își croi un plan;
Și, ca să spun pe scurt ce am a spune,
Cu legiune lîngă legiune
Pornește spre-al Zenóviei tărîm,
Îi sparge oastea, țara i-o supune,
O leagă și se-ntoarce iar la Rîm.

Au jăcuit atunci, pe lîngă plean,
Și carul ei bătut cu nestemate
Pe care prea-puternicul rîmlean
L-a dus cu sine lumii să-l arate;
Și cînd intră triumful în cetate,
Întîi și-ntîi o au mînat pre ea
Cu capu-n jos, cu brațe-ncătușate
Și-n strai, ce-n pietre scumpe strălucea.

Of, of! La ea — de care-odată crai
Se îngrozeau, și regii și-mpărații —
Norodul tot se-nhoalbă astăzi, vai!
Ea — care-nchivărată-n bătălii
Cetăți și țări străine cuceri —
Azi poartă-n cap o gioarsă de scufie...
Și-n loc de schiptru, spre a se hrăni,
Fuior în mîni și furcă va să ție!

De Petro rege Ispannie

O, Petro, fala Spaniei, pe care
Atît de sus norocul te-a suit,
Pe drept cuvînt te plînge fiecare!
Chiar frate-tău din țară te-a gonit,
Te-a-mpresurat cu oști, te-a vicleșit,
În cortul său răpusu-te-a el însuși
Și de averi și bani te-a tîlhărit,
Cu-a ta cunună fruntea-ncununîndu-și.

Un cîmp de nea cu negrul său erete
Și de-alămîi crenguță stacojie
Cloci aceste șugubini proclete!...
Nu Oliver, ce plin de omenie
Sluji pe Carol Magn fără prihană,
Ci Ganelonul putred de beție
L-a-mpins pe bunul rigă în capcană.

De Petro rege de Cipro

Vai, vrednic Petro, rege chipriot,
Tu cel ce-Alecsandria o luași
Și mulți păgîni i-ai prăpădit de tot,
A doua zi supușii tăi, pizmași
Pe cîtă vitejie arătași,
Răpusu-te-au în așternutu-ți chiar!...
Așa dă soarta-n cîte cinevași
Hrănindu-l după dulce cu amar.

De Barnabo de Lumbardia

Şi de Barnab Visconte din Milan —
Alint şi bici pentru Lombarda ţară —
Voi spune cum căzut-a la aman
Deşi suise sus pe-a lumii scară:
Un neam de-al său, nepot de frate chiară,
Ce mai era şi ginerele său,
Făcutu-l-a în temniţă să moară;
Dar cum şi ce fel nu am ştire, zău...

De Hugelino, Comite de Pize

De lungul chin al ducăi de la Piza,
De Ugolín, ce limbă-ar spune oare?
Un turn lîngă oraş aflatu-mi-s-a
Şi duca sta în turn la închisoare
Cu trei coconi din care cel mai mare
Abia cinci ani avea... Ce mişelie
Să-ncui asemeni pui de vrăbioare —
O, strişte! — în asemeni colivie...

Acolo-l osîndiseră să piară
Căci Ruggieri, care fu vlădică
Al Pizei, l-a bîrfit urît prin ţară,
Iar ţara s-a burzuluit de frică;
Şi l-au închis în cula aia mică,
Aşa cum ştiţi. Merindă le dădea
Şi băutură tare puţintică,
Ba încă şi aceea foarte rea.

Ei, şi-ntr-o zi, la ceasul caraulei,
Cînd le-aducea merindă de-obicei,
Un paznic ferecat-a uşa culei.
El nu i-a spăriat pe băieţei,
Dar bănui că duşmanii mişei
Voiesc de moarte să-l înfometeze...
«La ce m-au mai născut părinţii mei!»
A zis, şi a-nceput să lăcrimeze.

Cel mai micuț, trei ani avea feciorul,
L-a întrebat zicînd: «De ce plîngi, tată?
Cînd vine cu fiertura păzitorul?
Au n-a rămas din pîine vreo bucată?
De foame nici Moș Ene nu se-arată...
Of, da-mi-ar somnul veșnic Dumnezeu,
Să uit de foamea asta blestemată,
Că numai pîine jîndui tot mereu...»

Așa scîncea sărmanul puișor
La pieptul lui tătine-său chircit;
Iar într-o zi a spus: «De-acuma mor,
Rămîi cu bine, tată...» — și-a murit...
Văzîndu-l Ugolín învinețit,
A prins să-și muște brîncile de ciudă,
Gemînd: «Cu grea năpastă m-a lovit
A sorții roată maștеră și crudă!»

Aceilalți doi, crezînd că de flămînd
Își roade mîna, i-au strigat: «Nu, nu!
Decît să rupi din tine, mai curînd
Mănîncă-ne și satură-te tu,
Căci doară tu ești cel ce ne făcu
Și carnea ce ne-ai dat-o poți s-o iei!»
Pe urmă multă vreme nu trecu
Și-n poala lui se stinseră și ei.

Pieri și Ugolín de-nceată moarte;
Sfîrșitul său așa a fost să fie;
De sus l-a prăvălit hursuza soarte...
Socot că despre-această tragedie
Am spus destul. Acel ce vrea să știe
Mai mult, să meargă la rapsodul Dante,
Căci el a scris cu mare măestrie
Și toate amănuntele-alelante.

Nero

Deși hain întocmai ca Mamon
Și dracii cei din negre-așezămînturi,
Despre Nerone scrie Sueton

C-a stăpînit noroade și pămînturi
Cît ține lumea-n cele patru vînturi;
Numa-n iachinte și-n mărgăritare
Erau țesute ale lui veșminturi,
Fiind iubeț grozav de pietre rare.

Ca el mai celibiu, alt împărat
Pe lume n-a mai fost de-atunci încoace;
O haină ce-ntr-o zi o au purtat
Nici gînd a doua zi s-o mai îmbrace;
Prindea în Tibru pește cu voloace
Din fir de aur scump și poruncea
Din placu-i cap de lege a se face
Căci soarta ca un prieten îl slujea.

A dat — de-un gust — foc Romei; și-ntr-un
Pe senatori a pus de i-au tăiat
Ca să auză oamenii țipînd;
Pe frat'su l-a ucis, s-a-mpreunat
Cu soru-sa în pat, a spintecat
Și pîntecele mă-sii spre-a vedea
Lăcașul unde-a fost însămînțat...
Așa puțin îi mai păsa de ea!

Nici pic n-a lăcrimat cînd a văzut
Acel prăpăd, ci zise: «Mîndră fuși!»
Și-i foarte de mirat c-a mai putut
Să-i prețuiască nurii cei apuși;
Mai apoi vin ceru, și tot acuși
Băutu-l-a... Atît i-a fost tot chinul.
Cînd cei haini ajung pe tronuri puși
Adînc se-mbibă-n suflete veninul!

Un dascăl bun îi dase-nvățăminte
De slovă și purtare, în junie;
Și, dacă spusa cărților nu minte,
Pe-atunci era deplin în curăție:
Cît timp l-avu pe dascăl să se ție
De capul său, crescu așa mintos,
C-abia tîrziu hapsîna tiranie
A spart în el, făcîndu-l nărăvos.

Seneca — el i-a fost învățătorul —
Era temut de Nero, căci păcatul
I-l dojenea blajin, cu binișorul;
Și nicidecum nu pedepsea băiatul;
Zicea: «Se cade, doamne, cà-mpăratul
Să fie drept și rău să nu se poarte...»
Dar pentru vina asta învățatul
Fu sîngerat în baie pîn' la moarte.

De tinerel avu năravuri urîte
Să-nfrunte pe acel ce-l îndruma;
Din asta mai pe urmă l-a urît,
Găsind cu cale viața a-i curma.
Iar pe Seneca-l trase inima
Să-și lase retezate vinele
Decît să pată alte munci... Așa
Ia răsplătit Nerone binele.

Ci vezi că trîștea n-a avut răbdare
Să-ngăduie mai mult așa trufie,
Căci decît Nero soarta fu mai tare;
Și parc-ar fi gîndit: «Îs prea dulcie
De-oi ține om pustiu de omenie
Pe scaun înălțat, împărătesc;
Da' lasă-las', cînd fi-va lui să-i fie
Mai dragă lumea, va să-l mătrășesc!»

Și într-o noapte Roma s-a sculat
Ca să-i plătească faptele varvare.
Iar el, simțind, fugit-a din palat
La credincioșii ce credea că-i are,
Bătînd la porți; cu cît bătea mai tare,
Cu-atît cădeau mai strașnice zăvoare.
Văzînd cum se vîrîse la strîmtoare
S-a dus tăcînd, cu coada-ntre picioare.

Îl tot căta în sus și-n jos poporul —
El însuși i-auzea pe toți strigînd.
«Unde-i Nerone obijduitorul?»
De spaimă Nero dîrdîia bolînd
Și ajutor cerși la zei, plîngînd,

Dar zeii nu voiră să-i răspundă...
Atunci a alergat cu moartea-n gînd
Într-o grădină, dînd să se ascundă.

În locul despre care vă spusei
Aflat-a doi țărani lîngă un foc,
Și să-l răpună s-a rugat de ei,
Și să-l astruce într-un tainic loc,
Ca oamenii să nu-și mai bată joc
De leșu-i, rușinîndu-l după moarte,
Căci n-avu altă cale sau mijloc;
Și mult a rîs, văzîndu-l, hîtra soarte...

De Oloferno

Pe lume nici c-a fost vrun căpitan
Să fi supus mai multe țări străine,
Mai tare-n lupte și mai năzdrăvan,
Mai plin de vază decît orișicine
Din vremea lui, și mai fudul de sine
Ca Olofern cel alintat de soarte
Și care, amețit de-atîta bine,
Nici n-a simțit cînd fu pălit de moarte.

Toți clănțăneau în fața sa din dinți,
Înfricoșați; și dînsul îi silea
Pe toți să-și lase legea din părinți:
«Nabucodonosor e domn! — zicea —
Pe el să-l proslăviți...» Și nimenea
Porunca să-i încalce n-a-ndrăznit
Afară de-un oraș — Batulia —
Unde Eliahim a preoțit.

Și-acu' luați aminte cum s-a stins:
Aflîndu-se-ntr-o noapte foarte beat
Sub cortu-i cît o șură sta întins,
De armii și de fală-mpresurat;
Însă Judita gîtul i-a tăiat
Pe cînd dormea; apoi tiptil fugit-a
Printre străjeri... și capul retezat
Purtatu-l-a-n cetatea sa, Judita.

Mai face trebuință să mai spui
De craiul Antioh cel rău și eu?
De slava și de-nfumurarea lui?
Pereche să-i găsești e foarte greu...
Cetiți ce-i scris de el în Macabeu,
Cetiți voroava-i de trufie plină
Și cum l-a dat de smîntă Dumnezeu,
Murind ca vai de lume pe-o colină.

Norodu-l năucise într-atît,
Încît credea c-ajunge cu-a sa frunte
Și steaua, de se nalță cît-de-cît,
Că poate-n piept să sprijine și-un munte
Și-a mărilor puhoaie să le-nfrunte;
Grozav ura pe-acei din Izrael
Și-i ucidea în munci și-n chinuri crunte,
Gîndind că nici Jehóva nu-i ca el.

Și fiindcă Nicanór și Timotei
Snopiți au fost de jidovi foarte tare,
Atîta ură prinse pe iudei,
C-a și sărit în car cu grabă mare,
Jurîndu-se cu foc și-nverșunare
Că pasă la Ierusalim să-l bată
Și să-și răzbune fără îndurare;
Dar n-apucă să facă-așa, căci iată,

Cel Sfînt pentru această-amenințare
Îi dete-o bubă fără leac și rea,
Ce-n măruntaie prinse-a-l mursecare
Încît să rabde nici că mai putea;
Era cu rost această caznă grea,
Căci multe burți și el mai spintecase;
Dară deși cumplit se pîrpălea
Procletul plan el n-a voit să-l lase,

Ci pe hatmáni s-adune oști i-a pus...
Dar cînd cu gîndul nu gîndea măcar,
I-a înmuiat cerbicea Ăl de Sus,

Căci a căzut grozav de rău din car
De-şi frînse fiecare mădular;
Neputincios să umble şi călare,
Era purtat pe mîini ca un sugar,
La coaste vătămat şi la spinare.

Aşa-l izbi urgia Lui, încît
Viermi răi au prins în el a se-ncuibare,
Iar hoitul îi duhnea aşa urît,
Că nici un slujitor sau slujitoare
Nu-i mai puteau răbda a sa putoare,
Nici cînd dormea, nici cînd veghea... Plîngînd,
A priceput atunci că nu-i sub soare
Făptură nerobită Celui Sfînt.

De acea miasmă se scîrbiră foarte
Şi el şi oastea lui, şi nimeni nu-l
Putea lua în braţe să-l mai poarte.
În halul ăsta, de canon sătul,
Pe-un vîrf de munte-şi dete sufletul
Acest omorîtor, la pradă harnic...
Aşa plăti, căci prea era fudul
Şi prea pe mulţi i-a bîntuit amarnic.

De Alexandro

De Alexandru ce să vă mai spui?
Tot insul ştie, dacă nu-i prea prost,
Măcar crîmpeie din povestea lui:
Cum a cuprins întreg pămîntul nost'
Prin paloş sau prin faimă... Cum au fost
Toţi regii bucuroşi să i se-nchine...
Cum nu-şi aflau niciunde adăpost
De pumnul său nici oameni, nici jivine...

Şi nici asemuire cît de mică
N-ai să-i găseşti cu alt cuceritor;
O lume-ntreagă îi ştia de frică!
Pe dînsul, spuma cavalerilor,
Norocul l-a făcut moştenitor;
Aşa de bătăios era, măi frate,

Că vinul doar și gura fetelor
Puteau din mînă spada a-i mai scoate.

Cum să-l mai laud? Ce să mai înșir
De Darius și alții mii și mii,
Dîrji crai și prinți și cneji, pe care-n șir
I-a-nvins și i-a robit în bătălii?
Cu ce povești mai vreți să vă îmbii?
Din cap în cap pămîntu-l stăpînea!
De-aș depăna oricîte istorii
Și tot n-ar fi deplină spusa mea...

La Macabeu se-arată c-a domnit
Ani doisprezece și că fu vlăstar
Din Filip Machedonul ce-a crăit
Helada cel dîntîi... Vai, vai și-amar!
O, vrednice-Alexandre, ce fugar
Ți-a fost norocul! Roata cum s-a-ntors!
Ți-au pus ai tăi otravă în pahar
Și soarta nici o lacrimă n-a stors...

De unde să scot lăcrimi ca să pot
Jeli un om atît de luminat?
Cel ce domnind cîndva pămîntul tot
Se socotea tot neîndestulat!
Un duh așa de neastîmpărat!...
Vai, cum să cînt destinul mincinos
Și să hulesc veninul blestemat,
Izvoarele acestui slut ponos!...

De Iulio Cesare

Din loc umil pe tron strălucitor —
Isteț fiind și vajnic de nespus —
Săltat-a Iuliu: un cuceritor
Ce pe uscat și apă a supus,
Prin vlaga mînii, Lumea-de-Apus,
Silind-o bir să deie Rîmului;
Și-apói domni la Roma... Pîn' s-a pus
Norocul dușman împotriva lui.

Să-i mulțumești, o, Cezar, soartei! Ei
Să-i mulțumești, că bine te-a slujit
De l-ai bătut pe socru-tău Pompei
Cel ce noian de ármii a strunit
Aduse hăt din soare-răsărit;
Afară de Pompei și cîțiva inși,
Pieriră toți... Întregul Răsărit
Temutu-te-a cînd i-a văzut învinși.

Atît despre Pompei să se mai știe
Cum că acest al Romei domnitor,
Ce dete dosu-atunci în bătălie,
Fu descăpățînat de-un vînzător,
Și gîdea, spre a-și dobîndi favor,
I-a-nfățișat lui Cezar Iuliu țeasta.
Pompei! Oh, tu, măreț cuceritor,
La ce sfîrșit te-aduse trîștea asta!

Se-ntoarse la cetate Iulius
Încununat cu dafin, cu pohfală,
Dar mai pe urmă Brutus Cassius,
Pizmătăreț de-atît noroc și fală,
Țesu viclean în taină o urzeală
Spre-a-l despuia pe Cezar de putere;
Ba și-au ales și loc de răfuială
Unde urmau să-l puie sub junghere;

Pășind spre Capitoliu într-o zi
Întocmai cum făcea de obicei,
Hainul Brutus mi se repezi
Cu soții lui, așa cum vă spusei,
L-au grămădit pe Cezar între ei
Și, dacă basmul spune-adevărat,
O dată numai a gemut «alei»
Cînd l-au străpuns cu spăngi, lăsîndu-l lat...

Așa bărbată inimă avea
Și-atît ce se purta cum se cuvine,
Încît măcar că rău se canonea
El trasu-și-a mantaua peste sine
Spre a-și ascunde locul cu rușine.

Deși simțea a morții toropeală
Și cunoștea că-i prăpădit de-a-bine
Tot nu uitase Cezar de sfială...

Vă-ndemn și către alți povestitori,
Valeriu, Sueton, Lucan — totuna —
Ce-au izvodit de-acești cuceritori:
Cum au crăit, cum și-au pierdut coruna,
Cum i-a-ndrăgit și i-a urît Fortuna...
Să nu vă-ncredeți mult în toana ei;
Temeți-vă de dînsa totdeauna
Și cugetați la Cezar și Pompei!

Cresus

La Cresus, riga Lidiei, bogatul,
Chiar Cirus se gîndea cu-nfricoșare...
Și tot era să-și mîntuie văleatul
Pe rug în para cea mistuitoare,
De nu cădea din cer o ploaie mare
Ce stinse focul și-l făcu scăpat;
Dar nu-i prea fu de bun învăț, drept care
Muri, prin voia sorții, spînzurat.

Cînd a scăpat din vîrva focului,
Astîmpăr n-avu, iár bătu războaie,
Crezînd că dacă soarta-i dete lui
Acel noroc — izbăvitoarea ploaie —
Nimic nu poate să-l mai încovoaie;
Ba mai avu și niște vise bune
Care-l făcură-n pene să se-nfoaie
Și-acu atît căta: să se răzbune.

Visatu-s-a suit într-un stejar
Unde-l spăla chiar Zeus pe spinare,
Iar Phoebus l-aștepta cu un ștergar...
El a-ntrebat-o plin de îngîmfare
Pe fi-sa (căci era cunoscătoare
Întru știința cea vrăjitorească)
Să-i spună visul său ce noimă are;
Și fata purcezînd să-l tălmăcească

A spus: «Copacul, tată, vrea să zică
Spînzurătoare; Zeus — nea şi ploaie,
Iar Phoebus cu prosopul alb, adică
Te va zbici a soarelui văpaie;
În ştreang vei atîrna spălat de ploaie
Şi de arşiţa soarelui zvîntat...»
Aşa-i cobi precum o cucuvaie
Fania, fi-sa, scurt şi apriat.

Chiar spînzurat fu Cresus, mîndrul rege;
In darn s-a lăfăit pe tron domneşte...
Prin tragedie asta se-nţelege,
Şi doar de-atîta-i bună că jeleşte
Destinul crud ce pururea loveşte
Pe negîndite fala crailor;
Cînd bizuim în el, ne părăseşte,
Învăluindu-şi zîmbetul cu-n nor.

Explicit Tragedia.

POVESTIREA DUHOVNICULUI DE MAICI

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA DUHOVNICULUI DE MAICI

«Taci — zise Cavalerul — nu mai spune;
Destule-ai îndrugat şi nu prea bune,
Prea-cuvioase!... De, o fi cu cale,
Că n-are cui strica un strop de jale,
Dar eu socot că-i mare supărare
Atunci cînd omul cel cu multă stare
Se vede-n sărăcie şi-n scădere;
Şi, dimpotrivă, mare mîngîiere
Cînd se trezeşte cel sărac lipit
Săltat la cin înalt şi pricopsit,
Sporind şi vieţuind în propăşire.
Atuncea cred că-i multă fericire
Şi-s mai plăcute astfel de poveşti.»
«De bună seamă, adevăr grăieşti —
Vorbi Hangiul. Prea ne-a împuiat
Urechea cu „destin înnourat",
Cu „tragedii" şi cîte alte toate;
Doar l-auzişi; şi zău că nu se poate
Să lecuieşti un lucru bun făcut
Cu văicăreli. Şi nu e nici plăcut
S-asculţi aşa poveşti, cum bine-ai spus.
Monahule, trăite-ar Cel de Sus,
Ne-ai fiert pe toţi cu basmele matale;
Aşa istorii nu fac trei parale
Căci n-au nici haz într-însele, nici glume...
Şi-acuma, cuvioase, sau pe nume
Jupîne Petre, spune-ne te rog
Altăceva; căci dacă la dîrlog
N-aveai atîţia zurgălăi să sune,
Atunci — pe jertfa Mielului! — pot spune

C-aș fi căzut de somn de mult din șa
Tot ascultînd gogeamite beltea,
Și ți-ai fi spus povestea în zadar;
Căci bine zice domnul pălămar:
„Degeaba-și bate gura vorbitorul
Cînd doarme sau e surd ascultătorul";
Iar cel ce povestește se cuvine
— Păi nu? — să ție seama și de mine.
Ceva cu vînătoare zi-ne-acuma...»
«Ba — fu răspunsul. Nu mă-mbie gluma.
Istorisească altul mai frumos...»
Atunci vorbi Hangiul cam rîtos
Duhovnicului de la Maici: «Ia vin',
Părinte taică, fă-te-ncoa puțin
Și zi-ne dumneata ceva șăgalnic;
Fii vesel, chiar de nu ți-i roibul falnic...
Și ce dacă ai vită răpcigoasă?
De vreme ce te ține, ce-ți mai pasă?
Nu te lăsa, ci fii voios mereu!»
«Așa voi fi, mă jur pe Dumnezeu,
De nu, să mă spurcați...» Apoi degrabă
Ioan, duhovnic blînd și om de treabă,
A prins atunci pe loc a depănare
Din tortul ei povestea următoare.

Explicit.

DE AICI INCEPE POVESTIREA DUHOVNICULUI DE MAIC DESPRE CUCOȘUL ȘANTECLER ȘI GĂINUȘA BOGHEATA.

Ședea într-un bordei odinioară
O biată de vădană bătrîioară,
Sub poale de pădure-ntr-o vîlcea.
Ea, despre care spun în basna mea,
Din ziua cînd și-a prăpădit bărbatul
Își depăna de azi pe mîini văleatul
Căci stare n-avea multă și nici vite.
Din cele de la Domnul dăruite
Trăiau pe sponci și ea și două fiice.
Trei scroafe-avea, doar trei, însă voinice,
Trei vaci și de asemenea o oaie
Pe numele Mița. Zidul în odaie
Unde mînca era cernit de fum.
Nu jinduia ospețe nicidecum;
Bucate grase nu gusta, adică:
Sălaș calic — mîncare mai calică.
Nicicînd nu pătimise de-mbuibare;
Avea drept leacuri sfînta cumpătare,
Un cuget împăcat și trup robace;
Podagra n-o împiedica să joace
Și nici damblaua capul nu-i frîngea;
Vin alb sau roșu nici un strop nu bea;
Merindă albă — lapte-avea la mese,
Și neagră — pită neagră mai adese,
Iar ouă și jumere doar arar,
Căci robotea mai mult pe la șiștar.
Avea și-o bătătură îngrădită
Cu pari și cu un șanț împrejmuită;
Acolo îl ținea pe Șantecler;
Cucoș ca ăsta n-aflai nicăieri:

Cînta cu glas mai plin de voioşie
Decît organu-n zi de liturghie;
Cucurigea nici prea tîrziu, nici zornic
Fără-de-numai drept ca un ceasornic.
Încă din ou ştia pe dinafară
Cum umblă umbra-n colţul lor de ţară;
Şi cînd urca în graduri cincisprezece,
Cînta de nimeni nu-l putea întrece.
Şi creasta sa — mărgean adevărat —
Era cu zimţi ca zidul de palat;
Clonţ negru lucitor avea, picioare
Şi pinteni vineţi — floare de cicoare —
Şi gheare albe, crinilor perechi,
Iar penele pe dînsul — aur vechi.
Acest cucoş ţinea sub ascultare
Şapte găini, să-i fie desfătare,
Care-i erau surori şi cosînzene
Şi-i semănau aidoma la pene.
Dar cei mai mîndri fulgi luceau pe guşa
Celei ce-i zic Bogheata-găinuşa.
Era cuminte, blîndă, lipicioasă
Şi s-a purtat aşa cuviincioasă
De cînd a fost puiuţ de-o săptămînă,
Că ajunsese doamnă şi stăpînă
Pe inima lui Şantecler, iar el
O îndrăgea ca un însurăţel.
Cînd sfîntul soare răsărea rîzînd
Era minune să-i auzi cîntînd
Pe ei: „Departe dragul meu s-a dus".
Vezi că pe-atunci, pe cîte mi s-a spus,
Grăiau ca omul necuvîntătorii.
Ei, şi-ntr-o zi — abia mijise zorii —
Pe cînd cu toate şapte Şantecler
Sta cocoţat pe-o bîrnă din chiler
Şi cu Bogheata mîndra lîngă sine,
Cucoşu-a prins din gură să suspine
Ca omul cînd visează-n vis urît.
Văzîndu-l ea Bogheata amărît,
S-a minunat şi zise: «Sufleţele,
Au ce dor ai de gemi aşa cu jele?
Şi te făcuşi, vai, vai, un somnoros!»
Iar el i-a dat răspuns: «Mă rog frumos,
Nu-ţi face supărare, doamna mea,
Da' zău visai că dasem de-o belea.
Cînd mă gîndesc îngheaţă rînza-n mine...

Dea Dumnezeu să fie semn de bine
Şi să mă izbăvească de ponos!
Parcă umblam prin curte-n sus şi-n jos
Şi se făcea cum că văzui o fiară
Cît un cotei, care voia în gheară
Să mă înhaţe, şi m-ar fi mîncat.
Avea un păr şi galben, şi roşcat.
Iar coada şi urechile le-avea
Mai negre-n vîrf ca blana de pe ea;
Subţire bot avea şi-n ochi văpăi;
Cînd mă gîndesc m-apucă năbădăi...
Dacă gemui aceasta fu pricina...»
«Lipseşti din faţa mea! — ţipă gătna —
Fricosule ce eşti, căci, pe Histos!
De-acuma de la inimă te-am scos;
Pe un mişel să-l îndrăgesc nu pot.
Căci, orice-ar zice unele, socot
Că noi rîvnim s-avem, dacă se poate,
Bărbat cutezător şi darnic, toate,
Deştept şi cumpătat, necărpănos
Şi nici din toate celea sperios,
Dar nici lăudăros afar' din cale!
Cum ai tu nas să-i spui mîndruţei tale
C-ai îngheţat de frică dintr-un fleac?
Ai barbă... Bărbăţie nici de leac?
Te speriaşi de-un vis adică, spune?
Păi visul nu-i decît deşertăciune,
Căci visele se trag de la-mbuibare
Şi-ades din aburi şi de la umoare,
Cînd trupul cu umori e prea umflat.
Te-ncredinţez că visul ce-ai visat
Devine din prisos de fiere rea
Pe care-o ai în tine, fir-ar ea!
Că sperie grozav în somn cucoşii
Cu suliţi, cu pojar de flăcări roşii,
Cu namile ce vor a-i mursecare,
Cu bătălii şi fel de fel de fiare...
La fel melanholia, neagra zeamă,
Îl face-n somnul său pe om să geamă
Şi-l sperie cu negre dobitoace
Sau draci cu gheara-ntinsă să-l înşface.
Ba pot să-ţi mai înşir şi alte zemuri
Care te fac să ţipi în vis, să tremuri,
Dar voi să trec mai iute înainte...
Chiar Caton, om atîta de cuminte,

Au n-a zis el să nu prea crezi în vise?
Deci, rogu-te, cînd coborîm — îi zise —
Să iei domnia ta siminichie;
Cu sufletul mă pun chezaşă ţie
Că sfatul meu e bun şi nu-i minciună;
Se cade zeama neagră împreună
Cu fierea s-o slobozi. Şi fiindcă nu e
Nici un spiţer pe-aproape ca să-ţi spuie
Ce ierbi sînt bune, te învăţ şi-ţi spun
Chiar eu ce buruieni ţi-s leacul bun
Şi am să le culeg din bătătură
Pe cele ce au dar de la natură
Să-l cureţe pe om şi sus, şi jos...
Să nu uiţi, pentru crucea lui Hristos
Că eşti de soiul tău prea plin de fiere.
Păzea cînd fi-va soarele-n putere
Să nu te afli prea încins la cheag;
Altminteri pun o grivnă rămăşag
Că hojma la trei zile friguri rele
Te-or bîntui — şi poţi muri din ele.
O zi sau două ia viermuşi, că drege,
Apoi o curăţenie în lege:
Ţintaură sau dafin sau cruşin
Sau spînz, că-i şi pe-aicea, sau ricin,
Sau alior că-i bun, sau fumăriţă,
Sau iederă ce creşte-n grădiniţă...
Mănîncă-le de cum răsar un pic.
Hai, fii şi tu ca stirpea ta — voinic!
De vis habar să n-ai. Atît ştiu spune.»
«*Merci* — îi zise el — de sfaturi bune,
Dar ca să viu la Caton, care-i drept
Că i se duse vestea de-nţelept,
Măcar c-a zis să nu te temi de vise,
Eu pot s-arăt mai vechi izvoade scrise
De cărturari, pe legea mea, destui,
Cu faimă şi mai mare ca a lui
Şi unde-i însemnat taman pe dos,
Vădindu-se cu fapte, ne-ndoios,
Că visurile sînt adesea semne
De bucurii, însă mai pot să-nsemne
Şi patimi ce ni-s date să păţim.
Dar despre asta ce să mai vorbim...
Chiar faptele aşa adeverează.
A scris un condeier din cei cu vază
Că doi fîrtaţi plecară într-un rînd

În hagealîc pioşi; şi ajungînd
La porţile unei cetăţi în care
Era o îmbulzeală foarte mare
De călători — şi gazde mai de loc,
Pe nicăierea nu găsiră loc
Să fie împreună-adăpostiţi.
Şi astfel se văzură nevoiţi
În noaptea ceea ei a se desparte
Pornind-o fiecare-n altă parte
Ca să se culce cum s-o nimeri:
Într-o ogradă unul se-aciui
Subt un şopron cu boii împreună;
Al doilea brodise gazdă bună,
Dus de noroc sau dus de întîmplare,
Căci ea ni-i călăuz la fiecare...
Şi cum dormea la el în aşternut
Acestuia în vis i s-a părut
Că l-a strigat perechea şi i-a spus:
„În noaptea asta, vai, voi fi răpus;
Aici în staul vor să mă omoare;
Dă fuga de mă scapă, frăţioare,
Cît încă-s viu — zicea — hai, vin curînd..»
Sări din pat creştinul tremurînd,
Dar după ce s-a fost desmetecit
Iar s-a culcat şi nu s-a sinchisit,
Căci visul îi păru zădărnicie.
De două ori veni acea soţie
Şi-a treia oară iar, şi-i zise-n vis
De astă dată: „Iată, m-au ucis,
Priveşte rana mea încrîncenată!
Tu să te scoli în zori demult şi cată
La poarta dinspre scăpătat un car
Ieşind din tîrg, umplut cu bălegar;
Într-însul leşul meu e tăinuit;
Cutează de-l opreşte negreşit
Căci banii m-au ucis, într-adevăr..."
Şi-i spuse ce-a păţit din fir-a-păr,
Cu glas de jale şi înlăcrimat.
Iar visul se vădi adevărat
Căci, cum se lumină de ziuă iarăşi,
S-a dus la han să-l vadă pe tovarăş,
Şi ajungînd la grajdul cel cu boi,
A început să-l strige. Dar, vulpoi,
Hangiul îi răspunse de îndată:
„Perechea dumitale e plecată;

A și ieșit din tîrg în zori de zi."
Atunci în omul nostru se trezi
O bănuială, visul amintindu-și,
Și dete fuga — neîngăduindu-și
Nici un răgaz — spre poarta de apus,
Unde găsi, întocmai cum i-a spus
În vis tovarășul cel mort, un car
Mergînd spre țarnă plin de bălegar.
Și s-a pornit să ceară-n gura mare
Osîndă celor răi și răzbunare:
„Ucisu-mi-au pe soț azi-noapte chiar
Și zace mort ascuns aici în car!
Să vină dregătorii din cetate
Cei ce-s datori să facă direptate,
Căci, oh, aflai pe-al meu frrtat ucis!"
Mai mult de-atîtea ce mai am de zis?
S-a strîns norod ieșind din tîrg afară
Și prin gunoiul care-l răsturnară
Găsiră mortul proaspăt înjunghiat.
O, Doamne drept și binecuvîntat,
Cum dai pe față Tu nelegiuirea!
Nu-i chip să-ascunzi omorul nicăirea,
Căci el așa-i de silnic și urît
Izvorului-dreptăților, încît
Nicicînd nu scapă teferi cei mișei;
Măcar după un an, sau doi sau trei,
Omorul tot se află, asta știu...
Pe loc l-au strîns în chingi pe surugiu
Județii din cetate, și-l căzniră
Și pe hangiu, încît mărturisiră
Nelegiuirea lor numaidecît;
Și-au atîrnat cu funia de gît.
Vezi așadar că visul n-a mințit,
Și tot în cartea-aceea am cetit
La glava chiar ce vine mai departe
(Dacă mințesc, așa să am eu parte...!)
De doi bărbați ce năzuiau a trece —
Mînați de treburi — marea, ca să plece
În țări streine; dar un vînt vrăjmaș
I-a fost oprit din drum într-un oraș
Ce se-nălța semeț pe malul mării.
Și într-o bună zi, în faptul sării,
Prielnic vîntul a-nceput să bată.
Voioși drumeții s-au culcat îndată
Cu gînd să plece-n zori, devreme tare...

Dar unuia din ei minune mare
I se-arătă în somn, căci a visat
Spre dimineaţă chiar, nu vis ciudat:
Stînd în picioare lîngă căpătîi
Un om părea că-i da porunci: „Rămîi,
Căci de porneşti în zori — aşa-i zicea —
Ai să te-neci; ascultă vorba mea!"
Trezindu-se pe loc vesti soţia
Rugîndu-l să-şi amîne drumeţia
Şi să mai stea în tîrg o zi măcar.
Din pat de-alături celălalt drumar
A rîs şi l-a luat peste picior:
„Eu nu mă înspăimînt aşa uşor,
Încît s-amîn ce am de pus la cale;
Pe visul tău nu dau nici trei parale,
Căci visele sînt fleac şi amăgele.
Mereu visăm maimuţe, cucuvele
Şi cîte alte multe grozăvii...
Visăm ce nici n-a fost, nici nu va fi...
Cum însă văd că vrei să zăboveşti
Şi vremea în zadar să-ţi iroseşti,
Fii sănătos! Da' zău că-mi pare rău."
Şi astfel a purces în drumul său...
Dar nu trecuse jumătate marea
Şi nu ştiu cum îl bîntuie-ntîmplarea
Că din senin corăbioara crapă
Şi bîldîbîc, năierii toţi în apă
În văzul altor bărci plutind şi ele
Pe-alăturea în ceasurile-acele.
Din pildele de faţă poţi vedea,
Bogheato scumpă, frumuşica mea,
Că nu se cade joc să-ţi baţi de vise,
Vădindu-se din toate cele scrise
C-adeseori sînt foarte de temut.
Şi-n *Viaţa lui Sîn-Kenelm* am văzut
(Feciorul rigăi Kenulf, ce-a trăit
În Mercia) că-n somn i-a nălucit
Omorul său aidoma-ntr-un vis
Chiar în preziua cînd a fost ucis.
Dădaca lui i-a dat înştiinţare
Să se păzească bine de vînzare,
Dar bietul prunc doar şapte ani avea
Şi să priceapîă visul nu putea,
Aşa nevinovat a fost sărmanul!...
Şi zău că mi-aş fi dat voios sumanul

Să fi citit şi dumneata cum scrie.
Bogheato dragă, adevăr zic ţie,
Macroviu însuşi, care-a zugrăvit
Vedenia lui Scipio cel vestit,
Credea în vise şi spunea că sînt
Semn despre ce ne-aşteaptă pe pămînt.
Şi cată-n *Testamentul Vechi* niţel,
Ce zice proorocul Daniel?
Sînt visele cumva deşertăciune?
La fel şi-n cartea lui Iosíf se spune
Că uneori pot fi (nu orişicare!)
Înştiinţări de fapte viitoare.
Dar Faraon de la Eghipt, brutarul
Care-l slujea, aşijderi şi cuparul,
Au n-au simţit a viselor lucrare?
Cel care face-n hrónici cercetare
Multe minuni afla-va despre vise.
Chiar Cresus, care-n Lydia crăise,
Nu se visase-ntr-un copac urcat,
Semn că avea să moară spînzurat?
La fel şi Andromaca-n ziua-n care
Urma să meargă Hector la pierzare,
În noaptea din ajun visă şi ea
Cum că-i va sta alături piaza rea
De va intra atunci în bătălie,
Ba i-a şi spus, dar el n-a vrut să ştie
Şi tot s-a dus la luptă, iar Ahile
În ziua ceea l-a scurtat de zile.
Dar istoria asta-i foarte lungă
Şi iaca-i ziuă, n-am timp să-mi ajungă.
Drept încheiere, ca să n-o lăţesc,
Din visul ăsta văd că mă pîndesc
Belele mari... şi iarăşi voi să zic
De buruieni că-s lucru de nimic
Fărădecît otrăvuri, ştiu eu bine;
Nu-mi plac, nu cred în ele, nu-s de mine...
Dar să lăsăm acestea, doamnă dragă,
Şi să vorbim şi lucruri mai de şagă.
Un dar bogat îmi dete cerul, zău,
Căci de privesc la gingaş chipul tău
Şi dacă şi la ochii tăi mă uit,
Îndată toate spaimele le uit
Fiind ştiut că: *In principio*
Mulier est hominis confusio;
Adică, tălmăcind din latineşte,

„Muierea pe bărbat îl fericește".
Ah! noaptea cînd călduță te simțesc,
Măcar că nu pot să mă năpustesc
În cîrca ta, căci locu-i prea îngust,
Așa plăceri și desfătare gust,
Încît dau naibii arătări și vise.»
Apoi zburâ — acestea fiind zise —
De pe grindei, căci nu mai era noapte,
Și le chemă, «clonc-clonc», pe cele șapte,
Deoarece găsise-n curte jos
Un bob.. Măreț era și voinicos;
Și pînă-n prînz de douăzeci de ori
I-a dat Boghetei iama prin comori.
Părea un leu grozav la-nfățișare
Și se plimba călcînd pe vîrf de gheare,
Căci la pămînt piciorul nu-l punea.
Cînd da de vreo grăunță, cloncănea
Și soațele-alergau atunci la el.
Așa, măreț ca prințul în castel,
Îl las să-și vadă-n pace de scurmat;
Apoi vă spun și ce i s-a-ntîmplat.

Cînd Marte (Marte, luna cînd Preasfîntul
Făcu pe om și cerul și pămîntul)
S-a istovit, și de la lună nouă
Trecură zile-n cap treizeci și două,
Taman atunci semețul cocoșel
Cu cele șapte soațe lîngă el
Privi în sus la soarele de aur
Ce-n zodia care se cheamă Taur
Suise de trei suliți și mai bine;
Și pricepînd, el singur de la sine,
Că-i timp de prînzișor, a trîmbițat.
«Pe boltă — zise — soarele-a săltat
Hăt peste șase suliți bunicele;
Bogheato, bucuria vieții mele,
Ascultă păsăruicile cum cîntă
Și vezi din lujer floarea cum se-avîntă;
De voie-bună sufletul mi-i plin!»
Dar îl lovi năpasta din senin;
Căci vine jale după veselie
Și nu-s pe lume bucurii să ție...
O peană mai isteață ar putea
Să pună într-un hronic basna mea

Ca şi pe cea mai însemnată faptă.
S-asculte cei cu mintea înţeleaptă,
Căci vrednică la fel e de crezare
Cît cartea *Lancelot din Iazuri* care
Atîta preţ pun doamnele pe ea...
Şi-acum să mă-ntorc la vorba mea.

O vulpe ticăloasă şi tărcată
Ieşi din păduricea-nvecinată;
Croind în minte viclenii ascunse
Trecu prin gard, de noapte, şi pătrunse
În curţi unde cucoşul cel frumos
Îşi preumbla nevestele voios;
Şi-a stat pitită-n brazdele de praz
Cam pînă după ceasul de-amiaz,
Chitind să-i vină pasării de hac,
Aidoma precum tîlharii fac
Cînd stau la pîndă lumea s-o omoare.
Ah, tu caiafă din ascunzătoare,
Ah, Iudă ucigaşă, Ganelon!
Viclean nemernic, grecule Sinon
Ce-ai dus cetatea Troii la pierzare!
Afurisită dimineaţa-n care
Zburaşi, măi Şantecler, în bătătură...
Ci doar luaşi din vis învăţătură
Că-n ziua ceea moartea te pîndeşte.
Dar ce vesteşte Domnul se-mplineşte,
Aşa socot anume bărbi preasfinte,
Nu toate, căci (fi martor, tu, părinte!)
Despre acest cuvînt e luptă mare,
Iar bogoslovii-s azi în dezbinare
Ca şi înaintaşii, pasămite.
Dar meiul ăsta nu-l ştiu da prin site
Cum au făcut sfînt vraciul Augustin,
Boieţiu sau vlădica Bradwardin,
Încît să-mi pot da seama dacă eu
Fac numai ce-i menit de Dumnezeu
(Cînd zic *menit*, că *trebui'* înţeleg)
Sau dacă, dimpotrivă, pot s-aleg
Cînd fac sau nu un lucru anumit
Chiar dacă Cel de Sus l-a sorocit;
Or poate nici nu má sileşte El,
Ci fac aşa că nu e chip altfél.
De ce m-amestec eu în d-alde-acestea?

Eu despre un cucoș vă spun povestea
Ce de la soața lui a fost luînd
Sfat — vai! — să iasă-n curte-n ziua cînd
Visă un vis așa cum vi-l spusei.
Rău pați dacă te iei după femei!
Povața *lor* ne-a fript întîia oară
Și pe Adam l-a scos din rai afară,
Cînd o ducea-n huzur așa de bine...
Dar ca să nu mînii pe nu știu cine
Vorbind de rău povățul muieresc,
Spun c-am glumit și nu mai stăruiesc...
Citiți în cărți, vedeți ce zic și cei
Care le-au scris cînd spun despre femei.
Așa gîndea cucoșul, nu eu, zău,
Eu nici pe una n-o vorbesc de rău...

Bogheata se scălda în praf la soare
Alături de-ale sale surioare,
Iar Șantecler trăgea cîte-o cîntare
Mai vesel ca sirenele din mare
(Căci la *Fiziolog* stă scris ritos
Că ele cîntă vesel și frumos);
Și cum se tot zgîia spre bălării
După un fluturel, se nimeri
Să dea cu ochii de vulpoi, încît
Odată i s-a pus un nod în gît
Și tresărind icnea mereu «cloc-cloc»
Înfricoșat. Căci orice dobitoc
Încearcă să se mîntuie, firește,
Átuncea cînd vrăjmașul și-l zărește,
Măcar de-l vede-ntîia oară-n viață.
Cînd Șantecler o a zărit la față
S-ar fi tot dus, dar vulpea l-a oprit.
«Vai, scumpe domn, dar unde te-ai pornit?
Te temi de mine, credîncіosul tău?
Păi n-aș fi eu mai rău ca duhul rău
Dacă ți-aș da cu gînd viclean tîrcoale?!
Eu nu-mi vîr buto-n trebile matale,
Venit-am numai — crede ce-ți cuvînt —
Ca să-ți ascult neprețuitul cînt...
Căci ai un glas, iubite Șantecler,
Aidoma cu îngerii din cer;
Nici chiar Boețiu n-a știut cînta,
Nici alții, pătimaș ca dumneata.

Şi tatăl, fie-i somnul liniştit!
Şi mama dumitale mi-au cinstit
Bordeiul meu spre marea-mi bucurie;
Şi mult aş vrea să-ţi fiu pe plac şi ţie...
Cît ce priveşte ghiersul, vreau să spun
(De umblu cu minciuni să fiu nebun!)
Că n-auzii mai meşteri cîntători
Ca taică-tău cînd trîmbiţa în zori;
Din răsputeri cînta, ce-i drept e drept,...
Şi într-atît se opintea din piept
Că inchidea şi ochii amîndoi,
Aşa făcea de straşnic tărăboi;
Ba se sălta şi-n vîrf de gheare el,
Tinzîndu-şi gîtul lung şi subţirel.
Şi mai era şi-atît de cumpătat
Că nicăirea nu aflai bărbat
Mai cîntăreţ ca el sau mai cuminte.
Cetii în Nigel Wireker, ţiu minte,
Că un cucoş pe care îl pălise
Odrasla unui preot (pare-mi-se
La un picior), pe cînd era doar pui,
Făcu să-şi piarză popa leafa lui.
Dar se-nţelege că-i cu neputinţă
S-alăturez această iscusinţă
Cu-nţelepciunea prietenului meu...
Hai, cîntă! Cîntă, pentru Dumnezeul
Că eşti la fel ca tatăl tău arată...»
Cucoşul din aripi a prins să bată
Ca omul cînd nu bănuie năpasta,
Aşa-i plăcuse linguşeala asta.

Vai, crailor, cîţi strîmbi linguşitori
Aveţi la curţi şi cîţi lăudători
Care mai mult vă plac şi vă încîntă
Decît acel ce adevăr cuvîntă.
Ce-i scris în Biblie de linguşeală?
Să vă feriţi, că-i semn de zăcăşeală!

Pe vîrfuri Şantecler s-a ridicat
Cu ochii-nchişi, cu gîtul încordat,
Şi-a început a trîmbiţa cu foc.
Vulpoiul Roşca a ţîşnit din loc,
L-a prins pe Şantecler de beregată

Şi zbughi! cu el spre braniştе îndată,
Căci nimeni nu-l văzu cu prada-n spate.

O, Soartă, cum nu te putem abate!
De ce-a zburat din grindă-n ziua ceea?
De ce nu crede visului femeia?
Şi tocmai vineri fu menit pierzării...
Tu, Vinere, zeiţa desfătării,
De Şantecler, destoinic servitor,
De cel ce te slujise servitor,
(Întru plăceri mai mult ca-ntru prăsilă)
Cum nici de ziua ta nu-ţi fuse milă?
O, Gaufred, meşter drag şi fără preţ
Care-l jelişi atît de plîngăreţ
Pe riga Richard mortul din săgeată,
De ce n-am pana-ţi neasemănată
Să blestem ziua vineri ca şi tine
(Tot vineri fu şi el străpuns, ştim bine)?
Atunci v-aş arăta cum pot să spui
Şi eu de Şantecler şi spaima lui.
Căci nici cînd Ilionul fu învins
Şi cînd cu spada goală-n mîini l-a prins
De barbă Pirus pe Priam (cum scrie
La Eneida) şi-l făcu piftie,
N-au scos troiencele mai lungi jelanii
Decît acele şapte orătanii
Cînd l-au văzut pe Şantecler dat gata...
Mult mai amarnic a bocit Bogheata
Decît nevasta ducăi Hazdrubal
Cînd l-au răpus rîmlenii de pe cal
Şi-au pîrjolit Cartagina. Atît
S-a perpelit acea văduvă-ncît
De bunăvoie s-a zvîrlit în foc,
Neşovăindu-i inima de loc.
La fel bocirăţi, galiţe sărmane,
Cum au bocit matroanele romane
Cînd Nero arse Rîmul şi de soţi
Le-a văduvit, tăindu-i el pe toţi
Spre a plăti Senatul vina lui.
Da' să mă-ntorn la basmul ce vi-l spui...

Cînd auziră puicile strigînd,
Ieşiră din colibă alergînd

Copilele și văduva sărmană;
Și dînd cu ochii de vulpoi în goană
Către pădure cu cucoșu-n spate
Au prins a chiui: «Hei! sări, fîrtate!
Hîi! Vulpea!» Și-au fugit pe urma ei.
Au mai sărit cu cîte-un retevei
Mai mulți vecini, vreo trei dulăi de stîna,
Și o surată cu fuioru-n mînă;
Fugeau vițelul, vaca și godacii
C-așa-i spăimară cîinii haidamacii
Și-a oamenilor mare tevatură
De alergau cu sufletul la gură...
Avană și drăcească hărmălaie:
Țipau rățoii de-ai fi zis că-i taie;
Gînsacii peste pomi goneau în zbor;
Albinele ieșeau din stupul lor...
Ferească Dumnezeu de-așijderi hai!
Nici cînd Jakke Straw și cruntul său alai
Voiau vreun flamand să mai omoare
Nu slobozeau strigări mai sunătoare
Decît acea cumplită hărmălaie...!
Aduseră și surle de-acioaie,
De corn și os, suflînd în ele harnic
Și săvîrșind un tărăboi amarnic
De mai să pice bolta cerului.
Și-acu sfîrșitul basmului vi-l spui.
Vedea-veți cum răstoarnă-a sorții roată
Nădejdile vrăjmașului deodată!
Cucoșul dus de vulpe în spinare,
Măcar că dîrdîia de spaimă mare,
I-a zis roșcatei: «Dac-aș fi ca tine
Grăi-le-aș (zău așa să am eu bine!):
„Golani puchioși, pieriți din urma mea,
Dare-ar holera-n voi și-o bubă rea!
Mai fac un pas și intru-n pădurice
Și-am să-l mănînc pe Șantecler aice...
Acuși în ciuda voastră-i viu de hac"...»
Răspunse vulpea: «Zău c-așa și fac!»
Dar nici n-a apucat să spună tot,
Că pasărea i-a și scăpat din bot
Și țuști! într-un copaci zbură voios.
Cînd l-a văzut că pleacă sănătos,
«Vai — zise vulpea — Șantecler, vai, vai!
Ce mult necaz — zicea — îți cășunai,
Înspăimîntîndu-te atunce cînd

Te luai de-acasă; dar să știi că gînd
N-avui răutăcios... Coboară, hai,
S-auzi ce plănuisem eu încai;
N-am să te mint, mă jur, să nu te-ndoi!»
«Ba vezi să nu! Bătu-ne-ar pe-amîndoi
Năpasta: și pe mine să mă bată
Mai rău de mă mai las prostit o dată.
Nu mă mai faci să-nchid pleoapa și
Să cînt așa, oricît m-ai linguși,
Căci Domnul nu-i dă spor acelui care
Închide ochiu-n loc să-l caște mare!»
«Mda — zise vulpea — cerul pedepsește
Pe-acela care nu se stăpînește
Și dă din clonț cînd s-ar cădea să tacă.»

Vedeți ce pătimește omul dacă
Se-ncrede-n lingușeală și-i netot?
Voi care spuneți: «Basm și-atîta tot
Cu vulpi, găini și cu cucoși nebuni...»
Luați aminte tîlcul, oameni buni!
Căci zis-a sfîntul Pavel: *Tot ce scrie*
În cărți învățătură să ne fie...
Alegeți grîul, pleava dați-o-n vînt.
Și, de ți-i voia, Doamne blînd și sfînt,
Pe fiecare fă-ne bun creștin
Și mîntuiește-ne pre noi. Amin!

CU ASTA S-A MÎNTUIT ȘI POVESTIREA
DUHOVNICULUI DE MAICI

ÎNCHEIERE LA POVESTIREA DUHOVNICULUI DE MAICI

Hangiul: «Să-ți trăiască, părințele,
Izmenele și ce-i ascuns în ele!
Hazliu fu basmul cel cu Șantecler...
Phi! să fi fost de mir și nu din cler
Ce năzdrăvan cuțoș erai, măi vere!
Căci dacă ai și chef cît ai putere,
Ți-ar trebui, socot, ca să petreci,
Nu șapte puiculițe — șaptezeci!
Ian vă uitați la el ce vină are
Și ce grumaz și pieptul cît de mare!
Dar ochii? Ca de vultur, ce să spui...
Nu-i trebuie căneală dumnealui,
Nici suliman, nici praf de Portugal.
Să-ți fie basmul cu noroc, halal!»
Apoi crîșmarul nostru cel hazos
Vorbi altcui, cum veți afla mai jos.

POVESTIREA DOFTORULUI

DE AICI URMEAZĂ POVESTIREA DOFTORULUI

Trăia, cum spune Titus Livius,
Un cavaler numit Virginius,
Deplin în cinste şi în vrednicie,
Cu prieteni mulţi şi mare avuţie.
O fiică-i zămislise doamna sa,
Iar alt copil pe lume nu avea.
Era aşa frumoasă juna-i fată
De nu-şi afla pereche-n lumea toată.
Atît a hărnicit măiastra Fire
S-o făurească-ntru desăvîrşire
De parc-a vrut să spună: «Iacă, eu,
Aşa strujesc făpturile cînd vreu,
Aşa le zugrăvesc; ce meşter, oare,
Cu mine-ar cuteza să se măsoare?
Pigmálion, cu daltă sau penel,
De-ar încerca, n-ar izbuti nici el;
Apele, Zéuxis, cu penel sau daltă,
În van rîvnire-ar măiestria-mi-naltă.
A-tot-stăpînitorul m-a numit
Pe mine logofătul său velit,
Să făuresc făpturi cum mi-ar plăcea,
Şi toate-s sub oblăduirea mea,
De-i lună plină sau crai nou pe cer,
Iar pentru truda mea, nimic nu cer;
Un gînd avem, Stăpînul şi cu mine,
Şi-ntru mărirea slavei lui divine
O am creat pe ea, precum create
De mine sînt culori şi forme, toate.»
Aşa îmi pare c-ar fi spus Natura.
Doar paisprezece ani avea făptura

Pe care Firea-atîta o-ndrăgise.
Așa cum crinul alb de dînsa scris e
Și trandafirul roș, la fel muiat-a
Penelul cînd să zugrăvească fata,
Nainte de-a se naște drămuind
Culorile ce cît mai bine-o prind;
Iar soarele cu dulcea lui văpaie
A poleit cosițele-i bălaie.
Frumoasă fără seamă cum e ea,
Nici în virtute nimeni n-o-ntrecea.
Și lumea, negăsindu-i nici o vină,
O lăuda cu laudă deplină.
Curată-n cuget și la trup era
Și fecioria-i gingaș înflorea
În sfioșenie și-n cumpătare,
În umilință și-n răbdare mare;
Aleasă în purtări și-mbrăcăminte,
Ea totdeauna răspundea cuminte;
Măcar cît și Minerva de-nțeleaptă,
Ea pururea vorbea cu vorbă dreaptă,
Necătînd cuvinte-ntortocheate
Spre-a dovedi ce știe și ce poate,
Ci cumpătat grăia ca o crăiasă,
Vădind în toate creșterea-i aleasă.
Era de-o feciorelnică sfială,
Și vremea nu-și trecea în trăndăveală,
Ci inimos trebăluia mereu.
Nicicînd nu se-nchina lui Bachus zeu;
Căci vinul pe Venera o stîrnește,
Cum ai turna pe foc oloi de pește.
Și făr' ca nimeni s-o fi fost împins,
Se prefăcea bolnavă dinadins,
Spre a scăpa de cei ce-aveau în minte
Să nu-și petreacă vremea prea cuminte
La danțuri, sau petreceri, sau serbări,
Ci-ntru destrăbălare și măscări.
Cu-asemeni lucruri prea de timpuriu
Copilele se coc, și-ajung de știu
Blestemății cît încă nu-s neveste,
Și-acesta-i lucru cu primejdii — este
Și-a fost de cînd e lumea... Bune doamne,
Ce anii-acum vi-i numărați în toamne,
Și-aveți în paza voastră vro copilă
De neam, nu-mi ascultați cuvîntu-n silă;
Gîndiți-vă că ele-n grijă vouă

Vi-s date pentru-anume pricini, două:
Au că vi-i cinstea albă ca de nea,
Au pentru c-aţi călcat alăturea
Şi vă pricepeţi bine-n toate cele,
Dar între timp v-aţi lepădat de rele.
De-aceea, zău, trudiţi fără hodină
Să le-nvăţaţi virtutea cea deplină.
Căci nu-i pîndar mai bun într-o pădure
Decît acela ce-a ştiut să fure
Şi s-a lăsat de tîlhării. Păziţi
Copîlele şi... doar să vreţi, că ştiţi;
Nu-ngăduiţi năravului să crească,
Să nu v-ajungă furia cerească;
Acel ce-ar face-aşa, hain se cheamă.
Şi-acum luaţi cuvîntul meu în seamă:
Pe lume nu-i mai hîdă mîrşăvie
Decît să-ţi rîzi de nevinovăţie.
Voi mume şi voi taţi aşijderea,
Copii, chiar şi o droaie de-aţi avea,
Să-i privegheaţi cu grijă veşnic trează,
Atîta vreme cît vă sînt în pază.
Luaţi seama ca prin pilda voastră rea
Sau şovăind pedeapsă a le da
Pierzării să-i sortiţi... Altfél socot
Că v-aţi plăti greşeala scump de tot.
Păstorul cînd e tont şi nu ia sama
Atunci dă lupu-n oi şi-n noatini iama.
O pildă, una, de ajuns vă este;
Ci să mă-ntorn acuma la poveste.

Fecioara despre care zic, n-avea
Nevoie s-o păzească nimenea;
Şi-n viaţa ei puteau citi ca-n carte
Fecioarele cum trebui' să se poarte,
Căci neprihanei ea era cunună
Şi cumpătată se-arăta şi bună.
Erau deopotrivă lăudate
Frumseţea ca şi marea-i bunătate,
De toţi, în ţara toată, fără numa'
De cei pizmaşi, căci pizma, bat-o ciuma,
Scrîşneşte cînd norocul ţi-i deplin,
Şi bine-i pare cînd te vede-n chin
(Sînt Augustin a zis aşa cuvinte.)

A mers la templu cu mămuca ei,
Cum merg copilele de obicei.

Trăia pe-atunci un jude în cetate,
Mai-mare peste două-trei olate.
Şi-aflîndu-se în cale, s-a făcut
Că fata dinainte-i a trecut,
Iar el zărind-o, a simţit pe drept
Că i se strînge inima în piept —
Atît ce l-a vrăjit frumseţea ei,
Şi către sine zise el: «Alei,
A mea va fi căci nu e chip altfél.»
Iar diavolul s-a strecurat în el
Şi l-a-nvăţat ca prin vicleni urzele
Să-i facă pocinogul fetei cele.
Ci nici de-a sila, nici cu vro răsplată,
Gîndea el, n-o va dobîndi pe fată,
Avînd ea mulţi prietini tari, şi încă
Fiind virtutea-i neclintită stîncă,
Încît ştia că dînsul niciodat'
Război-va s-o îmbie la păcat.
Drept care, chibzuind, chemă la el
Un lotru ce trăia-n oraşu-acel,
Un om viclean şi fără de ruşine.
Iar judele a socotit de bine
Să-i spună-n taină mare ofu' lui,
Dar de-o crîcni o vorbă oareşicui
Atunci săcurea gîdelui l-aşteaptă.
Cînd s-a-nvoit nemernicul la faptă
Simţi cel jude bucurie mare
Şi-l încărcă de daruri şi odoare.
Ţesînd urzeala întrolaltă ei
Cu de-amănuntul, cît mai cu temei,
Cum să plinească fapta dezmăţată,
Aşa precum vezi auzi îndată,
A mers la casa lui acel mişel
Care-i zicea Claudius; iar el —
Hainul jude — Apiu se numea
(Căci faptul ista nu-i scorneala mea,
Ci din izvod adevărat e scos).
Deci se porni cel jude ticălos
Cu mare sîrg desfătul a-şi zori
Şi ca-ndeobşte, judele-ntr-o zi,
Aşa precum istoria ne-arată,

Şedea în jeţul său de judecată,
Judeţ făcînd prîcinilor pe rînd.
Cînd iaca vine lotrul alergînd
Şi zice: «Doamne, de ţi-i voia, cată
Şi-ascultă jalba mea îndurerată
În care pe Virginiu îl pîrăsc.
Iar de va zice dînsul că mînţesc,
Oi dovedi, cu marturi fără pată
Că pîra ce-i aduc e-adevărată.»
Răspunse judele: «În lipsa lui,
Cădere n-am nici da nici ba să spui.
Ci adă-l, şi voios te-oi asculta;
De-i drept ce spui, dreptatea e a ta.»
Fiind adus Virginius pe dată,
Cetiră tare jalba blestemată
Cu-acest cuprins, cum vine mai la vale.
«Stăpîne drag, luminăţiei-tale,
Eu, sluga ta Claudiu, am de spus
Cum că un cavaler, Virginius,
Călcînd dreptatea, legilor protivnic,
Îmi ţine, fără voia mea şi silnic,
O sclavă legiuită, ce furată
Mi-a fost, de mult, pe-o noapte-ntunecată.
Copil fiind... Fac, doamne,-ntîmpinare
Cu martori, dacă nu-i cu supărare,
Că nu e fata lui, cum vrea să-arate.
Drept care fă-mi, stăpîne bun, dreptate,
Dă-mi sclava, doamne, de socoţi cu cale.»
Aşa grăia cuprinsul jalbei sale.
Virginiu se uita la omu-acel,
Dar iată — cît nicî n-apucă de fel
A dovedi, cinstit, cavalereşte,
Cu marturi, că nedrept l-învinuieşte
Protivnicul, ba minte cu sfruntare —
Procletul jude s-a făcut că n-are
Temei să mai audă ce va zice,
Ci dete hotărîre-n astă price,
Zicîndu-i: «Sluga s-o aduci de-ndată;
În casa ta n-ai s-o mai ţii pe fată.
Dintîi în paza noastră va s-o pui
Iar omu-şi căpăta-va roaba lui.»

Şi cînd cinstitul cavaler aflat-a
Cum a-ncheiat cel Apiu judecata,

Şi că-i silit pe fiica lui s-o dea,
Să-şi facă Apiu mendrele cu ea,
S-a-ntors la casa lui, şi-n jilţ a stat.
Chemîndu-şi fata neîntîrziat,
Cu chipul ca de ceară a privit
La chipu-i plin de farmec şi smerit,
De milă părintească săgetat:
Ci totuşi gîndul nu şi-a strămutat.
«Copila mea — îi zise — pentru tine
Doar două căi îs: moarte au ruşine.
Vai, vai, că m-am născut pe-acest pămînt!
Căci nu ţi se cuvine, înger blînd,
Să te reteze firul spadei grele.
O, scump odor, istovul vieţii mele,
Ce te-am crescut cu dragoste-nsorită
Şi n-ai lipsit din gîndu-mi o clipită!
O, fiica mea, durerea mea din urmă
Şi bucurie multă ce se curmă;
Cleştar de neprihană, neclintit
Primeşte moartea ce ţi-am hărăzit
Din dragoste, necum din ură... Vai,
Cu mîna-mi va căpşorul să ţi-l tai.
Blestem că Apiu te-a văzut vreodat'...»
Cu strîmbătate azi ne-a judecat...»
Şi-i povesti ce ştiţi, precum a fost;
Să vă mai spun o dată n-are rost.
«Îndură-te, părintele meu drag» —
Strigă ea — şi, de gîtul său, şirag
Îşi puse braţele, ca de-obicei,
Şi lacrimi podidiră-n ochii ei.
«O, bunul meu părinte, va să mor?
Nu aflu milă, vai, nici ajutor?»
«Nu, draga mea», gemu el în neştire.
«Atunci, părinte-al meu, dă-mi păsuire,
Să-mi jelui moartea ce mă paşte azi;
Şi Iepta fiicei lui i-a dat răgaz
Să plîngă înainte de-o ucise,
Cînd dînsa cu nimica nu-i greşise
Decît că a dîntîi fugi de zor
Să-l vază, cînd s-a-ntors biruitor.»
Cu-acest cuvînt căzu în nesimţire,
Iar mai apói, venindu-şi iar în fire
S-a ridicat, grăind a doua oară:
«Dau hăr lui Dumnezeii că pier fecioară.
Mai bine moarte vreu, decît ruşine.

Ci, tată, cum ţi-i voia fă cu mine!»
Aşa zicînd, l-a mai rugat pe el
Cu spada să lovească uşurel,
Şi iar căzu fecioara-ntr-un leşin...
Cu pieptul sfîşiat de jalnic chin
El capu-i reteză; apoi de chică
Îl duse la judeţ. Cu mare frică
Privindu-l el, a poruncit îndată,
Aşa precum istoria ne-arată,
Să fie tatăl spînzurat de gît.
Dar, ia să vezi: norodu-a tăbărît
Să-l scape, căci degrabă în cetate
S-a fost zvonit cumplita nedreptate,
Toţi bănuind că după chipu-n care
Făcuse lotrul cela-ntîmpinare,
Era vorbit cu Apius, iar ei
Ştiau de dumnealui scîrbavnic ce-i,
Drept care-l apucară pe mişel
Şi-l azvîrliră-n temniţă, iar el
Îşi dete moartea... Fiara ceilaltă,
Care-i fusese judelui unealtă,
Au hotărît să moară spînzurat;
Virginiu, prea milos, i-a-nduplecat
Să-l cruţe, surghiunindu-l peste mare;
Altminteri, zău că nu-şi afla scăpare.
Iar alţi părtaşi la faptă cît de cît
Au atîrnat cu funia de gît.

Aşa îşi ia păcatul dreapta plată!
Luaţi seama, nu se ştie niciodată
Cum şi pe cine Domnul îl izbeşte
Şi nici în cuget viermele cum creşte,
Cînd crezi că l-ai ascuns în aşa fel
Că numai tu şi Cerul ştiţi de el.
Căci prost de eşti, sau minte învăţată,
N-ai ştire cînd va biciul să se-abată,
Drept pentru care ascultaţi-mi sfatul:
Cît nu-i tîrziu, stîrpiţi în voi păcatul.

AICI SE SFÎRŞEŞTE POVESTIREA
DOFTORULUI

CUVINTELE CE LE-A GLĂSUIT HANGIUL CĂTRE DOFTOR ŞI CĂTRE VÎNZĂTORUL DE IERTĂCIUNI

Hangiul înjură ca scos din minte:
«Haram de ei! Strîmb jude, Doamne Sfinte,
Şi strîmbă scula ceea ticăloasă.
Vedea-i-aş morţi de moarte ruşinoasă
Pe juzi de-alde-ăştia, şi pe-ai lor clănţăi!
Şi zi se duse biata fată! Măi,
Scump îşi plăti frumseţea, vai de mine!
De asta zic, cum vede orişicine,
Că darurile ce le-mparte Firea
Atîtora le-a căşunat pieirea.
De prea frumoasă, moartea i se trase.
Alei! Ce crunt sfîrşit avu, Hristoase!
Cu darurile despre care spun,
Mai des ni-i prost folosul, decît bun.
Ci zău, jupîne drag, şi iar zic zău,
Ne-ai cam cutremurat cu basmul tău.
Dar nu-i cu supărare, treacă, hai:
Să-ţi ţină Domnu' trupu-ntreg, încai,
Ţucalele şi ploştile tot pline;
Şi cutiuţele cu mediţine,
Şi leacurile inimii şi toate
De ceruri fie binecuvîntate!
Halal, o dată om eşti, să n-am spor,
Şi semeni cu un preut, zău, să mor!
Ce, n-am zis bine? N-oi fi eu-nvăţat,
Dar una ştiu, că rău m-ai hurducat
La inimă, de mă băgaşi în boală...
De n-oi sorbi un leac de întăreală,
Ori un ulcel cu bere de-a vîrtoasă,
Ori de n-aud vreo snoavă gîdiloasă,

De mila fetii mă prăvăl din scări.
Măi dragule, tu ăl de vinzi iertări,
Ia zi o snoavă, bre, cu haz în ea.»
«Vă zic — răspunse el — pre legea mea,
Da-ntîi să-i trag un gît la hanul cesta,
C-un colț de turtă, și vă spun povestea.»
Cu gura însă cei de neam săriră:
«Să n-auzim măscări cumva că-nșiră!
Ceva moralicesc mai iute zi-ne,
Și bucuros te-om asculta, creștine.»
«Mă-nduplec — spuse — dar să-mi cat
prin minte,
Cît șed și beau, povestea cea cuminte.»

POVESTIREA VÎNZĂTORULUI DE IERTĂCIUNI

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA VÎNZĂTORULUI DE IERTĂCIUNI

AICI URMEAZĂ PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA VÎNZĂTORULUI DE IERTĂCIUNI.

Radix malorum est cupiditas: ad Thimotheum, sexto.

Iubiţii mei, cînd predic la altare
Mă strădui să vorbesc cu ifos mare
Şi gura mea ca toaca turuieşte,
Căci toate cîte spun le ştiu pe deşte.
Şi-o ţin aşa într-una ceas de ceas:
«Radix malorum est Cupiditas.»
Dar mai întîi dau veste cine sînt,
De unde vin, arăt hrisovul sfînt,
Pecetea papei, eh, şi toate celea:
Aşa-i mai sănătos şi-mi apăr pielea,
Cînd sare cîte-un popă firoscos
De-mi tulbură lucrarea-ntru Hristos.
Şi pun'te-apoi pe înşirat poveşti:
Le spun de feţe mari bisericeşti,
De papi şi patriarhi, tot bărbi prea-sfinte;
Mai scăp pe lătineşte trei cuvinte
Să-mi dreg papara după cuviinţă
Şi să-mboldesc pe oameni la credinţă;
Îmi scot la urmă glăjile-arătoase
Ce-s pline vîrf cu zdrenţe şi cu oase,
Adicătelea moaşte, ne'ndoios.
Apoi într-o lăcriţă am un os
Din spata oii unui jidov sfînt.
Zic: «Oameni buni, luaţi seama ce cuvînt:
De-ţi cufunda 'cest os într-o fîntînă,
Iar vacă, oaie, bou, viţel de-o lună,
Muşcîndu-l vreun vierme s-a umflat,
Cu apă din fîntînă de îndat'
Spălaţi-i limba, şi i-aţi dat de leac.
Ba încă: zace oaia de dalac,

Sau are rîie sau vreo bubă rea:
Se vindecă, din şipot dacă bea.
Şi iară: gospodarul de se scoală
Şi ia din zori, pe inimioara goală,
La şapte zile, apă de-asta-n gură —
Cum ne-a lăsat cel jid învăţătură —
Apăi îi merge-n spor gospodăria.
Ba mai tămăduieşte şi zulia;
Căci dacă omu-şi bănuie nevasta,
Să-i fierbeţi ciorba tot din apa asta
Şi n-o să-i mai căşune pe soţie,
Măcar că dumnealui prea bine ştie
Că se-nfruptară doi-trei popi din ea...
Şi încă o mănuşă am coleá.
Acel ce-o poartă, vede de-azi pe mîine
Cum creşte lanu-i doldora de pîine
De-a semănat cu ea grîu, orz, ce-o fi
De-ndată ce c-un ban m-o milui.
Dar, oameni buni, vă fac înştiinţare.
Că de-i vrun ins aici în adunare
Împovărat de-aşa cumplit păcat
Că şi-a se spovedi e ruşinat,
Sau vreo femeie, tînără sau babă,
Ce-a-ncornorat pe omul ei de treabă,
Aceştia n-au cădere şi nici har
Să dea la moaşte nici un sfanţ măcar.
Iar cel ce e curat de orice vină
Să dăruie, cu de la Cer lumină,
Şi-am să-l dezleg cu marele meu har
Ce dat mi-i prin înscrisul papei chiar
O sută mărci pe an strînsei uşor
De cînd îs de iertări împărţitor
Mă caţăr în amvon ca un prelat
Şi cînd prostimea jos s-a aşezat,
Îi predic după cum vă arătai,
Mîncînd haram acum şi mai dihai.
Spre oameni gîtul cît de lung l-întind
Şi dau din cap într-una, pigulind
Taman ca porumbelul pe grindei.
Cu mîinile şi clanţa zvîrl spre ei
Volocul, de mai mare dragul ţi-i;
Şi de cărpănoşie dă-i şi zi-i,
Chitind a-i face punga să-şi dezlege
Şi bani să deie. mie, se-nţelege.
Căci gîndul meu e să cîştig parale

Şî nu să-ndrept păcate, vezi matale.
De-or fi să moară, sufletele lor
Să meargă opt-cu-a-brînzii unde vor!
Căci multe predici — na, mărturisesc —
Se trag ades din gînd diavolicesc.
Îşi tămîiază-ascultătorii unii
Şi rodul i-l culeg prefăcăciunii,
Iar alţii veninoşi sînt, sau trufaşi...
De-o pildă, eu, pe-un biet enoriaş,
Cînd alta ce să zic nu aflu-n sac,
Îl iau şi albie de porci îl fac,
De ştiu că omul ne-a vorbit de rău,
Pe mine sau pe cei din cinul meu.
Măcar că nu-l arăt direct pre nume,
Ştiu bine toţi în cine bat anume
Din chipul cum pe ins îl zugrăvesc.
Aşa-mi răzbun pe cei ce ne bîrfesc;
Aşa îmi vărs veninul eu, părînd
Cucernic foarte şi curat la gînd.
  Pe şleau vă spun, precum ca să se ştie:
De una predic eu — de lăcomie.
De-aceea una ştiu, şi-i tot dau glas:
«Radix malorum est cupiditas.»
Şi iaca-n viţiul ăsta bat mereu,
Măcar că-l port în mine însumi eu.
Şi chiar de-i greu păcatul ce mă leagă,
Ştiu dezbăra de el o lume-ntreagă,
Ba-l fac pe om amar a se căi.
Dar nu aceasta-i ţinta mea dintîi,
Ci foamea de bănet mi-i gîndu-ascuns;
De lăcomie predic şi-i de-ajuns.
  Le-nşir la pilde-apoi pe-ndestulate,
Poveşti cu tîlc, din moşi-strămoşi lăsate:
Prostimii pilde-i plac, cu-nvăţătură —
Le-nvaţă şi le trec din gură-n gură.
  Şi cum adică? Dacă predicînd
Arginţi cîştig cu droaia, veţi fi vrînd
Sărac să vieţuiesc, aşa ca proasta?
Departe de la mine treaba asta!
Eu predic colindînd din loc în loc;
Cu braţul să muncesc nu voi de loc,
Nici coşuri să-mpletesc spre a mă ţine,
Nici să cerşesc trîndav n-am chef, vezi bine.
Apostolilor pilda nu le-o iau;
Eu pîine, brînză, bani şi lînă vreau,

Măcar că poate-s date de-o orfană
Sau de vreo oropsită de vădană,
Și văd că-i mor de foame pruncii-n pat.
Eu, taică, vin de poamă cer, curat,
Și o leliță dulce-n fi'ce tîrg...
Și iată, oameni buni, închei desîrg;
O povestire mi-ați cerut îmi pare.
Acum, că m-adăpai cu bere tare,
O basnă trag nădejde să vă spui
Din cele ce-s pe placul fiștecui!
Oi fi eu păcătos, dar știu să zic
Ceva moralicesc după tipic,
Și niciodat' nu-mi fu de-a surda cazna.
Ci ian tăceți, căci voi a-ncepe basna.

AICI ÎNCEPE POVESTIREA VÎNZĂTORULUI DE IERTĂCIUNI

Trăia pe vremi un cîrd de tinerei
În Flandra, săvîrşind osîrdnic ei
Blestemăţii prin hanuri şi tractire,
În son de harpe, cetere şi lire;
Danţau, jucau în zaruri zi şi noapte,
Mîncau şi fiştecare bea cît şapte —
Deci diavolului jertfă aducînd
În templul său şi dup-al său orînd
Întru dezmăţ cum nici că se mai poate.
Înjurături aşa înfricoşate.
Rosteau, încît îţi da fiori prin oase
Şi trupul iar Ţi-l sfîşiau, Hristoase,
Măcar că jizii răstignitu-l au;
Dar de păcatul altora rîdeau.
Şi năvăleau la ei dănţuitoare,
Nurlii, măi-măi, de poame vînzătoare,
Harpistre, tîrfe şi cofetărese
Ce chiar de Necuratul sînt trimese
S-aţîţe-n om al preacurviei foc
Ce-alături de-mbuibare-şi află loc.

Scriptura poate martoră să-mi fie
Că pofta-n vin dospeşte şi-n beţie.
Priviţi cum Loth surpatu-s-a-n păcat
Cu îmbe fiice-a lui cînd s-a-mbătat:
De beat ce-a fost, n-a mai ştiut de el.
Cu vinuri îmbuibat Irod, la fel,
Benchetuind, a dat poruncă, beat,
Să i se taie capul de îndat',

De-o joacă, lui Ioan Botezătorul.
Aşijderea Seneca, gînditorul,
A spus o vorbă mare, că el unul
Nu vede osebire-ntre nebunul
Din balamuc, şi-acel ce şi-a băut
Şi minţile din cap, fărădecît
Că nebunia mai delung se-abate.
O, lăcomie, culme-ntre păcate,
Pierzării noastre pricină dintîi,
Sorginte-a morţii! Pînă ce veni
Să ne răscumpere Hristos al nost'!
Vedeţi, pe scurt, ce scump plătită-a fost,
Prin sfîntul sînge-al Său, ticăloşia
Ce strică lumea noastră: lăcomia!
Străbunul nostru Adam, şi-a lui muiere,
Pentru păcat, la trudă şi durere
Din Rai — cum scrie — izgoniţi au fost;
Căci cît ţinu Adam acela post
În Rai sălăşluit-a; iară cînd
Din pomul cel oprit a fost mîncînd,
Zgonitu-l-au în chin să vieţuiască.
O, lăcomie, pacoste-omenească!
O, dac-ar fi ca omul nost' să ştie
Ce boale i se trag din lăcomie,
Ehei, atunci cu cîtă cumpătare
Şi-ar drămui tainul de mîncare.
Dar vai! gîtlejul mic, gingaşa gură
Mereu îl pun pe om pe-alergătură
Să care-n bălţi, văzduh şi prin păduri
Alesele mîncări şi băuturi.
Au ce ne spune sfîntul Pavel nouă
De pîntec şi mîncări? Că pe-amîndouă
Prea'naltul va pierzării să le dea.
Vai, ce scîrbavnic e, pre legea mea,
Acest cuvînt; şi fapta-i mai dihai
Cînd omul bea vin alb au roşu, vai,
Şi gura şi-o preschimbă-n umblătoare
Prin astă blestemată îmbuibare.
Apostolul plîngînd cu jale zice:
«Îs mulţi de care spusu-v-am aice
Şi iar vă zic, de mare jale frînt,
Vrăjmaşi ai crucii lui Hristos că sînt
Cei ce din pîntec idol şi-au zidit.»
O, pîntec! Burdăhanule-mputit,
De bórhot plin, lăcaş, de putrejuni,

Urît la îmbe vranele mai sumî!
Cu ce bănet te umplem, şi ce trudă!
Munceşte bucătarul şi asudă
A pregăti bucate arătoase
Ca să-ţi plinească pofta, ticăloase!
Cum bate-n os ca măduva să-i sară,
Căci doar nimica nu se dă afară
Din cîte pot gîtlejul gîdili;
Ce de-a mirodii, scoarţe, frunze şi
Rădăcioare-amestecă în sos
S-ascuţă pofta celui pofticios.
Cel lacom de ospeţe, negreşit
E mort, dacă-n ăst vîţiu-i nărăvit.
  În vinul care-l bem e preacurvie,
Iar în beţie chin şi nebunie.
  O, beţivane, slut ce eşti la faţă,
Duhneşti scîrnav şi tuturor faci greaţă,
Te fonfăi, parcă-ngîni la antifoane
Şi parcă-ntr-una strigi: «Samson, Samsoane».
Dar vezi, Samson nu bea şi n-a fost beat.
Tu te prăvali ca porcul junghiat;
Ţi-i limba cîlţi şi nu mai ştii de tine,
Nici cuget nu mai ai şi nici ruşine,
Căci în beţie le-ai săpat mormîntul.
Cei stăpîniţi de vin nu-şi ţin cuvîntul;
De taine, nu mai spun că nu le ţin.
  Alb, roşu, voi păziţi-vă de vin.
Dar mai ales de vinul alb de Lepe
Ce-n strada Fish se vinde sau în Chepe.
Ăst vin hispan primeşte de la sine
Tărie de prin viile vecine
Şi-asemeni aburi suie din lichoare,
Că cel ce bea o duşcă, bunăoare,
Şi crede că-i la el acasă-n Chepe,
El în Hispania e dus, la Lepe,
Nu la Rochel, nici la Bordeaux în tîrg,
«Samson, Samsoane» îngînînd cu sîrg!
  Dar ian mai ascultaţi, boieri, aici:
Acele mari izbînzi, cutez a zice,
De care-n Vechiul Testament stă scris
Că Cel Atotputernic le-a trimis,
S-au dobîndit prin post şi rugăciune;
În Biblie cetiţi, că-ntr-însa spune.
  Atila, Biciul Domnului, ştiţi bine,
Muri în somn, spre scîrbă şi ruşine,

Pe nas țîșnindu-i sîngele, de beat;
Voivodul cat-a fi mai cumpătat.
Și cugetați, în urmă, la acel
Cuvînt ce i s-au dat lui Lamuiel —
(Nu Samuel, ci Lamuel am zis) —
La Biblie căutați, acolo-i scris
Ce-nseamnă-a dare juzilor să beie.
Cu asta șirul pildelor se-ncheie.

Am zis de lăcomie — să mai zic
De jocurile de noroc un pic.
În zaruri e izvor de-nșelăciuni,
De strîmbe jurăminte, de minciuni,
Hulire-a lui Hristos, omor, risipă
De timp și-averi, zvîntate într-o clipă.
Și iar, mai rea batjocură nu știu
Decît să-i spui cuiva că-i barbugiu.
Cu cît de cin mai nalt e omu-acel.
Cu-atît mai mare sila ți-i de el.
Un principe ce-nvîrte-n pumn oscioare,
Ce har ca să ocîrmuie mai are,
Cînd doar dispreț i-arată-al său popor
Și scapătă în ochii tuturor?
Fiind Stilbon, mintosul sol, cîndva,
Din Lacedemonia țara sa,
La corinteni trimis cu cinste mare
Să lege priteșug și împăcare,
Pe toți din țara lor, de cin velit,
Jucîndu-se în zaruri i-a găsit.
Drept care, nici o zi el nu rămasă
Ci pe sub cumpăt s-a întors acasă
Și zise: «Am un nume, unul doară,
Și nu voi să-l încarc de-așa ocară
Legîndu-vă cu cei ce-n zaruri joacă;
Alt înțelept trimiteți, de-o să-i placă...
Mai bine mort — vă jur pe al meu crez —
Decît cu barbugii să vă-nhăitez.
Căci nu voi însumi eu să vă înjug
Cu de-alde-aiștia la prieteșug,
Pe voi ce viețuiți în cinste mare.»
Așa făcu-nțeleptul arătare.
Iar riga de la parți — precum s-a scris —
Demetrului, alt rigă, i-a trimis
Din aur un tacîm de zaruri, ca să

Îl ia-n batjoc că jocul nu-l mai lasă;
Adicăte că faima lui şi slava
În ochii-i preţuiesc la fel cît pleava.
Cîrmuitorii, altcumva decît
În zaruri să-şi mai treacă de urît.

Să vă mai zic şi de-alt soi de păcate
Ce-n vechile izvoade-s arătate.
Să-njuri, e rău cum nu s-a pomenit,
Iar strîmb să juri e lucru mai cumplit.
Prea'naltul ne opreşte de-a jura
(Cetiţi-l pe Matei), şi-n cartea sa
Au ce-a zis Ieremia, oameni buni?
«Tu drept să jurui, nu să-ndrugi minciuni,
Ci jură-n neprihană şi dreptate»;
Cînd în deşert zici «zău», la fel, păcat e.
Ian cată, vezi, în tabla cea dintîi
A legilor trimise din tării,
Porunca cea de-a doua ce ne spune?
«Nu lua-n deşert al Domnului tău nume.»
Vedeţi cum legea ăst păcat îl scrie
Nainte de omor şi preacurvie:
Aşa e rîndul lor, cum vin la lege;
Acela ce poruncile-nţelege
Pricepe că aceasta-i cea de-a doua.
Luaţi aminte, adevăr zic vouă:
Năpasta-l prigoni-va pe acel
Ce jură sau înjură-n chip şi fel:
«Pe patimile Mielului curat,
Pe sîngele lui Crist la Hailes aflat,
Eu şapte-am dat, tu cinci zvîrlişi, cu trei!
Pe cruce-ţi jur, de mă înşeli, alei,
În inimă te-njunghi şi-ţi cînt prohodul».
Al jocului de zaruri, iaca rodul:
Prepusul, strîmbătatea şi omorul.
De dragul lui Isus Mîntuitorul,
Lăsaţi năravul jocului, măi fraţi.
Şi-acu, vă rog, povestea mi-ascultaţi.

Cît nici nu dase dimineaţa-n pîrg,
Cei trei petrecăreţi erau în tîrg,
La crîşmă bînd, cînd, ia, aud deodată
Un clincăit de clopoţel în stradă

Naintea unui mort; și unu' zice
La un rîndaș: «Ia ieși în prag aice
Și-ntreabă cine-i mortul ce trecu
Pe dinaintea noastră chiar acu;
Și vezi de-l ține minte și ni-l spune.»
A zis rîndașul: «Chiar îl știu, jupîne:
Acu vrun ceas mi-ajunse la urechi;
Că-i de-al dumilorvoastre prietin vechi;
Muri ucis azi noapte pe ne-veste,
Beat mort, șezînd acolea-ntre ferestre;
Veni o iazmă — Moartea-i zic — ce-a dat
Prin oameni iama într-al nost' olat,
Și inima-i crăpă c-o dardă-n două;
Apoi porni să-și cate pradă nouă.
Pe mulți răpuse vidma asta rea...
Jupîne, pîn' a nu da ochi cu ea,
Te pregătește bine, că-i abrasă,
De vrei să-nfrunți asemenea vrăjmașă.
Așa mi-a spus mămuca mea să fac:
Eu doar atîta zic, și-acuma tac.»
«Pe Maica lui Hristos — crîșmarul zise —
Băiatul drept grăit-a. Pare-mi-se,
Cosi-ntr-un sat — nu-i nici un an de-atunci —
Pe toți; bărbați, muieri, șerbi, paji și prunci.
Bag seamă că pe-acolo s-o atine.
De nu ești pregătit cum se cuvine,
Îți face cotoroanța vreo belea.»
Sări chefliul: «Arra, fir-ar ea,
Grozavnică-ntr-atît să fie, oare?
Da' tot mă duc s-o caut, frățioare,
Pe răstignirea Domnului mă jur!
Ian ascultați, noi trei, fără de-nconjur,
Ca unu sîntem; mîna hai s-o dăm
Și frați de cruce-n veci să ne legăm;
Tustrei o vom răpune pe haină:
Că pier atîți, doar dînsa e de vină.
Să-i facem felul hoaștei pînă-n sară.»
Și-așa tustrei credință își jurară,
La rău ca și la bine, viața toată,
Ca frați purcești dintru același tată.
Și beți, sărind în sus cu turbă mare,
Întins porniră drept spre satu-n care
Le-a spus crîșmarul Moartea ca s-o cate,
Proșcînd injurături înfricoșate,
(Lui Crist sfînt trupul cum I-l sfîșiară...) —

«Muri-va Moartea, de ne pică-n gheară.»
Jumate leghe-au mers, sau cam așa,
Cînd, un pîrleaz dînd ei a-ncăleca,
Zăriră-un biet moșneag lîngă ostrețe,
Și-acel moșneag le-a dat blajin binețe,
Și-a zis: «Cu voi Cel Sfînt, jupînii mei!»
Chefliul cel mai țanțoș din cei trei
I-o-ntoarse: «Boaită ce ne-ații popasul
Și stai înfofolit că-ți văd doar nasul!
Cîți ani strînseși în circă nu ți-ajung?»
Moșneagul l-a țintit în ochi delung,
Zicînd: «Îmi prea ajung, dar cît colind
Din Englitera pînă hăt, la Ind,
Nu aflu om să vreie a schimba
Juneța lui pe bătrînețea mea;
Și-i grea povară — moșul a mai spus —
Pîn' s-o-ndura de mine Cel de Sus.
Nici Moartea nu mă vrea, bătu-o-ar vina...
Așa cutreier, neaflînd hodina,
Și în pămînt, la poarta mumei mele,
Eu cu toiagul bat și strig a jele
„Ci lasă-mă să intru, scumpă mamă,
Căci piei și carne, tot mi se destramă!
Măicuță, știi tu, lacra mea cu straie
Ce-o țin de-amar de vreme în odaie
Schimba-o-aș cu a ta; un giulgiu vreu
Să-nfăș în el truditul trup al meu!"
Dar nu se-ndură, nu; mă ține-afară,
Și sufăr, și mi-i fața ca de ceară.
Dar domnișorii mei, nu-i frumușel
C-un moș, să vorovești urît, cînd el
Cu vorba nici cu fapta n-a greșit
Ce spune la Scriptură, răzvedit?
„Pe-un om bătrîn cu creștetul de nea
Tu să-l cinstești!" Luați povața mea:
Bătrînului ia seama și nu-i face
Nimic din cîte însuți nu ți-ar place
Să-nduri la căruntețe; ei, și-acum
Domnul cu voi, oriunde-ți fi la drum.
Eu trebuie să pas într-ale mele.»
«Ba încă nu, sămînță de ulcele —
Îi zise cel în zaruri jucător.
Pe sînt Ion, nu scăpi așa ușor!
VorbișI de o haină — Moartea-i zice —
Ce ne-a cosit prietenii pe-aice.

Iscoadă Morții ești, și-o pați urît
De nu ne-ndrumi la ea numaidecît,
Mă jur pe pîinea și pe vinul sfînt!
Legatu-te-ai cu ea prin jurămînt
Pe noi cei tineri să ne pierzi, tîlhare!»
«De-o căutați cu-atîta înfocare —
Le-a zis — urmați aist drumeag cotit:
Acolo o lăsai, mă jur cinstit;
Subt cel stejar o veți afla, căci ea
De gura voastră nu s-a speria.
Vedeți stejarul? Mergeți sănătos,
Și Domnul vă păzească de ponos
Și minte să vă deie!» le-a mai spus.
Cei trei în fuga mare s-au și dus
Și sub stejar găsiră un purcoi
De galbeni, neică, rotunjori și noi,
Să tot fi fost vreo optzeci de mertice.
Iar Morții nici că-i mai cătară price,
Ci mare bucurie-avut-au ei,
Văzînd cum mai luceau bănuții-acei,
Și s-au trîntit tustrei peste comoară;
Iar tartorul grăi întîia oară:
«Măi frați, luați aminte, vă spun drept,
Oi fi eu petrecăret, da-s deștept:
Comoara chiar Norocul ne-o trimise
Ca viața s-o trăim în dulci dichise;
Lesne-a venit, tot lesne, Doamne Sfinte,
O vom păpa!... Phi, cui să-i dea prin minte
Că azi ne fi-va ziua norocoasă?
Și de-om putea căra la mine-acasă
Bănetul tot — la mine sau la voi,
Că-l împărțim frățește între noi —
Ne-a pus Preasfîntul mîna-n cap de-acum;
Dar ziua nu se poate nicidecum;
Ne-ar zice lumea hoți de drumul mare
Și-am atîrna-n cîte-o spînzurătoare.
Cu grije, pe sub cumpăt, noaptea doară,
Căra-vom noi mîndrețea de comoară.
De-aceea zic, să tragem sorți, și ei
Să hotărască unul din noi trei:
Iar cel ce trage bățul lung, desîrg
Să dea o goană-n vale pînă-n tîrg
Și-n taină să ne-aducă vin și pîne.
Ceilanți lîngă comoară s-or ațîne
Păzînd-o-n draci. De n-o fi vro zăbavă,

La noapte-am și cărat bănetu-n grabă,
Iar de-nvoit ne învoim noi unde.»
Trei bețe ia și-n pumn apoi le-ascunde
Să tragă sorți; iar bățul lung din trei
Îl scoate cel mai tînăr dintre ei,
Și pleacă într-un suflet, cum i-au spus.
Iar tartorul, văzîndu-l că-i bun dus,
Grăi către acelălalt fîrtat:
«Tu știi că frați de cruce ne-am jurat
Și ca un frate binele ți-l vreu.
Ascultă, dar, ce am a-ți spune eu:
Aist bănet ce-l vezi aici, pe tot,
Să-l împărțim în trei urma, socot.
Dar dacă — uite-mi vine-n gînd acuma —
Ar fi ca-n două să-l împartem numa'
Au nu se cheamă cum că-ți fac un bine?»
Iar celălalt: «Nu-s dumirit, frăține...
El doar lăsă comoara-n mînuri bune.
Cum facem, oare? Cum avem a-i spune?»
«Te prinzi? grăi mai răul dintre ei.
Atunci îți spun în două vorbe, trei,
Cum vom începe treaba cu folos.»
«Mă prind — i-a zis perechea — ne'ndoios,
Ba mă și jur c-a te trăda nu voi.»
«Atunci, amin. Noi, iacă, sîntem doi
Și unde-s doi, cum știi, puterea crește.
Tu clipa cea prielnică pîndește,
Ridică-te de jos, așa-ntr-o toană,
Și ia-mi-te cu dînsul la hîrjoană;
În joacă strînge-i gîtul cît de tare,
Iar eu îl trag în spangă ca-n frigare,
Apoi l-împungi și tu. Iar banii grei,
În două-i împărțim, necum în trei,
Și ține'te-apói huzur și alt nimica,
Jucînd în zaruri cîtu-i ziulica.»
Așa vorbiră hîtrii între ei
Pe-al treilea să-l taie, cum spusei.
Dar și lui prîslea, către tîrg mergînd,
Îi zornăiau bănuții-acei în gînd,
Și focul lor sub pleoape îl ardea.
«Oh, Doamne! — zise el — de s-ar putea
Să am acea comoară singur eu,
Sub jilțu-n care șade Dumnezeu
Om n-ar trăi mai vesel decît mine!»...
Mă rog, decît Satana oare cine

Șoptitu-i-a să cumpere otravă,
S-o deie celor doi făr' de zăbavă?
Drept care,-aflîndu-l dracu-n toana asta,
Ușor îi fuse a-i meni năpasta,
C-avea în el pornire diavolească
Să deie moarte, făr' să se căiască.
Deci nepierzînd o clipă el măcar,
De-a dreptul merse la apoticar,
Rugîndu-l ca să-i vîndă pentru bani
Ceva otravă de stîrpit guzgani,
Ba că-l mai bîntuie și-un dihor care
Da iama în găini fără cruțare
Și cică-atîta pagubă îi fac,
Că trebui' să le vină, zău, de hac.
Răspunse-apoticarul: «Iacă am
Un *ce*, din care nici măcar un dram
Din el de mușcă sau un strop de bea
Vreo făptură, jur pe legea mea
Și cîte-n lume rele să m-ajungă
Că pică la pămînt cîtu-i de lungă.
Da, da, și moare-n lege, dom'le dragă,
Cît nici n-apuci să calci o leghe-ntreagă;
Atîta ce-i otrava de turbată.»
Nelegiuitul înșfăcă pe dată
Cutia de otravă, și, senin,
Luă pe urmă pe la un vecin
Cu împrumut trei șipuri măricele
Și-otravă puse-n două dintre ele,
Lăsîndu-l pe al treilea curat
Să aivă-a bea cînd fi-va asudat,
Cărînd la noapte tot bănetu-acel.
Și-această slugă-a lui Mefistofel,
Cu șipurile pline cîte trele,
Înspre fîrtații săi porni cu ele.
Ce rost mai au prisosuri de cuvinte?
Taman cum îi sortiră dinainte
Sfîrșitul, tot așa l-au și răpus.
Și tartorul, cîrdașului i-a spus:
«Ci hai dintîi să bem cu voie bună,
Pe-urmă-l îngropa-vom împreună».
Dar vrut-a întîmplarea, pasămite,
Să ia un șip din cele otrăivite
Și bînd și el, și celălalt apoi,
Găsitu-și-au sfîrșitul amîndoi.
Despre otrăvi, nici Avicenna, zău,

În nici o glavă din Canonul său
N-a scris de chinuri mai înfricoşate
Decît avură ăştia doi a pate.
Aşa pieri părechea de mişei
Iar cel de-i otrăvi la fel cu ei.

Vai, cel mai blestemat dintre păcate!
Ucidere haină, răutate!
Vai tu, nesaţ, voi zaruri şi desfrîu!
Tu ce huleşti pe-al Domnului blînd fiu
Cu-njurături plodite din trufie!
Vai! omenire, cum a fost să fie
Ca tu pe Însuşi Cel Ce te-a zidit
Şi-n dragul tău pe lemn S-a răstignit,
Să-L prigoneşti cu ură mişelească!
Ci oameni buni, Cel Sfînt vă izbăvească
De toate, de zgîrceală mai cu seamă.
Iertarea-mi sfîntă, ia! pe toţi vă cheamă,
Decît de-mi dăruiţi cu mic, cu mare,
Arginţi şi galbeni, scule şi odoare.
Sub cest hrisov al papii-ngenuncheaţi!
Veniţi, neveste, lîna voastră-mi daţi!
Vă-nsemn în catastihul meu aice
Şi-n Rai veţi merge, vieţuind ferice:
Prin harul meu spăla-voi de păcat
Pe cel ce-mi dă obol, şi-l las curat
Ca pruncul; asta-i predica ce fac.
Isus, al sufletelor vraci şi leac,
Tămăduiască-vă cu mila Lui —
Comoara cea mai scumpă, drept vă spui...
Ei, bat-o vina, mai-mai că uitam:
Doar moaşte şi iertări în taşcă am
Cum n-are-n Englitera nici un frate,
De papa însuşi mie-ncredinţate.
De vreţi, îngenuncheaţi cu rîvnă mare,
Daţi banul, şi afla-veţi dezlegare.
Ci hai cu toţii în genunchi, smeriţi,
Din mîna mea iertări să dobîndiţi
Sau luaţi iertare-n drum, cu gînd curat,
Tot proaspătă, în orice tîrg sau sat;
Decît la rîndul vostru, tot nouţi
Şi proaspeţi daţi-mi galbeni şi bănuţi.
E foarte mare cinste, oameni buni,
S-aveţi un vînzător de iertăciuni

La drum, cu împuterniciri în lege,
Ce poate napristan să vă dezlege.
Căci cade unu' de pe calul său
Și gîtu-și frînge-n șanț. Deh, ceasul rău!
Au nu-i o fericire pentru toți
Că mă brodii eu însumi printre soți
Să vă dezleg la rînd, cu mic, cu mare,
Cînd duhul va de trup să se dezbare.
Hangiul, dintre toți, cel mai urît
Bălăcăre-n păcate pînă-n gît.
Ia fă-te-ncoa cu darul, frățioare,
Și pup' aicea sfintele oscioare.
Deschide punga, pune banu' jos.»
«Ași! — zise el — m-ar blestema Hristos!
Mai vezi de altu'! Poate-ți umblă-n ghed
Să-mi dai să-ți pup izmenele, jurînd
Că de la vreun sfînt le-ai moștenit,
Cînd știu că turul tău le-a feștelit!
Pe sfînta Parascovia cea bună,
Mai bucuros ți-aș strînge boașa-n mînă
În loc de moaște. Taie-ți-o, măi vere,
Și eu te-ajut s-o cari, că-s în putere,
Și vom sfinți-o-n scîrnă de purcel.»
Monahul n-a mai scos un cuvințel;
De mînios, și glasul și-a pierdut.
A zis Hangiul: «Dacă ești ciufut,
Eu cu matale nu mai șugui, nene.»
Cinstitul Cavaler, gîndind, pesemne,
Că între dînșii prea se-ngroașe gluma,
Le zise: «Hai, ajungă-vă de-acuma.
Prea-cuvioase, treacă-ți de arțag:
Și, domnule Hangiu, că mult mi-ești drag,
Te rog frumos, sărută-l pe părinte.
Hai cuvioase, vino-i dinainte,
Și cum glumirăm, să glumim și-acum.»
Și s-au pupat, și iar am pas la drum.

POVESTIREA TÎRGOVEȚEI DIN BATH

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA TÎRGOVEȚEI DIN BATH

PÎNĂ SĂ PURCEADĂ A ISTORISI ȘI DUMNEAEI, TÎRGOVEAȚA A ROSTIT MAI ÎNTÎI ACELE CE URMEAZĂ.

De n-ar fi cărturari pe-acest pămînt,
Ce-am tras eu însămi încă-mi dă cuvînt
De chinul căsniciei să vă spui,
Căci de la doisprezece ani ținui —
Har Doamne — cinci bărbați cu cununie.
Așa să știți, cinstite fețe, mie,
De cinci ori dat mi-a fost să fiu mireasă
Și tot creștini de soi avui în casă.
Dar spusu-mi-sa cum că și Isus
La nuntă doar o dată s-a fost dus
În Cana și că pilda-I mă învață
Că nu e-ngăduit a fire soață
Decît o dat'... Ba încă una: cică
Lîngă fîntînă, El, Isus adică,
O au mustrat pe-acea Samariteană
Cu aspră cuvîntare de dojană:
«Avut-ai cinci bărbați, dar nici acel
Pe care-l ții acuma nu-i de fel
Bărbatul tău.» — Așa i-a spus, vezi bine.
Da' tîlcul vorbei nu-l pricep cum vine
Și-ntreb: de ce, mă rog, al cincelea
Nu fuse soț în cinste pentru ea?
Cam cîți putea să ieie după lege?
Eu, n-am aflat și n-am cum înțelege
Ce număr de bărbați e legiuit.
Poți tălmăci și crede felurit.
Dar una știu și bună — Cel de Sus
Să creștem și să ne-nmulțim ne-a spus.
Așa mă taie capul și pe mine!
Și iarăși o poruncă știu eu bine:

Că omul cînd mă cere va să-şi lase
Părinţii amîndoi... Că-s opt, că-s şase,
Cîţi soţi ai voie, Domnul nu ne zice..
De ce să bage-aicea omul price?
Şi Solomon ţinu mai multe doamne!
Păi unde n-am eu parte, dragă Doamne,
Să mă înfrupt măcar pe jumătate
Cît el cu prospături... Şi pentru toate
I-a dat Preasfîntul har potolitor
Cum n-are om pe lume trăitor...
Mă bate gîndul, zău aşa, că tare
Din plin le-a-ndestulat pe fiecare —
Abraş fiind — cu veseli dumicaţi!
Har Domnului că-mi dete cinci bărbaţi!
a Şi pe sprînceană i-am ales, ce-i drept,
b Bogaţi în fudulii şi laţi în piept; —
c Mai multe şcoli fac minţi mai iscusite -
d Cerinţe noi şi gusturi felurite
e Îl strunguiesc pe meşterul de viţă;
f Eu fost-am la cinci dascăli uceniţă!
Venire-ar sănătos şi-al şasălea
Că n-am să tot postesc, pe legea mea...
Cînd una-a răposat şi e-n pămînt,
Mă ia de soaţă alt creştin curînd;
Deoarece şi la Apostol scrie
Că-i slobod să-mi iau soţul ce mă-mbie
Şi nu-i păcat de-mi fac pereche iarăş:
Decît să arzi, mai bine-ţi iei tovarăş...
Pe Lameth cel mehenghi nu-l ţin de rău
C-a dus cu două soaţe casă, zău.
Ce-am eu cu el? Eu ştire bună am
Că Iacov cuviosul Abraham
Şi alţii mulţi la fel de sfinţi ca ei
Ţinură soaţe nu doar două, trei...
Văzurăţi voi cîndva-cumva pe lume
Că Prea-înaltul, prin cuvînt anume,
Opreşte cununia sau îmbie
La neprihană? Spuneţi-mi şi mie!
Cunosc şi eu la fel ca toţi ce scrie
Apostolul cînd zice de fetie:
Că pentru asta nu se află lege
Ci doar îndemnuri — cine vrea alege,
Doar sfatul nu-i ucaz; şi prin urmare
Se poartă cum i-i placul fiecare.
De poruncea Preasfîntul fecioria

Atuncea blestema și cununia.
Săminţe noi de nu s-ar mai zvîrli
Atunci fetia cum s-ar mai prăsi?
Nici Pavel nu cutează să ne ceară
Ce n-a cerut Stăpînul său... Deci dară
Coruna fecioriei fie dată
Acelor mai destoinici drept răsplată,
Că nu e ea de nasul fiecui
Ci numai de aleșii Domnului.
Curat a fost Apostolul, știu bine,
Și totuși, cînd a zis că orișicine
La fel ca dînsul cade-s-ar să fie,
El dete doar îndemn la feciorie;
Și s-a-ndurat de mi-a îngăduit
Să mă-mpreun; vezi dar că nu-i oprit
Să iau bărbat; iar dacă e să moară,
Mă pot căpătui a doua oară.
Frumos și bine-ar fi să nu te-alături
Femeii cînd e-n pat sau printre pături,
Că-i lucru de primejdie de pui
Fuiorul lîngă foc... Știţi voi ce spui
Cînd zic așa! Fetia-i mai curată
Decît căsătoria desfrînată,
Că tot desfriu socot că e atunci
Cînd soţii nu-s cuminţi ca niște prunci...
Decît cu miri mai mulţi e ne'ndoios
C-a fi verginã șade mai frumos.
Duc unii trai de înger, fecioresc.
Eu biata n-am cu ce să mă fălesc.
Și iar mai știu că-n cășile bogate
Nu-s aurite talerele toate,
Ci mai slujesc și unele de lemn...
Cel Sfînt în fel și chip ne face semn
Și darul ni-l întinde fiecui,
Ales anume, după voia Lui...
Feţia e, mă rog, desăvîrșită;
La fel și înfrînarea cea smerită.
Dar nici Hristos, Cel făr' de-asemănare,
N-a poruncit să-și vînză fiștecare
Avutul ca s-ajute nevoiașii
Și-abia pe urmă să-i urmeze pașii;
Doar la puţini le-a dat așa poveţe...
Eu nu-s dintre aleși, slăvite feţe,
Ci vreau să-nchin a vieţii mele floare
Căsătoriei celei roditoare.

Păi ia să-mi spuneți pentru ce lucrare
S-au rînduit anume mădulare
De odrăslit? Că n-or fi fără rost...
Bărbatul pentru ce folos a fost?
Să tîlcui poți cum vrei și poți să spui
Precum că-s numai vrana udului
Și că s-au dat aceste daravere
Ca să cunoaștem omul de muiere
Și-atîta tot... Ce, nu-i așa? Dar iată,
Că viața alte alea ne arată...
Eu, ca să nu asmut vrun cărturar,
Aiasta zic: micuțul mădular
Și spre folos și spre plăceri e pus,
Cît timp nu-l mîniem pe Cel de Sus.
Altminterelea în cărți de ce mai scrie
Că soțul are-anume datorie?
Și cum să și-o plătească, surioară,
Fără decît cu mîndra-i sculișoară?
Deci dar făcută e, cu bună știre,
Și pentru ud și pentru zămislire.
Da' nici nu spun că fiecare ins
Dator e să plodească dinadins,
Doar fiindcă are-asemeni scălărie —
Păi n-ar mai ține nimeni la fetie.
Neprihănit fu Fiul Omului
Și fost-au tot asemeni sfinți destui
Ce și-au păzit deplină curăția...
Nu cat a clevetire fecioria:
Ei sînt ca pînea cea de grîu curat —
Noi pîni de orz sîntem, e-adevărat,
Dar tot cu pîni de orz, de stai s-asculți
Pe Marcu, i-a hrănit Hristos pe mulți!
Eu nu fac nazuri, vreau ca să rămîn
Cum m-a croit prea-bunul meu Stăpîn;
Nevastă sînt și, ce mai una-alta,
Am chef să-mi folosesc cu spor unealta.
De-s cusurgioaică, cerul să mă bată!
Cînd omul meu mi-o cere, eu pe toată
I-o dau căci... datoria-i datorie.
Și-am să-mi agonisesc bărtat, să-mi fie
Îndatorat și rob; și fiți pe pace
C-am să-l jupoi de chiele de i-o place
Și dumnealui, cît timp i-oi fi muiere!
Să știe el că-i sub a mea putere
Necontenit, de-acu și pîn' la moarte;

C-așa au scris Apostolul în carte
Dînd și porunci la soți: să ne iubească!
Așa mai zic voroavă-nțelepțească!»

Deodată Vînzătorul-de-iertări
Strigă spre ea, săltîndu-se în scări:
«Frumos vorbișI, cocoană, zău, să mor!
Eram aproape gata să mă-nsor
Da' văd ce-mi pate pielea și ciolanul
Și am s-amîn mai bine pîn' la anul!»
«Nu te pripi; mai am! — răspunse ea.
Pîn' la sfîrșit din alt butoi vei bea,
Și mai amar ca berea o să-ți pară;
Iar după ce ți-oi spune bunăoară
Un basm de-al căsniciei gust sălciu —
La asta mă pricep de cînd mă știu,
Căci soților le-am fost eu însămi bici —
Atuncea să te văd dacă mai zici
Că vrei să sorbi din poloboc, băiete!
Să ieie seama ăl de se-ncumete,
Căci pilde va să dau destul de multe,
Cel ce pe semeni nu vrea să-i asculte
El însuși fi-va pildă altora;
Chiar Ptolomeu a scris în cărți așa;
Ia cată-n *Almagest* la el, de vezi...»
«Ruga-te-aș, jupîneaso, să-ți urmezi
Istoria de unde ai rămas
Ca să-nvățăm și noi din cîte-ai tras,»
I-a-ntors-o Vînzătorul-de-iertări.
«Cum nu, dar cer cinstitei adunări
Să nu mă ia în spăngi — răspunse ea —
De-oi agrăi cum știe limba mea,
Căci nici un gînd urît prin cap nu-mi trece
Decît de-a șugui și de-a petrece...
Și-acuma da-voi cep poveștii mele,
Spuindu-vă și bune și mai rele,
Dar n-am să mint... Din toți bărbații mei
Trei fost-au buni și doi sanchii. Cei trei
Erau bogați, de treabă și moșnegi;
Cu chiu cu vai răzbeau să... mă-înțelegi...
Să-și facă datoria către mine!
Așa să-mi deie Preaînaltul bine
Că mă și umflă rîsul cîteodată
Cum le mai dam de furcă noaptea toată;

Da' zău că nu aflam nici pic de spor...
Ţineam sub mîna mea averea lor
Şi n-aveam nici un zor să-i mai desfăt
Cu dragostea şi cinste să le-arăt;
Aşa de straşnic îşi iubeau nevasta
Că nu mai dam un sfanţ pe treaba asta;
Ca s-o-ndrăgească omul, cînd n-o place,
Femeia şi pe dracu-n patru face;
Dar eu fiind cocoană şi stăpînă
Ş-avînd agonisita lor în mînă,
Ce chilipir să-i mai răsfăţ, mereu
Decît spre placul şi folosul meu?
Aşa-i puneam la muncă — să n-am spor! —
Că multe nopţi icneau „văleu" şi „mor"!
Pentru acei cu care dus-am casă
Slănina de la Dunmow n-a fost grasă...
Mi ţi-i muştruluiam aşa vîrtos,
Că fiecare se-mbulzea voios
Să-mi ia din bîlci zorzoane şi cercei.
Se bucurau cînd nu zbieram la ei,
Căci mă stropşeam urît al dracului...
Cum de-i duceam de nas? Păi să vă spui,
De vreţi s-ajungeţi soaţe pricepute
Şi el să-nghită vrute şi nevrute;
Căci omul a jura minţind, nu poate
Cît o nevastă nici pe jumătate;
S-asculte ale proaste şi să-nveţe,
Căci nu vorbesc muierilor isteţe!
Şireata, care ştie ce-i prieşte
Cînd umblă zvon în tîrg, tăgăduieşte
Şi cere mărturia slujnicei...
Eu numai ce aşa strigam la ei:
«Măi ghiujule, asemeni haine-mi dai?
Ia uite la vecină, ce mai strai...
Toţi o cinstesc!... Eu biata şed în casă
Că n-am pe mine rochie frumoasă...
Şi ce tot mergi la ea de nu-i dai pace?
Ţi s-au aprins călcîiele? Îţi place?
Ce şuşoteşti cu sluga la zăbrele?
Buhai bătrîn, mai lasă-te de rele!
Că eu de am un preten sau duhovnic,
Mă ţii de rău că parcă mi-e ibovnic
Cînd mă mai duc să mai petrec la el!
Îmi vii acasă beat ca un purcel,
Te laşi în jeţ şi capul mi-l împui:

Că-i mare angará, într-una spui,
De te însori cu una mai săracă;
Că-i plină de alean și ifos, dacă
O iei bogată și de neam, încît
Te sastisești de dînsa pînă-n gît;
De soațele nurlii tu spui, mișele,
Cum că se-nfruptă craii toți din ele,
Ne-mai-răzbind a se păstra cinstite
Cînd îs din patru părți înghesuite...
Mai zici că unii doar la zestre trag,
Că altora de chipeșe li-i drag
Sau de acele care știu să joace,
Că multora zburdalnica le place
Sau cea cu mîni și cu picioare mici,
Dar toate că ne dăm în stambă — zici —
Că pîn' și zidul gros se năruie
Dacă-s berbeci mai mulți și stăruie...
Iar despre slută spui că se repede
La orice brăcinar pe care-l vede
Și că se dă la om ca o cățea,
Pînă se-ndură unul și de ea;
Chiar gîsca cea mai laie de pe lac
Își află — zici — pereche cu-n gînsac;
Că-i greu s-o ții de scurt pe una care
Se leapădă de dînsa fiecare;
Și-mi tot îngaimi, lovi-te-ar o lungoare,
Că ăl deștept nu trebui să se-nsoare,
Nici omul care vrea s-ajungă-n Cer...
Trăsni-te-ar din senin cu foc și fier
Și frînge-ți-ai grumazul scofîlcit!
Dai zor cum că tavanul șubrezit
Și fumul și muierea limbă-lungă
Pe gospodar din casă îl alungă!
Ce-mi tot cîrtești, călca-te-ar de moșneag,
Că nu ne dăm năravul în vileag
Pîn' la altar? Așa îndrugi mereu,
Dar astea sînt zicăli de derbedeu!
Și iarăși cum că boi, asini și cai
Se neguțează pe-ncercate-ncai;
Așijderi, și de străchini, oale, linguri
Se-ncredințează mușteriii singuri;
La fel cînd tîrgui lucruri de-mbrăcat...
Fără de numai tontul de bărbat
Nu șade s-o prubuluie pe soață,
Și strigi că mai tîrziu ne dăm pe față

Arama... Ba mai ai obraz să-mi spui
Că-mi place să mă lauzi, om tehui!
Şi să mă sorbi, nevolnice, din ochi
Şi să-mi tot zici „nu-ţi fie de deochi";
Dar un ospăţ de ziua mea nu faci
Şi nici în haine nouă nu mă-mbraci,
Pe doică n-o cinsteşti nici c-un pitac,
Nici fata ce-mi slujeşte în ietac,
Nici pe tătuca, nici pe neamul său;
Aşa te porţi, scîrbavnice hîrdău!
Pe Janekin cel june, ucenicul,
Doar fiindcă are cîrlionţi ca spicul
Şi fiindcă mă-nsoţeşte peste tot
Ai prins a-l bănui ca un netot;
Ei na, că nu-l vreau, chiar să mori de ciudă!
Ci ia să-mi spui de ce-ascunzi, caracudă,
Cheiţa de la lacra cu parale?
Că-s şi-ale mele cît îs şi-ale tale.
Te bate gîndul să-ţi prosteşti soţia?
Da' iacă jur pe sfîntul Irimia
Că n-am să-ndur, zurliule, să-mi iei
Şi trupuşorul şi bănuţii mei;
Te pun s-alegi din două, ori ce-ai face...
De ce mă iscodeşti şi nu-mi dai pace?
Ştiu că m-ai ţine-n ladă încuiată!...
S-ar cuveni să-mi zici: „Aliso fată,
Mergi de petrece, ştiu că eşti cuminte;
La clévete nu voi să iau aminte...
Urît mi-e soţul care zor-nevoie
Mă ţine-n frîu. Eu vroi să umblu-n voie.
Blagoslovi-l-ar Dumnezeu
Pe magul cel cuminte, Ptolomeu,
C-a scris în *Almagest* acest cuvînt:
„Mai înţelept e-acela pe pămînt
Ce nici nu-i pasă cine-i domn pe lume."
Zicala asta are tîlc anume:
Tu dacă ai de-ajuns, nu-i treaba ta
Cît i s-au dat de multe altuia;
Căci şi la noapte dacă ceri, bărbate,
Pipoaşcă vei avea pe săturate...
Ciufut se cheamă cel ce n-a lăsa
Să ia şi altul foc din facla sa;
Că doară nu-ţi răpeşte din lumină
Şi nu rămîi cu zare mai puţină!
Mai zici că dacă punem haină bună,

Inele mai ca lumea și cunună,
Ni-i cinstea în primejdie sub rochii;
Și iar găsești cu cale să-mi scoți ochii
Că și-n Apostol șade scris „că-i bine
Să ne-mbrăcăm sfios și cu rușine
Necum cu haine scumpe-nzorzonate,
Cu pietre rare-n cozi și cîte toate."
Dar ia aminte, bată-te-ar năpasta,
Eu tot n-oi pune preț pe vorba asta,
Iar pe-ndrumarea-ți nici atîta... iacă!
Mi-ai spus că-s ca o mîță, și că dacă
Pisica are blana jerpelită
Mai stă pe lîngă casă aciuită,
Ci dacă blana-i linsă și frumoasă
Cum se-nserează n-o mai prinzi pe-acasă,
Dă fuga să i-o vază toți bolînzii
Și miorlăie ca-n săptămîna brînzii.
Adică fiindcă-s veselă, socoți
C-o să-mi arăt otrepele la toți?
Nebune, ce-ți veni să-mi fii iscoadă?
Nici Argus, paznic de mi-ar fi și coadă,
Oricît e el de ager, n-ar putea
Să-mi stea în cale. Zău, pre legea mea,
Că p-amîndoi vă-nșel, măi papă-lapte!
Și iar mai zici că-s trei pe lume fapte
Ce zăticnesc pe oameni, și că nu-i
Lăsat să-ndure patru nimănui...
Și ptiu! lua-te-ar benga să te ia,
Mă tot pisezi că și nevasta rea
E una din aceste trei belele,
N-ai alți cai de bătaie pentru-acele
Parabole, încît să nu mai fie
Nevoie și de-o cainică soție?
Ca iadul zici că-i dragostea muierii,
Ca țarna stearpă-n secetele verii
Și ca pîrjolul fără îndurare
Ce cît a ars mai mult cu-atît mai tare
Ar vrea să ardă toate cîte-apucă!
Zici că pe om femeia îl usucă
Precum omida pomul, și c-aieste
Îs prea știute celor cu neveste.»
Taman cum auziră-ți, oameni buni,
Mi-i judecam... ziceam că spun minciuni
Așa ca babalîcii la beție;
Și-l aduceam să facă mărturie

Pe Janekin și pe-o nepoată... Sfinte!
I-am ofticat de să mă ție minte!
Și zău că vină nu aveau săracii;
Știam să mușc și să nechez ca dracii,
Și să mă vait — cu musca pe căciulă! —
C-altmintrelea intram la-ncurcătură.
Dintîi sositul macină întîi.
Eu dam cu gura-ntîi ca să-i rămîi
Și, bieții, îmi cerșeau iertare-ndată,
Deși greșeală n-aveau niciodată...
Pe-un damblagiu nevolnic și molatic
L-am învinovățit că-i muieratic
Și el s-a bucurat din cale-afară,
Gîndind că-l îndrăgesc și-s zuliară.
Ziceam că d-aia noaptea plec hai-hui,
Ca să-l apuc la paceaura lui.
Așa mă fățăream și petreceam —
Căci darul ăsta de la mama-l am...
Femeilor le dete Făcătorul
Înșelăciunea, plînsul și fuiorul,
Drept pentru ce mă pot făli de una:
Că-i biruiam în tot și totdeauna —
Cu mîna pe vătrai, prin viclenii,
Cu cicăleli și alte coțcării;
Dar mai cu seamă-n pat vedeau pe dracu':
Țipam și nu-i lăsam să-și facă placu',
Iar cînd simțeam că vor să mă coprindă,
Mă prefăceam că fug să dorm în tindă
Și nu-nduram să-și stingă pofta pînă
Nu-mi numărau anume preț în mînă.
De-aceea spun, să-nvețe fiecare:
Vînați cîștigul — toate-s de vînzare!
Căci puica n-o momești cu palma goală...
Răbdam, pe bani, să-și facă orice boală,
Ba mă strîmbam și eu că tare-mi place,
Măcar că nu mă bat pe-așa potrodce;
Și d-aiă-i tot certam năbădăioasă...
Și papa să fi stat cu el la masă,
Tot nu-l cruțam de cicăleală, zău;
De ce crîcnea, de ce răcneam mai rău!
Să n-am pe lume parte de noroc,
Să-mi scriu diata chiar acu pe loc,
De le-am rămas cu cît-de-cît datoare.
Atîtea născoceam, că drept urmare
N-avea-ncotro și mi se da bătut.

C-altmintreli pace n-ar fi mai avut;
Deși făcea ca leul cel abraș,
Se alegea tot hoț de păgubaș.
Ziceam pe urmă: «Uite bunăoară
La Mielușica, blînda-ne mioară,
Așa să fii și tu în toate cele!
Hai, dă să-ți pup obrazul, bărbățele!
Tot predici tu de Iov cel răbduriu,
De ce n-ăi fi și tale mai dulciu;
De-ți plac așa parabole, îndură;
De nu, ți-oi da eu ție-nvățătură...
Pe soață soțul cade-se s-o-mpace;
Din doi să ierte unul, n-ai ce-i face,
Și fiindcă tot bărbatu-i mai mintos
Îndură tu, c-așa-i cuviincios.
De ce mă bombăni cîtu-i ziulica?
Au vrei să jumuli singur păsărica?
Poftește! Ia-o toată, fă-i ce vrei
Că văz că nu mai poți de dragul ei!
De-ar fi să-mi dau pe bani *ma belle chose*
Aș fi gătită foc și mîndră coz,
Da' eu ți-o pun doar ție dinainte...
Cel culpeș tu ești... bată-l cine minte!»
Așa sporovăiam cu ei în pat.
Și-acuma despre-al patrulea bărbat.
Al patrulea mi-a fost cam crai, adică
Ținea, mă înțelegi, o ibovnică;
Și eu eram arzoaie, dolofană
Și drăguliță ca o coțofană;
Știam după cinghie a jucare
Și-aveam un glas... curat privighetoare
Cînd dam cîte-un stacan de vin pe gît.
Meteliu, mocofanul ăl urît,
Ce și-a răpus nevasta cu un par
Cînd a sorbit și dînsa un păhar,
Pe mine să mă-nțarce n-ar putea...
Și după ce beam bine mă-ncingea
Un dor de pat... căci norul poartă ploaie,
Iar cine-i pofticioasă-i și arzoaie.
Muierea cherchelită nu se ține:
Curvarul știe asta foarte bine.
Cînd îmi aduc de tinereți aminte
Și de frumsețea mea... of, Doamne sfinte!...
Și-acu simțesc prin sîn că mă-nfioară...
Și azi mă unge, ici, la inimioară

Că n-am trăit în van la vremea mea!
Dar bătrînețea, mătrăgună rea,
Prădatu-m-a de nuri și sirepie:
Eh, ducă-se cu naiba pe pustie!
Mîncai mălaiul, n-am ce să mai fac,
De-acuma cu tărîța să mă-mpac...
Ci ca să mă mai mîngîi nițeluș,
Voi povesti de-al patrulea acuș.
Și, cum ziceam, cocea o bubă-n mine
Că el s-avea cu alta foarte bine,
Dar jur pe sfînta cuminecătură
Că i-am plătit măsură la măsură,
Ci nu mînjindu-mi trupul, făr' decît
Înveselind pe alții într-atît,
Că l-am făcut să fiarbă-n zeama lui
De ciudă, fire-ar el de năcăbui...
Ca-n purgator mi-a ispășit încai,
Drept care cred că duhu-i merse-n rai...
Văzut-a Sfîntul cum cădea pe gînduri
Cînd îl strîngeam cu ușa-n multe rînduri!
Doar el știú și unul Dumnezeu
Cum îl căzneam în fel și chip mereu...
La-ntorsul nostru din Ierusalim
A răposat și zace-n țintirim...
Deși mormîntu-i nu e mai presus
Decît îi cripta rigăi Darius
Ce-a măiestrit-o Apelles, nu-i pasă .
Că n-are boltă scumpă și frumoasă;
Somn bun, și tihnă deie-i Domnul Sfînt;
Azi șade-n copîrșău și în pămînt...
Și-acu să spun de-al cincilea bărbat:
Să-i fie duhul binecuvîntat,
Măcar că el m-a prigonit mai tare,
De-i simt și-acuma bota pe spinare —
Și pururi i-oi simți-o pîn' la moarte —
Da' de iubit iubea avan, și foarte
Meșteșugos mi-era la giugiuleală
Cînd îmi cerea știuta socoteală,
Încît deși grozavnic mă snopea,
Mă îmbuna curînd cu dragostea;
Și drept aceea l-am iubit mai tare
Că nu mă drăgălea decît arare.
Noi sîntem olecuță cam sucite
În astfel de privințe, pasămite,
Căci numai după lucrul care-i greu

De căpătat, tînjim plîngînd mereu;
Rîmnim la ce-i oprit, la ce-i puțin,
Și ne scîrbim de ce primim din plin.
Dăm greu ce-avem de dat; în iarmaroc
Mai mult ceruta marfă-i scumpă foc,
Iar lucru' foarte ieftin fără preț e
Cum bine știu muierile istețe.
Din dragoste pe-al cincilea bărbat
Și nu pentru avere l-am luat;
Diac la Oxford fuse oareșicînd,
Dar s-a lăsat de școală și curînd
Veni la Alison, în tîrg la Bath,
La nașa, fie-i sufletul iertat!
Ce-aveam în cuget eu, nu cunoștea
Nici popa, zău, ca dînsa, nașă-mea!
Căci dumneaiei mă spovedeam mereu.
De-ar fi pișat vrun zid bărbatu-meu
Ori de-ar fi fapt vro boață mai grozavă,
Ei, încă unei soațe de ispravă
Și unei drăguliță de nepoată
De-a firul le-aș fi spus povestea toată.
Iar din pricina asta el săracu'
Se rușina și se roșea ca racu'
Și-și pumnuia obrazul de mînie
Că mi-a vîndut asemeni taine mie...
Și iacătă c-odată-n postul mare
Pornirăm peste pajiști la plimbare
Diacul Jan'kin, Alison și eu.
(Mergeam pe la nănașă-mea mereu,
Căci fină-si-i plăcea să mai petreacă
Și să asculte vorbele de clacă
Umblînd din casă-n casă-n jos și-n sus...).
Bărbatu-meu la Londra era dus,
Așa c-aveam și eu mai mult răgaz
S-arăt și să mai văz cîte-un obraz
Petrecăreț... Da' cum să bănui locul
Și ceasu-n care mă pîndea norocul?
Atunci pe la priveghiuri colindai,
M-alăturam la cîte-un sfînt alai,
Mergeam să văd irozi, în hagialîcuri,
Pe la litanii și-n mosafirlîcuri;
Și mă găteam cu-o mantie frumoasă
Și stacojie, care n-a fost roasă
Nici cît de cît de molii, căci mereu
O tot purtam, pe sufletelul meu.

Şi am s-arăt ce hai mi-s-a-ntîmplat:
Am colindat, cum zic, în lung şi-n lat
Şi amîndoi ne veselirăm bine,
Domnia-sa diacul şi cu mine,
Iar eu i-am spus atunci, prevăzătoare,
Că el cu mine trebui să se-nsoare
Dac-oi rămîne văduvă (căci eu
La măritiş gînditu-m-am mereu
Şi chibzuită fui în tot — deoarece
Un praz nu dau pe viaţa unui şoarece
Ce numai într-o bortă se piteşte,
Căci benga l-a luat de n-o brodeşte).
M-am prefăcut că-s moartă după el —
Nănaşa m-a şcolit cum să-l înşel —
I-am spus că toată noaptea am visat
C-a vrut să mă ucidă-ntinsă-n pat
Şi sînge pe prostirea de sub mine,
Da' trag nădejdi că semnul e de bine.
Căci sînge cînd visezi, bănet se cheamă.
Visasem? Aşi, mînteam de bună seamă,
Dar eu urmam povaţa naşei mele
Şi-acum cu el, şi-n multe alte cele.
Şi ce ziceam? Ei, brava... Doamne sfinte!
Na, că uitai! A, da, mi-aduc aminte.
Cînd a murit al patrulea bărbat
Jelii — mă rog — şi m-am îndurerat
Cum se cuvine-a face orice soaţă,
Şi-am tras zăbranic negru peste faţă;
Dar fiindcă eu mi-aflasem om în loc
Am plîns ce-am plîns, dar nu aşa cu foc...
A doua zi vecinii dusu-l-au
Pe răposat la popă şi-l căinau
Iar Jan'kin îi urma şi el mahmur;
Cînd l-am văzut pe lîngă dric, mă jur
C-aşa-mi plăcură mîinile-i curate
Şi chipeşa-i pereche de gionate,
Încît i-am dat întreagă dragostea...
El douăzeci de ani socot c-avea,
Eu, drept să spun, plinisem patruzeci,
Dar tot îmi mai ardea de... mă-nţelegi;
Şi tare bine-mi sta cu strungăreaţă —
Pecetia Venérei cea iubeaţă;
Eram arzoaie, Doamne! şi nebună,
Bogată, mîndră, veselă şi junâ...
Şi — cum mi-au spus bărbaţii la ureche —

Aveam o aia fără de pereche!
Căci firea mea, așa să știți, se-mparte
Între iubeața Véneră și Marte:
Zeița m-a făcut nepotolită
Și Marte-mi dete inimă călită;
M-am fost născut în Taur, îmbinat
Cu Mars... Păcat că dragostea-i păcat!
Eu zodia urmatu-mi-am pesemne
Și fost-a felul ei să mă îndemne
De n-am putut închide ălor tineri
Și arătoși lăcașul zeei Vineri;
Dar am pe chip și herbul zeului,
Ba încă și-ntr-un loc ce nu vi-l spui...
Mă ierte Dumnezeu, că-i bun și mare,
De-am fost iubeață fără cumpătare
Și pururi pofta mi-am îndestulat.
Nu m-am uitat că-i scurt sau deșirat,
Bălan sau lai acela ce-mi plăcea
Și nici c-avea avere sau n-avea.
Atîta vă mai spui că peste-o lună
Drăguțu' Janekin m-a luat de mînă
Și m-a nuntit cu mare tevatură;
Lui datu-i-am moșie și strînsură
Și banii ce i-am fost agonisit;
Ci mai pe urmă foarte m-am căit.
De tot ce-aveam plăcere i-era silă
Și fiindcă eu i-am rupt din cărți o filă,
Peste ureche un pălmoi mi-a tras
Că jumătate surdă am rămas.
Dar fost-am îndărătnică și eu
Și-i melițam din gură, aoleu!...
Ușarnică eram și tot hoinară —
Măcar că se jura că mă dezbară —
Drept pentru ce mă dăscălea ades
Cu pilde vechi din Roma mai ales:
Cum unu' Galus își lăsase soața
Și nici c-a mai iertat-o toată viața
Fără-de-numai doar c-o a zărit
În prag, cu capul neînmbrobodit.
Că altul și-a gonit nevasta, iară,
Din pricină că merse într-o vară
La niște jocuri făr' a-i da de știre.
Și-n Biblii scotocea spre a găsire
Zicale unde Solomon învață
Pe omul cu pereche plimbăreață

Să nu care cumva s-o lase-n voie...
Şi mă-ncuia într-una zor-nevoie.
Căci «ăl de-şi face casă-n bălţi, cel care
Goneşte calul orb peste ponoare
Sau suferă nevastă umblătoare,
Acela-n streang se cade-a spînzurare!»
Ci eu nu dam o frunză de curechi
Pe-asemeni vorbe şi zicale vechi
Şi nu-i răbdam zăbala niciodată;
Urît mi-i cel ce hibele mi-arată
Şi mulţi îs ăi ce fac aşijderi, zău...
Se mînia diacul foarte rău,
Dar nici cît te-miri-ce nu i-am răbdat.
Şi-acuma să vă spun cu-adevărat
De ce i-am smuls o foaie dintr-o carte
Cînd m-a pocnit de-am asurzit pe-o parte.
Avea un terfelog al său în care
Mereu cetea în el spre desfătare
Zis *Teofrastus şi Valerius,*
De-l îndrăgea bărbatu-meu nespus.
La Roma a mai fost cîndva un om,
Un arhiereu cu numele Jerom
Ce-a scris în ciuda lui Jovinian.
Era-n acel hîrţog Tertulian,
Trotula şi Crisip şi Helois
Ce stăreţea pe-aproape de Paris,
Şi *Arta* lui Ovidiu, la un loc
Cu Solomon legate-n terfeloc,
Precum şi alte multe cîte vrei...
Avea el zi şi noapte obicei
De cum scăpa de pe la cele trebi
Să caute prin cărţi, în deosebi
Istorioare cu neveste rele.
Ştia mai multe basme despre ele
Decît se află scris de cele bune
În Biblie... Diecii nu ţi-ar spune
Nici morţi de noi prielnice cuvinte,
Decît de muceniţe şi de sfinte,
Încolo numai rău, ca de jivine!
Au cine-a scris că leu-i crunt? Au cine?
O, Doamne, de-ndrugam şi noi poveşti
Ca dumneaior în cărţi retoriceşti
Pentru vecie îi încondeiam
Pe-aişti haini urmaşi ai lui Adam...!
Ciracii lui Mercur şi-ai Venerei

Prea bine nu se-mbină între ei;
Mercur iubește doxa și știința
Iar Venus joaca și nesăbuința
Și fiindcă nu au firile la fel,
Cînd ea-i hursuză, vesel este el —
Ci, dimpotrivă, tare-i trist Mercur
În «Pești» atunci cînd Venus e-n huzur;
Cînd el îi sus ea cade, și de-aceea
Țîrcovnicii nu laudă femeia;
Diacul dacă nu mai este-n stare
Să făptuie a Vénerei lucrare,
Prea ghiuj fiind și fonf în toate cele,
Se-apucă-a scri de noi că sîntem rele!
Dar să vă spun pricina mai departe
De cum luai scatoalce pentr-o carte.
Odată, într-o seară, lîngă foc,
Bărbatu-meu cetea în terfeloc
Și-ntîi și-ntîi cu Eva a-nceput
Ce prin păcat pe oameni i-a pierdut
Și cum ne-a fost răscumpăr Crist, El Însuși
Tot sîngele din inimă vărsîndu-Și;
Și mi-arăta cum zice deslușit
Că răul prin femeie ne-a lovit.
Despre Samson mi-a mai cetit apoi,
Cel ce-a orbit de ochii amîndoi
Cînd l-a lăsat, în somn, iubita chel.
Pe urmă a trecut, de nu mă-nșel,
La Hercul și la Diamira care
Făcutu-l-a prin foc să se omoare.
Mi-a înșirat și caznele-ndurate
De la soții de tontul de Socrate:
Cum l-a scăldat Xantipa cu pișat
Iar el a stat ca mortul nemișcat
Și doar a zis, ștergîndu-se de zoaie,
Că «după tunet musai vine ploaie»...
Despre Pasifa, doamna Candiei,
Cetitu-mi-a, și de năravul ei
Cel nefiresc... Ptiu, ducă-se-n pustii
Că prea se bălăcea-n blestemății.
Și despre Clitemnestra deșucheata
Cum prin vînzare-și dete soțul gata
Mi-a mai cetit cu-osîrdie deplină.
Mi-a povestit și pentru ce pricină
S-a prăpădít Amfiorax cu zile:
Știa creștinul meu că Erifile

Pentru-n gherdan de aur l-a pîrît
La greci pe-acest bărbat teban încît
L-au prins vrăjmaşii în ascunzătoare
De i s-au tras năpaste foarte mare.
De Lima şi Lucía mi-a mai spus
Ce amîndouă soţii şi-au răpus
Din ură una, alta din iubire;
Căci Lima s-a-ndemnat a-l otrăvire
Pe omul ei de rău ce-l duşmănea;
Lucía, dimpotrivă, şi-l iubea
Aşa de tare, că i-a dat să beie
Un leac să nu-i mai ardă de femeie
Decît cu ea... Iar el a răposat...
Atîtea trage bietul însurat!
Mi-a spus cum se căina Latumius
Unui fîrtat anume Arius
Cum că-n livede-avea un pom rotat
În care de năcaz s-au spînzurat
Vro trei soţii, lăsîndu-l văduvoi.
«O, frate, dă-mi şi mie un altoi
Să-l răsădesc la mine!» cic-a spus
Prietinul pe nume Arius...
Apoi cu-acele soaţe m-a-mpuiat
Ce i-au răpus pe soţii lor în pat
Şi pînă-n zori s-au tras cu hăndrălăii,
Cu mortul lat în mijlocul odăii;
Şi cu acelea ce-au rămas vădane
Bătîndu-le în cap, prin somn, piroane,
Şi alea de le-au pus otrăvi în vin...
Grozav ne-a mai bîrfit şi cu venin,
Ba mai ştia şi zicători anume
Mai multe decît cresc ciulini pe lume.
Spunea că «mai degrabă să faci casă
Cu pardosul sau hidra cea băloasă,
Decît cu o muiere rea de gură»;
Şi că «mai bine-n ploaie-n bătătură
Decît cu mînioasa în ietac»;
Cică-s aşa de maştere că fac
Mereu pe dos decît rîvneşte soţul;
Zicea şi că «decum îşi scoate şorţul
Muierea şi ruşinea şi-o dă jos»;
Că «desmăţata cea cu chip frumos
E ca o sculă scumpă într-un rît»;
Da' cine poate să-nţeleagă cît
M-a canonit cu-asemeni bobîrnace!

Şi cînd văzui şi eu că nu mai tace
Ci turuie într-una din cărţoi,
Odat' m-am repezit şi harş! trei foi
Din terfelocul său... Şi peste falcă
I-am potrivit o sfîntă de scatoalcă
De-l îmburdai pe spate drept în foc...
El a sărit ca leul, şi pe loc
M-a otînjit cu pumnu-n cap o dată
C-am şi rămas pe scînduri leşinată.
Văzînd 'mnealui că nu mai zic nimică,
A vrut să spele putina de frică...
Într-un tîrziu, trezindu-mă i-am zis:
«Tîlharule nemernic, m-ai ucis!
Ţinteşti să-mi fii cumva moştenitor?
Ci vin' să-ţi dau o gură pînă mor...!»
Atuncea el a-ngenuncheat supus:
«Iubită Alison — aşa mi-a spus —
Să n-am noroc dac-oi mai da vreodată!
Că te-am pocnit, tot tu eşti vinovată;
Te rog din suflet, fie-mi cu iertare...»
Iar eu l-am pălmuit crîşnind: «Tîlhare,
Măcar cu-atîta să-mi răzbun şi eu,
Acuşa mor, mă-năbus, aoleu!...»
Da' pînă la sfîrşit, cu chiu cu vai,
Din nou ne-am împăcatără, ce mai...
Îmi puse mie frînele în mînă
Să fiu pe casă, pe pămînt stăpînă,
Pe braţu-i şi pe limba lui procleată;
Şi-i poruncii să arză cartea-ndată.
Şi astfel izbutii prin iscusinţă
Să-l ştiu supus în orişice privinţă —
Că chiar mi-a zis: «Iubita mea soţie,
De-acu vei face cum ţi-i voia ţie,
Păzeşte-ne doar numele curat.»
De-atunci încolo nu ne-am mai certat;
I-am fost cinstită, zău, şi el la fel,
Şi soaţă iubitoare pentru el
Cum nu găseşti din Dania în Ind...
Cel-Care-şade-n-slavă strălucind
Să-l ierte după mare mila Lui!...
Acu, de vreţi, şi basmul să vi-l spui.»

Binevoiți a da ascultare, până una-alta,
și voroavelor care le-au schimbat între
ei Aprodul județului bisericesc și Călu-
gărele cerșetor.

Călugărul a rîs de ce-a zis ea:
«Cocoană, zău, pe mîntuirea mea,
Făcuși o introducere cam lungă!»
Aprodul auzind, a dăt să-mpungă:
«Priviți, bre oameni buni, la sfîntul frate
Cum pururea se-amestecă în toate
Priviți-l cum se vîră-n toate cele
Ca un muscoi în ciorbă și-n schembele!
Ce vrai cu *întreducerea* să spui?
Mai bine *întredu-te* dracului,
Și nu-mi preface hazul în prohod!»
«Așa ți-e vorba, domnule Aprod?
Păi de-i așa, să nu-mi spui tu pe nume
De n-oi croi niște povești, anume
Despre aprozi... să rîdă toți cumplit...»
«Ascultă, frate, fire-ai tu pocit
Și fire-aș tot așijderea și eu
De nu-ți înșir trei basme, 'aoleu!
Din cele cu călugări... Ți le torn
Să-ți plîngi de milă pîn' la Sidyngborne;
Căci de pe-acuma văd că-ți ieși din fire...»
«Tăceți! — a prins Hangiul a răcnire —
Lăsați femeia să grăiască, vere!
Vă ciondăniți ca ăia beți de bere...
Desleagă-ți, coană, traista cu povești!»
«Prea bine — zise ea — cum poruncești,
Dacă cinstitul frate mă-nvoiește.»
«Mă rog — a spus monahul — povestește...»

CU ASTA SE ÎNCHEIE PRECUVÎN-
TAREA TÎRGOVEȚEI DIN BATH
ȘI URMEAZĂ:

AICI ÎNCEPE POVESTIREA TÎRGOVEȚEI DIN BATH

Pe vremea rigăi Artur, hăt în anii
De care spun frumos de tot britanii,
Roiau de zîne ale țării plaiuri;
Crăiasa lor cu mîndrele-i alaiuri
Prin luminișuri dănțuia ades;
Așa credeau cei vechi... Ați înțeles
Că multe veacuri au apus de-atunci.
Azi nu mai vezi așa minuni prin lunci,
Căci frații cerșetori prin rugăciuni,
Și alți monahi prea-milostivi și buni
Ce umblă peste ape și ogoare,
Mulți cîtu-i colb în raza cea de soare,
Blagoslovind palaturi și ietace,
Orașe, cuhnii, cule, iarmaroace,
Cătune, grajduri, cășării și stîne
Au risipit noroadele de zîne...
Unde hălăduia cîndva o zînă
Acu doar camilafca e stăpînă
Umblînd ca pe moșia sa în pace,
Tot bolmojind litanii și condace
Bisericești, întreaga ziulică.
Nevestele pot trece fără frică.
Prin tufărișuri și pe sub copaci,
C-afar' de popă nu mai sînt alți draci,
Iar de le pune jos e fără martur...
Și viețuia la curtea rigăi Artur
Un june cavaler, simțire caldă.
Venind cîndva călare de la scaldă,
A fost ajuns din urmă o fetică
Pășind pe cărăruie singurică

Și-i rupse el a fecioriei floare,
Deși se-mpotrivise cu-nfocare.
Pentru asemeni faptă de casap
Săriră mulți cu jalbele-n protap
La crai... Și craiul Artur, se-nțelege,
L-a osîndit la moarte, după lege;
Și-ar fi murit, c-așa cerea-n zăcoane;
Dar doamna țării cu-ale ei cocoane
Atît ce se rugară de-ndurare,
Că l-au făcut pe domn să-i dea iertare,
Lăsîndu-l la voința soației sale
Să-i facă ce va crede ea cu cale.
A dat regina multă mulțămită
Și într-o zi, la vremea potrivită,
Grăit-a cavalerului cel june:
«În cumpăna în care ești, pot spune
Că-ți șade viața într-un fir de păr;
Scapi doar dacă-mi răspunzi cu adevăr
Ce jinduiește mai cu foc femeia?
Păzește-ți bine gîtul, drept aceea...
De nu te-ncumeți să răspunzi pe dată,
Te învoiesc să pleci în lumea lată
Un an și-o zi, să cauți o aflare
Răspunsul cuvenit la întrebare.
Dar, pînă să purcezi de-aici, mai voi
Zăloage că veni-vei înapoi...»
La greu aman, oftezi și gemi, sărace,
Dar cum s-o scoți la cap, că n-ai ce-i face?
Și pîn' la urmă s-a-nvoit să plece
Cu gînd să se întoarne cînd o trece
Un an. Răspunsul? Cum voi-va Cerul...
Așa porni în lume cavalerul.
Și peste tot prin case a pătruns
Nădăjduind să afle bun răspuns:
Ce jinduie muierea mai avan?
Dar n-a putut răzbi la' vrun liman.
Căci nu găsești doi oameni nicăieri
Să se lovească-aidoma-n păreri.
Zic unii cum că-i place bogăția,
Ba rangul alții, alții veselia,
Veșmîntul scump, iubitu-n așternut;
S-o ia — des văduvind — de la-nceput;
Sau că mai strașnic inima ne bate
Cînd sîntem măgulite și-ncîntate.
Și cam aveau dreptate... căci ne-nșală

Mai lesne cel isteț la lingușală;
Bărbatul care-i meșter să ne-alinte
Ne prinde-n laț ușor ca p-un florinte.
Iar unii spun că ăl mai mult ne place
Cel ce ne' lasă toanele-a ne face
Și nu ne strînge-n frîu cînd ne cășună,
Ci numai «brava!» știe să ne spună.
Căci printre noi nu-i, zău, nici una care,
Dac-o lovești la buba unde-o doare,
Să nu azvîrle rău din zgaibarace;
Ia cearcă și-ai să vezi c-așa va face!
Măcar și căptușite cu păcate
Rîvnim să fim crezute nepătate.
Și zice-se că mult ne mai încîntă
Acei ce cred că vorba noastră-i sfîntă
Și că nădejde poți în noi să pui
Căci nu vom vinde taina soțului...
Dar astea-s ca sporoavele de clacă:
Muierea nu-i destoinică să tacă!
Mi-i martor Midas; cine vrea, s-asculte:
Ovidiu, printre alte fleacuri multe,
Băsnea că Midas pe sub lunga-i chică
Urechi avea ca de măgar; și cică
Își ascundea dibaci acest cusur
Să nu cumva să-l afle cei din jur,
Încît doar soața sa i-l cunoștea.
Mult o-ndrăgea și bizuia în ea,
Și a rugat-o mult ca nimănui
Să nu crîcnească de poceala lui.
Iar ea jură cu cerul și pămîntul
Că n-o să-i calce soțului cuvîntul
Și nu-i va face-asemeni șugubine,
Că doar i-ar fi și dînșii de rușine.
Dar doamna ca pe jar se pîrpălea
Știindu-se cu taina asta-n ea;
De nu-i da cep, simțea că-i crapă rînza
Și că-i plesnește inema într-însa!
Ca nici un om să n-audă ce-ndrugă
Sa dus la niște róvine în fugă
Unde sosind, încinsă cum e focul,
Ca un cocor ce-și moaie-n mlaștini ciocul,
Atinse fața bălții cu-a sa buză:
«Ce-oi spune, apă, nimeni să n-auză,
Doar tu să afli că al meu bărbat
Are urechi prelungi cu-adevărat

Ca de măgar! Mi-a spart buboiul! Pfiu!
Mai mult nici că puteam să mă mai țiu...»
Vedeți că pîn' la urmă dăm afară
Și taina cea mai mare, așa dară...
De vreți a ști întreaga istorie
Cetiți-l pe Ovid că dînsul scrie...

Văzînd curteanul ăsta din poveste
Că n-a fost chip să afle care este
Ce lucru mai rîvnit e de femei,
Mîhnitu-s-a-n străfundul inemei
Și către casă năzui pe loc,
Fiind aproape ziua de soroc.
Ci cum venea bătut de gînduri sure,
Trecu pe subt o poală de pădure
Și-aci zări horind printre mlădițe
Vreo douăzeci și patru de domnițe.
Atunci cîrmi spre ele repejor,
Doar-doar afla-va sfat izbăvitor.
Dar cînd fu gata-n codru a pătrunde .
Se mistuiră nu se știe unde...
Atît a mai văzut în luminiș;
O știmă ghemuită pe frunziș,
O hîrcă hîdă peste-nchipuire,
Și sluta a-nceput să se deșire:
«De-acu n-ai încotrova să te-abați,
Ci spune babii, tu, cinstit, ce cați?
Și poate că te-oi scoate din belea
Căci baba știe multe...» — zise ea.
«Măicuță dragă, moartea-i peste mine
De n-oi putea s-arăt cum se cuvine
Ce lucru-i mai de preț pentru femei;
De-mi spui, ți-oi da răsplată cîtă vrei.»
«De-i astfel, bate palma, cavalere,
Și juruie că faci precum ți-oi cere,
Dacă-ți va sta-n puteri. Iar eu mă jur
Să-ți dau răspunsul fără de cusur
Chiar astăzi.» — «Mă-nvoiesc, pre cinstea mea!»
«Atunci mă pot făli — răspunse ea —
Că te-am scăpat; și viața ia-mi-o dacă
Răspunsul meu reginei n-o să-i placă...
Din cîte-s cu mărămi sau legătoare,
Să mi-o arăți pe aia mîndră care
Ți-a pune price cînd vei spune cum

Te-oi dăscăli... Şi-acuma, hai la drum.»
Apoi l-a descîntat încet un pic,
Să nu mai simtă frică de nimic.

Cînd junele la curte fu ajuns,
A spus că s-a întors purtînd răspuns
Întocmai la soroc după făgadă.
S-au strînsără s-audă şi să-l vadă
Neveste, boieroaice şi codane
Şi multe înţelepte de vădane,
Iar doamna însăşi sta — judecătoare.
S-au dat porunci să tacă fiecare
Şi l-au chemat pe cavaler s-arate
În faţa muierimii adunate
Ce jinduie femeia mai cu foc?
El n-a tăcut precum un mormoloc,
Ci a răspuns în clipă la-ntrebare
Vorbind, s-auză toată lumea, tare:
«Femeile, slăvita mea stăpînă,
Ar vrea-ndeobşte a struni în mînă
Zăbalele din gura soţilor,
Să-i stăpînească pe iubeţii lor.
Aceasta vi-i dorinţa cea mai mare;
Şi-acuma, moarte daţi-mi sau iertare!»
Din toată curtea n-a fost văduvioară
Să zică *nu*, nici soaţă, nici fecioară,
Ci toate-au glăsuit: «Iertat să fie.»
Atunci sări pocita bătătie
Pe care o găsise-n ierbi chircită,
Grăind: «Aibi milă, doamnă preamărită,
Şi fă-mi pe loc dreptate ce ţi-oi cer:
Eu l-am şcolit aşa pe cavaler
Iar dînsul s-a jurat pe cinstea lui
Că lucrul cel dintîi ce va să-i spui
Mi-l va-mplini de-i stă-n puteri să-l facă.
Acu te rog în faţa curţii, iacă:
Soţia ta să fiu şi fi-mi tu mire,
Căci ştii că te-am scăpat de la pieire...
Iar de mintesc tăgăduie şi jură!»
«Vai mie! — zise junele din gură —
Eu ştiu că vorba ta e-adevărată,
Dar fie-ţi milă, cere-mi altă plată.
Ia-mi tot avutul, trupului dă-i pace!»
«Blestem pe capul nostru! N-am ce-ţi

Măcar că slută și moșneagă sînt,
Nici pentru toată sarea din pămînt,
Nici pentru zloții toți din vistierie
Nu m-aș lipsi de dreptul de soție
Și de iubită!» — «Soață? Aoleu!
Vai mie, dacă neam de neamul meu
Va face-așa scîrnavă-mpreunare!»
Dar pîn' la urmă el, văzînd că n-are
Pe un' să scape, iaca s-a-nsurat
Și s-a culcat cu cotoroanța-n pat...

Acuma unii spune-vor că eu
Aminte n-am luat sau că nu vreu
S-arăt cît bairam strălucitor
Făcutu-s-a atunci la nunta lor;
La care lucru voi răspunde: ioc!
Nici chef n-a fost nici zaiafet de loc,
Fără de cît suspinuri, aht și greață...
S-a cununat cu ea de dimineață
Și peste zi s-a-nchis ca buhna-n casă
Scîrbit de-așa mireasă uricioasă.
Afanisit era și-nveninat
Cînd s-a suit cu hîda lui în pat;
El hojma se foia, se pîrpălea.
Iar hoașca se hlizea alăturea,
Și zis-a: «Cavalere, treabă-i asta?
Așa se poartă-ai voștri cu nevasta?
Aiestea-s ale rigăi Artur legi?
Toți cavalerii-i sînt la fel de blegi
Și năzuroși cu soața? Eu îs soața
Și draga ta; eu ți-am scăpat viața
Și nu-ți greșii nimic pe cîte știu.
De ce mi te arăți așa sanchiu?
Te porți cu mine ca un nătărău...
Ce vină-mi bagi? Grăiește, haide, zău,
Căci vreau să mă îndrept, mi-e martor Cerul!»
«Să te îndrepți! Of! — zise cavalerul —
În veci nu mai încape îndreptare:
Balcîză ești, babornițâ și tare
De neam nepricopsit și mojicesc;
Păi ce te miri că gem și mă foiesc...
Mai bine de m-ar strînge Dumnezeu.»
«De-aici se trage oful tău cel greu?»
Răspunse el: «Păi ce? Îți pare fleac?»

«Bărbate, boala asta are leac,
Şi pînă-n zile trei m-aş face bine
De te-ai purta mai omenos cu mine.
Dar findcă pomenişi de evgheníe
Care purcede de la bogăţie —
Căci banul naşte boieria voastră —
Eu nu pun preţ pe fala asta proastă...
Priveşte-l pe acel ce şi în lume,
Şi-n casa lui se străduie anume
Să facă fapte bune cît de des,
Pe omul dintre toţi cel mai ales!
Hristos ne cere Lui să-i fim pereche
Şi nu acelor moşi cu-avere veche;
Măcar că dînşii clironomi ne lasă
Peste agonisita boieroasă,
Nu-i nimenea destoinic să strămute
În strănepoţi bătrîna lui virtute
Ce l-au făcut evghenisit pe el,
Ci cade-se-a urma şi noi la fel.
Frumoasă-i de asemeni şi sentenţa
Lui Dante, cîntăreţul din Florenţa;
Poftim de-ascultă stihul său cum sună:
„Virtutea dă arare roadă bună
Pe lujerele-i mici; căci Domnul vrea
Virtute numai Cerul să ne dea."
De la străbuni atît se poate cere —
Avutul ce se spulberă şi piere...
Cunoaşte tot creştinul ca şi mine
Că de-ar plodi virtutea de la sine
Din tată-n fiu, pe faţă sau furiş,
Atuncea pururi noul lăstăriş
Ar vieţui de tot cu vrednicie,
Departe de năravşi mişelie.
Ia flăcără şi du-o-ntr-un bordei
Şi-n munţii Caucazului de vrei,
Închide uşa, pleacă şi o lasă.—
Luci-va tot la fel de luminoasă
De parcă ar privi la ea o lume,
Împrăştiind frumos fireasca-i lume,
Pînă se face spuză şi se stînge.
Vezi, dară, tu că harul cel din sînge
Nu se prăseşte numai din avere;
Căci mulţi nu au purtarea ce se cere
Aşa cum face bunăoară focul.
Se află — martur Cerul — în tot locul,

Cîte un beizadé păcătoşit!
Acel ce vrea să fie preţuit
Că s-a născut din vrednică tulpină
Şi-i cu sorginte plină de lumină,
De nu-i făptaş de fapte bune însuşi
Pe urmele strămoşilor călcîndu-şi,
Măcar şi hátman taică-su de-a fost,
Tot mocîrţan se cheamă că-i, şi prost!...
Ai nume bun? Îl ai de la strămoşi
Căci ei s-au dovedit mărinimoşi,
Nu-i bunul tău plătit cu vitejia;
Doar Cerul ne împarte vrednicia;
Iar harul milei — semn de boierie —
Nu-l moşteneşti ca pe-o dregătorie.
Ce mare om a fost Hostilius,
Căci el de jos ajunse-atît de sus,
Precum în cărţi Valeriu povesteşte!
Ia-l pe Seneca-n mînă şi ceteşte,
Şi pe Boetiu ca să vezi, cum spun,
Că *fapta bună face nume bun.*
Drept pentru care eu aşa închei.
Or fi ei necioplíţi strămoşii mei
Dar trag nădejde Domnul să m-ajute
Să vieţuiesc de-apururi în virtute;
Atunci se va chema că sînt de soi
Cînd de păcat înstrăina-mă-voi.
Iar pentru că mă cerţi că sînt săracă,
Am să-ţi răspund că însuşi Mielul, iacă,
Trăi de bunăvoie-n sărăcie.
Şi orice om, copilă ori soţie
Pricepe foarte lesne că Hristos
N-ar fi ales un trai de ticălos,
Zic mulţi, ca şi Seneca bunăoară,
Că sărăcia nu e de ocară.
Femeia mulţămită-n sărăcie
Bogată-i, chiar de n-ar avea nici ie;
Calic jinduitorul se socoate
Fiindcă vrea să aibă ce nu poate,
Iar cel ce n-are, dară nici rîvneşte,
Chiar şerb de-ar fi, bogat se socoteşte.
Calicul neaoş cîntă ziua-ntreagă;
De aia zice Juvenal în şagă:
„Cînd Traistă-n-băţ se află călător
El dănţuie şi-n faţa furiilor."
E grea, da-i bună biata sărăcie

Și-ndeamnă pe creștin la hărnicie;
Ea coase mintea dîndu-i ajutor
Acelui ce-o primește răbdător;
Deși bocluc îți pare și belea,
Nu-ți cere nimeni zápis pentru ea;
Ades, cînd ne apasă-aleanul greu
Ni-l face cunoscut pe Dumnezeu;
Și-i tocmai ca ocheána, pot să spun,
Care-ți arată prietinul cel bun...
Ruga-te-aș dară, fară supărare,
Să nu mă cerți că n-am avere mare!
Mai spus-ai tu că sînt și băbătie,
Dar care, voi cei plini de boierie,
Nu ziceți că se cade-a da cinstire
Bătrînilor — măcar că nicăiere
Nu-i scris? Au oare nu le spuneți „tată"?
De-mi ceri, găsesc și cărți care arată...
Mai ápoi de-s balcîză și moșneagă,
De coarne nu ai a te teme, dragă,
Căci anii mulți și chipul slut, se știe
Că-s pentru cinste mare chezășie...
Și buna ta plăcere cunoscînd,
Voiesc a-ți mulțămi lumescul jînd.
Alege dar din două una: or
Mă suferi cotoroanță pînă mor,
Dar soață credincioasă și plecată,
Neîntorcîndu-ți vorba niciodată,
Or teamă vrei să-ți fie să nu pați
Vreo poznă dinspre roiul de bărbați
Ce-mi da-vor ghies aiurea sau acasă,
Întărîtați că-s junǎ și frumoasă?
Alege singur cum socoți că-i bine!»
Acel curtean a cugetat în sine,
A suspinat adînc și-a zis așa:
«Stăpînă, soața mea și draga mea,
Mă las la voia hotărîrii tale;
Alege tu cum crezi că-i mai cu cale,
Mai de folos și mai de cinste nouă,
Căci nici nu-mi pasă care-o fi din două;
Orice-ai alege mie mi-e de-ajuns...»
«Te dai bătut — nevasta i-a răspuns —
De vreme ce mă lași s-aleg pe mine?»
«De bună seamă, cred c-așa-i mai b
«Sărută-mă atunci și pace nouă!
Mă jur c-ai să te bucuri de-amîndouă

Căci fi-voi și nurlie și cuminte;
Și să mă bată bunul meu Părinte
De n-am să-ți fiu soție prea-plecată
Cum n-a mai fost pe lume niciodată...
Iar, dacă mîine nu voi fi mai plină
De nuri ca orice doamnă sau regină
De pe pămînt, mă învoiesc să-mi iei
Și viața cu jungherul, dacă vrei.
Dă-mi vălul jos și uită-te, bărbate!»
Cînd omul a văzut c-adevărat e,
Că-i fragedă și încă și nurlie,
A-mbrățișat-o strîns, de bucurie,
Și-n marea fericire îmbăiat
De mii de ori în șir o au pupat...
Ea n-a ieșit din voia lui nicicînd,
Mereu în placul soțului făcînd.
Și-așa au dus-o numa-n bucurii
Cît au trăit... O, Doamne, adă-ni-i
Pe tinerii blajini și-nfierbîntați
Și fă să punem șaua pe bărbați!
Lu' ăla care nu se dă supus
Scurteze-i zilișoarele Isus,
Iar pe ghiujoii cu lăcát la pungă
Lovească-i Cerul cu-o lungoare lungă!

AICI SE ÎNCHEIE POVESTIREA
TÎRGOVEȚEI DIN BATH

POVESTIREA FRATELUI CERȘETOR

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA FRATELUI CERȘETOR

Pantahuzarul, prea-cinstitul Frate,
Ochiri zvîrlea mereu înnegurate
Aprodului — dar, de, ca om subțire
Nu-i zise încă vorbe de jignire;
Apói o agrăi pe Tîrgoveață:
«Cocoană — deie-ți Domnul dulce viață! —
Ai descîlcit, mă jur pe toate cele,
Problemuri școlărești din ale grele;
Rostișsi, zic, lucruri foarte acătare...
Noi însă, drumețind acum călare,
Nu-i slobod să vorbim decît în șagă;
Zău, lasă slova sfîntă, doamnă dragă,
Pentru amvon și pentru seminare.
Eu, dac-o vrea această adunare,
O poznă c-un aprod vă spun — și-i lege
Că de la ăștia n-ai de unde-alege
Nimică bun de zis... și prea-plecat
Mă rog să nu vă fie cu bănat.
Au ce-i aprodul? Trepăduș ce lasă
La dezmățați citățiile-acasă.
Și-i gazdă de bătăi prin mahalele...»
Atunci Hangiul: «Fii, mă rog matale,
Cuviincios cu cei de-un soi cu tine.
Zîzanie-ntre-ai noștri nu-mi convine;
Zi basmul, iar Aprodului dă-i pace.»
Sări Aprodul: «Spună-mi cum îi place!
Și las' că vine rîndul meu odat'
Am să-i plătesc cu vîrf și îndesat.
I-oi dovedi ce mare cinste-i, zău,
Să fii pomanagiu, ba și lingău.

I-arăt eu lui ce slujbă brează are!...»
«Destul! le-a spus Hangiul. Împăcare!»
Pe urmă către Frate zise-acestea:
«Hai, dragul neichii, deapănă-ți povestea.»

AICI SFÎRȘEȘTE PRECUVÎNTAREA
FRATELUI CERȘETOR

AICI SE ÎNCEPE POVESTIREA FRATELUI CERŞETOR

A stat odată în ţinutul meu
Un stavrofor de cin înalt, om greu,
Ce aspru pedepsea şi fără frică
Trupeştile păcătoşii — adică
Vrăjitoria şi destrăbălărea,
Mînjirea căsniciei, defăimarea,
Hoţia de ban sfînt sau de diată,
Pe ăi de-şi uită ce-au jurat odată,
Şi alte multe-asemeni fapte rele —
Pomelnic n-are rost să fac din ele.
Lovea în popi şperţari, în cămătari,
Dar cel mai rău izbea în preacurvari.
De-i găbuia, vai-vai ce tărbăceală.
La fel şi-n cei datori la zeciuială.
Iar de-l pîra cumva vreun careva,
Nici cu bănească jertfă nu scăpa.
N-au dat zecimea? N-au plătit pomeni?
Îi învăţa el minte pe mireni!
Căci pîn' să-i prinză marele vlădică,
I-ncondeia la dînsu-n cărticică;
Şi-avea puteri ca după mintea lui
Să rînduie canoane orişicui.
Ţinea şi un aprod ca să-l slujească,
Al mai şiret din Ţara Anglicească.
Urzise ăsta plasă de iscoade
De-l ştiriceau ce os se poate roade:
Acoperea doi-trei curvari, şi ei
Dădeau de gol alţi douăzeci-şi-trei...
Să turbe-Aprodul nost' şi tot voi spune —
Nu-l iert — despre trupeasca-i stricăciune,

Căci bîta lui nu-i chip să ne ajungă;
În noi, aprozii n-au direpț să-mpungă
Și nicidecum avea-vor, cît or fire...›
Au crezi că nici în alea'din tractire
N-am drept să-mpung?» a zis Aprodul.
Gazda i-o-ntoarse: «Taci, lovi-mi-te-ar năpasta
Și nenorocul! Lasă-l să cuvînte.
Părinte dragă, spune înainte,
Și chiar de-i sare țîfna nu-l cruța!
Călugărul: «...Aiastă pușlama
Avea cu pezevenghele-nvoială —
Ca un șoimar cu șoimii de momeală —
Iar ele în vileag dădeau pe-acei
Ce-i cunoșteau că umblă la femei.
odoașele-i slujeau ca drept iscoade
Și altfel culegea bogate roade —
Stăpîn-su nu știa ce-i umple gușa —
În numele lui Crist strîngea cu ușa
Și făr' citații cîte-un păcătos,
Iar ăsta-i da șperț mare bucuros,
Ba-i mai plătea, și-un chef la han. La fel
a Iuda, pungi de bani strîngea; și el
Era ca Iuda tot un tîlhăroi;
Stăpînul său primea un ban din doi.
Cuvine-se să-l laud, așadar,
C-a fost coțcar, aprod și preacurvar.
Avea-n alai și fițe din belșug,
Și dacă popa Robert, Jack sau Hugh,
Sau altul se-ntindea cu cîte una,
Urechea lui afla întotdeauna;
Așa lucra cu ele pasămite.
Ducea apoi citații plăsmuite,
Chemîndu-i pe-amîndoi la judecată;
Pe om îl jecmănea, cruța pe față,
Zicînd: «Fîrtate, într-al tău hatîr
Pe dînsa-n lista neagră n-am s-o vîr'
N-ai grija ei, căci n-o păți ponos,
Prieten ți-s și-ți fi-voi de folos...»
A spune cum știa să stoarcă mită
Ar fi poveste-n veci neistovită.
Ogar pe lume nu-i mai iscusit
Să dibuiască cerbul betegit
Cum dibuia el famenii șireți,
Pre soții răi și ghiujii iubăreți,

Din ei scoțînd cîștig mai cu temei
Era cu ochii numai după ei.

Pîndindu-și astfel prada necurmat,
Cîndva-ntr-o zi Aprodu-a-ncălecat
Să cheme-n judecăți p-un ciot de babă –
Doar-doar i-o pune baba șpertu-n labă.
Și subt un crîng dă ochi c-un călăreț
Un răzeșel cu zîmbet șugubeț,
Cu arc și cu săgeți ca un arcaș,
Purtînd pe umăr verde sumănaș
Și negru-nciucurată pălărie.
Aprodul zise: «Bun găsit, bădie.»
Iar cela: «Bun găsit și dumitale!
Da' încotro bați drumul pe la poale
De codru verde? Mergi departe, vere?»
«Ba nu, pe-acilea prin apropiere,»
I-a dat răspuns Aprodul. «Ia mă duc
Niscai chirii să caut să apuc
Ce se cuvin stăpînului.» — «Mata
Ești, dară, vreun vechil?» Aprodul «Da.»
Să spună că-i aprod i-a fost rușine,
Căci nimănui ăst nume nu-i stă bine
Atunci grăi răzeșul. «Măi să fie!
Vechil ca tine sînt și eu, frăție.
Cunosc puțini p-aici și am dorință,
Mă rog, frumos, să facem cunoștință
Să ne-nfrățim de vrei. Am berechet
Arginți și zloți în sipet:
Ai tăi vor fi de te-i brodi drumeț
Vreodată pe la mine prin județ.»
Aprodul zise: «Foarte mulțămesc!»
Și legămînt făcură bărbătesc
Ca frații să se aibă pîn' la moarte
Și tot glumind umblară mai departe
Aprodul nostru de arțaguri plin
La fel precum sfîrciocul de venin,
a javra care-adulmecă prin toate,
L-a întrebat. «Pe unde stai, fîrtate,
De-ți fi să mi te cat cîndva pe-acas'!?
Răzeșul i-a răspuns cu miere-n glas
«În miazănoapte,-n țara depărtată
Pe unde mult aș vrea să vii odată;
Te-oi lămuri, cît fi-vom împreună,

Încît să n-ai cum pierde calea bună.
Aprodul iarăși: «Facu-ți o rugare
Arată-mi tu, cît batem drum călare,
Că doar și tu vechil ca mine ești,
Cam cum te-nvîrți și cum mă sfătuiești
Să trag mai mult cîștig din meserie;
Obrazului rușine să nu-ți fie,
Ci ca un frate spune-mi, cum lucrezi?»
Acelălat: «Păi, frate-miu, mă vezi.
Ca să-ți vorbesc o vorbă-adevărată
Pe munca mea iau firavă răsplată;
E aspru și abraș jupînul meu,
Și-n slujba care-o fac trudesc din greu
De aia storc și eu cît pot să storc;
De la picușuri ochii nu-i întorc
Și — mai cu otusbiru, mai cu plan —
Îmi scot și eu merindea an de an...
N-am cum vorbi cu tine mai pe șleau.»
«Și eu la fel — grăi Aprodul — iau
Tot, tot ce-mi pică, martor Dumnezeul
Lăs doar ce-i prea fierbinte sau prea greu;
Cînd jumulesc în taină om nărod
Mustrările de cuget nu mă rod;
De nu storc mită, nu pot să trăiesc,—
Asemeni șotii nu le spovedesc; —
Nimic n-am sfînt și mila nu știu ce e.
Iar pe duhovnici diavolul să-i ieie...
Ne-am, zău, brodit și tu și eu de-o seamă
Ci spune-mi frate dragă, cum te cheamă?
Aprodul a-ntrebat, iară acel
Tovarăș a rînjit atunci nițel,
Zicînd: «Să-ți spun, iubitule ortac?
În iad sălășluiesc, și sînt un drac.
După cîștig cutreier călărind,
Vreun chilipir ceva-cumva să prind
Din asta-mi iese pînea; și văz bine
Că și tu faci aidoma ca mine
Cîștig să iasă gros, nu-ți pasă cum.
La fel m-am așternut și eu la drum
Și după pradă umblu-ntreg pămîntul »
Aprodul: «Cum, ce-ai zis? Feri-m-ar Sfîntul
Credeam că ești răzeș, adevărat
Ca mine pari la față și la stat.
Deci dar te-arăți într-altă-nfățișare

În iad unde-ți faci slujba?» — «Frățioare,
Acolo dracii n-au un chip al lor,
Dar știu să-și împrumute-atunci cînd vor,
Sau pot părea că poartă, cel puțin,
Un chip de maimuțoi sau de creștin,
Și pot umbla ca îngerii călare...
C-așa se-ntîmplă nu-i scofală mare:
Și-un pehlivan puchios te-nșală, vere,
Iar eu am, zău, mai mult ca el putere.»
«De ce cutreieri, primenind într-una
Înfățișarea-ți? Nu-ți ajunge una?»
«Deoarece-mbrăcăm anume față
Cu care prada mai ușor se-nhață.»
Din ce pricini trudiți așa din greu?»
«Pricini îs ele multe, dragul meu,
Ți le voi spune eu la vremea lor.
N-am timp, a cam trecut de prînzișor,
Iar pîn-acum nici nu făcui saftea
Și am de gînd să fac, dac-oi putea.
Nu voi s-arăt cît sîntem de mintoși,
Căci creieri ai, măi frate, găunoși
Ca să priceapă, chiar de-oi spune eu.
Dar fiindcă-ntrebi de ce trudesc din greu,
Vei ști că uneori unealtă sînt
Și slugă la porunca Celui Sfînt,
În orice-nfățișare și măsură
Cînd vrea să-Și pedepsească vreo făptură.
Fără de El nimic nu-mi stă-n putință,
De-mi pune stavili sfînta Lui voință.
Și dacă-i rog, mă lasă uneori
Trup, nu și duh, să frîng la muritori —
Dovadă Iov cui doar năpastă-i dărăm;
Dar alte ori pe îmbele le sfărăm:
Și cugetul și carnea prin urmare.
Altcînd putem lua la cercetare
Pe om, punîndu-i sufletul la munci,
Nu hoitul său, și-i tare bine-atunci.
Cînd insul spre ispită nu pășește,
Cîștigă mîntuirea; — dar, firește,
Că eu că diavol sînt mai mulțămit
Cînd îl înșfac nu cînd s-a izbăvit.
Vă și-ajutăm la cîte-o trebușoară,
Ca pe vlădica Dunstan bunăoară;
Și chiar la ucenici am fost argat...»
Aprodul către drac: «Să-mi spui curat:

Trup nou v-alcătuiți ai tăi și tu
Doar din stihii?» Răspunse Cornea: «Nu:
Aci sîntem năluci, aci sculăm
Un leș din morți și-apoi în el intrăm.
Și știm grăi legat și frumușel
Taman ca Phytonisei Samuel.
C-a fost chiar dînsul, mulți tăgăduiesc;
Ci eu de-aiasta nu mă sinchisesc...
Dar prevestesc un lucru, fără șagă
Cunoaște-ne-vei chipul, frate dragă,
Căci vei veni curînd acolo unde
Nevoie n-o să am a-ți mai răspunde:
Văzînd tu însuți tot, vei fi în stare
Să-nveți pe alții ca un dascăl mare,
Mai abitir ca Dante și Virgil...
Acuma haide, roibu-ndeamnă-ți-l
Căci pîn-atunci voiesc a-ți fi tovarăș,
Pîn' te-i răzni de mine...» — Zise iarăși
Aprodul: «Ba! Aista niciodată!
Sînt gospodar, mă știe lumea toată,
Și cat să-mi țin cuvîntul ce ți-am dat.
Ci chiar de ești Satan încornorat,
Eu nu-mi iau, frate, vorbele-napoi
Ce le-am jurat; că doar jurarăm noi
Să ne-nfrățim cinstit și mînă-n mînă
Să ne vedem de treburi împreună:
Tu ia ce ți se dă, eu iau ce capăt,
Și iac-așa om scoate-o noi la capăt.
Cînd unul cu mai mult se procopsește,
Să-mpartă-n două părți, cinstit, frățește...»
Procletul: «Mă-nvoiesc, pre legea mea!»
Au călărit apoi alături ea,
Și cînd să intre-n tîrg acolo unde
Aprodul năzuise a pătrunde,
Zăresc un ghioci umplut cu fîn și greu
Pe care îl mîna un vezeteu.
Glod mult fiind, s-a-mpotmolit și-a stat.
Croindu-și caii, omul a strigat:
«Brock! Scot! V-ați speriat de bolovani?
Lua-v-ar Aghiuță de talani!
Poci-v-ar Sarsailă pe-amîndoi,
Că mult necaz am îndurat cu voi!
Dau naibii fîn și cai și car și tot!»
«Ei, las' c-om rîde!» zise-acel Aprod.
Apoi s-a alipit de-a sa pereche

Şi i-a şoptit Satanei la ureche:
Ascultă, ian ascultă, frăţioare:
Ce-ndrugă vezeteul n-auzi oare?
Te-mbie cu plocoane, ce mai stai!
Înhaţă iute fîn şi car şi cai!»
«Ei aşi — răspunse diavolul. Ei aşi,
Vorbeşte-n dodii bietul căruţaş.
Eşti slobod să-l întrebi, de nu mă crezi,
Sau ia mai stai oleacă şi-ai să vezi...»
Mîngîie omul vitele pe spate
Şi ele prind să tragă încordate:
«Hai, dii! blagoslovi-vă-v-ar Isus,
Pe voi şi tot ce-i viu!» Apoi le-a spus:
«Frumos trăseşi, măi surule, bădie!
Te-ajute Cel de Sus şi Sînt Elie!
Despotmolirăm ghiociul, *pardieu!*»
«Poftim — rosti drăcşorul — nu spun eu?
Ei, frate, eşti acuma luminat
C-a zis ce n-a gîndit cu-adevărat?
Să mergem înainte, căci nu-mi pică
Nici o saftea pe-aicea, cît de mică.»

Ieşind cei doi din tîrg afară iarăşi,
Aprodul murmură către tovarăş:
«Să lăşluie pe-aici un ciot de babă
Ce şi-ar supune capul mai degrabă
Decît să-mi dea un gologan... şi vreau
Chiar de-o turbă, vreo doisprece să-i iau,
Altmintreli la judeţ, o chem să vină,
Deşi mă jur că nu-i cunosc vreo vină.
Cum văz că nu te prea descurci pe-aici,
Ia-mi pilda cum să faci ca să-ţi cîştigi
Merindea»... Şi smuci de-a porţii clanţă,
Strigîndu-i: «Fă-te-ncoace, cotoroanţă!
Mă prind c-ascunzi vreun frate sau părinte!»
Iar baba: «Cine bate?... Doamne sfinte!
Au ce binevoieşti cu mine oare?»
«Îţi adusei ţidulă de chemare;
Vei fi afurisită de nu zbori
Să-i cazi în brînci vlădicii mîne-n zori
Şi seama-n faţa juzilor să dai.»
«Hristoase-atotputernicule, vai,
Ajută-mă, că nu mai simţ putere:
Îs bolnavă de mult şi n-am picere

Nici cal atîta cale să mă poarte;
Mă sfredele sub coastă junghi de moarte...
Nu-i chip să cer învinuirea-n scris
Şi prin prepus să zic ce am de zis
La greşul ce mi-l puneţi voi pe umeri?»
«Ba da — rosti Aprodul — da' să-mi numeri
Bani doisprezece-n palmă — şi te iert.
Din ăştia n-aleg baremi nici un sfert;
Nu eu — stăpînul ia bucata grasă...
Hai, că-s grăbit s-ajung şi eu acasă;
Dă-mi doisprezece bani, că zoru-i mare.»
«Cît, doisprezece? Sfîntă Născătoare!
Scuteşte-mă de-aşijderea belea;
De-aş strînge cîtu-i lumea-n teşcherea
Tot nu-ncropesc eu doişpe bani în mînă;
Ştii bine că-s calică şi bătrînă;
Arată-mi-te, nene, milostiv...»
«Nici gînd! Lua-m-ar dracul cel parşiv
Dacă te iert, de te-oi vedea şi latăl»
«Mi-i martor Cerul — nu sînt vinovată!»
«Plăteşte-mi, sau, pe sfînta Filofteia,
Că-ţi iau acuşi din cui tigaia ceea,
Pe ce-ţi dădui de mult cu împrumut
Cînd l-ai făcut pe omul tău cornut
Şi eu plătit-am ştreafu-n locul tău...»
«Minţeşti — răspunse biata babă — zău,
Nici văduvă fiind, nici măritată,
În judecăţi nicicînd n-am fost chemată.
Şi niciodat' cu trupul păcătoasă!
Lua-te-ar Naiba neagră şi flocoasă,
Pe tine cu tigaia-n braţe!»... Cînd
O-aude dracul astfel blestemînd,
Căzută în genunchi, îi zice-aşa:
«Bre Mabel, măiculiţă draga mea,
Din suflet îl blestémi aşa cu foc?»
«Lua-l-ar Sarsailă-aci pe loc
De nu s-o pocăi... şi cu tigaie...»
«Ba nici prin gînd nu-mi trece, măgăoaie,
Să-mi pun cenuşa-n cap, că n-am de ce.
Nimica nu mi-ai dat... Altmintreli, he,
Şi boarfe şi pestelcă ţi-aş lua!»
Iar dracul: «Frate, nu te mînia,
Tigaia şi cu tine, aşadară,
Ai mei sînteţi şi-n iad veţi fi deseară,
Şi veţi cunoaşte-al dracilor bîrlog

Mai bine decît orice teolog.»
Şi l-a luat codatul cel scîrbos,
Şi trup şi duh, şi merse-acolo jos
Unde primesc aprozii moştenire.
Iar Cel Ce dup-a Lui asemuire
Făcutu-ne-a, în paza Sa ne ţie
Şi facă-l om pe-Aprod, de omenie!...

Puteam, cinstite feţe, să vă spui,
De-aş fi avut răgaz de dumnealui,
Ce-au zis Ioan şi Pavel şi Isus,
Şi alţi învăţători care ne-au spus
De-asemeni chinuri cutremurătoare
Cum limba-mi să le-nşire nu e-n stare,
Chiar de-aş vorbi ierni multe necurmat
De caznele din iadul blestemat.
Ca să scăpăm de iad, vegheaţi mereu
Şi-nduplecaţi pe bunul Dumnezeu
Să ne păzească de ispititor.
Cuvîntu-mi fie lege tutulor.
Căci pururea pîndeşte Necuratul
Să rupă-n colţi de leu nevinovatul.
Fiţi inimi oţelite, nu vă daţi,
Căci Naiba robi vă vrea, încătuşaţi.
Cînd sînteţi vrednici, Codea n-are spor,
Doar Mielul vi-i mereu apărător.
Iar toţi aprozii pună-şi spuză-n cap
Cît nu i-a prins în şbilţ Picior-de-Ţap.

AICEA SE ISPRĂVEŞTE POVESTIREA FRATELUI CERŞETOR

POVESTIREA APRODULUI

PRECUVÎNTAREA APRODULUI

Aprodul a săltat în scări: atît
Era de-nverşunat pe Frate-ncît
Ca frunza-n plop de ciudă tremura,
Şi zise: «Doar un lucru v-aş ruga,
Jupînilor, să fiţi aşa de buni,
Şi cum răbdaraţi multele-i minciuni,
Îngăduiţi să spun un basm şi eu.
El cică ştie cum e-n iad... Dar, zău,
De-aşa ceva mirare nici că-mi fac:
Pantahuzari şi diavoli... tot un drac.
Doar auziraţi deseori povestea
C-a mers în iad un frate dintr-aceştia —
Cu duhul numai, într-un vis, cîndva —
Şi-un înger prin gheenă îl purta
Să vază chinul tártarului; dar
El n-a zărit nici un pantahuzar,
Măcar că alţi căzniţi văzu duium.
Atuncea zise îngerului: «Cum
Au fraţii cerşetori atîta har
Încît în iad nici unul nu-i măcar?»
Iar îngerul: «Ba da, sînt mii şi mii».
Şi jos la ăl-spurcat îl însoţi,
Zicîndu-i: «Belzebut o coadă are
Ca pînza de corabie de mare...
Ridică-ţi coada, iazmă blestemată,
Şi ăstui frate fundul ţi-l arată
Pe unde-şi au cuibar pantahuzarii!»
Săltă codoiul lat cît şapte arii
Şi ca un stup ce-ncepe să roiască
Zbucniră din găoaza diavolească

Pantahuzari vreo douăzeci de mii
Ce prinseră prin iad a se-nvîrti;
Pe urmă se-nturnară — iute-iute —
Din nou sub coadă-n borta care pute.
Și dracu-și strînse coada iar, și-a stat...
Pantahuzarul, cînd s-a săturat
De chinurile-acestui loc nemernic,
I-ntoarse duhul Cel Atotputernic
La loc în trup, de l-a trezit... Și cică
Și treaz mai dîrdîia încă de frică,
Gîndind mereu la curul dracului
Ce-l moștenesc acei de teapa lui...
Fiți mîntuiți! El, fie blestemat!...
Precuvîntarea mea s-a terminat.»

AICI SE ÎNCHEIE PRECUVÎNTAREA
LA POVESTIREA
APRODULUI

DE-AICEA PURCEDE A ISTORISI APRODUL

E-n Yorkshire, după cît băgai de seamă,
Un loc băhnos ce Holderness se cheamă,
Umblat de un călugăre milog
Ce predica cerşind şi el, mă rog...
Iar fratele acesta s-a-ntîmplat
Cîndva că-n legea lui a cuvîntat,
Silind vîrtos cu zicerea-i, pesemne,
Mirenii mai cu seamă să-i îndemne
Să ia «trentale», şi să-şi dea la clerici
Paraua-spre zidire de biserici
În care liturghia se slujeşte,
Nu unde sfanţu-n van se iroseşte,
Şi nici acolo unde-s bani destui
Ca, bunăoară, ălor prea sătui
Ce huzuresc — har Domnului! — din plin...
«Trentalele îl mîntuie de chin
Pe-al tău prietin dus, bătrîn sau june,
Oricît de-n fugă preotul le-ar spune.
Să nu prepui că popii joaca-i place
Cînd vezi că-n zi abia o slujbă face...
Scutiţi pe morţi — prinsese el să strige —
Căci mult îi slut în sule şi-n cîrlige
Să te sfîşii, sau să te coci în jar;
Zău, nu mai pierdeţi vremea în zădar...»
Apoi, sfîrşind parimiile sale,
C-un *qui cum patre* îşi văzu de cale.
Îl miluia mai fiecare ins
Cu ce putea, iar el pornea întins
Cu punga şi cu cîrja-n sus săltate;
Adulmeca, în căşi privind, prin toate

Din vin, fărini şi caş cerînd prinos.
Ortacul său toiag cu vîrf de os
Şi două table de ivoriu duce
Şi-n mînă o dăltiţă ce străluce:
El numele-l scria la fiecare
Cui da pomană — pururi de-a-n picioare —
Ca să se roage, cică, pentru ei.
«O merţă daţi de grîu, de orz, de mei,
Un boţişor de brînză, o prescură;
N-alegem, nu — dă omul ce se-ndură:
Vreun ort pentru acátist... dac-aveţi;
Şi-un buture primim, de porc mistreţ;
Velinţa ad-o, dragă jupîniţă,
Şi te înscriem, soro, pe tăbliţă;
Vreun garf de bou sau din purcel o halcă...»
Un hojmalău de slugă le tot calcă
Pe urme, cu tăgîrţa la spinare,
Plocoanele să poată să le care.
Ci cum ieşea pe-o poartă, dînsul toate
Acele nume-n fildeş însemnate
Le răzuia... plătind cu moşi-pe-groşi
Pe proştii de mireni, şi cu gogoşi.
«Aproade, minţi!» — zbieră Pantahuzarul.
«Să nu crîcneşti — i-o-ntoarse Orîndarul —
Urmează-ţi basmul, nu cruţa nimic.»
Aprodul: «Las' pe mine... Şi, cum zic,
Au colindat bordei după bordei
Pîn' la o casă unde de-obicei
Ospăţ primeau ca nicăieri sub soare.
Aicea bîntuit de o lungoare
Zăcea stăpînu-n perini prăvălit.
«Cel Bun cu tine, Tomo! Bun găsit —
Grăi mieros pantahuzarul meu.
Să-ţi răsplătească, Tomo, Dumnezeu,
Căci pe această laviţă am stat
Şi straşnice bucate-am îmbucat.»
Pe urmă, izgonind de-acolo mîţa,
Îşi pune taşca şi pălăriuţa
Şi cîrja şi se-aşază binişor.
Ortacul său o luase la picior
Prin tîrguleţ cu sluga cea lălîie
Spre hanul unde-aveau de gînd să mîie.
Bolnavul: «Ai avut, magistre, spor.
De la-nceputul lunii Mărţişor?
Trei săptămîni nu te văzui de fel.»

«Trudii din greu, zic zău — răspunse el —
Căci pentru mîntuirea-ţi mai ales
Rugatu-m-am cu foc şi mult şi des;
Şi pentru alţi prieteni, Domnul ţie-i!
M-am dus chiar azi la slujba liturghiei
Şi zis-am zis precum mi-a dat prin minte,
Nu tocma-n slova cărţii celei sfinte,
Căci pentru voi socot c-ar fi cam grea —
Drept care eu o cern prin mintea mea.
E lucru bun cazania... miṇune! —
Căci „litera ucide", cum se spune
De clerici. Îndrumai pe fiecine
Să-mi deie banul unde se cuvine.
Nevasta ţi-am zărit acolo... Hei,
Dar unde-i?» — «Prin ogradă-i dumneaei —
Răspunde omul — vine-acu şi ea.»
«O, bine ne-ai sosit, pre legea mea! —
Rosteşte jupînița — sănătos!»
Se scoală popa-n sus cuviincios,
O-mbrăţişează strîns şi o sărută,
Ciripăind ca vrabia limbută:
«Mă simt, cocoană, bine cît se poate
Şi sluga dumitale-s întru toate;
Har Sfîntului ce duh şi viaţă-ţi dete!
Muieri mai mîndre n-am văzut, nici fete,
La liturghie, azi, pe crucea mea!»
«Ne izbăvească Cerul — spuse ea —
De cel viclean. Mă bucur mult cînd vii.»
«Mă-ncredinţai c-aşa e; *grand merci!*
Dar bizuind în bunătatea-ţi mare
Ruga-te-aş mult să nu-ţi faci supărare,
Dar vreau să schimb cu Toma un cuvînt.
Delăsători şi leneşi popii sînt
Cînd gingaş pipăiesc prin conştiinţă;
Eu pun cînd predic multă străduinţă:
În Pavel şi în Petre tot citesc
Şi suflete mă zbat să pescuiesc,
Ca lui Hristos dobîndă să le dau;
Cuvîntul să-I sădesc — atîta vreau.»
Cocoana: «Las la voia dumitale.
Pe sfînta troiţă, fă-l de trei parale
Căci plin precum furnica-i de harţag,
Măcar că are toate după plac,
Măcar că-l înveiesc şi-l înconjór,
Să-i fie cald, cu-o mînă, c-un picior;

El grohăie ca porcul din coșare
Și nu m-aleg cu nici o dezmierdare;
Să-intru-n voie văz că nu se poate.»
«Vai, Tomo! *Je vous dy* măi Tomo, frate,
Aici e-un drac ce cade-se stîrpit;
Harțagu-i lucru neîngăduit.
Tăifăsui-vom noi și despre asta.»
«Și-acu, magistre — a rostit nevasta —
La cuhne fug; zi-mi, cé vrei, pînă nu plec.»
«Cocoană, *je vous dy sanz doute,* mă-nduplec
Dintr-un clapon să gust ficatul doară,
Iar din colacul cald o așchioară
Și-un cap de porc la tavă, de se poate —
Dar nu vreau să-mi jertfiți vreo vietate
De saț mi-ar ține astea prea deplin:
Eu sînt din cei de-i saturi cu puțin.
Din Biblii se hrănește duhul meu
Și trupul mi-l trudesc așa din greu
Veghind, încît stomahul mi-am stricat.
Nu-ți fie, coconiță, cu bănat
C-atît de sufletește-ți spui ce-ți spui;
Nu multor le cuvînt așa.» Eu lui:
«Cît încă nu m-am dus, o vorbă încă:
Azi două săptămîni pierdui o pruncă
La scurtă vreme după ce-ai plecat.»
«Prin „revelațiune" am aflat
Cînd tocmai ne culcam la noi acas'.
La mai puțin de jumătate ceas
De cînd muri, o am zărit purtată
Spre rai. O mai văzură totodată
Țîrcovnicul și cel ce-i vraci la noi;
Trecuți de ani cincizeci îs amîndoi,
Avînd — să umble-n lume — dezlegare
Și să-și serbeze ziua de născare.
Sculatu-m-am atunci cu-ntregul schit;
Pe chip șuvoi de lacrimi am simțit,
Și fără clopot, fără gălăgie,
Atît cîntarăm numai: *Doamne, Ție!*
Doar eu plătii lui Crist cu-o rugăciune
Pentru cereasca-i „revelațiune".
Da, gazdelor, vă rog să-mi dați crezare
C-a noastre rugi mai bună fac lucrare
Și știm mai' mult din taina Celui Sfînt
Decît mirenii, principi chiar de sînt.
Flămînzi, calici trăim în orice clipă

Iar voi în berecheturi și-n risipă
De vin, mîncări și scîrnave desfături.
Noi poftele lumești le dăm în lături.
Trăit-a Lazăr altfel decît Div.
Și Domnu-i fuse altfel milostiv.
Căci ruga cere post și neprihană,
Trup slab și pentru duh prisos de hrană;
Apostolul ne-a zis: „Și vipt și strai
De-ajunse fie-ți chiar cînd nu de ai."
Călugărul prin post și înfrînare
Cîștigă-n Ceruri trecere mai mare.
Răbdă el Moise patruzeci de zile
Pîn' ce Stăpînul-Nesfîrșitei-Mile
Sus pe Sinai i-a slobozit cuvînt.
Cu mult pustiu în burtă și flămînd
Primit-a Moise legea scrisă chiar
De sfîntul deget... El, Ilie, iar,
Pe muntele Oreb, îndelungat,
Postind a cugetat, pîn' s-a-ndurat
Să stea de vorbă Cel de Sus cu el.
Aaron, vătaful templului, la fel —
Precum și ceilalți preuți toți de-a-rînd —
Să intre-n templu cînd aveau de gînd
Spre a-I sluji sau pentru-nchinăciune,
Nici morți în gură nu voiau a pune
Vreun soi de băuturi amețitoare,
Ci se-nchinau în veghe și-nfrînare.
Așa mureau... Ce-am zis, băgați la cap!
Păi dacă n-aș fi eu ca să vă scap
Prin rugăciuni... amin! De-ajuns vă fie!
Isus ne fu, precum la carte scrie,
Pilduitor spre rugăciuni și post.
Așa că eu, monah milog și prost,
M-am cununat cu mila, cumpătarea,
Cu lipsa, umilința, înfrînarea,
Cu plînsul, neprihana, îndurarea,
Și-s prigonit că-mi umblu drept cărarea.
Drept care se vădește tuturor
Că ruga noastră-a cerșetorilor
În Cer mai lesne prinde rădăcină
Decît a voastră, cei cu burta plină.
Din rai Adam — adevărat vă spui! —
Gonit a fost de lăcomia lui,
Deși acolo trai curat a dus.
Și iată, Tomo, ce mai am de spus:

Versetul cu pricina nu-l găsesc,
Dar înțeleg, de stau să-l tălmăcesc,
Că dulcele Isus la noi gîndea,
La cerșetori, cînd a grăit așa:
„Ferice-s cei sărmani cu duhul", și
Scriptura puricînd, veți deslușI
Că slova ei de mine-i mai aproape
Decît de omul dornic să se-ndoape.
Pohfalei, lăcomiei lui — rușine!
Dispreț prostiei sale se cuvine.
El pare-asemeni lui Jovinian:
Gras ca un chit, greoi ca un gîscan,
Și plin de vin ca butia din cramă.
Se-nchină el pios, de bună samă,
Dar cînd rostește psálomul lui Dávid
Sughite: „Hîc! *cor meum eructavit.*"
Cărarea lui Hristos au cine-o bate?
Noi cei umili și preacurați în toate,
Noi solii lui, nu muște la arat!
De-aceea, ca șoimanul avîntat
Spre slăvi, și ruga trudnicilor frați
Miloși, sîrguitori și nepătați,
S-avîntă spre-ale Domnului urechi!
O, Tomo, frate bun și prieten vechi,
Mă jur pe sfîntul meu ce-i zice Iv —
Așa să-ți fie Cerul milostiv! —
Că ne rugăm și eu și tot soborul
Să-ți dăruie puteri Mîntuitorul
Și trupul să-ți tămăduie curînd.»
«Zic zău — grăiește Toma răspunzînd —
C-am cheltuit de cîțiva anișori
Cu feluriți călugări cerșetori
Destul bănet, și alinare... neam.
Am fituit aproape tot ce-aveam.
Adio galbeni! Ia-i de unde nu-s.»
Călugărul: «Taci, frate! Drept ai spus?
Ce-ți trebui' alți monahi să mai asculți
Cînd ai aci un vraci cum nu sînt mulți?
Să cați prin tîrg alți doftori, ce rost are?
Bolești căci prea ți-e firea schimbătoare.
Au crezi că eu și frații mei cei buni
Nu-ți hărăzim deștule rugăciuni?
Asemeni glume nu fac doi pitaci.
Ai fost zgîrcit cu noi, de aia zaci.
Dăduși un ciur de boabe unui schit,

Iar altui' doi-trei zloți i-ai dăruit!
Zici: „Ia un sfanț, părinte, și te du!»
Așa nu merge, Tomo, zău că nu!
Ce-alegi din bar, de-l tai în doisprezece?
Un lucru-ntreg plătește, se-nțelege,
Mai mult decît un lucru mărunțit.
Eu, Tomo, nu te cruț. Ai năzuit.
Să te slujim pe veresie, poate?
Dar gura Făcătorului-a-toate
A spus că sluga lucră cît i-i plata.
Eu de la tine nu rîvnesc răsplata
Pe seama mea, ci voi de-ntregul schit
Să fii mereu la slujbe pomenit,
Și să zidim Mesiei sfînt lăcaș.
De vrei să iei aminte, spune-ți-aș:
Ia cercetează, ce va fi scriind
La carte sfîntul Toma de la Ind?
Tu zaci bolind, ciufut și abătut
Și-n cuget otrăvit de Belzebut;
O certi pe ea ce nici o vină n-are,
Pe soața ta duioasă, răbdătoare.
De n-ai mai bombăni-o, crede, zău,
Ți-ar fi, vezi bine, spre folosul tău.
Întipărește-n capul tău ce spune
Despre aceasta vechea înțelepciune:
„Nu fi în casă fiară rea, hapsînă,
Nu-i asupri pi-acei de-i ții sub mînă,
Iar pe prieteni nu-i scîrbi de tine."
Și încă te vestesc: ia seama bine
La „ăla" care doarme-n pieptul tău,
La vipera ce vine prin dudău
Pitiș-pitiș și mușcă pe ascuns.
Deschide ochii, bre, și fii pătruns.
Căci peste mii de inși a dat năpasta
Pe urma hărțuielii cu nevasta.
A ta e suflet sfînt și iertător,
Ce zor-nevoie ai s-o iei la zor?
Nici șerpele călcat pe coadă nu e
Mai spăimîntos, mai gata să răpuie
Cît soațele, mustarul cînd le sare.
Plesnesc atunci de dor de răzbunare.
Din cele șapte mari păcate, unul,
Mînia, e urîtă de Preabunul,
Iar pentru oameni însemnează moarte.
Și orice popă, cît de fără carte,

Ți-a spune că mînia-i un călău
Și a trufiei slugă este, zău.
Să-nșirui cîte-aduce ea belele?
Păi pînă mîni aș tot vorbi de ele.
De-aceea rog pe Domnul, necurmat,
Puteri să nu dea celui mîniat.
E fapt, de bună seamă, buclucaș
S-aburci pe treptă-naltă om abraș.
Seneca zise cum c-a fost cîndva
Un crai țîfnos și că, pe cînd dormea,
Doi cavaleri purceseră călare
La drum. Și face oarba întîmplare
Că s-a întors un singur călăreț.
Fiind adus acesta la județ,
Îi zice craiul: „Omorîtu-ți-ai
Tovarășul. Se cade să te tai!"
Și dă poruncă altui cavaler:
„Te du și ia-i viața, asta-ți cer."
Dar s-a brodit că-n vreme ce păsau
Spre locul morții, întîlnitu-s-au
Cu ăl crezut că stîrv e — piept în piept.
Atunci se cugetară ei că-i drept
Să meargă-aceia doi la jude iarăși.
„El n-a ucis, o, doamne pe tovarăș,
Căci, iată mortu-i viu și sănătos."
„Vă tai! — răcnește craiul cel țîfnos —
Pe legea mea, vă tai pe cîteși trei!"
I-a zis apoi întîiului din ei:
„Să-ți iert osînda tot nu se mai poate,
Iar soțul tău așijderea va pate
Căci el te-a-mpins pe tine sub hanger."
Și către cel din urmă cavaler.
„Tu n-ai urmat supus poruncii mele."
Și țestele căzură cîte trele.
Era dedat Cambize la beție
Și mult îi mai plăcea parșiv să fie.
Un sfetnic dintr-ai săi — nestrămutat
Ibovnic al virtuții — s-a-ntîmplat,
În patru ochi vorbind, să-i spună verde:
„Pe domnitor năravul rău îl pierde.
Pe fruntea orișicui beția-i pată
Dar mai ales pe fruntea-ncununată;
Urechi cît păr în cap și ochi destui
Pîndesc pe rege, fără știrea lui.
Cînd bei, păzește, zău, și tu măsura;

Paragină aduce băutura
În minți, în văz și-n brațe." — „Ba de loc —
Răspunse bețivanul — și pe loc
Ți-oi dovedi să simți chiar tu pe piele
Că nu din vin se trag asemeni rele.
Căci nu se află vin din cîte știu
În stare să mă lese damblagiu."
Iar de necaz băut-a mai cumplit,
Mai mult ca pîn-atuncea însutit.
Și spumegînd procletul de mînie
Al sfetnicului fiu chemă să vie
Să-i stea, punîndu-l smirnă, dinainte.
Apúcă arcul, coarda i-o întinde
Chiar pînă la ureche, și-l dă gata
Pe copilaș, acolo cu săgeata.
„Ei, dă sau nu dă mîna-mi greș? Beteagă
Mi-e mintea? Dusă-i vlaga mea întreagă?
Au vinul — zise — văzul stinsu-mi-l-a?»"
Răspunsul nu-l mai spun. Mai mare mila!
Copilul mort a fost... Vedeți? Fiți smernici,
Vegheați cum vă jucați cu cei puternici;
Cădelnițați-i. Eu așa și fac
Cu orice om cînd omul nu-i sărac.
Pe coate-goale-l certi pentru păcate;
Pe domn, chiar cît de culpeș, nu se poate.
Ții minte, craiul Cirus cel ciudos
Din matcă rîul Gison cum l-a scos,
Un cal fiindcă i-a-necat odată
Cînd Vavilonul se duceau să-l bată!
Lăsase apă-n rîu abia oleacă,
Încît puteau și babele să-l treacă.
Ce sfat ne dă destoinicul sfătos?
„Nu te-nfrăți cu cel supărăcios
Și soț la drum sfădalnic să nu-ți iei,
Că te căiești." Atît am zis și-nchei.
Mai leapădă mînia, Tomo, frate;
Vedea-vei că-ți vorbesc întru dreptate.
Cuțitul lui Satan pe piept nu-l ține;
Pîrțagul tău te chinuie pe tine;
Ci hai, spovăduiește-te pe șleau!»
Iar bólnavul i-o-ntoarse: «Da' nu vreau;
M-am fost grijit la preotul chiar azi,
Și bob cu bob i-am spus al meu năcaz;
A-l spune iarăși nu-i de trebuință
Făgădecît, așa, de umilință.»

«Dă zimți, atunci, să facem sfinți pereți;
Că hribi destui — zicea — și mulți bureți
Am ros, ca să zidim al nostru schit,
În vreme ce-alde voi ați huzurit.
Iar temelia tot nu-i isprăvită
Nici pardoseaua nu-i lespeduită.
Iar pentru piatra sfintei ctitorii
Avem și zeci de livre datorii!
Zău, Tomo, dă-ne tu ajutorare,
C-altmintreli scoatem cărțile-n vînzare
Și dacă vă-nțărcăm de la cazanie,
Se duce firea toată în pierzanie.
Acel ce să ne fure banii vrea —
Mă juruiesc pe izbăvirea mea! —
Ar jefui pămîntu-ntreg de soare.
Căci harul nostru cine-l are oare?
Doar nu de ieri slujim... La carte scrie
C-am început din vremea cînd Ilie,
Sau Elias, era pe-acest pămînt
Pantahuzar — mărire Celui Sfînt!
Ci hai o dată, zău, mă miluiește!»
Și-ngenunchează cît ai zice pește.
Bolnavul — mai să-i vină pandalie:
Pe cerșetor, cu-a lui fățărnicie
Cu tot, în foc ar fi voit să-l dea.
«Doar ceea ce-i în stăpînirea mea
Să dărui pot, și alt nimica — zise.
Că frate-ți sînt, spusesești pare-mi-se?»
«Așa-i — răspunse boaita — o am spus,
Și zapis chiar cocoanei i-am adus.»
«Atunci, poftim, cît încă viu mai sînt,
Voi milui lăcașul vostru sfînt
Și-n pumn ți-oi pune zisul ajutor.
Ci numai cu atît te țin dator:
Să faci din darul meu, iubite frate,
La toți monahii parte-ntru dreptate.
Pre lege tu să-mi juri c-ai să te strădui
Nici nazuri, nici tertip să nu îngădui.»
«Mă jurui pe credința-mi din bătrîni!»
Și prinse mîna gazdei sale-n mîni.
«Bat palma! Nu voi face strîmbătate.»
«Atuncea vîră-mi mîna pe sub spate,
Și dibuie cu degetele-n jos;
Găsi-vei — zise Toma — chiar sub dos
Ceva ce tăinui eu acolo bine.»

«Hait! asta-mi place!» zise popa-n sine
Şi pînă pe sub noadă mîna-i bagă,
C-un dar nădăjduind c-o să se-aleagă.
Iar cînd bolnavul simte el pe frate
Că-i umblă pe la borta cea din spate,
Îi potrivi frumos un pîrţ în labă.
Nici cînd smuceşte carul, cea mai gloabă
Din gloabe nu băşeşte-aşa de tare!
Ca leul cel turbat monahul sare
Zbierînd: «Alei! Pe moaştele cereşti!
În dinadins făcuşi, de rău ce eşti!
Dar scump a să te coaste băşinoiul.»
Ci auzind argaţii tărăboiul
L-au scos în ghionţi. Şi popa fu plecînd
Cu-o falcă-n cer şi una în pămînt,
Să-şi caute ortacu-n tîrguleţ.
Părea că-i un sălbatec porc mistreţ.
Crîşnea din dinţi, aşa era de-ncins
De furie. Şi dusu-s-a întins
La curţi unde boierul locuieşte
Pe care îl grijea duhovniceşte
Şi care stăpînea acel olat.

Călugărul sosi înfuriat,
Aflîndu-l pe boier mîncînd la masă.
Nici vorba nu răzbea din gît să-i iasă
Şi-abia rosti: «Vă aibă Domnu-n pază!»
Stăpînul zise: «Binecuvinteazăl...
Ce vînt vrăjmaş te-aduse, frate John?
Căci văz că s-a ntîmplat un chichion.
Ieşitu-ţi-au prin codru furi în cale?
Stai jos şi spune-mi baiurile tale
Şi ce-om putea să dregem, se va drege.»
«Grozavă îndurai fărădelege
La tale-n tîrg. Trăi-te-ar Dumnezeu,
Căci nu-i rîndaş oricît de derbedeu
Pe care-n cuget, zău, să nu-l răscoale
Ce-am tras eu azi în tîrgul dumitale.
Îndeosebi mă ustură mai crunt
Că ţopîrlanul veşted şi cărunt
Bătutu-şi-a de schitul nostru joc.»
Boierul: «Vai, magistrule, te rog.»
«Măgistru? Nu! Ci serv să-mi zici, măcar
Că şcoala-mi dete rang, de cărturar.

Căci nu se cade „rabi" să ne spună
Nici tîrgoveți, nici domni de casă bună.»
Boierul: «Lasă! Ia zi-mi, ce belea?»
Călugărul: «Și eu și tagma mea
Pățirăm azi scîrbelnică dosadă.
Și care, *per conseques*, va să cadă
Pe tot ce-i popă... izbăvi-ne-ar Cerul!»
«Cunoști ce-i de făcut — grăi boierul.
Duhovnic mi-ești; ogoaie-ți tulburarea;
Ești dulcele pămîntului și sarea;
Zău, ține-ți firea Spune-mi, ce te doare?»
Și fratele-nșira ntr-o suflare
Pățania ce bine vi-i știută.
Rămase doamna caselor tăcută,
Dînd spusei lui întreagă ascultare.
«Vai, Precisto și Sfîntă Născătoare!
Atîta-i tot?» l-a iscodit nevasta.
El: «Ce zici, doamnă, de ocara asta?»
Ea lui: «Ce zic? Păi ce pot, zău, să zic?
Făcu mojicul faptă de mojic,
Să nu-i mai deie-n veci Preasfîntul bine.
Dovleacu-i bólnav, de trufie plin e,
De nu i-o fi sărit cumva vreo doagă!»
El iar: «Pre legea mea, cucoană dragă,
Eu altcumva gîndesc să mă răzbun:
Cînd predic, pretutindeni am să-l spun
Pe hulitorul ăsta ce voiește
Să-mpart ceva ce nu se împărțește —
Și încă-n părți la fel — trăsni-l-ar Cerul!...»
Ca fărmăcat și țeapăn sta boierul,
În fel de fel de chipuri cugetînd:
«Cum de-i veni mîrlanului în gînd
Să-i deie să descurce-asemeni iță
Monahului? Năstrușnică chichiță!
L-a dăscălit, se vede, ăl-cu-coadă.
Nici gheometri cred că nu desnoadă
O-ncurcătură-așa de curioasă.
Cum poți să oblicești ca să le iasă
Din pîrț tain cinstit la fiștecare,
Atît din sunet cît și din duhoare?
Phi, bată-l crucea, hîtru țopîrlanul!»
Lăsînd de-o parte gluma, bogătanul
Rostește: «Auzirăți pîn-acum
De-asemenea-mpărțeală dreaptă? Cum!?
Nu-i chip, n-ai cum s-o-mparți taman la țen

Trăsni-l-ar de mîrlan şi pezevenchi!
Băşina-i sunet — sunetele sînt
Precum o mingie ce se umflă-n vînt
Şi-ntr-una se subţie pînă piere.
Şi nimeni n-are schepsis nici putere
Să-mpartă-un pîrţ în părţi deopotrivă.
Ghiorlanul meu, cu mintea lui parşivă,
Poftim de ce ispravă fu în stare!
Pe dracu-n el de bună seamă-l are!
Acu dă-i fălci... şi las' pe ţopîrlan
Prin streang s-apuce calea spre Satan!»

Scutarul boieresc tăind friptura
Din fir în păr aude-ncurcătura
Pe care eu aici v-o arătai;
Şi-s spus: «Cucoane, voie dacă-mi dai
Bez niscaiva şiac să-mi cos veşminte,
Aş arăta acestui domn părinte
Cum pîrţul poate fi îmbucăţit
Şi dat la toţi călugării din schit.»
Stăpînul: «Zi, şi jur pe Sînt' Ioan
Că-ţi dau pe loc abá pentr-un suman.»
«Cînd fi-va — sluga — vreme bună
Şi fără fir de vînt, atunci să pună
Să ni s-aducă una dintre roate
De la un car, cu-a sale spiţe toate —
O roată are douăşpe-ndeobşte.
Apoi să vină-ncoace-ntreaga obşte,
Căci treisprezece inşi fac, mi se pare,
Un schit. Acest duhovnic, ca mai mare,
Va împlini al mînăstirii număr.
Îngenunchea-vor umăr lîngă umăr,
Şi-n fişce cap de spiţă un părinte
Să-şi puie nasul cu luare-aminte,
Iar ăst duhovnic — da-i-ar Domnul bine! —
Cu nasul sub butuc se va aţine.
Chemăm de sîrg aicea şi mîrlanul,
Avînd întins ca toba burduhanul,
Îl aşezăm pe cel butuc de roată
Şi-i zicem să mai pîrţîie o dată.
Pun capul jos c-atunci o să se vadă —
Şi cu dovadă fără de tăgadă —
Că fiecare vîrf de spiţă are
Mertic la fel din bufnet şi duhoare!

Acest duhovnic doar deosebire
Va face, ca mai vrednic de cinstire,
Primind chiar miezul — după cum și drept e;
Așa-s deprinși călugării: s-aștepte
La rînd după egúmen la-mpărțeală.
Și-i vrednic dînsul, fără îndoială,
Căci ne-a-nvățat atîtea lucruri bune
În predica de azi, încît pot spune
Că eu i-aș face parte dumisale
De trei asemeni faine trufandale;
Așijderea și celorlalți din schit,
Căci prea frumos se poartă și smerit.»
Boierul — popa nu — și cu nevasta
Au zis că sluga lor în treaba asta
La fel ca Ptolomeu a judecat...
Iar păcătosul cel neobrăzat
Că prea dibaci și ager cică-a fost
Dar nu robit de diavol, nice prost.
Iar Jankin de suman avut-a parte.
Am zis!... De tîrg, drum scurt ne mai desparte.

AICEA SE ISPRĂVEȘTE POVESTIREA APRODULUI

POVESTIREA DIACULUI DIN OXFORD

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA DIACULUI DIN OXFORD

URMEAZĂ AICI VOROAVA HANGIULUI CU DIACUL DIN OXFORD

«Diacule din Oxford, mergi călare
Tăcut de parc-ai fi o fată mare
La nuntă, cununată de curînd;
O vorbă azi nu te-auzii scoţînd,
Cred că frămînţi vreo sofisticărie...
Dar zis-a Salomon: „Ce faci, să fie
Făcut la timp." Zău, fii mai descruntat,
Nu-i ceas prielnic pentru cugetat,
Ia zi-ne o istorie cu haz,
Căci toţi care-au intrat în horă azi
Datori să joace sînt după cîntare;
Dar nu ne dăscăli ca-n postul mare
Ca să ne plîngem vechile păcate
Şi nici să nu ne-adormi, cumva, fîrtate,
Ci zi-i ceva de inimă voioasă,
Iar vorbăria cu podoabe lasă
Că-ţi prinde bine cînd vei scri scrisori
Cu floricele ca la domnitori.
Acuşa spune vorbelor pe nume
Ca să-ţi putem pricepe basmul cum e.»
Aşa vorbi Hangul, iar Diacul
Răspunse blînd: «Crîşmare, cum ţi-i placul
Mă văd silit să fac şi precum zici,
Căci tu ne hăţui şi ne ţii sub bici;
Într-alt fel nu e rost, de bună seamă...
Am să vă spun o basmă ce se cheamă
C-o învăţai la Padova de la un
Diac măiestru-n vorbă şi cu scaun
La cap... Petrarca, bard încununat —
Aşa-l chema pe-acel ce-a luminat

Italia cu a stihului făclie,
Ca Linianus prin filozofie,
Prin legiuiri și alte măiestrii;
Dar moartea nu te lasă să-ntîrzii
Peste sorocul ei — și pe-amîndoi
I-a secerat; la fel pățim și noi...
Dar iar mă-ntorc la omul de la care
Știu basna și vă fac înștiințare
Că pînă să pătrunză-n miezul ei
El a mai scris cu iscusit condei
Un scop de stihuri mîndre ce ne duce
Prin țara Piemont și prin Saluce,
Prin munții Apenini ce, ca un zid,
Înspre Apus Lombardia o-nchid,
Și pe Vezul o vreme ne oprește
De unde dintr-un șipot izvorește
Pîrăul Po, sporind necontenit
În timp ce curge către Răsărit
Înspre Ferrara năzuind s-ajungă,
Și-n cîte alte locuri... vorbă lungă...
Ci toate astea, după capul meu,
Sînt lucruri fără nici un Dumnezeu —
Sau poate că-i plăcea s-o ieie razna...
Eu de la el împrumuta-voi basna.»

DE AICI SE ÎNCEPE POVESTIREA DIACULUI DIN OXFORD

În cea Italie, spre Soare-apune,
La poala recelui Vesul culcate
Stau șesuri mîndre, doldora de grîne,
Cu fără număr cetățui și sate
De buni și de străbuni din vremi durate
Și cu priveliști multe, mîngîioase;
Și-i zic Saluce-acestei țări frumoase.

Asemeni alor lui cinstiți părinți,
Un crai, odată, sta la cîrma țării;
Supușli toți îl ascultau cuminți,
Și cei de rînd, și cei mai acătării.
Așa trăia în puful desfătării,
Drag și temut — prin voia sorții — el
Și de boieri și de țărani la fel.

De stirpea lui vorbind, putem a spune
Că-i os de domn dintru Lombarda glie;
Frumos la chip, voinic era și june,
Deplin în cinste, plin de omenie,
Destul de copt să-și vadă de moșie,
Dar nici fără cusur, de ce să zic,
Cest Valter după numele său mic.

Dar îl bîrfesc că nu prea căuta
La ce-ar putea aduce viitorul,

Ci zi de zi cu şoimi se desfăta
Vînătorul pădurea şi ponorul;
În alte griji dădea cam cu piciorul
Şi încă — răul cel mai de dispreţ
Se-nverşuna holtei cu orice preţ.

Mîhniţi, de faptul ăsta doar, tot natul
S-a dus la el odată cu alai
Şi din mulţime cel mai luminatul
Şi mai cu trecere pe lîngă crai
Încît putea rosti obştescul bai,
A răspicat sfătos, cu mintea trează,
Măriei sale cele ce urmează:

«Slăvite domn, a ta bunăvoinţă
Ne dă curaj mereu să cutezăm
Oricînd avem prilej sau trebuinţă
A noastre păsuri să-ţi înfăţişăm;
Azi îndurării tale ne rugăm
Să ne asculţi şi păsul nostru greu
Urechea aplecînd la glasul meu.

Deşi a cuvîntare n-am cădere
Mai mult ca alţi bărbaţi aici de faţă,
Dar fiindcă mie tu cu precădere
Mi-ai arătat blîndeţe şi dulceaţă,
Eu mai vîrtos fac cerere-ndrăzneaţă
S-asculţi ce jalbă ne aduse-ncoace;
Ci, doamne, cum vei vrea, aşa vei face.

Noi fapta ţi-o slăvim de cînd te ştim
Şi-ţi dăm, mărite, toată dragostea,
Căci nici măcar să ne închipuim
O viaţă mai ferice n-am putea,
Dar tot cîrtim, stăpîne: dac-ai vrea
Şi de ţi-ar fi pe plac să iei soţie,
Ne-ai pune multă-n inimi bucurie.

Supune-ţi capul jugului ferice,
Cu toată fala, nu cu umilire,

La care jug căsătoriei-i zice;
Şi chibzuie cu dreapta-ţi chibzuire
Cum curge viaţa fără de oprire:
În somn sau treaz sau în petreceri line
Aleargă timpul, cine-l poate ţine...

Căci peste încă verde-a ta juneţe
Stă umbra bătrîneţii ca un stei,
Iar moartea ne pîndeşte cu juveţe:
Nu-i scapă nimeni, mari sau mititei;
Şi chiar de ştim că toţi sub coasa ei
Îngenunchea-vom, nu putem cunoaşte
Obştescul ceas al morţii ce ne paşte.

Primeşte deci curatul nostru sfat,
Al celor ce-ţi slujirăm fără pată,
Şi de te-ndupleci cu adevărat,
Perechea ţi-o alegem de îndată
Din stirpea ţării cea mai lăudată,
Aşa încît această cununie
Spre slava Celui Bun şi-a ta să fie.

Sloboade-ne de-al grijurilor greu
Şi ia-ţi femeie, pentru Domnul Sfînt!
Căci fac-o fi, ferească Dumnezeu,
Să ţi se stingă neamul pe pămînt
Şi-n locul tău vreun adus de vînt
Lua-va ţara, vom pieri de jale.
Din suflet ne rugăm măriei tale.»

Tristeţea feţei, ruga, amîndouă
Îi înmuiară inima şi iată:
«Supuşi iubiţi — le-a spus — vi-i vrerea vouă
Să fac de n-am gîndit să fac vreodată!
Eu liber huzuream, şi ştiţi c-o dată
Ce te-ai legat, e greu să mai petreci;
Din slobod mă încătuşez pe veci.

Dar văd că-n cuget îmi purtaţi credinţă
Şi cred în sfat cum v-am crezut mereu;

Aşijderi, cît mai iute cu putinţă
Să mă însor de bunăvoie vreu.
Dar doamnă cat să iau pe placul meu;
Vă rog lăsaţi-mi grija asta mie
Şi împăcare între noi să fie.

Căci, ştie Cel de Sus, ades copiii
Se-abat de la cumintea lor tulpină;
Din Cer purcede harul omeniei
(Doar viaţă ne dă muma, nu lumină).
Nădejde-avînd în pronia divină
Îmi las eu tihna, cinstea şi căminul
În seama Lui, să-mi poarte El destinul.

Îngăduiţi perechea să-mi găsesc;
Cuvine-se să-mi caut eu mireasa.
Dar rogu-vă — şi chiar vă poruncesc —
Să vă legaţi cu capul că aleasa
O veţi cinsti oricînd ca pe crăiasa
Heruvilor, oricine-ar fi să fie,
De vreme ce-oi lua-o de soţie.

Şi încă mai poftesc să-mi juruiţi
Că nu veţi pune soaţei mele price,
Căci dacă eu, aşa precum doriţi,
Mă-ncătuşez — ci vreau să fiu ferice
Cu-a inimii stăpînă, cum se zice.
De nu primiţi acestea ca pe-o lege
Chip nu mai am cu voi a mă-nţelege.»

Din suflet se jurară şi primiră
Supuşii toate, unul n-a cîrtit,
Dar cînd să plece, un hatîr rîvniră:
Să hotărască dînsul lămurit
Şi cît de-aproape ziua de nuntit;
De bună seamă tot le era frică
Să nu dea îndărăt la o adică.

Le spuse craiul ziua sorocită
De nuntă, cu soroc neîndoios

Ca să le fie cererea-mplinită;
Iar oamenii îngenuncheară jos
Și-i mulțumiră prea cuviincios
Pentru cuvînt; așa își încheiară
Solia, și-au purces acasă iară.

Pe urmă el strigă la ghinărari
Să pregătească cele cuvenite,
Iar pe comișii săi și pe cupari
I-a pus la alte treburi felurite,
Și ei, supuși, poruncilor primite,
Se îndemnau, zorind din răsputere,
Să iasă sărbătoarea cum se cere.

Explicit prima pars.

Incipit secunda pars.

Aproape de castelul cel măreț
În care se găteau de sărbători
Era, la loc frumos, un sătuleț
Și-ntr-însul nevoiașii truditori
Se aciuiau cu boii deseori,
Hrănindu-se prin munca lor, cinstit,
Dintr-un pămînt cînd darnic, cînd zgîrcit.

În ceata asta soră cu nevoia
Trăia un om, din toți el mai sărman;
Dar Cel de Sus trimite cînd I-i voia
Lumina Lui și-n ieslea din saivan.
Ianicul îl chema pe sărăcan;
O fată tare mîndră el avea
Și vérgura Grizilda se numea.

Cît despre a virtuții frumusețe
Pereche nu-i găsești ușor sub soare;
Măcar că n-avu cine-i da povețe,
Ea nu simțise-a cărnii-nfiorare;
Arar din ploscă, pururi din izvoare
Sorbea, și-n cumințenie deplină
Știa ce-i munca fără de hodină.

Deși atît de fragedă copilă,
Adîncul feciorelnicului sin
Un duh mintos purta și plin de milă;
Ea îngrijea pe bietul ei bătrîn
Cuviincioasă ca de un stăpîn;
Torcînd mereu, păștea o turmă rară
Nezăbovind din zori și pînă-n sară.

Iar seara aducea la-ntors acasă
Ciuperci sau ierburi bune de mîncare
Pentru fiertura lor sărăcăcioasă;
Își pregătea culcușul strîmt și tare;
Unchiașului cătîndu-i alinare,
Îl ocrotea ascultătoare fata
Ca un copil care-și cinstește tata.

Către Grizilda cea fără de fală
Adesea craiul ochii și-a țintit
Cînd se-ntîmpla trecînd la hăituială;
Și dacă s-o zărească s-a brodit,
El nicidecum de pofte ispitit
O măsura din ochi, ci dus pe gînduri
Căta la chipul ei în multe rînduri,

Prețăluind-o cît e de smerită
Și de-nțeleaptă cum o alta nu-i
Așa de timpuriu și socotită.
Căci dacă lumea judecă hai-hui
Virtutea, el făcu dreptatea lui
Acestor haruri, hotărînd ca ea
Să-i fie soață, alta nimenea.

Sosită-i ziua nunții; dar nevasta?
N-o știe nimeni ca să dea răspuns.
Se minunară mulți de taina asta
Zicînd, cînd șușoteau mai pe ascuns:
«N-a petrecut măria sa de-ajuns?
Stă tot becher? Vai nouă rușine!
De ce-i viclean cu noi și strîmb cu sine?»

Dar craiul poruncise, pasămite,
Din aur cu aleasă lucrătură
Brățări și ghiuluri pentru ea menite;
Iar pentru strai a pus să ia măsură
Pe-o fată deopotrivă de staturăt
Tot astfel pentru scule și odoare
Cerute la așijderi sărbătoare.

Se-apropie și ceasul potrivit
Al zilei pirostriilor, în fine;
Stă tot palatul bine rînduit,
Odăi și săli, taman cum se cuvine;
Sînt doldora cămările de pline
Cu bunătăți și feluri de bucate
Ce dăruie Italia cîte-toate.

Slăvitul crai, în strai împodobit,
Între veliți boieri și jupînese
Pe care la ospăț i-au fost poftit,
Și însoțit de-aprozi în rînduri dese
Și cu alai de cîntece alese
S-a îndreptat pe drum neocolit
Spre satul despre care v-am vorbit.

Grizilda n-avea cum să se priceapă,
Nebănuind că-i pentru ea alaiul,
Și se-ntoarcea cu cofa de la apă
Fugind de parcă-i da în foc mălaiul,
Căci auzise că se-nsoară craiul
Chiar azi și era dornică și ea
Să-i vadă pe nuntași, de s-o putea.

«Cu fetele cu care mă împac,
Șezînd la porți vedea-vom cu plăcere
Domnița nouă — se gîndea. Să fac
În casă treaba care mi se cere
Pe cît de zornic îmi va sta-n putere.
Și-atunci am s-o zăresc neapărat
De-o trece pe la noi către palat.»

Şi cînd să pună în ogrăzi piciorul,
Zărind-o, craiul i-a făcut strigare,
Iar ea fuguţa aşezînd ulciorul
Într-un ungher de staul la intrare,
Pe loc a-ngenuncheat ca la altare,
Mitonosită rămînînd pe brînci
Şi gata să-i asculte la porunci.

Pe gînduri, craiul vorba a deschis
Şi a grăit aşa către copilă:
«Grizildă, unde-i tatăl tău?» i-a zis.
Răspunse ea plecată şi umilă:
«Aicea e, stăpîne plin de milă,»
Şi pătrunzînd în casă de îndată
La-scos pe moş şi craiului l-arată.

Prinzîndu-l el de mînă pe bătrîn,
Îi spuse, îndrumîndu-l mai deoparte:
«Nu-mi este-ngăduit să mai rămîn,
Ianicule, de dorul meu departe;
De te-nvoieşti inelul să mi-l poarte,
O iau pe fiica ta chiar azi acasă
Să-mi fie pînă la mormînt crăiasă.

Că drag îţi sînt o ştiu întemeiat,
Eşti şerbul meu din naştere, supus,
Şi tot ce-mi place sînt încredinţat
Că ţi-i pe plac; ştiind ce m-a adus,
Răspunde drept la cele ce ţi-am spus,
De te-nvoieşti, cu ce pusei la cale
Şi de mă vrei de soţ copilei tale

Înmărmurit de-asemeni făcătură
Neaşteptată, şi năuc, bătrînul
Abia să-ngaime izbuti din gură:
«Voinţa mea e-aşa cum vrea stăpînul;
Eu nu voi sta-mpotrivă ca hapsînul
Dorinţei tale, căci îţi port credinţă:
Tu fă cum vrei şi crezi de cuviinţă.»

Iar craiu-a spus: «Neauziți de lume,
Aș vrea s-ascult cuvîntul fiecărui,
Al tău și-al ei, pricepi de ce anume?
Fiindcă rîvnesc să știu că-n adevăr îi
Dă ghes și ei să fie-a mea, și stărui
Să stai neapărat și tu de față
Cînd am s-o-ntreb de vrea să-mi fie soață.»

Și-n timp ce tăinuiesc în cămăruță
Ei înde ei, cum veți afla îndată,
Norodul bulucit lîngă căsuță
Se minuna cum, blîndă și curată,
Îl ocrotea pe dragul ei de tată.
Grizilda se ciudea și ea văzînd
Așijderi fapt cum n-a mai fost nicicînd.

E de-nțeles mirarea, așadară,
Ce-o simte ea cînd vede pe ne-veste
Curteni și doamne-n ospeție rară.
Pălită, fața sa ca ceara este.
Dar ca să nu ne-ntindem la poveste,
Dați ascultare vorbelor pe care
Le-aude de la craiul fata mare:

«Grizildă — spuse — vreau a-ți deslușI
Că eu și tatăl tău ne-am învoit
Soție să te iau și cred că și
Tu însăți vrei să faci cum ne-am gîndit.
Dar mai întîi răspunde-mi lămurit
Acuși, fiindcă timpul nu ne lasă:
Primești sau nu-mi fii chiar azi mireasă?»

Și încă: «Închina-te-vei de voie
La cheful meu? Putea-voi neoprit,
Cum voi pofti, plăcere sau nevoie
Să-ți fac și să le rabzi necontenit?
N-ai să spui *nu* cînd *da* ți-am poruncit?
Dacă te jurî, atunci mă jur și eu
Să-ți dau aici pe loc inelul meu.»

Înmărmurită și tremurătoare
Răspunse ea: «Măcar că sînt, slăvite,
Nevrednică de-atîta cinste mare,
Eu mă supun poruncilor primite
Și jur cu jurăminte neclintite
Să nu-ți ies niciodată din cuvînt
Măcar de-ar fi să intru și-n mormînt.»

Rostește craiul: «De ajuns, Grizilda!»
Apoi, cu pasul drept și apăsat
Ieșiră-n ușă (ea urmîndu-i pilda);
Și celorlalți așa le-a cuvîntat:
«Aceasta este soața ce-am luat!
Cinstiți-o decît toate mai presus
Și îndrăgiți-o de vi-s drag,» le-a spus.

Și ca să nu ia țoalele sărace
Cu`ea-n palat, a dat învățăminte
Femeilor acolo s-o dezbrace,
Măcar că ele nu rîvneau fierbinte
A-i mînuire proastele veșminte.
Și astfel fu copila rumenită
Din cap pînă-n picioare primenită.

I-au pieptănat zburlitele șuvițe
Și fără cozi, și cu mînuța lor
I-au potrivit cunună pe coșițe,
Adăugînd odor lîngă odor...
Și ce să spui de straiul sclipitor?
Abia o cunoscură, troienită
De scumpătăți, pe fata cea smerită.

Îi puse craiul vérigă de nuntă,
Adusă înadins, și o suiră
Pe cal ca neaua cu gebeá măruntă
Și spre castel îndată se grăbiră
Prin gloatele voiose ce veniră
Ș-o-ntîmpine; așa s-au veselit
În ziua ceea pînă-n asfințit

Şi ca să nu mă-ntind la povestire,
Vă spui că dînsei, proaspetei crăiese,
I-a dat Preabunul daruri peste fire
De multe, că păreau neînţelese
Şi n-ai fi zis că, biata, n-avusese
Decît în staul parte să trăiască,
Ci dimpotrivă-n casă-mpărătească.

Atîta o-ndrăgise de avan
Tot omul, că nici cei din satul ei,
Care-o ştiau de mică an de an,
N-ar fi jurat că-i fata din bordei
A moşului de care vă spusei,
Părîndu-li-se-n buna lor credinţă
O altă-ntruchipare de fiinţă.

Căci, în virtute pururea deplină,
Purtarea ei fără cusur frumoasă
Era mereu de bunătate plină;
Aşa era la vorbă de duioasă,
De vrednică de cinste şi miloasă
Şi-n suflet pătrundea aşa de bine,
C-o îndrăgea îndată orişicine.

Nu numai la Saluce în cetate
Se răspîndise faima ei cea bună,
Ci şi-n ţinuturi hăt îndepărtate,
O proslăveau noroadele-mpreună,
Şi-aşa departe lauda-i răsună
Că spre Saluce toţi cu mic cu mare,
Călătoreau s-o vadă fiecare.

În cumpătare Valter vieţuia
Cu casa-ndestulată şi cinstită,
Iar lumea dimprejur îl preţuia;
Şi fiindcă dibuise tăinuită
În loc umil virtutea neştirbită,
Noroadele îl socoteau cu har
De om cuminte, lucru care-i rar.

Dar nu era Grizilda înțeleaptă
Numai la casa ei și cu măsură,
Ci cunoștea și judecată dreaptă
A face cînd era vreo-ncurcătură.
Nu se isca vreo vrajbă rea sau ură
În țara asta toată, pentru care
Să nu găsească leac și alinare.

Cînd soțul ei lipsea îndelungat
Și se stîrnea între curteni vreo ceartă,
Sau în popor, știa ne'ntîrziat
Cu vorbe cîntărite să-i despartă,
Făcînd cudeț atît de luminat
Încît din cer părea trimisă, frate,
Pentru obștească pace și dreptate.

Deși rîvnise fiu, de prima dată,
La scurtă vreme după cununie
Acea Grizildă dobîndi o fată;
Și toți o au primit cu veselie.
Ci chiar dacă băiet nu fu să fie,
Aveau încredințarea cea firească
Acuma că putea să-l zămislească.

Explicit secunda pars.

Incipit tertia pars.

Și s-a-ntîmplat, cum se întîmplă des:
Pruncuța încă mai sugea la sîn,
Cînd inima-i dădu lui Valter ghes
Să ispitească dacă e stăpîn
Pe soața lui; și gîndul cel hapsîn
A-l lepăda nemaifiind în stare
Vru, fără noimă, s-o-nspăimînte tare.

O mai pusese doară la-ncercare
Și pururea fără cusur a fost.
Se mai cădea s-o chinuiască oare?
Măcar că unii cred că n-a fost prost
Ce-a plănuit, eu spun că n-are rost

Să cerci femeia dacă-i de credință,
De-a surda căşunîndu-i suferință.

Drept care craiul ce făcu? S-a dus
Pe înnoptat la patul ei odată:
«Grizildo, cred că n-ai uitat — i-a spus
Cam aspru şi cu fața-ntunecată —
De ziua-n care fost-ai înălțată
Prin mine, din bordei şi calicie
La loc de slavă şi de boierie?

Grizildo, zic, mărirea ta de-acum
La care ridicatu-te-am de jos
Nu te-a făcut uitucă nicidecum
De traiul tău umil şi ticălos.
Aşa socot şi cred neîndoios;
Deci ia aminte bine vorba mea
Căci să ne-audă nu e nimenea.

Doar ştii cum în acest palat crăiesc
Te-am fot adus mai ieri-alaltăieri;
Dar eu oricît de mult te prețuiesc,
Tu nu le eşti plăcută la boieri;
Ei spun că simt ruşine şi dureri
S-asculte şi să se închine ție,
Născută în sălaş, de sărăcie.

Şi mai vîrtos de cînd făcuşi pe pruncă,
Mereu cîrtesc şi gura nu le tace,
Iar eu ca şi-altădată jindui încă
În tihnă să viez cu ei şi-n pace;
Nu-i pot nesocoti şi n-am ce face;
Datornic sînt s-o rostuiesc pe fată
Nu cum vreau eu, ci cum vrea țara toată.

O! Ştie Cerul ce pojar e-n mine!
Dar pe ascuns nu voi a te-nşelare —
Aşa spunea — ci ceru-ți de la tine
Să-mi dai această încuviințare.
Vădeşte-n fapte multa ta răbdare

Ce mi-ai făgăduit la voi în sat
În ziua-n care noi ne-am cununat.»

Le-a ascultat acestea toate ea
Şi nici pe faţă semn de suferinţă,
Nici în vorbire n-arăta. Zicea:
«Stăpîne-al meu, la buna ta voinţă
Şi eu şi prunca stăm cu umilinţă,
Căci amîndouă sîntem ale tale...
Ci fă cu lucrul tău cum crezi cu cale.

Să nu mă izbăvească Dumnezeu
De nu mi-i drag ce-ţi este drag şi ţie
Şi de rîvnesc în lumea asta eu
Decît pe tine altă bogăţie:
Aşa mi-am scris în suflet pe vecie;
Nici moartea şi nici anii cei tîrzii
Nu-mi vor schimba bătaia inimii.»

Lui tare-i fu răspunsul ei pe plac
Dar s-a făcut că-i tot nemulţumit
Şi s-a uitat la ea cu ochi posac
Cînd din ietacul doamnei a ieşit.
Curînd pe urmă i-a destăinuit
Unui comis ce plan avea în gînd
Şi la domniţa sa l-a fost mînînd.

Era curteanul omul său de taină
Ce deseori credinţă-i dovedise
În treburi mari, şi care pe sub haină
Ştia şi fier să poarte, pare-mi-se.
El îl iubea pe crai, iar cînd îi zise
Stăpînul ce voieşte de la el,
Pătrunse în ietac încetinel.

Şi-i spuse: «Doamnă, fie-mi cu iertare
De făptuiesc ceva ce sînt silit,
Dar tu a înţelege eşti în stare
Că nu e cu porunca de glumit:
Oricît ţi-ar fi amarul de cumplit

Ucazul de la craiul se ascultă
Și-așa voi face, fără vorbă multă.

Poruncă am să iau cu mine fata.»
Tăcu apoi și-o smulse pe copilă
Răuvoitor, părînd că-i gata-gata
S-o gîtuie acolo fără milă.
Grizilda îndură această silă
Șezînd ca mielușelul blînd și mult
Și-ngădui să facă tot ce-a vrut.

Spăimoasă era faima lui, spăimoase
Și fața și-al voroavelor voloc,
Spăimos și ceasul cînd se-nfățișase...
Și, vai, pe prunca ce-o iubea cu foc
Gîndea c-o va ucide el pe loc,
Dar muma n-a pornit să se bocească,
Ci s-a supus la voia-mpărătească.

Iar la sfîrșit ieșit-a din mutie
Și l-a rugat cu blîndă rugăminte
S-o lase, dacă-i om de omenie,
A-și săruta odrasla înainte
De moarte; ápoi sărutînd fierbinte
Copila, lîngă sîn a legănat-o
Și cu tristețe-a binecuvîntat-o.

Blajin sunară vorbele mămucii:
«Eu nu te-oi mai vedea — așa a spus —
Dar fiindcă te-nsemnai cu semnul Crucii,
Îndură-se de tine Cel de Sus,
Ce pentru noi pe lemn a fost răpus.
Lui duhul tău, puicuțo, i-L închin,
Căci, iată, mori din vina mea. Amin!»

Văzînd așa canon, de bună seamă
Și-o doică-ar fi de plînset podidită
Și s-ar jeli, da'mi-te-o biată mamă!
Ci ea a strîns din dinți și, neclintită,
A îndurat năpasta cea cumplită.

Apoi, cu glasul blînd, către comis:
«Acuma ia-ți copila ta — a zis —

Și mergi de fă așa cum ai poruncă,
Iar dacă domnul n-o să se mînie,
Mă rog la mila ta s-o-ngropi pe prúncă
Și trupușorul ei ferit să fie'
De fiare și de corbi, să n-o sfîșie.»
Dar dînsul nu-i răspunse nicidecum,
Luă fetița și-și văzu de drum.

Curteanul a venit la domnitor
Și-i spuse cum a fost cu biata-i soață
Din fir-a-păr, scurt și cuprinzător;
Apoi îi puse copilașu-n brață:
Iar craiul parcă se-mbună la față,
Dar gîndul și-l urmă ca mai 'nainte,
Cum fac cei mari cînd au un plan în minte.

Și-i porunci aceluia în taină
Să-nfețe fata, luînd aminte foarte,
Apoi, într-o lăcriță sau sub haină
Ducînd-o binișor de tot, s-o poarte,
Și dacă nu cumva i-e dor de moarte,
O vorbă să nu scape nimănui
De ținta și de drumurile lui.

Dar la Bolonia să se oprească,
La soru-sa, domnița din Panica,
Și planul cel urzit să-i deslușească,
Rugînd-o să-l ajute, și fetica
Să-i crească în blîndețe; și nimica
La nimeni să nu spună, ci să ție
În taină totul, orice-ar fi să fie.

Porni curteanul săvîrșindu-și treaba.
Și să ne-ntoarcem iar la crai acuma,
Căci iacătă-l cum caută degeaba
Și hojma iscodește dacă muma
Are pe față sau în vorbă numa

Ceva schimbat; dar ca de obicei
Blajină se vădea purtarea ei.

Era la trebi la fel de săritoare
Și de smerită, și-l iubea pe cneaz
Cu dragoste la fel de arzătoare.
Nu pomenea de pruncă, și-n obraz
Nici umbră de restriște sau necaz
Nu arăta; și nu vorbea de fată
Nici jalnic, nici în șagă, niciodată.

Explicit tertia pars.

Sequitur pars quarta.

Vreo patru ani așa s-au perindat
Fără alți prunci; dar vrut-a Cel de Sus
Să-i dea lui Valter doamna un băiat,
Un făt-frumos și gingaș de nespus,
Și cînd la craiul veste i-au adus
Nu numai el, dar și norodul tot
S-au veselit slăvind pe Savaot.

Cînd împlini doi ani și de la sîn
L-a înțărcat dădaca, craiul tată
Simți că iar îl paște gînd păgîn
Să-și ispitească soața înc-o dată.
Vai, ce osîndă neîntemeiată;
Dar soții nu cunosc măsură dreaptă
Cînd dau de fire blîndă și-nțeleaptă.

«Tu știi, femeie, că ai mei supuși
Împreunarea noastră n-o văd bine,
Dar mai ales de cînd fecior născuși,
Se-nverșunară și mai rău pe tine.
Cîrteala asta sfredelește-n mine
Și-atît mă canonește-acest murmúr,
Că nu mai sînt în stare să-l îndur.

„De moare Valter (asta-i vorba lor)
La sceptru va urma, căci altul nu-i,
Domn din Ianicul și stăpînitor..."
Așa cîrtește limba orișcui
Și sînt dator auzul să-mi descui;
Măcar că-n fața mea se cam sfiesc
A murmura, de múrmur mă feresc.

Aș vrea, de pot, să viețuiesc în pace,
Drept care hotărît-am neclintit
La fel ca și surorii lui a-i face
Și fătului, la ceasul tăinuit...
Chiar tocmai pentru asta te-am vestit
Să nu te pierzi cu firea de durere:
Fii răbdătoare; asta am a-ți cere.»

Răspunse ea: «Am spus și-n veci voi spune,
Ca pe deplin să fii încredințat,
Că eu poruncii tale m-oi supune;
Nici după fată lacrimi n-am vărsat,
N-am să mă jelui nici după băiat...
Cu pruncii amîndoi eu n-avui parte
Decît de boli întîi, de chin și moarte.

Stăpînul nostru ești, ci fă cum vrei
Cu ce-i al tău și sfatul nu mi-l cere.
Cum mi-am lăsat veșmintele-n bordei
Cînd te urmai, la fel, de bună vrere,
Lăsai și traiul slobod, cînd avere
Și trai bogat mi-ai dat. Rogu-te mult
Urmează voii tale; eu te-ascult.

Și zău, dacă m-aș fi aflat în stare
Dorința să-ți ghicesc mai dinainte,
Ți-aș fi-mplinit-o fără amînare.
Acum știind ce gînduri ai în minte.
Fără să șovăi mă supun cuminte;
De-ar fi să-mi spui și viața că-mi rîvnești,
Voioasă m-aș lăsa să mă jertfești.

Căci nu pot pune moartea mea alături
De dragostea ce-ți port.» Văzînd această
Statornicie, el privi în lături
Și s-a mirat că biata lui nevastă
Putea răbda asemenea năpastă;
Plecă apoi cu chipul neguros
Dar se simțea în sineși bucuros.

La fel ca și pe fată i-l răpi
Cu cîinoșie omul ce abraș
(Ba mai cîinos de-ți poți închipui
Ceva mai rău) pe pruncul drăgălaș;
Dar chiar cînd i-a luat pe coconaș,
Ea s-a-nfrînat să nu se întristeze
Și a-nceput să-l bunecuvînteze,

Cerșind atît comisului: de are
Putință, să-l astruce în pămînt
Ca fragedele sale mădulare
Să nu le poarte pasările-n vînt.
Făr' să-i răspundă însă un cuvînt,
El a plecat, părînd nepăsător,
Și-l duse la Bolonia binișor.

Se minuna Crai-Valter tot mai tare
De-atîtea cîte soața lui îndură,
Și dacă n-avea veche-ncredințare
Că ea iubea pe prunci peste măsură
Ar fi putut să creadă că din ură,
Din vicleșug, din inimă-mpietrită
Le-a suferit pe toate neclintită.

Ci el știa că dragostele ei
Lui mai întîi și lor le-a închinat...
Și-acuma întreba-voi pe femei:
N-au fost dovezi de-ajuns cîte i-a dat?
Ce-ar mai scorni un încăpățînat
În nesfîrșita-i îndărătnicie
Spre-a dovedi a soației vrednicie?

Dar sînt pe lume oameni care cînd
Au hotărît un lucru oareşicare
Nu pot să uite ce şi-au pus în gînd
Şi, ca legaţi de-un par cu ştreangul tare,
Nu vor de planul vechi să se dezbare.
La fel şi craiul din povestea asta
Ţinea morţiş a-şi ispiti nevasta.

Îi tot pîndise el ca o iscoadă
Şi vorbe şi purtări, dar nu putea
Nimic schimbat faţă de el să vadă.
La fel rămase inima din ea
Şi pe măsură ce îmbătrînea
Mai grijulie-i fu, mai de credinţă,
Mai iubitoare — dacă-i cu putinţă —

Încît păreau că amîndoi o vrere,
Doar una au; căci ea voinţa lui
Şi-o însuşea făcîndu-şi-o plăcere;
Mergea căruţa, slavă Domnului!
Ea dovedea astfél că-n lume nu-i
Necaz care să-mpingă pe-o soţie
Potrivnică bărbatului să-i fie.

Dar despre Valter se lăţea ocara
Că din cruzime şi ticăloşie
(Aşa-mpînzise zvonul toată ţara)
Împricinînd că şi-a luat soţie
Săracă, i-a ucis copiii. Şi e
De înţeles, căci toţi, de bună seamă,
Ştiau atît: că le făcuse seamă.

Aşa încît de unde pîn-atunci
Supuşii îl iubeau, l-au hainit
Ca pe un mîrşav ucigaş de prunci.
(Decît «călău», ce nume mai cumplit?)
Dar totuşi craiul nu şi-a izgonit
Gîndul cel crunt şi nu rîvnea în viaţă
Decît s-o pună la-ncercări pe soaţă.

Cînd a ajuns fătuța lui duducă
De doisp'ce ani, ceruț-a el țidulă
La Rîm, mînînd ștafetă să-i aducă
Un zápis măsluit ce-i zice bulă
Spre-a-și împlini hatîrul, fără hulă,
Vădind că însuși papa îl poftește
Să-și ia nevastă nouă de dorește.

Cum zic, a pus la cale el să scoață
O carte cuprinzînd o arătare
Că-i slobod să se lepede de soață
Cu de la papa încuviințare,
Încît să nu se iște dezbinare
Între norod și domn; așa spunea
Înscrisul calp pe care-l crăinicea.

Că lumea a crezut cu-adevărat
C-așa stă treaba, nu e de mirare,
Dar cînd Grizilda vestea a aflat
Socot că-n piept simți mîhnire mare;
Cu toate astea, vęșnic răbdătoare,
Și-a pus în gînd ființa cea smerită
Veninul tot al soartei să-l înghită.

Căci se-nchina voinței celui cărui
De mult cu trup și duh se dăruise
Ca unui Dumnezeu. Dar ca să stărui
A povesti pe scurt, Crai-Valter scrise
Epistolă de taină și-o trimise
La soră-sa-n Bolonia, hoțește,
Amănunțindu-i planul ce-l urzește.

Și mai ales pe duca din Panica
(Cumnatul său cel proaspăt) l-a rugat
Să-i mîne fiul îndărăt și fiica
În văzul lumii, cu alai bogat,
Și încă-i mai ceru neapărat
Să nu cumva să sufle nimănui
Cui o-ntreba, că sînt copiii lui,

Ci să răspundă că domnița fi-va
Curînd mireasa rigăi din Saluce,
Făcu întocmai duca milostiva:
În ziua de soroc, făcîndu-și cruce,
Porni cu mulți curteni spre a i-o aduce
Lui Valter cu alai, cu fală mare
Și cu băiatu-alăturea călare.

Gătită ca de nuntă era ea
Fecioara, cu noian de pierte rare,
Iar frate-său — ce șapte ani avea —
Purta și el podoabe... lucru mare.
Și cu alai măreț de sărbătoare,
Zi după zi bat șleauri și cărări,
Către Saluce drumețind călări.

Explicit pars quarta.

Sequitur quinta pars.

Pe crai în vremea asta iar îl scurmă
Hainul gînd s-o-ncerce pe soție,
Punînd-o la canonul de pe urmă
Ca să se-ncredințeze și să știe
Că i-a rămas la fel de răbdurie;
Și în auzul lumii, într-o zi,
Cu vorbele acestea se răsti:

«M-am bucurat, ce-i drept, cu prisosință
Că te-am avut nevastă, căci mi-ai fost
Ascultătoare tu și de credință,
Deși calică și din sînge prost;
Dar astăzi văd că-și află adăpost
Tot sub coroană, de socot eu bine,
Robirea și jertfirile de sine.

Eu nu sînt slobod nici cît un plugar;
Supușii mă silesc să mă însor
Cu alta și cîrtesc într-una. Iar,
Ca să-i împace, marele păstor
Din Roma se supune vrerii lor.

Mă pun chezaș c-așa-i; vorbind pe față,
Azi-mîine vine-ncoace noua soață.

Fii inimoasă, lasă-i locul iute,
Iar zestrea ce-aduseși la curtea mea
Îngădui îndărăt s-o iei; tu du-te
La casa lui tătîne-tău — zicea.
Noroc în toate n-are nimenea;
Și apără cu pavăza răbdării
Lovirea soartei sau a întîmplării.»

Ea îi întoarse vorbele supusă:
«O, doamne, știu și pururea știui
Că între strălucirea ta nespusă
Și slinul meu alăturare nu-i
Îngăduit să facă nimănui.
Nicicînd nu m-am crezut cu vrednicie
Nici slujnică să-ți fiu, necum soție.

Și-n casa-n care doamnă m-ai făcut
(Chezaș îl iau și martor pe Isus)
Eu fumuri de crăiasă n-am avut.
De mint să m-aline Cel de Sus,
Ci ca o roabă ție m-am supus
Și-ți voi rămîne astfel viața toată
Decît oricine-n lume mai plecată.

Iar pentru anii mulți de cînd trăiesc,
Din mila ta, un trai de slavă plin,
Nevrednica de mine mulțumesc
Preasfîntului și ție și mă-nchin
Să-ți răsplătească Dumnezeu. Amin.
Mă-ntorc la tatăl meu cu voie bună
Și ne vom face veacul împreună.

Unde crescui de mică vreau vădană
Să viețuiesc atît cît fi-voi vie,
Cu trup și suflet fără de prihană;
De vreme ce ți-am dat a mea fetie,
Îți voi păzi și cinstea de soție.

Ferească Cel de Sus ca o femeie
De crai ca tine alt bărțbat să-și ieie.

Să-ți dea Cel Sfînt belșugul și norocul
Și traiul bun cu noua ta aleasă!
Eu am să-i las miresei tale locul
Unde-nvățai huzurul, bucuroasă;
Căci dacă tu voiești să plec din casă,
Tu ce mi-ai fost și domn și avuție,
Mă duc de-aicea cînd ți-o place ție.

Dar pentru că îmi dărui zestrea cîtă
Adusu-ți-am atunci, țin minte bine
Că doar o haină proastă și urîtă
Pe care n-o găsesc avui cu mine...
O, doamne! Ce priviri, ce vorbe-aline
Mi se păruse că mi-ai dăruit
În ziua ceea cînd ne-am însoțit.

Întemeiat zicala glăsuiește
(Eu una barem văd cu-adevărat):
Că dragostea cu timpul asfințește.
Dar tu, stăpîne, fii încredințat,
Măcar și moarte dac-ar fi să pat,
Că tot nu-mi pare rău că pe vecie
Eu inima ți-am dăruit-o ție.

Știi bine cum ai pus să mă despoaie
De ce purtam la bietul meu părinte
Și m-ai milostivit cu mîndre straie...
Credință ți-am adus, atît țin minte,
Și nevinovăția mea cuminte;
Azi îți întorc veșmîntul înapoi
Și vériga logodnei dintre noi.

Scumpeturi, scule, toate pîn' la una
Le-oi rîndui la tine în ietac;
Cu mîna goală am venit, cu mîna
Tot goală merg acasă. Am să fac
De bunăvoie tot ce ți-i pe plac,

Dar trag nădejde eu că n-ai de gînd
Fără cămașă să mă vezi plecînd.

Căci nu poți face fapt mai necinstit
Decît s-arăți la toți pe unde trec,
Gol, pîntecul ce prunci ți-a zămislit...
La mila ta mă rog și mă aplec
Să nu mă lași ca viermele să plec.
Nevrednică de sînt, tu nu uita,
Stăpîne, că fusei perechea ta.

Îți cer; în schimb, pe floarea mea de fată
Ce mi-ai luat și n-ai cum să mi-o dai,
Atîta îndurare și răsplată:
O ie cum purtam cîndva, un strai
Ca să-i acopăr pîntecul încai
Vădanei tale; apoi pas la drum
Căci nu vreau să te supăr nicidecum.»

«Cămașa — zise craiul — de pe tine
Ți-o las, a ta să fie...» Dar să-ngîne
Aceste vorbe tare greu îi vine
Și pleacă neputînd a mai rămîne
De milă ce-i. Ea, fără să amîne,
Desculță și-n cămașă s-a lăsat
În fața tuturor și s-a-ndrumat

Spre casa lui Ianicul. Înșirați
Pe drum plîngeau supușii după ea,
Ci ea, cu ochii pururea uscați,
Pășea tăcînd și nu se văicărea.
Iar taică-său, aflînd ce se-ntîmpla,
Își blastămă amarnic ceasul cînd
Văzu lumina zilei pe pămînt.

Căci bietul moș privise el cu teamă
Și bănuieli această-mpreunare
Și se gîndea de mult, de bună seamă,
Că după ce și-o face cheful, n-are
Să-i placă domnitorului că are

Nevastă dintr-o stirpe-așa de joasă
Și-o s-o alunge repede acasă.

El s-a grăbit să-i iasă înainte,
Căci auzea prin oameni că se-ntoarce,
Și-n vechile și proastele-i veșminte
Acoperind-o, lacrimi grele stoarce;
Dar n-a putut în ele s-o îmbrace,
Căci se năsprise vechea țesătură
În anii de la nuntă cîți trecură.

Și iac-așa, cu bietul ei părinte
Trăiește soața cea mai răbdătoare;
Și nici pe fața sa, nici prin cuvinte
Ea nu arată semn de-ndurerare
Nici între oameni, nici cînd martori n-are,
Încît ți se părea că a uitat
Ce trai slăvit trăise altădat'.

Și nu-i mirare, căci, și cînd domnea
Păstrase-n suflet multă umilință;
Mîncări alese dînsa nu rîvnea,
De proslăvire n-avea trebuință,
Ci se purta mereu ca o ființă
Cinstită, nefăloasă, răbdătoare,
Supusă către soț și iubitoare.

Îl dau pe Iov părinții bogoslovi
(Căci ei cînd vor să scrie știu să scrie
Prea-minunate pilde despre iovi)
Drept pildă de răbdare... Dar să fie
Vreo fire de bărbat mai răbdurie
Decît femeia? Și mai de credință?
O fi... Da' eu, eu unul n-am știință.

Pars sexta.

Se-apropiase duca din Panica,
Iar vestea peste țară s-a lățit;
Și cei bătrîni, și cei doar atîtica

Aflaseră că vine însoțit
De doamnă nouă, cu alai, slăvit,
Cum nu se pomenește mai presus
Prin părțile Lombardei de-Apus.

Ci pîn' s-ajungă milostiva ducă,
Crai-Valter a trimis în goana mare
Un crainic la Grizilda s-o aducă;
Iar ea, ferice și ascultătoare
Și-n cuget fără pic de supărare,
S-a-nfățișat și s-a-nchinat cuminte,
Căzîndu-i în genunche dinainte.

«Grizildo — zise — vreau neapărat
Ca pe domnița ce-mi va fi soție
S-o găzduim de mîne în palat
Cu cîtă cinste și țeremonie
Putem să-i dăm aici. Și vreau să fie
Slujit tot omul care o-nsoțește,
Cît pot, după obraz și cin, domnește.

Dar teamă mi-i că n-am femei în stare
Să puie prin cămări orînduială
Așa cum vreau; poftire-aș prin urmare
Să vezi tu însăți de chiverniseală;
Doar mă cunoști de mult și cu migală;
Măcar că straiul slut și rupt îl ai,
Lucrarea asta poți s-o faci încai.»

«Nu numai, doamne, că voi fi ferice
Să fac ce-mi ceri, dar încă mai rîvnesc
Mereu să-ți intru-n voie — astfel zice
Răspunsul ei — și n-am să șovăiesc.
Și bun și rău de-o fi să pătimesc,
Nici gîndul meu, nici dragostea din mine
În veci nu le-oi abate de la tine.»

A'prins apoi să rînduie prin casă
Pat, masă, așternut, la locul lor,
Muncind din răsputeri sîrguincioasă

Și îmbiind și ceata slugilor
Să mâture, să scuture de zor;
Iar ea, din toate cea mai silitoare,
Găti-n ietace și-n odaia mare.

Sosi și duca pe la ceasul trei
Cu-acei coconi de neam domnesc alături,
Și s-a mbulzit norodul către ei
Să prețuie alaiul de scumpeturi.
Iar necuminții nu s-au dat în lături
A spune cum că Valter n-a fost prost
Schimbînd nevasta, și c-așa-i cu rost.

Căci fata le păruse tuturor
Mai mîndră ca Grizilda, mai în floare,
Și că fiind din os de domnitor
Va fi de rod mai gingaș roditoare;
Iar frate-său era la-nfățișare
Așa frumos, că toți s-au desfătat
Văzîndu-i, și pe crai l-au lăudat.

Autorul

Prostime, duh zurbav și nestatornic,
Necugetat și schimbător ca vîntul,
De preschimbări și zarve pururi dornic!
Asemeni lunii crești și scazi de-a rîndul;
Un ort măcar nu-ți prețuie cuvîntul;
Strîmb judeci și credința ta nu ține;
Smintit e-acela ce se-ncrede-n tine!

☆

Așa grăiau cuminții din cetate
În timp ce gloata se zgîia hulpavă,
Ferice doar de-atîta noutate
Că altei doamne va să-i deie slavă.
Dar despre astea nu mai fac zăbavă
Ci la Grizilda, unde rămăsei,
Mă-ntorc să vă mai spui și de-ale ei.

Se istovea Grizilda-n chip și fel
Să rînduie ospățul strălucit
Și rușinată nu era de fel
De straiul ei cam rupt și ponosit.
Apoi la porți voioasă a fugit
Cu lumea, să se-nchine la crăiasă,
Și iar s-a înturnat la trebi în casă.

Pofti zîmbind pe oaspeți, și-ntr-atît
De potrivit cu treapta lor, că nime
Nu i-a găsit cusuri cît de cît;
Ci se-ntreba străina boierime;
Au cine-i cea cu strai ca din prostime
Care-i știa primi așa de bine?
Și laude i-au dat cum se cuvine.

Iar ea într-una nu mai contenea
A lăuda domnița și băiatul
Așa de inimos, de nimenea
S-o-ntreacă nu putea cu lăudatul.
În urmă, cînd s-a îndrumat tot natul
La praznic, Valter i-a făcut chemare
Grizildei, ce slujea-n odaia mare.

«Grizildo — zise el în joacă parcă —
Îți place soața mea? E mîndră fată?»
«Nemăsurat, stăpîne-al meu, și chiar că
Obraz mai mîndru n-am văzut vreodată...
Să-i dea Preasfîntul viață-mbelșugată
Și-mi pui nădejdea-n El să-ți facă parte
De desfătări și ție pîn' la moarte.

Atîta te vestesc și cer fierbinte:
Să nu-i faci viața grea și chinuită
Cum ai făcut-o altora-nainte;
Căci ea a fost crescută și-ngrijită
Mai gingaș, și socot că nu-i croită
Să rabde nenorocul cu dîrzie,
Cum rabdă cei crescuți în calicie.»

Văzînd-o Valter cît de multe-ndură
(Deşi atît venin să bea i-a dat),
Cu chip senin şi-n suflet fără ură,
Neşovăind, ca zidul, niciodat'
Şi vieţuind mereu un trai curat,
S-a-nduplecat în sinea sa să fie
Milos cu credincioasa lui soţie.

«De-acu ajunge, doamna mea — i-a spus —
Nici griji să nu-ţi mai faci, nici supărare,
Căci eu statornicia ţi-am supus
La încercări cum n-au tras mai amare
Vreodată soaţă de boier cu stare
Nici de sărman. Acuma-s luminat!»
Şi-a sărutat-o lung şi apăsat.

Ea de mirare cade-n nesimţire
Şi nici nu mai aude ce i-a zis;
Apoi încet-încet îşi vine-n fire
De pare că tresare dintr-un vis.
«Grizildă, jur pe Cel Ce S-a ucis
Pe cruce pentru noi că numai tu
Mi-ai fost şi-mi fi-vei doamnă, alta nul

Şi iată-ţi fata, care de soţie
Credeai că vreau s-o iau, iar pe băiat
De mult l-am hărăzit să-mi fie:
În pîntecele tău i-au fost purtat;
În taină la Bolonia au stat;
Ia-i îndărăt şi spune oricui vrei
Că n-ai pierdut nici unul dintre ei.

Iar celor ce-au vorbit altcum de mine
Le dau de ştire că făcui aşa
Precum făcui, nu din porniri haine
Ci spre a-ţi dovedi şi încerca
Virtuţile de soaţă; şi nici ca
Să gîtui pruncii, ci spre a-i ascunde
Pînă ce-n cuget ţi-am putut pătrunde.»

Ea auzind acestea iar leşină
De-amară bucurie... Se trezeşte
Şi-i cheamă pe copii la ea să vină
Şi-i ţine-n braţe strîns, şi-i drăgăleşte,
Plîngînd că toată lumea se topeşte
De mila ei, şi creştetul li-i scaldă
Cu lacrimă amarnică şi caldă.

Vai, jale ce-ţi era s-o vezi cum pică
Fără puteri, şi s-o auzi ce spune!
«Pentru copii — atît putu să zică —
Îţi mulţumesc din inimă, stăpîne!
Chiar dacă astăzi steaua mea apune,
Nu-mi pasă şi de moarte nu mi-e silă,
Căci dragoste mi-ai arătat şi milă.

O, scumpii, junii, feţii mei frumoşi,
Eu am crezut, nevolnica de mine,
Că viermii hîzi şi cîinii sîngeroşi
Mîncatu-v-au; dar Cel din slăvi senine
Şi tatăl vostru, voitor de bine,
V-au apărat cu dragoste...» Şi-ndată
S-a prăvălit pe lespezi leşinată.

Iar în leşinul ei aşa de tare
Odraslele la sîn şi le strîngea
Încît cu greu şi multă-ndemînare
Le-au tras pe amîndouă de la ea.
Vai, ce şiroi de lacrimi le curgea
Acelor ce vedeau ce se petrece:
Şi-abia-abia răbdară să nu plece.

O-mbărbătează Valter, o alină,
Iar dînsa-şi vine-n fire buimăcită;
Toţi primprejur o-mbie, i se-nchină
Pîn' ce din nou o văd dezmeticită.
Şi-atît vrea el s-o ştie mulţumită,
Că ţi-e drag să vezi ce voie bună
Simt ei acum că-s iarăşi împreună.

Văzînd așa, au dus-o-ntr-un ietac
Și i-au făcut cocoanele rugare
Să-și lepede veșmîntul cel sărac;
Și-n mantie de aur sclipitoare
Cu o coroană numai pietre rare
Au însoțit-o înapoi pe ea
Și toți o au cinstit cum se cerea.

Așa s-a răzbunat în veselie
Tristețea astei zile; obștea toată
S-a străduit tot într-un chef s-o ție
Pîn' se ivi pe ceruri stea curată;
Căci le părea cu mult mai minunată
Această sărbătoare tuturor
Decît fusese însăși nunta lor.

Șir lung de ani, șir lung și-mbelșugat
Au viețuit în tihnă cei doi soți;
I-au dat domniței ginere bogat —
Un crai din cei mai mîndri, de-i socoți
Pe craii talieni de-atunci pe toți;
Iar pe Ianicul, 'Valter l-a hrănit
La curte pînă cînd s-a pristăvit.

Cînd craiul a murit, domni moșia
Fecioru-său, în pace și ferice;
Și i-a priit și lui căsătoria
Dar n-a mai căutat femeii price.
Hei, astăzi omenirea, orice-ați zice,
S-a mai muiat, pe-atunci era ca fierul...
Da' să vedeți ce spune condeierul:

N-am scris povestea asta pentru ca
Să rabde ca Grizilda orice soață,
Căci n-ar putea, măcar de-ar încerca.
Ci pilda ei pe noi pe toți ne-nvață
Că omul, oricît rău ar fi să pață,
Să nu se lase; pentru asta scrie
Petrarca măiestrită istorie.

Păi dacă poate să îndure-atîte
O soață unui om, și mai vîrtos
Cuvine-se-a primire toate cîte
Ni le trimite Ell căci Cel Milos
E-n drept a-l ispiti pe păcătos;
Așa cum la scrisoare Iacov spune:
Că El ne-ncearcă doar, nu ne răpune.

Da, spre a ne căli virtutea, El
Îngăduie adesea ca urgia
Să biciuie în noi în chip și fel;
Iar nu spre a ne dovedi tăria
Căci ne cunoaște El bicisnicia;
Spre bine ni-i cereasca îndrumare:
Trăiți dar în virtute și-n răbdare.

O vorbă doar, jupînilor, și-nchei:
În vremea noastră rar cine găsește
Două Grizilde într-un tîrg, sau trei;
Căci de le-ai strînge ca pe ea în clește,
Oricît de strașnic aurul lucește,
Sînt ca un ban cu multă acioaie
Și mai curînd se frîng decît se-ndoaie.

Și-n dragul tîrgoveței de la Bath
(Păzi-o-ar Milostivul sănătoasă
Cu toți ai săi — altcum ar fi păcat —)
Am să vă cînt cu inima voioasă
O stihuire care-o cred hazoasă;
De lucruri aspre am vorbit destul!...
Ian ascultați cum zise cîntecul.

Grizilda-i moartă, multa ei răbdare
Cu ea alături zace îngropată;
Şi iaca strig aici în adunare;
Să n-o încerce soţul niciodată
Pe soaţă ca pe dînsa; căci oricine
Cutează, neizbîndă va să pată.

O, doamne mîndre şi-nţelepte tare,
Să nu vă puneţi gurilor lăcată
Şi nici nu prilejiţi a vă căinare
Diecii în vreo basnă minunată
Ca-n cea ce-o auziraţi de la mine,
Altmintrelea Şişvaş vă papă-ndată.

La fel ca Echo cel cu gura mare,
Plătiţi răspunsul ce-l aveţi de plată,
Şi nu vă tot jertfiţi neştiutoare
Ci cîrma apucaţi-o-n palma toată!
Povaţa asta-ntipăriţi-o bine
Căci spre folosul tuturor e dată.

Voinico, tu să stai în apărare,
Căci, eşti cît o cămilă de-ncălată
Şi nu-l răbda pe soţ a te-njurare;
Tu, pîrpirio, nefiind bărbată,
Cumplită fii ca tigru-ntre jivine
Şi turuie-i ca moara cea stricată.

Nu-l teme, nici nu-i face închinare
Căci chiar și za de poartă ferecată,
Săgeata limbii tale-nțepătoare
Și-n piept, și-n gură poate să-i străbată.
Fă-l zuliar pe soț, să-l vezi cum vine
Ca prepelița-n ierburi tupilată.

Frumoasă dacă ești la-nfățișare
Arată-ți nurii, straiul ți-l arată;
De ești boccie, fii risipitoare,
Fă-ți prieteni mulți, fii neastîmpărată
Ca frunza care-n plop abia se ține
Și lasă-l să se roadă, să se zbată...

POVESTIREA NEGUȚĂTORULUI

Aht, jale, plîns, belʼea și neajuns
Cunoscu-le de-ajuns și prea de-ajuns —
Grăi Neguțătorul — și la fel
Știu că le știe orice-nsurățel;
La mine barem asta-i boală veche
Căci am nevastă rea fără pereche;
De s-ar lua la harță și c-un drac,
Mă pot jura că-i vine ea de hac...
Ce háchiți are dumneaei mai rele?
I-afurisită, bre, în toate cele!
Și e grozavă neasemănare
Între-a Grizildei vajnică răbdare
Și cum mă surchiudește ea pe mine.
De-ar fi să scăp, așa să am eu bine
C-a doua oară n-aș mai cade-n lați...
Rău trai trăim noi ăștia-nsurați;
Nu mint, pe sfîntul Toma de la Ind!
Să-ncerce ăi de bănuie că mint
Și cei mai mulți păți-vor ce pat eu;
Nu spun că toți, ferească Dumnezeu!
Of, of, jupîn Hangiu și prieteni buni,
Nu-s cununat decît de două luni,
Dar cred că nu-i pe lume om becher,
Chiar de-i înfigi în inimă jungher,
Mai priceput să deie glas durerii
Decît îs eu din pricina muierii
Și-a răutății ei!» — Hangiul: «E,
Trăi-te-ar Domnul, Negustorule,
De știi atîtea despre căsnicii,
Hai, spune-ne și nouă din ce știi!»
«Da, bucuros; dar multa mea durere
Prea crîncenă-i, și-oi ține-o sub tăcere...»

DE AICEA ÎNCEPE POVESTIREA NEGUȚĂTORULUI

Pe vremuri în Lombardia via
Un cinsteș cavaler la Pavia,
Și-n tîrgul său custá ca un boier;
Bătea spre ani șaizeci, și tot becher;
Se-ndestula din trupuri de muiere
De ori de cîte ori avea plăcere
Așa cum fac mirenii prostovani...
Dar împlinind el șasezeci de ani,
Nu știu — cuprins fiind de pocăință
Sau prea matuf — simți o trebuință
Și un asemeni dor să se însoare,
Că zi și noapte dînsul, frățioare,
Se da în vînt să-și caute femeie
Și se ruga de Dumnezeu să-i deie
Și lui o dată prea fericea viață
Pe care-o duce soțul lîngă soață,
Și gîtul să și-l vîre-n sfîntul ham
Pus Evei de Iahveh și lui Adam.
«Nu-i trai — zicea acum — mai scump să-mi fie!
Căci blînda și curata căsnicie
Pămîntul îl preface-n rai și cer!»
Așa spunea mintosul cavaler.
Da! Martor mi-e Puternicul Județ
Că-nsurătoarea-i lucru prea măreț;
Și mai ales cînd mirele-i baccea,
Nevasta-i giuvaerul său — iar ea
Se cade-a fire junǎ și frumoasă
Spre a-și agonisi moșteni în casă
Trăind în dezmierdări și bucurie,
În vreme ce holteii zic «vai mie»
Atuncea cînd le face-amărăciune
Iubirea, care-i doar deșertăciune

Copilărească... Da, așa s-ar cere,
Să pătimești adesea, tu bechere!
Căci se vădește fără de temei
Tot, tot ce pare trăinic la holtei;
Ei duc precum o pasăre sau vită
Viață de nimica stăvilită,
Pe cîtă vreme omul însurat
Acasă huzurește cumpătat
Încovoiat sub jugul căsniciei;
Și plin, pe drept cuvînt, de bucurie-i...
Decît nevasta cine este oare
Mai grijulivă și ascultătoare?
Au cine stă alături de bărbat
La bine și la rău, nepregetat?
Nimic de soț pe soață n-o desparte,
Slujindu-l chiar și bónav pîn' la moarte;
Și totuși Teofrast și alții zic
Altmintrelea prin cărți... Da' nu-i nimic,
Că Teofrast minteșe cui ce-i pasă?
El spune: «E mai ieftin pentru casă
Și pentru punga ta să nu te-nsori;
O slugă dreaptă e de multe ori
Mai strînsă-n cheltuieli decît e soața;
Ea cere partea-n două toată viața.
Iar dacă pici bolnáv atuncea, zău,
Un prieten sau un bun argat al tău
Mai bine ca nevasta te-ngrijește,
Căci dînsa doar avutul ți-l pîndește...
Iar dacă-ți iei muiere-n așternut,
Ușor de tot te poți trezi cornut.»
Așa a scris, ba încă și mai greu
A ocărît-o, bată-l Dumnezeu!
Ci voi să-l dați la ciori pe flecăreț
Și pe cuvîntul meu să puneți preț...
Soția este darul Celui Sfînt;
Ce alte daruri sînt pe-acest pămînt,
Ca bani, moșie, vite și islaz
Norocul ni le dăruie, și azi
Le stăpînești, iar mîne s-au topit;
Dar nu greșesc de-oi spune răzvedit
Că tot nevasta dăinuie din toate
Mai multă vreme... Chiar prea multă, poate...
Căci taina nunții este lucru sfînt.
După părerea mea holteii sînt
Ca și pierduți, trăind mereu stingheri —

Vorbesc despre mirenii cei becheri —
Şi iată pentru ce (gogoşi nu spuî):
Cel Sfînt a dat femeia omului
Să-i fie reazăm lui Adam cînd El
Văzutu-l-a goluţ şi singurel;
Atunci a zis în marea-I bunătate:
«Ia hai să-ţi facem Noi, Adame, frate,
Un semen, bre, cu care tu pute-vei
Să te ajuţi...» Şi dete viaţă Evei.
Vedeţi de-aici că pentru om muierea
E sprijinul şi raiul şi plăcerea;
Atîta-i de supusă şi de bună
Încît li-i dulce traiul împreună.
Un singur trup îs, şi-ntr-un trup, cred eu,
O inimă-i, la bine şi la greu.
Ah, Precisto, ce bine-i cu soţie!
Cînd omul e-nsurat cum să mai fie
Şi necăjit?! Eu nu ştiu, zău!... Ehei,
Fericea care plouă peste ei
Nu-i grai s-o spună, minte s-o gîndească...
Ea pe sărac l-ajută să trudească,
Nu-i risipeşte-un ban, agoniseşte,
Ce-i place lui şi dînşii îi prieşte,
Nu strigă *hăis*, cînd soţul spune *cea*,
El zice «Fă!» — «Făcui,» răspunde ea.
O, dulce rînduială, căsnicie!
Izvor de bucurii şi curăţie,
O lume-ntreagă laude ţi-aduce!
Şi omul cel de omenie, cruce
Să-şi facă în genunchi întreaga viaţă
Că Dumnezeu l-a miluit c-o soaţă;
Pe cînd holteiul ceară-I Celui Sfînt
Tovarăşă să-i deie pe pămînt...
De vrei să-ţi faci veleatul fără teamă
Fă cum te-nvaţă dînsa şi se cheamă,
Cred eu, că nu mai poţi să rătăceşti,
Ci îndrăzneţ cu fruntea sus păşeşti,
Aşa-i de credincioasă şi-nţeleaptă;
Tu dacă vrei să umbli cale dreaptă
Ascultă totdeauna vorba soaţii...
Chiar Iacov, ne arată învăţaţii,
Urmînd al mamei lui cuminte sfat
Pielea de ied la gît şi-a înnodat
Şi lauda tatîn-su dobîndit-a...

La fel se povesteşte de Iudita
Cum ocroti poporul Domnului
Şi l-a ucis în timpul somnului
Pe Holofern... Nabal a fost scăpat
Cu viaţă de Abigail, prin sfat
De soaţă credincioasă... Şi la fel
Estera-l izbăvi pe Israel
Şi tot aşa, prin buna-i îndrumare,
Fu Mardocheu săltat la cinste mare
De Ahaşver... Seneca, el, a spus:
«Nevasta cea umilă-i mai presus
Ca orişice.» Iar Caton: «Cum voieşte,
Aşa să faci, căci dînsa porunceşte.»
Cu toate astea se supune ţie
Şi-ţi priveghează în gospodărie;
Pe drept cuvînt se tînguie acel
Bolnáv şi fără soaţă lîngă el;
Iubeşte-ţi-o, de vrei să fii mintos,
Cum şi-a iubit biserica Hristos;
De ţii la tine, şi la soaţă ţine,
Căci nimărui nu-i căşună pe sine
Ci se iubeşte însuşi — drept aceea
Nu te-ndrăgeşti de nu-ţi iubeşti femeia...
Oricît ar şugui cîte-un nebun,
Tot cununia este drumul bun;
Uniţi, pe soţi nu-i bîntuie năpasta
Şi-i ocrotită mai ales nevasta.
Aşa fiind, Ianuarie al nost'
În anii săi moşnegi găsi cu rost
Să guste viaţa lină şi plăcerea
La sînul căsniciei dulci ca mierea.
El pe prieteni deci i-a fost chemînd
Ca să le-arate ce şi-a pus în gînd,
Apoi rosti cu chipul adumbrit:
«O, fraţilor ai mei, am căruntit;
Cu un picior în groapă sînt şi vreu
Să mai slujesc şi sufletului meu;
Dezmăţ făcui din trupu-mi, însă ştiu,
Har Domnului, că nu e prea tîrziu;
Drept pentru ce, doresc să intru-n rînd
Cu oamenii, degrabă şi curînd,
Alături de o tînără nurlie...
Să vă gătiţi, vă rog, de cununie
Azi-mîne, căci zăbavă nu voiesc;

Iar eu la rîndul meu am să zoresc
Să-mi cat mireasă... A, ba nu, mai bine
Voi, pentru că sînteţi mai mulţi ca mine,
Ar trebui să mi-o aflaţi pe cea
Cu care va să schimb veriga mea.
Dar ţineţi bine minte, fraţilor,
Nici mort cu cotoroanţă nu mă-nsor!
De douăzeci de ani o voi, şi pace;
Vinatul vechi şi carnea nouă-mi place.
Decît bătrîna vacă — zise el —
Mai bun la gust e fragedul viţel.
Să n-aivă ani mai mulţi decît treizeci
C-atunci e vrej uscat şi paie seci;
Şi unde pui c-asemeni băbătii
Ştiu fel şi fel de fel de viclenii
Şi-atîta să te cicăle le place,
Că niciodată n-ai cu ele pace.
Dascăli mai mulţi fac minţi mai subţiate;
Şcolită mult, femeia-i jumătate
De cărturar... Dar creşti o tinerică
Precum frămînţi o ceară căldicică.
Pe scurt, taman din pricina aceasta
N-am chef să-mi fie vîrstnică nevasta;
Căci de-aş păţi asemeni poznă mare,
Să-mi iau pereche nedezmierdătoare,
Atunci aş preacurvi prin altă parte,
De m-ar căzni satana după moarte.
Şi nici urmaşi n-aş face... Dar mai bine
Să ospăteze haitele din mine
Decît să las a noastră moştenire
La venetici; aşa vă dau de ştire!
Nu spun prăpăstii, ştiu eu pentru ce
E bine să te-nsori; mai ştiu, ehe,
Că foarte mulţi vorbesc de căsnicie,
Măcar că nu cunosc nici cîte ştie
De rostu-i pajul meu... Acel ce-n hăţ
Nu-şi poate ţine gustul de dezmăţ,
De-o soaţă cucerită să se lege
Ca să-şi prăsească feţii după lege,
Şi întru slava Celui bun şi tare,
Nu numai pentru dragoste şi-amoare,
Şi spre a se ferire de curvie,
Plătind cinstit ştiuta datorie;
Şi, iar ca să s-ajute înde ei
La greu, ca sora cu frăţînul ei

Trăind cucernic... Însă eu, eu nu-s,
Prieteni, ca acei de care-am spus...
Cutez, har Doamne, a mă lăudare
Că zdravăn mă simțesc în mădulare
Și că destoinic sînt a face tot
Precum se cere... doar mă știu ce pot.
Ca pomul sînt, măcar, că-s alb la coamă,
Care-nflorește-ntîi și-apoi dă poamă.
Uscat au mort e înfloritul măr?
Eu nu mă simt cărunt decît la păr,
La trup îs verde, inima mi-e verde
Ca dafinul ce vlaga nu și-o pierde!
Și-acum că auzirăți gîndul meu
Primiți, vă rog, a face precum vreu.»
I-au spus pe urmă care mai de care
Istorii vechi despre însurătoare:
Au zis cîțiva că-i bine să te-nsori,
Cîțiva că nu, așa cum deseori
Se cam întîmplă — ce mai vorbă lungă —
Prietenii-n păreri să nu s-ajungă.
Ba doi din ei, Placebo și Justin,
S-au și ciorovăitără puțin —
Așa-i chema pe nume... «Frățioare —
I-a cuvîntat Placebo lui Ianuare —
Tu n-aveai trebuință și nici zor
Să-ți cauți printre noi îndrumător!
Fărădecît așa cuminte ești
Că-n marea-ți chibzuință te silești
A ține seama și de bunul sfat
Pe care lumii Solomon l-a dat;
Acel îndemn cam astfel ne învață:
„Nu se căiește cel ce ia povață."
Deși el asta zice, iaca eu,
Iubite frate și stăpîne-al meu,
Cred, zău, că a mai bună îndrumare
Și-o dă el însuși sie fiecare!
Primește dară gîndul meu cel prost,
Căci toată viața tot curtean am fost;
Nevrednic sînt, dar martor Dumnezeu
Că-n jilț înalt șezut-am tot mereu
Lîngă stăpîni de teapă luminată;
Și, adevăr grăiesc, eu niciodată
Nu le-am întors cuvîntul; doar știu bine
Că-i mai cu cap stăpînul decît mine;
Ce spune el socot că-i drept și bun

Şi tot la fel, sau cam pe-aproape spun.
Căci sfetnicul acela-i nătărău
Care slujind pe domnitorul său
Îşi face-nchipuiri că mintea lui
E mai cu moţ decît a craiului.
Nu, credeţi-mă, domnii nu sînt proşti;
Chiar tu vădit-ai azi sub ochii noşti
Atîta har în vorbe, şi dreptate,
Că pot să jur că-s toate-adevărate
Cîte le-ai spus. Şi dau încredinţare
Că nu e ins în tîrgul ăsta mare
Şi nici în ţara-ntreagă mai sfătos.
Bogat prinos adus-ai lui Hristos!
E semn de vrednicie-ntr-adevăr
Cînd se îndeamnă omul sur la păr
Să-şi ia nevastă junǎ... Zău c-aşa-i!
Împodobită inimă mai ai!
Însoară-te aşa precum îţi place
Şi eu socot că-i bine cum vei face.»
Justin ce ascultase liniştit
Către Placebo astfel a grăit:
«Ţi-ai încheiat voroava, frăţioare,
Dă-mi, dar, acu şi mie ascultare:
Seneca ăl mintos a spus odată
Că omul trebui bine să socoată
Cui dă moşia lui şi-agoniseala —
Şi dacă noi ne facem socoteala
În ce mîni punem bruma de avere,
A chibzui cu mult mai mult se cere
Cui îi dăm trupul; apăi joacă-i asta,
Să-ţi iei aşa cu ochii-nchişi nevasta?
Aşa vă-ndemn şi iar vă-ndemn mereu...
Vezi, iscodeşte — iaca sfatul meu —
De-i cumpătată sau e băutoare,
De e trufaşă ori cicălitoare,
Bogată sau calică; dacă-i caţă,
Risipitoare de-i sau certăreaţă.
Măcar că soaţe fără greş în toate
Pe lume nimeni a găsi nu poate,
Aşa cum jinduieşte orişicine,
Om fie sau jivină, se cuvine
Prea-mulţămiţi să fim atunci cînd ele
Au părţi mai multe bune decît rele;
Se cere deci răgaz de cercetare.
Eu, zău, că multe lacrime amare

Vărsai pe-ascuns de cînd îs cu soția!
Slăvească cine-o vrea căsătoria,
Eu știu că-i numai grijuri, pungă spartă
Și viață grea de bucurii deșartă,
Măcar că megieșii dimprejur
Și mai ales vecinele se jur'
Zicînd că mai statornică din toate
A mea e, și blajină peste poate;
Ci eu, eu știu unde mi-i strîmt botforul...
Din partea mea tu fă precum ți-i dorul.
Dar cugetă că ești în vîrstă și-i
Primejdios a pune pirostrii
Cu una junǎ și nurlie încă.
Pe Domnul ce făcu val, cer și stîncă! —
Chiar ăl mai tinerel din adunare
De-aici, destul de mult de furcă are
Să-și ție soața doar pe seama lui!
N-o-ndestula-vei, crede-mă ce spui,
Nici trei ani buni cu-a trupului plăcere,
Căci doamna tare, tare multe cere...
Nu-ți fie, zău, te rog, cu supărare!»
«Ei, mîntuișsi? răspunse-acel Ianuare.
Eu pe Seneca și pe tot ce zici
Scuip... Nu dau nici o tîrnă de urzici
Pe ifosele-ți filosoficești;
Inși mai zglobii la minte decît ești
Au zis că bine fac... Placeb, ce spui?»
«Eu spun că-i un proclet acel ce nu-i
De paptea căsniciei, lucru sfînt!»
S-au ridicat, zicînd acest cuvînt,
Și toți se învoiră ca Ianuare
Cînd și cu cine-o vrea să se însoare.
Tot cugetînd la nunta-i, zi de zi,
În gîndul lui Ianuare încolți
Noian de fantazii, ciudate gînduri...
În fiecare noapte, rînduri, rînduri,
Gingașe-ntruchipări i se perindă
Prin cap, de parc-ar pune.o oglindă
Chiar în buricul tîrgului și-n ea,
În apa-i lucitoare, ar vedea
Răsfrînt un roi de mîndre trecătoare...
Așa păsau prin mintea lui Ianuare
Domnițele din preajmă... Iară el
S-aleagă nu se pricepea de fel;
Căci dacă una te scotea din minți

Cu nurii, erau altele cuminți
Și pline într-atît de bunătate,
Că toți le prețuiau... Erau bogate
Vreo cîteva dar... n-aveau nume bun...
Ci pîn' la urmă dînsul — pot să spun
Mai mult în șagă — au ales pe una
Gonind din minte-i pentru totdeauna
Pe celelalte. Singur și-a ales,
Căci oarbă este dragostea ades;
Și cînd suia în pat ca să se culce
Își zugrăvea în gînd icoana-i dulce,
Frumsețea-i, boiul tras ca prin inel
Și anii fragezi, brațul subțirel,
Înțelepciunea ei și gingășia,
Purtarea matură și vrednicia;
Iar cînd s-a hotărît asupra ei,
A zis că n-o mai schimbă... De, ce vrei,
Doar singur culesese și-i părea
Că mintea celorlalți este mai rea,
Mai proastă ca a lui, și prin urmare
Greșit să-l dovedească nu-s în stare...
Curînd pe-ai săi prieteni i-a chemat
Și un hatîr să-i facă i-a rugat:
Să vie lîngă dînsul repejor
Că le luase grija tuturor,
Scutindu-i să mai caute mireasă
Și singur el găsindu-și doamnă-n casă.
Placeb și cu ceilalți sosiră-n fugă
Și gazda le făcu dintîi o rugă
Ca nimeni împotriva vrerii sale
Și hotărîrii lui să nu se scoale:
«Căci planul e plăcut lui Dumnezeu
Și-i temelie pentru sporul meu...»
Le-a spus că este-n tîrg o fată mare
Vestită-n frumusețe, chiar de n-are
Părinți de teapă-naltă... Ei și ce-i?
Lui tinerețea și mîndrețea ei
I-s prea de-ajuns. Pe ea o vrea soție,
Spre a trăi în tihnă și sfinție.
Și Dumnului îi dete mulțumită
Că nu-i va fi fericea împărțită
Cu alții; mai apói rugă pe soți
Să-i deie ajutor acuma toți
Zicînd că: «Numai astfel pot să fac
Ce-am jinduit și gîndul să-mi împac.

Mă-mpunge-n cuget doar un singur cui,
Pe care vouă iacătă vi-l spui.
Am auzit o vorbă din moșnegi
Că nu i-s date omului întregi
O fericire-n cer și alta jos;
Cît ne-am feri de pomul păcătos
Și de-ale sale ramuri de ispită,
E-o fericire-așa desăvîrșită
În căsnicie, și atîta bine,
Încît mi-e tare frică, vai de mine,
Că bătrîior fiind, voi duce-o viață
Așa plăcută și petrecăreață,
Încît muta-voi raiul pe pămînt;
Dar prețurile Cerurilor sînt
Delunge posturi și canonul greu,
Și-atunci vă-ntreb: cum fi-voi vrednic eu,
Care viez cu soața-n desfătare,
De fericirea cea din ceruri, oare?
De-ncurcătura asta mă-nfior.
Ce-am de făcut, spuneți-mi, fraților?»
Justin — ce de prostia-i se scîrbea —
I-a dat pe loc răspuns în zeflemea;
Și, ca să n-o lungească, n-a chemat
În ajutor pe nici un învățat,
Ci zise: «Dac-aista-i baiul tot
Cunoaște, dar, că Domnul Savaot
Se poate-asupra ta milostivi
Încît pînă a nu te pristăvi
Să poți să te căiești c-ai dus o viață
În care crezi că zbucium nu-i, nici greață!
Halal de el cînd Dumnezeu i-a dat
Harul căinței celui însurat
Mai abitir decît unui becher!
Te sfătui dar, cinstite cavaler,
Să tragi nădejde, cugetînd că ție
Chiar soața poate purgator să-ți fie!
Ea-i canon, și drum spre slăvi cerești;
Și-atuncea către rai ai să zvîcnești
Mai iute ca săgeata! Nu mă-ndoi
Că vei afla în viața de apoi
Că nu-i atît huzur în căsnicie
Pe cît socoți... Și nici n-are să fie
Atîta-ncît s-ajungi mofluz, de rai
De vei lucra cu schepsis ca să ai
Folos de doamnă întru cumpătare

Şi n-o s-o giugiuli prea cu înfocare,
Ne-mai-păcătuind nici altfel... Iacă
Aşa te-nvaţă mintea mea săracă.
De astea, frate drag, nu-ţi fie frică! —
(Dar s-o scurtăm, că doar la o adică
Cuvîntul tîrgoveţei de la Bath
Pe care nu de mult l-aţi ascultat,
Ne-a limpezit ce-i aia-nsurătoare.) —
Te aibă-n pază Domnul, frăţioare!»
Aşa grăind, Justin s-a închinat
Şi bun-rămas cu toţii şi-au luat...
Văzînd că altfel nu e chip, au scris
Un dichisit uric în care-au zis
Că juna Mai, aşa-i spunea fecioarei,
Urma să se mărite cu Ianuare
Cît s-o putea de iute. Dar socot
Că m-aş lungi la vorbă prea de tot
De-oi sta s-arăt cum el prin legămînt
O au făcut părtaşe la pămînt
Şi la averi, sau cum fu ea gătită...
Hei, şi veni şi ziua fericită
Cînd au păşit cei doi către altar
La sfînta taină. Popa cu stihar
A-ntîmpinat-o şi i-a zis să fie
Ca Sara şi Rebeca-n căsnicie
Prin cumînţenia şi cinstea ei;
Apoi slujit-a după obicei,
I-a însemnat cu semnul crucii şi
Deplin cucernic slujba săvîrşi.
Nuntiră cu alai şi strălucire
Şi-n capul mesei doamnă lîngă mire
Au stat în adunare prea aleasă.
De veselie-i plină-ntreaga casă,
De ţiteri şi de cea mai bună hrană
Ce s-a găsit în ţara taliană.
Pe-asemeni harfe scumpe şi organe
Nici tu, Orfeu, şi nici tu, Amfioane,
N-aţi înstrunat mai gingaşă cîntare.
Un cînt cîntau la fiece mîncare
Cu foc, cum nici Joab n-a trimbiţat,
Nici Teodamas cînd s-a clătinat
Cetatea Tebei... Vin de poamă coarnă
Mesenilor chiar Bachus-zeu le toarnă,
Şi Venus face zîmbet tuturor,
Căci mirele-i fusese slujitor,

Iar ea voia să-l cerce dacă poate
Ca soț cît a putut în libertate;
Și dănțuia c-o faclă-n jurul mesei,
În fața adunării și-a miresei...
Ba mă-ncumet să spun că Himeneu,
Cel care e al căsniciei zeu,
Alt mire-atît de vesel n-a văzut!
Tu, barde Marcian, taci molcom, zut!
Căci nu poți să le-asemeni veselia
Cu-aceea cînd nunti Fîlologia
Lîngă Mercur, în cîntul muzelor!
Ești prea becisnic scrib și vorbitor
Spre a turna în stihuri nunta asta...
Cînd omu-i moș, dar tînără nevasta,
I-atîta haz, cît nu se poate scrie;
Încearcă însuți și-ai să vezi, frăție,
De mint ori nu... La masă Mai ședea
Blînduță, dulce ca o acadea;
Privind-o te sfiai să n-o deochi...
Nicicînd pe Ahașverus ochi în ochi
Estera nu-l ținti cu drag mai mare!
Să-i zugrăvesc toți nurii nu-s în stare,
Dar nu mă-ndur să nu vă spun măcar
Că arăta ca zorile-n Florar,
Ochioasă foc și plină de dulceață.
Ianuare parcă-ngălbenea la față
Cînd o privea... Fierbinte de dorințe,
Se prinse-n sinea lui s-o amerințe:
«Nici Paris pe Helena cea frumoasă
N-a strîns-o-n brațe cum te-oi strînge, lasă!»
Dar însă parcă totuși se milea
Gîndindu-se ce chin avea să-i dea
La noapte: «Copiliță, vai de tine,
Ajute-ți Domnul să înduri cu bine
Fierbintele meu iureș împungaci;
Mă tem că n-ai putea să rabzi! Da' taci,
Că n-o să-mi pun cu tine mintea toată!
Dă-Doamne să se-ntunece odată
Și fă să țină noaptea cît o vară...
Uf, de-aș vedea nuntașii că se cară!»
Și astfel cugetînd, și-a dat silință,
Dibaci, păstrîndu-și buna-cuviință,
Să le cam facă vînt de pe la mese.
Și fiecare oaspăt înțelese
Că-i timp de ducă... Au jucat mesenii,

Au presărat prin casă mirodenii,
Bînd plini de voie bună din stacan —
Afară de scutarul Dămian,
Care-l slujea la taler pe Ianuare;
El o-ndrăgea pe Mai atît de tare,
Încît turba de chin simţind că-i vine
Să pice de-a-n picioare, să leşine,
Aşa de rău Venera-l pîrjolise
Cu torţa ei în timp ce dănţuise
Acuşi mai multe nu spun de băiat,
Decît că-n grabă mare s-a culcat
Şi lasu-l să suspine of! şi vai!
Pîn' s-a-ndura de dînsul mîndra Mai.

Autorul

Foc buclucaş ce-n pat te înteţeşti!
Duşman al casei care o slujeşti!
O, hainit şi prefăcut argat
Ca puiul de aspidă-n sîn purtat,
Nu ni te scoaţă Dumnezeu în cale!
O, tu Ianuare, beat de-a nunţii tale
Plăceri, la Dămian te uită bine,
La pajul tău născut-crescut la tine,
Şi vezi cum ţese-a mişeliei plase;
Dea Domnul să-ţi cunoşti vrăjmaşul casei!
Căci nu-i duşman şi pacoste mai rea
Decît acel ce-ţi stă alăturea...

☆

Îşi împlinise crugul sfîntul soare
Şi-n ţara ceea roată-i de vîlvoare
Se cumpănea pe zări; peste pămînt
Se pogora ca un cernit vestmînt
Mantila nopţii reci — soroc la care
S-a risipit voioasa adunare,
Cu mulţumiri, din casa mirelui;
Şi fiecare-a mers la curtea lui
Unde-a făcut ce-a vrut şi s-a suit
În patul său la ceasul cuvenit.
Curînd apoi zoritul de Ianuare
Grăbitu-s-a să meargă la culcare;

Băut-a ipocras, mied, vin fierbinte
Dres bine ca să-l facă mai putinte,
Și încă multe leacuri fierte-n vin
Pe care Chir-monahul-Costandin
Le-a scris în cartea sa *De Coitu;*
Pe toate pîn' la una le bău;
Iar prietenilor buni așa le-a spus:
«Aveți obraz, de dragul lui Isus,
Măi fraților, și hai plecați odată!»
Iar ei făcură-ntocmai de îndată;
Au tras pologul după ce-au băut
Un rînd, au dus pe Mai la așternut,
De popă patul fu blagoslovit
Și din ietac tot omul a ieșit...
Iar mirele-a coprins-o strîns pe Mai —
Nevasta, bucățica lui de rai...
O giugiulește și-o pupă fometos
Cu mirиștea bărboiului țepos
Ca pielea cîne-peștelui din mare,
Căci dînsul pentru-acea împrejurare
Se bărbierise; o zgîria-n obraz
Zicîndu-i: «Sînt silit să-ți fac năcaz
Și să-ți aduc grozavnică jignire
Aicea pe crivat...» Și blîndul mire
Adaose: «Deh, scumpa mea soție,
Tu știi că nici un om de meserie
Nu poate face lucru bun în pripă;
Nici noi nu da-vom gata într-o clipă
Lucrarea asta — timpul nu ne coastă,
Că doar ne-am cununat și-mi ești nevastă
Iar jugul nostru-i binecuvîntat
Și ce vom face nu e cu păcat.
Cu soața lui bărbatul nu greșește,
Cum nici în junghiul său nu se rănește,
Căci ne-ndrăgim cu-a legii dezlegare...»
Și pînă-n zori a robotit Ianuare.
Atuncea mied cu pîne a gustat,
A stat în capul oaselor în pat,
A slobozit un cîntecel voios
Și a pupat-o foarte pofticios,
Simțindu-se ca mînzul de zglobiu
Și ca o coțofană guraliu.
În timp ce behăia cîntînd, la git
Guși lunghi de piele-i bițiiau urît...
Ce-a zis în sine Mai doar Domnul știe,

Văzîndu-l în izmene, cu scufie
Pe cap și cu grumazul scofîlcit;
Socot că nu i-a prea prețăluit
Îmbrățoșarea... «Să mă culc nițel
Că pic de somn acuma,» zise el
Și pîn' la prînzișor dormi vîrtos...
Văzînd că-i cam tîrziu, se dete jos
De pe crivat Ianuare, dar a mai
Rămas în casă patru zile Mai,
Așa cum le prieste la neveste.
Vezi bine doară că hodina este
De trebuință celui ce muncește
Om fie, fiară, pasăre sau pește,
Altmintrelea la treabă nu e trainic...

Autorul

Acu mă-ntorc la Dămian cel cainic
Și de dogoarea dragostei răsfiert,
Drept pentru care iac-așa îl cert
Și-i zic: «O, Dămiene, cap tehui,
Din teapa ta de slugă, ia să-mi spui
Cum ai s-arăți gingașei Mai acu
Aleanul tău? Îți va răspunle „nu!"
Și te va da de gol dacă-i crîcnești...
Păzească-te puterile cerești!»

☆

Atît ce-l frige-a Vénerei lungoare
Pe Dămian, că-i gata să-l omoare,
Așa încît a zis: «Ce-o fi o fi,»
Nemaiputînd răbda și suferi;
Și pe furiș, făcîndu-și rost de peană
A pus pentru ochioasa cosînzeană
Întreaga sa durere pe hîrtie,
În chip de cîntec trist sau elegie,
Vîrînd apoi în sîn acea scrisoare
În dreptul canonitei inimioare...
Cînd a nuntit pe Mai boier Ianuare
Trecuse luna pe la prînzul mare
Și-acu din Taur luneca în Rac;
Atîta stete soața în ietac.

La talieni nu-i slobodă să vie
Mireasa-n casă, în sofragerie
Decît la patru zile; dup-aceea
Să ospăteze cît o vrea, femeia.
Fiind și ziua patra împlinită
Și slujba liturghiei săvîrșită,
Însurățelul sta la masa mare
Cu Mai frumoasă ca o zi cu soare.
Deodată cavarelul și-a adus
De Dămian aminte și a spus:
«Mărie Sfîntă! Pentru ce pricine
Lipsește Dămian de lîngă mine?
Îi suferind sau ce pățit-a oare?»
Pajii din preajmă i-au cerut iertare,
Zicînd că boala l-a oprit să vie
Să-și facă legiuita datorie;
Altmintreli nu lipsea nicicum... «Îmi pare
Grozav de rău — a suspinat Ianuare —
Că-i slujitor ales și bun băiat,
Și dacă moare, zău c-ar fi păcat;
Mai blînd, sfios și mai cuminte nu-i
Nici unul dintre cei de teapa lui
Cap copt și bărbătos și săritor,
Destonic a ne fi de ajutor;
După ospăț voiesc să mă răpăd
Cu doamna Mai la dînsul ca să-l văd
Și să-l alin pe cît voi fi în stare.»
Toți lăudară astă cuvîntare
Și inima-i cea bună care-i cere
S-aducă slugii sale mîngîiere
La suferință — semn de suflet mare!
«Ai grijă, doamnă — a mai zis Ianuare —
Că după ce pleca-veți de la mese,
Și tu și ale tale jupînese,
Să treceți să vorbiți cu Dămian,
Că-i june de ispravă și curtean,
Și spune-i c-am să merg și eu la el,
Da' să-mi hodin bucatele nițel.
Ci vezi, dă-i zor, c-abia-abia aștept
Să vii în pat și să te strîng la piept.»
Rostind aceste vorbe, l-a chemat
Pe vel-medelnicerul din palat
Și-i dete cuvenitele porunci.
Ochioasa Mai se duse tot atunci
La Dămian cu soațele și-a stat

Alăturea de-al bólnavului pat,
Silindu-se blajină să-l aline.
Şi Damian, cînd i-a venit lui bine,
A strecurat furiş în palma ei
Răvaşul cu aleanul inemei,
Făr' să crîcnească şi tăcînd chitic;,
Doar c-a oftat adînc şi alt nimic.
Atît i-a suspinat sărmanul pag:
«Îndură-te şi nu mă da-n vileag,
Că de se află, moarte mi se trage...»
Ea s-a grăbit răvaşu-n sîn să-l bage
Şi dusu-s-a. Mai multe n-am de spus...
Pe urmă Mai la soţul ei s-a dus
Care-adăsta tihnit, întins în pat.
Cum o văzu o luă la sărutat
Şi-apoi pe somn s-aşterne-ntr-o clipită...
Ci ea s-a prefăcut că-i nevoită
Să meargă unde merge fiecare,
Iar după ce-a cetit acea scrisoare,
O vorbă nesuflînd, a crîmpoţit-o,
Şi-n umblătoare jos a azvîrlit-o.
Au cine e mai dus pe gînduri oare
Ca mîndra Mai?... Stă ea lîngă Ianuare
Pîn' ce pe moş din somn o tuse-l scoală;
Şi-o roagă el să se despoaie goală
Că cic-ar vrea să-i dea niţel de furcă
Iar camizolul ei îl cam încurcă;
Mai, vrînd-nevrînd, s-a fost lăsat golaşe...
Dar ca să nu mînii urechi gingaşe,
N-am să vă spun de dînsul cum făcu,
Nici dacă ei plăcutu-i-a sau nu,
Ci-i lăs să lucre ce au de lucrat
Pînă-i goni vecernia din pat...
Acuma nu ştiu, nu mă dumiresc:
Vreun farmec fu, sau fuse fapt firesc;
Brodeală? Soartă? Zodiile poate
S-or fi aflat prielnic încurcate
Pentru răvaşe dulci? — cuminţii spun
Că orice lucru-şi are ceasul bun —
Au pentru ameţit mujerea? Eu
Nu mă pricep; dar ştie Dumnezeu
Că toată fapta pricina şi-o are;
El judece!... Eu nu spun vorbă mare,
Dar una ştiu: că Mai cea dezmierdată
A fost atunci aşa de turburată,

Milindu-se de Dămian zăcîndul,
Încît i se-ncuibase-n cuget gîndul
Că este-ndatorată să-l aline...
«Chiar de scîrbesc — zicea — pe nu-știu-cine,
Nu-mi pasă, și-am să-i dau încredințare
Lui Dămian că-l îndrăgesc mai tare
Decît orice... Măcar că e calic.»
Milos și nobel suflet, ce să zic!
Vezi dară cîtă bunătate este
În firea grijuliilor neveste!
Sînt unele cu sufletul tiran,
Cu inimioara ca un bolovan
Și care și de l-ar vedea că piere
Pe bietul om și tot n-ar da ce-i cere,
Ba chiar îs de cruzimea lor trufașe,
Necugetînd la fapta ucigașe...
Dar blînda Mai, cea plină de-ndurare,
I-a scris cu mînușița ei scrisoare
Zicînd că s-a mili de el curînd,
Doar loc să afle bun și ceasul cînd
Să-l potolească dorul — fiindcă ea
Îi va plini hatîrul cum o vrea.
Și astfel, într-o zi găsind prilej,
La Dămian se duse val-vîrtej
Și cată pe sub perini să-i strecoare
Cu mare meșteșug acea scrisoare;
Pe urmă-i strînge mîna cu tărie,
Da' tot pe-ascuns, ca nimeni să nu știe,
Dorindu-i sănătate. Mai apói,
O au chemat Ianuare înapoi.
În zori de zi se scoală Dămian
Tămăduit de boală și alean,
Se piaptănă delung și se îmbracă
Frumos de tot ca doamnei lui să placă;
Iar cînd slujește pe stăpînul său,
Se gudură de parcă-i un dulău...
Și-așa-i de bun cu toți — halal să-i fie
Acelui priceput la viclenie —
Că toți se-ntrec să-i cînte osanale;
Și-așa intră sub pielea doamnei sale.
Ci să-l mai las acum cu ale lui
Și basmul mai depate să vi-l spui.

Zic unii firoscoși că a mai mare
Ferice din huzur o ai; drept care
Ianuare se silea din răsputeri,
Așa cum stă frumos la cavaleri,
Să vieţuiască numai în plăcere.
Palat și haine, după cum se cere
La teapa lui, ca vodă le tocmește,
Și tot ce-și face-și face boiereşte.
Grădina-i cu de piatră-mprejmuiri
Pereche n-are-n lume nicăieri,
Căci cred că nici acel ce-a izvodit
Romanțul Trandafirului vestit
Nu poate zugrăvi așa minune;
În stare n-ar fi nici Priáp a spune
Mîndreţea ei și a fîntînii care
Pe sub un laur veșnic verde sare,
Măcar că-i zeu peste grădini și flori.
Se zice că veneau adeseori
C'iar Pluto la fîntînă, cu regina
Și zînele stăpînei Proserpina
Spre a petrece-n danțuri și cîntare...
Așa ce-i mai plăcea lui moș Ianuare
Să se preumble prin grădina ceea
Că nu încredința la nimeni cheia;
Mereu purta la sine o cheiță,
Cheiță de argint de la portiță,
Și-ades în timpul verii cînd voia
Să-și giugiulească soața, descuia
Și pătrundea în gura cea de rai
Fără-de-numai dumnealui cu Mai.
Și-i număra cu vîrf și îndesat
Cît n-apucase a-i plăti în pat.
Așa trăi un timp în desfătare
Cu tinerica Mai acel Ianuare...
Dar vezi că-ntarcă pămîntescul bine
Și pentru el ca pentru orișicine.

Autorul

O, tu năprasnă, triște fugătoare,
Ca scorpionul de amăgitoare,
Cînd vrei să-mpungi întîi te guduri foarte
Dar porți venin în coada ta, și moarte...
Otravă dulce! Of, huzur fugaci!

Stihie care te pricepi să faci
Statornic să ne pară darul tău,
Prostind și înțelept și nătărău!
Pe cavaler de ce l-ai înșălat
Deși prietin i te-ai arătat?
De ce-i secași a ochilor vedere
De-și cheamă moartea, bietul, de durere?

Vai, falnicul și darnicul Ianuare
În toiul vieții lui de desfătare
Orbit-a din senin... Și plînge, plînge,
Se tînguie și mînurile-și frînge;
Ba-l arde și-al zuliei jerăgai
Să nu-i dea greș cumva nevasta, vai!
Așa de rău se chinuie, c-ar vrea
Fier ucigaș, să intre-n el și-n ea,
Încît nici viu nici mort să nu și-o știe
Ibovnică la altul sau soție,
Ci singură sub negrul testemel
Ca turturica fără turturel...
Dar pîn' la urmă, adevăr zic vouă,
I-a mai trecut după vreo lună-două
Și pricepînd că nu e chip altfel,
S-a învoit să-ndure. Însă-n el
Zulia se-ncingea nevindecată,
Rozîndu-l mai avan ca niciodată,
Și ajunsese-așa mistuitoare
Că n-o lăsa nici prin odaia mare
Și nici prin alte încăperi să treacă
Pe Mai a lui fără-de-numai dacă
Umbla cu el de mînă... Și de asta
Adesea plînge-n hohote nevasta,
Căci ea pe Dămian mi-l îndrăgește
Și-ai crede că acu se prăpădește
De nu va fi al ei așa cum vrea;
Plesnește, parcă, inima în ea!
De altă parte, bietul de flăcău,
E omul dintre oameni cel mai rău
Căznit... căci nu e ceas din zi sau noapte
Să-i poată spune baremi două șoapte
Ochioasei Mai de focul săc cel mare
Făr' să-i culeagă vorbele Ianuare

Ce pururi sta cu mîna-n mîna ei...
Ci totuşi prin hîrtie şi condei
Şi semne pe furiş el pricepea
Pe Mai, şi Mai pe el aşijderea

A u t o r u l

Ah, soţule, de ce folos ţi-e oare
Să vezi hăt pînă dincolo de mare?
Ochi orbi de ai sau ageri de minune,
Înşelăciunea-i tot înşelăciune.
Chiar Argus cel cu văzul însutit
Şi fără somn a fost îmbrobodit.
O, cîţi ca dînsul, martur Domnul Sfînt,
Nu-s păcăliţi şi n-au habar că sînt!...
Dar s-o scurtăm... De-acu zăbavă neam!

☆

Ochioasa Mai, de care vă spuneam,
A tipărit în ceară căldicică
Cheiţa de la poarta ceea mică
De care-adesea se slujea Ianuare,
Iar Dămian ştiind-o ce plan are
A măsluit în mare taină cheia;
Atît a fost. Dar vezi că dup-aceea,
Cu cheia vine, măre, o-ntîmplare
Ce veţi afla-o dac-aveţi răbdare.

A u t o r u l

Ei, da, Ovid! Zău, bine zici cînd zici:
«E oare neştiut de îbovnici
Vreun vicleşug cumva?» Vercare feţe
De la Pirám şi Tisbe pot să-nveţe
Căci ei — deşi ţinuţi de scurt — ades
Prin borta cea din zid s-au înţeles,
Şi nimeni n-a aflat tertipul... Dar
Să nu m-abat din drum:

☆

În Cireşar,
A opta zi, stîrnit de-a sa cocoană,
Simţi Ianuar o poftă de hîrjoană,
Un jind de... mă pricepeţi voi, şi-un dor
Să fie singuri în grădina lor,
Încît din zori de zi i-a spus lui Mai:
«Nevastă, scumpa mea stăpînă, hai,
Columba mea, căci mierla se aude
Şi-ş duse ale iernii zile ude!
Hai, scoal' şi ieşi afară, porumbiţă.
Mă-mbată ţîţa ta de sub altiţă!
Grădina-i jur-în-jur împrejmuită;
Ci vină, doamna mea neprihănită,
Căci mi-ai aprins călcîiele, zău vină!
Hai, tu nevasta mea cea fără vină,
Să facem în grădină ce se cere,
Căci soaţă te-am ales şi mîngîiere.»
Aşa-i ţinea el ei focos divan;
Iar Mai făcu un semn lui Dămian
S-o ieie înainte cu cheiţa.
Băietul a deschis atunci uşiţa
Şi s-a prelins tiptil-tiptil prin ea
Făr' să-l auză nimeni, nici vedea;
Şi pe sub nişte tufe molcom stete.
Ianuar al nostru, orb ca un părete,
Cu Mai de mînă, singur-singurel,
În grădiniţa lor intră şi el
Şi-i zise ferecînd portiţa bine:
«Acu aici îs numai eu cu tine,
Tu care-mi eşti amoarea mea cea mare!
Eu, zău, iubită soaţă iubitoare,
Decît măcar cît negru de sub unghii
Să-ţi fac afront mai bucuros mă-njunghii!
Aminte adă-ţi, pentru Dumnezeu,
Că nu încins de-a cărnii poftă eu
Alesu-te-am, ci din iubire numai...
Deşi Ianuare orb şi moş acuma-i,
Tu de credinţă fi-mi, că dacă-mi eşti,
Atunci trei lucruri bine dobîndeşti:
Iubirea lui Hristos, cinstire ţie
Şi moştenirea — casă şi moşie
Pe care ţi le las... Fă tu diata;
Mîni pînă-n seară zăpisul e gata;

Așa să aflu-n ceruri îndurare!
Hai, dă-mi de aldamaș o sărutare!
Iar că-s jaluz de rău să nu mă ții,
Căci prea te port în fundul inimii,
Și cînd gîndesc la boiul tău frumos,
Știindu-mă moșneag și uricios,
Simț c-ar slei tot sufletul în mine
De-ar fi cumva să viețui fără tine,
Atît de scumpă mi-ești... Și-acuma vină,
Sărută-mă și haidem prin grădină.»
Mai, auzind această cuvîntare,
Mieros răspuns îl dete lui Ianuare,
Făr' a uita să smiorcăie puțin:
«Eu cugetul nu voi să mi-l întin,
Iar cinstea mea mi-e scumpă cît și ție,
La fel și lămîița de soție
Pe care-n mîna ta o am lăsat
Cînd popa-n duh și trup ne-a-mpreunat.
Drept pentru ce, stăpîn iubit și bun,
De drag ce mi-ești această vorbă-ți spun:
Să se aleagă pulberea de mine
În ziua cînd mă da-voi de rușine!
De mi-oi mînji curatul nume-al meu
Vînzîndu-te, să-mi deie Dumnezeu
Mîrșav sfîrșit! De-oi face-așa greșală,
Tu vîră-mă-ntr-un sac în pielea goală
Și zvîrle-mă în rîu! Căci eu, eu sînt
Vlăstar de viță, nu răsad de rînd.
Cum spui așa?... Necredincioși bărbați!
Voi, răii, vina tot pe soațe-o dați!
Căci neputînd scorni un alt tertip,
Ne ponegriți pe noi în fel și chip...
Pe cînd vorbea, zărește în tufiș,
Pe Dămian și-i face pe furiș,
Tușind, un semn cu degetul ca el
Să se aburce într-un copăcel
De roadă plin; și-ndată Dămian
Suit-a cunoscînd al doamnei plan;
Doar pricepea mai bine ca Ianuare
Oricare semn al ei sau arătare,
Căci Mai avuse grijă să-l îndrume
Ce-i de făcut printr-un răvaș anume.
Și-acu pe paj îl las în păr să șadă,
Iară pe soți să zburde prin livadă.

Era o zi cu ceruri de cicoare
Și Phoeb vărsa pe fiștecare floare
Talazu-i de lumină auriu;
Trecea prin Gemeni după cîte știu,
Dar în curînd avea să cază-n Rac —
Jupiter se urcă-n zodiác...
Și-n dimineața cea de soare plină
S-a nimerit acolo în grădină,
Mai către fund, chiar Pluto care-i crai
Al zînelor; și multul său alai
De știme dulci în șir urma regina,
Pe soața lui anume Proserpina
Ce strînge tămîioare pe tăpșan.
Ne scrie într-un basm Claudian
Cum a răpit-o-n cer cînd a plăcut-o
Bărbatul ei întîi... El, zeul Pluto,
Șezu pe-o glie-n jilț de iarbă moale
Și ástfel cuvîntă crăiesei sale:
«Vai, doamna mea, e fapt învederat
Că soața l-amăgește pe bărbat,
Treabă ce zilnic dovedită ni-i;
Pot să înșir istorii mii și mii
În care de necinstea-vă se spune...
O, Solomon cel plin de-nțelepciune
Și cel mai falnic om din cîți au fost!
Cuvîntul său se cade pe de rost
Să-l știe orice crier luminat!
El pe bărbat așa l-a lăudat:
„Soț bun găsi-vei unul dintr-o mie
Dar niciodată vrednică soție
Printre muieri nu afli." Ei, ce zici?!
Mai multă cinste nu v-arată nici
Isus sin Sirah... Arză-v-ar un foc
Și dare-ar ciuma-n voi acu pe loc
Mai înainte de-a se face sară!...
Vezi, cavalerul ăsta bunăoară:
Fiindcă-i orb și moș, are să-i toarne
Chiar sluga sa podoabele de coarne;
Privește mascarauna-n pom cum șade!...
Ci eu voiesc aistui cumsecade
Moșneag, măcar că-i hîrbuit și chior,
Să-i dăruiesc lumina ochilor
Taman cînd soața fi-va în păcat,
Ca să-i cunoască sufletul stricat
Întru ocâra ei și-a multora...»

Răspunse Proserpina: «Da? Aşa?
Atuncea pe bunicul meu mă jur
C-o fac să-i dea răspuns fără cusur;
Şi-am să-le-nvăţ la fel pe orişicare
Le-or găbui bărbaţii la strîmtoare,
Încît să iasă tot basma curată,
Iar pe pîrîş să-l biruie îndată.
Şi n-or pieri că n-au ştiut să dea
Răspunsul cuvenit!... Chiar de-or vedea
Cu ochii lor bărbaţii — facem faţă!
Prin plînset sau dojană certăreaţă
Tot vă prostim... Ce-mi pasă mie, zău,
De filosofi, de Solomon al tău?
Eu cred că jidul tău avu de-a face
Doar cu muieri din cele prostănace..
Măcar că bolmăjeşte dumnealui
Că sîntem rele toate, ştiu destui
Care ne ţin de vrednice şi bine.
De maicile din schituri ce poţi spune
Cînd vezi cum rabdă grelele canoane?
Se pomenesc şi-n hronice romane
O seamă de neveste preacinstite...
Deci tu să nu te mînii, o, slăvite,
De vorba lui cum că femeie bună
N-a pomenit... Poate-o fi vrut să spună
Că bun în toate nu-i pe lume nime
Fără de numai Tatăl din Treime?
Şi mărturia lui e numai una.
Ce-i tot dai zor cu Solomon într-una?!
Ce dacă Celui Sfînt i-a înălţat
Lăcaş? Ce dacă fu slăvit, bogat?
Au idolilor templu n-a clădit,
Fapt dintre toate mai nelegiuit?
Degeaba mi-l mai lauzi tu cît patru,
Tot un curvar a fost şi-un idolatru...
În anii albi Iehóva-l părăsise
Şi, după cîte sînt la Carte scrise,
Doar în hatîrul lui tătîne-său
Cruţatu-l-a să nu-l înfunde rău...
Pe bîrfele ce-aşterneţi despre noi
Eu nu plătesc măcar un baraboi!
Muiere-s, şi de n-oi vorbi, îmi vine
Leşin şi crapă pipota în mine...
Ei lasă, pe cosiţa mea, bărbate,

De nu ți-l fac cu ou și cu oțet
Pe cel ce spune rău de muieret...!»
Răspunse Pluto: «Nu fi supărată,
O fi cum zici... Da' vezi, jurai odată
Că-l fac să vază iară, și cuvîntul
Nu-l calc, așa să știi, ferească sfîntul;
Nu pot minți, că-s crai și domnitor!»
«Dar eu? Eu sînt crăiasa zînelor
Și am s-o-nvăț răspunsul, las' pe mine!...
Ci hai să mai schimbăm voroava... Bine?
Căci n-am de gînd a-ți face înfruntare...»

Acu să ne întoarcem la Ianuare
Cel ce cu Mai se-ncură prin grădină
Voios ca gheonoaia la lumină:
«Pe tine doar te-oi îndrăgi în veci!»
Așa se preumblară pe poteci
Pîn' ce-au ajuns din nou la părul unde
Scutarul cocoțat în crengi și-ascunde
Prin frunza verde fața-i bucuroasă.
Și Mai, domnița noastră cea ochioasă,
A început să geamă: «Uh, bărbate,
Mă chinuie un junghi și nu se poate
Să nu mă-nfrupt, că tare poftă mi-este,
Cu-o pară dintre poamele aceste,
Măcar că-s cruziciuni.... altmintreli mor!
Hai, dă-mi și tu o mînă de-ajutor.
În starea mea, zic că o muiere
Se stinge dacă nu-i dai cînd îl cere
Stomahul...» — «O, păcat — răspunse el —
Că nu avem cu noi un rîndășel
Să-l sui în păr. Vai mie că nu văd!»
Iar Mai de colo: «Las' că nu-i prăpăd!
Dacă stăpînul meu catadicsește
S-apuce păru-n brațe voinicește —
Că știu că n-ai încredere în mine —
M-aș aburca și eu destul de bine
Săltîndu-mă la tine în spinare.»
«Da, cum să nu! s-a învoit Ianuare.
De-mi ceri, îți dau chiar sîngele din mine
Ca să te-ajut,» și s-a lăsat pe vine.
Ea, hop! în cîrca lui și s-a urcat...
Acu să nu vă fie cu bănat
Cuvîntul prost că, de, îs țopîrlan:

Cît ai clipi, parsivul Dămian,
Săltîndu-i fusta-n sus, a străbătut-o...
Văzînd atunci prapădul ăsta Pluto
I-a-ntors îndată vazul lui Ianuare
Şi l-a făcut sa vadă ca oricare.
Simţindu-se mosneagul vindecat,
Ca nimeni pe pamînt s-a bucurat;
Şi tot cu grija soaţei, bietul om
A scociorît cu ochii sus în pom
Şi pricepu că dînsa în copac
Cu Dămian s-a... da' mai bine tac
Decît să scăp cuvîntul măscăros.
Atunci din piept un răcnet mare-a scos
Ca muma cînd îi moare pruncul: «Ai!
Sări lume! Ajutor! Mîrşăvă Mai!
Ce faci, cocoană fără de ruşine?!»
Răspunse ea: «Ce-i, frate? Ce-i cu tine?
Stăi, chibzuieşte, ia-o binişor!
Eu datu-ţi-am vederea; zău, să mor
De umblu cu minciună şi cu fleacuri...
Aflai că pentru orbi nu-s alte leacuri
Decît să urc eu însămi într-un pom
Şi să mă lupt acolo cu un om.
Gînd n-avui rău, mi-e martor Dumnezeu!»
«Ce? Să te lupţi? Păi nu văzut-am eu
Cum te-mpungea, trăsni-v-ar de mişei?!
Că doar zării că te-a... cu ochii mei.
De nu-i cum zic s-ajung s-atîrn în furci!»
«Să ştii că n-a fost leacul bun atunci,
Căci de erai în stare a vedea
N-ai spune asta — i-o întoarse ea.
Ai ceţi pe ochi, nu vezi cum se cuvine.»
★Ba văz — răspunse dînsul — foarte bine,
Har Domnului, cu ochii amîndoi,
Şi pot să jur c-aşa făcurăţi voi!»
«Eşti împîclit la minte, cavalere!
Aşa mă răsplăteşti pentru vedere?
Îmi pare rău c-am fost îndurătoare!»
«Las-o-ncurcată — s-a muiat Ianuare —
Şi dă-te jos, hulubul meu iubit,
Căci de grăit-am strîmb, am ispăşit...
Dar îmi păru, să n-am parte de bine,
Că Dămian s-a drăgostit cu tine
Şi-ţi sumesese fusta pîn' la gît...»
Ea: «Ţi-a părut? Păi pară-ţi, n-ai decît,

Doar ştii că cel trezit din somn mahmur
Nu desluşeşte limpede-mprejur;
Abia cînd se desmeteceşte bine
E-a stare a zări cum se cuvine...
Aşijderea şi orbul vindecat
Nu vede tot ca-n palmă dintr-o dat'
Cu ochii şi lumina lui cea nouă.
Mai stai să-ţi vii în fire-o zi sau două...
Pîn' ce cu văzul ochii s-or dedare,
Vedenii multe ţi se vor năzare.
Deci, rogu-te, ia sama, fiindcă zău,
În capul multor orbi ca şi-ntr-al tău
Se încuibează cîte-o năsărîmbă:
Cu martori strîmbi, şi judecata-i strîmbă...»
Aşa zicînd din pom sărit-a jos.
Au cine-i ca Ianuare mai voios?
O ţocăie, în braţe o ridică,
O tot dezmiardă pe la păsărică
Şi spre castel o poartă înapoi...
Acuma rîdeţi, oameni buni, şi voi!
Aşa se-ncheie basma cu Ianuare...
Ne izbăvească Sfînta Născătoare!

AICEA SE ISPRĂVEŞTE ŞI POVESTIREA NEGUŢĂTORULUI DESPRE CAVALERUL IANUARE

ÎNCHEIERE LA POVESTIREA NEGUȚĂTORULUI

Văleu — rosti atuncea gazda noastră —
Ferească-mă Cel Sfînt de-așa nevastă!
Vedeți ce parșivenii zac în ele?
Pîndesc într-una numai să ne-nșele
Și-s ca albina harnice-n păcat;
Din drumul drept mereu se tot abat.
Dovadă: basmul spus de Negustor...
Fac dreaptă mărturie tuturor
Că soața mea, măcar că nu-i chiabură
În zestre, are-o gură cît o șură
Și-o groază de cusururi... Ce să-i fac?
Nu-i bai de-atîta și mai bine tac.
Dar știți — în taină spus — pre legea mea,
Îmi pare rău că m-am luat cu ea...
Hei, de-aș purcede eu a-i socoti
Năravurile, tont m-aș dovedi
Pe drept cuvînt; și s-ar putea să-mi pună
Din voi la ea vreunul vorbă bună
C-am zis ce-am zis și-apoi belea să-mi capăt.
Muierea știe să le dea de capăt
La d-alde astea... Și-apoi nici nu pot
Atît pomelnic să-l înșir pe tot.»

POVESTIREA SCUTIERULUI

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA SCUTIERULUI

VOROAVA HANGIULUI CU SCUTARUL

Ia fă-te încoa, jupîn scutare,
Şi zi-i ceva de dragoste; îmi pare
Că eşti cam priceput în de-alde-aceste.»
«Ba priceput nu sînt, dar o poveste
Prea bucuros vă spun: căci nu-i cu cale
Să mă aşez ponciş dorinţei tale.
Iar de-oi greşi, iertaţi: mi-i voia bună —
Ci ascultaţi povestea mea cum sună.»

AICI ÎNCEPE POVESTIREA SCUTIERULUI

Trăia la Ţarev, hăt, în Tartaria,
Un crai în greu rezbel cu Muscovia,
Ce-ntre voinici făcea prăpăd avan.
Slăvitul crai, pre nume Cambinskan,
Aşa vestit era la vremea lui
Că pe acel tărîm n-a fost şi nu-i
Domn înzestrat ca el cu toate cîte
Sînt de la rege-ncoronat cerute.
Cît ce priveşte datini şi credinţă,
El le păstra cu şart şi cuviinţă;
Era voinic, cuminte şi bogat,
Milos şi drept, spre bine aplecat;
Cinstit cu vorba dată orişicui,
Statornic cum îi miezul cercului;
Şi tînăr, proaspăt, dornic de-a lupta
Ca orice june de la curtea sa;
Bărbat frumos era şi norocit
Şi trai ţinea la curte-aşa slăvit
Că seamăn să-i găsesc putinţă n-am.
Acest monarh, tătarul Cambinskan,
Avea de la Elpheta doi flăcăi:
Algarfis îl chema pe cel dintîi,
Iar celălalt Cambalo s-a numit.
Avea şi-o fiică regele slăvit,
Mezina lor, pe nume Canaceea.
Dar cît era de mîndră fata-aceea
N-am grai să spun şi nici îndemînare,
Nici nu cutez măcar a încercare:
Nu mi-ar ajunge angliceasca mea;
S-ar cere-un rétor straşnic, ştii, coleá,

Ce-i priceput la-ntorsuri și văpsele
Și-ar ști s-o zugrăvească-n toate cele.
Eu în de-acestea sînt mai sărăcan.

Purtîndu-și diadema Cambinskan
Ani douăzeci deplini, ca și-altădată
A crăinicit în tătărimea toată
Că va să-și prăznuiască ziua-n care
S-a fost născut, cu prăznuire mare
La Idele lui Mart, nestrămutat.
Ardea ferice P*oebus și curat,
Căci se grăbea acum spre apogeu
Cu Marte-n față, rămînînd mereu
În zodia-nfocatului Berbece.
Nici caldă vremea nu era, nici rece,
Iar păsările în lumina blîndă,
Văzînd verdeața proaspătă născîndă;
Cîntau cu foc de dragostile lor;
Simțeau de-acum că au ocrotitor
De-a iernii săbii reci să le ferească.
Deci Cambinskan, în mantie crăiască:
Pe-o podină la dînsul în palat
În tron înalt șezînd, încununat,
Dădea bogat ospăț, mai strălucit
Din cîte-au fost și cîte-au pomenit.
De-aș sta să vi-l despic din fir în păr,
Mi-ar lua o zi de vară, -ntr-adevăr;
Și nici nu-i lipsă a vă da-n vileag
Cum au adus bucatele șireag,
Ciudatele delicatesuri rare:
Bîtlani mustoși și lebezi rumeioare.
Spun vechi oșteni că-n partea cea din lume
Se dau în vînt după mîncări anume
Pe care noi nu punem prețuire;
Dar cine-ar sta pe toate să le-nșire...
Eu unul nu: se trece ziua iute
Și e păcat de clipele pierdute.
Deci să mă-ntorc de unde m-abătui.
Stă regele între mesenii lui,
În cîntece de harfă ospătînd
Și tocmai terminase-al treilea rînd,
Cînd ia! în pragul sălii deodată
Un cavaler împlătoșat se-arată
Pe-un armăsar de-aramă stînd călare,

Şi într-o mînă c-o oglindă mare;
În degetu-l, de aur, un inel
Şi paloş gol la coapsă poartă el;
Şi-n faţa mesei naite se opreşte.
Au amuţit: nici unul nu crîcneşte
Văzînd aşa ciudată arătare —
Şi se zgîiau la el cu mic, cu mare.
Voinicul năzdrăvan, din cer picat,
Cu capul gol, dar mîndru-nveşmîntat,
Monarhului şi doamnei se închină
Adînc şi cu smerenie deplină
Şi celorlalţi curteni acolo stînd
Pre treapta şi pre cinul lor la rînd,
Pe chip şi-n grai cu-atîta curtenie
Că nici Gawain, de-ar fi din basm să-nvie,
N-ar fi avut purtare mai aleasă.
Apoi, în faţa celor stînd la masă
Cu glas bărbat solia şi-a rostit
Pre limba lui, în chipul cuvenit,
Făr' de cusur cuvîntul răspicîndu-l;
Iar spre a-şi spune şi mai bine gîndul,
Şi-l zugrăvea-n purtare şi pe faţă,
Aşa precum retorica ne-nvaţă;
Măcar că să cuvînt ca el nu-s breaz —
N-am cum să-ncalec ditamai pîrleaz —
Din ce-a rostit, eu miezul va să-l iau
Şi vouă să vi-l tălmăcesc, pe şleau,
Cît ţinerea de minte mă ajută.
Rosti: «Luminăţia sa temută,
Stăpîn peste Arabia şi Ind,
Pre înălţimea ta heretisind
Din suflet într-această zi slăvită,
Se bucură prin mine să-ţi trimită
Cest armăsar de-aramă ce-i în stare,
Frumos şi lin, cît ţine ziua mare,
Adică ceasuri douăş'patru toate,
Pe arşiţă, ba şi prin ploi şi zloate,
În orice colţ din lume să te poarte
Pe unde vrei, aproape sau departe,
Nevătămat, de ori de cîte ori;
Au prin văzduh de năzuieşti să zbori
Ca şoimul cînd se-avîntă spre tării,,
Acelaşi armăsar vei călări
Făr' de primejdii, unde-ţi va plăcea,
Măcar şi de te fură somnu-n şa;

Şi zbori 'napoi, un bold de-i răsuceşti.
Ştia tertipuri multe meştereşti
Faurul său... Ce zodii-a adăstat
Pînă-l văzu pe armăsar gătat!
Ce farmece şi taine cunoştea!
Oglinda, iar, ce-o port în mîna mea
Aşa puteri vădeşte-ncît arată
Cînd va vreo năpastă să se-abată
Asupra ţării sau asupra ta,
Şi cine ţi-i prieten, cine ba.
Iar dacă vreo domniţă rumeioară
Şi-a dăruit curata inimioară
Vreunui făţarnic, va putea-n oglindă
Pe el şi pe potrivnică să-i prindă,
Dînd în vileag trădarea lui îndată.
Deci dar, în miez de vară-mbelşugată
Oglinda şi inelul ce-l vedeţi,
Stăpînul meu le dă ca dar de preţ
Preamîndrei voastre fiice Canaceea.
Se află-n ăst inel puterea-aceea
Că, de va vrea domniţa a-l purta
Pe deget, sau de-l ţine-n punga sa,
Nu-i pasăre sub bolta cea cerească
Ciripul ea să nu i-l desluşească
Sau gîndu-i să-i rămînă nepătruns,
Sau să nu-i dea pe limba sa răspuns.
Şi toate buruienile de leac
Ea le va şti, şi cui ce bine-i fac,
De-ar fi vătămătura cît de rea.
Cest paloş gol ce-l port de-a stînga mea
Putere are cînd izbeşti cu el
Să muşte şi prin platoşa de-oţel,
De-ar fi şi cît stejarul cioturos;
Iar cel ce despicat e pîn' la os
Se vindecă doar de te-nduri s-apeşi
Cu latul paloşului, fără greş,
Pe rana lui căscată; voi să spui,
Că de-i mîngîi cu latul fierului
Spintecătura, se va-nchide-ndată;
Mi-i spusa pe de-a-ntregu-adevărată
Căci paloşul o dată n-a greşit.»
Şi isprăvind voinicul de vorbit,
Purcese-afară şi sări din şa.
Fugarul, ce ca Phoebus strălucea,
Rămase-n curte, neclintită stană.

Desplătoșînd voinicu-ntr-o altană,
În loc de cinste la ospăț l-au pus:
Iar darurile, cu alai nespus,
Oglinda și cu paloșul acel,
Le-au dus în turnul mare din castel,
Și căpitani au rînduit de strajă.
Iară inelul încărcat de vrajă
L-au dat domniței, cum ședea la masă.
Și nu vă-ndrug minciună găunoasă,
Dar calul de aramă nemișcat
Părea că de pămînt e încleiat.
Nu l-au putut urni din loc, și pace,
Nici pîrghii, nici vîrteje, nici crivace,
Căci taina nimeni nu i-o cunoștea.
Deci l-au lăsat acolo-n plata sa,
Pîn' le-arătă voinicul cum să facă.
Dar despre asta mai tîrziu oleacă.

Din cîte zări, mulțime omenească
S-a bulucit la el să se zgîiască;
Căci bine cumpănit era cel at
Pe cît de nalt și lung și încălat,
Cum sînt aceia din Lombarda glie;
Fălos și cu privirea arzulie
Ca telegarii talieni de soi,
Căci de la nări și pînă dinapoi
Nici firea și nici arta meșterească
N-avea cum altfel să-l desăvîrșească.
Și-i minuna pe oameni mai cu seamă:
Cum oare de umbla, fiind de-aramă?
Era din țara basmelor, se pare,
Își da cu presupusul fiecare,
Și cîte căpățîni, atîtea gînduri.
Sporovăiau ca roiul cînd îl zgînduri,
Dînd frîu închipuirii; ba mai cată
Și prin cutare stihiuri de alt' dată
Găsindu-i cu Pegás asemănare,
Știți, calul cela ce putea să zboare;
Ba și cu calul grecului Sinon
Ce-aduse Troiei silă și canon,
Precum cetim în vechile scrisori.
«Mă trece — zice unul — cu fiori,
Cînd mă gîndesc că-n el o fi vreo oaste
Ce-a pus, mai știi, gînd rău cetății noastre.
E bine să ne lămurim deplin.»

Iar altul se apleacă spre vecin
Şi-i şuşuie: «Nici vorbă. Mai degrabă
O fi niscai scamatorească treabă,
Cum fac boscarii ceia la ospeţe.»
Şi se sfădeau, cu glasuri certăreţe,
Cum fac cei proşti cînd să descurce vor
Încîlcituri ce nu-s de nasul lor,
Cu mintea-le neajutorată,
Şi la-ncheieri greşite sar îndată.
Se mai ciudeau cîţiva cu ciudă mare:
Oglinda cea din turnul nalt, cum oare
Putea asemeni lucruri să arate?
Iar altul da răspuns că se prea poate,
Anume unghiuri dacă le îmbini
Cu cele-ale răsfrîntelor lumini;
Că şi la Rîm aveau un *ce* la fel.
Vorbeau de cîte-a scris Aristotel,
Vitello şi-Alhazén şi alţi cuminţi
Despre oglinzi năstruşnice şi linţi,
Cum ştiu acei ce prin hîrţoage cată.
Îi mai miera şi spada fermecată
Cu care orice lucru despicai;
Şi-au amintit şi de Thelophus-crai
Şi de Ahil cu lancea-i năzdrăvană
Ce sparge dar şi-nchide orice rană,
Întocmai ca şi paloşul de care
Făcui mai adineaori arătare.
Şi de călirea fierului mai zic,
Cu ce unsori şi după ce tipic,
Şi cînd e vremea cea mai de priinţă —
Dar despre-acestea nu am eu ştiinţă.
Iar de inelul Canaceii, cică
Nu are-asemuire cu nimică
Din cîte auzit-au ei; decît
Doar Moise şi cu Solomon, şi-atît,
Ştiau asemeni taine cu temei.
Aşa vorbeau, stînd ciotcă toţi acei.
Dar unii tot se-ntreabă cum adică
Sticlă să faci din spuză de ferică:
Doar nu au nici în clin, nici în mînéc.
Dar fiindc-aşa-i de cînd e lumea, trec
La altele, şi sfada se ogoaie.
La fel se miră unii şi de ploaie,
De ceaţă, tunet, mare, funigei
Şi cîte alte, pînă află ce-i.

Şi-au gîlcevit gîlceavă firoscoasă
Pîn s-a sculat slăvitul de la masă.

Din Miazăzi focosul Phoeb coboară,
Şi urcă neîncetat regeasca fiară,
Slăvitul Leu, cu steaua Aldiran,
Cînd regele, tătarul Cambinskan,
De la ospăţ s-a ridicat cu fală
Şi a purces cu-alai spre marea sală.
Cîntau nainte menestreli minune
De cîntece din fel de fel de strune,
Prilejuind cerească desfătare.
Odraslele Venerei iubitoare
S-au prins la danţ, iar ea din slăvi în jos
Privea la ei cu ochi prietenos.
Şezînd în jilţu-i nalt, măritul rege
Pe cavaler îl cheamă şi-l alege
Să joace cu domniţa Canaceea.
A fost ca-n basm petrecerea aceea,
Trecînd peste hotaru-nchipuirii.
Doar cel ce slujitor i-a fost iubirii,
Cu suflet avîntat precum Florar e
Ar şti să zugrăvească-aşa serbare.
Ciudate-acele danţuri, oare cine
Le-ar şti cînta? Sau feţele senine,
Căutăturile dibaci ferite,
Spre a nu fi de ochi geloşi zărite?
Doar unul, Lancelot, dar el îi mort.
Deci rup aici al povestirii tort
Şi-i las pe dînşii-n cîntec şi lumină
Să danţuie pînă la prima cină.
Porunci au dat chelarul ca de-ndată
Să se întindă masă-mbelşugată,
Şi-au şi zburat rîndaşii-n rînduri dese
S-aducă vin şi bunătăţi alese.
Deci ospătînd mesenii cu temei,
S-au dus la templu, după obicei.
Fiind sfîrşită slujba, se-nturnară
Şi-ntinseră bairamul pînă-n seară.
S-adaug ce? Doar ştie fiecare
Că la ospăţ regesc, cu mic, cu mare
Din negîndite bunătăţi alege.
Sfîrşind ospăţul, prea-slăvitul rege,
De domni şi de domniţe-nconjurat,
Ieşi să vadă năzdrăvanul at.

Așa uimită fuse lumea toată,
Că de pe vremea Troiei de-altă-dată,
Cînd și atuncea s-au mirat de-un cal,
Nu s-au mai minunat într-așa hal.
Străinului, măria să îi cere
Să-i spună de-a fugarului putere,
Cum poate fi mînat, și cîte alte.
Porni cel armăsar în loc să salte
Doar ce i-a luat străinul frîu-n mîni,
Zicînd: «Maria ta, de vre să-l mîni,
Ca să te poarte unde-i dai imbold,
Vedea-vei că-n ureche are-un bold —
Ți-l arăta-voi cînd vom fi doar noi.
Sucește-i numai boldul... și apoi
Numește orice țară, care vrei,
Și-odată ce-ai ajuns deasupra ei
Fă-l să pogoare, răsucind alt ac,
Și el pica-va unde ți-i pe plac —
În asta stă întreaga boscărie —
Și rămînea-va pironit de glie,
De s-ar lupta cu el și-o lume-ntreagă
Cercînd au să-l împingă au să-l tragă.
Iar de voiești să plece iar la drum,
Sucește-i boldul iar, și ca un fum
S-o risipi din văzul cui ar fi
Și iar s-a-ntoarce, fie noapte, zi,
De vei voi din nou a-i descînta
Cum am s-o-nvăț eu pe măria ta
Cînd fi-vom doar noi doi, curînd socot;
Te poarte sănătos. Atîta-i tot.»
Deci cavalerul l-a-nvățat pe rege
Și l-a făcut deplin a înțelege
Tot chițibușu-acelui năzdrăvan.
Prea-fericit, se-ntoarse Cambinskan
Și iarăși la ospăț s-a așezat,
Poruncă dînd ca frîul fermecat
În turn să fie pus, printre odoare.
Iar calul a zburat, pierind în zare,
Dar cum și ce fel, nu știu să vă spui.
Pe Cambinskan printre curtenii lui
Îl las întru petrecere deplină
Pîn-a miji a zorilor lumină.

Explicit prima pars.

Sequitur pars secunda.

Al mistuirii slujitor, Moş Ene,
Le spuse tuturor, clipind alene,
Că vinul, ca şi truda, cer răpaos.
Căscînd, i-a sărutat, şi-a mai adaos;
«Culcaţi-vă de-acuma, somn uşor!
Căci sîngele-i de mult stăpînitor.»
Iar mulţămit, căscînd pîn' la urechi,
Apoi plecară, singuri sau perechi,
Pe la culcuşuri, după cum le-a dat
Poruncă moşul binecuvîntat.
Dar ce visară n-am să vă mai spui,
Căci cel cu abureală-n capul lui
Învîrteşte visuri fără miez.
Dormiră astfel pîn' pe la nămiez,
Cu toţii, fără numai Canaceea
Căci deh, ea, cumpătată ca femeia,
Spunîndu-i lui tătîn-său noapte dulce,
S-a dus mai de din vreme să se culce;
Nu vrea s-arate-a doua zi', pasămite,
Cu-obrajii supţi şi buzele pălite;
Dormind un somn, s-a şi trezit în zori,
Căci îi luceau în minte ca doi sori
Oglinda şi inelul din tipsie
Şi-o gîtuiaprea marea bucurie.
Ba cu oglinda ceea, noaptea toată
Avuse o vedenie ciudată.
Cînd noaptea şi cu ziua se îngînă,
Chemă la ea pe doica ei bătrînă,
Spunîndu-i că de-acuma e deşteaptă.
Ca orice doică, ce se vrea-nţeleaptă
Ca şi stăpîna, zise speriată:
«Unde-ai pornit, domniţă zvăpăiată,
Cu noaptea-n cap, cînl ceilalţi dorm de zor?»
«Nu-mi arde-a mai dormi şi-acu mi-e dor
Să mă preumblu,» zise juna fată.
Iar doica a strigat ca apucată
La fete ochi să facă, după care
Se scoală şi domniţa ca o floare,
Ca soarele cel tînăr care trece
Cu patru graduri numai în Berbece;
Nici nu era mai sus, cînd fu ea gata.
Şi a pornit săltînd zglobie fata,

Gătită-n înflorat ușure straI
Așa cum e și dulcea lună Mai.
Cu numai patru-cinci însoțitoare
Pătrunse-n umbra parcului cel mare.
Printre copaci, în aburii din glie,
Părea cît roata pala sîngerie
A soarelui, și mă gîndesc în sine-mi
Ce desfătări le-a prilejit în inemi
Priveliștea frumseții celei rare
Și cîntecul de păsări în frunzare;
Ba Canaceii mai dihai, căci ea
Sporovăiala lor o-nțelegea.
Cînd pui zăbavă multă ca s-ajungi
La miezul povestirilor mai lungi,
Sleiește rîvna celui care-ascultă
Și dacă-ndrugi poliloghie multă
Se spălăcește gustul și s-a dus;
De-aceea cred că prea destule-am spus
Despre plimbarea ei și-am fost zăbavnic;
Deci către miez pășI-voi cît mai grabnic.

Într-un copac uscat, ca de cenușă,
Pe cînd zburda domnița jucăușă,
Ședea pe-o creangă o șoimancă, sus,
Și se jelea cu-atîta dor nespus
Că-nfiora, țipînd, pădurea grea,
Și-atît de fără milă se-mblătea
Cu-aripile, încît prelinsul sînge
Prinsese la tulpină a se strînge.
Și necurmat țipînd, își tot rupea
Cu clonțu-i zdravăn, carnea de pe ea.
Nu-i tigru și nu-i fiară cît de crudă,
Sălășluind în codru, s-o audă
Și să nu plîngă, lacrimi de-ar avea,
De mila zburătoarei ce jelea.
Și nu se află-n neamul omenesc —
De ce nu-s eu dibaci s-o zugrăvesc! —
Vreun om să fi-ntîlnit așa minune
De pasăre, cît nu se poate spune
Mai mîndră și mai nobil împenată.
Părea că-i o șoimancă strămutată
Din alt tărîm; și tot vărsînd așa
La sînge, iar și iarăși leșină,

Încît ziceai că gata-gata pică.
A Cambinskanului frumoasă fiică,
În deget cu inelul fermecat —
Încît putea pricepe deîndat'
Al păsărilor grai, și-apoi ușor
Să le răspundă tot în graiul lor —
Înțelegînd a păsării strigare
Mai-mai că s-a topit de milă mare.
Cu moartea-n sufletelu-i fraged, fata
Pîn' la copacu-acela alergat-a
Și poala și-a ținut-o ca să-i facă
Șoimancei moale căzătura, dacă,
Pierzînd atîta sînge, va cădea.
A stat acolo multă vreme ea,
Și-ntr-un tîrziu, domnița Canaceea
A întrebat-o pe șoimanca-aceea:
«Din ce, de poți să-mi spui, te afli oare
În chinuri ca de iad, sfîșietoare?
Au jelui moartea oareșicui, sau poate
Ți-s visuri de iubire spulberate?
Căci aste două prícini, cel mai tare
Căznesc pe cei cu firea simțitoare;
De alte rele n-are rost să spun.
Tu singură asupră-ți te răzbuni,
Vădind că moartea, ori, de nu, iubirea,
Îți răscolesc și-ți chinuie simțirea,
Căci văd că nimeni nu-ți cășună rău.
Ci cruță-ți viața, pentru Dumnezeu!
Eu cum să te ajut? În lumea toată
Nu-i pasăre sau fiară-nverșunată
Atît de aprig împotrivă-și, nu-i!
Cu jalea ta cea multă mă răpui
Și milă-mi este de durerea-ți grea.
Hai, lasă-te și cazi în poala mea.
Ca fiică ce mă aflu, de-mpărat,
De-aș ști pricina, cu adevărat,
A chinului, și de mi-ar sta-n puteri
Chiar astăzi izbăvi-te-aș de dureri.
M-ajute Cel de Sus așa să fac!
Găsi-voi buruieni și ierbi de leac
Să-ți vindec sfîșierea ce te doare.»
Atunci țipă șoimanca și mai tare
Ca órișicînd, și s-a surpat deodată,
Zăcînd ca piatra, moartă-leșinată.

O luă domnița-n poală cu grăbire
Și-o mîngîie pînă-și veni în fire.
Iar vlaga de-și redobîndi de-ajuns,
I-a dat în graiul șoimilor răspuns:
«Că mila umple inima aleasă
Și cu durerea altuia o-apasă
E dovedit în cărți fără tăgadă,
Și-n fapte, după cum pot toți să vadă;
În inima aleasă-i duioșie.
Văd bine cîtă milă ți-este ție
De greul meu, frumoasă Canacee,
Din dulcea bunătate de femeie
Pe care firea a sădit-o-n tine;
Deci nu trăgînd nădejdi să-mi faci vreun bine,
Ci ascultîndu-ți inima fierbinte,
Ca toți, din pilda mea să-și ia aminte —
Precum bați puiul să priceapă leul.
De-aceea chinul meu amarnic eu-îl
Destăinui-voi ție, cît am vreme,
Pîn-a veni Colțata să mă cheme.»
Și cît i-a spus amarul șoimănița,
Mai-mai că s-a topit de plîns domnița,
Pîn-a-ndemnat-o ea să stea cuminte,
Și-oftînd, și-a spus povestea înainte:
«Cînd odrăslită fui — o, ceas pustiul —
În cuib înalt de marmur cenușiu
Și legănată-n dragoste de mamă,
Eu n-am știut restriștea ce se cheamă,
Pînă-ncepui tăria s-o despic.
Trăia în preajma mea un șoim voinic,
Părînd izvor de bunătate-a fi;
Dar el hîrșit era-n fățărnicii;
Se-nvăluia-ntr-atîta cuviință
Și sfiiciune, -atîta sîrguință
De a-mi intra în voie arătînd,
Că nu l-am bănuit măcar c-un gînd
Ascuns sub minciunoasele-i colori,
Ca șarpele ce se pitește-n flori
Pîndind prilejul bun... Acestui zeu
Al dragostii, acestui fariseu,
Crezutu-i-am mieroasele cuvinte,
Sfiala și avîntul cel fierbinte,
Ce însoțesc iubirea... Bunăoară,
Precum mormîntu-i alb pe dinafară
Iar dedesubt stă hoitul, tot la fel

Și cald și rece-a fost acest mișel,
Iar scopul său fățarnic nimenea,
Afar' de diavol, nu i-l cunoștea.
Așa-ndelung rugatu-s-a plîngînd,
Slujindu-mi, chipurile, ani de-a rînd,
Că inima-mi, prea proastă și prea bună,
N-a bănuit a răului cunună;
Temîndu-i moartea și luînd aminte
A' lui făgăduieli și jurăminte,
I-am dăruit iubirea, decît doară
Păstrîndu-mi curăția de fecioară
Și-n fața lui, și-n fața lumii-ntregi.
Adicăte, cum lesne înțelegi,
Eu inima i-am dăruit și gîndul —
Mi-s martori el, hainul, și Preasfîntul —
Luînd-i inima zălog — pereche.
„Cinstitul — glăsuiește-o vorbă veche —
Și hoțul nu gîndesc la fel." Văzînd
Că toate-au mers precum i-a fost în gînd,
Că dragostea i-am dăruit întreagă —
Precum ți-am povestit, domniță dragă,—
Din inimă, neșovăind de fel,
Cum s-a jurat că-mi dăruie și el,
Curînd acest tigroi cu două fețe
Căzu-ngenunchi, el care-așa semeț e,
Și-atîta pietate și credință
Se străvedea din toată-a lui ființă,
Părînd a fi pe-arîpi de vis purtat,
Că nici Iasón, nici Páris de-altădat'...
Iasón? Ce zic, n-a fost și nu mai este,
De cînd trăi-a Lameh din poveste,
Cel ce dintîi cu două s-a ținut,
Ba nici de la al lumii început,
Vreun om a mia parte ca să fie
Din el fărîmă de fățărnicie;
Nici cel mai mare meșter prefăcut,
Nici Ianus însuși, nu ar fi avut
Obraz măcar sandaua să-i descheie!
„Dumnezeiești purtări", orice femeie
Ar zice,-oricît de iscusită ea;
Atîta ce-și văpsea și dichisea
Și vorbele, și-ntreaga lui ființă.
Îl îndrăgeam pentru a sa credință
Și cinste, vai, eu prea încrezătoare;
Iar de vedeam cumva, ceva că-l doare,

Chiar să fi fost și-un lucru de nimică,
Simțeam că moartea inima-mi despică.
Mă-nlănțuise, ce mai una alta,
Că voia-mi voii lui era uneală,
Eram adică roaba vrerii sale
În toate cele — cît era cu cale —
Păstrîndu-mi legămîntul de-al iubi.
Drag nimeni nu mi-a fost și nu-mi va fi
Cît dînsul, pînă-n ziua de apoi...
Așa s-au depănat un an sau doi,
Eu bănuind doar bine despre el.
Dar soarta vru să facă-n așa fel,
De-a trebuit să plece șoimul meu
Departe de-acel loc. De mi-a fost greu?
Au de m-a sfîșiat plecarea lui?
Să nu mă-ntrebi, căci nu e chip să spui.
Un lucru pot să zic, și cu temei;
Eu știu acuma chinul morții ce-i.
O, ce-am simțit cînd într-o dimineață
Și-a luat rămasul bun! Purta pe față
Atît alean, atîta jale-n glas,
Și chipu-i pămîntiu era și tras,
Încît gîndeam că greu i-i ca și mie,
Că jalea deopotrivă îl sfîșie.
Dar fiindcă îl credeam curat la gînd,
Și mai știam că s-a-nturna curînd,
Că trebuia să plece, că-i da ghes
Onoarea sa, cum se întîmplă-ades,
Făcut-am din nevoie vrednicie,
Înțelegînd c-așa era să fie.
Pre cît putui durerea mi-am înfrînt,
Și luînd drept martor pe Ioan-cel-sfînt,
Eu mîna i-am cuprins, spunîndu-i: „Iată,
La fel să fii și tu — a ta sînt, toată".
Ce mi-a răspuns? Nu poate nimeni, zău,
Grăi mai bine, făptui mai rău;
Curînd și-a dat arama el pe față.
„Ia-ți linguroiul lung, așa te-nvață,
Dacă te-așezi cu dracu' la mîncat."
Ei, și s-a dus, la ceasul arătat,
Zburînd spre locul unde-avea chemare
Și-acolo cînd a poposit, îmi pare
Că-n gînd purta o vorbă care zice
Că „orice vietate e ferice
În legea ei." Dînd frîu pornirii sale,

Aleargă omul după trufandale,
Ca pasărea închisă-n colivie;
Zi, noapte îngrijește-te să-i fie
Precum mătasea cuibul, fă-i pe plac,
Dă-i zahăr, miere, lapte și colac;
Dar, ia, portița să i-o uiți crăpată,
Că dă cu gheara în trocuță-ndată
Și zboară-n codru, viermi mîncînd de zor.
Așa le place trufandaua lor,
Așa le cere firea noutate,
Că simț și bună creștere-s uitate.
La fel și șoimul meu, o, zi cernită!
Măcar că era fire însorită,
Frumos, de neam ales, supus și blînd,
Dar cînd zări o gaiță zburînd,
Se-nvăpăié de-asemeni dor cumplit
Că dragostea de mine i-a pierit,
Credința-i, iarăși, a pierit și ea.
Iubitul meu o gaiță slujea —
Și-acum pustiul meu e nesfîrșit.»
Zicînd așa, să plîngă s-a pornit,
Și-n poala Canaceii leșinat-a.
Se prăpădesc de jale multă fata
Cu celelalte fete dimpreună
Și nu știu cum s-o-mbune, ce să-i spună.
O duce Canaceea-acas' în poală
Și-i leagă fețe moi de oblojeală
Pe carnea ce-și rupsese-nverșunată.
Cu sîrg domnița ierbi de leac îl cată,
Fierturi îi face tămăduitoare
Din buruieni frumoase la coloare;
De mult și pînă-n noapte tot se zbate
Să-i fie de priință cît se poate;
La căpătîi și-a pus-o-n colivie
În catifea-nvelită, sinilie,
Drept semn pentru credința femeiască;
Și-a spus pe-afară-n verde să văpsească
Tot păsări trădătoare și mișele,
Ca pitulice, șoimi și cucuvele;
Iar coțofene, ca să-și bată joc
De ele, zugrăvi-ntr-același loc.

Pe Canaceea o mai las un pic
Și nici de-al ei inel nu vă mai zic,

Pîn-a veni iar timpul potrivit
S-arăt că s-a întors la ea spăsit
Iubitul şoim, cum la poveste spune,
Prin mijlocirea lui Cambul cel june,
Al Cambinskanului cocon domnesc.
Şi-acum de firul drept mă răzleţesc
Ca să vă-nşir isprăvi şi bătălii
Cum nu s-au pomenit şi n-or mai fi.
De Cambinskan vă spun întîi de toate
Cum cuceri cetăţi nenumărate;
Apoi cum Algarsif, luptînd cumplit,
Pe Theodora o a dobîndit,
Scăpînd din mari primejdii şi din teamă
Cu ajutorul calului de-aramă;
Apoi şi de Cambalo-am să vă-nşir
Cum s-a bătut cu fraţii în turnir
Spre a cîştiga pe Canaceea;
Şi iar lega-voi firul dup-aceea.

Partea a III-a

Apollo-şi mînă prin tării rădvanul
Pîn' la conacul lui Mercur, vicleanul —
. . . . . .

*Aici urmează cuvintele Răzeşului
către Scutier şi cuvintele Hangiului
către Răzeş.*

«Frumos te mai plătişi, zic zău, Scutare,
Şi harul să ţi-l laud nu-s în stare —
Grăi Răzeşul. Tînărul precît eşti,
Cu-aşa simţire, ce să zic, vorbeşti,
Încît socot că-n astă adunare
Nu-i nimeni cu mata să se măsoare
În elocinţă! Deie-ţi Domnul bine
Şi harul vorbei cată a ţi-l ţine;
Mult mi-a-ncîntat auzul limba-ţi dulce.
Am un fecior şi eu şi — jur pe cruce! —
Decît să-mi dai o sfoară de moşie
Cîşti să-mi aducă-n an talanţi şi-o mie,
Mai bine-aş vrea pe-acest fecior să-l ştiu
Deştept ca dumneata. Avere... ptiu!
La ce slujeşte, minte dacă nu-i?
Oh, cît îl dojenesc şi tot îi spui,

Dar sfatul bun de el nu se lipește.
Decît să joace zaruri, printre dește
Cernîndu-și tot bănetul, ce mai știe?
Doar cu mojicii stă la sindrofie;
Cu cei de viță nu se dă de fel,
Să mai deprinză subțirimi și el.»
«Dai zor cu subțirimi — Hangiul zise.
Doar știi, jupîn Răzeșe, pare-mi-se,
Că toți aveți un basm de povestit,
Sau două, după cum ne-am învoit.»
Răzeșul: «Chiar așa, într-adevăr,
Dar, rogu-te, nu mă lua-n răspăr
Că-i spun o vorbă-două istui june.»
«Ba să-ți începi povestea, bre, jupîne!»
«Prea bucuros mă plec dorinței tale
Și cu povestea, na, purced la vale.
Ci n-aș vrea să vă supăr nici atît.
Pre cît m-o duce capul, cît de cît,
M-ajute Domnul să vă fiu pe plac,
Și-atuncea-i bine: grijuri nu-mi mai fac.»

POVESTIREA RĂZEȘULUI

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA RĂZEŞULUI

CUVÎNTUL PE CARE L-AU ROSTIT RĂZEŞUL

«Străvechii briţi, de gintă lăudată,
Isprăvile voinicilor de-alt'dată
Ştiau în stihuri brite a le spune
Şi le-ngînau cu pigulit de strune,
Sau fără cîntec depănau povestea.
Îmi amintesc un cîntec dintr-acestea
Şi-am să vi-l spun cum oi putea mai bine.
Ci, domnii mei, nu voi să pat ruşine;
Ruga-m-aş vouă, dar, dintru-nceput
Să mă iertaţi de nu sînt priceput,
Căci subţirimi nicicînd n-am învăţat:
Eu ce-am de spus, spun verde şi curat.
La muntele Pernas n-am fost hagiu,
Şi nici pe Tulliu Cithero nu-l ştiu,
Nici vorba-mi cu-nfloriri s-o fac isteaţă;
Eu ştiu pestriţătura din fîneaţă
Şi din icoane niscaiva văpsele;
Bibilurile... sînt străin de ele,
Iar duhul meu tăiş prea ager n-are,
Dar de vi-i voia, daţi-mi ascultare.»

AICI ÎNCEPE POVESTIREA RĂZEŞULUI

Armorica pe vremuri îi spunea
Bretaniei, şi-acolo vieţuia
Un cavaler de dragoste robit
Ce multe vitejii a făptuit
Pîn' dobîndi pe draga lui mireasă.
Căci dînsa n-avea seamăn de frumoasă
Şi se trăgea din neam aşa ales,
Că lui nu-i prea dădea curajul ghes
Să-i spună de tot chinu-i şi tot jindul.
Dar pîn' la urmă, vrednic ea găsindu-l,
Văzînd adică dragostea-i umilă
Şi zbuciumul, a prins de dînsul milă
Şi se-nvoi în taină dumneaei
Să-l facă soţul şi stăpînul ei:
Stăpîn cît poate fi un soţ pe-o soaţă...
Şi spre a duce ei senină viaţă,
De bună voie dînsul s-a jurat
Că niciodată, nici măcar o dat'
Nu va cerca în frîu pe ea s-o ţie,
Nici să-i arate semne de zulie,
Ci-n toate va să-i fie-ascultător
Ca orice cavaler ce-i iubitor,
Decît de ochii lumii îşi va spune
Stăpîn, spre-a nu-şi ştirbi cinstitul nume.
I-a mulţămit domniţa prea-plecat,
Zicînd: «Stăpîne, fiindcă frîu mi-ai dat
Atît de larg în marea-ţi curtenie,
Dea Domnul între noi nicicînd să fie
Din vina mea gîlcevi sau dezbinare;
Cinstită îţi voi fi şi-ascultătoare,

Așa îți jur pe viața de apoi.»
Și-au viețuit tihniți aceia doi.
Căci, dragii mei, eu știu o vorbă, iacă:
Iubiții unul altuia se pleacă
De vor delung să șadă împreună.
În dragoste, cu sila nu-i de-a bună;
Cînd vede silă, Amor de îndat'
Aripile își bate — și-a zburat!
Iubirea-i spiriduș se zburdă-n voie;
Femeile duc jugul anevoie
Și nu se vor robite nimănui;
Cît despre noi bărbații, nu mai spui...
Cel care-arată-n dragoste răbdare
Acela-i decît soțul său mai tare.
Răbdarea-i ne'ntrecută însușire:
Ea biruie, prin însăși blînda-i fire,
Ce silnicia-n veci de veci nu poate.
Nu-ți cășuna, nu te iuți din toate.
Deprinde-te să răbzi, de nu, apoi e
Mai rău, căci tot te-nveți, dar de nevoie.
Direpț vă zic: nu-i om pe-ntreg pămîntul
Ce n-a greșit, cu fapta sau cuvîntul.
Mînia, sau vreo stea nepriincioasă,
Necazul, vinul, firea năzuroasă
Ne-mping la fapte sau la vorbe rele.
Tu nu te răzbuna pe toate cele:
Din vremuri ia învățătură vie,
De vrei să-ți fie firea răbdurie.
Deci cavalerul a găsit cu cale
Răbdare a-i jura domniței sale,
Iar ea la rîndu-i jurămînt făcut-a
Să nu-i cășune scîrbă nici atîta.
Așa se învoiră ei blajîn:
Ea șerb și l-a făcut, dar și stăpîn:
Șerb în amor și domn în căsnicie,
Deci dar și domn și șerb avea să-i fie.
Șerb zic? Ba domn întîi și mai cu seamă,
Căci doamnă și iubită-avea, se cheamă.
Soția dragă-i cheia fericirii,
Cum șade scris la pravila iubirii.
Ferice, peste poate, cum vă spui,
Își duse doamna la moșia lui,
De Penmark nu departe, la castel,
Și-acolo-n dulci zăbăvi trăit-a el.
Decît acel ce-a fost căsătorit

Au cine știe traiul fericit,
Dulceața toată dintre soț și soață?

Un an au dus-o ei în dulce viață,
Pîn' ce voinicului din basna mea —
Arvéragus din Kayrrud se numea —
I-a năzărit să meargă la război
În Englitera, și un an sau doi
Izbînzi s-agonisească peste mare,
Căci înspre fapte mari simțea chemare;
Și-a stat doi ani, cum scrie la poveste.
Dar să-l mai las pe dînsul, într-aceste,
Și să vă zic de Dorigena, soața,
Ce-și îndrăgea bărbatul cît și viața.
De lipsa-i plînge ea cu of și jele
Ca orice jupîniță-n toane rele.
Se tînguie, veghează și postește
Căci fără el nimică nu-i prieste
Și lumea toată sarbădă îi pare.
Văzînd prietinele doru-i mare,
O-mprésură, o mîngîie pe față,
O-ndeamnă, zi și noapte-i dau povață
Că fără de temei tot chinu-i este,
Și alte mîngîieri de alde-aceste
I-aduc, și ostenesc din răsputere
S-o scape de obidă și durere.
Încet-încet, cu trudă și răbdare,
Ciopleste omul piatra cea mai tare
Și-i tipărește chip așa cum vrea.
La fel crăița din povestea mea,
Delung sub sfat și mîngîiere stînd,
I s-a întîpărit nădejdea-n gînd
Și chinul începu să i se-aline;
N-o mai ducea ea mult așa, vezi bine.
Arvéragus și el, cu grije mare,
I-a scris la timp răvaș de-nștiințare
Că-i sănătos și că războiu-i gata:
Altminteri se stingea domnița, biata.
Cînd au văzut că doru-i mai cuminte,
Prietinele-o au rugat fierbinte
Să meargă a se preumbla cu ele,
Să-și mai destrame gîndurile rele.
S-a-nduplecat domnița voii lor,
Gîndind să-și treacă vremea mai ușor.

Se înălța castelul lîngă mare,
Și-ades ieșea domnița la primblare
Cu-al său alai; pe țărmul nalt de unde
Vedea în zări, pe fremătînde unde,
Plutind corăbii care încotro.
Simțea domnița junghi în pieptu-i... «O —
Zicea în gînd — din cîte văd catarge
Că se perindă-n fundul zării large,
Nu-i una să mi-l poarte-acasă? Vai,
Nu vroi mai mult decît să-l văd încai.»
Și visătoare alteori stătea
Cătînd în jos la marea de subt ea.
Dar stîncile colțoase și spăimii
Îi întețeau bătaia inimii:
Simțea c-o ia leșinul și se pierde;
Și-atuncea se lăsa în iarba verde
Și se uita în jos la mare, drept,
Și glăsuia, oftînd adînc din piept:
«O, Doamne Care, pînă-n nemurire,
Ții lumea sub a Ta oblăduire,
Noi știm că-n van nimica nu zidești.
Dar, Doamne, stîncile-astea diavolești
Ce negre, hîde, prada și-o așteaptă
Nu par a fi lucrarea înțeleaptă
A unui Dumnezeu desăvîrșit.
De ce, fără de rost, le-ai mai clădit?
În cîteși patru zări, pustia lor
Alungă fiare, păsări, muritori.
Stăpîne bun, nu vezi că nu slujesc
Decît să piarză neamul omenesc?
Puzderie de trupuri — te cutremuri —
S-au frînt de-aceste stînci, din hău de vremuri:
Făpturile-Ți alese, oameni, da,
Pre chipul și asemănarea Ta.
Părea pe-atunci că omenirea dragă
Ți-era; acum au cine să-nțeleagă
De ce-ai lăsat asemenea zidire
Ce duce omenirea la pieire?
Vor spune cărturarii, dumnealor,
Că toate-s bune și la locul lor,
Dar noima ăstor stînci eu nu-o pricep.
Tu, Doamne, Ce dai vînturilor cep,
Te rog atîta: Adu-mi-l acasă!
De sfadă cărturarilor nu-mi pasă.
În dragu-i, Doamne, surpă aste stînci

În hăurile iadului adînci!
Căci inima îmi sîngeră de spaimă!»
Așa cuvinte-n lacrimi ea îngaimă.
Văzînd că nu-i alină chipul și că
Plimbările pe țărm mai rău îi strică,
Prietinele s-au gîndit s-o scoată
Pe maluri de izvoare la verdeață,
Să-i risipească negura din gînd,
Dantînd, ori șah și table mai jucînd.
Și într-un zori-de-zi porniră ele
Spre un zăvoi prin părțile acele,
Grijind să aibe ca și-n alte dăți
Merinde din belșug și bunătăți,
Și-au petrecut întru desfăt și har...
Era-n a șasea zi a lui Florar,
Florar ce-așterne proaspete colori
Pe ierburi și pe frunze și pe flori;
Iar iscusita mînă omenească
S-a priceput cum să ferchezuiască
Grădina, cu dichis, încît jurai
Văzîndu-o, crîmpei că e din Răi.
Miresmele, priveliștea curată
Te fac să-ți zburde inima îndată,
Afar' decît vreo boală nemiloasă
Ori gînduri negre inima-ți apasă;
Era, vă spun, grădină îngerească.
Iar după prînz au prins să dănțuiască
Pe cîntece. Doar Dorigena, ea,
Ca totdeauna, sta și se jelea;
Căci nu-l vedea jucînd cu toți acei
Pe soțul — soțul și iubitul ei.
Dar va să treacă ziua, vrînd-nevrînd,
Iar cu nădejdi — și negura din gînd.

Un scutier, la rînd cu toți curtenii,
Danța mlădiu naintea Dorigenii,
Mai chipeș, socotesc, și mai sprințar
Și mai împodobit decît Florar;
Nu-l întrecea la dant și nici la cînt
Pe dînsul, nici un semen pe pămînt.
Și mai era, de-ar fi să-l zugrăvesc,
Cel mai ales din neamul bărbătesc:
Voinic și june, bun, bogat, deștept
Și tare îndrăgit de toți pe drept.

În două vorbe: fără ca măcar
Să aibe Dorigena vreun habar,
Scutarul, al Venerei slujitor —
Ce-i zice Aurel la curtea lor —
De doi ani și mai bine o-ndrăgea
Pe Dorigena ca pe nimenea,
Necutezînd să se destăinuiască:
Din vadră bînd amarul, nu din ceașcă.
Tăcea în el și se topea de jale;
Fărădecît în cîntecele sale
Răzbea, ascuns, tot dorul chinuit:
Iubesc, se căina, dar nu-s iubit.
În elegii plîngea cum focu-l arde,
Și iarăși în rondeluri și balade
Zicea că-a-și spune oful nu-ndrăznește,
Ci ca o furie-n iad se perpelește.
Zicea: «Cum Echo s-a topit de dor
După Narcis, eu însumi va să mor.»
Dar într-alt chip decît așa, cu frică,
Domniței nu-i destăinuia nimică;
Doar uneori la danț, cumva, știu eu,
Cînd junii-aduc prinos lui Amor-zeu,
Privirea-i zăbovea-n privirea dragă,
Părînd din ochi că-i cere și se roagă;
Ci dînsa gîndul nu i-l pătrundea.
Și s-a-ntîmplat, nainte de-a pleca
Spre casa ei — fiindu-i el vecin
Prea-vrednic și cinstit, și nalt în cin,
Și de-ndelungă vreme cunoscîndu-l —
Să intre-n vorbă; el, urmîndu-și gîndul,
Ușor, ușor, mai drept, mai ocolit,
Cînd i-a venit lui bine, a grăit:
«Domniță, jur pe Cel Ce ne-a făcut,
Că de știam că ți-ar fi fost plăcut,
Cînd a purces Arvéragus pe mări
Aș fi plecat și eu spre-aceleași zări,
Să nu mă mai întorc... Domniță,-i greu
Cînd știu că în zadar e chinul meu.
Răsplată mi-i doar inima zdrobită...
Îndură-te, stăpîna mea iubită:
Cu un cuvînt ucide sau mă-nvie.
Oh, cît aș vrea să zac aici sub glie!
Răgaz nu am să-ți spun mai mult de-atît.
Iubito, fie-ți milă, cît de cît!»
Ea l-a privit prin sita genelor:

«Tu mie îmi vorbeşti de-al tău amor?
N-am bănuit nicicînd mai înainte
Ce gînduri, Aurele, porţi în minte.
Dar jur pe Dătătorul meu de viaţă
Că nu voi fi necredincioasă soaţă
Cu fapta sau cuvîntul niciodată,
Ci-a lui voi fi, de care sînt legată;
Primeşte-acest răspuns din gura mea!»
Apoi, şăgalnic, au adaos ea:
«Dar iacă jur, pe Dumnezeu-Cel-Viu,
Că tot m-aş îndemna a ta să fiu
Cînd văd că gemi de-atîta sfîşiere.
Ştii ţărmul cel cu stînci. De-ţi stă-n putere
Să le înlături, stîncă după stîncă,
Catargelor croind cărare-adîncă,
În ziua cînd vei face treaba asta,
Cînd fi-va netezită toată coasta,
Te voi iubi ca nimeni pe pămînt.
Mă leg în faţa ta cu jurămînt.»
«Atîta milă aflu eu la tine?»
«Atît, şi-aşa să-mi deie Domnul bine!
Căci una ştiu: că nu va fi nicicînd.
Deci scoate-ţi fandaxiile din gînd.
Au ce plăcere, rogu-te, e-aceea
Ca altui om să-i îndrăgeşti femeia
Cît el o pupă cînd îi place lui?»
Iar el oftă din fundul pieptului,
Cînd auzi cuvîntul spus de dînsa
Şi cu durere-n inimă răspuns-a:
«Domniţă, tu îmi ceri ce nu se poate!
Deci moarte, vai, îmi dărui dintre toate.»
Cu-acest cuvînt se-ntoarse de la ea.
Apoi veniră alţii-ntracoleá
Şi-o luară pe domniţă prin alei,
Nebănuind cam ce vorbise ei.
Şi începură iarăşi a jucare,
Pînă-şi pierdu văpaia sfîntul soare,
Căci zarea-l văduvi de focul lui:
Cînd s-a-nnoptat, adică, voi să spui.
Şi-au mers acas', voioşi cum n-au mai fost,
Afar' de bietul Aurel al nost'!
S-a tras şi el acas' cu moartea-n gînd,
Ştiind că numai moartea i-e orînd.
Simţea în pieptu-i îngheţat jungher.
Împreunîndu-şi mîinile spre cer,

Căzu-n genunchi și începu a spune,
Cu duhul răvășit, o rugăciune.
Iar eu voi deslușì ce-a vrut să-nșire,
Măcar că dînsul glăsuia-n neștire.
Cu jale-n piept, nălțat-a ruga lui
La zei — dintîi la zeul soarelui:
«Apollo, tu, ce ții sub ascultare
Și frunză și copac și ram și floare,
Ce dărui după crugul tău de foc
Fiește cărui viață și soroc,
Precum se plimbă arcu-ți sus sau jos,
Apleacă-ți, Phoebus, ochiul tău milos
Spre mine, robul tău, nefericitul.
Căci draga mea menitu-mi-a sfîrșitul
Și fără vină mor, de nu vei vrea
Să mi te-nduri, prin mare mila ta!
Căci, decît dînsa, de nu tu, au cine
Mă poate, Phoebus, ajuta mai bine?
Îngăduiește-mi a-ndrăzni să-ți spun
În ce chip să mă sprijini, doamne bun.
Fericea-ți soră, Luna cea senină,
Ce-i este mării zînă și regină —
Neptun dacă-i stăpînitor în mare
Ea tot deasupră-i stă și-i tot mai tare —
Așa cum dornică-i să se îmbaie
În din a ta lumină și văpaie
Și te urmează fără ostenire,
Tot astfel mării dat i-a fost de fire
Să năzuiască veșnic înspre Lună,
A mărilor și apelor stăpînă.
De-aceea, Phoebus, iată ruga mea —
Și fă minunea asta, dac-ai vrea:
La-ntîia voastră opoziție,
Ce-n semnul Leului va fi, se spune,
Tu roagă-ți sora, Luna, să îngroape
Cu nemaipomenit puhoi de ape
Și cea mai naltă stîncă de la noi,
Și-apoi doi ani să nu-l ia înapoi.
Voi spune-atunci domniței: «Viu supus
Să-mi iau răsplata: stîncile s-au dus.»
Fă-mi, Soare, tu, minunea asta mie.
Iar sora ta, zorită să nu fie,
Adică, cești doi ani fă-i, Soare, rugă
Mai iute decît tine să nu fugă.
Atuncea fi-va Luna pururi plină

Şi-a mărilor umflare va să ţină.
Iar dacă-n chipu-acesta nu se leagă
Să-mi dăruie făptura ce mi-i dragă,
Tu roag-o să prăvale-acele stînci
În apele-oceanului adînci,
În beznele lui Pluto cele reci —
De nu, o pierd pe draga mea în veci.
Desculţ la templul tău din Delphi-oi merge!
Te-ndură, Soare, lacrima de-mi şterge
De pe obraz. Aibi milă de-al meu chin.»
Simţi atunci că-i vine cu leşin
Şi-ndată se surpă în nesimţire.
Frăţînul său, ce-avea de toate ştire,
Îl ridică de jos şi-n pat îl puse.
Iar eu îl las durerii lui nespuse,
Las gîndu-i să frămînte şi s-aleagă
De nu-i, cît viaţa, moartea chiar mai dragă.

Arvéragus, cu-alai şi cinste mare,
El, a cavaleriei mîndră floare,
S-a-ntors acasă cu voinicii săi.
Eşti iar ferice, Dorigenă, măi!
Îl strîngi la sîn pe soţul tău iubit,
Pe proaspătul războinic prea-vestit,
Ce ca pe viaţa însăşi te iubeşte.
Lui nici o bănuială nu-i mijeşte
Că-n lipsa lui puteai vorbi cumva
De dragoste cu altu-cineva.
Pe el nu-l duce mintea spre-aşa gînd
Ci-n glume-şi ţine soaţa,-n danţ şi cînt.
Să-i las în dulci zăbavi să-şi mai petreacă
Şi de-Aurel să vă mai spun oleacă.

Cînd sfîşiat, cînd lîncezind pe-ncetul,
Doi ani zăcu biet Aurel băietul
Pîn' a propti piciorul în podea.
Şi nu mi-l mîngîiase nimenea
Decît frăţînul, tînăr cărturar,
Ce singurul de toate-avea habar,
Căci altuia din stirpea omenească
N-ar fi-ndrăznit să se destăinuiască,
Mai temător păstrîndu-şi taina-aceea
Decît Pamphil iubind pe Galateea.

Părea făptura lui nevătămată,
Da-n inimă, adînc, avea săgeată,
Și plumbu-ascuns, firurgii ne învață,
E cu primejdii multe pentru viață,
Cînd nu l-ai smuls din piept la timpul său.
Plîngea frățînul, se jelea mereu,
Dar într-o bună zi și-aduse aminte
Că-n Franța, unde-a fost mai înainte
Diac la Orléans, ca toți diecii
Se da în vînt să afle zodiecii
Și alte arte neîngăduite
Precum ar fi magia, pasămite;
Și-aduse, zic, aminte că-ntr-o zi,
Tot răsfoind prin tomuri, se trezi
Pe-o carte cu magie, carte care
Colegu-său, studinte-n legi, îmi pare,—
Măcar că-apoi și altele-nvățase —
La dînsul în pupitru o lăsase;
De vrăji scria acolo pe-ndelete,
De cele două'și-opt de acarete
Cît are Luna, și-alte nerozii
Cu care n-adormi azi nici pe copii;
Biserica cea sfîntă-i grijulie
Să nu ne roadă nici o fandaxie.
Deci cînd și-aduse-aminte de-acel tom,
Porni să salte inima în om
Și către sine zise împăcat:
«De-acum mi-l știu pe frate vindecat;
Căci fără greș se află o știință
Prin care unii oameni au putință
Să-nchege plăsmuiri, cum auzii
Că sînt solomonari la sindrofii
Ce fac s-apară-n săli, aievea parcă,
Puhoi de apă, și pe el o barcă
Și-acolo-n săli vîslesc în sus și-n jos;
Iar alteori un pardos fioros;
Sau flori răsar ca-n pajiște; și-o vie
Cu poamă de smarald sau purpurie;
Ba și-un castel durat din piatră grea,
Îl fac, de vor, a nu se mai vedea,
Sau baremi să ne pară c-a pierit.
Deci dar, de-oi fi de soartă norocit
Să aflu-n Orléans un ins de-acei
Ce cred în vraja Lunii cu temei
Și prin magie pot supune firea,

Își dobîndi-va frate-meu iubirea.
Căci cu vrăjeli un cărturar e-n stare
Să facă-n ochii lumii a dispare
Acele negre stînci, putînd ușor
Catargele să treacă-n voia lor;
O zi sau două-ar fi de-ajuns, socot,
Și frate-meu s-ar izbăvi de tot,
Căci ea cuvîntul cată a și-l ține,
Altmintrelea ar pătimi rușine.»
La ce să mai lungesc ce am de spus?
La căpătîiul fratelui s-a dus
Și planul după ce i-a-nfățișat,
Acelălalt a și sărit din pat;
Plini de-nădejdi pornit-au cu grăbire
La Orléans să afle izbăvire.

Cînd au ajuns aproape de cetate —
Să mai fi fost o leghe nici jumate —
Au întîlnit un june singurel.
Le-a dat binețe junele acel,
Apoi le zise una să-ți faci cruce:
«Eu știu — le spuse el — se vînt v-aduce.»
Și nici n-au mai călcat doi pași pe drum,
Că le și spuse toate, ce și cum.
Diacul cel breton l-a întrebat
De vechii lui colegi de altădat',
Iar el i-a spus că toți s-au prăpădit,
Și-n lacrimi ochii-i s-au păienjenit.
Degrabă Aurel din șa se lasă
Și-apoi purced cu magul către casă
Cei doi, căci i-a poftit să-i omenească.
Nimic din ce putură să-și rîvnească
Nu le-a lipsit, în casa-ndestulată
Cum nu mai pomenise ei vreodată.
Da' pînă să se-nfrupte din bucate,
Le-a înfățișat el parcuri neumblate
În care cerbi și ciute ei văzură
Cu coarne peste cumpăt și măsură,
Tot sute, sfîșiați de cîini pe stînci,
Și alții săgetați, cu răni adînci;
Cînd cerbii au pierit ca fumu-n vînt,
Șoimari pe-un mal de rîu văzură stînd,
Și-un stîrc ucis de șoimi văzură mai;
În urmă cavaleri luptînd pe-un plai,

Iar Aurel chiar pe domniţa sa
O a zărit, mlădie cum danţa,
Şi chiar pre el danţîndu-i dinainte.
Cînd socotit-a vraciul cel cuminte
Că-i de ajuns, bătu din palme-o dată
Şi, iacă! destrămată-i vraja toată.
Dar ei din casă n-au ieşit de loc;
Doar vraja i-a purtat din loc în loc,
Cît stară-acolo, între cărţi, tustrei,
Şi-n casă nimeni altul decît ei.
Chemîndu-l vraciul pe rîndaş la dînsul
L-a întrebat aşa: «Îi gata prînzul?
E-aproape-un ceas de cînd ţi-am poruncit
Să fie prînzul gata rînduit,
Cînd domnii-aceşti, sosiţi din alte părţi,
Păşit-au în odaia mea cu cărţi.»
«Stăpîne — zise — gata-i, cum de nu!
Şi poţi pofti la masă cînd vrei tu.»
«Atunci să mergem, căci pe cît îmi pare,
Iubeţii simt nevoie de-ntremare.»
Prînzind, intrară la tocmeală-ndată
Cam cît ar cere vraciul ca să scoată
Acele stînci ce-nspaimă pămîntenii,
De la Gironda pîn' la gura Senii.
Se lasă greu maestrul vraci, zicînd
Că fără de o mie funţi nici gînd;
Ba că şi-o mie-ar fi puţin, spunea.
Dar Aurel, în ceru-al nouălea,
Strigă: «Un fleac! O mie, cît şi-un funt.
Pămîntul, de zic unii că-i rotund,
Al meu de-ar fi, l-aş da aci pe loc.
Mă învoiesc: să fie cu noroc!
Plătit vei fi pînă la ban, mă jur:
Dar fără de zăbăvi şi de-nconjúr,
Chiar mîine treaba să mi-o faci, te rog.»
Iar vraciul: «Cinstea mea o pun zălog!»
Se duse Aurel să mi se culce
Şi noaptea o trecu-n hodină dulce:
Căci zorile nădejdii de iubire
Îi dară de la chinuri păsuire.
A doua zi, frăţînii se deşteaptă
Şi-apucă spre Bretania cale dreaptă,
Alături de-acel meşter vrăjitor,
Şi-odată-ajunşi, au tras la gazda lor.
Era, mi-aduc aminte ne'ndoios,

Prin luna lui Decembre cel geros.
Îmbătrînise Phoeb, era acum
Precum arama chipu-i, nicidecum
Ca-n Rac, văpăi de aur arzător,
Căci scăpăta spre Capricorn de zor
Şi istovise-ntr-însul vîlvătaia.
Ninsoarea, gerul, lapoviţa, ploaia
Pălise-n curţi şi flori şi foi şi iarbă.
La vatră, Ianus, cu-ndoita-i barbă,
Sorbea din corn vinaţul cel de preţ,
C-o halcă dinainte, de mistreţ,
Şi lumea toată prăznuia Crăciunul.
Doar junele-Aurel al nost', el unul,
Pe vraci îl cocolea cu cinste mare,
Rugîndu-l grabnic a-i afla scăpare
De chinurile-i grele şi-ndelunge,
De nu, cu spada inima-şi împunge.
A prins diacul milă de băiat
Şi ziuă, noapte cată ne'ncetat
Şi vremea concluziunii o adastă;
Adicăte, vorbind pre limba noastră —
Căci multe nu prea ştiu de-astrologie —
Să facă-n aşa fel scamatorie
Încît să-i pară doamnei şi oricui
Că ţărmul cel cu stînci s-a dus, şi nu-i,
Sau că surpate-s stîncile în mare.
Şi-ntr-un sfîrşit sosi şi ceasu-n care
Avea să facă-n legea lui smintită
Drăcia ceea nemaipomenită.
Tăbliţele tolede le deschise,
Şi nu-i lipsea nici unul din dichise,
Nici anii-ntregi, nici cei luaţi în parte,
Nici rădăcinile-nsemnate-n carte,
Nici punctele şi unghiurile toate
Cu care îndeobşte se socoate
Şi se dezleagă ecuaţiuni.
Şi astfel, făcătorul de minuni,
Pornind din crugul cel de-al optulea,
Chiti cam cîtă cale se-abătea
Alnatha de la steaua neclintită
Ce-n crugu-al nouălea e socotită.
Pătrarul cel dintîi aflîndu-l bine,
Ieşiră celelalte de la sine;
Acum ştia şi Luna cînd răsare,
Conjuncţiunile pe fiecare;

Şi prin aceeaşi operaţiune
Află tot mersul schimbătoarei Lune;
Mai cunoştea tipicurile toate
Ale magiei celei blestemate
Ce-i îndeletnicire de păgîni;
Şi iacă, după două săptămîni,
Făcu minunea asta pe pămînt:
Acele stînci păreau că nu mai sînt.
Biet Aurel se da de ceasul morţii,
Tot îndoit de cum cădea-vor sorţii,
Şi aşteptînd minunea-nfrigurat;
Iar cînd văzu că stîncile-au zburat,
Că piedici nu mai are-n calea lui,
A-ngenuncheat 'naintea vraciului
Strigînd din piept: «Îţi mulţumesc, stăpîne,
Şi ţie şi Venérei celei bune,
Că m-aţi scăpat de chin ucigător».
Apoi spre templu se porni de zor,
Unde ştia că e domniţa dusă.
Şi ei, cu-nfăţişare preasupusă
Şi inima cît puricele-n el,
I s-a destăinuit într-acest fel:
«Domniţa mea curată, căreia
Eu mă smeresc şi-ţi dărui dragostea
Şi nu mi te-aş atinge nici c-o floare —
De n-aş simţi în mine-aşa dogoare
Încît aici 'nainte-ţi pot să mor —
N-ai şti de dorul meu mistuitor,
Dar cată să ţi-l spun, căci altfel pier:
Îmi stă, domniţă, inima-n jungher.
Dar dacă tu de moartea-mi milă n-ai,
Cuvîntul vezi să nu ţi-l calci, încai.
Căieşte-te-ntru Domnul Cel Ceresc
Şi morţii nu mă da că te iubesc.
Făgada ta ţi-o aminteşti prea bine:
Nu că ţi-aş cere ce mi se cuvine,
Ci milei tale doar mă rog ferbinte.
Acolo în grădini, atunci, ţii minte,
Domniţă, te-ai legat cu jurămînt
Să mă iubeşti ca nimeni pe pămînt.
Mi-i martor Dumnezeu: aşa ai spus,
Deşi de-a ta iubire vrednic nu-s.
Voiesc să-ţi apăr cinstea ta de nea
Mai 'mult decît să-mi mîntui viaţa mea;
Porunca ce mi-ai dat e împlinită.

Mergi dar să vezi, domnița mea iubită,
Sau fă cum crezi și după voia ta —
Dar orice-ar fi, făgada n-o uita.
Vieață, moarte-n mîna ta le-am pus.
Dar una știu: că stîncile s-au dus!»
El a plecat, iar dînsa a rămas
Cu nici un strop de sînge în obraz;
Cum să-i dea-n gînd că-n leasă va să cadă!
«La ce — strigă — făcui așa făgadă!
Au cum să crezi că-i om să făptuiască
Asemenea minune diavolească!
E în răspărul firii!» Și-a plecat
Spre casa ei cu duhul sfîșiat,
Iar teama plumb îi puse în picioare.
O zi sau două a gîndit că moare
Cînd din leșin într-alt leșin cădea;
Dar n-a vorbit nimic cu nimenea —
Arvéragus lipsea de-acasă — doar
În sinea ei striga, cu dor amar,
Cu chipul pămîntiu și glas de jale
Așa cum auzi-veți mai la vale:
«Alei — striga — tu, soartă nemiloasă,
Pe nevisate ți-am căzut în leasă;
Și din strînsoarea ta nu știu scăpare
Decît au moartea, au rușine mare;
De una negreșit avea-voi parte.
Dar nu e dintr-ales: mai bine moarte
Decît să cad cu trupu-ntru păcat,
Să-mproșc cu tină numele-mi curat;
Prin moarte-ncalte-aș fi răscumpărată.
Au cîte soațe vrednice, de-alt'dată,
Fecioare cîte viața nu-și curmară
Decît să-și facă trupul de ocară?
Asemeni întîmplări stau mărturie:
Tirani, treizeci, odată, la orgie,
Pe Phido-atenianul l-au răpus,
Apoi porunci dădură de-au adus
Pe fiicele-i, brîncindu-le din spate,
Și le-au silit să joace despuiate
În sîngele părintelui jungheat.
Blestem pe ei! Iar dacă au cercat
Să le răpească-a fecioriei floare,
S-au smuls de ei curatele fecioare
Și-ntr-o fîntînă toate s-au zvîrlit,
Cum scrie în izvoade răzvedit.

Cei din Messina au tîrît, se spune,
Din Sparta cincizeci de fecioare june,
Voind să-şi facă poftele cu ele;
Dar una din fecioarele acele
Cu viaţă nu scăpă, adevărat,
Căci mai degrab' jungheate s-au lăsat
Decît să-şi piardă fecioria lor.
Eu, dar, de ce m-aş teme c-am să mor?
Tiranu-Aristoclid, aşijderea,
Pe-o fată, Stimphalida, o pîndea;
Ucis fiindu-i tatăl, noaptea, fata
La capiştea Dianei alergat-a
Şi-atît de tare s-a-ncleştat de zee
Că n-au putut de marmur s-o descleie;
Lovită, trasă, smulsă, biata fată
Muri în locu-acela zdrumicată.
Cînd blîndelor fecioare scîrbă le e
Stîrnitei pofte pradă să se deie,
Mai abitir o soaţă se cuvine
Să moară, decît trupul să-şi întine.
Nevasta ducăi Hasdrubal, cartagul,
Nu-şi rupse însăşi zilelor şiragul
Cînd au răzbit romanii în oraş?
Ţinîndu-i strîns la sîn pe copilaşi,
În foc s-a azvîrlit, decît să stea
Să-şi facă răii mendrele cu ea.
Lucreţia nu-şi dete moarte-ndată
Cînd fost-a de Tarquiniu întinată,
Gîndindu-se că-i mai uşor să moară
Decît să poarte nume de ocară?
Şi în Milesia, şapte fete, iar,
Nu s-au străpuns, de groază şi amar,
Spre a nu fi de gali batjocorite?
Asemeni pilde, cred, sînt nesfîrşite
Şi să le-nşiri n-ajunge-o viaţă-ntreagă.
Cînd Habradat ucis fu, soaţa-i dragă
Junghindu-se, lăsă prelinsul sînge
În rana lui căscată a se strînge,
Zicînd: «Încalte trupul meu cinstit
Dè nici un om nu fi-va pîngărit.»
Au ce rost are pilde să mai cat,
Cînd ştim ce multe viaţa şi-au curmat
Decît sa rabde sila si rusine?
Trag dar, învăţătura că-i mai bine
Să mă rapun, sa nu má las spurcată.

Lui vreau să-i fiu cinstită viața toată,
Sau mai degrab' să pier de mîna mea,
Cum fiica lui Demotion și ea
Muri, ca să rămînă ne'ntinată.
O, Cédas, două fete-aveai odată
Și s-au ucis; mai mare mila-mi este
Cînd iar citesc cumplita lor povestel
De și mai mare milă mă-nfior
Gîndind cum a scăpat de Nicanór
O tebăncuță, moarte dîndu-și ea.
Și încă-o tebăncuță tot așa:
Un machedon iubind-o cu de-a sila,
Prin moarte s-a răscumpărat copila.
Așijderi, iar, lui Nicerat nevasta
Nu singură s-a smuls din lumea asta?
Iar draga lui Alcibiad, la fel,
Nu s-a jertfit, îndată după el,
Decît să-i lase leșul ne-ngropat?
Ce soață fu Alcesta de-altădat'!
Credința Penelopei lui Omer
N-o proslăvesc elinii pînă-n cer?
Și iar, de Laodamia s-a spus
Cum că fiind Protheselau răpus,
Stingheră să trăiască n-a mai vrut.
Dar Porția cea nobilă? Cînd Brut
Căzu ucis, jăratec a mîncat,
Atîta ce-l iubea pe răposat.
Pe credincioasa Arthemisa oare
N-o laudă și ginții barbare?
Teuta, neclintita-ți vrednicie
Soțiilor le steie pildă vie!
Și tot așa mai zic de Bilia,
De Rodogona și Valeria.»
Deci Dorigena își trecu, plîngînd,
O zi sau două, tot cu moartea-n gînd.
Ei, și-ntr-a treia noapte s-a-nturnat
Arvéragus acas', și tulburat
A întrebat-o pentru ce se frînge,
Iar dînsa mai dihai porni a plînge.
«Alei — gemea — la ce m-am mai născut!»
Și-i spuse toate dintru început,
Ce-a zis, și ce-a jurat și ce-a mai fost:
Să vi le-nșirui iarăși n-are rost.
Dar blîndul soț s-a-nseninat la față
Și surîzînd, îi zise cu dulceață:

«Nimică alta, Dorigena mea?»
«Nimic, pe Dumnezeu — se-aprinse ea —
Au nu-i destul și-atîta, Doamne sfinte!»
«Soția mea — îi zise — stai cuminte;
Chiar azi s-a-ntoarce totul înspre bine.
Dar jurămîntul cată de ți-l ține.
Așa să mă ajute Dumnezeu:
Îți spun că mai degrabă moarte vreu,
Din dragoste ce-ți port nemăsurată,
Decît să-ți calci, iubito, vorba dată.
Căci cinstea-i lucrul cel mai nalt pe lume.»
Și-atuncea, podidind de plîns, mai spune:
«Dar subt osînda morții te opresc,
Cît vei avea răsuflet omenesc,
Să-i povestești vericui pățania asta.
Eu unul voi răbda senin năpasta;
Nici tu durere nu-ți săpa-n obraz
Ca lumea să prepuie vreun năcaz.»
Chemînd la el pe-un scutier și-o fată
Le-a zis: «Plecați cu Dorigena-ndată
Și în cutare loc s-o însoțiți.»
Cu-nchinăciune, s-au pornit zoriți,
Dar făr-a ști de rostu-acelui drum,
Căci domnul nu le-a spus de ce și cum.
Veți zice dumneavoastră despre el:
Ce om destrăbălat și ce mișel
Să-și deie soața altuia în pat!
Dar ian mai ascultați ce s-a-ntîmplat,
Căci poate soartă bună o așteaptă:
Atunci să faceți judecată dreaptă.
Scutarul Aurel — acela care
V-am spus c-o jinduia cu-așa-nfocare
Pe Dorigena — o-ntîlni pe ea
Prin forfota mulțimii cînd trecea,
Pe strada mare, către-acea livadă
Spre a-și plăti năstrușnica făgadă.
El însuși s-a-ndreptat către grădină,
Căci casa i-o pîndea fără hodină
S-o vadă dacă iese la primblare.
Și astfel, din noroc, din întîmplare
S-au întîlnit, iar el, prea-bucuros,
O a-ntrebat unde-a pornit pe jos?
Răspunse Dorigena ca smintită:
«Înspre grădini, de soțul meu pornită
Să-mi țin făgada, oh! și vai! și-amar!»

S-a minunat în sine-acel scutar
Și-atîta milă l-a cuprins și jale
De dînsa și de chinurile sale,
Ba și de-Arvéragus cel prea-cinstit
Ce însuși soației lui i-a poruncit
Să-și țină, cum-necum, cuvîntul dat;
Așa de tare, zic, s-a-nduioșat,
Tot cumpănind ce-i bine și ce nu-i,
Încît și-a zis: «Mai bine pofta-n cui
Decît să fac așa scîrnavă faptă
Văzînd cinstită firea lor și dreaptă.»
Și-n scurte vorbe, zise către ea:
«Domniță, spune-i soțului așa,
Că prea cumplit e chinul ce te-apasă
Și prea curată firea lui, și-aleasă,
Primind rușine mai degrab' să pată
Decît să-ți calci cuvîntul spus odată;
Mai bine ne-mplinire vreau și chin,
Decît iubirea voastră s-o dezbin.
Eu te dezleg, domniță, pe vecie
De tot ce mi-ai făgăduit tu mie,
Și te dezleg de orice jurămînt
Ce mi te leagă pe acest pămînt.
Mă jur nicicînd să nu te prigonesc
Cu ce-ai jurat, și ție mă smeresc,
Cea mai curată-n inimă soție
Din cîte știu că sînt și-au fost să fie!
Dar cugetați într-una, voi, neveste,
La Dorigena și a ei poveste.
Cît cavalerul, și scutarul știe
Să făptuiască faptă cilibie.»
Căzînd domnița pe genunchii goi
I-a mulțămit scutarului. Apoi
S-a-ntors acas' și soțului i-a spus
Acele ce v-am povestit mai sus.
Să vă mai zic de bucuria lui?
Eu unul nu-s dibaci, nici vreme nu-i.
Arvéragus și Dorigena soața
Își petrecură, însorită, viața,
Nicicînd cătîndu-și între ei pricină;
El o-ndrăgea pe ea ca pe-o regină,
Iar ea în veci rămasu-i-a cinstită.
Povestea despre dînșii-i isprăvită.

Dar Aurel, sărmanul, dîndu-şi seamă
De pagubă, ursita şi-o blesteamă.
«Alei — se căina — la ce-i făcui
Aşa făgadă alhemistului
Să-i dau atîta aur! Ce mă fac?
Pierdut îs, oh, şi nu se află leac.
Va moştenirea să mi-o vînd desîrg
Şi cerşetor s-ajung. Aici în tîrg
Nu-i chip să mai rămîn, să-ncarc de-ocară
Pe-ai mei şi neamul meu, afară doară
De s-o-nvoi diacul ca bănetul
Să-l bucăţesc şi să-i plătesc pe-ncetul.
O, cum i-aş mulţămi că s-a-ndurat,
Şi i-aş plăti cinstit, mă jur curat.»
Cu nori în gînd, cătă-n lăcriţa lui
Şi-ndată-i duse alhemistului
Avutu-i — vreo cinci sute livre toate —
Şi l-a rugat să facă bunătate
Să-l păsuiască pentru rest, zicînd:
«Mă făloşesc, maestre, că nicicînd
Nu mi-am călcat cuvîntul; an de an
Plăti-voi datoria pîn' la ban,
Măcar de-ar fi şi-n zdrenţe să mă port,
Cerşind din poartă-n poartă cîte-un ort.
Dar de-ai putea blîndeţe să-mi arăţi
Şi doi-trei ani să mă scuteşti de plăţi,
M-ai înlesni nespus. De nu, curînd,
Silit îs moştenirea să mi-o vînd.»
Cînd Aurel a terminat de spus,
L-a întrebat acelălalt de sus:
«Au nu-mi ţinui cuvîntul ce ţi-am dat?»
«Ba da, ce-i drept, e drept şi nu-i păcat.»
«Şi pe domniţă n-o luaşi? Răspunde.»
Oftă din piept scutarul: «Aşi, de unde!»
«Şi care-a fost pricina, poţi să-mi spui?»
Şi el îi spuse alhemistului
De-a fir-a-păr ul toate cum au fost:
Să mai încep o dată n-are rost.
«Arvéragus — mai zise — prea-cinstitul,
În cazne mai degrab' şi-ar da sfîrşitul
Decît să-şi calce dînsa ce-a jurat.»
Şi-i spuse chinul ce-o a sfîşiat
Şi carnea cum se-ncrîncena pe ea
La gîndul silei numai; se vădea
Că-n nevinovăţie juruise.

«Căci de magie dînsa n-auzise
Şi-o milă m-a cuprins, neţărmurită;
Iar nobil el de-a fost să mi-o trimită,
Tot nobil eu i-am înturnat-o lui.
Mai mult decît atîta, ce să spui?»
Răspunse alhemistul: «Frăţioare,
Frumoasă-avurăţi amîndoi purtare.
Tu eşti scutar şi dînsul cavaler;
Dar să păzească Domnul Cel din Cer
Ca şi un cărturar să dea-napoi
De la o faptă cum făcurăţi voi!
Eu, domnule, mi te scutesc de plată
De parcă te-aş cunoaşte-ntîiaşi dată
Şî chiar acuş ai fi picat din cer.
Din mia cea de funţi un ban nu-ţi cer
Ca să-mi plăteşti ascunsa mea ştiinţă,
Căci mă socot plătit cu prisosinţă;
Şi-acum te las cu bine, domnul meu.»
Şi luîndu-şi calul, merse-n drumul său.
V-aş întreba pe voi, jupînii mei,
Au care-a fost mai nobil din toţi trei?
Răspundeţi-mi cît n-am pornit la drum.
Eu basmul istovitu-l-am de-acum.

AICI SE ISPRĂVEŞTE POVESTIREA RĂZEŞULUI

POVESTIREA CELEI DE-A DOUA MAICI

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA CELEI DE-A DOUA MAICI

Dădacăi a năravurilor toate,
Ce-i zic pre limba noastră *lenevie,*
Şi uşăriţei dulcilor păcate —
Potrivnica se cade piept să-i ţie,
Adicăte, pioasă *hărnicie*
Să dovedim din zori şi pînă-n sară
Căci, stînd, ne-nhaţă diavolul în gheară.

El, diavolul, cu mii de şfori viclene
Pîndeşte ne'ncetat pe sub sprînceană,
Doar-doar o prinde omul pus pe lene,
Căci gata-i pică-atuncea în capcană.
Dar pînă nu-i în labă de Satană
Nu ştie omul cine l-a-nhăţat.
Deci pune-te pe treabă, nu pe stat.

Chiar cînd de moarte omul teamă n-are,
Pricepe el şi-şi dă cu socoteală
Că lenea-i împuţită destrămare.
Doar pagubă-i de ea, necum scofală.
Huzurului de i te culci în poală
Îţi arde numai a mînca şi-a bea,
Şi te îmbuibi din truda altuia.

Deci, spre-a ne dezbăra de lenevie,
Izvor ce e de scîrbe şi ispite,
Cucernic hărnicit-am a vă scrie,

În stihurile mele tălmăcite,
Legenda vieții celei mucenite:
A ta, din trandafiri și crini cunună,
Cecilie, fecioara noastră bună!

Invocatio ad mariam

Și Tu, Ce floare ești între fecioare —
De cari a scris cu har Bernard preasfîntul —
La Tine Cea dintîia fac strigare:
Alinătoareo, luminează-mi gîndul
Spre-aceea ce pe diavol alungîndu-l
Prin moartea ei, s-a-nveșnicit curată —
Și-ajută-mi să-i spun viața lăudată.

Fecioară-mamă,-a fiului Tău fiică,
Izvor de milă și de bucurie,
Prin Care însuși omul se ridică
La culmi de umilință și sfinție,
Din veac n-a pregetat să-Ți deie Ție
Cinstirea multă Tatăl-Cel-Ceresc
Să-mbraci pe Fiul Său în strai trupesc.

În pîntecu-Ți ferice s-a-ntrupat
Nețărmurita pace și iubire,
Treimii călăuz și domn curat,
Și Căruia din veci în nemurire
Pămînt și cer Îi vor cînta slăvire;
Tu, Precistă Fecioară, L-ai născut
Pe Cel prin Care toate s-au făcut.

În Tine măreția se adună
Cu mila și cu-atîta îndurare
Că Tu — desăvîrșirilor cunună —
Nu sprijini doar pe cei ce-Ți fac rugare,
Ci deseori din bunătate mare
Pe mulți de bună voie-ntîmpinîndu-i
Chiar nerugată viața lor o mîntui.

Ajută, Tu Ce nu cunoşti prihana,
Fiinţa-mi în amaruri surghiunită;
Gîndeşte la femeia de la Cana
Ce-a zis că-s cîinii slobozi să înghită
Fărîma pe sub mese risipită.
Deşi sînt fiu al Evei, păcătos,
Primeşte, Tu, şi crezul meu pios.

Dar cum credinţa-i moartă fără fapte,
Dă-mi minte şi răgaz să mă scutesc
De locu-n care-i cea mai neagră noapte!
Şi, rogu-Te, potir cu har ceresc,
Să-mi pui cuvînt la tronul cel domnesc
Unde se cîntă pururea «Osana»,
Tu, Maica Lui, odor al sfintei Ana!

Întemniţatul duh mi-l luminează,
Căci tulburat îl simt prin molipsire
Cu trupul meu, şi greu l-împovărează
Lumescul jind, făţarnica iubire.
Izbavă, Tu, liman de mîntuire
Al celor ce-s în chin şi-n destrămare,
Ajută-mă, căci voi să-ncep lucrare!

Pe cititori îi rog cu stăruinţă
Să-mi dea iertare dacă vrednic nu-s
Povestea s-o urzesc cu iscusinţă,
Dar tîlcuri şi voroave le-am adus
Chiar de la cel ce prea pios a pus
Povestea-n scris; eu spun legenda şi
Să dregeţi voi pe unde-oi mai greşi.

Interpretatio nominis Ceciliae
quam ponit frater Iacobus Ianuensis
in Legenda Aurea.

Întîi şi-ntîi aş vrea să tălmăcesc
Porecla de *Cecilia:* se ştie
Din basm că-n englezeşte-i «crin ceresc»,
Avînd întreagă dalba-i feciorie
Iar cinstea albă, albă-colilie,

Dar cuget verde. Bunu-i nume lin
Înmiresmînd-o, zisu-i-s-a «crin».

Înseamnă și «a orbilor cărare»
Căci pildă fu de îndrumare bună;
Și mai cetii că este o-mbinare
Din «cer» și «lie» care împreună
Chiar numele «Cecilia» l-adună.
Spui «cer» pentru a ei cucernicie,
Spui «lie» pentru dîrza-i hărnicie.

Mai poți, zicînd Cecilia, să-nțelegi
«Ne-oarba», sfînta plină de lumine
Cu mintea și virtuțile întregi;
Sau numele fecioarei poate vine
Din «cer» și «leos»; — deci dar se cuvine
Să o numim și «cerul lumilor»,
Spre fapte drepte călăuzitor.

Căci «lume» este-n graiul anglicesc
Chiar «leos», și la fel cum poți vedea
Pe cer sori, lună, stele ce-l spuzesc,
Aidoma și-n sufletul din ea
Mărinimia se învecina
Cu a înțelepciunii limpezime
Și fapte luminoase o mulțime.

Așijderi iar, cum filosoful scrie,
Că blînd e cerul, dîrz și arzător,
La fel fecioara asta zăpezie
La facerea de bine dîrz de zor,
Arzînd s-arate milă tuturor,
Statornică-n blîndețe fără seamă...
Acum vă tălmăcii și cum o cheamă.

AICI INCEPE POVESTIREA CELEI DE-A DOUA MAICI, DESPRE VIAŢA SFINTEI CECILIA

Cecilia, se-arată la cazanii,
Purcede din rîmleni de neam slăvit
Şi îndrumată fu din fragezi anii
Către Hristos, în gînd purtînd sfinţit
Cuvîntul Său... Şi nu a contenit
Să-L teamă îndrăgindu-L totodată,
Rugîndu-L s-o păstreze nestricată.

Şi cînd a trebuit să fie dată
La casa ei fecioara asta şi
C-un tinerel, Valeriu, măritată,
Sosindu-i ziua sfintei cununii,
Cucernic-umilita se gîndi
Un cămeşoi ţesut din păr a pune
Sub rochia de fir — ce-i sta minune!

Cînd slobozeau din harfe imn, cînta
Şi inimioara fragedei copile:
«O, Doamne, trup şi duh, cu mila Ta
Umbrindu-mă, curate ţine-mi-le!»
Şi-a tot postit din două-n două zile
De dragul Celui ce muri pe lemn,
Rugîndu-I-se-ntr-una cu îndemn.

Ci cînd cu soţul fu să intre-n pat,
Ca de-obicei, cînd noaptea vine-n prag,
Îi zise la ureche de îndat':

«O, soțul meu cel dulce, scump și drag,
Aș vrea să-ți dau un lucru în vileag
De vrei s-asculți și dacă juri să-mi spui
Că n-ai să mă destăinui nimănui.»

Valerian jură cu strășnicie
Că nici dintr-o pricină, nicecînd,
Nicicui n-o spune, ori ce-ar fi să fie.
Pe urmă ea porni cu ăst cuvînt:
«Un paznic am — i-a spus — un înger blînd;
I-s dragă, și cu drag — dormind sau trează —
El trupul mi-l păzește și veghează.

Și de-ar simți că-ncerci a mă atinge,
Că mă-ndrăgești spre josnice plăceri,
Pe loc în coasa morții te-ar înfige
Și-n floarea tinereții va să pieri;
Ci dragoste curată dacă-mi ceri
Te va iubi atît cît și pe mine,
Scăldîndu-te-n desfături și lumine.»

Valeriu, îndrumat de Dumnezeu,
Răspunse: «Ca să fiu încredințat,
Arată-mi-l, să-l văd la chip și eu,
Și înger dacă e cu-adevărat,
Mă voi purta așa cum m-ai rugat;
Iar de iubești pe altul, jur că-n voi
Împlînt această spadă-n amîndoi.

«Pe înger dacă simți îndemn să-l vezi —
I-a spus Cecilia — îl vei vedea:
Doar în Hristos crezînd, să te botezi.
O leghe dacă bați — mai zise ea —
Pe Via Appia de-un sat vei da,
Și spune-le sărmanilor din sat
Cuvintele acestea răspicat:

Le spune că Cecilia te mînă
Pe Moș Urban 'naintea ta să-l scoață,
Că țelu-ascuns îi, dar pornirea bună,

Și după ce-l vei fi văzut la față,
Să-i spui așa cum îți dădui povață.
Și de păcate dacă te-a spălat,
Pe înger îl vedea-vei de îndat'.»

Plecă Valerian pe-aripi de vînt
Și-ntocmai cum fecioara l-a-nvățat,
Aflatu-l-a pe-acel bătrîn preasfînt
În țintirim, peste-un mormînt plecat,
Și arătîndu-i neîntîrziat
De ce-a venit — Urban, de bucurie,
Îți înalță luminile-n tărie.

Și mînile — și zise lăcrimînd:
«Cristoase-atotputinte, săditoare
De neprihăni, păstorul nostru blînd!
Primește-a nevinovăției floare
Din inima Ceciliei fecioare!
Ea, roaba ta — ca harnica albină,
Slujește Ție fără de hodină!

Pe el, abia nuntitul soțul ei,
Leu mînios, la Tine l-a mînat,
Și iată-l cel mai blîndul dintre miei!»
Atunci, un moș bătrîn s-a-nfățișat
Naintea lor, cu straiul alb, curat,
Și-o carte-n mîni, cu scrisul aurit,
Și-n fața celui june s-a oprit.

Căzu de spaimă mare la pămînt
Valerian, dar se sculă pe dată
Și-n carte sloveni acest cuvînt:
«Un Domn și-o lege-n veci nestrămutată,
O singură Biserică, și-un Tată
În cer și pe pămînt, al tuturor,»
Sta scris în buchi de aur sclipitor.

Cînd junele citit-a, moș-bătrînul
«Crezi astea — zise — crezi au nu crezi, spune?»
«Le cred — grăi Valerian păginul —

Căci nu-i sub Ceruri minte să adune
Un adevăr mai fără stricăciune.»
Atunci pieri ca-n vis unchiașu-acel
Și-Urban îl botează pe voinicel.

Acasă-ntors Valerian, pe ea
Cecilia c-un înger o găsește
Ce două cununițe-n mîni avea —
De trandafiri și crini... Și o gătește
Cu cea dintîi pe fată, îngerește;
Valerian primi apoi, învoaltă,
De la heruv cununa cealaltă.

«Cu trup curat și cuget ca de rouă
Purtați-vă — le spuse el — cununa,
Căci eu din rai adusu-vi-le-am vouă,
Și nicecînd usca-se-va vreuna,
Ci tare miresma-vor totdeauna;
Acela doar le vede, care cată
Cu ochi de prunc și inimă curată.

Iar tu, Valerian, ce de îndată
Te-ai îndrumat pe limpedea cărare,
Cuvîntă: cum rîvnești să iei răsplată?»
Răspunsul fu: «Un frate am pe care
În lume îndrăgescu-l cel mai tare;
Mă rog a fi și dînsul îndreptat
Pe drumul ce-l aflai, adevărat.»

«Te-ascultă Domnul — îngerul îi zice —
Și amîndoi cu frunze de finic
Veni-veți voi la praznicu-I ferice.»
Sosi Tiburțiu, celălalt frățic,
Și cînd simți al doilea voinic
Răsurile și crinii cît de bine
Amiroseau, s-a minunat în sine:

«La vremea asta foarte mă mai mir
De unde bate bălsămata undă
De crin care-o simțesc și trandafir!...

Căci nici în pumn de-ar fi să mi se-ascundă
Nu m-ar putea mai mult să mă pătrundă;
Parfumul care-n pieptu-mi s-a-ncuibat
Alcătuirea veche mi-a schimbat.»

«Cununi avem — Valerian răspunse —
Din crini și din răsuri, strălucitoare;
De ochii tăi cununile-s ascunse.
Dar tot precum le simți, făcui rugare
Cu ochii să le și vezi, frățioare,
De năzuiești cu dor și sîrguință
Spre dreptul adevăr, și cu credință.»

Tiburțiu dă răspunsul: «Tot ce spui
Aievea-s, ori în vis le auzii?»
Valerian i-a zis: «În vizuri fui,
O, frate, pîn-acum, așa să știi;
La adevăr doar astăzi mă trezii.»
Tiburțiu: «Apucași pe care cale?»
Valerian: «Vedea-vei mai la vale.

Un înger adevărul m-a-nvățat
Și-l vei vedea și tu de-ți vei răpune
Credința-n idoli, viețuind curat.»
Despre minunea îmbelor cunune
Predoslovia lui Ambroziu spune;
Cu măreție, astă peană sfîntă
Așa-o proslăvește și cuvîntă:

Ca să primească semn de mucenic
Cecilia, împlîndu-se de har,
Din mierea lumii n-a luat mertic.
Dovadă: frații, bunul îndreptar
Primindu-l, Dumnezeu le-a dat în dar
Cununi înmiresmate, și l-a pus
Pe heruvimul Său de l-au adus.

Ea datu-le-a cereasca fericire,
Iar lumea cunoscu de ce mult preț e

A neprihanei jertfă în iubire.
Tot ea s-a străduit să-i mai învețe
De idoli cum că-s toți deșarte fețe —
Căci idolii sînt muți și surzi sînt ei —
Făcîndu-i să se lepede de zei.

«Acel ce crede altfel, fiară este,»
Grăi Tiburțiu; și de bucurie
Ea-l sărută cînd auzi aceste,
Văzînd că adevăru-n el învie.
«De azi te iau toiag de sprijin mie,»
Îi spuse lui frumoasa fată sfîntă;
Și iarăși dup-aceea mai cuvîntă:

«Precum întru Hristos m-am cununat
Cu frate-tău, așijderi lîngă mine
Te iau drept ajutor apropiat,
De zei fiindcă te lepezi cu rușine.
Mergi dar cu el, botează-te pe tine,
Te fă curat, încît pe heruvim
Să-l poți privi cum zis-am că-l privim.»

Grăi Tiburțiu dînd răspuns: «Frăție,
La cine să mă duc, la ce liman?»
«Să vii cu pieptul plin de bucurie,
Ca să te duc la preotul Urban.»
«La preot mă îndemni, Valerian,
Acolo vrei tu, frate, să mă duci?
Ciudată cale-mi pare că apuci...

Nici vorbă de Urban — a mai răspuns —
Că-i osîndit de-atîtea ori să piară
Și-n pribegie viețuie ascuns
Necutezînd a scoate capu-afară;
De le-ar pica dușmanilor în gheară
I-ar și da foc pe roșu rug... La fel
Și nouă de ne-ar prinde lîngă el.

Și tot cătînd pe zeul cela sfînt
Ce tainic stă pitit în Ceruri sus,

Noi arşi ne-am pierde viaţa pe pămînt!»
Atuncea dîrz Cecilia i-a spus:
«Să se-nspăimînte că va fi răpus
Biet-omul, pare-mi lucru cu dreptate
De n-ar mai fi şi altă viaţă, frate.

Altunde, însă, altă viaţă este —
Iar cei ce-o au în veci de veci nu mor —
De care Mielul datu-ne-a de veste,
El, fiu din Cel A-toate-ziditor;
Şi cîte sînt cu rost în firea lor
De Sfîntul Duh ce Tatăl ni-l trimite
Au fost, aşa să ştii, însufleţite.

Prin predici şi minuni, Mîntuitorul
De-o altă viaţă face arătare
Ce-şi poate cîştiga-o muritorul.»
Atunci Tiburţiu puse întrebare:
«Păi, soră dragă, nu spuseseşi oare
Că nu-i decît un singur Dumnezeu,
Şi-acu' de trei te-auz vorbind mereu?»

«Îţi limpezesc îndată — zise fata.
Là fel precum în om îs împletite
Cu ţinerea de minte judecata
Şi isteţimea — tot nedespărţite
Şi-n Domnul trei fiinţe sînt topite.»
I-a predicat pe urmă de venirea
Lui Mésia, apoi de răstignirea

Şi despre cîte toate patimi grele;
Cum zăbovi pe-acest pămînt Isus
Pe oameni de păcate ca să-i spele,
Căci omul e păcatului supus;
Acestea lui Tiburţiu i le-a spus.
Şi-atuncea el, cu frate-su-mpreună,
A mers la preot plin de voie bună.

Urban bătu metanii, şi voios
L-a creştinat, învăţătură dîndu-i

Întreagă, de oștean întru Hristos.
Apoi, de haruri inima umplîndu-i,
Tiburțiu a putut vedea la rîndu-i
Pre îngerul... Și orișice rugare
A lui afla la Domnul ascultare.

Minunile făcute pentru ei
De Fiul, anevoie-s de-nșirat;
Dar, ca să spun pe scurt și să închei,
Ostași romani să știți că i-au cătat
Și la Almach prefectul i-au purtat.
Acesta cercetîndu-i înțelese
Și-n capiștea lui Zeus îi trimese,

Poruncă dînd: «Acelui ce nu vrea
S-aducă jertfă, capul să se taie.»
Și ucenicii din povestea mea
De Máxim — om de taină și chehaie
Prefectului — au fost luați... Pîraie
De lacrimi a vărsat ostașul cînd
Pe cei doi sfinți cu el i-a fost ducînd.

Cînd Máxim auzi cuvîntul sfînt,
Scoțîndu-i din a gîdei crudă gheară
Le-a dat la dînsul acoperămînt;
Și iată că prin predici, pînă-n sară
Făcură pe călăi de lepădară
Ca și chehaia, legea lor stricată
Îmbrățoșind pe cea adevărată.

Pe înnoptat Ceciliá șosi
Cu preoți, botezîndu-i dimpreună;
Pe urmă, cînd albiră zori de zi,
Fecioara prinse astfel să le spună:
«Ostași iubiți din oastea Lui cea bună,
Stîrpiți ce-i rău în voi din rădăcină
Și platoșă încingeți, de lumină.

Ați dat, ce-i drept, o luptă foarte mare,
Croit vi-i drumul, apărarăți bine

Credința... Și Acela pentru Care
Slujirăți voi, cununa vieții vine
Ca să v-o dea precum vi se cuvine.»
Acestea zise, frații fură iar
Mînați să-nchine jertfă la altar.

Dar cînd i-au dus la locul hărăzit —
Atît mai spun, să pot să-nchei curînd —
Tămîie să presare n-au voit;
Ci în genunchi căzură ei pe rînd
Cu pioșia-n inimi fremătînd.
Și chiar acolo-i descăpățînară,
Dar duhurile-n slavă le zburară.

Iar Máxim ce văzuse astea toate
A povestit cu lacrime amare
De sufletele-n ceruri avîntate
Într-un alai de îngeri albi... drept care
S-au creștinat păgîni, mulțime mare.
Atunci Almach, c-un bici cu plumburi, puse
A-l bate pîn' ce viața i se duse.

Lîngă Tiburțiu și Valerian
Cecilia în taină îl astrucă
În țintirim sub neted bolovan.
Apoi Almach poruncă dă năucă
La slujitori, pe fată să-i aducă
Spre a sili-o chiar în fața lui
Tămîie să presare zeului.

Dar luminați de-a ei învățătură,
Plîngînd s-au pocăit și-au dat crezare
La spusele-i, strigînd cu toți din gură:
«Hristos și Tatăl — fără dezbinare —
Sînt unul Dumnezeu Cel Viu, căci are
De-o slujnică așa de bună parte;
Adeverim aceasta pîn' la moarte!»

Aflînd Almach acestea, dă poruncă
Să i-o aducă lui la-nfățișare,

Și-ntîi o întrebare îi aruncă:
«Au ce fel de femeie mi-ești tu oare?»
«Eu sînt — răspunse ea — de viță mare.»
«Te-ntreb, și de te superi și de nu,
Ce lege ții și-n care zeu crezi tu?»

«De la-nceput rostiși nărod cuvînt
Căci vrei să-ți dau răspunsuri două ție
La o-ntrebare, chiar ca omul tînt!»
Atunci Almach i-o-ntoarse cu mînie:
«Cum de mă-nfrunți cu-atîta sumeție?»
«Cum de te-nfrunt? fecioara îi răspunse.
Din cuget drept și gînduri neascunse.»

Și iar Almach: «Ori nici nu iei în seamă
Puterea mea?» Dar ea plăti cu-aceste
Cuvinte: «De puterea-ți nu mi-e teamă,
Deoarece în om puterea este
Precum o beșicuță ce plesnește,
Fiind cu vînt umplută... doar un ac
Făloasei umflături îi dă de hac.»

El ei: «Ai început cu răzvrătire
Și-n răzvrătire stărui tot mereu;
Au nu știi că înalta cîrmuire
A dat ucaz canon să-ndure, greu,
Creștinul care crede-n Dumnezeu
Cînd nu vrea să se lepede de cruce?
Altmintreli poate-n pace a se duce.»

«Mai marii voștri foarte-s cu păcat
Iar legea li-i zăludă și haină;
Ne-nvinuiți și nu-i adevărat;
Ci voi, măcar că știți că n-avem vină,
Năpăstuiți suflarea cea creștină
Fiindcă i se-nchină lui Hristos;
De asta doar ne împleți de ponos.

Dar noi știind că sfînta noastră lege
E plină de virtute, n-o zvîrlim.»

Almach răspunse: «Una, dar, alege,
Jertfește sau te rupe de creștini,
Spre a putea de chin să te scutim.»
Fecioara auzindu-l, prinse-a rîde
Și astfel zise sfînta către jude:

«O, jude potmolit în neștiință,
Tu vrei să fug de nevinovăție
Și să mă fac nevrednică ființă?
Priviți, curteni, la el fățărnicie,
Cum bîiguie și stăruie-n prostie...!»
Atunci Almach: «Nefericito, oare
Puterea-mi n-o cunoști de cît e-n stare?

Au nu mi-au dat ai noștri domnitori,
Da, dreptul și căderea neștirbită
Să iert sau să-i ucid pe muritori?
De ce mă-nfrunți așa de sumețită?»
«Vorbesc dintr-o credință neclintită
Și nu semeț... iar cei asemeni mie
Să știi că scîrbă au de sumeție.

De adevăruri frică dacă n-ai,
Ți-arăt întru dreptate și pe șleau
Că o minciună mare spusu-ne-ai.
Ziseseși: regii dreptul datu-mi-au
Să-l tai sau viață omului să-i dau...
Tu, care doară viața poți s-o ceri,
Nestăpînind și altfel de puteri!»

Zi, dar, că-ți dete ție craiul coasă
De dregător al morții — căci de zici
Mai multe, minți... putere găunoasă!»
«Înfrînă-ți tu al limbii mîncărici
Și zeilor jertfește, chiar aici,—
Rosti Almach. Ocara-ți nu mînjește,
Căci pot s-o sufăr filosoficește.

Cu-acele hule numai nu mă-mpac
Cu care tu pe idoli mi-i împroști.»

Cecilia: «O, cap de prostănac,
Din toate cîte-mi spus-ai te cunoşti
Că parte faci din ceata celor proşti;
În fel şi chip te-arăţi oştean zevzec,
A-tot-neştiutor, şi jude sec.

Ţi-i ochiul orb, da, orb desăvîrşit,
Căci lucrul ce s-arată orişicui
Că piatră e — fapt tuturor vădit —
Tu astei pietre zeu voieşti să-i spui.
Te-ndemn să pipăi bine, ba să pui
Şi limba, şi-o s-o afli stei sadea,
De n-ai cu ochii-ţi orbi cum o vedea.

Te faci de rîsul lumii şi-i ruşine
S-agoniseşti dispreţul tuturor;
Deoarece tot insul ştie bine
Că-n slăvi stă Cel A-toate-ziditor;
Iar chipurile astea nu-s nici lor
Nici ţie de folos, căci nici nu sînt
Mai mult decît un fir de pleavă-n vînt.»

Aşa i-a spus, şi alte multe încă;
Iar el s-a mîniat, şi la călăi
S-o ducă-n casa ei a dat poruncă:
«Să mi-o-mbăiaţi în roşii vîlvătăi.»
Întocmai chiar făcură servii răi,
Căci au închis-o-n baie pe fecioară
Şi dedesubt foc straşnic aţîţară.

O noapte lungă, fata, şi-înc-o zi
În aburi arzători şi în dogoare
A stat ca-n iaz — şi chinuri nu simţi,
Neslobozind broboană de sudoare.
Dar tot în baie-i fuse dat să moară
Căci el, Almach, mînă, hain, s-o taie
Un slujitor al său acolo-n baie.

Trei 'spade-i dete gîdea în cerbice
Dar n-a putut — măcar că se muncea —

Cu nici un chip grumazul să-i despice;
Şi cum pe-atunci o lege poruncea
Să nu se pedepsească nimenea
Cu patru lovituri — acel gealat
Să mai lovească n-a mai cutezat.

Zăcînd cu beregata spintecată,
Ca moartă, a lăsat-o şi-a fugit...
Creştinii megieşi săriră-ndată
Şi sîngele cu feşe i-au oprit.
Trei zile biata-n cazne-a mai trăit,
Necontenind să propovăduiască
Nici o clipită legea-i creştinească.

Le-a-ncredinţat apoi al ei avut
Să-l ducă lui Urban cu ăst cuvînt:
«Lui Dumnezeu atîta i-am cerut,
Să am răgaz trei zile pe pămînt
Ca să ţi-i las, cît încă vie sînt,
În grija ta pe-aceşti creştini... Şi-aş vrea
Biserică să faci din casa mea.»

Urban cu-ai săi diaconi ucenici
Pioşi au dus-o noaptea de-o-ngropară
În taină lîngă ceilalţi mucenici;
Iar casa i-au sfinţit şi-o botezară
Biserica Ceciliei Fecioară.
Acolo nalţă lumea osanale
Şi astăzi lui Hristos şi sfintei sale.

CU ASTA SE ISPRĂVEŞTE ŞI
POVESTIREA MĂICUŢEI
CELEI DE-A DOUA

POVESTIREA ARGATULUI AVEI

Cinci mile-abia făcum în cursul zilei
Cu basmul prea-cucernicei Cecilii
Şi ne-a ajuns la Boghton-de-sub-Blee
Un ins în ţoale negre fumurii
Iar dedesubtul lor cu alb stihar;
Pe gloaba pagă-a noului drumar
Curgea sudoarea rău în aşa hal,
De parcă-mpintenase bietul cal
Trei poştii... Murgul slugii lui la fel,
C-abia-abia se mai ţinea de el;
Pe la gîtar sta spuma ca o blană,
De n-ai fi zis că-i cal, ci coţofană.
Avea la şa desag îngemănat,
Şi nu părea să poarte mult tarhat,
Ci sprinteior, ca vara, călărea...
Şi-am prins a mă ciudi în sinea mea
Cam cine-o fi şi ce? — pînă văzui
Că anteriul şi cu gluga lui
Cusute-s împreună; drept urmare
Am bănuit c-a fi vrun avă mare...
Pe spate pălăria de o iră
Îi atîrna de tare ce goniră,
Căci dase pinteni ca un năzdravăn;
Sub glugă-avea o frunză de lipan
Spre-a se feri de vipia de soare;
Rîdeai văzîndu-i gîrla de sudoare
Ce-i şiroia ca ţuica din cazan
Pe frunte, sub pătlagini şi lipan!...
Cînd ne-a ajuns, strigă: «O, sfinte tare,
Blagosloveşte astă adunare!
De dragul vostru am gonit delung
Fiindc-am voit din urmă să v-ajung
Spre-a drumeţi cu-aşa voioasă ceată...»
La fel — cuviincioasă şi plecată —

Grăi și sluga lui: «În zori, de cum
Zăritu-v-am la han pornind la drum,
Stăpînului pe loc i-am dat de știre,
Iar el s-a bucurat a vă-nsoțire,
Că-i tare petrecăreț domnul meu!»
«Așa? Atunci ajute-ți Dumnezeu —
I-a dat răspuns Hangiul — căci îmi pare
Că ți-i stăpînul om cu doxă mare
Și hîtru; iaca, rămășag aș pune
Că și o snoavă-două poate spune
Întru obștească noastră veselie!»
«Stăpînul zici? Cum nu?! Stăpînul știe
Povești cu haz, cît lumea, chiar așa!
Păi, crede-mă, jupîne, dumneata,
Că dacă l-ai cunoaște cît și mine
Mira-te-ai ce destoinic și ce bine
Lucrează orișice... să nu mă-ntrebi!
S-a înhămat la fel de fel de trebi
De care n-ar fi nimenea în stare
Din voi fără de buna-i îndrumare;
La cot cu noi pășește sfiicios,
Dar cine l-ar cunoaște-ar fi fălos
Și nu l-ar da uitării... zău c-așa e!
Mi-aș pune tot avutul la bătaie
Că nu-l veți mai uita d-aci-nainte.
Ca el mai rar bărbat așa cuminte;
E-odată om, vă spun s-o știți de bine!»
«O fi, dar, dumirește-ne, creștine:
Îi popă, nu-i, sau ce-i?» — rosti crîșmarul.
«Ei ași! E și mai și decît vicarul —
I-o-ntoarse sluga. Uite, ca să știi,
Ți-oi spicui pe scurt ce meserii
Și meșteșuguri lucră domnul meu:—
Puterea-i toată n-o cunosc nici eu
Măcar că i-s cam calfă oarecum.
De-o pildă caldarîmul de pe drum
Cît l-ați bătut și încă-l veți mai bate
Spre Canterbury, să-l răstoarne poate
Și-n loc s-așternă aur și argint.»
Hangiul, aste vorbe auzind
De la argat, a zis: «O, Născătoare!
Ascult și-mi pare lucru de mirare
Că el, deși atîta doxă ține
Încît cădea-s-ar toți să i se-nchine,
C-un port așa calic se-mpăciuie;

Guibeaua lui de nici un preț nu e —
Păi zău că da, așa să am eu bine!
De rúptă ce-i, în rapăn se mai ține...
De ce e-așa rufos, mă rog matale,
De vreme ce-ar putea să-și ieie toale
Mai bune, dacă-i vrednic pre cît zici?
Aíci să-mi dai răspuns, c-aici e-aici!»
«De ce? i-o-ntoarse sluga. Ce zor ai
Să-ntrebi, bătute-ar sfîntul Neculai?! —
Ți-oi spune, dar în taină, numai ție,
Să n-afle alții, rogu-te, bădie.—
Eu cred că-i peste fire de mintos
Și ce-i prea mult, ponos e, nu folos,
Cum zice înțeleptul... D-aia, zău,
Bezmetic îl socot și nătărău;
Căci ăl de are minte cu stamboala
Ades o folosește alandala.
Așa-i și el... Cu asta nu mă-mpac.
Plătească-i Cerul! Da' mai bine tac.»
Hangiul către slugă: «Fii pe pace!
Și-acu, om bun, ia zi ce știe-a face?
E-atîta de dibaci în vicleșuguri?
Că zici că-i mai ciupiși din meșteșuguri.
Ai vrea să-mi spui pe unde-aveți sălaș?»
Argatul: «Pe la margini de oraș,
Prin măhălăli ne-ascundem și fundace
Pe unde numai lotrul cuib își face,
Lîngă bîrlogul furului, spăimos,
Ca ăi ce stau în umbră și la dos;
Așa o ducem noi, taman așa...»
Iar gazda: «Dacă-mi ierți, te-aș întreba
De ce ți-i fața smeadă și gălbie?»
«O, Sfinte Petre, fire-ar, bre, să fie!
Să suflu-n flăcări îs așa deprins,
Că din obraji tot roșul mi s-a stins.
Privitu-n oglinjoare nu-mi prea place,
Ci aur mă căznesc să-nvăț a face...
Mereu ne dă amestecul în foc,
Mereu orbecăim fără noroc;
Nicicînd n-am izbutit și nicăiri...
Pe mulți îi îmbătăm cu amăgiri
Să ne-mprumute cu un zlot, cu trei,
Cu doispre'ce sau chiar mai multicei,
Să-i facem să ne crează-acei zevzeci
Că dintr-un zlot știm scoate douăzeci.

Minciuni și vlăvi!... Da' nu se dă bacut
Jupînul... și-o luăm de la-nceput.
Ci drumu-i lung pîn' la acea știință,
Și s-o cuprindem n-avem puterință.
Măcar că ne-am jurat să-i punem hăț,
Ne va lăsa milogi cu traista-n băț...»
  În timp ce sluga-și depăna voroava,
Îl auzi, venind aproape, ava,
Fiindcă sfinția-sa papistășească
Pe toți avea nărav să-i bănuiască;
Că zice Caton: «Hoțul crede că
Toți ceilalți doar de el se-mpiedecă.»
De asta, vezi, se dase lîngă slugă:
Să tragă cu urechea ce îndrugă.
Și auzindu-l s-a răstit la el.
  «Taci! Nu mai scoate nici un cuvințel,
C-altmintrelea e vai de capul tău;
În ochii lumii mă vorbești de rău
Și dai de gol lucrările-mi ascunse?!»
  «Ba zi-i mereu — Hangiul îi răspunse —
Nu-ți pese, bre, de vorba-i furioasă!»
Iar slujitorul: «Fire-aș dacă-mi pasă!»
  Cînd popa înțelese c-o s-o pață,
Că-i dă argatul tainele pe față,
Se rușină și o luă la fugă.
  «Acu vom rîde! zise-această slugă.
O să deșert pe dată sacul tot,
Că-i dus acu, trăsni-l-ar Savaot!
Nu-l mai slujesc de azi în veci de veci
Nici pentr-un ban, nici pentru patruzeci!
Pe cine m-a vîrît în hora asta
Pînă la moarte, bate-l-ar năpasta!
Belea, nu glumă, fost-a pentru mine
Ce-am tras — măcar ce-ar zice oarecine...
Da' vezi că eu, cu toată nemîncarea,
Cu toată truda, vaiul și duroarea,
Din horă n-am fugit... Și-acu, Preasfinte,
Fii milostiv și dă-mi destulă minte
Să povestesc de-aceste făcături —
De-a-ntregul nu, da' baremi picături.
O dată ce-a plecat jupînul meu,
Din cîte știu nimic s-ascund nu vreu...»

AICEA IA SFÎRȘIT PRECUVÎNTAREA
DE LA POVESTIREA ARGATULUI AVEI

AICI ÎNCEPE ARGATUL AVEI POVESTIREA SA

(Prima Pars)

De-a rîndul şapte ani slujii pe avă,
Dar din ştiinţa-i n-am nimic în glavă.
Avutul, tot, cu el l-am irosit
Şi zău că mulţi la fel au pătimit!
A fost un timp cînd vesel arătam
Şi-n haine scumpe ţanţoş mă purtam.
Acuma pot şi braci să-mi pun pe creştet;
Obrazul meu cel rumen, azi îi veşted
Şi bate-n faţa plumbului sleit;
De vreţi ce vrui, căi-vă-veţi cumplit...
Mi-au stins vederea truda şi migala.
Cerci să faci aur? Iacă procopseala!
Din meşteşugul ista lunecos
Alesu-m-am mofluz şi flenduros,
Ba chiar şi peste cap îndatorat
Cu aur mult ce-am tot împrumutat
Şi n-am să pot nicicînd a-l da-napoi.
Din pozna mea luaţi aminte voi!
De te apuci de-asemeni meşteşug
Şi stărui, nu mai pupi în veci belşug!
Cu treaba asta, zău, atît cîştigi,
C-ajungi, sfrijit ca ţîrul, la covrigi...
Şi după ce pierdu avutul tot
Jupînu-meu, spre visuri de netot
Întărîtă şi alţi nătîngi ca el
Să-şi spulbere averile la fel;
Căci ticălosul rîde, face haz
Cînd vîră şi pe semeni la necaz —

Așa mi-a zis cîndva un om cu carte.
Eah!... Da'să-mi torc povestea mai departe.
Aflînd cotlon de tainică lucrare
Ne socoteam deștepți nevoie mare,
Grăiam întort ca vracii și ca pochii
Și-n foc suflam de mai să-mi sară ochii!...

Să-ncep a v-arăta de fiecare
Amestec cum se drege pe cîntare?
Au de turnam un dram ori cinci — să zic,
De pulbere de-argint — sau alt mertic?
Să vă înșir ce nume dam adică
La osul ars în foc, la săricică,
La pilituri, ca praful măcinate?
Cum le vărsam într-un găvan pe toate,
Cum presăram întîi piper și sare
Și mai apoi aceste pulberi care
Le-ați auzit?... Cum le-astupam c-un geam
Și cîte alte multe mai puneam?
Cum lutuiam și geam și oală ca să
Nu aibă aburul pe un' să iasă?
Au despre focul iute ori molcóm
Ce-l întețeam? De traiul de neom
Ce sufeream pîn' limpezea fiertura
Și pînă se prăja și corcitura
Dintre mercur — adic-argintul viu —
Și celelante?... Trudă în pustiu!
Nici săricica fiartă-n hidrargir
Și nici litarga rasă pe porfir,
Drămăluite toate împreună,
Nu ne-ajutau să facem treaba bună.
Nici damful de deasupra puturos,
Nici drojdia sleită-n oală jos
De loc n-au fost în stare să ne-ajute:
De-a surda chin și oșteneli pierdute!
Bez cîtă cheltuială de parale
S-a dus pe apa sîmbetei la vale...
Mai poci a spune daraveri o mie
Legate de a noastră meserie,
Dar nu-s destoinic să le-așez la rînd,
Căci în știință încă mi-s plăpînd.
Ci vi le-nșir și vouă dinainte
De-a valma după cum îmi vin în minte:
Lut armenesc, cocleală, pămîntel,

Clondire, gavanoase fel de fel,
Ţucaluri şi pritoace, alambice,
Beşici de sticlă ce retorţi le zice,
Uiege-anume, piuliţe, şipuri
Şi alte marafeturi şi tertipuri...
Ce zor, au ce folos a vă mai spune
De «bun de bou», de «rubefacţiune»,
De ţipirig, pucioasă, şoricioaică...
Şi ierburi pot să-nşir — că multe-s, taică!
De-o pildă: odolean, turiţă mare
Şi cîte alte, de-aş avea răbdare...
Ardeam oloi în candeli din belşug
Doar om brodi ascunsul meşteşug.
Cuptorul pentru «calcinaţiune»
Şi cele de «albificaţiune»
Le încingeam cu cridă, cu albuşe,
Lut, bălegar, pişat, var, praf, cenuşe,
Cu vitrion, salitră şi cu pungi
De ceară, cu mangal, cu lemne lungi,
Cu sodă, tartru, sare de bucate,
Cu lucruri arse-n foc sau închegate,
Cu glod, cu păr de lup sau de muiere,
Cu piatră acră, drojdie de bere,
Cu sambarac, cu pulberi care sug
Şi alte-adaose... Am să vă-ndrug
De-argintul nostru cum se lămîiá,
Cum se-nchega, cum îi turnam maiá,
De oala pentru prube, de calupuri,
Şi-o să vă-nşir şi cele şapte trupuri
Şi patru duhuri chiar aidoma
Cum le-auzeam pe vraci că le chema:
La-ntîiul duh îi zice-argintul viu,
L-al doilea orpiment, şi-al treilea ştiu
Că-i ţipirigul; sulful vine-apoi...
La ăle şapte trupuri, iaca noi
Le spunem: aur-Soare, argint-Lună,
Fier-Marte, hidrargirul se-mpreună
Cu Hermes, Zevs cu albul cositor
Şi cuprul cu Venera, zău, să mor!
Această meserie blestemată
Îi vîntură oricui averea toată
Şi nume n-are bani cît poate pierde;
Aceasta mi-i credinţa şi-o spun verde:
Acel ce vrea s-arate că nebun e
Apucă-se de transmutaţiune,

Iar ăl de are cît de cît în pungă
Să vie-ncoa și... alhimist s-ajungă!
Au crezi că-i lesne astă meserie
S-o-nveți? Ei așil Călugăr, frate fie
Sau preot chiar, sau avă, orice-ar fi,
De-ar sta și zi și noapte și-ar ceti,
Tocind știința asta diavolească,
În darn!... Ba s-ar putea s-o și pățească...
Asemeni subțirimi să-nveți p-un prost?
De-a surda trudă! Vorbă fără rost...
Și de cunoști cetitul, și de nu,
Foloasele-s la fel, vedea-vei tu!
Căci cărturar de ești sau prostănac,
La transmutațiune... tot un drac:
Pînă la urmă, orișicum ar drege,
Biet omul tot cu praful se alege.
Dar am uitat să pomenesc îmi pare
De pilituri și despre apă tare
Și despre cum muiem și facem sloiuri
Din cele șapte trupuri, de oloiuri,
Și cum spălăm metalu' la topire...
În șapte Biblii nu-i cin' să le-nșire
Pe toate cîte-s! Zău așa! Și-mi vine
Să mai retez pomelnicul... Văz bine
Că vă spusei destule-ncît să-mi fac
Ortac de drum pe cel mai groaznic drac.
De-ajuns!... La piatra filosoficească
Toți năzuiau; de-ar fi să se găsească
Acel cevași ce-i zice elixir,
Am izbîndi... dar jur pe sfîntul mir
Că orice-am meșteri și orice-am face
Tot nu răzbim să-i dăm de rost și pace...
Ea ne-a mîncat averi și galbeni grei
Și mai să ne smintim de răul ei;
Dar vezi că-n piept nădejdi ne tot încearcă —
Nădejdi mai iuți ca zama de chiparcă —
Că doar ne-o pune mîna-n cap norocul:
Cai verzi și gărgăuni mai rău ca focul!
În veci vom bîjbîi, așa să știți!
Credința că doar-doar... săraci lipiți
Făcu din cei ce-au bizuit în ea;
Dar tot n-o dă în trăsnet nimenea
Căci tot ne pare agurida dulce;
Și chiar de n-ar avea ca să se culce
Decît o zdreanță veche drept macat

Şi doar o gioarsă, ziua, de purtat,
Le-ar vinde pentru meseria sa
Oricare mag şi tot nu s-ar lăsa...
Pe alhimist, oricum arată chipu-i,
După mirosul de pucioasă-l dibui:
Pe unde trece ca o capră pute;
Duhneşte-a ţap, aşa de-ncins şi iute,
Că şi de s-ar găsi la şapte poşti
Miasma te trăsneşte şi-l cunoşti.
Deci dar, pe iz şi ruptele coj'oace
Îi dibăceşti cu cine ai de-a face...
Iar de-i întreabă vreunul pe şoptite
De ce au straie-aşa de ponosite,
Aceia dau răspuns, încet de tot,
Zicînd că dac-aflare-s-ar ce pot
Ar fi ucişi pentru ştiinţa lor;
Aşa-l prostesc pe necunoscător.
Dar s-o scurtez, că prea ţin basmu-n loc.
Stăpînul, pîn-a nu punea la foc
Cîtimea de metaluri în ulcele,
Le încălzeşte însuşi el pre ele,
Căci zice-se că-n astea-i meşter bun; —
Acu că-i dus mă-ncúmet să vi-l spun.
Da, ştiu că dobîndit-a nume mare
Măcar că dă şi greşuri nu arare...
Cum? Îi plesneşte oala prea ades
Şi aleluia!... Praful s-a ales!
Aşa puteri se află în metale,
Că zidurile nu le stau în cale
De nu-s din var cu pietre tari; altfél
Pot sparge orice zid, răzbesc prin el
Şi în pămînt se-afundă hăt departe...
Aşa pierdurăm multe oci... O parte
Se-mprăştie pe jos pe pardoseală
Şi-o parte-n bagdadii... Fără-ndoială
Că Necuratul, chiar de nu se-arată,
S-aţine-n preajmă, naiba-mpieliţată!
Şi-atunci, păi, nici în iad nu cred să fie
Atît necaz şi ciudă şi mînie!
Cînd crapă topitoarea, fiecine
Dă vina şi te bănuie pe tine.
L-auzi pe unu': «Focul n-a fost bun»,
Că «n-ai suflat ca lumea» alţii spun —
Ştiţi, foalele erau în sama mea —
«Fuseşi un tont — răcneşte-al treilea —

Şi n-ai călit vîrtos cît se cuvine...»
Al patrulea: «Ascult-aici la mine,
S-a spart că n-aţi pus lemn de fag în foc!»
Taman aşa făceau, să n-am noroc!
De ce dam greş nici unul nu ştim neam,
Da' ştiu că rău ne mai ciorovăiam.
Zicea jupînul: «Azi lăsaţi-o baltă,
Oi lua aminte data aialaltă;
Pe tuci chiar eu văzui o crăpătură...
Hai, nu mai staţi ca nişte cască-gură,
Ci daţi-i zor şi măturaţi pe jos,
Fiţi veseli şi cu suflet curajos!»
Strîngeam purcoi atunci moloz şi praf,
Se aşternea pe scînduri un cearşaf,
Dădeam prin site murdăria toată
Şi-o piguleam o dată şi-ncă-o dată...
«Am strîns — zicea — pre Domnul Savaot!
O parte din metal, deşi nu tot;
Măcar că azi aşa ni s-a-ntîmplat,
Poate-o ieşi mai bine altădat'...
Iar punem banii la bătaie. Spor
N-are mereu nici ăl de-i negustor,
Căci uneori, vă rog să-mi daţi crezare,
Agonisita i se-neacă-n mare,
Iar altcînd izbîndeşte... Fiţi pe pace!»
Şi tot jupînul meu: «De-acu voi face
Lucrarea pregătit-altmintrelea
Şi de-oi greşi să-mi ziceţi cum oţi vrea;
Azi nu văzurăm hiba, dar o ştiu.»
Iar altul cică «focul fu prea viu...»
Ei aşi! Foc viu — foc slab... Cutez să zic
Că orişicum tot canci şi tot nimic...
Ci chiar de nu făceam nici o ispravă,
Mereu umblam cu fandaxii în glavă.
Iar cînd şedeam la sfat într-aolaltă,
Toţi arătau înţelepciune-naltă...
Dar «nu e aur tot ce-i auriu»
Cum zice o zicală care-o ştiu;
Nu orice măr frumos la-nfăţişare
Îi şi gustos. La fel şi-n adunare
La noi la alhimişti, pre legea mea!
Cel care mai cu scaun îţi părea
Se dovedea la trebi mai tînt ca toţi,
Iar cel mai drept —
Ăl mai parşiv din hoţi;

Așa vă spun, ca să se ducă vestea
Cît îs cu voi și n-am sfîrșit povestea.

Explicit prima pars.

Et sequitur pars secunda.

Trăiește printre noi un popă care
Să-mpută și-o cetate-ar fi în stare
Chiar cît Alexăndria dacă vrei,
Ninive, Rîmul, Troia și-alte trei...
Minciunile și șóttile lui
Om să le pună-n scris eu cred că nu-i,
De-ar viețui un veac, ba chiar și zecel
La spus prăpăstii nimeni nu-l întrece;
Așa ce-l înfășa în cuvintele
Și-l descînta-n șoșele și momele
Cînd sta la sfat cu cinevașilea,
Încît într-o clipită-l zăpăcea
De nu era și-acela vreun bălțat
Tót ca și el... Pe mulți i-a înșălat
Și de-o trăi, prosti-va mai mulți proști.
Ci totuși lumea bate zeci de poști
Să-l afle și să-l vază, căci nu-l știe,
Pungaș ce e, viespar de viclenie...
De vreți să ascultați al meu cuvînt
Eu, cu povestea, iaca, gata sînt.
Și-i rog pe cei din cinul preoțesc.
Să nu prepună cum că-i ponegresc,
Deși de-un avă povesti-vă-voi:
În orice tagmă-i și cîte-un vulpoi;
Ferească Dumnezeu ca obștea-ntreagă
Ponos din vina unuia să tragă.
A cleveti să știți că n-am de gînd,
Ci să tămădui răul mai curînd;
Și pentru alții spun acum poveste,
Nu numai pentru voi... Știut vă este
Că printre ucenicii lui Hristos
Doar unul, Iuda, fost-a ticălos;
Atuncea pentru ce s-azvîrli cu zoi
Și-n cei nevinovați?... La fel și voi.
Atîta sfat vă dau: dacă se știe
Vreun Iuda și la voi în chinovie,
De sîrg să-l alungați, c-așa e bine,

Spre-a nu păți ponoase și rușine...
Să nu vă fie dar cu supărare,
Ci dați istorisirii ascultare.

În Londra locuia un capelan,
Plătit cu leafă-n fiecare an,
Ce-atît o măgulea pe jupîneasa
Unde ședea cu casa și cu masa,
Încît pe hrană și pe straie ea
Bani nu-i lua de loc, avea, n-avea;
Ba mai primea sfințitul și parale...
Dar asta-i altă gîscă... Mai la vale
Voiesc a povesti acum o snoavă
Cum l-a prostit pe popa-l meu un avă.
Părintele acesta se trezi
Cu ava-n pragul casei într-o zi,
Cerînd să-l împrumute cu un zlot
Căci s-o plăti de el curînd de tot:
«Un galben dă-mi — zicea — și eu ți-l voi
Întoarce chiar răspoimîini înapoi;
Iar de-i vedea cumva că nu mă țin
De vorbă, să mă urci în furci... Amin!»
Dă popa zlotul fără de zăbavă
Și, mulțumindu-i mult, vicleanul avă
A zis «cu bine» și-o luă din loc;
Dar s-a întors cu banii la soroc
Și-i dete popii aurul primit;
Acela fu așa de mulțumit
Că zise: «Unui om, firește, poți
Să-i dai și doi, și trei, și șapte zloți,
Și tot avutul fără șovăire,
Dacă-i atîta de cinstit din fire
Că nu amînă ziua de vadeá.
Zău, cine poate, oare, să nu-i dea?!»
Iar ava: «Eu să-mi rizic cinstea? Cum?!
Aiasta n-am făcut-o pîn-acum...
Obraz curat păstra-voi pînă cînd
M-or astruca groparii în pămînt.
Să fac altfél, ferească Sfîntul, zău;
Să crezi ce-ți spun cum crezi în crezul tău!
Har Domnului că nimeni n-o să spuie
De vreun om că n-a fost sau că nu e
Plătit de-arginți sau galbeni, cînd mi-a dat,
Sau c-am umblat cu gînduri de-nșelat.

Şi pentru că prielnic tu îmi fuşi
Ţi-oi spune, părinţele, tot acuşi
O taină dintre cele neumblate
Spre a te răsplăti de bunătate.
Ci dacă vrei să-nveţi şi eşti dorit
Să ştii, îţi arăta-voi deslușit
Al alhimiei tăinuit merchez;
Ia bine seama dară şi-ai să vezi
Ce lucru minunat voi face-aici.»
«Zău? spuse popa. De-i aşa cum zici,
Chiar te şi rog! O, Maică Preacurată!»
Iar ava: «La porunca ta, îndată;
Ferească-mă Ăl Bun de gînduri rele!»
Aşa-i pătrunse hoţul pe sub piele...
Păi bine spun cuminţii cei bătrîni
C-asemeni daruri put şi ard în mîni.
Va dovedi-o fără de zăbavă
Chiar fapta păcătosului de avă.
Aşa drăceşti erau a sale gînduri
Încît se desfăta în multe rînduri
Năpăstuind norodul credincios;
De-aşa vicleni, păzească-vă Hristos!
Sărmanul preot nu putea cunoaşte
Ce zace-n el şi nu ştia ce-l paşte.
O, popă, mult nătîngule, vai ţie!
Curînd vei fi robit de lăcomie;
Cap neajutorat, om fără har,
De mreaja-nşelăciunii n-ai habar
Pe care vulpea asta ţi-o urzeşte
Şi te vei prinde-ntr-însa ca un peşte...
Dar ca s-ajung mai grabnic la sfîrşit,
Adică la năcazul ce-ai păţit,
Sărace, m-oi zori a arăta
Nesăbuinţa şi prostia ta
Şi viclenia celuilant... Încep
Să dau cum ştiu poveştii mele cep.
Stăpîn că-mi fu chiar ava, credeţi oare?
Hangiule, pre Sfînta Născătoare,
Mă jur că ăl din basm e altu' avă
Mai învăţat, cu doxă mai grozavă!
Pe mulţi i-a amăgit... Ptiu! Silă mi-i
S-aştern în stih a' lui şolticării!
Cînd spun despre necinstea sa, de greaţă
Şi de ruşine mă roşesc la faţă;
De fapt îmi ard obrajii, mai curînd,

Căci rumeneli pe chipul meu — nici gînd;
Atîția aburi de metal de care
M-ați auzit vorbind adineoare
Mîncatu-mi-au roșața ca otrava.
Da' ian să auziți ce zice ava:
«Părinte, mînă-l tu pe slujitor
Să tîrguie argintul-viu, dă-i zor;
Vreo două úncii-trei s-aducă-ncoace
Și cînd s-o-ntoarce, dacă nu ți-o place
Minunea ce nicicînd n-ai mai văzut...»
Răspunde popa: «Gata, s-a făcut!»
Pe urmă poruncește către slugă
Să ia mercur; argatul pleacă-n fugă
Și vine aducînd acel argint
Tot într-un suflet; zău că nu vă mint.
I-nmînă avei úncile trele,
Acesta le așază pe podele
Și strigă slugii: «Adă jar degrabă
Să pot pe loc să mă apuc de treabă.»
I-aduce el cărbunii tot acuș,
Iar ava scoate-ndată un căuș,
Din sînul său și popii i-l arată:
«Vezi dumneata unealta asta? Iată,
Na, ia-o-n mîini și toarnă-n golul ei
O parte din mercur din cele trei;
Faci astfel primul pas în alhimie...
N-aș spune multor ce-ți destăinui ție,
Întreaga mea știință-nfățișîndu-ți!
Căci ai să vezi, lucrînd acum tu însuți,
Cum voi preface eu acest mercur
Într-un argint curat, fără cusur,
La fel cu ăl din punga cu parale
Din buzunarul meu și-al dumitale,
Bun de lucrat ca orișice argint.
Zi-mi cutră mincinoasă dacă mint,
Ca nasu-n lume-n veci să nu-l mai scot!...
Vezi, am un praf aicea, scump de tot,
El are dar, el face treaba grea
În măiestria care-o vei vedea.
Încuie ușa, dă argatu-afară
Cît meșterim aicea în cămară
La taina noastră filosoficească,
Ca nimenea să nu ne iscodească.»
Porunca ce dădu s-a-ndeplinit:
Pe slujitor degrabă l-au gonit,

Închise popa uşa c-un zăvor
Şi prinseră-a lucra la ale lor.
Popa-nvăţat de boaita de avă
A pus ulcica fără de zăbavă
La foc şi a-nceput să sufle-n el;
Iar ava azvîrli în căuşel
Un praf... Habar nu am ce praf era,
De sticlă, cridă, sau de altceva,
Dar ştiu că n-avea preţ... Ca să-l orbească
Pe popă, ava-i spune să zorească
Şi pe căuş s-adune jarul bine:
«Căci ca să vezi ce drag îmi e de tine —
Zicea — chiar tu cu mîna ta acum
Vei săvîrşi lucrarea ce-ncepum.»
«Îţi mulţămesc — răspunde popa — brava!»
Şi strînge jarul cum zisese ava.
În timp ce robotea nevinovatul,
Vicleanul cela, ieie-l Necuratul,
Un tăciunaş de fag din sîn a scos
Scobit înuntru prea meşteşugos,
Avînd o úncie de pilitură
De-argint în borta lui, şi-nchis la gură
Cu dop de ceară, praful să nu iasă.
Această născocire-nşelăcioasă
Fu pregătită mai din timp, vezi bine...
Afla-veţi voi mai multe de la mine
De-a lui şurubării şi amăgele
Cu care plănuise să-l înşele;
Şi pîn' la urmă tot l-a înşelat
Pe bietul popă... nici că l-a iertat...
Cînd spun de el mă-ntunec şi mă doare
Şi tare-s însetat de răzbunare;
Da' n-am cum să-l apuc: îi tot pe fugă
De colo-colo, chiar ca o zvîrlugă!
Dar ian mai ascultaţi ce am a spune:
El prinse-n palma sa acel cărbune
Şi l-a ţinut ascuns, măi oameni buni,
În timp ce popa grămădea tăciuni
Aşa cum ştiţi. Şi-atunci îi zise ava:
«Mă uit ce faci şi nu-mi place isprava,
Prietene al meu... n-acoperi bine;
Da' stai, c-o dreg eu, lasă-mă pe mine,
Îngăduie-m-alături doar un pic...
De milă-ţi plîng, pre sfîntul Calinic!
Te-nfierbîntaşi, eşti leoarcă de sudoare;

Na cîrpă, uscă-ți fața, frățioare!»
Și-n timp ce popa se ștergea pe chip,
Ia ava tăciunașul cu tertip,
Pe topitoare-l pune, la mijloc
În maldărul de jar, și suflă-n foc
Pîn' ce se-ncinge strașnică vîlvoare.
«Acu, părinte, toarnă în pahare,
Căci toate fi-vor bune în curînd;
Să hodinim nițel — mai zise — bînd.»
Cînd ars a fost al avei cărbunel,
Tot praful de argint s-a scurs din el
Și jos în topitoare a picat
Așa cum trebuia neapărat
Să cază de deasupra, jos — firește!
Ci popa, biet, nimic nu bănuiește...
El socotea că-s toți cărbunii buni,
Nepricepînd acele-nșelăciuni.
Cînd vede ava treaba gata, face:
«Ia scoal', părinte, scoal' și vino-ncoace;
Dar fiindcă știu că n-ai tipare, du-te
Și vin' c-un drob de var, mergi iute-iute,
Căci voi în el tiparul să-l scobesc;
Se cere, de-oi putea să izbutesc,
Să mai aduci o strachină sau tuci
Cu apă, și vedea-vei cînd le-aduci
Ce strașnic iese treaba ce-o-ncercai...
Iar bănuială pentru ca să n-ai
Că eu... ceva — cumva... în lipsa ta,
Nici nu mă deslipesc de dumneata:
Cu tine ies, cu tine vin de-afară...»
Pe scurt, cei doi cămara descuiară,
Ieșiră, au închis și dup-aceea
Se duseră luînd cu dînșii cheia;
Mai ápoi s-au întors degrabă iară.
La ce să-ntind povestea pînă-n sară?!
Veți ști că el scobit-a un tipar —
Vă spun eu cum — în drobul cel de var.
Iar hoțul scoase-ncet din mînecuță
Un băț de-argint, căzni-l-ar Aghiuță!
Tăiat taman de-o úncie să fie...
Și-acu să vezi a naibii dibăcie!
Tiparul lat și lung l-a potrivit
Cît bețișagul ăla, negrești,
Lucrînd furiș, că popa... nici habar!
În mînecă piti argintul iar;

Ia, ápoi, topitoarea de pe jar
Şi o răstoarnă harnic în tipar,
Apoi tiparu-n apă îl aruncă
Şi către popă grabnic dă poruncă:
«Vezi, cercetează, pipăie, frăţie!
Argint afla-vei, mi se pare mie.»
Ei na! Ce alt putea să fie, drace?
Din pilituri de-argint, argint se face!
Vîrîndu-şi mîna preotul, a scos
Un băţ de-argint curat... Ce bucuros
A fost săracul popă cînd văzu!
«Să fii blagoslovit, o, avă, tu,
De sfinţii toţi şi Maica Preacurată...
Şi mie fi-mi-ar steaua blestemată
De nu te-nduri să-mi faci ştiut şi mie
Ăst meşteşug şi astă măiestrie!
Ţi-oi pune viaţa-mi toată la picioare!»
Iar ava: «Să mai facem o-ncercare
Ca să-ţi pătrundă treaba bine-n minte,
S-o-nveţi deplin, şi alte dăţi, părinte,
Să poţi să-ncerci tu singur de vei vrea
Aieste făcături, în lipsa mea...
Destulă vorbă; ia te rog să iei
Din hidrargir o úncie din trei
Şi fă cu ea la fel precum făcum
Cu-aceea care e argint acum.»
Se ia de treabă popa ca smintitul
Să facă-ntocmai cum afurisitul
Îi poruncea... Şi suflă-n foc răzbit
Doar-doar să-şi vadă visul împlinit.
Ci ava tot atuncea se aţine
Să-l păcălească iar pe preot bine;
Şi-n mînă, ca să pară firoscos,
Ţinea un băţ — ia seama! — găunos;
În vîrful lui o úncie de-argint e,
Tot praf, precum fusese înainte
În tăciunel — şi astupat cu ceară,
Să nu se piarză pulberea pe-afară.
Pe cînd trudea sărmanul popă, ava
A prins să mişte-ncoa şi-ncolo ţeava
Şi, tot vorbind, presară pilitura
În căuşel... Strîmba-i-ar Cornea gura,
Şi jupui-l-ar nu un drac, ci şapte!
Că pururi fost-a hoţ şi-n gînd şi-n fapte!
Prin jărăgaiul de pe topitoare

A răscolit cu bățul cela care
Fusese meșterit cu plan subțire;
Iar ceara începînd a se topire,
A curs afară tot ce-n băț a fost —
Cum orice om pricepe de nu-i prost —
Și a căzut acolo în căuș.
Mai mult de-atîta ce mai vreți acuș?
Mîncînd el popa iarăși păcăleală,
Căci n-avea, bietul, nici o bănuială,
S-a veselit cît n-am cuvînt să spui
Ce multă fuse bucuria lui;
Și s-a-nchinat cu trup și suflet avei.
«Eh — i-a răspuns tîlharul — eh, vedea-vei
Că-s priceput, măcar că sînt sărac;
A, nu știi încă tot ce pot să fac!
Ai tu cumva să-mi dai niște aramă?»
Iar popa: «S-o găsi, de bună samă...»
«De n-ai în casă, tîrguie, hai, iute,
Zorește, părințele, pleacă, du-te!»
Se duse popa și s-a-ntors din piață
Cu-acea aramă; ava o înhață
Și-o úncie în cap dintr-însa scoate...
Rea slujnică mi-i limba că nu poate
Să spună cîte prefăcătorii
Puiesc în avă, și blestemății!
Cui nu-l știa, părea prietenos,
Dar el era un drac și-n duh și-n os...
Mi-i greu să-nșir a sale fapte rele
Dar, iaca, tot oi spune despre ele.
Nu pentru alte pricini, ci anume
Pentru a i se duce buhu-n lume.
Așază el arama-n topitoare
Și topitoarea-n focul cela mare,
Adăugind și praful. L-a-ndrumat
Pe preot ca să sufle-ncovoiat
Cum mai suflase... Trudă de prisos!
Rîs își făcea de bietul caraghios...
Turnă apoi arama în tipar
Și la sfîrșit în apă rece iar;
Își vîră mîna — aschia de-argint
De care m-auziră povestind
În mînecă-o ținea — și bețișagul
Îl scoate binișor de tot pungașul
Și-l scapă-n tuci... De-această șmecherie
Biet-popa nici nu simte, nici nu știe.

Prin apă-ncoa și-ncolo bălăcește
Și scoate pe furiș, pehlivănește,
Arama, dînd-o dosului... Îl ia
Pe celălalt de piept și-i zice-așa —
Părînd că are chef de șagă ava:
«Ia vină, frate, să-ți cunoști isprava,
Înmoaie-ți mîna, vezi ce afli? Zău,
Ajută-mă și tu la rîndul tău!»
Găsește opa, scoate... Da, argint e!...
Cuvîntă iarăși ava: «Hai, părinte,
La argintar, să spună el acum
De-i bun argintul ăsta ce-l făcum.
Mă jur pe legea mea și pe tichie
Că dacă nu-i... da' trebuie să fie!
Hai, chiar pe loc să-l punem la-ncercare.»
S-au dus cu cîte trele bețișoare
La argintar și el le-a cercetat
Cu foc și la ciocan... Adevărat:
Argint curat și bun s-a dovedit.
Îmbroboditul tare-i fericit!
Nici păsărelu-n faptul zorilor,
Nici présura în luna florilor,
Nici nimeni chef mai mult de cîntec n-are...
Cocoană nu-i să jinduie-a jucare
Au de iubiri și giugiuleli să spuie,
Nici june mai setos de lupte nu e
Spre-a-i cîștiga doritei prieteșugul
Cît popa de-a deprinde meșteșugul
Acela neguros... Grăi spre avă:
«Pe Răscumpărătorul Cel din Slavă,
De sînt îndrituit să-ți cer atît,
Zău, spune-mi prețul prafului! Zi, cît?»
«E scump — i-o-ntoarce hîtrul —scump te ține,
C-afară d-un sihastru și de mine
Nu-i om în Englitera să-l mai facă.»
Iar popa avei: «Nu-i bai, ei și dacă?
Cîți bănișori? Ci spune-mi, că te-ascult...»
«Mult, părințele dragă, tare mult...
Dar ce mai vorbă, fiindcă vrei să-l ai
Vreo patruzeci de galbeni va să-mi dai.
Hei, dacă nu-mi erai prietenos,
Ai fi plătit, să știi, și mai din gros.»
Aduce popa patruzeci de zloți
Și-i numără în palmă avei toți

Ca să-l învețe taina asta rară,
Ce nu-i decît o tragere pe șfară.
«Părinte — zise ava — nu prea țiu
Să se auză-n lume cîte știu;
Mă cam ascund... și chiar te rog să taci,
Că de se află cît îs de dibaci,
Zavistii aș isca atît de grele
Din pricina filosofiei mele,
Că m-ar ucide — n-aș afla scăpare...»
«Să mă ferească Cerul, frățioare!
Mai bucuros mi-aș da averea toată
Cît adunai — preasfîntul să mă bată! —
Decît așa urgii pe cap să-ți cadă.»
Iar ava popii: «Iacă, ai dovadă
Că te iubesc. Mulțam și bun rămas!...»
S-a dus; și de atunci și pînă azi
Ochi n-au mai dat... Cînd popa-ncearcă treaba
Și măiestria ceea... ioc, degeaba,
N-a mai brodit-o bine niciodată.
Așa fu popa dus cu preșul, iată!
Așa intra tîlharul pe sub piele
La oameni, de-i lăsa fără obiele...

Vedeți voi, dar, că-n orice cin și stare
Cu aurul dă omul luptă mare,
De-aceea-i anevoie de găsit.
În transmutațiuni s-au irosit
Mulți galbeni... Chiar de-aceea cred și eu
Că aurul e rar și-l afli greu...
Așa pîclos vorbesc ăști ipochimeni
De alhimiști, că nu-i pricepe nimeni
Cu mintea noastră cea de astăzi, nene.
Pot trăncăni ca niște coțofene,
Plăcere-n vorbe afle-și ei sau dor,
Nicicînd n-or nimeri în ținta lor!...
Bogatul poate-n pulberi și puzderii
Să-și facă transmutația averii!
De-atît cîștig e jocul ăsta plin,
Că-ți schimbă voia bună în venin
Și pungi de aur doldora golește,
Iar alhimistul își agonisește
Blesteme de la cei care-au plătit;
Rușine fie-i cui s-a păcălit!

Au nu te poți feri de foc?! Un sfat
Dau ălui care-n joc s-a încurcat:
Să-l lese și s-apuce calea dreaptă
Cît nu-i tîrziu... căci pîn' la Sfîntu-Așteaptă
Nu află nimeni taina-n veci de veci;
Și e cutezător ca orbu-n beci
Cînd calcă-n strâchini făr' să bănuiască
Primejdia că poate să izbească
În zid sau în hîrtoape nevăzute...
La fel și cel ce umblă să transmute.
Și ochii de vă sînt făr' de putere,
Păstrați măcar a minților vedere.
Chiar treji de-ați fi și văz avînd în lege
Din truda voastră tot nimic s-alege,
Cîștig lua-veți praful de pe tobă!
Mai potoliți pojarul cel din sobă —
Ieșiți din hora asta vreau să zic —
De unde nu, dați multul pe nimic...
Și-acum din gura mea o să aflați
Ce spun și filosofii-adevărați.
Așa au scris Arnúld din Tîrgul Nou
În filele Rozariului său,
Taman așa cuvîntă, pot să jur:
«Nu-i cu putință să preschimbi mercur
De nu-i aduci alăturea un frate».
Iar cel ce-a spus întîi acestea toate
E Hermes, tatăl filosofilor:
«Dragonul — cică — n-ai cum să-l omori
Decît de-l vei ucide împreună
Cu frate-său.» Prin asta vrea să spună
Cum că dragonul e argintul-viu
Iar frate-său — pucioasa. Și mai știu
Că ei din *Sol* și *Luna* se pot scoate.
Mai zice iarăși: «Nimenea nu poate
Să cerceteze-această măiestrie
De nu pricepe bine și nu știe
Ținta și graiul filosofilor;
Altmintreli e un prost neștiutor,
Căci dibăcia asta — zice încă —
E taina dintre taine mai adîncă.»
Așijderi, au mai fost un ucenic
De-a' lui Platone despre care zic
Că l-a-ntrebat cîndva pe-nvățător —
Așa stă scris în cartea-i *Senior:* —
«Ce nume poartă piatra cea ascunsă?»

Iară Platone grabnic îi răspunse.
«E piatra care Titanos se cheamă.»
«Și care-i?» Platon iar: «De bună seamă,
Magnesia.» Școlarul: «Ce mi-ai spus
E un *ignotum per ignotius;*
Te rog să-mi spui: Magnesia au ce-i?»
«O apă este și-n plămada ei
Vin patru elemente,» zise Plato.
«Sorgintea apei nu mi-ai arătat-o,
Și asta te-aș ruga să-mi spui acu,
Dacă voiești.» Iar Plato: «Asta nu!
Filosofimea toată e jurată
Să nu arate nimănui vreodată —
În cărți sau altfel — tainele aceste.
Căci taina asta lui Hristos îi este
Așa de scumpă-ncît n-o dezvelește
Fărădecît cînd El binevoiește
A lumina pe om, pe cine vrea...
Aicea se sfîrșește vorba mea.»
Deci dar închei și spun: cînd Cerul, frate,
Pe filosof nu-l lasă să arate
Ce drum ajunge pîn' la piatra asta,
Mai bine las-o, arză-o-ar năpasta!
Cînd Celui Sfînt îi cată rîcă insul
Și împotrivă-i stă cu dinadinsul,
Nicicînd nu va culege roade bune,
Oricît ar face transmutațiune.
Cu ăst povăț pun cap povestii mele.
Pe drepți ferească-i Bunul de belele!
Amin.

AICEA SE ISPRĂVEȘTE POVESTIREA
ARGATULUI AVEI

POVESTIREA ECONOMULUI

PRECUVÎNTARE LA POVESTIREA ECONOMULUI

MAI LA VALE URMEAZĂ PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA ECONOMULUI

Cunoașteți tîrgușorul cela mic
Ce Hop-la-deal-și-hop-la-vale-i zic,
Cum mergi spre Canterbury-n jos de Blee?
Acolo-a prins hangiu-a șugui:
«Ne-mpotmolirăm, fraților, căci iată,
De-a surda tot vă rog — aș da și plată!—
Să mi-l treziți pe-acel fîrtat codaș,
Să nu-l buzunărească vreun pungaș!
Nu zău, priviți ce aghioase-adînci
Îi trage — și mă tem c-o da în brînci.
E bucătar din Londra, căci! Drace,
Doar știe ce-i dator... Să vie-ncoace,
Povestea să-i aud, pre legea mea,
Măcar că nici un chior n-aș da pe ea.
Trezește-te, trăsni-te-ar, bucătare!
Ce sfîntul ai de dormi nămiaza mare?
Ești beat? Te-au ros păduchii de picere,
Sau te-a sleit azi-noapte vreo muiere
De nu mai poți nici capu' sus să-l ții?»
Îngălbenit, cu ochii vineții,
Socaciu-a zis: «Așa să am eu bine
De mai pricep, dar dete peste mine
Un somn cumplit... Aș da un ol de Cheap
Pe-un ceas de somn.» — «De s-ar găsi vreun chip
Să te-ajutăm pe dumneata, socace,
Și dacă asta sînge rău n-ar face
La nimeni din drumeața adunare,
Hangiul bună voie dacă are,
De povestit — pe cinstea mea de om —

Scuti-te-aș — zise domnul Econom;
Ți-i împăienjenită uitătura,
Ești gălbejit, cînd sufli-ți pute gura,
Arăți ca ăl de nu-i în boii lui...
Nu-l cruț, nu fac hatîruri nimănui,
Da' văz că-i beat... Poftim cîta guriță
Mai cască, parc-ar vrea să ne înghită;
Închide fleoanca, neică, fie-ți milă,
Băga-și-ar coada-ntr-însa Sarsailă.
Ne-a împuțit duhoarea dumitale.
Ptiu, porc scîrbos, lovite-ar trei damblale!
Priviți-l ce zglobiu e!... Vrei să-ți faci,
Cucoane, țeasta gazdă de dupaci?
Un pumn la mir ți-ar prinde foarte bine!
Maimuță vinul a făcut din tine.
Așa-i dacă te-ntreci la supt, bădie.»
  Socaciul auzindu-l, de mînie
Spre Econom a prins din cap să facă
Mărunt — și, buf, din șa într-o băltoacă,
Și lat rămase pînă-l scoasem iar;
Bun călăreț și domnul bucătar!
De ce nu s-a ținut de polonic!
  Hei, pîn' l-am pus în șa a fost un pic
De osteneală și de tevatură,
Cercînd să-l ridicăm din căzătură,
Atît era de veșted damblagiul.
Spre Econom grăi apoi Hangiul:
  «Pe ăsta băutura prea de tot
L-a prăpădit, și unul eu socot
C-ar povesti un basm din cel porcos.
Căci fie bere, fie vin vîrtos
De-o fi băut, îi răgușit și-ades
Strănută... parcă are tignafes.
Și multă luare-aminte i se cere
Să nu dea iar cu gloaba-n smîrcuri, vere;
Căci dacă vine iarăși huștiuliuc,
Ne-așteaptă mare caznă și bocluc
Cînd om sălta beția matahală.
Zi tu... De ăsta nu-i nici o scofală.
  Dar, drept să-ți spun, cinstite Econom,
Prea aspru-l dojenișI pe bietul om;
Mai știi, poate-ntr-o zi, venindu-i bine,
Cu mîța-n sac te prinde el pe tine;
Ce-ai zice-atunci s-arunce-o vorbă-n vînt
De-a tale-alișverișuri că nu sînt

Cinstite, de-am căta din fir-a-păr?»
«Mi-ar face mult bocluc, într-adevăr;
I-ar fi ușor să-mi vîre-n coastă țeapa;
Și-aș fi mai bucuros să-i cumpăr iapa
Decît să mi-l asmut cumva spre mine:
Nu-l vreau dușman, așa să am eu bine!
Ce-am spus am spus și eu așa în șagă...
A, stați că am o tigvă în desagă:
Într-însa-i vin de strugure tîrziu,
Și-ndat' am să v-arăt ceva hazliu:
Oi pune-o Bucătarului sub nas
Și pînă nu cinstește nu mă las!»
Iar Bucătarul ca un găgăuță
Sorbi vîrtos la vin din tărtăcuță.
Ce zor avea? Era destul de beat!
Prinzînd să lingă după ce-a suflat,
I-o dete Economului napoi,
Înseninat și bucuros cît doi,
Apoi în legea sa i-a mulțămit.
Atunci de rîs Hangiu-a hohotit,
Zicînd: «Acu văz eu că prinde bine
Să iei și niscai vin la drum cu tine,
Căci vinișorul vrajba o preschimbă
În prieteșug de cum îl pui pe limbă.
O, Bachus, lăudat să fii pe lume
De poți muta încruntătura-n glume!
Puterii tale toți să i se-nchine!
Mai multe vorbe n-am de spus. Ia zi-ne
Matale, Economule, povestea.»
Iar cela: «Ascultați deci dar acestea.»

ACI SE SFÎRȘEȘTE PRECUVÎNTAREA
ECONOMULUI

ACI ÎNCEPE POVESTIREA ECONOMULUI DESPRE CIOARĂ

Cînd Phoebus locuia pe-acest pămînt,
Cum vechi izvoade mărturie sînt,
Se-nfăţişa în chip de cavaler,
Arcaş cum altul nu-i sub sfîntul cer.
Ucisu-l-a pe Python, bunăoare,
Cînd şarpele dormea colac la soare,
Şi multe-a săvîrşit, prin multe părţi,
Cu arcul, vitejii cum scrie-n cărţi.
Din ceteră-ngîna cîntări pe strune,
Dar şi din viers zicea cîntări — minune
Strălimpedele glasu-i, dulce zvon;
Că nici al Tebei rege, Amphion,
Cel ce cu cîntec zidu-i a durat,
Nu-l întrecea pe dînsul la cîntat.
Frumos bărbat era nespus, anume
Cum n-a mai fost de cînd e lumea lume.
Să vi-l mai zugrăvesc ce fel era?
Era frumos ca altul nimenea,
Deplin în cinste, plin de bunătate
Şi prea bogat în fapte lăudate.
El, floarea vitejiei, Phoebus zic,
Pe lume n-avea seamăn de voinic,
Şi-ntru plăcerea sa, precum s-a scris,
Spre pomenirea şarpelui ucis,
Purta un arc cu sine subsuoară.
Şi Phoebus cic-avea acas-o cioară,
În colivie stînd, şi zi de zi
Precum pe gaiţe-o învăţa grăi.
Ca lebăda era de albă ea
Şi, mare ţi-i minunea, pricepea

Să-ngîne orice vorbă-a orișicui.
Nici chiar privighetoarea, drept vă spui,
Ce știe-așa duios din ghiers să zică
Nu-i ajungea la gheara ei cea mică.
Avea în casă Phoebus și soție
Pe care o iubea cu strășnicie,
Că zi și noapte ostenea de zor
Să facă-n placul dulcelui odor.
Ci numai cît, dator mă țin să spun,
Pe soață-o gelozea ca un nebun,
Temîndu-se să pată vreo rușine.
Așa-i firesc să facă orișicine;
Dar tot în darn; zulia-i ne'nțeleaptă.
Nevasta, de-i curată-n gînd și-n faptă,
Nu-i lucru cuvenit s-o ții sub cheie;
Iar dacă-i rea de muscă-acea femeie,
Ți-i paza în zadar, așa să știi.
E cea mai mare dintre nerozii
Și trudă-n vînt să ții în frîu nevasta:
Mulți înțelepți ne-au dat povața asta.
Dar să mă-ntorc de unde m-abătui.
Acest prea-vrednic Phoebus, cum vă spui,
Se ostenea mereu pe plac să-i fie,
Ca prin alint, dar și prin bărbăție
Stăpîn să fie-n inima-i mereu.
Dar nici un om, ni-i martor Dumnezeu,
Nu poate năbuși într-o făptură
Ce-a fost sădit într-însa de Natură.
Ia pasărea și pune-o-n colivie
Și-apoi cu drag grijește-te să-i fie
Plăcută hrana, apa tot la fel,
Și vezi de-o cocolește-n chip și fel,
Și curăț-o de scîrnă zi de zi;
Din aur colivia dac-ar fi,
De mii de ori mai bine și-ar petrece
Răgazul în pădurea grea și rece,
Hrănindu-se cu viermi și scîrnăvii;
Căci orice pasăre, cît va trăi,
Căta-va a fugi din închisoare
Și slobodă să viețuiască-n soare.
O mîță ia și aciuiește-o-n casă,
Dă-i lapte, carne, perini de mătasă:
Dar ia să vază-un șoarec prin surcele,
Că lasă lapte, carne, toate cele
Și toate bunătățile le lasă,

Atîta ce-i de şoarec pofticioasă.
Tirană-i pofta-n orişice fiinţă,
Şi surghiuneşte buna chibzuinţă.
Neam prost, să vezi, e şi lupoaica, iarăşi:
Pe cine şi-l alege ea tovarăş?
Din haită-l ia pe cel mai ticălos,
Cînd e-n căldûri şi-o dógore la dos.
Aceste pilde-s despre soţii cei
Necredincioşi, necum despre femei.
Căci doar bărbaţii-şi caută muieri
De soi mai prost, părtaşe-ntru plăceri,
Decît nevasta, fie ea frumoasă,
Cuminte foc şi cu purtare-aleasă.
Aşa setos e, arză-l, hoitul nost'
De noutate şi de lucru prost,
Că tot ce-adie a curat îi pute.
Dar Phoebus, neclintit întru virtute,
Frumos-frumos, aflatu-s-a-nşelat;
Căci dumneaei avea de schimb în pat
Pe-un terchea-berchea, fără căpătîi,
Ce n-ajungea lui Phoeb nici la călcîi.
Aşa a fost, aşa mai e şi azi,
Tot pricină de scîrbă şi necaz.
Fiind plecat odată soţul său,
Muierea l-a chemat pe hăndrălău...
Au hăndrălău am zis, ori mi se pare?
Urîtă vorbă! Ceru-vă iertare!
Dar Platon spune, cui îl înţelege,
Că vorba după faptă se alege.
Pe cei ce ştiu grăi mai ascultaţi-i:
Cuvîntul şi cu gîndul li-s ca fraţii.
Eu-S din topor croit, şi iaca spui
Pe şleau că nici o osebire nu-i
Între o soaţă din slăvită casă
Ce e cu trupu-i însăşi păcătoasă,
Şi-o fitecine — de se-ntîmplă aşa
Că amîndouă calcă-alăturea —
Cît cea de neam, adică cea dintîi,
Se va chema aleasă inimii,
Iar celeilalte, fără cin şi stare,
Ibovnică îi zic, sau ţiitoare.
Dar ştie orice om cu mintea trează
Că una decît alta nu-i mai brează.
Şi tot aşijderi, încă pot să zic,
Nu afli osebire nici un pic

Între tiran și-un hoț de drumul mare.
Așa i-au spus lui Machedon, îmi pare:
Cum că tiranul, mari puteri avînd
Și oaste ca să spulbere în vînt
Vieți, să ardă case și cămine,
Se cheamă că e căpitan, vezi bine;
Haiducul, deh, cu ceata lui săracă,
Prăpăd prea mare neputînd să facă,
Nici țara-n chin s-o zvîrle și-n amar,
Se cheamă că e lotru sau tîlhar.
Eu prin hîrțoage nu-s deprins a roade,
Drept care nu mă sprijin pe izvoade,
Ci basmul iar îl iau din miezul său.
Sosind degrab' jupînul hăndrălău,
S-au apucat de grea blestemăție.
Iar cioara albă, stînd în colivie,
Privitu-le-a lucrarea, fără glas.
Și cînd se-ntoarse Phoebus iar acas',
Începe cioara: «Cucu, cîr și cra.»
«Ce-i, pasăre, ce-ți vine a cînta?
O-ntreabă Phoebus. Doară de la tine
Eram deprins cu cîntece senine
Și ghiersu-ți îmi plăcea. Ce te-apucară?»
Vai, Phoebus, nu mi-i cîntecu-ntr-o doară —
Răspunse cioara. Vrednic precît ești,
Frumos și-ales cum altul nu găsești,
Doinaș dibaci, cu dar la stihuit,
Cu toată paza, rău te-a-mbrobodit
C-un mocîrțan de rînd, un pierde-vară
Ce tot atît cu tine se măsoară
Cît un păduche; uite, jur pe viață,
Că l-am văzut cum ți-o muncea pe soață.»
Ce vreți mai mult? Pe șleau îi spuse cioara,
Dovezi adăugind, cum soțioara
În brațele dezmățului a stat,
Spurcîndu-și cinstea chiar la el în pat,
Și-acestea chiar sub ochii dumisale.
Atuncea Phoebus s-a-ncordat din șale
Simțind că-i crapă inima pe dată.
Luîndu-și arcu,-i potrivi săgeată
Și-n clocot mare, soața și-a răpus.
Așa a fost; mai multe nu-s de spus.
Ba și-a sfărmat atunci, nebun de jele,
Lăuta, țitera și toate cele,

Iar arcul și săgețile le-a frînt.
Pe urmă-i spuse ciorii-acest cuvînt:
«Haíno, tu, cu limba-ți veninată
Mi-ai cășunat năpasta asta toată!
La ce m-am mai născut? De ce nu pier?
Făptură scumpă, dulce giuvaer,
Tu ce mi-ai fost deplin cinstită soață,
Zaci moartă-acum, și albă ești la față.
Vai, știu și jur c-ai fost neprihănită.
O, mînă ucigașă, prea-pripită!
O, cap buimac, mînie ne'nfrînată,
Cum ai lovit în cea nevinovată!
O, tu, prepus, cu șubrede picioare,
Unde ți-a stat înțelepciunea, oare?
Tu, omule, ce prea ușor te-ncrezi,
Nu crede fără strașnice dovezi;
Ai grijă, nu lovi prea repede
Ci chibzuiește cum e și de ce.
Cînd te orbește furia, așteaptă
Să se ogoaie, și-ápoi treci la faptă.
Ian cată cît amar de omenire
N-a pătimit că și-a ieșit din fire...
Vai, viața va să-mi iau, căci rău mă doare!»
Iar cioarei: «Tu, jivină trădătoare!
Ai să-ți plătești din greu minciuna ta!
Ca filomela ai știut cînta,
Să-ți pierzi cîntarea, fiară blestemată,
Și penele să-ți pierzi de nea curată.
Grai omenesc în veci să nu mai ai:
Așa mă ști-voi răzbunat, încai;
Negru-mpenați fiți tu și-ai tăi urmași!
Nu dea din voi alt cînt mai drăgălaș,
Decît cobiți a grindini și furtună,
Căci tu menișsi pierzării soața-mi bună.»
Sărind la cioară, smulse cu mînie,
Cît ai clipi, podoaba-i colilie,
Lăsînd-o neagră. Și-a mai smuls din ea
Și cîntecul și graiu-asemenea.
Apoi o lepădă pe ușă-afară.
De-atuncea, vezi, e neagră orice cioară.
Din pilda-aceasta, domnii mei și frați,
Sfat bun și-nvățătură să luați:
Nu spune nimănui pe lumea asta
Că alt bărbat i-a drăgălit nevasta;
Altmintrelea te va urî de moarte.

Chiar Solomon, cum șade scris în carte,
Ne-nvață gurii să-i punem lăcát.
Vă mai spusei: prin cărți nu-s prea umblat
Dar biata mama tot zicea mereu:
«Gîndește-te la cioară, fiul meu;
Ții gura, ții prietenul — zicea.
Mai rea decît Satana-i gura rea;
Pe drac l-ucide crucea, fătul meu.
În marea-i bunătate, Dumnezeu
Zăgaz de dinți și buze-a pus la gură,
Ca să vorbească omul cu măsură.
Din vorbă fără stavilă, ades
Mulți oameni cu năpaste s-au ales;
Ci vorba de ți-o drămuiești cu rost,
N-o să te cheme nimeni că ești prost.
Tu limba, fătul meu, s-o ții în hăț
Fărădecît — primește-acest povăț —
Cînd Domnului te rogi și-L preamărești.
Dintre virtuțile înțelepțești
A pune gurii frîu e cea dintăi.
Așa să-nveți și pre copii tăi.
Sporovăiala, dragul meu băiet,
Cînd două-trei cuvinte-s berechet,
Nu-i bună — eu așa am învățat —
Căci e zămislitoare de păcat.
Știi tu ce face-o limbă nestrunită?
Cum brațu-l tăi cu spadă agerită,
La fel și limba fără frîie, cică,
Prietenia-n două o despică.
Urît e vorbărețul Celui Bun.
Dar Solomon, Seneca, ce ne spun?
Ce spune David în psaltirea sa?
Tu taci, și dă din cap că-i da sau ba.
Tu fă pe surdul, dragul maichii, dacă
Vreunul lucru de primejdie toacă.
Flamanzii au o vorbă, vezi de-o-nvață:
Puțină vorbă, tihnă multă-n viață.
Căci, fiul meu, cînd nu scapi vorbe rele,
Nici teamă n-ai că-ți cășună belele.
Dar cel ce rău cuvîntă, maică dragă,
'Napoi cuvîntul n-are cum să-și tragă.
Ce-ai spus rămîne spus, eu asta știu,
Și geaba te căiești: e prea tîrziu.
Ești rob acelui ce te-a auzit
Și plata va să-ți capeți negrești.

Ia seama, fătul meu, să nu-mpărțești
Nici calpe nici adevărate vești.
Cu cine te aduni, bogați, săraci,
Tu tot la cioară cugetă... și taci.»

AICI S-A ÎNCHEIAT POVESTIREA
ECONOMULUI DESPRE CIOARĂ

POVESTIREA POPII

ACI URMEAZĂ PRECUVÎNTAREA LA POVESTIREA POPII

Deci Economul şi-a sfîrşit povestea.
Spre Miază-ziuă soarele-ntr-acestea
Pornise-a scăpăta zorit, încît
Cinci suliţi dacă mai avea, şi-atît.
Cam patru ceasuri să fi fost, îmi pare,
Şi umbra mea se întindea în soare
Picioare unsprezece, socotind
Piçioru-a şasea parte-a mea fiind,
O parte măsurînd cît celelalte.
Puterea lui Saturn porni să salte
Cu *Libra,* tocmai cînd ajunsem noi
Într-un sătuc pitit subt un zăvoi.
Hangiul, călăuză încercată,
Opri în loc zglobia noastră ceată
Şi zise: «Domnii mei, vă dau o veste:
Ne-a mai rămas o singură poveste.
Porunca mi-o-mplinirăţi ca pe apă,
Vorbit-au toţi, de orice cin şi teapă,
Şi iacă, treaba aproape-i terminată...
Să-i deie Domnul viaţă-mbelşugată
Cui ne va spune basmul de pe urmă.
Părinte, zi, vicar eşti peste turmă
Sau preut? Orice-ai fi, te rog fierbinte,
Să nu-ncerci joaca să ne-o strici, părinte.
La coadă rămăşeşi: nu sta posac,
Ci scoate şi matale ce-ai în sac.
Te văz eu, după chip şi-nfăţişare,
Că ştii să ţeşi filosofie mare.
Pe trupul lui Hristos, hai, zi-ne-o snoavă.»
Răspunse Popa fără de zăbavă:
«Eu snoave n-am a spune, fiul meu;

Sînt Pavel, cînd i-a scris lui Timoteu,
Dojeni făcut-a celui care fuge
De adevăr şi basme stă să-ndruge.
La ce să-mprăştii pleavă-n cîmpul meu
Cînd pot să semăn grîu curat, de vreu?
Drept care, de vi-i drag să luaţi aminte
La-nvăţături moraliceşti şi sfinte,
Spre lauda şi slava lui Hristos
Mă plec dorinţei voastre, bucuros;
Ce ştiu şi eu, aceea-ţi auzi.
Spun drept: eu sînt de loc din miazăzi.
Cîntări cu cavaleri şi cosînzene
Eu nu cunosc, iar stihu-mi merge-alene;
De-aceea mi-i cuvîntul ne'nflorit;
Şi-am să vă spun în graiul cel vorbit
Povestea mea, ce va-împlini cununa.
Şi deie-mi Domnul, azi, şi-ntotdeauna,
Lumina Lui să vă călăuzesc,
Şi-n hagialîcul cel ce-i zic ceresc,
La Sfîntul Său Mormînt. Deci dar acum
Pornire-aş cu povestea mea la drum,
Dar fac la toţi întîi o întrebare:
Catadicsiţi, vă rog a m-ascultare?
Ci cum ar fi, eu una vreau să spun
Că judecăţii voastre mă supun:
A celor învăţaţi. Nu-s cărturar:
Din pilde eu culeg morala doar,
Deci iar vă zic, prieteni buni şi fraţi,
De-ar fi să-mi dau în petec, mă-ndreptaţi.»
Cu-acest cuvînt ne-am învoit degrabă,
Căci socoteam că-i nimerită treabă
Cu-o pildă să-ncheiem, moralicească,
Bez că-i dam loc şi Popii să vorbească;
Şi pe Hangiu atunci l-am dăscălit
Să-l roage să înceapă negreşit.
Grăi Hangiul pentru toţi de faţă:
«Părinte, facă-ţi Cerul dulce viaţă!
Cu toţii sîntem dornici de-o poveste.»
Şi-n urmă mai adaose aceste:
«Tot ce voieşti a spune, spune — dară
Ian vezi ce grabnic soarele coboară;
Fii rodnic, căci nu-i timp de zăbovit,
Şi deie-ţi Domnul har la povestit!»

Explicit prohemium.

AICI ÎNCEPE POVESTIREA POPII

*Jer. 6°. **State super vias et videte et interrogate de viis antiquis, que sit via bona; et ambulate in ea, et invenetis refrigerium animabus vestris** & c.*

§ 1. Domnul Dumnezeul nostru Cel iubit din Ceruri, Carele nu vrea pre nici un om să-l piardă, ci vrea ca noi toţi să ajungem la cunoaşterea Lui, şi la viaţa cea fericită care este veşnică, ne dojeneşte pre noi prin glasul prooroculuí Ieremia, cînd spune aşa: «Staţi în drumuri, uitaţi-vă şi întrebaţi care sînt cărările cele vechi, care este calea cea bună: umblaţi pe ea, şi veţi găsi odihnă pentru sufletele voastre!» &c. Multe sînt căile duhovniceşti ce-i călăuzesc pe oameni la Domnul nostru Isus Hristos, şi la împărăţia slavei. Dintre care căi, una este calea cea aleasă şi potrivită, ce nu poate să nu se arate bărbatului ca şi femeii, care prin păcat au rătăcit de la calea cea dreaptă de spre cerescul Ierusalim; şi calea aceasta se Cheamă Pocăinţa, de care omul se cade bucuros să asculte şi să întrebe din toată inima sa; anume ce este Pocăinţa, şi de unde vine de se cheamă Pocăinţă, şi de cîte feliuri sînt faptele şi lucrările Pocăinţei, şi cîte soiuri de Pocăinţă se află, şi care lucruri legate sînt de Pocăinţă şi i se cuvin, şi care lucruri zăticnesc Pocăinţa.

§ 2. Sfîntul Ambrozie zice că: «Pocăinţa e tînguirea omului pentru vina ce-o a săvîrşit, şi să nu mai săvîrşească nici o faptă de care să se tînguie.» Iar un cărturar zice: «Pocăinţa este plînsul omului care sufere pentru păcatul său şi se roade în sine căci e greşit...»

SFÎRŞITUL CĂRŢII LUI
GEOFFREY CHAUCER
POVESTIRILE DIN CANTERBURY

NOTE

Aprod: Povestirea Aprodului.
Argat: Povestirea Argatului Avei.
Bucătar: Povestirea Bucătarului.
Cavaler: Povestirea Cavalerului.
Călugăr: Povestirea Călugărului.
Ch.: Chaucer.
Corăbier: Povestirea Corăbierului.
Diac: Povestirea Diaculuí din Oxford.
Doftor: Povestirea Doftorului.
Duhovnic: Povestirea Duhovnicului de Maici.
Econom: Povestirea Economului.
Frate: Povestirea Fratelui Cerşetor.
Logofăt: Povestirea Logofătului.
Maică: Povestirea Celei de-a Doua Maici.
Melibeus: Povestea lui Melibeus.
Morar: Povestirea Morarului.
Neguţător: povestirea Neguţătorului.
Notar: Povestirea Notarului.
Orig. (în orig.): în original.
Popă: Povestirea Popii.
Pr.: Precuvîntare la Povestirea...
Prolog: Prologul.
Răzeş: Povestirea Răzeşului.
Scutier: Povestirea Scutierului.
Stareţă: Povestirea Stareţei.
Thopas: Povestea lui Sir Thopas.
Tîrgoveaţă: Povestirea Tîrgoveţei din Bath.
Urm. (şi urm.): şi următoarele.
V.: versul.

VV.: versurile.
Vînzător: Povestirea Vînzătorului de Iertăciuni.

PROLOGUL

Galeria de personaje care alcătuiesc universul complex și pitoresc al *Povestirilor din Canterbury, împreună cu întreaga schemă a* povestirii de cadru, cuprinsă în *Prolog*, a fost compusă în anul 1387. Ideea unei opere literare de accest tip, de povești cuprinse într-o ramă, fusese de mai multă vreme familiară scriitorului care o mai încercase, în parte, în structura *Legendei despre femeile cele bune.* Unii autori susțin chiar că *House of Fame (Casa Faimei)* ar fi fost prolog la o colecție de povești nescrise[1].

Ideea îi va fi venit pe de o parte de la un fapt curent în acele zile, cum s-a arătat în prefață, de la vreun pelerinaj văzut și parțial auzit (s-a renunțat în ultima vreme la a se mai crede că Ch. ar fi luat parte la un pelerinaj în primăvara anului 1387, pelerinaj determinat de boala soției sale Philippa care a și murit după cîteva luni), pe de altă parte de la vreo operă literară cu răspîndire în acea vreme, ca *Metamorfozele* lui Ovidiu, *Decameronul* lui Boccaccio și *Nuvelele* lui Giovanni Sercambi, printre altele.

Ch. depășește însă orice model posibil prin originalitatea portretelor, prin legătura organică stabilită între membrii grupului obligați de conducătorul lor, Hangiul, să spună fiecare cîte patru povestiri, două la ducere și două la întoarcere. Din nefericire, opera n-a fost sfîrșită și numai douăzeci și patru de povestiri, unele neterminate, altele întrerupte au fost realizate de scriitor, și numai 23 de personaje din cele 30 prezentate de Ch. în *Prolog* intră în jocul propus de Hangiu. Toate celelalte prologuri sau precuvîntări la fiecare povestire în parte restabilesc legătura cu *Prologul* general pentru menținerea unității de concepție în acest mozaic de specii literare ale evului mediu.

Z. D.-B.

Prologul

8 Soarele-l petrece... pe Berbece: soarele intră în constelația Berbecului la 12 martie și iese din ea puțin înainte de jumătatea lui aprilie; aici *ultima goană* se referă la a doua jumătate, lucru confirmat de *Pr. Notar* 5—6, unde Ch. dă cu precizie data de 18 aprilie, calculată a fi cea de a doua zi a pelerinajului.

---

1 Robert Armstrong Pratt and Karl Young, *The Literary Framework of the Canterbury Tales* (în *Sources and Analogues of Chaucer's Canterbury Tales*, London, 1958).

13 Pălmierii (în orig. *palmers)*: se deosebeau de pelerinii obişnuiţi prin aceea că mergeau pînă la Ierusalim, sau cel puţin pînă la Roma, aducînd de acolo un ram de palmier; de unde şi numele lor.

17 Mucenicul: Thomas á Becket, arhiepiscop de Canterbury, partizan al papei şi adversar al lui Henric al II-lea, asasinat în 1170 de către cavalerii regelui. A fost trecut în rîndul sfinţilor trei ani mai tîrziu. Canterbury a servit timp de multe secole ca loc de pelerinaj.

20 Southwark: o mahala a vechii Londre, prin care trecea drumul spre Canterbury.

21 Tabard: numele unui han, care a existat pe vremea lui Ch. în mahalaua Southwark. Emblema hanului era un *tabard*, tunică scurtă, fără mîneci, brodată cu armuri şi purtată îndeobşte de crainici.

51 Alecsăndria: Alexandria, cucerită în 1365 de Pierre de Lusignan, regele Ciprului.

53 În Prusia: adică în slujba cavalerilor teutoni.

54 Litveni: lituanieni.

57 Algezir: oraş situat în regatul maur Granada, în faţa Gibraltarului, şi cucerit din mîinile maurilor în 1344 de Alfons al XI-lea al Spaniei. A fost dovedită prezenţa cavalerilor englezi în campaniile menţionate în acest pasaj. Belmaria: regat maur din Africa.

58 Lyeys (Ayas): oraş în Armenia, şi Satalía (Adalia sau Atalia, oraş din Asia Mică, cucerite tot de Pierre de Lusignan (Cf. *Prolog* 51), cel de-al doilea în 1361, iar cel dintîi în 1367.

59 Marea Mare: vechiul nume al Mării Mediterane.

62 Tramisen: regat maur în regiunea Marocului de azi.

65 Palatía: principat creştin în Anatolia.

86 Prin Flandra etc.: adică în expediţii minore împotriva francezilor.

101 Avea etc.: Ch. se referă tot la Cavaler.

108 Şi arc etc.: arcurile arcaşilor aveau o lungime pînă la 2 m. şi erau confecţionate din lemn de tisă.

111 Purta la braţ etc.: brăţara era purtată pe antebraţul sting şi îl ferea pe arcaş de bătaia corzii arcului.

112 Scut (în orig. *bokeler)*: era rotund, de mărimea unei farfurii, şi se purta atîrnat de mînerul spadei.

115 Cristof: iconiţe ale sfinţilor erau purtate ca talisman. Sfîntul Cristof era patronul pădurenilor.

120 Sînt Elie (în orig. *Seinte Loy*): potrivit legendei, sfîntul Elegius a refuzat să jure într-o împrejurare cînd regele Dagobert i-a cerut aceasta. Pollard, unul dintre comentatorii lui Ch., presupune că în acest vers autorul a vrut să spună că stareţa jura întocmai ca sfîntul, adică nu jura în nici un fel. Cf. *Frate* 266.

dra, unde avocaţii se întruneau pentru consultaţii şi pentru a-şi recruta clientela.

333 Cf. *Prolog* 216.

338 Epicur: filosof grec (342?—270 î.e.n.), întemeietorul şcolii epicuriene, potrivit căreia ţelul omului trebuie să fie o viaţă de plăcere reglementată de morală, cumpătare, seninătate. În accepţiunea vulgară, epicureianismul este asociat cu luxul şi plăcerile trupeşti.

342 Sînt Iulian: sfîntul Iulian Ospitalierul, figură legendară, patronul ospitalităţii.

355 Masa mare: masă fixă, spre deosebire de mesele mobile, puse pe capre.

358 Cavaler în comitat (în orig. *knyght of the shire)*: membru în parlament din partea comitatului său.

361 Vel-ispravnic (în orig. *contour):* verificator de conturi. *Pîrgar* (în orig. *shirreve — sheriff):* consilier comunal.

372 Pe podină etc.: primarul şi consilierii principali şedeau pe o estradă.

375 Căci toţi aveau etc.: conform legiuirilor vremii, pentru a putea deveni consilier comunal se cerea să ai o anumită avere.

379 Priveghi (în orig. *vigilies*): reuniune din ajunul unei serbări corporatiste.

380 Şi i se poartă etc.: soţiile burghezilor de vază puneau să li se ducă mantiile.

389 Blancmanjé (în orig. *blankmanger):* un fel de pateu din carne de pasăre fiartă cu ouă, orez, migdale şi zahăr.

406 Hull: port în Yorkshire. Cartaga: probabil un port spaniol, şi nu vechea Cartagină.

410 Gotland (în orig. *Gootlond):* insulă în Marea Baltică. Capul Cap-de-Ţară se referă ie la Finisterre, în Bretania, fie la Finisterra, în Spania.

416 Astronomie: ceea ce numim astăzi «astrologie».

418 Ceasuri: orele astrologice. Vraja...firească: «magia naturală», socotită a fi ştiinţă legală, spre deosebire de «magia neagră» sau «necromanţia».

422 Cald sau frig etc.: în evul mediu se credea că trupul omului se compune din patru elemente: pămînt, aer, apă şi foc, în proporţii bine stabilite. *Pămîntul* era rece şi uscat, *aerul,* fierbinte şi umed, *apa,* rece şi umedă, iar *focul,* fierbinte şi uscat. Bolile erau atribuite dezechilibrului survenit în felul cum se îmbinau aceste elemente în umori: *sîngele* (fierbinte şi uscat), *flegma* (rece şi umedă), *bila galbenă* (ferbinte şi uscată) şi *bila neagră* sau atrabila (rece şi uscată); vezi şi *Studiul introductiv,* pp. 20—21.

dra, unde avocaţii se întruneau pentru consultaţii şi pentru a-şi recruta clientela.

333 Cf. *Prolog* 216.

338 Epicur: filosof grec (342?—270 î.e.n.), întemeietorul şcolii epicuriene, potrivit căreia ţelul omului trebuie să fie o viaţă de plăcere reglementată de morală, cumpătare, seninătate. În accepţiunea vulgară, epicureianismul este asociat cu luxul şi plăcerile trupeşti.

342 Sînt Iulian: sfîntul Iulian Ospitalierul, figură legendară, patronul ospitalităţii.

355 Masa mare: masă fixă, spre deosebire de mesele mobile, puse pe capre.

358 Cavaler în comitat (în orig. *knyght of the shire)*: membru în parlament din partea comitatului său.

361 Vel-ispravnic (în orig. *contour):* verificator de conturi. *Pîrgar* (în orig. *shirreve — sheriff):* consilier comunal.

372 Pe podină etc.: primarul şi consilierii principali şedeau pe o estradă.

375 Căci toţi aveau etc.: conform legiuirilor vremii, pentru a putea deveni consilier comunal se cerea să ai o anumită avere.

379 Priveghi (în orig. *vigilies*): reuniune din ajunul unei serbări corporatiste.

380 Şi i se poartă etc.: soţiile burghezilor de vază puneau să li se ducă mantiile.

389 Blancmanjé (în orig. *blankmanger):* un fel de pateu din carne de pasăre fiartă cu ouă, orez, migdale şi zahăr.

406 Hull: port în Yorkshire. Cartaga: probabil un port spaniol, şi nu vechea Cartagină.

410 Gotland (în orig. *Gootlond):* insulă în Marea Baltică. Capul Cap-de-Ţară se referă ie la Finisterre, în Bretania, fie la Finisterra, în Spania.

416 Astronomie: ceea ce numim astăzi «astrologie».

418 Ceasuri: orele astrologice. Vraja...fireasc ă: «magia naturală», socotită a fi ştiinţă legală, spre deosebire de «magia neagră» sau «necromanţia».

422 Cald sau frig etc.: în evul mediu se credea că trupul omului se compune din patru elemente: pămînt, aer, apă şi foc, în proporţii bine stabilite. *Pămîntul* era rece şi uscat, *aerul,* fierbinte şi umed, *apa,* rece şi umedă, iar *focul,* fierbinte şi uscat. Bolile erau atribuite dezechilibrului survenit în felul cum se îmbinau aceste elemente în umori: *sîngele* (fierbinte şi uscat), *flegma* (rece şi umedă), *bila galbenă* (ferbinte şi uscată) şi *bila neagră* sau atrabila (rece şi uscată); vezi şi *Studiul introductiv,* pp. 20—21.

431—436 Esculap: zeul medicinii. Rufus: medic din Efes, contemporan cu Traian. Dioscorid: medic grec din secolul al II-lea. Hipocrat: medic grec, născut pe la 460 î.e.n. Hali: secolul al XI-lea, comentator arab al lui Galenus. Galien: medic grec, autor de tratate medicale, secolul al II-lea. Serapion: contemporan al lui Hali. Razis: medic arab din secolul al X-lea. Avicena: celebru medic şi filosof tadjic (980—1037?). Damascul: medic şi teolog arab din secolul al IX-lea. Averoe: medic şi filosof arab (1126—1198). Constantin: Constantinus afer, călugăr din Cartagina, secolul al XII-lea. Bernard: Bernardus Gordonius, scoţian, contemporanul lui Ch., profesor de medicină la Montpellier. Gatesden: John Gatesden, medic al Curţii în prima jumătate a secolului al XIV-lea, a scris un tratat medical intitulat *Rosa Angelica*. Gilbertin: Gilbertus Anglicus, unul dintre primii autori medicali englezi, secolul al XIV-lea.

442 Cendal: stofă bogată de mătase.

444 Bolesne: epidemie. E vorba de epidemiile de ciumă de la jumătatea secolului al XIV-lea.

445 Aurul e-a inimii proptea: în medicina vremii aurul era folosit drept tonic cardiac.

448 Tare de urechi: explicaţia surzeniei tîrgoveţei din Bath se găseşte în *Pr. Tîrgoveaţă* 668 şi urm.

449 Nici Ghentul şi nici Yprul etc.: aceste două oraşe erau importante centre ale comerţului cu lînă al Flandrei; *(Gand* şi *Ypres)*.

452 În drept să ducă etc.: ofrandele de pîine şi vin şi de bani erau înmînate preotului în ordinea treptei sociale căreia aparţineau credincioşii. Cf. *Pr. Călugăr* 13—15.

467 Bulonia: Boulogne, în Franţa, unde credincioşii făceau pelerinaj la statuia fecioarei Maria.

468 La Sfîntul Iacov: la altarul sfîntului Iacob de Compostella din Galicia (Spania). La Colonia: la altarul celor trei magi de la răsărit.

470 Avea... şi strungăreaţă: se credea că persoanele cu strungăreaţă au noroc la călătorii *(Skeat)*. Pe de altă parte, în *Pr. Tîrgoveaţă* 603, Tîrgoveaţa însăşi leagă această particularitate fizică de firea ei amoroasă.

488 Răii platnici: cei care nu plăteau zeciuială bisericii.

543 O iapă-ncălăra: a călări pe o iapă era un semn de stare modestă (Robinson).

547 Morarul: despre vocea puternică a Morarului se vorbeşte în *Pr. Morarul* 16. Vezi şi nota respectivă.

550 Berbece: premiu ce se dădea de obicei celui care ieșea învingător la trîntă.

570 Econom (în orig. *manciple*): om însărcinat cu aprovizionarea unui colegiu, a unei comunități etc.

589 Logofătul: vezi și autoportretul Logofătului în Pr. *Logofăt*.

591 Cu păr tăiat etc.: părul tăiat scurt era un semn al stării de servitute (Robinson).

625 Aprod (în orig. *somnour*): un fel de aprod la tribunalul eclesiastic. Avea sarcina de a-i aduce pe vinovați în fața judecății. Abuzurile practicate de acești aprozi sînt descrise în *Frate*.

626 Cu chipul ca heruvii: în arta medievală, heruvimii sînt în general zugrăviți cu fețe roșii ca para focului.

628 Iubăreț ca vrabia: noțiunea de vrabie era asociată cu porniri erotice excesive (Robinson).

648 «Questio quid juris» (în limba latină, în orig.): formulă juridică obișnuită, care înseamnă: «Întrebarea este ce spune legea».

669 Cele... la vinărie: firmele cîrciumarilor erau adesea făcute din cercuri împodobite cu flori sau cu panglici.

671 Vînzător de iertăciuni: vînzător de indulgențe papale. Pentru întregirea caracterului personajului, vezi și autoportretul din Vînzător.

672 Din Rouncival: Rouncival era numele unui spital călugăresc. Vînzătorii de iertăciuni din Rouncival erau de obicei ironizați.

685 Clop: am dat acest echivalent pentru tichia rotundă pe care o poartă călugării și preoții catolici în creștetul capului.

687 «Veronică»: chipul lui Cristos așa cum s-a imprimat — potrivit legendei — pe năframa pe care i-a întins-o sfînta Veronica pe drumul calvarului.

756 Cheapside: stradă din Londra, locuită de marii negustori ai orașului.

828 Fintina Tomii: în apropiere de Londra, pe drumul care duce spre Canterbury, se afla un izvor unde pelerinii își adăpau caii.

D. D.

POVESTIREA CAVALERULUI

Toți specialiștii mai noi sînt unanimi în stabilirea sursei prime a povestirii în *Il Tesidia* lui Boccaccio, scrisă prin 1339—1340. În afară de această sursă, se pare că autorul a mai folosit direct pe Statius cu *Thebaida* lui (de care a făcut uz și Boccaccio), poate pe Benoît de Sainte-

Maure cu al său *Roman de Thèbes*. Ovidiu şi Boeţiu îi vor fi slujit şi ei, ca autori foarte familiari.

Ch. a dat o versiune mai timpurie a povestirii acesteia, intitulată *Palamon şi Arcite*, cam prin 1372—1376, la care se face referire în *Prologul* la *Legenda despre femeile cele bune*.

Dar şi în *Povestirea Cavalerului* poetul şi-a pus pecetea creatoare în tratarea povestirii de dragoste a celor doi tineri pentru frumoasa Emilia, dînd o înflorită interpretare englez-medievală antichităţii greceşti.

Z. D.-B.

Povestirea Cavalerului

I a m q u e d o m o s... l a u r i g e r o: motto luat din *Tebaida* lui Staţiu. Cf. *Cavaler* 1436.

8 F e m e n í a: legendara ţară a Amazoanelor.

17—30 V e z i b i n e c ă... b e r e c h e t: această figură retorică, numită *occupatio* şi care constă în refuzul de a descrie sau nara anumite fapte, este foarte obişnuită la Ch. În povestirea de faţă, procedeul este folosit acolo unde Ch. omite pasaje din sursele sale de inspiraţie. Cf. *Cavaler* 2061 şi urm. În alte locuri, această figură retorică serveşte la accelerarea naraţiunii. Cf. *Cavaler* 1339 şi urm., *Notar* 603 şi urm., *Scutier* 26 şi urm., 55 şi urm., 275 şi urm. etc.

31—34 P e s o ţ i i m e i... m-a-m o p r i t: Cavalerul se referă la întrecerea între povestitori propusă de Hangiu. Cf. *Prolog* 790—800.

72 C l e m e n ţ a: zeiţa îndurării.

74 C a p a n e u s: rege legendar din vechea Eladă.

80 C r e o n: rege legendar al Tebei.

122 M i n o t a u r u l: monstru mitologic, jumătate om, jumătate taur, ucis, zice-se, de regele Tezeu în labirintul din insula Creta.

244 V i n e r i: Venus, Venera, zeiţa iubirii. De observat că Ch. foloseşte denumirile mitologice latineşti.

307—310 I u b i r e a-i... d r a g o s t e a-n c ă l c a r e: citatul este luat din Boeţiu, *De Consolatione Philosophiae*, lucrare tradusă de Ch. în limba engleză. Cf. *Duhovnic* 422.

319—322 N e g î l c e v i m... p o t ă i: parafrază a fabulei lui Esop, *Leul şi Ursul*.

341—342 A t u n c i c î n d u n u l... l-a c ă u t a t: Ch. ia această legendă din *Le Roman de la Rose*. Cf. *Studiul introductiv*.

388 Căci nu- i... foc: Cf. *Prolog* 422.

489—495 Vă-ntreb... fiecare-n felul lui: una dintre tipicele probleme de dragoste (*«demande d'amour»* sau *«questione d'amore»*), des întîlnite în literatura franceză, provansală şi italiană. Pentru alte exemple din *Povestirile din Canterbury*, cf. *Tîrgoveaţă* 49, *răzeş* 894 şi altele.

Explicit prima pars: Ch. păstrează din originalele după care s-a inspirat formulele latineşti de început şi de încheiere a părţilor unora dintre povestiri. *Explicit prima (secunda* etc.) *pars* înseamnă *Se sfîrşeşte prima (a doua* etc.) *parte. Sequitur* etc. ... înseamnă *Urmează...*

517—518 Şi care coc... lăcaşu-nchipuirii: potrivit credinţei medievale, «mania» lua naştere în partea din faţă a creierului, sub frunte, unde era localizată şi *imaginaţia.* Partea din mijloc a creierului era socotită a fi lăcaşul *raţiunii*, iar cea din spate, lăcaşul *memoriei.*

529 Caduceul: un toiag cu doi şerpi încolăciţi la un capăt. Era purtat de zeul Mercur şi avea puterea magică de a adormi pe oricine îl atingea.

532 Argus: monstru mitologic cu o sută de ochi, dintre care numai cîte doi dormeau. Legenda spune că era pus de Junona s-o păzească pe Io, una dintre ibovnicele lui Jupiter, pe care acesta o prefăcuse în juncă. Argus ar fi fost ucis de Mercur la porunca lui Jupiter.

570 Filostrat: în *Teseida*, numele lui Arcite este Pentheo. Ch. a luat numele de Filostrat din poemul lui Boccaccio, *Filostrato*, originalul eposului *Troilus şi Cressida.*

613 Teba: e vorba de Teba din Egipt, nu de cetatea cu acelaşi nume din Grecia.

664 Codrul auz... cîmpia are: proverb latin — *Campus habet lumen, et habet nemus auris acumen.*

681 Taman... neperechе: exista credinţa că vinerea este o zi aparte, deosebită de celelalte zile ale săptămînii.

688 Cadmus: rege legendar, întemeietor al Tebei. Amfion: fiu al lui Jupiter. Legenda spune că ar fi clădit zidurile Tebei cîntînd din liră; la sunetele acesteia, pietrele se aşezau singure la locul lor.

814 Ochiul: simbol al divinităţii supreme.

888 De-al funiilor... scutesc: este vorba de tortura prin strîngerea victimei cu funia.

1078 Citheron: Ch. confundă aici insula Citera, unde mitologia plasase reşedinţa zeiţei Venus, cu muntele Citheron din Beotia, unde îşi aveau sălaşul cele nouă muze.

1083 Narcis: personaj mitologic, conceput de o rară frumuseţe.

Privindu-se îndelung în oglinda unei fîntîni, s-a îndrăgostit de propriu-i chip.

1085 M e d é e a: personaj mitologic, nepoata Circeei. Cf. *Cavaler* 1086. Conform legendei, s-a îndrăgostit de Iason, conducătorul argonauţilor. Cf. *Pr. Notar* 72—74.

1086 C i r c e e a: personaj mitologic; era vestită pentru puterea ei magică şi pentru otrăvurile pe care le prepara din ierburi.

1087 T u r n u s: personaj legendar, rege al rutulilor, vestit prin vitejia şi forţa sa. S-a luptat cu Eneas şi a fost ucis de acesta.

1088 C r e s u s: rege al Lidiei, secolul al VI-lea î.e.n., celebru prin nenumăratele sale bogăţii. Cf. *Călugăr* 737—770 şi *Duhovnic* 318.

1114 T r a c i a: exista credinţa că ţara de baştină a zeului Marte era în ţinuturile nordice ale Traciei.

1115 J e r t f e l n i c u l l u i M a r t e: templul de sub muntele Haemus, descris de Staţiu în cartea a VII-a a *Tebaidei*. Cf. *Cavaler* 1436.

1129 S t i l p u l: steaua polară.

1173 I u l i u s: Iuliu Cezar.

1185—1186 P u e l l a şi R u b e u s: două denumiri ale planetei marte, în diferite faze.

1198 C a l i s t o: personaj mitologic, una din însoţitoarele Dianei, preschimbată de Junona în ursoaică şi apoi în constelaţia Ursei.

1203 F e c i o r u - s ă u: Arcas, domnitor a Arcadiei. După moartea sa, Jupiter l-ar fi preschimbat în constelaţia Văcarului.

1204 D a n a: este vorba de Daphne, personaj mitologic. A fost prefăcută în dafin de către Diana.

1207 A c t e o n: vînător mitologic. A văzut-o pe Diana şi pe însoţitoarele sale scăldîndu-se, fapt pentru care a fost prefăcut în cerb şi sfîşiat de propriii săi cîini.

1212—1213 A t a l a n t a... M e l e a g r u: legenda povesteşte că Diana a trimis un mistreţ care a devastat ţara regelui Meleagru. Împreună cu prinţii vecini, acesta a hăituit fiara şi a ucis-o. Pielea şi capul mistreţului le-a dăruit Atalantei. Faptul acesta a avut pentru toţi urmări nefaste.

1227 L u c i n a: numele zeiţei Diana în ipostaza acesteia de ocrotitoare a femeilor care nasc.

1302 T a r s, adică *Tartaria:* stofele chinezeşti erau aduse în Europa prin Tartaria, o regiune nedefinită, cuprinzînd Asia şi Europa de răsărit.

1339—1346 C i t c e p r i v e ş t e... n u v o i a p o v e s t i r e: Cf. *Cavaler* 17.

1359 La ceasul ei *(ceasul Venerei)*: prima oră a fiecărei zile era închinată uneia dintre următoarele şapte zeităţi: Saturn (sîmbătă), Jupiter (joi), Marte (marţi), Soarele (duminică), Venera (vineri), Mercur (miercuri), Luna (luni); a doua oră a zilei respective corespundea zeităţii imediat următoare în ordinea arătată mai sus, şi aşa mai departe. Duminica fiind închinată soarelui, zeiţei Venus îi reveneau orele a doua, a noua, a şaisprezecea şi a douăzeci şi treia.

1413 Cam pe la ceasul trei...: Cf. *Cavaler* 1359.

1436 Staţiu: poet epic roman, 45—96. În *Tebaida* lui Staţiu, contrar afirmaţiei lui Ch., nu se pomeneşte de aceste rituri.

1455 Întruchiparea-ţi întreită: cele trei ipostaze ale Dianei: *Luna* în cer, *Diana* sau *Lucina* pe pămînt şi *Proserpina* în Infern.

1509 La ceasul... *(ceasul lui Marte)*: Cf. *Cavaler* 1359.

1591 Pe moş... la sfat: vechi proverb englezesc.

1604 Semnul Leului: e vorba de zodia Leului. Se credea că Saturn provoacă nenorociri în special cînd se află în această zodie.

1768 Vîlceaua GALOPHEYE5 Skeat socoteşte că e vorba de valea Gargaphia din Beotia, unde Acteon a fost sfîşiat de cîini. Cf. *Cavaler* 1207.

2061—2066 Dar despre... nu vă mai spun: Cf. *Cavaler* 17.

2070 Nimfe, Fauni şi Hamadriade: spirite ale pădurilor în mitologia greco-romană.

2129 Cînd Dumnezeu etc.: metafizica din cuvîntarea lui Tezeu este luată de Ch. din *De Consolatione* a lui Boeţiu. Cf. *Cavaler* 307—310, *Duhovnic* 422.

D. D.

POVESTIREA MORARULUI

Şi povestirea şi precuvîntarea ei par a fi fost scrise în ultimii zece ani ai vieţii poetului, prin perfecţiunea realizării artistice. Nu se cunoaşte sursa directă a măscăricioasei naraţiuni despre teslarul înşelat de nevastă, e sigură doar prezenţa poveştii în tradiţia orală a vremii aceleia. Tipul de povestire e asemănător aceluia al unor *fabliaux*-uri franceze. Ch. desenează cu mînă de maestru portretele oamenilor şi desfăşurarea faptelor.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Morarului

16 Ca Pilat etc.: în teatrul medieval, în *Miracole*, Pilat din Pont vorbea pe un ton răstit, țipător.

Povestirea Morarului

5 Cele șapte arte: anume gramatica, dialectica, retorica *(trivium)*, aritmetica, geometria, istoria și muzica *(quadrivium)*, care constituiau învățămîntul profan în evul mediu.

22 Almegist sau *Almageste:* lucrarea de căpetenie a astronomului Ptolemeu, secolul al II-lea î.e.n.

23 Astrolav sau astrolab: vechi instrument care servea la determinarea poziției, înălțimii și mișcării astrelor. Ch. a scris o lucrare intitulată *A Treatise on the Astrolabe (Tratat despre astrolab).*

30 *Angelus ad Virginem:* «*Îngerul* [a vorbit] Mariei», cîntec religios medieval.

42 Caton: Dionysius Cato, presupusul autor al unei colecții de maxime, cunoscută sub numele de *Disticha de Moribus ad Filium (Distihuri despre moravuri către fiul său).* Colecția a fost scrisă probabil în secolul al III-lea sau al IV-lea și a avut o largă circulație în evul mediu.

70 Tarapana (în orig. *The Tour): Turnul Londrei,* unde se afla tarapanaua (monetăria).

88 Oseneye: o localitate în apropiere de Oxford.

141 Cărți: acte, documente.

198 Juca... pe schele: *Miracolele* erau de obicei jucate de pălămari pe niște estrade care aveau trei despărțituri reprezentînd Cerul, Pămîntul și Iadul.

265 Astronomie: în orig. cuvîntul este de asemenea deformat.

297—300 «Isuse... rugăciune!»: teslarul recită anapoda formula unui descîntec.

355—357 Cutez să spun... singură-ntr-o nae: aluzie la o scenă comică din *Miracole*, în care soția lui Noe se opune cu îndărătnicie să urce în arcă. Tîrîtă cu forța, ea îl lovește pe Noe, spărgîndu-i capul.

498 Visai... băutură: visurile despre petreceri erau interpretate ca un semn de bucurie.

504 Mastic: rășina unui arbore asiatic, mestecată în Orient pentru parfumarea gurii.

506 Lemn dulce (în orig. *Trewe love)*: o plantă aromată.

523 «Ieşi la poartă, măi nevastă»: Alison face aluzie la cuvintele unui cîntec popular bine cunoscut în vremea aceea.

632 Nae: teslarul stîlceşte numele lui Noe. (În orig. *Nowelis.)*

653 Companie: în orig. în franceza timpului *(par compaigyne).*

POVESTIREA LOGOFĂTULUI

Se înrudeşte cu aceea a Morarului atît cronologic (fiind scrisă în aceeaşi vreme), cît şi tematic, asemănîndu-se în substanţă tot cu *fabliaux*-urile franceze. Şi aci la fel de bune portrete: al fudulului Symkyn, morarul necinstit, pedepsit de cei doi dieci, al şoţiei şi al fiicei lui. Pretutindeni vioiciune şi culoare.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Logofătului

52 Vadu-Adînc: în orig. *Depeford.*

Povestirea Logofătului

13 Sheffield: localitate din Anglia, vestită încă de pe vremea aceea pentru tacîmurile sale.

23 Era... popă-n parohie: se înţelege că fata era copilul nelegitim al preotului.

70 Palatul Soare (în orig. *Soler Halle)*: cunoscut şi sub numele de *Kind's Hall,* fondat de Eduard al III-lea în 1337 şi încorporat ulterior institutului *Trinity College.*

134—135 «Nu-s mai deştepţi... o iapă»; potrivit unei fabule, iapa i-a spus lupului, care voia să-i cumpere mînzul, că preţul stă scris pe copita ei din spate. Cînd lupul a încercat să citească preţul, iapa l-a lovit cu copita în frunte, omorîndu-l.

367 În manus tuas: începutul obişnuitei formule religioase «În mîinile tale îmi încredinţez duhul».

371 Mamon: potrivit *Noului Testament, demonul lăcomiei.*

D. D.

POVESTIREA BUCĂTARULUI

Neterminată, pare să fi intrat — după ceea ce ne-a rămas şi potrivit caracterului personajului povestitor — în aceeaşi categorie cu povestirea Morarului şi a Logofătului, adică în rîndul naraţiilor hazlii. E vorba, probabil, de oameni şi de fapte contemporane.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Bucătarului

12 Hogge: Hodge, poreclă pentru Roger. Cf. *Pr. Bucătar* 21.

Povestirea Bucătarului

13 Cheapside: loc favorit pentru serbări şi procesiuni. Cf. *Prolog* 756.

38 Newgate: vestită închisoare din Londra, dărîmată în anul 1902; cu alai...: elementele turbulente erau duse la închisoare cu alai de lăutari, pentru a atrage atenţia publicului asupra lor.

D. D.

POVESTIREA NOTARULUI

Întregul poem despre Constanţa, fiica unui împărat creştin, pare să fi fost scris în jurul anului 1390. Ch. s-a folosit de o *Cronică anglo-normandă* a lui Nicholas Trivet scrisă în prima jumătate a secolului al XIV-lea şi utilizată deopotrivă de Gower, contemporanul şi prietenul lui Ch. în opera lui, *Confessio Amantis*[1]. Unii autori cred că Ch. ar fi fost înrîurit şi de această lucrare publicată pe la 1390. În orice caz istoria femeii virtuoase, supusă bănuielilor nedrepte şi suferinţelor, e foarte frecventă în toată literatura evului mediu. Originea povestirii de faţă se situează în aria influenţelor bizantine.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Notarului

5 Într-a optsprezecea zi...: Cf. *Prolog* 8.

11 Phoebus: în mitologia greacă, zeul soarelui. Numele este folosit ca personificare poetică a soarelui.

---

[1] *Mărturisirea îndrăgostiţilor.*

25 Seneca: Lucius Annaeus Seneca, om de stat, scriitor și filosof stoic roman (4 î.e.n.—65 e.n.).

54 Ovid: Publius ovidius Naso, poet roman (43 î.e.n. — 17? e.n.).

58 Ceix: regele Trachiniei, soțul Alcionei. Legenda lui se găsește în *Metamorfozele* lui Ovidiu, cartea a XI-a. *Ceix* s-a înecat în timp ce naviga pe mare spre oracolul de la Claros. Zeii au înștiințat-o în vis pe Alciona despre moartea soțului ei. A doua zi, găsindu-i trupul zvîrlit la țărm de valuri, Alciona s-a aruncat în mare. *(Mit.)* Ch. povestește legenda lor în *Cartea Ducesei*, scrisă în 1368.

61 Legenda sfinților lui Cupidon: cunoscută mai ales sub titlul de *Legenda despre femeile cele bune*, compusă de Ch. către 1386. Numele înșirate de Notar nu corespund întocmai celor despre care povestește Ch. în poemul său.

62 Tisbe: legenda antică povestește că Piram, un tînăr din Babilon, s-a îndrăgostit de frumoasa fecioară Tisbe. Neavînd îngăduința părinților de a se căsători, tinerii îndrăgostiți se întîlneau tainic în dreptul unei despicături din zidul ce le despărțea casele. Într-o noapte, cei doi s-au înțeles să se întîlnească la mormîntul lui Ninus, în afara zidurilor Babilonului. Tisbe, sosită cea dintîi, s-a speriat la vederea unei leoaice și a fugit, adăpostindu-se într-o peșteră învecinată. În fugă, și-a pierdut vălul, pe care leoaică l-a găsit și l-a mînjit de sînge. Piram a venit curînd după aceea. Văzînd vălul însîngerat, și închipuindu-și că iubita sa a fost devorată de fiară, s-a înjunghiat cu spada. După ce i-a trecut spaima, Tisbe s-a întors la locul de întîlnire. La vederea lui Piram în agonie, s-a aruncat în aceeași spadă, luîndu-și și ea viața. *(Mit.)*

63 Lucreția: soția lui Tarquinius Collatinus. Fiind siluită de Sextus Tarquinius, Lucreția s-a sinucis. (Tit. Liv., I, 57—59.)

64 Didona: legendara întemeietoare a Cartaginei. Potrivit *Eneidei* Lui Virgiliu, Didona nu a putut supraviețui plecării lui Eneas, de care era îndrăgostită și pe care nu l-a putut dobîndi de soț. *(Mit.)*

65 Philis și Demophon: Demophon, legendar rege al Atenei, era fiul lui Tezeu și al Phedrei. La înapoierea sa din războiul troian, a trecut prin Tracia, unde a fost primit cu afecțiune de Philis. Demophon s-a retras la Atena, uitînd de dragostea Philisei, care, deznădăjduită, s-a spînzurat. *(Mit.)*

66 Hermiona: fiica lui Menelau și a Elenei. A fost căsătorită mai întîi cu Pirus, apoi cu Oreste, fiul lui Agamemnon. *(Mit.)* Personajul Hermionei apare în *Andromaca* lui Euripide și în cea a lui Racine.

67 Deianira: soția eroului legendar Hercule. Centaurul Nessus îi dăruise Deianirei tunica sa, cu ajutorul căreia — spunea el — Deianira avea să redobîndească dragostea soțului ei cînd se va dovedi necredincios. Nestind că tunica era otrăvită, Deianira i-a trimis-o lui

Hercule într-o anumită împrejurare, provocîndu-i moartea. *(Mit.)*

68 Ariadna: fiica lui Minos, regele Cretei. S-a îndrăgostit de Tezeu, care fusese închis în Labirint pentru a fi devorat de Minotaur. Ariadna i-a dăruit un fir cu ajutorul căruia Tezeu a reușit să iasă din întortocherile Labirintului. După nimicirea Minotaurului, Tezeu — potrivit făgăduinței — a luat-o pe Ariadna cu sine și s-a căsătorit cu ea. Dar cînd a ajuns în insula Naxos *(sterp ostrov)*, a părăsit-o. Deznădăjduită, Ariadna s-a spînzurat. *(Mit.)* Cf. *Cavaler* 122.

69 Hero și Leandru: Hero, o frumoasă preoteasă a Venerei din Sestus, s-a îndrăgostit de Leandru. Într-o noapte, Leandru a scăpat de sub paza părinților săi și a trecut Helespontul înot, călăuzindu-se după o torță pe care Hero o ținea aprinsă în vîrful unui turn din Sestus. După multe întîlniri, Leandru s-a înecat în timpul unei furtuni. Deznădăjduită, Hero s-a aruncat din vîrful turnului și a pierit la rîndul ei în mare. *(Mit.)*

70 Elena: prințesă greacă, vestită prin frumusețea ei, soția lui Menelau, regele Lacedemoniei. A fost răpită de Paris, fiul lui Priam, regele Troiei, fapt care ar fi provocat războiul troian. *(Mit.)*

71 Briseis: fiica preotului Briseus din Lyrnessus. Țara sa a fost invadată de greci. La împărțirea prăzii, Briseis a revenit lui Achile, însă după scurt timp, Agamemnon i-a luat sclava. Furios, Achile a jurat să nu mai iasă pe cîmpul de luptă și timp de zece ani a stat retras în cortul său. Acest episod formează începutul *Iliadei*. Ladmeea sau Laodamia: soția lui Protesilaus. În urma morții soțului ei la Troia, aproape și-a pierdut mințile. Legenda povestește că Protesilaus a fost redat vieții, și Ladmeei, timp de trei ore. Fiind silit să se reîntoarcă în Infern, el a înduplecat-o să-l însoțească. *(Mit.)*

72—74 Medeea: vrăjitoare legendară din ciclul Argonauților. A fugit cu Iason, șeful Argonauților, după ce, cu ajutorul ei, acesta a pus stăpînire pe lîna de aur. Fiind părăsită de Iason, ea s-a răzbunat spînzurîndu-și singură copiii. *(Mit.)*

75 Alceste: fiica lui Pelias și soția lui Admetus. Și-a jertfit viața pentru soțul ei, după ce un oracol i-a spus că acesta nu se va putea vindeca decît dacă o ființă apropiată va muri în locul său. *(Mit.)*

76 Penelope: fiica lui Icarius și soția lui Ulise, întrupare a fidelității conjugale. Și-a așteptat soțul timp de douăzeci de ani, în care timp a fost asaltată de numeroși pețitori. Fiind lipsită de putere, pînă la urmă a declarat că-l va alege pe unul dintre ei de îndată ce va termina broderia la care lucra. Însă Penelopa desfăcea noaptea ceea ce lucrase în timpul zilei. *(Mit.)*

78 Canaceea: fiica lui Eolus și a Enaretei, s-a îndrăgostit de fratele ei Macareus. *(Mit.)*

84—85 Antioh: această poveste a fost larg răspîndită și prelucrată în evul mediu. Ea apare, printre altele, în *Confessio Amantis*

(Mărturisirea îndrăgostiților), a contemporanului lui Ch., Gower, și în drama *Pericle* de Shakespeare.

92—93 P i e r i d e l e: fiicele lui Pierus, care le-au provocat pe muze la o întrecere muzicală. Pierzînd întrecerea, ele au fost preschimbate în coțofene. *(Mit.)*

P o v e s t i r e a N o t a r u l u i

101 S a m s o n: personaj biblic, conducător al evreilor, celebru prin forța sa. Legenda spune că Samson i-a destăinuit Dalilei, de care era îndrăgostit, secretul forței sale, anume părul pe care și-l păstra netuns. Dalila l-a trădat, tunzîndu-i părul în son, și astfel Samson, rămas fără putere, a căzut în mîinile dușmanilor, filistenii, care l-au închis în beciul unui templu. Redobîndindu-și forța o dată cu creșterea părului, Samson a năruit coloanele templului, nimicindu-și dușmanii ce se aflau în templu și pierind el însuși sub ruine. Sf. *Călugăr* 25—104. A h i l e: Achile, fiul lui Peleus și al zeiței Thetis, unul dintre luptătorii de frunte ai grecilor în războiul troian. La naștere, Thetis l-a cufundat în Styx, făcîndu-i tot trupul invulnerabil, cu excepția călcîiului de care l-a ținut. A murit de pe urma unei răni în călcîi pricinuită de o săgeată trasă de Paris. *(Mit.)* Cf. *Pr. Notar* 71.

102 P o m p e i: Gnaeus Pompeius Magnus, general și om de stat roman, membru al primului triumvirat, 106—48 î.e.n. A fost asasinat în Egipt, unde s-a refugiat în urma înfrîngerii de la Pharsala.

S o c r a t e: filosof idealist atenian (470?—399 î.e.n.). Ironiile și sarcasmele sale la adresa democrației ateniene i-au atras dușmănia concetățenilor. Fiind acuzat de impietate, a fost judecat și condamnat să bea cucută. Socrate a sorbit cupa otrăvită și a murit. T u r n u s: rege legendar al rutulilor. I-a declarat război lui Eneas, deoarece Latinus a dat acestuia pe fiica sa Lavinia, care era logodită cu Turnus. A fost învins și pînă la urmă ucis în lupta în doi cu Eneas *(Mit.)*. I u l i u: Iuliu Cezar.

191 P i r u s: unul dintre eroii războiului troian, fiul lui Achile și al Deidamiei. Era vestit pentru cruzimea sa. L-a ucis pe bătrînul Priam și a jertfit-o pe Polyxena, fiica acestuia, pe mormîntul tatălui său. *(Mit.)*

197—210 M i ș c a r e m u m ă... u n d e-i b i n e: după cum notează Skeat, vechea astronomie ptolemaică presupunea pămîntul ca fiind un punct central static, cu nouă sfere ce se roteau în jurul său. Chestiunea este tratată mai pe larg în prefață, pp. 19—20. A noua și ultima sferă executa o mișcare diurnă de revoluție, de la răsărit spre apus, antrenînd tot sistemul în același sens, opus mișcării «firești» a soarelui care străbate semnele zodiacului. Aceste mișcări contrarii sînt socotite de Ch. a fi cauza destrămării căsătoriei Constanței, datorită influenței

nefaste a lui Marte în Scorpie (zodia Scorpionului), care este lăcaşul morţii, al bătăliei şi al năpastei.

303 Lucan: Marcus Annaeus Lucanus (39—65 e.n.). În opera sa principală, epopeea *Pharsalia*, nu se vorbeşte de vreo primire triumfală a lui Cezar. Avem de-a face cu un adaos al lui Ch.

375 Daniil: proroc evreu, secolul al VII-lea î.e.n. Potrivit legendei biblice, Daniel, captiv în Babilon, a fost aruncat într-o groapă cu lei, unde a doua zi a fost găsit teafăr şi nevătămat. S-a bucurat de mare cinste la curtea lui Nabucodonosor, fiind sfetnicul şi tălmăcitorul viselor acestuia.

388—389 Iona: potrivit legendei biblice, profetul evreu Iona, măturat de pe puntea corăbiei de valuri, a fost înghiţit de un peşte uriaş, iar după trei zile azvîrlit la ţărm, nevătămat.

402 Maria Eghipteanca: legenda spune că această sfîntă Marie, care dusese o viaţă libertină în tinereţe, s-a pocăit şi s-a retras în deşert dincolo de rîul Iordan, unde a trăit timp de patruzeci şi şapte de ani.

407 Oceanul nost': Oceanul Atlantic.

410 Northumberland: ţinut în partea de nord a Angliei.

446 Briţii: bretonii, popor străvechi de origină celtică.

447 Velşa ţară: astăzi Ţara Galilor, în partea de est a Angliei.

479 Alla sau Aella: rege al Deirei (560—588).

541 Suzana: figură biblică, vestită prin frumuseţea şi castitatea ei. În timpul robiei babiloniene s-a căsătorit cu un izraelit bogat. Doi bătrîni, ale căror avansuri amoroase au fost respinse de Suzana, au declarat, drept răzbunare, că au surprins-o în flagrant delict de adulter. Suzana a fost condamnată la moarte. Profetul Daniel (sf. *Notar* 375) a dovedit netemeînicia acuzaţiei. Suzana şi-a salvat viaţa, iar falşii acuzatori au fost executaţi.

603 Cf. *cavaler* 17.

836—838 Goliat: uriaş filisten. Legenda biblică povesteşte că în luptă cu David (ulterior rege al iudeilor) a fost ucis de acesta din urmă printr-o lovitură de piatră în frunte, azvîrlită din praştie.

841—843 Judita: eroină ebree din Vechiul Testament. În timp ce Holofern, general al lui Nabucodonosor, asedia cetatea Betuliei, Judita s-a strecurat în tabăra acestuia, l-a fermecat prin frumuseţea ei şi a acceptat să ia loc la masa de ospăţ împreună cu el. Pe cînd Holofern dormea toropit de băutură, Judita i-a tăiat capul şi s-a întors, prin bezna nopţii, în cetate. A doua zi de dimineaţă, evreii au atîrnat capul lui Holofern de zidul cetăţii. Asirienii, îngroziţi, au ridicat asediul.

849 Ceuta: port din nord-vestul Africii, în faţa Gibraltarului.

D. D.

Altă poveste despre necredința femeii, care-și înșală soțul pentru o sută de franci, asemănătoare cu un *fabliau* francez. Inspirația posibilă dintr-o asemenea sursă este sugerată de atmosfera perfect franceză a povestirii. Sursa sigură nu se cunoaște. Analoage se află în *Decameronul* (VIII) lui Boccaccio, și în Sercambi (XIX).

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Corăbierului

12 Ieretic: în orig. *Loller*, termen de dispreț pentru *Lollard*, adept al lui John Wycliffe (?—1384), reformator religios și traducătorul *Bibliei* în engleză.

27 Fistofii: termen corupt, prin care Ch. subliniază semidoctismul corăbierului.

Povestirea Corăbierului

1 Saint-Denis: localitate din Franța în apropierea Parisului.

11—12 Că-i doar... strai bogat: e clar că acest pasaj urma să fie rostit de o femeie, pobabil de Tîrgoveața din Bath. E de presupus că Ch. îi rezervase acesteia povestea și că după aceea s-a răzgîndit, punînd-o pe seama Corăbierului și uitînd de versurile cu pricina *(Coghill)*.

54 Bruges: capitala Flandrei occidentale.

70 Malvasia: astăzi Napoli di Malvasia, pe coasta de răsărit a Peloponesului.

193 Ganelon: numele unui personaj legendar care l-a trădat pe Roland, eroul epopeilor carolingiene. Drept pedeapsă, Ganelon a fost legat de patru cai și sfîșiat. Numele său, a devenit sinonim cu *trădător*.

206 Țilindrul: cadran solar portabil.

213 Qui là?: în orig. *Qy la? (Cine e acolo?)*, în franceza timpului.

226 Sfîntul Iv (în orig. *Seint Yve)*: patronul Bretaniei.

280 Grand merci: în orig. *Grant mercy (Foarte mulțumesc)*, în franceza timpului.

360 Cămătari lombarzi: în evul mediu, în Franța, se dădea zarafilor și cămătarilor numele de *lombarzi*, datorită faptului că cei mai mulți dintre ei erau originari din Italia.

Încheiere la Povestirea Corăbierului

Corpus dominus: formă greşită, în loc de *Corpus Domini (Trupul Domnului).*

D. D.

POVESTIREA STAREŢEI

Scrisă într-o perioadă tîrzie a ciclului, povestirea se înscrie în tiparele unei legende sau ale unui miracol al Fecioarei, gen literar foarte frecvent în tot cursul evului mediu.

Sursa exactă e necunoscută, cercetătorii au stabilit însă 27 de analoage. Copilul de şcoală (ucis de evrei) care continuă să cînte după moarte *Alma redemptoris,* imn de slavă în cinstea maicii lui Crist, perpetuează o întunecată superstiţie medievală, generată de ură şi intoleranţă pentru oamenii de altă religie. Calitatea scăzută a textului justifică omiterea lui din tălmăcirea de faţă.

Z. D.-B.

Povestirea Stareţei

1 Domine, Dominus noster: «*Doamne, Dumnezeul nostru*» (în limba latină, în orig.), începutul *Psalmului al VIII-lea.*

D. D.

POVESTEA LUI SIR THOPAS

Pare a nu avea nici sursă, nici analog ca atare. Această primă povestire a autorului care plictiseşte pe ascultători e în realitate, cum s-a spus, un «Don Quijote în mic», prin intenţia predominantă de parodiere burlescă a romanului cavaleresc. Plină de originalitate, deşi ia fragmente mărunte de peste tot (Ch. citise cam 15—20 dintre cele 113 romane cavalereşti în limba engleză), povestea aceasta neterminată prevesteşte spiritul rinascimental care va da naştere marilor poeme eroi-comice din secolele al XV-lea şi al XVI-lea, întemeiate pe luarea în derizoriu a idealului de viaţă cavaleresc exprimat în romanele cavalereşti.

Z. D.-B.

21 Cordova: localitate în Spania, renumită în epocă pentru modul cum se prelucra pielea.

97 Alifant: în orig. *Oliphant*, denaturare a cuvîntului «elefant».

100 Termagant: socotit de către creştinii medievali a fi un zeu sau idol al sarasinilor.

109 Par ma fay: «*pe legea mea*», în franceza timpului.

187—189 Horn, Hypotis, Bevis, Sir Guy, Libeus, Plindamor (în orig. *Pleyndamour)*: personaje ale romanelor şi legendelor cavalereşti medievale.

206 Parsifal: unul dintre cavalerii Mesei Rotunde, din ciclul legendelor arturiene.

D. D.

POVESTEA LUI MELIBEUS

Povestea originară a fost *Liber consolationis et consilii*, scrisă de Albertano de Brescia pentru unul dintre fiii săi, în 1246. Ea a circulat în originalul latin, dar şi în traduceri italiene, franceze, germane şi olandeze. Din cele patru versiuni franceze care au făcut foarte populară povestea despre înţeleapta Prudenţa şi orgoliosul Melibeus, în secolele al XIII-lea şi al XIV-lea, cea de-a patra versiune aparţine lui Renaud de Louens, călugăr dominican de la mînăstirea Poligny din Jura, şi a fost folosită de Ch. care a tradus aproape cuvînt cu cuvînt cartea lui Renaud, adăugînd doar numele fiicei celor doi, Sofia.

După toate probabilităţile a fost scrisă în perioada ciclului *Canterbury*, deci după 1386.

Aşa cum arătam în prefaţă, faptul că este o copilaţie anostă a unui interminabil text de proză fără legătură cu acţiunea *Povestirilor*, a determinat prezentarea a numai unui scurt fragment ilustrativ în traducerea romînească.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea lui Melibeus

32—33 Marcu, Matei, Luca şi Ioan: cei patru evanghelişti.

D.D.

Se crede că a fost una dintre cele mai timpurii istorii scrise de Ch. şi anume prin 1374, pe la începutul perioadei de influenţe italiene. Doar stanţa despre Bernabo Visconti e o interpolare tîrzie (după 1385 cînd Bernabo a murit).

Substanţa de căpetenie a povestirii a fost scoasă de Ch. din *Roman de la Rose* şi din *De casibus virorum illustrium* a lui Boccaccio. Firește s-au produs şi alte adaosuri, topite ca întotdeauna în perfecta unicitate a artei chauceriene.

Z. D. B.

Precuvîntare la Povestirea Călugărului

4 Sfîntu' Maturin: potrivit legendei, moaştele acestui sfînt erau făcătoare de minuni.

13—15 Iar dacă... vreo-ndrăzneaţă: cf. *Prolog* 452.

38 Rochester: localitate din Anglia, la 50 km de Londra, pe drumul spre Canterbury.

73 Venera: sf. *Cavaler* 244.

83 Edvard: Eduard Confesorul, rege al Angliei (1042—1066).

Povestirea Călugărului

De Casibus Virorum Illustrium: *Despre prăbuşirea bărbaţilor iluştri.*

56 Cartea Juzilor: *Cartea Judecătorilor*, din *Vechiul Testament*.

110 Harpii: monştri înaripaţi, cu chip de femeie şi trup de vultur, înzestraţi cu gheare puternice la mîini şi la picioare. *(Mit.,)*

111 Centaurii: gintă din Tesalia, jumătate oameni, jumătate cai. La nunta Hippodamiei cu Pirithous, Centaurii îmbătaţi de vin au devenit agresivi faţă de femei. Hercule şi Tezeu au luat apărarea femeilor, luptîndu-se cu Centaurii şi învingîndu-i. *(Mit.)*

112 Cerber: cîinele lui Pluto. După unele legende avea cincizeci de capete, după altele trei. Păzea poarta iadului, pentru a-i împiedica pe muritori să pătrundă în regiunile infernale şi pe morţi să evadeze.

113—114 Busiris: rege al Egiptului, fiul lui Neptun şi al Lysianassei. Aducea pe toţi străinii jertfă lui Jupiter. Cînd Hercule a vi-

zitat Egiptul, Busiris l-a prins și l-a tîrît la altar legat de mîini și de picioare. Eroul și-a rupt legăturile și l-a ucis pe tiran. *(Mit.)*

Ch. confundă pe Busiris cu Diomede, regele Traciei, fiul lui Marte și al Cyrenei. Diomede își hrănea caii cu carne de om. Una din muncile lui Hercule a fost aceea de a-l distruge. *(Mit.)*

115 Veninosul șarpe: e vorba de Hidra, celebrul monstru cu o sută de capete care bîntuia împrejurimile mlaștinii Lerna din Pelopones. Cînd i se tăia un cap, îi creșteau îndată alte două la loc, dacă rana nu era arsă. Distrugerea monstrului a fost încă una din muncile lui Hercule. *(Mit.)*

116 Achelois sau Acheous: zeul rîului cu același nume din Epir. S-a bătut cu Hercule pentru mîna Deianirei, însă, dîndu-și seama de inferioritatea sa, mai întîi s-a prefăcut în șarpe și apoi în bou. Hercule i-a rupt un corn, care a fost luat de Nimfe și umplut cu fructe și flori. Acest corn a fost dăruit zeiței abundenței. *(Mit.)*

117 Cacus: vestit tîlhar, fiul lui Vulcan. Locuia pe muntele Aventin. Cărările care duceau la peștera sa erau presărate cu oase omenești. Cacus i-a furat lui Hercule — care se întorcea în Argos cu cirezile monstrului Geryon — un număr de vaci, și, pentru ca furtul să nu fie descoperit, le-a tîrît de-a-ndaratelea în peștera sa. Însă la mugetul boilor lui Hercule, vacile din peșteră au răspuns, și astfel eroul și-a dat seama că a fost jefuit. Întorcîndu-se din drum, s-a năpustit în peșteră și l-a ucis pe Cacus. *(Mit.)*

118 Anteu: uriaș din Libia, fiu al Terrei și al lui Neptun. Era atît de tare la lupta dreaptă, încît se lăuda că-i va înălța un templu tatălui său cu craniile adversarilor uciși. Hercule l-a atacat. Însă cum Anteu dobîndea noi forțe de cîte ori atingea pămîntul (mama sa, Geea), Hercule l-a ridicat în aer și l-a strîns în brațe pînă ce a stors viața dintr-însul. *(Mit.)*

127 Trofeu: nume neidentificat. Se presupune a fi numele unui profet al caldeenilor.

128 Doi stîlpi: e vorba de *Coloanele lui Hercule*, cele două stînci care străjuiesc Gibraltarul. Potrivit legendei mitologice, acești stîlpi fuseseră la început uniți, însă Hercule i-a despărțit prin forța brațului său.

Baltazar: fiul lui Nabucodonosor.

216 Mane, techel, fares: cuvinte caldeene care înseamnă *numărat, cîntărit, împărțit*. Potrivit legendei biblice, Daniil a interpretat aceste cuvinte astfel: *numărat* înseamnă că Dumnezeu i-a numărat lui Baltazar zilele domniei și le-a pus capăt; *cîntărit* înseamnă că Baltazar a fost cîntărit în cumpănă și găsit ușor; *împărțit* înseamnă că împărăția sa va fi împărțită și dată mezilor și perșilor.

Zinovia sau Zenovia: regină a Palmirului, soția regelui

Odenath, învinsă și luată în captivitate de împăratul roman Aurelian, în 273.

282 Odenac: numele lui Odenath apare în textul lui Ch. sub forma de *Odenake.*

330 Sapor: *Saphur I, rege al Persei (241—272).*

335—336 *Să meargă... a scris de astea: deși povestea Zenobiei este luată din De Claris mulieribus* a lui Boccaccio, Ch. o atribuie în mod eronat lui Petrarca.

345 Claudius: Claudius Gothicus, împărat roman (268—270).

346 Galien: Gallienus (253—268), predecesorul lui Claudius.

De Petro Rege Ispannie: *Despre Pedro, regele Spaniei* (în limba latină, în orig.).

385 Petro: Pedro cel Crud, regele Castiliei; a ucis pe fratelr său, Enrique, în 1369.

393 Un cîmp de nea etc.: referire la blazonul lui Bertrand du Guesclin, care l-a ademenit pe Petro în cortul lui Enrique.

396—400 Oliver: referire la Oliver Mauny, sprijinitor al lu Enrique. Acesta — spune Călugărul — nu era asemenea lui Oliver supusul lui Carol Magnul și prieten al lui Roland, ci un fel de Ganelon (cf. *Corăbier* 193).

De Petro Rege de Cipro: *Despre Pedro, regele Ciprulu.* (în limba latină, în orig.).

401 Petro: Pierre de Lusignan, suit pe tronul Ciprului în 1352 și asasinat în 1369. Cf. *Prolog* 51.

Barnab Visconte: Barnabo Visconti, duce al Milanului; a fost detronat de un nepot al său și a murit în închisoare în 1385. Ch. l-a cunoscut personal cînd a vizitat Milanul în cursul misiunii sale diplomatice din 1378.

De Hugelino, Comite de Pize: *Despre Ugolino, conte de Pisa* (în limba latină, în orig.).

418 Ugolin: ucis prin înfometare în 1289. Motivul este împrumutat din Dante, *Infernul,* XXXIII, cu modificări și adaosuri personale ale lui Ch.

473 Mamon: cf. *Logofăt* 371.

475 Nero sau Nerone: Nero Claudius Caesar Drusus Germanicus, împărat al Romei (54—68), vestit prin cruzimea și depravarea sa.

Sueton: Gaius Suetonius Tranquillus, istoric roman, secolele I—II.

513 Seneca: cf. *Pr. Notar* 25.

De Oloferno: *Despre Holofern* (în limba latină, în orig.).

566 Holofern: cf. *Notar* 841—843.

De Rege Antiocho Illustri: *Despre vestitul rege Antioh* (în limba latină, în orig.).

589 Macabeu: numele unei cărți din *Biblie*.

De Alexandro: *despre Alexandru* (în limba latină, în orig.).

641 Alexandru: Alexandru Machedon (cel Mare) (356—328 î.e.n). Figura sa era bine cunoscută în evul mediu dintr-un ciclu de legende care-i preamăreau virtuțile cavalerești.

658 Darius: Darius al III-lea Codomannus, rege al Persiei (336—330 î.e.n.), învins de Alexandru cel Mare și asasinat de un satrap al său.

De Iulio Cesare: *Despre Iuliu Cezar* (în limba latină, în orig.).

691 Pompe: cf. *Notar* 102. Pompei nu era socrul lui Cezar, cum arată Ch., ci ginerele acestuia.

707 Brutus Cassius: e vorba de Marcus Iunnius Brutus, căpetenia conspiratorilor care l-au ucis pe Iuliu Cezar. Ch. crede în mod eronat că Brutus este una și aceeași persoană cu Cassius, numele altui membru al conspirației.

730 Valeriu: Valerius Maximus, secolul I, autorul unei colecții de anecdote istorice. Sueton: sf. *Călugăr* 475. Lucan: cf. *Notar* 302.

737 Cresus: rege al Lidiei, celebru prin bogățiile sale (cca 563—548 î.e.n.). Ch. a împrumutat legenda din *Le roman de la Rose* și din Boețiu.

738 Cirus: întemeietorul imperiului persan, secolul al IV-lea î.e.n.

D. D.

POVESTIREA DUHOVNICULUI DE MAICI

Încîntătoarea întîmplare a lui Șantecler și a Boghetei cu vulpoiul se trage desigur din *Roman de Renart*, dar vine dintr-o versiune intermediară franceză ori germană. Oricare ar fi sursa ei, povestirea excepțional realizată artistic face parte dintre cele mai strălucite pagini scrise de Ch. în maniera jocularâ. Nu numai pasajele descriptive dar și dialogurile între cele două personaje care citează, care mai de care mai doct, autoritățile medicale ale antichității, sînt mărturiile meșteșugului lui Ch. ajuns în plenitudinea mijloacelor sale artistice. Povestirea se numără printre cele mai tîrzii.

Z. D.-B.

34—36 Încă din ou... graduri cincisprezece: e vorba de deplasarea umbrei pe cadranul solar: 15° corespund unei ore. După credința vremii, cocoșii cîntau la oră fixă.

59 Departe etc.: refrenul unui cîntec popular din vremea aceea.

103—105 Căci visele... e prea umflat: în legătură cu umorile, cf. *Prolog* 422.

107 Fiere rea: în orig. *rede cholera (fiere roșie)*, adică un amestec de sînge și fiere.

120 Caton: cf. *Morar* 42.

139 Friguri rele: în orig. *fevere terciane*, friguri care se manifestă prin crize ce revin din trei în trei zile.

143—146 Țintaură, dafin etc.: plante medicinale.

150 Mersi: în orig. *graunt mercy*, în franceza timpului.

290—299 Și-n Viața lu Sîn-Kenelm etc.: Kenelm, în vîrstă de 7 ani, a urmat la tron tatălui său, *Kenulf* al Merciei (anul 821) și a fost ucis din porunca mătușii sale, Quenendreda. Ulterior a fost trecut în rîndul sfinților. Mercia: fost regat anglo-saxon în centrul Angliei.

303—306 Macroviu însuși etc.: *De Somnium Scipionis* a lui Cicero, inițial un capitol din *De Republica*, a fost bogat adnotat de Macrobius prin anul 400. Lucrarea, în această formă, este bine cunoscută în evul mediu.

308 Prorocul Daniel: cf. *Notar* 375.

310—315 La fel și-n Cartea lui Iosif etc.: e vorba de *Vechiul Testament*, Geneza (Facerea).

318 Cresus: sf. *Călugăr* 737.

321—328 *Andromaca: soția lui Hector, fiul lui Priam, regele Troiei. Hector a fost ucis de Achile în timpul războiului troian. (Mit.)* Episodul povestit de Ch. nu se găsește în Homer. Ch. îl ia din *Dares Phrygius*, principalul izvor medieval în ceea ce privește războiul troian.

343—346 In principio etc.: proverb latin medieval. Traducerea exactă, și nu cea dată în ironie de Ch., este: «Dintru început femeia este nenorocirea bărbatului».

369—370 De la luna nouă etc.: socotind 32 de zile de la sfîrșitul lui martie, obținem data de 3 mai. Tot în această zi Palamon a evadat din tempiță. Cf. *Cavaler* 604—605.

375—379 Trei suliți... șase suliți: există aci o vădită contradicție. Probabil că Ch. vrea să ironizeze inexactitatea aprecierii lui Șantecler.

392 Lancelot din Iazuri: legenda lui Lancelot, unul din Cavalerii Mesei Rotunde. Lancelot a fost crescut de zîna Viviana în fundul unui lac.

407 Ganelon: sf. *Corăbier* 193.

408 Sinon: unul dintre războinicii greci care au asediat Troia. Perfid și mincinos, el i-a convins pe troieni să primească în cetate «calul troian». *(Mit.)*

422 Boeţiu: filosof, om de stat și poet din secolul al V-lea, ministru al regelui got Teodoric. A scris *De Consolatione Philosophiae (Despre mîngîierile filosofiei)* precum și alte tratate filosofice. Bradwardin: profesor la Universitatea din Oxford și arhiepiscop de Canterbury (mort în 1349). Este autorul unui tratat intitulat *De Causa Dei (Despre cauza lui Dumnezeu).*

4158430 Așa socot... nu e chip altfel: celebră dispută filosofico-religioasă din evul mediu asupra liberului arbitru.

451 Fiziolog: *Physiologus de naturis XII animalul (Fiziologul despre natura a 12 animale),* un fel de tratat de zoologie medieval, scris de un anume Theobaldus. Traducerea engleză a acestui tratat este intitulată *A Bestiary (Bestiarul)*

492 Nigel Wireker: a scris poemul *Burnel the Ass (Burnel măgarul)* — secolul al XII-lea. Povestea la care face aluzie Ch. este următoarea: fiul unui anume Gundulfus a zvîrlit cu o piatră într-un cocoș și i-a rupt un picior. Drept răzbunare, cocoșul a refuzat să cînte în dimineața cînd Gundulfus urma să fie preoțit și să capete o parohie. Întîrziind de la ceremonie, Gundulfus și-a pierdut slujba.

527 Gaufred: Geoffrey de Vinesauf, autor al unui tratat de poetică, *Nova poetria (Poetica nouă),* în care spre exemplificare, compune o poemă lacrimogenă avînd ca subiect moartea regelui Richard I (rănit într-o vineri, la 26 martie 1199). De remarcat tonul ironic al lui Ch.

535 Ilionul: alt nume al Troiei.

537 Pirus: erou grec, ucigașul bătrînului Priam, ultimul rege al Troiei. *(Mit.)*

543 Hazdrubal: general cartaginez (mort în 207 î.e.n.), fratele lui Hanibal.

551 Nero: cf. *Călugăr* 489—491.

574 Jakke Straw: unul dintre conducătorii răscoalei țărănești din 1381. Cf. *Studiul introductiv.*

13 Praf de Portugal: un fard purpuriu pe care englezii îl importau din Portugalia.

D. D.

POVESTIREA DOFTORULUI

A fost compusă devreme, între 1386 și 1388, așa cum ar sugera mai ales mijloacele stilistice. Sursele poveștii despre pura Virginia care preferă moartea dezonoarei se află în *Historia* lui Titus Livius și au intrat în evul mediu în *Roman de la Rose*. Ch. a cunoscut amîndouă izvoarele, și pe cel latin și pe cel francez. John Gower s-a inspirat și el din aceste surse, iar Boccaccio a făcut loc istoriei despre Virginia în *De mulieribus claris*.

Z. D.-B.

Povestirea Doftorului

1 Titus Livius: istoric roman (59 î.e.n.— 17 e.n.). Povestea lui Virginius se găsește în Cartea a III-a a lucrării sale, *Ab Urbe Condita (De la întemeierea Romei)*. În compunerea povestirii, Ch. s-a inspirat și din *Le Roman de la Rose*. Shakespeare amintește de această întîmplare în drama *Titus Andronicus*.

15 Pigmalion: rege al Ciprului și vestit sculptor. S-a îndrăgostit de statuia Galateei, sculptată de el. La rugămintea lui Pigmalion, zeița Afrodita a însuflețit statuia. *(Mit.)*

17 Apelle: pictor grec, secolul al IV-lea î.e.n., contemporan cu Alexandru cel Mare. Zeuxis: pictor grec, secolul al V-lea î.e.n.

49 Minerva: zeița înțelepciunii la romani.

58 Bachus: zeul vinului.

240 Iepta: unul dintre judecătorii ebreilor. Înainte de a porni război împotriva amoniților, a făcut jurămînt că îi va aduce jertfă lui Dumnezeu prima persoană care îl va saluta după victorie. Fiind întîmpinat la înapoiere de propria-i fiică, Iepta a fost nevoit s-o jertfească pe rug. *(Vechiul Testament.)*

D. D.

A fost probabil ccompusă cam în aceeaşi vreme cu *Povestirea Notarului,* deci pe la 1390, o dată cu precuvîntarea. Structurile precuvîntării şi povestirii, atît de contradictorii din punct de vedere moral, pun în valoare discrepanţa dintre firea adevărată a povestitorului, lacom şi dedat tuturor viciilor, şi cuvintele lui ipocrit virtuoase din predica înfăţişată în sumbra poveste.

Originea povestirii este orientală, dar Ch. a cunoscut-o în versiuni apusene, în sumedenia de *novelle* şi *exempla.* Dintre acestea cea mai înrudită versiune cu a lui Ch. pare una cuprinsă în *Libro di Novelle e di Bel Parlar Gentile*[1] (1572) despre ermit, moarte şi hoţi.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Vînzătorului de Iertăciuni

Radix malorum etc.: rădăcina relelor este lăcomia *(Noul Testament);* (în limba latină, în orig.).

228 Un os... sfînt: probabil aluzie la unul din personajele *Vechiului Testament.*

117 Nici coşuri să-mpletesc...: aluzie la Paul Ermitul, care îşi cîştiga existenţa împletind coşuri.

Povestirea Vînzătorului de Iertăciuni

23—25 Priviţi cum Loth etc.: întîmplarea este povestită în *Vechiul Testament,* cartea Genezei.

26—29 Cu vinuri îmbuibat: episod relatat în *Noul Testament.*

30 Seneca: cf. Pr. *Notar* 25.

101 Lepe: localitate lîngă Cádiz, în Spania, vestită pentru vinurile sale.

102 Strada Fish, Chepe (Cheapside: străzi din Londra în care se aflau numeroase taverne.

103—104 Ăst vin Hispan... viile vecine: aluzie ironică la prelucrarea vinului de către vinari: vinul de Lepe fiind slab de la

[1] *Carte de nuvele şi de frumoasă vorbire nobilă.*

natură, iar vinarii englezi fiind mai presus de orice bănuială, singura explicație este aceea că vinul cu pricina își trage tăria din viile vecine (adică cele din Franța).

117 Atila: rege al hunilor (434—453.), supranumit «Biciul lui Dumnezeu».

122 Lamuel (sau *Lemuel*): personaj din *Vechiul Testament*.

141 Stilbon: întîmplare împrumutată de Ch. din *Polycraticus* a lui John de Salisbury; în această lucrare, numele ambasadorului este *Chilon*.

142 Lacedemonia: alt nume al Spartei.

159 Iar riga de la parți etc.: întîmplare împrumutată tot din *Polycraticus*.

172 Matei: unul dintre cei patru evangheliști.

173 Ieremia: unul dintre profeții *Vechiului Testament*.

177—178 Tabla cea dintii etc.: e vorba de *Tablele legii* (cele zece porunci sau Decalogul) din *Vechiul Testament*.

190 Hailes: mînăstirea Hales (citește Heilz — o silabă), din Gloucestershire, Marea Britanie. Exista în această mînăstire o sticluță în care se afirma că s-ar afla o parte din sîngele lui Isus.

427 Avicena: cf. *Prolog* 434.

D. D.

POVESTIREA TÎRGOVEȚEI DIN BATH

Mai întîi prologul stabilește trăsăturile celui mai plin de forță personaj al *Povestirilor din Canterbury*, prin faimoasele tirade despre căsătorie și dragoste trupească. Acestea vin din surse numeroase, deși originalitatea lui Ch. se afirmă într-un mod strălucit și aci, și anume din *Epistola împotriva lui Jovinian* a sfîntului Jerome, din *Epistola lui Valerius către Rufinum* de Walter Map, din *Miroir de Mariage* de Eustache Deschamps și din *Roman de la Rose*. Prin Jerome și poate chiar direct folosește și pe Theophrast cu *Liber Aureolus de Nuptiis*[1].

Povestea propriu-zisă despre tînărul cavaler, obligat să se însoare cu o babă înțeleaptă și virtuoasă care se transformă într-o tînără încîntătoare, nu are o sursă directă cunoscută, dar folosește motive foarte răspîndite atît în literatura populară cît și în cea cultă a evului mediu.

Atît precuvîntarea cît și povestirea au fost compuse prin 1393—1394.

Z. D.-B.

[1] *Cartea de aur a nunții.*

Precuvîntare la Povestirea Tîrgoveţei din Bath

Bath: Localitate în sud-vestul Angliei.

35 Solomon: rege al Izraelului, secolul al X-lea î.e.n. *(Biblia).*

44—45 Unele manuscrise inserează între aceste versuri pasajul numerotat *a—e.*

49 Apostol: *Faptele apostolilor,* carte cu largă circulaţie în epoca feudală.

53—56 Lameth (Lameh), Iacov (Iacob), Abraham: personaje din *Vechiul Testament.*

182—183 Ptolomeu: Claudius Ptolomaeus, astronom din secolul al II-lea. A scris tratatul de astronomie Almagest.

218 Slănina de la Dunmow: conform unei vechi tradiţii care se păstrează şi astăzi, în localitatea Dunmow (Essex) se oferea o halcă de slănină oricărei perechi conjugale care un an întreg au trăit fără să se certe.

324—325 Ptolomeu: cf. Tîrgoveaţă 182—183.

358 Argus: cf. *Cavaler* 532.

435 Iov: patriarh biblic, cunoscut pentru credinţa şi resemnarea sa.

460 Meteliu: întîmplarea este relatată de Valerius Maximus, culegător de anecdote istorice (secolul I).

498—499 Cripta rigăi Darius: mausoleu lucrat de Apelle *(cf. Duhovnic* 17) din ordinul lui Alexandru cel Mare.

603 ...Tare bine-mi sta cu strungăreaţă: cf. *Prolog* 470.

642 ...Pilde vechi din Roma: referire la culegerea lui Valerius Maximus. Cf. *Tîrgoveaţă* 460.

671 Teofrastus şi Valerius: lucrare satirică antimatrimonială atribuită lui Walter Map (cca 1200).

674—675 Jerom/Ce-a scris...: e vorba de *Epistola Adversus Jovinianum (Epistola împotriva lui Jovinian)* a sf. Ieronim.

676 Tertulian: Quintus Septimius Florens Tertullianus (160 — cca 230), părinte al Bisericii creştine.

677 Trotula: doctoriţă din Salerno (secolul al XI-lea), autoare a unui tratat despre bolile femeieşti şi îngrijirea copiilor, precum şi a unui tratat de cosmetică. Crisíp (în orig. *Crisippus):* autor neidentificat. Heloís: Heloisa, amanta şi apoi soţia lui Pierre Abélard, profesor, filosof şi teolog scolastic francez (1079—1142).

679 «Arta» lui Ovidiu: *Ars amatoria (Arta de a iubi).* Cf. *Pr. Notar* 54.

697 Ciracii lui Mercur şi-ai Venerei: cei presupus născuţi sub influenţa acestor zeităţi.

721 Samson: cf. *Notar* 101, *Călugăr* 25—104.

725 Hercul, Dianira: cf. *Pr. Notar* 67.

728 Socrate: cf. *Notar* 102.

729 Xantipa: soţia lui Socrate, cu reputaţie de femeie afurisită.

733 Pasifa: fiica lui Helios şi a Perseei. Îndrăgostită de un taur, a dat naştere Minotaurului. Cf. *Cavaler* 122. Candia: insula Creta.

737 Clitemnestra: soţia lui Agamemnon, comandant grec în războiul troian.

741—746 Amfiorax *(Amphiaraus):* celebru profet grec, unul dintre argonauţi. Prezicînd sfîrşitul dezastruos al războiului teban, Amphiaraus a refuzat să ia parte la el. Soţia sa, Erifila, momită de Polinice care i-a făgăduit gherdanul (colanul) Hermionei, soţia lui Cadmus (cf. *Cavaler* 688), l-a convins pe Amphiaraus să ia parte la expediţie. Profetul şi-a găsit moartea, fiind înghiţit de pămînt cu car de luptă cu tot.

747 Lima: nume eronat al Liviei, care l-a otrăvit pe Drusus (23 e.n.), la instigaţia lui Sejanus, favoritul împăratului Tiberiu, tatăl lui Drusus. Lucia: soţia poetului roman Lucreţiu (95?—55?— î.e.n.). Se povesteşte că Lucia i-a dat să bea un elixir al dragostei, care i-a luat minţile şi l-a împins la sinucidere.

757 Latumius probabil numele eronat al lui Pacuvius, poet tragic roman (220—130 î.e.n.). Întîmplarea este povestită de Walter Map. Cf. *Tîrgoveaţă* 672.

775—777 «Mai degrabă...rea de gură»: citat din *Vechiul Testament.*

778—779 «Mai bine... în ietac»: citat din *Vechiul Testament.*

782—783 «De cum... dă jos»: din *Epistola Adversus Jovinianum* (cf. *Tîrgoveaţă* 674—675).

784—785 «Dezmăţata... într-un rît»: citat din *Vechiul Testament.*

825 Dania: Danemarca. Ind: India.

848 Sidyngborne (astăzi *Sittingbourne):* localitate la cca 65 km de Londra pe drumul către Canterbury.

D. D.

Povestirea Tîrgoveţei din Bath

1 Artur: rege legendar din Ţara Galilor. A înfiinţat ordinul *Cavalerilor Mesei Rotunde.* Isprăvile sale au dat naştere *Ciclului arturian,* cunoscut şi sub numele de *Ciclul Mesei Rotunde.*

95 Midas: rege legendar al Frigiei. În *Metamorfozele* lui Ovidiu întîmplarea este pusă pe seama unui slujitor al lui Midas, nu a soţiei sale.

272—274 «Virtutea... să ne dea»: Dante, *Purgatoriul,* VII, vv. 121—123.

311 Valeriu: Valerius Maximus, cf. *Pr. Tîrgoveaţă* 460.

312 Seneca: cf. *Pr. Notar* 25.

313 Boetiu: cf. *Duhovnic* 442.

336 Juvenal: Decimus Junius Juvenalis, satiric roman, cca 60—cca 140. Citatul este luat din *Satira a X-a.*

D. D.

POVESTIREA FRATELUI CERŞETOR

Şi precuvîntarea şi povestirea au fost scrise, pare-se, curînd după *Povestirea Tîrgoveţei.* Izvorul direct al povestirii lui Ch. rămîne necunoscut, dar motivul pactului cu diavolul şi al blestemului pe care diavolul îl împlineşte e foarte răspîndit în literatura populară şi cultă a evului mediu şi a Renaşterii.

Z. D.-B.

Povestirea Fratelui Cerşetor

110 Sfirciocul: pasăre de pădure; se hrăneşte cu insecte şi cu păsări mai mici, pe care le atrage imitîndu-le cîntecul.

193 Iov: cf. *Pr. Tîrgoveaţă* 435.

204 Dunstan: nu se ştie la ce întîmplare din viaţa sfîntului Dunstan se referă Ch.

205 Ucenici: ucenicii lui Cristos.

212 Phytonisa: vrăjitoare din *Vechiul Testament.*

221 Mai abitir ca Dante şi Virgil: aluzie la faptul că Virgil l-a călăuzit pe Dante în Infern.

266 Sînt Elie: cf. *Prolog* 120.

267 Pardieu: «zău» (în franceză).

366 Picior-de-Ţap: una dintre denumirile diavolului.

D. D.

POVESTIREA APRODULUI

Scrisă în strînsă legătură cu cea anterioară și îndreptată împotriva Fratelui Cerșetor, *Povestirea Aprodului* face parte din aceeași perioadă, 1393—1394. Se aseamănă cu *Li Dis de la vescie à prestre*[1], poveste asemănătoare *fabliaux*-urilor și atribuită lui Jacques de Baisieux, menestrel tîrziu.

Z. D.-B.

Povestirea Aprodului

9 «Trentale»: ceremonie religioasă compusă din treizeci de liturghii, presupusă a izbăvi mai grabnic sufletele celor din Purgatoriu.

26 qui cum patre: încheierea convențională a unei predici: «*Cel care cu Tatăl*» etc. (în limba latină, în orig.).

86 «litera ucide»: citat din *Noul Testament*.

116 Sfinta Troiță: sfînta treime.

124 Je vous dy: «îți spun» (în franceza vremii, în orig.).

130 Sanz doute: «fără îndoială» (în franceza vremii, în orig.).

153 Avind...dezlegare. după cincizeci de ani de viață monahală, călugării aveau voie să umble prin lume singuri, și nu cîte doi.

169 Trăit-a Lazăr... Div: aluzie la parabola bogatului nemilostiv din *Noul Testament*.

173 Apostolul: apostolul Pavel.

177—182 Răbdă el... de Sfintul Deget: episod din *Vechiul Testament*.

182—185 El, Ilie... cu el: episod din *Vechiul Testament*.

186—192 Aaron... și-nfrinare: episod din *Vechiul Testament*.

221 Jovinian: cf. Pr. tîrgoveață 674—675.

226 Cor meum eructavit (verbum bonum): începutul *Psalmului al XLV-lea*. În traducere literară: «*Cuvinte pline de farmec îmi clocotesc în inimă*». În traducere exactă, pasajul poate însemna: «*Inima mea varsă...*»

235 Sfintul Iv: sf. *Corăbier* 226.

272 Sfintul Toma de la Ind: se spune că apostolul Toma ar fi predicat în India și ar fi zidit acolo numeroase biserici.

297 Cele șapte mari păcate: cf. *Popa*.

---

[1] *Zisa despre bășica preotului.*

309—334 Seneca zice etc.: cele trei întîmplări se găsesc în lucrarea lui Seneca, *De Ira*. Cf. *Pr. Notar* 25.

335 Cambize: rege al Persiei (529—522 î.e.n.), fiu și succesor al lui Cirus cel Mare. Cf. *Aprod* 371.

371 Cirus: cf. *Călugăr* 738.

408—410 C-am început... Pantahuzar: călugării carmeliți pretind că ordinul lor a fost întemeiat de Ilie pe Muntele Carmel.

484 Per consequens: prin urmare (în limba latină, în orig.).

581 Ptolo meu: cf. *Pr. Tîrgoveață* 182—183.

D. D.

POVESTIREA DIACULUI DIN OXFORD

Povestirea Grizildei celei răbdătoare, de origină populară, a intrat în literatura cultă pe la mijlocul secolului al XIV-lea. Boccaccio a scris-o în italienește, încheindu-și cu ea *Decameronul*. Petrarca a reluat-o în latină după vreo douăzeci de ani, iar Giovanni Sercambi, mergînd mereu pe urmele lui Boccaccio, a rescris-o în italiană concentrînd-o. Versiunea lui Petrarca a fost prelungită prin două traduceri franceze: una a lui Philippe de Mézières și alta anonimă. Ch. s-a folosit simultan de versiunea latină a lui Petrarca și de cea anonimă franceză, sprijinindu-se mai mult pe aceasta din urmă.

Cercetătorii mai vechi plasau această povestire în rîndul lucrărilor scrise de Ch. după primul său voiaj italian (adică prin 1373). Astăzi i se atribuie o dată mult mai tîrzie, în perioada *Conterbury*, după 1387.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Diaculuí din Oxford

29 Petrarca: Francesco Petrarca (1304—1374), poet și umanist italian, încununat cu titlul de poet laureat în 1341 la Roma. S-a considerat că pasajul acesta este autobiografic și că Ch. l-ar fi întîlnit pe Petrarca în Italia în 1372. Cercetările recente pun sub semnul întrebării aluzia lui Ch.

32 Linianus: Giovanni di Legnano, mort în 1383, profesor de drept canonic și de filosofie la Bolonia. A scris tratate de drept, etică, teologie și astronomie.

45 Vezul: e vorba de Monte Viso, în nord-vestul Italiei.

221 Mălaiul: e vorba de o fiertură făcută din făină de mei.

534 Panica (în orig. *Panik*): regiune neidentificată.

857 Şi-n vechile... Acoperind-o: Ianicul păstrase vechile veşminte ale Grizildei.

1085 Condeierul. e vorba de Petrarca. Cf. *Pr Diac* 29.

1132 Şişvaş: într-o veche fabulă franceză se vorbeşte despre două vaci, Chichevache şi Bicorne. Bicorne era grasă pentru că se hrănea cu bărbaţi răbdători, care se găseau în număr mare. Chichevache însă era numai pielea şi osul deoarece se hrănea cu neveste răbdătoare.

D. D.

POVESTIREA NEGUŢĂTORULUI

Atît precuvîtarea cît şi povestirea au fost scrise în aceeaşi vreme cu *Precuvîntarea* şi *Povestirea Tîrgoveţei din Bath*, adică prin 1393—1394. Sursa exactă e necunoscută, dar s-ar putea ca Ch. să fi consultat acelaşi *Miroir de Mariage* al lui Eustache Deschamps, apoi *Ameto* al lui Boccaccio. Se pot stabili o seamă de analoage germane, italiene, latine mai ales pentru episodul cu pajul Damian în pom. Personajul central al povestirii, bătrînul Ianuarie, se numără printre cele mai strălucite realizări groteşti ale lui Ch.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Neguţătorului

17 Sfîntul Toma de la Ind: cf. *Aprod* 272.

Povestirea Neguţătorului

18 Iahveh: Iehova.

49 Teofrast: cf. *Pr. Tîrgoveaţă* 671.

118—121 Chiar Iacov... dobîndit-a: bătrîn şi cu vederea slăbită, Isaac a făgăduit fiului său Essau binecuvîntarea dinaintea morţii, dacă acesta îi va aduce o mîncare gustoasă. Rebeca, soţia lui Isaac, l-a sfătuit pe Iacob, celălalt fiu, să ducă el tatălui său mîncare spre a-i dobîndi astfel binecuvîntarea. Şi pentru a fi luat drept Essau, care era păros, Iacob şi-a acoperit mîinile şi gîtul cu piei de iezi *(Vechiul Testament)*.

122—125 La fel... pe Holofern: cf. *Notar* 841—843.

125—126 Nabal... Abigail: Abigail, soţia lui Nabal şi apoi a lui David *(Vechiul Testament).*

127—131 Şi la fel... De Ahaşver: Estera, evreică de o rară frumuseţe, nepoata lui Mardocheu, născută la Babilon în timpul captivităţii evreilor. Regele perşilor, Ahaşver, izgonind-o pe regina Varthi, a luat-o pe Estera de soţie. Estera a obţinut de la rege clemenţa pentru poporul Izraelului *(Vechiul Testament).*

131 Seneca: cf. Pr. Notar 25.

133 Caton: cf. *Morar* 42.

142 Nu se căieşte... povaţă: cf. *Morar* 344.

460 Sara şi Rebeca: personaje biblice.

472 Orfeu: fiul lui Eagrus şi al muzei Calliope. Socotit de unii a fi fost fiul lui Apollo. A primit de la Apollo o liră la care cînta cu atîta măiestrie, încît şi cele mai repezi rîuri încetau să mai curgă, fiarele îşi uitau sălbăticia şi munţii înşişi se mutau din loc pentru a-i asculta cîntarea. *(Mit.)* Amfion: cf. *Cavaler* 688.

475 Joab: personaj biblic, nepot şi general al lui David.

476 Teodomas (sau *Teodomus)*: augur teban.

485 Himeneu: zeul căsătoriei la elini.

488 Marcian: Martianus Capella (secolul al V-lea) autorul lucrării *De Nuptiis Philologiae et Mercurii (Despre nunta Filologiei şi a lui Mercur).*

500—501 Nicicînd... cu drag mai mare: cf. *Negustător* 127—131.

509 Paris... Helena: cf. *Notar* 70.

563 Ipocras: Băutură întăritoare din vin amestecat cu zahăr şi mirodenii.

566 Chir-monahul-Costandin: cf. *Prolog* 435.

581 Cîne-peşte (în orig. houndfish, în engleza modernă *dogfish*): varietate mică de rechin, cu pielea ţepoasă.

788 Romanţul Trandafirului: *Le roman de la rose.* Cf. *Studiul introductiv* p. XVI.

790 Priap: fiul lui Venus şi al lui Bachus. Era zeul fertilităţii, mai ales al grădinilor. *(Mit.)*

795 Pluto: zeul Infernului la elini.

796 Proserpina: fiica zeiţei Ceres şi a lui Jupiter, răpită de Pluto şi tîrîtă în Infern. *(mit.)*

867 Argus: cf. *Cavaler* 532.

884 Piram şi Tisbe: cf. *Notar* 62.

D. D.

POVESTIREA SCUTIERULUI

Spusă de un viitor reprezentant al tagmei cavalerilor, povestea este, în mod firesc, un roman cavaleresc, din păcate neterminat. Izvor sigur nu se cunoaște, dar s-au stabilit o serie întreagă de paralele. Unii cercetători atribuie cadrul oriental, asiatic înrîuririlor lui Marco Polo sau celor ale altor călători din secolele al XIII-lea și al XIV-lea. Alt izvor posibil sau alt analog e cel cunoscut sub numele de *Prester John*, legendă despre un fabulos monarh creștin din Asia, bogat și puternic, și care a circulat mult în Europa medievală. Se mai vorbește despre ciclul *Li Roumans de Cléomedès* de Adenès li Rois. Iar în legătură cu episodul dintre Canaceea și șoimană se recunoaște un prototip oriental.

Data povestirii, printre cele tîrzii.

Z. D.-B.

Povestirea scutierului

17 Tarev: localitate în apropiere de Volgograd; întemeiată de Batu Han în secolul al XIII-lea, a devenit capitala înfloritoare a Imperiului tătar.

2 Muscovía: Rusia.

39 Idele lui Mart: 15 martie.

88 Gawain: nepotul regelui Artur, vestit pentru curtenia sa, eroul unui poem intitulat *Sir Gawain și Cavalerul verde*, datorat unui poet anonim contemporan cu Ch.

199 Pegas: cal înaripat. *(Mit.)*

201 Sinon: *cf. Duhovnic* 408.

225 Vitello: Witelo, fizician polonez (secolul al XIII-lea); a tradus optica lui Alhazen. Alhazen: Abu Ali al Hasan ibn al Hasan ibn al Haitham (cca 965—1039), vestit fizician și astronom musulman, o mare autoritate în domeniul opticii.

230 Telophus: Telephus, rege al Misiei, fiul lui Hercule și al Augei; a fost rănit de Ahile și apoi s-a vindecat datorită ruginei de pe suliță. *(Mit.)*

242—243 Doar Moise... cu temei: în vechime și în evul mediu Moise și Solomon erau socotiți mari magicieni.

246 Spuză de ferică: cenușa de ferigă era folosită ca ingredient în fabricarea sticlei.

279 Lancelot: vestit cavaler al Mesei rotunde, iubitul reginei Guinevera. Cf. *Duhovnic* 392.

344 Căci sîngele-i de mult stăpînitor: în legătură cu umorile, cf. *Prolog* 422. Potrivit lui Galen (cf. *Prolog* 433), dominația sîngelui ținea de la ora nouă seara pînă la trei noaptea.

540 Iason: cf. *Cavaler* 1085, Paris: cf. *Notar* 70.

542 Lameh (Lameth): personaj biblic. Cf. *Pr. Tîrgoveață* 53—56.

548 Ianus: zeitate latină, cu două fețe.

D. D.

POVESTIREA RĂZEȘULUI

Sursele folosite de Ch. au fost mult discutate. Unii istorici literari au crezut că e vorba de un *lai* breton străvechi; alții s-au dus spre Boccaccio, din *Il Filócolo*. Ambele izvoare trebuiesc coroborate și pe deasupra li se mai adaugă și unele elemente luate din *Historia regum Britanniae* de Geoffrey of Monmouth.

Scrisă într-o perioadă mai timpurie a activității lui Ch., se pare că povestea a fost adaptată mai tîrziu ciclului *Canterbury*.

Precuvîntare la Povestirea Răzeșului

1 Brîi: e vorba aci de bretoni, locuitori ai Bretaniei (Franța).

13 Muntele Pernas: denaturare a Parnasului.

14 Tulliu Cithero: denaturare a numelui lui Marcus Tullius Cicero.

Povestirea Răzeșului

223—224 Echo: nimfă îndrăgostită de Narcis. Cf. *Cavaler* 1083.

319 Neptun: zeul mării în mitologia romană.

347 Pluto: zeul Infernului în mitologia romană.

382 Pamphil: eroul unui poem medievăl latin.

524 Ianus: cf. *Scutier* 548.

545 Tăbliețele toledе: tabele astronomice întocmite din ordinul lui Alfonso al X-lea al Castiliei și inițial adaptate la cetatea Toledo.

555 Alnatha: numele unei stele de mărimea întîi, cunoscută astronomilor sub numele de Arietis.

640 Tirani, treizeci: Cei treizeci de tirani au domnit la Atena în secolul al V-lea î.e.n.

659 Aristoclid: tiran din Orchomenus (Beotia).

671 Hazdrubal: cf. *Duhovnic* 543.

677—678 Lucreţia... întinată: cf. *Pr Notar* 63.

686 Habradat: rege al susilor (vechea Persie), pomenit de istoricul grec Xenofon.

698—699 Cum fiica...ne'ntinată: potrivit legendei, aflînd de moartea iubitului ei, fiica lui Demotion s-a sinucis pentru a nu fi silită să ia alt bărbat.

700 Cedas: Plutarh povesteşte că fiicele lui Cedasus, fiind siluite, s-au ucis una pe alta.

704 Nicanor: ofiţer al lui Alexandru cel Mare. A luat parte la cucerirea Tebei (336 î.e.n.).

709 Nicerat: a trăit pe vremea celor treizeci de tirani. Cf. *Răzeş* 640.

711—713 Iar draga lui Alcibiad... ne'ngropat?: e vorba de Timandra, concubina lui Alcibiade. Unul dintre personajele feminine ale piesei *Timon din Atena* de Shakespeare.

714 Alcesta: cf. *Pr. Notar* 75.

715 Penelopa: cf. *Pr. Notar* 76.

717 Laodamia: cf. *Pr. Notar* 71.

720—722 Portia: soţia lui Brutus, conducătorul conspiratorilor împotriva lui Cezar. Episodul amintit de Ch. este tratat de Shakespeare în tragedia *Iuliu Cezar*.

723 Arthemisa: renumită pentru durerea pe care a încercat-o la moartea soţului ei, Mausolus, domnitor al Cariei (352—350 î.e.n). În memoria lui a înălţat vestitul Mausoleu de la Halicarnassus, în Asia Mică.

725 Teuta: regină a Iliriei, învinsă de romani în 183 î.e.n.

727 Bilia: soţia lui Dullius, învingător în bătălia navală împotriva cartaginezilor (260 î.e.n.).

728 Rodogona: fiica lui Darius; şi-a ucis doica fiindcă aceasta a sfătuit-o să se mărite a doua oară. Valeria: soţia lui Servius, rege legendar al Romei.

D. D.

În prolog se simt unele convenţii obişnuite ale evului mediu (ca în primele patru stanţe, de pildă), ca şi ecouri din Dante, Macrobius etc.

Legenda însăşi, a sfintei Cecilii, vine din compilaţia cunoscută în tot evul mediu sub numele de *Legenda Aurea*. Se pare că scriitorul ar fi folosit versiunea lui Jacobus de Voragine.

Imperfecţiunile stilului, traducerea uneori prea fidelă indică pentru această povestire o dată foarte timpurie, se pare 1373—1374, apropiată de cea a *Povestirii Călugărului*.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Celei de a Doua Maici

25 În stihurile mele tălmăcite: povestirea celei de-a doua maici este o traducere fidelă, iar spre sfîrşit mai liberă, a vieţii sfintei Cecilia, din *Legenda Aurea*. Cf. *Studiul introductiv*.

28—29 Invocatio ad Mariam: «*Invocaţie către Maria*» (în limba latină, în orig).

30 Bernard: sfîntul Bernard, cunoscut pentru evlavia sa faţă de fecioara Maria.

33 Aceea ce: e vorba de Cecilia.

36—56 Aceste trei strofe sînt în parte traducerea primelor douăzeci şi unu de versuri din *Paradisul* lui Dante, cîntul XXXIII.

59—61 Gîndeşte... sub mese risipită: aluzie la un episod din *Noul Testament*.

62 Deşi sînt fiu al Evei, păcătos: acest vers, ca şi versul 78 (Pe cetitor îi rog...) arată că Ch. nu a scris această povestire pentru ciclul *Canterbury*.

Interpretatio nominis etc.: tîlcuirea numelui de Cecilia, pe care a dat-o părintele Iacobus Ianuensis în *Legenda Aurea* (în limba latină, în orig.).

85—115 Interpretările numelui de Cecilia: a) *coelililia*, crin al cerului; b) *caecis via*, calea orbilor; c) *coelum* (cerul) *şi* lia *(Ciocîrlia*, simbol al vieţii active); d) *quasi caecitate carens (ca şi lipsită de orbire); e) coelum* şi λεύς *(cer*, în latină, şi *lume*, în greacă).

Povestirea Celei de a Doua Maici

53 Via Appia: șosea care duce de la Roma la Capua și Brundisium.

57 Moș Urban: papa Urban I, omorît prin decapitare în anul 230.

100—101 Două cununițe... trandafiri și crini: trandafirul era simbolul mucenicriei iar crinul cel al neprihănirii.

151 Ambroziu: Ambrosian, arhiepiscop de Milano (340—397).

D. D.

POVESTIREA ARGATULUI AVEI

După unii autori, hazlia poveste a argatului care vorbește despre alchimie cu atîta năduf, s-ar datori unei dezamăgiri personale a lui Ch., suferită în raporturile lui cu vreun alchimist al vremii care-l va fi înșelat storcîndu-i bani.

Nu s-a descoperit nici o sursă pentru această povestire alcătuită, se pare, din anecdote curente la vremea aceea. E o povestire scrisă tîrziu, după cum o dovedesc mijloacele artistice remarcabile, *tempo*-ul susținut al narației.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Argatului Avei

135 Cäton: cf. *Morar* 42.

Povestirea Argatului Avei

40 Sărieică (sau *șoricioaică*): arsenic.

55 Hidrargir: mercur.

56 Litargă: protoxid de plumb.

71 Lut armenesc: un soi de lut roșu, folosit în medicină. Păminţel: borax.

78 Rubefacțiune: roșirea (apei) — operație prin care se obține un lichid ce transformă metalele în aur.

86 Albifacțiune: albirea (apei) — operație prin care se obține un lichid ce transformă metalele în argint. Sînt doi termeni folosiți curent în alchimie.

89 Vitrion: denaturare a cuvîntului *vitriol*, termen popular pentru acidul sulfuric.

97 Se lămîia: devenea de culoarea lămîii. Se presupunea că ingredientele din care se încerca să se obțină *piatra filosofală* (cf. *Argat* 143) deveneau de culoare gălbuie dacă experiența era pe calea cea bună.

104 Orpiment: trisulfură de arsenic.

116 Transmutațiune: în alchimie, transformarea metalelor inferioare în aur sau argnt.

143 Piatra filosoficească: Piatra filosofală, o substanță imaginară căutată de alchimiști. Cu ajutorul ei alchimiștii credeau că orice metal inferior poate fi transformat în aur sau argint.

709 Arnúld din Tîrgul Nou: Arnoldus de Villa Nova (cca 1235—1314), autorul unui tratat de alchimie intitulat *Rosarium Philosophorum (Florilegiul filosofilor)*.

713 De nu-i aduci alăturea un frate: fratele mercurului era sulful.

715 Hermes, tatăl filoșofilor: Hermes Trismegistus, numele grecesc al zeului egiptean Thöth, socotit a fi întemeietor al alchimiei și al altor științe oculte.

721 Sol și Luna: aurul și argintul viu.

728 «E taina dintre taine mai adîncă»: aluzie la tratatul *Secreta Secretorum (Taina tainelor)*, atribuit lui Aristotel.

732 Cartea-i senior: aluzie la o lucrare intitulată *Senioris Zadith Tabula Chimica*, în care întîmplarea este pusă în legătură cu Solomon și nu cu Platon, așa cum face Ch. din eroare. *Senior* era numele european al filosofului arab Muhamed ibn Umail.

738 Ignotum per ignotius «*A explica un lucru necunoscut printr-altul și mai necunoscut*» (în limba latină, în orig.).

D. D.

POVESTIREA ECONOMULUI

Sursa poveștii despre cioara lui Phoebus care a ajuns neagră prin blestemul stăpînului ei, neîncrezător în relatarea necredinței soției, este în *Metamorfozele* lui Ovidiu, în episodul cu Apollo și Coronis.

Data acestei povestiri pare să fie una destul de timpurie; ea se așază între primele povestiri ale ciclului.

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Economului

2 Hop-la-deal-şi-hop-la-vale: redat în traducere literală. În orig. *Bobbe-up-and-doun.*

3 Blee: se pronunţă *blii.*

23 Unol de Cheap: o oală de vin din Cheapside. Cf. *Prolog* 756.

Povestirea Economului

5 Python: şarpe născut din mîlul care a rămas pe suprafaţa pămîntului după potopul lui Deucalion. Apollo (Phoebus) l-a ucis pe monstru cu săgeţile sale. *(Mit.)*

12 Amphion: cf. *Cavaler* 688.

69—70 Ca pasărea... să vieţuiască-n soare: ideea cuprinsă în acest pasaj se întîlneşte şi în *Scutier* 603—609.

103—104 Dar Platon... se alege: cf. *Prolog* 743—744.

D. D.

POVESTIREA POPII

Predica despre pocăinţă cu care se încheie ciclul *Canterbury* este o lungă şi greoaie expunere în proză şi vine din surse directe necunoscute. Analoage pentru fragmentele despre pocăinţă în *Summa* sfîntului Raymund de Pennaforte, iar pentru fragmentele despre cele şapte păcate de moarte în *Summa Vitiorum* a lui Guilielmus Peraldus. Data exactă a povestirii nu poate fi stabilită.

Tot datorită faptului că povestirea este în proză, se dă aici numai un scurt fragment ilustrativ

Z. D.-B.

Precuvîntare la Povestirea Popii

11 Libra: zodia balanţei.

50 Hagialîcul... ceresc: pelerinajul la Ierusalim.

Explicit prohemium: s-a încheiat precuvîntarea (în limba latină, în orig.).

D. D.

Textul care a servit drept bază traducerii de față a fost cel publicat în ediția *The Complete Works of Geoffrey Chaucer — Edited from numerous manuscripts by Walter W. Skeat — London. Oxford University Press, Humphrey Milford,* 1931 — The Canterbury Tales.

Traducătorul a consultat de asemenea edițiile:

The Works of Geoffrey Chaucer — Edited by Alfred W. Pollard, H. Frank Heath, Mark H. Liddell, W. S. McCormick — Macmillan and Co., Limited, St. Martin's Street, London, 1925;

The Works of Geoffrey Chaucer — Second Edition — Edited by F. N. Robinson — London: Oxford University Press, Printed in the U.S.A., 1957;

The Canterbury Tales — translated into modern English by Nevill Coghill, Penguin Books Ltd., 1957.

Traducerea respectă forma de versificație a originalului, redarea fiind vers la vers. Majoritatea povestirilor sînt scrise în cuplete iambice. În următoarele povestiri și prologuri, forma adoptată de Chaucer este strofa de șapte versuri iambice, rimate *a b a b c c c: Cuvîntul de început ce l-au rostit Notarul, Povestirea Notarului, Precuvîntare la Povestirea Stareței, Precuvîntare la Povestea lui Sir Thopas, Povestirea Diaculul din Oxford, Precuvîntare la Povestirea Celei de-a Doua Maici, Povestirea Celei de-a Doua Maici.*

Povestirea Călugărului este scrisă în strofe de opt versuri iambice, rimate *a b a b b c b c.* În *Închinarea la Povestirea Diaculul,* Chaucer adoptă strofa de șase versuri iambice, rimate *a b a b c b, a b a b c b* etc.

Povestea lui Sir Thopas este scrisă în general în strofe de șase versuri, versurile 1, 2, 4 și 5 de cîte opt silabe, iar 3 și 6 de cîte cinci și șase silabe, rimate *a a b c c b.* Autorul își îngăduie însă devieri de la acest tipar, devieri care au fost respectate în traducere.

Versurile sînt numerotate din cinci în cinci, pentru a înlesni consultarea notelor și a comentariilor de la sfîrșitul volumului.

D. D.

Achipui (a ~) — a pipăi.
aht — suferință, chin.
albina (a ~) — a alerga încoace și încolo ca o albină.
alcá — verigă, cerc.
apoticar — spițer, farmacist.
apriat — lămurit, precis.
astruca (a ~) — a îngropa.
at — armăsar.
avă — canonic.

Baccea — bătrîn ramolit.
bahtă — noroc, soartă.
baraboi — cartof.
barbugiu — jucător de zaruri.
basnă — basm, poveste, născocire.
başcă — fort, închisoare.
batîr — măcar, cel puțin.
bătelişte — cîmp de luptă.
benga — dracul.
bez — fără; afară de; pe lîngă faptul că.
bibiluri — înfloriturî.
blagorodnic — nobil, de neam.
bobleț — nătîng.
bogheață — durdulie, frumușică; (despre găini) moțată.
bogoslov — teolog.
boleasnă — epidemie.
bolînd — nebun.
bolînzi (a ~) — a înnebuni.
boscar — scamator.
boscărie — scamatorie.

braci — pantaloni.
braniște — pădure.
brit — britan, britanic; breton.
buh — zvon, veste, faimă.
bunget — (despre codru) des, bătrîn.

Cainic — nenorocit, vrednic de plîns.
calp — fals.
capiște — templu.
căpos — încăpățînat.
carte — act, document.
catargă — corabie.
cată — trebuie.
cață — cîrlig.
cățuie — afumător (în care se arde tămîie).
celibiu (sau *cilibiu*) — nobil, domnesc.
cendal — ștofă bogată de mătase.
certa (a ~) — a pedepsi.
ceteraș — cîntăreț din ceteră.
ceteră — lăută.
cetluit — legat țeapăn.
chelărie — administrație.
chiaun — beat.
chichion — belea, încurcătură.
chiler — magazie.
chilos (sau *pilos*) — răbdător.
chinovie — mînăstire de călugări care trăiesc în comun.
chiti (a ~) — a observa; a (se) gîndi.
chiti (a se ~) — a plănui, a se socoti în sine.
cin — rang, demnitate; tagmă preoțească sau călugărească.
cinghie — harfă.
cinsteș — cinstit.
ciotcă — grămadă.
ciudi (A se ~) — a se mira.
ciufut — nemilos; avar.
civit — albastru-închis.
cîrneci — cîrn.
cîști — venit; chirie, arendă.
clop — pălărioară cu boruri mici.
copcă — salt, săritură; gaură în gheață.
cocon — vlăstar domnesc.
coz (frumoasă ~) — frumoasă fără pereche.
crăinici (a ~) — a face cunoscut prin crainici.
criță — oțel.
crivat — pat.

crug — orbita unui astru.
cucură — tolbă de săgeți.
culpeș — vinovat.
custa (a ~) — a trăi.

Desîrg — iute, degrabă.
dobîndă — cîștig, folos.
dor — durere.
dupac — pumn, ghiont.

Evghenisit — nobil.

Făcătură — fapt neobișnuit; vrăjitorie.
ferică — ferigă.
fier — pumnal; sabie.
fieros — crud, feroce.
finic — curmal.
firoscos — învățat.
firui (a ~) — a curge subțire.
fistofil — vezi nota *Pr. Corăbier* 27.
frupt — mîncare de dulce, carne.
fuștei — treaptă de scară.

Galițe — orătănii.
gabea — buiestru.
ghinărar — general.
ghioci — car ce poate fi lungit.
giubeică — scurteică.
ghiuj — bătrîn (neputincios).
ghiul — inel.
gîde — călău.
glagorie — știință.
glavă — cap; capitol.
gornic — pădurar.
gospod — domnesc.
grivnă — monedă de mică valoare.
guguștiuc — varietate de porumbel.

Hagealîc — pelerinaj.
hagiu — pelerin.
harț — încăierare, luptă.
herb — stemă, blazon.
heretisi (a ~) — a felicita.
hîță — lucru care se hîțînă.
hojma — mereu, neîncetat.

Iebîncă (sau *ibîncă*) — pătură care se pune sub șa.
ipocras — vin prelucrat cu mirodenii.
ird — cureluşă.
ispiti (a ~) — a încerca, a pune la încercare.
istov — sfîrşit.
iubeț — îndrăgostit.

Încale — încalte, măcar.
încălat — voinic, trupeş, corpolent.
încrîncenat — însîngerat.

Jitnicer — administrator domnesc.
județ — judecată.
jugan — cal jugănit.
junghi — jungher, pumnal.

Lainic — trîndav.
lăcriță — cutie mică de lemn.
lege — credință religioasă.
leit — poleit, lucitor.
levinți — luptători.
lie — ciocîrlie.
lingoare — tifos.
linte (pl. *linți*) — lentilă.
libov — iubire, dragoste.
livan — tămîie.
lobdă — lemn despicat.

Maşteră — vitregă.
matuf — babalîc; bătrîn ursuz.
mămular — vînzător de mărunțişuri.
mehenghi — şiret.
merchez — rost.
mied — băutură dulce făcută din miere.
mili (a se ~) — a i se face milă.
mîlci (a ~) — a tăcea.
mînuri — mîini.
mult (de ~) — devreme, din zori.
munci — chinuri.
mur — zid.

Nae — corabie, barcă.
năboi (a ~) — *a năvăli.*
năier — corăbier.
năimi (a ~) — a tocmi, a angaja, a închiria.

năsărîmbă — boroboață, poznaș
nenăimit — vezi *a năimi*.
nepedepsit — neînvățat.
nevoie — necaz, durere.
noatin(ă) — mînz(ă) pînă la doi ani

Obezi — cătușe.
obîrși (a ~) — a termina.
obligeană (sau *abligeană*) — plantă aromatică.
oblu — drept, de-a dreptul.
ogoi (a ~) — a potoli.
organ — orgă.
orîndă — ursită, destin; rînduială, canon.
orîndar — hangiu.
ort — monedă de mică valoare.
ortac(ă) — tovarăș(ă).
osîrdnic — sîrguincios.
ostrețe — gratii, zăbrele.
otuzbir (cu ~ ul) — cu sila.

Pantahuzar — vezi nota *Prolog* 209.
pardos — leopard.
păcurar — păstor.
pălămar — țîrcovnic, paracliser.
pălmier — vezi nota *Prolog* 13.
pedepsit — învățat, instruit.
pestelcă — șorț.
pohfală — pompă, fast.
pohtire — poftă.
pojar — incendiu; foc, dogoare.
prapur — steag.
prepus — delegat; bănuială.
pricină — proces.
pristav — crainic.
pristăvi (a se ~) — a muri.
proșcat — împroșcat.
pulpare — apărătoare de metal pentru picioare.

Rateș — han.
răminea (verb tranz.) *(a ~)* — a învinge.
răsură — măceș, trandafir sălbatic.
răzbuna (a se ~) — a se schimba.
răzvedit — răspicat, limpede.
rîtos — obraznic, grosolan.
robaci — harnic.
rufos — zdrențăros.

Salvan — adăpost de iarnă pentru oi sau vite.
sămădău — contabil.
scîrbavnic — greu de îndurat; dezgustător.
scîrbă — necaz, supărare.
scîrbelnic — scîrbos, care face scîrbă.
scule — giuvaeruri.
sfîrcioc — vezi nota *Frate* 110.
silă — silnicie, violență.
silfie — diafană.
sîngean — de același neam.
smerean — novice.
smîntă (a da de ~) — a distruge.
socaciu — bucătar.
sodom — prăpăd, puhoi, puzderie.
sofragiu — majordom.
sorginte — origine.
soție — tovarăș.
spangă — spadă.
spată — spadă.
spențăr — surtuc fără pulpane.
stamboală — baniță; *cu stamboala* — din belșug, foarte mult.
stirpe — neam, spiță.
stoliți — așezați în rînduri.
strungă — strîmtoare, trecătoare.
sumeț — semeț.
surchidi — a necăji, a chinui.

Șart — rost, rînduială.
șbilț — lat.
șiac — postav aspru.
șiștar — vas de lemn pentru muls.
șleau — drum bătătorit.
șoiman — cal sprinten.
șoldan — iepure care n-a împlinit încă un an.
știrici (a ~) — a da de știre, a informa.
știreal — amendă.
șugubină — crimă, nelegiuire.

Talan — cal bătrîn și slab, gloabă.
talian — italian, italienesc.
talienesc — italienesc.
tarapană — monetărie.
testemel — basma.
ticălos — nenorocit.
tîrnă — coș de nuiele.

trental — vezi nota *Aprod* 9.
trepădarnic — activ, care aleargă încoace şi-ncolo.
trişte — nenoroc, nenorocire.
tron — sicriu.
turnir — întrecere cavalerească în arme.

Ţarţamuri ciucuri
ţenchi (la ~) exact.
ţilindru — vezi nota *Corăbier* 206.

Ulagă — clondir.
uric — act, document.

Vadea — scadenţă.
validea — mama sultanului.
varvară — sălbatică, fără milă.
vătui — iepure de-un an.
vel — mare (adj.).
velit — mare (adj.).
velş — locuitor din Wales (Ţara Galilor), în vestul Angliei.
vergură — fecioară.
vetrilă — pînză de corabie.
via (a ~) — a trăi.
vipie — arşiţă.
vîlhovnic — chirurg, doctor.
vîrstat (sau *vrîstat*) — vărgat.
vîlvă — vîlvătaie.
vlavă — minciună.
vlădică — episcop.
volnic — de bunăvoie.
voloc — plasă.

Zare — lumină.
zăbavnic — încet, zăbovitor.
zăcăşală — răutate.
zăcon — obicei, datină.
zgaibarace — picioare.
zoi — lături.
ziliar — gelos.
zulie — gelozie.
zurbav — zurbagiu, răzvrătit.

D. D.